160625

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MUVAKKİT-ZÂDE MEHMED PERTEV HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ, DİVANI'NIN TENKİTLİ METNİ VE TAHLİLİ

DOKTORA TEZİ

CİLT 1

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ali YILDIRIM

HAZIRLAYAN
Mehmet ULUCAN

ELAZIĞ-2005

EK-2 TEZ ONAY FORMU

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TEZİN ADI

MUVAKKİT-ZÂDE MEHMED PERTEV-HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ, DİVANI'NIN TENKİTLİ METNİ VE TAHLİLİ

DOKTORA TEZİ

Bu tez, 03 / 10 / 2005 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir.

Danışman	Üye	Üye
Doç. Dr. Ali YILDIRIM	**Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK**	**Prof. Dr. Hasan KAVRUK**

Üye	Üye
Prof. Dr. Y. Cemalettin ÇOPUROĞLU	**Yard. Doç. Dr. Şener DEMİREL**

Yukarıdaki Jüri üyelerinin İmzaları Tasdik Olunur.

Doç. Dr. Ahmet AKSIN

Enstitü Müdürü

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MUVAKKİT-ZÂDE MEHMED PERTEV
HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ, DİVANI'NIN TENKİTLİ METNİ VE TAHLİLİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ali YILDIRIM

HAZIRLAYAN
Mehmet ULUCAN

Bu çalışma Fırat Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetimi (FÜBAP) tarafından desteklenmiştir. FÜBAP NO:928

ELAZIĞ-2005

ÖZET

Doktora Tezi

Muvakkit-zâde Mehmed Pertev Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili

Mehmet ULUCAN

T. C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Elazığ-2005, SayfaVII+867

18. yüzyıl, Türk tarihi ve Türk edebiyatı için önemli değişme ve gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Türk milletini yakından ilgilendiren siyasî, askerî, ekonomik vd. alanlardaki gelişmeler, bu dönemin dinî ve sosyal yaşamını derinden etkilemiştir. Edebiyat da bu gelişmelerden büyük ölçüde etkilenmiştir.

Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, 18. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış 19. yüzyılın da ilk on yılını görmüştür. Edebî gücünü ve etkisini ne döneminde ne de daha sonra yeteri kadar gösterebilmiş değildir. O, iyi bir şair olmakla birlikte daha çok iyi bir öğrenci, dost ve arkadaş olarak tanınmıştır. Şairliğiyle birlikte, bu özelliklerine vurguda bulunulması şairlikten çok bu özellikleri haiz kimselerin daha çok önemsendiği ve ihtiyaç duyulduğu bir dönemde yaşadığından olmalıdır.

Pertev, hacimli bir divana sahip olduğu halde hakkında ilmî bir çalışma olmayıp, henüz divanının karşılaştırmalı bir çalışması yapılmamıştır. Bu çalışmada; şairin hayatı, edebî kişiliği ve eserleriyle ilgili bilgiler toplanmış ve divanının tenkitli metniyle birlikte tahlili yapılmıştır. Şiirleri şekil ve içerik olarak sağlam ve güçlü olmasına rağmen Pertev, kendine has bir üslup belirleyip devam ettirememiştir. Etkilenmelere açık olan Pertev'in pek çok şairden izler taşıdığını görmek mümkündür. Şiirlerinde özellikle mahallîleşmenin etkisi ve Nedim'in şuhâne edâsıyla hikemî edânın etkileri son derece belirgindir. Kullandığı dil, sade ve akıcıdır. Aşırı sanat kaygısı taşımayan şiirleri, Klâsik şiirimizin bir devamıdır. Aruz ölçüsünü başarılı bir şekilde kullanan şairin, heceyle yazılmış bir şiiri de vardır.

Pertev, Klâsik şiirimizi daha ileriye götürmek arzusunda olan bir şairimizdir. Hicrî 1159 (Milâdî 1746) yılında İstanbul'da doğmuş, Hicrî 1222 (Milâdî 1807-8) yılında Edirne'de ölmüştür. Kabri, Hasan Sezayi Dergahı haziresindedir.

ABSTRACT

PDH THESIS

Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, His life, Literary personality, Works And His Divan's Criticized Text and Its Analisis

Mehmet ULUCAN

T.R

Fırat University, Institute of Social Sciences Turkish Language and Literature Department

Elazığ-2005, PageVII+867

18th century has been a period in which important changes and developments regarding Turkish History and Literature have taken place. The political, military, economical and other developments have affected the religious and social life of that period deeply. Literature has also been affected greatly from these advances.

Muvakkit-zâde Mehmed Pertev hes lived in the second part of the 18th century and seen the first ten years of the19th century. He could sufficiently have shown his literary power and effect neither in his period nor later. Although he was a good poet, he was known beter as a student and a friend. Together with his poetry, that his peculiarities be so emphasized is because the poets having these characters live in the period they are needed.

Although pertev has had a great divan, there is no scientific study about him and there is no comparative study of his divan. In this study; information about his life, his literary personality and Works has been collected and the analisis of his divan together with ıts criticized text has been done. Even though his poems are powerful with respect to the content, Pertev could not have determined a styleof himself and continued ıt. It is possible to see the effects of other poet on Pertev. On his poems, the effect of being localized and Nedim's effect is clearly obvious. His language is pure and fluent. His poems having no art doubt are the continuation of our classcal poetry. The poet using the aruz sucessical poetry. The poet written with hece measure. Pertev, is a poet having the desire of developing our classical poetry.

He was born in İstanbul in 1159 (Hicrî) and in 1746 (Miladî). He died in Edirne in 1222 (Hicrî) and in 1807-8 (Milâdî). His grave is in the cite (dergâh) of Hasan Sezayi.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER III
ÖN SÖZ V
KISALTMALAR VII

GİRİŞ

18. YÜZYILDA SİYASÎ VE EDEBÎ DURUM 1
18. YÜZYILDA SİYASÎ VE EDEBÎ BİR DUYARLIK: HOCA NEŞET MAHFİLİ VE PERTEV'İN BU MAHFİL İÇİNDEKİ YERİ 5

BİRİNCİ BÖLÜM

PERTEV'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. HAYATI 10
1. 1. Doğumu *10*
1. 2. Ailesi *16*
1. 3. Eğitimi ve Görevleri *20*
1. 4. Ölümü *23*
2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ 25
2. 1. Dili *26*
2. 2. Üslubu *42*
2. 3. Şiir ve Şiiriyle İlgili Düşünceleri *48*
2. 4. Atasözleri, Deyimler ve Tabirlerin Kullanımları *57*
2. 5. Etkilendiği ve Etkilediği Şairler *73*
3. ESERLERİ 110
2. 1. Divan *110*
2. 2. Şairler Tezkiresi *111*
2. 3. Şerh-i Yek Beyt-i Süleyman Neş'et *112*
2. 4. Vakâyi'-nâme *112*

İKİNCİ BÖLÜM

PERTEV'İN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1. NAZIM ŞEKİLLERİ 113
2. AHENK 119
2. 1. Vezin *119*
2. 2. Kafiye ve Redif *121*
2. 3. Tekrarlar *121*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PERTEV'İN ŞİİRLERİNİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

1. MAHALLİ UNSURLAR 126
1. 1. Mahallîleşme *126*
1. 1. 1. Dil ve Üsluptaki Mahallîleşme İle İlgili Unsurlar 127
1. 1. 2. Mahallî Coğrafya 129
1. 1. 2. 1. İstanbul ve Semtleri 130
1. 2. Sosyal Yaşam *134*
2. METAFİZİK UNSURLAR 137
2. 1. Allah-Âlem-İnsan Anlayışı *137*
2. 2. Hikmet *149*
2. 3. Ahlak *155*
2. 3. 1. Din-Ahlak-Edebiyat İlişkisi 156
2. 4. Nasihat *157*
2. 5. Nefis Terbiyesi *170*
2. 6. Kanaat *170*
2. 7. Dünyaya Bağlılık *174*
2. 8. Rind-Zahid Çatışması *180*
2. 9. Ahiret ve Ölüm *183*
2. 10. Kaza-Kader ve İrade *185*
2. 11. İlim-İrfan *186*
2. 12. Aşk *191*
2. 13. Tasavvuf *206*

SONUÇ 211

KAYNAKLAR 214

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUVAKKİT-ZÂDE MEHMED PERTEV'İN DİVANI

1. DİVANIN TESPİT EDEBİLDİĞİMİZ NÜSHALARI 220
2. KARŞILAŞTIRILAN NÜSHALARIN TAVSİFLERİ 221
3. İMLÂ İLE İLGİLİ HUSUSLAR 225
4. METNİN KURULUŞUNDA İZLENEN YOL 226
5. DİVANIN TENKİTLİ METNİ 230

EKLER 844

EK-1 FARSÇA ŞİİRLER 844
EK-2 DİBÂCE 857
EK-3 FOTOĞRAFLAR 864

ÖZ GEÇMİŞ 867

ÖN SÖZ

Klâsik Türk Edebiyatı'nın eserleri (Arap alfabesiyle yazılmışlardır), Tenkitli metin (edisyon kritik) çalışmalarıyla günümüz (Latin kökenli) Türk alfabesine çevrilirken birbirinden farklı ve ayrı ayrı zamanlarda istinsah edilmiş nüshalarından yola çıkılarak orijinal ya da ona en yakın biçimiyle yeniden ortaya konulmaktadırlar. Bu tür çalışmalarla birçok eser, sanat ve bilim dünyasına tanıtılmakta ve alana yeniden kazandırılmaktadır.

Edebiyatımızın en uzun dönemini kapsayan ve en çok temsilcisi ve eseri bulunan; adına *İslâmî Türk Edebiyatı, Divan Edebiyatı, Saray Edebiyatı, Yüksek Zümre Edebiyatı ve Eski Türk Edebiyatı* da denilen ancak *Klâsik Türk Edebiyatı* denilmesi daha uygun olan bu alanın temsilcilerinin manzum eserlerinin çoğunu topladıkları divanlar üzerine çalışmaya karar verdik.

Üzerinde çalışacağımız eser ve şahsı tespit için mevcut kaynaklara başvurduk. Özellikle İstanbul'daki kütüphaneler ve Millî Kütüphane kataloglarını taradık. 18. yüzyıl şairlerinden Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in Divanı üzerinde çalışmaya karar verdik. Yaptığımız araştırmalardan malum şahsın divanı üzerinde İstanbul Üniversitesi'nde bir yüksek lisans çalışması yapıldığını gördük. Ancak söz konusu çalışmanın sınırlı sayıdaki nüsha üzerinden yapıldığını ve Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in edebî şahsiyeti ve eserinin sanat değeri açısından hak ettiği yeri ve değeri göstermekten uzak olduğunu gördük.

Üzerine çalıştığımız şahıs için; "Seyyid, Muvakkit-zâde, Vakanüvis, Mehmed, Nuri, Pertev" gibi ad, unvan ve mahlaslar kullanılmıştır. Biz bunlardan "*Muvakkit-zâde Mehmed Pertev*"i tanıtıcı/ayırıcı ve niteleyici olarak seçtik. Muvakkit-zâde, Seyyid ve Vakanüvise göre daha ayırt edici; Mehmed, şairimizin adı, Pertev ise daha önce kullandığı Nuri'den daha yaygın ve bilinen mahlası olduğu için tercih ettik. Bundan böyle şairimizi daha çok "Muvakkit-zâde Mehmed Pertev" adıyla anacağız.

"Muvakkit-zâde Mehmed Pertev Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili" adlı çalışmamız. Giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Girişte; 18. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin siyasî ve edebî durumu ve bu durumun Pertev ve eserine olan etkilerine değinilmiştir.

Birinci bölüm; Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in Hayatı, Edebî Kişiliği ve eserleriyle ilgili ulaşılan kaynaklardaki bilgiler ve bizim elde ettiğimiz bilgilerle vardığımız kanaat ve sonuçları içermektedir.

İkinci bölüm; Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in şiirlerinin şekil özelliklerini içermektedir.

Üçüncü bölüm; Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in şiirlerinin muhteva özelliklerini içermektedir.

Dördüncü ve son bölümde; Muvakkit-zâde Mehmed Pertev Divanı'nın tenkitli metni, tenkitli metnin oluşturulmasında izlenen yol ile divanın ulaşılabilen yazma nüshaları, karşılaştırılan nüshaların tavsifi ve ekler yer almaktadır.

Bu çalışmadan amacımız 18. yüzyılın önemli bir şairi olan Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in Divanı'nın tenkitli metnini ortaya koyarken, şairimizin edebî kişiliğinde etkili olan bütün unsurları tespit edip eserinin dil ve sanat değerinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktı. Bugün hâlâ Pertev'in edebiyat dünyasında hak ettiği yerinde olmadığını daha doğrusu aynı ad ve mahlası taşıyanlar arasında yerinin ve eserlerinin bile tam olarak bilinmediğini görmekteyiz. Yaptığımız çalışmayla böylesine önemli bir sanatçımızın hak ettiği yeri almasına katkıda bulunabilmişsek kendimizi mutlu sayarız.

Çalışmamız süresince, daha önce hazırlanmış, *Antakyalı Münîf Dîvânı-Tenkitli Basım, Kâmî Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni* ve diğer eserlerde uygulanan metotlardan yararlandık.

Çalışmamız süresince yararlandığımız eserleri kaynakça bölümünde verdik. Ancak yararlandığımız ama alıntı yapmadığımız dolayısıyla kaynakçaya almadığımız eserlerin sahiplerini de andığımızı belirtmek gerekir.

Bu çalışmanın kusursuz olmadığını biliyoruz. Hata ve eksiklerinin hoş görüleceği ümidiyle, yapılacak eleştiri ve tenkitlerden yararlanacağımızı belirtmek isteriz. Çalışma süresince yardım ve desteklerini esirgemeyen Doç. Dr. Ali YILDIRIM'a saygı ve şükranlarımı sunmayı zevkli ve gerekli bir görev addediyorum.

Elazığ-2005 Mehmet ULUCAN

KISALTMALAR

a. g. e. Adı geçen eser
a. g. n. Adı geçen nüsha
AE1. Ali Emiri
Ank. Ankara
Ans. Ansiklopedi
Bk. Bakınız
C. Cilt
Ç. Ü. Çukurova Üniversitesi
Çev. Çeviren
D. Dergisi
EE. Esad Efendi
F. Ü. Fırat Üniversitesi
FFK. Faisal Finans Kurumu
G. Gazel
H. Hazine
HP. Hüsrev Paşa
Hz. Hazret-i
Hzl. Hazırlayan
İ. Ü. İstanbul Üniversitesi
İst. İstanbul
K. Kıt'a
KTB. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Ktp. Kütüphane
Mah. Mahlas-name
MEB. Milli Eğitim Bakanlığı
Med. Medhiye
Mrs. Mersiye
Muh. Muhammes
Mur. Murabba
Müf. Müfret
Mün. Münacat
Müs. Müseddes
N. Naat
P. Pertevniyal
s. sayfa
S. Sayı
Sos. Bil. Ens. Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ş. Şarkı
T. Tarih
Tah. Tahmis
Tahk. Tahkik eden
TDE. Türk Dili ve Edebiyatı
TDED. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK. Türk Dil Kurumu
TDV. Türkiye Diyanet Vakfı
Teb. Tebrikname
Terci. Terci-bend
Tes. Tesdis
Trc. Tercüme eden
TTK. Türk Tarih Kurumu
Ü. Üniversite
v. varak
vd. Ve diğerleri
vs. Ve saire
Yay. Yayınları
YKY. Yapı ve Kredi Yayınları
yty. Yayın tarihi yok

GİRİŞ

18. Yüzyılda Siyasî ve Edebî Durum

18. yüzyıl, dünyada ve Osmanlı Devleti'nde birçok yeniliğin şekillenmeye ve gerçekleşmeye başladığı, büyük sıkıntı ve sancıların yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Bu yüzyıl, kişiler, fikirler ve toplumların kendi mecralarını bulma çabalarıyla doludur. Eksikliklerin fark edildiği ve yenilgilerin arttığı bir dönemde elbette edebiyat ve sosyal hayatta da, bu durumun bir sonucu olarak bazı değişme ve gelişmeler meydana gelecektir. Hem sosyal hayatla, hem de toplumu ilgilendiren diğer alanlarla ilgili meydana gelen bütün değişme ve gelişmelerin etkilerini edebiyatta görmek mümkündür. Bu etkilerin edebiyatımızı yönlendirmesiyle 1700'lü yıllarda başlayıp 1850'li yıllara kadar süren geçiş dönemi Klâsik edebiyatımız için çok önemli değişimleri arz etmektedir. Gibb, bu dönem için "eski dönemle yeni dönem arasında köprü oluşturan geçiş dönemidir. Geçiş dönemi olarak öncekilerden farklı özellikler gösterir."[1] diyerek, önceki yüzyıllara ait dönemleri birbirinin devamı niteliğinde görürken; bu dönemi, yeninin eskiden ayrılmaya başladığı bir süreç olarak değerlendirmektedir.

18. yüzyıl, Osmanlının her alanda düşündüğü yenileşme çabalarını gerçekleştirecek, yenilikleri uygulayacak ve başarı elde edecek yeni zihinlere ihtiyaç duyduğu bir dönemdi. Denemelerin başarısızlıklarla sonuçlanması üzerine, yeniliğin öncelikle zihinlerde başlamış olmasını gerektiriyordu. Devletin hemen bütün kurumları köhnemiş bir işleyiş sistemiyle devam ettirildiği için, Batı karşısında alınan yenilgiler, bir yenilik ihtiyacını kesinleştirmişti. Artık yenilikten kast edilenin, Batılı görünümdeki kişi ve kurumlardan ziyade, yeni zihinler olduğu açıktı. Ayrıca yenilik süresince kurumları yönetecek, Doğu ve Batı'yı bilen, yenilikten kastın ne olduğunu anlayan devlet adamlarına da acilen ihtiyaç vardı.

Bu yüzyılın sonuna doğru Batı'da Fransız ihtilaliyle fikrî ve ferdî çabalar kendini gösterirken, Osmanlı'da daha çok naklî(geleneksel) ve ictimaî(toplumsal) anlayışıyla bir işleyiş sistemi devam ettirilmekteydi. Başlangıçta Fransız ihtilalinden olumsuz bir şekilde etkilenilmeyeceğine inanılmakla birlikte, zamanla bunun böyle olmadığı

---

[1] Mine Mengi, "Yüz Yıllık Bir Batı Kaynağı: Gibb'in Osmanlı Şiir Tarihi", Divan Şiiri Yazıları, Akçağ Yay., Ank., 2000. s. 144.

anlaşılmıştır[2]. Özellikle milliyetçilik düşüncesinin hızla Avrupa'ya yayılması ve sonrasında aynı etki, Osmanlı hakimiyetindeki farklı milletlerin yoğun olarak bulunduğu bölgelerde de kendisini göstermiştir. Buna bağlı olarak olumsuz gelişmelerin ortaya çıktığı ve giderek arttığı görülmüştür. Batı'daki değişim bizdekinden daha önce başlamış, daha fazla gelişmiş olduğu için yeniliğe ayak uydurmaları daha kolay olmuştur. Osmanlı Devleti'ndeyse daha yavaş bir işleyiş söz konusu olduğundan yenilik ve değişim doğal olarak daha ağır ve geç gerçekleşmekteydi.

Başlangıçta hem Osmanlı hem de bütün Doğu toplumlarında yenilik fikri, aydınlar arasında kendini hissettirmeye başlamış ve ilk etkilerini yine Osmanlı insanı duymaya başlamıştı[3]. Osmanlı'da yenilik, maddî boyutta algılandığı için, yine bu boyutta gerçekleştirilmesi düşünülmüştü. Bu yüzden Doğu'nun Batı kapısı olan Osmanlının başarılı olamadığı hiçbir alanda Doğu toplumları da kolay kolay başarılı olamamıştır.

Batı'daki gelişmeler kendini her alanda gösterip etkilerini özellikle en yakınında bulunan Osmanlı'da göstermeye başlayınca; verilen ilk tepkiler, yeniden kendine gelme ve kökleri üzerinde atağa kalkma[4] şeklinde olmuştur. Ancak bu tepkilerin bilimsel arka plânları olmadığı ve sağlıklı bir zemine oturtulamadığı için beklenen başarı sağlanamamıştır[5]. Hatta bu başarısızlıklar, zaman zaman büyük üzüntü ve ümitsizliğe de sebep olmuştur. Denemelerin başarısızlıklarla devam etmesiyle uzayan bu süreç, birçok değer yitimine de yol açmıştır. Öyle ki bazılarınca bütünüyle toplumu ilgilendirecek düşünce ve kararların alınması bile söz konusu edilebilmiştir. Dil, din ve kültür değişimi hatta ırkı ıslah bile seçenekler arasında zikredilmiştir. Yenilik ve yenileşmenin, Batı'nın görüntüsü taklit edilerek yapılacağı sanıldığı için; değil yenilik, mevcudun da bozularak ortaya ne idigi belirsiz bir durum çıkmıştır. Yenilik, toplumun bütününü ilgilendirdiğinden alt yapısı oluşturulmadan kabullenilmesi, ortak payda haline getirilmesi oldukça zor ve sancılı olmuştur. Osmanlı Devleti'nde yenileştirilmesi düşünülen alanlarda akıl almaz bir toplumsal mukavemetin ortaya çıkacağı kesindi. Osmanlı toplumunda herkes birbirine benzemeye çalıştığı için doğal olarak yenilik ve değişme kolay olamazdı. Bu toplumdaki kişiler, değişmez kurallara uyarak yaşamayı

---

[2] Fahir Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914), TTK Yay., Ank. 1999, s. 81.

[3] Birol Emil, Türk Kültür ve Edebiyatından Meseleler-1, Akçağ Yay. Ank.,1997, s. 81.

[4] Birol Emil, age., s. 84.

[5] Ramazan Korkmaz vd.,Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yay., Ank., 2004, s. 7-35.

çok sevdikleri için[6] bunun ortak bir güç olduğuna inanıyorlardı. Bu tip toplumlarda yenilik, en zor olana talip olmak demekti. Bu nedenle yeniliğin şekli değil, özde olması anlaşılıncaya kadar uzun bir süre geçecekti. Nitekim bu süreç, yaşandıktan sonra daha doğru adımların atılması mümkün olmuştur.

Osmanlı devlet yönetiminde başta padişah olmak üzere toplumsal boyutta sorumluluğu olan herkes, belli ölçüde devletle ilgili idi. Zannedildiği gibi toplumla devlet birbirinden tamamıyla kopuk değildi. Başta padişah olmak üzere devlet adamları hem kendi imkanlarından hem de devletin sağladığı imkanlardan yararlanarak belli ölçüde saraylarını, konaklarını, meclislerini, sofralarını halka açarlardı. Dolayısıyla bu tür yerler, hem devlet hem de toplumun kalbinin attığı yerler olarak değerlendirilebilir. Özellikle İstanbul başta olmak üzere, Anadolu ve Rumeli'deki birçok şehir, Osmanlı Devleti'nin kültür ve aynı zamanda edebî duyarlık merkezleri konumundaydı[7]. Böylesi yerlerde hüner sahipleri, bulundukları ortamı daha güzel ve eğlenceli hale getirirlerken, devlet erkânıyla halktan kimseler arasında bir kaynaşma da söz konusu idi. Özellikle edebî şahsiyetler, eserleriyle bu tür etkinliklerin içerisinde en sık görülenleri idi. Aslında bu tür etkinliklerde daha çok toplumda ön plâna çıkan kişiler, devlet erkânıyla tanışma fırsatı buluyordu. 18. yüzyılda daha önceki yüzyıllardaki gibi[8] bu gelenek devam ettirilmiştir. Ancak bu yüzyılda saraylar, konaklar, evler ve meclisler birer edebî mahfil olmakla beraber daha çok bir 'akademi hüviyeti' kazanmıştır, denilebilir.

Kendisi de şair olan III. Mustafa,[9] yenilik taraftarıydı. Devletinin o dönemde yeniliği doğru algılayıp ve uygulayacak nitelikte yetişmiş devlet adamı sıkıntısı (kaht-ı ricâl)[10] çektiğini, devletinin düştüğü ümitsiz durumu bir şiirinde dile getirmiştir.[11]

---

[6] Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, Doğu-Batı Yay., İst., 1978. s. 18.

[7] Bk. Ali Yıldırım, "16. Yüzyılda Büyük Bir Devlet Adamı ve Edebiyat Hamisi Defterdar İskender Çelebi", F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 10, S. 1, Elazığ-2000, s. 217-232. Ayrıca Haluk İpekten, "[Divan] Şairlerin[in] Toplantı Yerleri: Meyhaneler" Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler, (Hzl. Mehmet Kalpaklı) YKY., İst., 1999. s. 224-228.

[8] Bk. Haluk İpekten, Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, İst., 1996.

[9] Yılmaz Öztuna, Osmanlı Devleti Tarihi, FFK Yay., İst. 1986, s. 445-447.

[10] İlhan Genç, Hoca Neşet Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divan'ının Tenkitli Metni, (Basılmamış Doçentlik Tezi), İzmir-1996, s. 4.

[11] III. Mustafa'nın meşhur şiiri:

III. Mustafa gibi oğlu III. Selim de yenilik taraftarı ve önemli bir reformcuydu.[12] O, babasından daha cesur davranıp devletindeki eksik ve yanlışlıkların tespiti için fermanlarla önemli devlet ve bilim adamlarından (bazıları yabancıdır) rapor (layiha) istemiştir. Devlet yönetiminde babasından daha tecrübeli olan III. Selim hem ülkesini hem de Batı'yı daha iyi tanıyan, şehzadeliğinden beri Batılılarla ilişkisi olan bir padişahtı. Hazırlıklı olarak tahta çıkan III. Selim de şair ve önemli bir sanatçı kişiliğe sahipti. Onun şiirlerinde babasının tersine, devletiyle ve geleceğiyle ilgili daha ümit dolu bir gelecek görülebilmektedir[13]. Acil olarak, yetişmiş eleman ihtiyacı duyan Osmanlı Devleti, bu ihtiyacını en üst düzeydeki padişahlarının ağzından dile getirince bu çağrının ilk olarak daha önce bahsettiğimiz şiir ve edebiyat toplantılarında yankı bulduğunu düşünmekteyiz. Dikkatli ve duyarlı devlet adamları ve vatanseverler bu ihtiyaca binaen çevrelerinde birer edebî mahfil oluşturarak bu meseleleri gündeme getirmeye başlamışlardır. Bu etkinlikleri sürdüren kişilerden biri de aynı zamanda devlet adamlığı ve devlet terbiyesi de olan Hoca Neş'et'tir.[14]

Yıkılıpdur bu cihân sanma ki bizde düzele
Çark-ı devlet dönüverdi kamu mübtezele
Şimdi ebvâb-ı sa'âdetle gezer hep hezele
İşimiz kaldı hemen merhamet-i Lem-yezele

[12] Yılmaz Öztuna, a. g. e., s. 464.

[13] III. Selim, her alanda olduğu gibi çok önem verdiği yenilikleri de en doğru formül olan çalışmayla elde edebileceklerine inandığı için, önce Allah'tan yardım isteyip sonra çalışılması gerektiğini söylemektedir:

Sakın aldanma gönül âlemde yok zerre vefâ
Devletin tâli'i bozuk ver ona yâ Rab şifâ
Zevk eyyâmı değil şimdi harâm oldu safâ
Lâyık olursa cihânda bana taht-ı şevket
Eylemek mahz-ı safâdır bana nâsa hizmet

Mehmet Kaplan, Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-2, Dergâh Yay., İst., 1987, s. 25.

[14] Rıza Oğraş, Hoca Neşet Divanı, İnceleme ve Tenkidli Metin, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İst., 1991., Vasfi Mahir Kocatürk, Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Yay., Ank. 1970, s. 552-553., Muallim Nâci, Osmanlı Şairleri (Hzl. Cemal Kurnaz), KTB Yay., Ank., 1986, s. 76-80., E. J. W. Gibb, Osmanlı Şiir Tarihi, (Trc: Ali Çavuşoğlu), Akçağ Yay. Ank. 1999, s. 411-415.

18. Yüzyılda Siyasî ve Edebî Bir Duyarlık: Hoca Neş'et Mahfili ve Pertev'in Bu Mahfil İçindeki Yeri

Klâsik edebiyatımızda doktrini veya poetikası kesin çizgilerle belirtilmiş bir akım, ekol veya gruptan söz etmek zordur[15]. Bu yüzden ister eser, ister şahıs söz konusu olsun hep kendi sınırları çerçevesinde ele alınmışlardır. Ancak Klâsik edebiyatın özünde bir bütünlük ve süreklilik de vardır. Klâsik edebiyatın başlangıcı sayılan 13. yüzyıldan 19. yüzyılın sonuna kadar devam eden az çok kuralları belli bir süreç kendini göstermektedir. Bu süreçte sanatçılar sadece bir ırk, bir dil, bir ülke veya bir kültürü esas almadıkları için genel, daha doğrusu evrensel bir düzlemde eserlerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu özelliklerinden dolayı yaklaşık yedi yüzyıl gibi uzunca bir süre ve çok geniş bir coğrafyada varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Bu edebiyatın binlerce temsilcisi, on binlerce eseri ve yüzyıllarca süren dinî, tarihî, edebî ve içtimaî bir gerçeğinden söz etmek mümkündür. Bu kadar kapsamlı bir süreçte etkin olanların sadece sanatçılar değil; sanatçı kimlikleriyle birlikte, toplumun her kademesindeki şahıslar da bu çok yönlü süreçte etkin rol oynamışlardır.

İstanbul, fethedilmesi ve payitahtın buraya taşınmasıyla beraber bir ilim ve kültür merkezi haline gelmiştir. Yaklaşık bir yüzyıl sonra İstanbul'un yanında birçok Anadolu ve Rumeli şehri de ilim ve kültür şehri olma yolunda epey mesafe almıştır. Bu şehirlerde; şehzadelerle birlikte önemli devlet adamları görev yapmış ve bulundukları yerlerin edebî ve kültürel açıdan çekim merkezi haline gelmelerini sağlamışlardır. Bu gelenek her zaman aynı oranda olmasa bile Klâsik edebiyatın sonuna kadar böyle devam etmiştir. Osmanlı devletinden önceki dönemlere kadar giden bu gelenekte, bahse konu çoğu şair ve şiirden anlayan şahıslar olmakla birlikte edebiyatla fazla ilgisi olmayanlar da olmuştur.[16]

Hem devlet adamı, hem de edebiyat hamisi ve şair bir şahsiyet olarak karşımıza çıkan Hoca Neş'et, 18. yüzyılın sanatkarları arasında yer almakla birlikte, bu yönüyle hiçbir zaman ilim ve devlet adamlığı vasıflarının önüne geçememiştir. O, daha çok çevresindeki kişileri her alanda yetiştirmeye kendini adamış birisidir. Özellikle şiirle iştigal edenlere mahlas-nameler yazarak doğru yönlendirip eksiklikleri noktasında

---

[15] Haluk İpekten, a. g. e., s. 254.

[16] Ali Yıldırım, "16.Yüzyılda Büyük Bir Devlet Adamı ve Edebiyat Hamisi Defterdar İskender Çelebi", F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 10, S. 1, Elazığ-2000, s. 219.

onları yetiştirmeye çalışmıştır. Sanat anlayışı eskinin devamı niteliğinde olan Neş'et'in hamiliği sırasında önemli derecede devlet adamları bu eğitim-öğretim ve pedagojik süreçten geçmişlerdir. Yapılan edebî ve diğer konulu sohbet ve toplantılarda somut olarak bir yenilikten söz etmek henüz mümkün değildir. Ancak her dönemdeki gibi bu mahfile devam eden şairlerin de yenilik yaptıklarını ve yeniliğin öncüsü olduğunu söyleyenler vardır.[17] Bu mahfilin müdavimleri, ilim, edebiyat ve güzel sanatların diğer dallarıyla da uğraşanlardır. Hoca Neş'et'in öncülüğünde bir araya gelerek hem sanatları hem de diğer alanlardaki bilgi ve birikimleriyle değerlendirilirlerken maharet, samimîyet ve liyakatleri ölçüsünde devlet birimlerinde de gerektiği takdirde görevlendirilmişlerdir. Bu nedenle, yapılan bu edebî sohbet ve toplantıların sadece bir eğlence ya da hoşça vakit geçirme olarak değerlendirilmesinin eksik bir değerlendirme olacağı kanaatindeyiz. Hoca Neş'et'in bu tür toplantılarına katılanlardan Muvakkit-zâde Pertev, Beylikçi İzzet, Ârif, Hanîf, Şeyh Gâlib, Burhân Efendi, Âmir, Hâtif Efendi, Zahîr Efendi, Gayûr Efendi, Mîr Nâyâb, Ârif Muhammed Efendi, Kethudâ-zâde Mehmed Efendi, Pertev Mehmed Saîd Paşa, Ali Efendi ve İhsân gibi şair ve sanatçıları saymak mümkündür. Bu kişiler, sadece edebiyat alanında değil, aynı zamanda resmi görevleri de olan, o dönemdeki farklı alanlarda kendilerini ispatlamış önemli şahsiyetlerdir. Bu konuyla ilgili İlber Ortaylı: "Böylelikle bürokratik kadrolara Anadolu ve Rumeli'nin Türk unsuru girmiştir"[18] şeklinde bir tespitte bulunmuştur. Söz konusu şahısların devlette görevlendirilmelerinde aldıkları eğitim ve kazandıkları vasıflar sonucu görevleri uğrunda canlarını vermeyi bile göze aldıklarını bilmekteyiz. Neş'et'in Osmanlı-Rus savaşına katıldığı, Neş'et'e en yakın duranlardan Beylikçi İzzet'in başının

---

[17] "Bu dönemde, mimarî, resim ve edebiyat gibi sanat dallarında Klâsik estetikteki çözülmenin izlerine rastlanmakla birlikte, bunlar temel yapıyı değiştirmekten uzak motifler seviyesinde kalmış; bu değişimin yeni bir sanat anlayışını doğurması 19. asrın ikinci yarısında gerçekleşmiştir. Dönemin edebiyat hayatı, mahallî/folklorik üslûbun ön plâna çıkmasının dışında önceki asrın bir devamı olarak gelişimini devam ettirmiştir." Osman Horata, Türk Dünyası Edebiyat Tarihi, AKM Yay., Ank., 2004, C. 5, s. 443.

[18] İlber Ortaylı, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Değişimi İçinde Divan Şiiri" Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler (Hzl. Mehmet Kalpaklı) YKY Yay., İst., 1999, s. 218-219.

kesildiği,[19] Pertev'in de orduyla beraber bir sefer sırasında yani görevdeyken vefat ettiği,[20] bilinmektedir.

Hoca Neş'et'in yukarıda belirtilen bilgilerin dışında Osmanlı devletinin yenileşme sürecinde aktif olarak görev alıp almadığını ve daha sonra yapılanların kendisince tasvip edilip edilmediğini kesin olarak bilemiyoruz. Ancak Hoca Neş'et gibi duyarlı bir devlet adamının neyin devletin yararına olduğunu neyin olmadığını kestirecek bilgi, birikim ve ferasete sahip olduğu düşünülünce, onun da bu süreçte önemli bir rolünün olduğunu tahmin edebiliriz. Hoca Neş'et'le ilgili verilen: "konağına derse gelen genç çocuklara 'tekyelere dadanmayın, dervişlerle görüşmeyiniz, kanmayınız. Memuriyetinize , işinize devam edin. Zira gençlikte tahsil-i hüner ve tahsil-i memuriyet lazımdır' pend ü nasihat buyururlar imiş."[21] bilgisi, herkesin dikkatini çekecek derecede önemlidir. Kendisinin hem Mevlevîliğe hem de Nakşibendîliğe mensubiyeti söz konusu iken gençlerden böylesine bir istekte bulunması Neş'et'in dönemindeki tarikatlerin işleyişiyle ilgili gerçekçi tespitlerini göstermesi bakımından da önemlidir. Ayrıca herhangi bir medreseye de ne ilgi göstermiş ne de ilgilenilmesini istemiştir. Bu nedenle onun yıllarca kendi çabalarıyla yetiştirmeye çalıştığı kişilerin döneminin ne tarikatlerinde ne de medreselerinde yetişenlerle aynı ufku ve ideali taşıdıklarını söylemek mümkündür. O, yeni ve ihtiyaca cevap verecek nitelikteki kişileri kendince yetiştirme yoluna giderek devletine hizmet etmeye çalışmıştır. Öğrencilerinin çoğunun sosyal hayatta, siyasette, askerî ve kültürel alanda başarılı olmaları ve resmi görev almaları, hocalarının zengin bilgi birikiminin ve engin tecrübesinin bir göstergesi olsa gerektir. Bu yüzden Neş'et'i mutlaka yeniliklere açık, kendini ve çevresindekileri iyi yetiştiren, geleceğe ilmin yol göstericiliğinde bakmaya çalışan biri olarak değerlendirmek gerekir. En azından onun talebelerine yaptıklarından dolayı[22] yenilik sürecini olumlu bulduğunu söylemek mümkündür. Bu mahfilden yetişenlerin edebî

---

[19] Fatma Meliha Şen, Beylikçi İzzet Bey Divanı İnceleme-Metin, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İst., 1995.

[20] Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri (Çev. Coşkun Üçok), KTB Yay., Ank. 1982., Muvakkit-zâde Pertev, Divan-ı Pertev, Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, No:517, v. 1b-5b.

[21] İlhan Genç, a. g. e., s. 46.

[22] İlhan Genç, a. g. e., s. 7.

alanda önemli ölçüde yenilik gerçekleştirememiş olmaları; edebî alanda[23] ve devlette yeniliği düşünmedikleri anlamına gelmemelidir. Şunu kesin olarak söyleyebiliriz ki Neş'et, devletine sadık, onun daha güçlü olması için elinden geldiğince her türlü çabaya baş vurmuş birisidir. Devletin içinde yer almakla birlikte devlet büyüklerine kasideler yazıp çoğu gerçek olmayan övgü dolu sözleri söyleme yoluna gitmemiştir. Çünkü bilmektedir ki, gelinen noktada bunun yararı yoktur. Sadece bu yanının bile Neş'et'in yenilikçi olmasıyla ilgili çok önemli bir özelliği olduğunu düşünmekteyiz. Hoca Neş'et'in evine sadece İstanbul'dan değil devletin her yerinden, hatta Özbekistan, İran ve Turan'dan[24] bile gelenlerin olması onun ününün ne kadar yaygın olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Pertev, Hoca Neş'et mahfili içinde hocasından sonra etkinliği en fazla olan kişidir. O, bu yeri bilgisi, yeteneği, dürüstlüğü ve sadakatiyle elde etmiştir. Hocasının verdiği derslere gelenler arasında hiçbir ayırım ve kayırma söz konusu olmamıştır. Nasibi olanlar bu nimetten yeteri kadar yararlanırken nasipsizler ise "kase-lîs" yani boş çanağı yalamakla yetinmek zorunda kalmışlardır. İlim ve irfan mektebinde en üst düzeyde mesafe kat edip en büyük payı Pertev'in elde ettiğini söyleyebiliriz. Çünkü Pertev'in hocasının halefi olmayı hakkıyla kazanıp, zaman zaman onun yerine vekalet ettiğini biliyoruz. Hoca Neş'et, Osmanlı-Rus savaşına katıldığı zaman bile bu ilim ve irfan derslerinin kesilmemesini isteyerek kendisinin yerine Pertev'i vekil hoca tayin etmiş; O da bu görevi başarıyla tamamlamıştır. Mahfile devam edenlerin hocası olma şerefine nail olmakla birlikte bunu üstünlük vesilesi olarak görmemiştir. Dolayısıyla Pertev, bütün nezaket ve mütevazılığıyla da bu mahfilin en önde gelenidir. Çünkü onun ağzından hiçbir zaman bu durumla ilgili sözler duyulmamıştır. Sadece Pertev'den değil, aynı konuda bu mahfilden ders almış hiç kimseden benzer bir söz işitilmemiştir. Sonraki dönemlerde de mevki, makam ve elde ettiği edebî başarı hangi derecede olursa olsun hiçbir öğrenci ne Pertev'le ilgili ne de Neş'et mahfili içinde yer almış diğer kişilerle ilgili olumsuz bir söz ve tavır, hatta imadan bile söz etmemişlerdir. 18. yüzyılın son dönemleri ve 19. yüzyılın ilk 7-8 yılında da devam eden bu mahfilin elemanları döneminin kinci, menfaatçi, dedikoducu jurnalci ve sukuta uğramış bir ahlakın sürüp

---

[23] Geleneğin devamı noktasında çok başarılı olan şairler olmuştur. Ancak bu kişiler, özel yetenekleriyle başarı elde etmişlerdir. Şeyh Galip bu şairler arasında önemli bir yere sahiptir. Sadece bu yönüyle de yeni olduğu söylenebilir.

[24] İlhan Genç, age., s. 52.

gittiği dönemde; ideal ahlak anlayışlarıyla tarihte övgüyle bahsedilmesi gereken bir grup "iyi insan" olarak hak ettikleri yerlerini almışlardır. Bu oluşumun içinde Hoca Neş'et kadar Pertev'in de yerinin olduğunu unutmamak gerekir. Sırf bu yönüyle bile Pertev, edebiyat ve kültür tarihimiz bakımından çok önemli bir yere sahiptir.

Pertev'le hocası, geleneksel eğitimin en önemli parçası olan "usta-çırak" ilişkisine de güzel bir örnek teşkil etmişlerdir. Pertev, hocasının şiirlerini derleyip tertipleyerek bir divan haline getirmiştir. Yaklaşık elli yıllık bir zaman zarfında öğretici-öğrencilikten öte bir dostluk, kardeşlik ve insanlık örneğini gerçekleştiren Pertev ve hocası, bugün çoğunlukla yitirilen dürüstlük, dostluk, samimîyet ve vefa gibi hasletlerin de ne derecede önemli olduğunu bizatihi yaşamlarıyla herkese göstermişlerdir. Hocası kadar olmasa bile Pertev'in de bu mahfile devam edenlere büyük emeğinin geçtiğini söyleyebiliriz. Hocasının yolundan gitmeyi benimsemiş olmakla birlikte hocasıyla ve yakın arkadaşı İzzet'le aynı yıl içinde ölmeleri bu mahfilin devam etmesine imkan vermemiştir. Her açıdan Hoca Neş'et mahfilinin önemi ortaya çıkarken bu konunun farklı bilim dallarının da ilgi alanına girmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

PERTEV'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. Hayatı

1. 1. Doğumu

Hicrî 1159 (Milâdî 1746)[25] yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Çelebi Efendi,[26] Ona Muhammed (Mehmed) Nûrî[27] adını vermiştir. On altı yaşına geldiğinde dönemin önemli ilim, din, devlet ve edebiyat adamı olan Hoca Neş'et'in talebelerinden olmuştur. Hoca Neş'et'le tanışmadan önceki dönemlerde yazdığı şiirlerinde Nûrî[28] mahlasını kullanmıştır. Şair, bir gazelinin başlığında eski mahlasının Nûrî olduğunu yazmıştır:

Nūrīdür maḫlaṣ-ı dīrīne-i Seyyid Pertev

(G. 197)

yine aynı gazelin mahlas beytinde:

Görince böyle nev ṭarḥı ḳopar āvāze-i hey hey
N'ola peh peh dinilse Nūriyā rengīn zemīnümdür (G. 197/5)

diyerek, "Pertev" yerine "Nûrî" mahlasını kullanmıştır. Başka bir gazelinde ise; daha önce yazdığı şiirlerinde kullanmış olduğu Nūrî mahlasını kimin verdiğini, hocasından aldığı yeni mahlasını, bu mahlasa -aynı zamanda hocasına- yakışır biri olmak için ne kadar çalıştığını, anlatan beyitlerini görmekteyiz:

...
Nūridür maḫlaṣ-ı dīrīne-i āsār-ı faḳīr
Ki anı dimiş idi ḫīn-i vilādetde peder

Ḥażret-i Neş'et-i āgāh-dil ü ẕī-şānuñ
Pertev-i himmet-i vālāsına oldum maẓhar

---

[25] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., v. 2b, satır: 29., Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî (Hzl. Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı), Bizim Büro Yay., C. I. Ank., 2001, s. 117.

[26] Mehmet Nâil Tuman, age., s. 117.

[27] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., v. 2b, satır: 41.

[28] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., 2b. satır 41-42.

Daḫi pertevlice bir nām ile yād olmaġ içün
Eyledüm sa'y iderek nice zamān kesb-i hüner

Zeyl-i kālāya virür ḳadr-i şeref çün tamġā
Nev-ḳumāş-ı eşerin maḫlaş içün 'arż eyler (G. 199/5,6,7,8)

Pertev, mührüne hakkettiği berceste bir mısraında da eski mahlasına bir telmihte bulunmuştur: *"...Merḥūm-ı mümā-ileyhüñ evvelā maḫlaşı Nūrī olup soñra Pertev maḫlaşıyla taḫalluṣ itmiş oldığundan zāde-i ṭab'ı ve nakş-ı mühri olan işbu 'Pertev gedā-yı lem'a-i nūr-ı Muḥammedem"*[29]

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı üzere Pertev'in daha önce Nûrî mahlasını kullandığı tespit edilmiştir. Pertev'le ilgili kaynakların çoğu eskiden bu mahlası kullandığını doğrulamaktadır. Daha sonra yazdığı şiirlerinde kullandığı "Pertev" mahlasını ise hocası Neş'et kendisine vermiştir. Nûrî mahlasıyla bilgi ve kültürü işlediği şiirlerini, uzunca yazdığı bir gazeliyle hocasına arz eden Pertev, yeni bir mahlas isteğini belirtmiştir. Hocası da hüner güneşi gibi parlak, gök kubbeye bir kemer olacak nitelikteki bu yeteneğe Pertev mahlasını, herkesçe bilinen kendine (Neş'et'e) has âdet ve üslubuyla yazdığı bir mahlas-nâmeyle vermiştir. Öğrencisi de bundan sonra hep bu mahlası kullanmıştır:

"...Nūrī maḫlaşıyla nigāşte-i şaḥāyif-i ma'ārif olan ġazellerini pīşgāh-ı feyż-i iktināh-ı Ḥażret-i Üstāda 'arż buyurup deydene-i püser-ḫ'ānı üzere maḫlaş istid'asını müteżammın bir ġazel-i müzeyyel ṭarḥ u taḳdīm ve Ḥażret-i Üstād-ı müşārun-ileyh Pertev maḫlaşıyla ṣa'ṣa'-i ḫūrşīd-i hüner ü isti'dādlarını Ṭāḳ-ı Muḳarnes nitāḳ-ı çarḫa i'lā vü tersīm ve ḫatta dūdmān-ı Ḥażret-i işāna maḫṣūṣ u menşūr suḫan 'ünvān ile manṣūṣ olan maḫlaş-nāmeyi ibtidā-Pertev nāmına terḳīm buyurmış oldıḳları şifāh-ı kerāmet-i iktināhlarından aḫz-ı telaḳḳi olınmışdur..."[30]

Faik Reşat ise eserinde: "Talebelerinden şiir yazmaya kabiliyeti olanlara birer mahlas vermek onun üstatça bir adeti idi. Bunlardan en fazla teveccühünü kazananlara bir de mahlas-nâme yazıp hediye ederdi. Kendisinin divanında yirmiye yakın mahlas-nâme vardır ki bunlardan en çok özenilerek yazılanları Şeyh Gâlib, Reisülküttap Pertev

---

[29] Cemaleddin Mehmed, Âyine-i Zürafâ, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud-4636, İst., s. 63-64.

[30] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., 2b-3a, satır. 41-48.

Efendi, Beylikçi İzzet Bey, Hoca Vahyî adlarına olanlarıdır."[31] demektedir.[32] Hoca Ne'şet, Pertev gibi birçok talebesine "mahlas-nâme" yazarak onlara bundan sonra kullanmaları için mahlaslar vermiştir. Aşağıdaki manzume hocasının Pertev için yazdığı mahlas-nâmedir:

Maḫlaṣ-nāme-i Cenāb-ı Pertev Efendi[33]

1. Kār-fermā-yı ḳader kār-geh-i ḳudretde
   İtdi bir gevher-i tābāna beni rūşenger

2. Necm-i ṣāḳıb ne güher māh-ı saʿādet pertev
   Ufḳ-ı maʿrifete [ol] mihr-i münîr-i ḫāver

3. Gerçi pākīze sirişt āyine-i ṣafvetini
   Minnet-i ṣaykal-ı rūşenger ider jeng-āver

4. Līk ḫūrşîd ü mehe bāʿiṣ-i rifʿat Pertev
   Şeref-i ṣoḥbet-i şām ile füyūżāt-ı seḥer

5. Nām-ı nūr ile mülaḳḳabdı semādan ẕātı
   Böyle ṣebt itmiş idi şānını münşî-i ḳader

6. Ṣarf idüp maḳderetin eyledi çün ḥüsn-i sülūk
   İtdi teslīm-i rıżā içre fedā cān ile ser

7. Güş-ı hūşını ṣadef eyledi dürr-i süḫana
   Bāreka'llāh ne deryā-dil ü pākīze-güher

---

[31] Faik Reşat, Eslaf (Hzl. Şemsettin Kutlu), Tercüman 1001 Temel Eser.

[32] Faik Reşat, Pertev için "Reisülküttab"ı kullanmakla birlikte Pertev'in böylesi bir görev aldığına dair hiçbir bilgi ve belgeye rastlamadık.

[33] İlhan Genç, age., s. 55., Ayşe Gürol, Vakanüvis Mehmed Pertev Efendi ve Divanı (İnceleme ve Tenkitli Metin), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İst., 1994. s. XXIII-XXIV.

8. Bildi ḳadr-i himem ü terbiyet-i ehl-i dili
Āferīn himmet-i vālāsına kim aldı naẓar

9. Oldı engüşt-nümā şöhre-i şehr ü emṣār
Gün-be-gün māh-ṣıfat oldı çü pertev-āver

10. Ola mümtāz diyü maḫlaṣ ile her eṣeri
Didi üstādı olan Neş'et-i kemter-aḥḳar

11. Maḫlaṣ-ı maʿrifetüñ ola Muḥammed Pertev
Güş idenler ola meymūn u mübārek diyeler

12. İṣr-i eslāfa sülūk eylemege saʿy eyle
Yād ola ḫayr ile nām u eṣerüñ tā maḥşer

13. Saña ser-māye-i devlet Şeh-i Kevneyn vaṣfı
Naʿtıdur ḫüsrev-i maʿnā serine tāc efser

14. El-ḥaẓer ẕerre ḳadar alma lisāna hicvi
Ṣaḳın ey nūr-ı baṣar çeşm-i dili kūr eyler

15. Nefʿi-i muʿcize-gū ile Fehīme naẓar it
Gör ser-encāmların kim saña ʿibret bu yeter

16. Himmet-i ḥażret-i pīrān ile nāmuñ şānuñ
Ola ser-levḥa-i dīvānçe-i erbāb-ı hüner

17. Olasın mā-ḥaṣalı cümle-i āmālüñde
Feyż-i tevfīḳi ile luṭf-ı Ḫudāya mażhar

18. Yazalar nüh-varaḳ-ı mecmaʿa-ı eflāke
Kilk-i zerle şeb ü rūz her eṣerüñ şems ü ḳamer

Pertev'le birlikte "Muvakkit-zāde"[34] sıfatı da ilgili kaynakların birçoğunda geçmektedir. Pertev'in babası, Sultan Ahmed Camii muvakkiti[35] olduğu için kendisine "Muvakkit-zāde" denilmiştir.[36], Ayrıca Pertev'in bir beytinden de:

ʿAbdı daʿvet eylerüz maʿbūda ʿabdiyyet içün
Biz Muvaḳḳit-zādeyüz vaḳt-i ʿibādet beklerüz (G. 229/5)

babasının muvakkitlik yaptığını öğreniyor, hatta kendisinin de bir süre baba mesleğini yani muvakkitlik yapmış olabileceğini tahmin ediyoruz.

"Efendi"[37] ibaresi ise dönemin nezaket kuralları gereği okuyup yazması olan birçok kişi için kullanılmakla birlikte; E. J. W. Gibb, "Bu şaire, 19. asrın ilk yarısında bir şair olarak da şöhret kazanan devlet adamı Pertev Paşa'dan ayırmak için, umumiyetle Pertev Efendi denmektedir"[38] şeklinde bir bilgi de aktarmaktadır.

Onu tanıtanlar yaptığı işin adı olan vakanüvislikten[39] dolayı "Vakanüvis" unvanını da kullanmışlardır:

"...yigirmi tārīḫinde ṣāḥib-i dīvān Pertev Efendi merḥūm āḫir vaḳtinde dībāce ṣāḥibi ʿİzzet Beg himmetiyle rifʿat-ı ḫ ʿācegānlıḳ ve vaḳʿa-nüvīslik ile tatyīb olınmış ve āmedī oṭasına daḫi meʾmūr ḳılınmışdı yigirmi iki seferī tevcīhātında bölükle arpa kitābeti tevcīhiyle Ordu-yı Humāyūn maʿiyyetinde vaḳʿa-nüvīslik itmek üzere Āstāneden ḫurūc idüp..."[40]

---

[34] Tuhfe-i Nâilî'de: "456 Pertev veya Nûri, Muvakkit-zâde Mehmed Nûri Pertev Efendi..." C. I, s. 117., Osmanlı Müellifleri'nde: "Pertev Mehmed Efendi [Muvakkit-zâde], [Vakanüvis]" Bizim Büro Yay., C. 3, Ank., 2000, s. 33.

Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde: "...asıl adı Mehmed olup Muvakkit-zâde sanıyla tanındı..." Mehmet Nail Tuman, age., C. I, s. 356-357.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde: "Pertev Mehmed Efendi (Muvakkit-zâde-Vakanüvis) ", C. 7, İst., 1990, s. 245.

[35] Tuhfe-i Nâilî'de "...Sultan Ahmet Camii Muvakkiti Çelebi Efendi'nin oğludur..." notu da vardır., Mehmet Nail Tuman, age. C. I, s. 117.

[36] Muvakkit: Camilerde namaz vakitlerini tayin eden ve halka duyuranlar için kullanılan bir tabirdir. Bk. Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, ilgili maddeler, C. II, , MEB Yay., İst.,1993, s. 587, Midhat Sertoğlu, Osmanlı Tarih Lûgatı, Enderûn Kitabevi, İst., 1986, s. 230.

[37] Bk: Mehmet Zeki Pakalın, age., C. I, s. 505, Midhat Sertoğlu, age., s. 94.

[38] E. J. W. Gibb, Osmanlı Şiir Tarihi (Trc: Ali Çavuşoğlu), Akçağ Yay., C. 4, s. 415, Ank., 1999.

[39] Bk: Mehmet Zeki Pakalın, age., C. III, s. 574., Midhat Sertoğlu, age., s. 354.

[40] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn. satır: 109-111.

Pertev çok sık olmasa bile zaman zaman "Seyyid"[41] sıfatını da kullanmıştır. İslâm dünyasında "emir, bey, reis, efendi" unvanlarına karşılık olarak kullanılan seyyidin, Hz. Muhammed'in torunlarından Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere denildiğini biliyoruz. Ancak kişinin şahsî hususiyetleri ve serveti dolayısıyla ayrıca Arapların cinler, hayvanlar ve cansız varlıklar için de bu sıfatı kullandıkları bilinmektedir.[42] Pertev'in kendisi için kullanılan sıfat ve unvanların yanında seyyidi bizzat şiirlerinde tercih etmesi dikkat çekicidir. Soyunun Hz. Hüseyin'den geldiğini "ceddim Hüseyin" şeklindeki ifadesiyle sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Seyyid olup olmadığını kesin olarak bilmememize rağmen Hz. Muhammed ve Ehl-i beyt'e özellikle de Hz. Hüseyin'e karşı derin muhabbeti ancak seyyidliğiyle açıklanabilir. Seyyid ifadesini özellikle dua, tövbe, acziyet ve mahcubiyetini dile getirirken çok samimî ifadelerle beraber kullanması son derece önemlidir. Bu sıfatı, bir övünme sebebi olarak kullanmadığını gördüğümüz Pertev'in aksine bir günahkarlık ve bağışlanma isteğinin söz konusu edildiği manzumelerinde kullandığı görülmektedir. Ayrıca Kerbela olayını anlattığı manzumede[43] Yezid'e olan kin ve nefretini dile getirirken kendini kaybedip küfürlü ifadelere baş vurması da bu hususta dikkati çeken bir başka noktadır. Çalışmamızın ilk manzumesi olan münācatın V. bendinin ilk mısraında:

Seyyid Pertev ḳuluñ mücrimdür ġāyet
...
(Mün. 1/V/1)

3. Naʿt-ı şerīfin son beytinde:

Cürmümi ceddüm Ḥüseyne ḥurmeten ʿafv eyleyüp
Ḳılma Seyyid Pertev-i nā-kāmı red rūz-ı cezā
(Naʿt 3/5)

4. Naʿt-ı şerīfin yine son beytinde ise:

Çākerīdür ālüñüñ aṣḥābuñuñ etbāʿuñuñ
İtme Seyyid Pertev-i nā-çārı red rūz-ı cezā
(Naʿt 4/8)

---

[41] Hazret-i Muhammed'in torunları olan Hasan ve Hüseyin kardeşlerden Hasan'ın soyundan gelenlere " Şerif " Hüseyin'in soyundan gelenlere " Seyyid " denir. Bk: Mehmet Zeki Pakalın, a. g. e., ilgili maddeler, C. III, s. 342-200., Midhat Sertoğlu, a. g. e., ilgili maddeler, s. 324-313.

[42] Bk. İslâm Ans., C. 10, s. 543.

[43] Muvakkit-zâde Pertev, a. g. n. 2. Taḫmīs.

2. Mersiyenin VII. bendinde: Peygamber soyundan olduğu için şükredip; Hz. Hüseyin'e "ceddim" diyerek feryat ve figanının doğal olduğunu ve Ehl-i beyt'i sevenlere sevgi duyduğunu düşman olanlara da can düşmanı olduğunu söylemektedir:

Pertevā Āl-i Resūlem ḥamdüli'llah bī-gümān
Eylerüm ceddüm Ḥüseyn-i Murtażā içün fiġān
Hem muḥibbāna muḥibbüm hem ʿadūya ḫaşm-ı cān
...
(Tah. 3/7)

"Maḫlaṣ-nāme-i Mīr Şerīf-i Nā-yāb" adlı manzumenin 7. beytinde de:

Zūr-ı ṭabʿın görüp üstādı bu Seyyid Pertev
İstedi kim ola bir maḫlaṣ ile şöhretyāb
(Mah. 3/7)

Çalışmamızın 198. gazelin başlığında:

"Nūridür maḫlaṣ-ı dīrīne-i Seyyid Pertev",

kendisiyle birlikte bu sıfatı onun için kullanan yakın arkadaşı İzzet Bey de divanın dibacesinde:

"Seyyid Meḥmed Pertev Efendi",

yine kim tarafından yazıldığını bilmediğimiz mezar taşındaki şiirde de:

"Żiyā-yı şems-i Ḥaḳ Seyyid Muḥammed Pertev-āgāha"

şeklinde seyyid ifadeleri kullanılmıştır.

1. 2. Ailesi: Kaynaklarda Pertev'in ailesiyle ilgili yeterli bilgiye rastlanmamıştır. Pertev de şiirlerinde soyuyla ilgili fazla bilgi vermemiştir. En fazla üzerinde durduğu nokta 'Âl-i Abâ'dan olduğudur. Onun dışında anne, baba, kardeşleri hakkında bilgimiz yoktur. Sadece Hicrî 1216 yılı Şaban ayında doğan Ümmetullah adındaki kızına doğumuyla ilgili düştüğü tarihinden, evli olduğunu Allah'tan bir erkek çocuk istediğini ama Allah'ın onu bir kız çocuğuyla ödüllendirdiğini ve buna çok sevindiklerini öğreniyoruz:

Kerīmeye Lafżen Söylenen Tārīḫdür

1. Biñ iki yüz on altı şaʿbānı
On biri yazdığı gice ṭaḳvīm

2. Penc-şenbihdi gerçi kim o gice
   Bize itdürdi Cumʿaveş taʿẓīm

3. On bire çār yek ḳala sāʿat
   Ḳademin kevne eyledi taḳdīm

4. Ümmetu'llah isimlü bir duḫter
   Perteve yaʿni virdi Ḥayy-ı ḳadīm

5. Bir oġulcuḳ ümīdin eyler iken
   Bir kerīme ʿināyet itdi Kerīm (T. 23)

Ayrıca Selim adında bir kardeşinin olduğunu ve onun oğlunun doğumu için yazdığı tarihte; sülalelerinde hiç erkek çoçuk olmadığını, eğer kardeşinin oğlu Muhammed Selim'in de doğmamasıyla sülalelerinin söneceğini söyleyerek, Muhammed Selim'in doğumuna çok sevindiklerini öğreniyoruz. Yeğeninin aynen babasına benzediğini söyleyen Pertev, onun faydalı ilim sahibi olmasını, sâlih ameller işlemesini, uzun ömürlü ve temiz bir kalbe sahip olmasını dileyerek, şiirini bitirmiştir:

Tārīḫ-i vilādet-i birāder-zāde

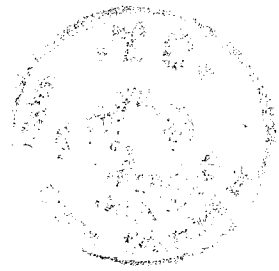
1. Bizüm birāder efendiye eyledi aʿṭā
   Bu ḥīnde bir oġulcuḳ Cenāb-ı Rabb-ı Raḥīm

2. Şeb-i aḥad idi varduḳda on bire sāʿat
   Vilādetüñ kerem itdi Cenāb-ı Rabb-ı Kerīm

3. Teṣādüf itdi çü mevlidi ġurre-i Recebe
   Salāḥ ḥālinedür dāl anuñ bu luṭf-ı cesīm

4. Bi-ʿaynihi pederi olmaġ ile sīmāsı
   Tefe''ül itdüm olur ol daḫi selīm u ḥalīm

5. Sülālemüz hele ḳatʿ olmadı bi-hamdi'llah
   Ḳudūmı oldı bize bāʿiṯ-i sürūr-ı ʿaẓīm

6. ʿUlūm-ı nāfiʿ ü sālih ʿamel ü ʿömr-i ṭavīl
   İde ʿatiyye vü iḥsān hemān Cenāb-ı ʿAlīm

7. Didi vilādeti tārīḫin ʿammīsi Pertev
   Muḥammede vire Perverdigār ḳalb-i selīm (T. 22)

Yine yeğeni Muhammed'in sakal bırakışına yazdığı tarihte yeğenine şu övgüleri sıralamıştır: "Hüner bağının gülü Muhammed, güzel ahlaktan yaratılmıştır. Hüner ve marifette eşsiz ve benzersiz bir efendidir. Saldığı temiz sakalıyla, güzellik dünyasının en yüce yiğididir. Gül ve reyhan yüzünün hatt(sakal ve bıyığı)ına benzer. Onun yüzüne yakışanlar menekşe ve taze sümbüldür. Bana göre yeni çıkan bu sakal ve bıyık anber kokulu bir tütsüyü andırmaktadır. Elbette sakalı çıkacaktı, karıncalar mutlaka şekeri bulurlar..." Bütün bu övgülerle Pertev'in yeğenini ne kadar çok sevdiğini ve döneminde erkek çocuğun aileler ve o dönemin insanı için ne kadar önemli olduğunu da öğreniyoruz:

Tārīḫ-i irsāl-ı liḥye-i Muḥammed Beg

1. Gül-i bāġ-ı hüner Muḥammed Beg
   Ḥüsn-i aḫlāḳdan muṣavverdür

2. Çelebīlikde miṣli yoḳdur hem
   Maʿrifet ehlidür hünerverdür

3. Liḥye-i pākin eyledi irsāl
   Ḫaṭṭı şeh-bāz-ı ḥüsne şeh-perdür

4. Ḫaṭṭ-ı ruḫsāra olınur teşbīh
   Gül ki reyḥān ile ber-ā-berdür

5. Yaḳışan sebze bāġ-ı ruḫsāra
   Ya benefşe ya sünbül-i terdür

6. Naẓarumda benüm ḫaṭ-ı nevḫīz
   Micmer-i ruḫda dūd-ı ʿanberdür

7. Mürlar şekkeri bulur elbet
   Lebe ḫaṭ gelmesi muḳarrerdür

8. Ne güzel Pertevā bu tārīḫüñ
   Hem ḥurūfī daḫi mücevherdür

9. Leb-be-leb olsa da ne var dehene
   Ḫaṭ-ı nev mür tenüñ şekkerdür (T. 24)

Pertev'in Ümmetullah adındaki kızından başka çocuğunun olup olmadığını kesin olarak bilmememize rağmen kendisi de şiirlerinde bu konuya dair bir bilgi vermemektedir. Kanaatimiz başka çocuğunun olmadığıdır. Ancak "Tarih-i lihye" başlığıyla tarihleri arasında bulunan bir şiirinde "oğlımız gibi" ibaresi dikkatimizi çekmiştir. Gelenek haline gelmiş olan sakal bırakmaya dair tarih düşürmek için yazılan bu şiirin kendi oğlu için mi, başkası için mi yazıldığını tam tespit edemedik. Sakal bırakacak yaşa kadar gelmiş bir çocuktan geçen bu süre zarfında -en azından doğumu veya başka bir münasebetle- hiç söz etmemiş olması zor bir ihtimaldir. Pertev'in erkek çocuğuna olan ilgisini ise yeğeni için yazdığı doğum ve sakal bırakışıyla ilgili tarihlerinden anlamaktayız. Ayrıca erkek çocukları için kullanılan "ḫayru'l-ḫalef"[44] ibaresini de şiirlerinden birisi için kullandığına göre başka çocuğunun olmadığını en azından erkek çocuğunun olmadığını çıkarabiliriz. Bununla beraber sözü edilen tarihin Pertev'in oğlu için de yazılmış olması mümkün olmakla birlikte bu tarihin başka biri için yazıldığını tahmin etmekteyiz. Pertev'in, oğlu kadar çok sevdiği öğrencisi Derviş İslâm için yazılmış olmalıdır. Çünkü 'gibi'yi 'kadar' anlamında alıp öyle değerlendiriyoruz. Yoksa öz oğullarını "oğlımız gibi" bir ifadeyle övme söz konusu değildir:

Tārīḫ-i liḥye
Oġlımuz gibi mu'azzez bir vücūd
Miṣlī yoḳ bu ḳubbe-i devvārda
... (T. 40)

---

[44] "Gerçi her bir ġazelüm bir veled-i ḳalbümdür
Līk bu naẓmumı ḫayrü'l-ḫalef itdüm Pertev" (G. 434/5)

1. 3. Eğitimi ve Görevleri

Pertev'in eğitimiyle ilgili ulaştığımız kaynaklarda yeteri kadar bilgi edinemedik. Bursalı Mehmed Tahir'in "...şehrî bir şairdir..."[45] ifadesinden onun meşhur biri olduğunu, dolayısıyla iyi bir eğitim aldığını çıkarmak mümkündür. Sicill-i Osmanî'de: "Kalemden yetişip hâcegândan olmuştur."[46] denilmektedir. Arif Hikmet Tezkiresi'nde: "Zümre-i ḫˇācegāndan ve Neş'et Ḫˇāce şākirdānındandur..."[47]denilip, Hoca Neş'et'in talebelerinden ve hâcegânlık rütbesine sahip olduğu belirtilmektedir. Âyine-i Zürafâ'da: "...Ḫuld-āşiyān Sulṭān Aḥmed Ḫan-ı evvel Ḥażretlerinüñ Cāmi'-i envār-ı lāmi'ī nezdinde vāḳi' türbe zoḳağında sākin Sulṭān Aḥmed muvaḳḳiti Çelebi merḥūmuñ maḥdūmı olup..."[48] ifadelerden, Pertev'in çocukluk yıllarının geçtiği çevrenin ne kadar önemli bir yer olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir. Ayrıca, Tezkirelere göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü"nde ise daha genel bir ifade biçimi seçilmiştir: "...öğrenimini tamamlayıp hâcegân sınıfına katıldı..."[49] Bütün bu anlatılanlardan anlaşıldığı üzere hâcegânlık sınıfının iyi bir eğitim almayı gerektirdiği; Pertev'in babasının Sultan Ahmed Camii gibi başkentin en büyük camisinde muvakkitlik yapmış olması, Pertev'in küçüklükten beri seçkin insanlarla dolu bir çevrede yetişmesi anlamına gelmektedir. Babasının adının o dönemde daha çok bir ünvan olarak kullanılan "çelebi" olması da bu kişinin eğitimiyle yakından ilgilidir. Önceleri çelebi daha sonra efendi ifadeleri zaman zaman birbirinin yerine kullanılmış ünvanlardır. Pertev'in babasının adının "Çelebi"[50], ünvanının da "Efendi" olması bu aile ve eğitimleriyle ilgili önemli bir delil olarak değerlendirilmelidir. Ayrıca muvakkitlik önemli bir görev olmakla birlikte belli ölçüde eğitim gerektirdiği de açıktır. Öyle ise iyi eğitim görmüş bir baba ve eğitimli bir çevrenin ferdi olarak Pertev'in de yeterli derecede eğitimli olduğunu söylemek mümkündür.

Pertev, asıl eğitimini, doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırt edecek yaşa geldikten sonra yani on altı yaşındayken çevresine bir eğitim kurumu gibi hizmet veren Hoca

---

[45] Bursalı Mehmet Tahir, age., C. 3, s. 33.

[46] Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri, (Eski Yazıdan Yeni Yazıya: Mehmed Süreyya), Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfi'nın Ortak Yayını, İst., C. 4, s. 1272.

[47] Arif Hikmet, Arif Hikmet Tezkiresi, Millet Ktp., Ali Emiri, Tarih 789, 7a-7b.

[48] Cemaleddin Mehmed, Âyine-i Zürefā, Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud 4636, s. 63-64.

[49] Hzl. Haluk İpekten vd.Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü, s. 356-357.

[50] Bk. Mehmet Zeki Pakalın, age., C. I, s. 342-345., Mine Mengi, Divan Şiiri Yazıları, "Bir Osmanlı Efendisi'nin Çelebi Tipi", Akçağ Yay., Ank., 2000, s. 198-202.

Neş'et'in evinde almıştır. Hoca Neş'et'in evi, o dönemin önemli ilim ve kültür merkezlerinden biridir. Bu ev için: Gibb, eserinde: "Profesör Naci'nin gülerek söylediğine göre öğrencilerinin sayısı o kadar artar ki pek çok medresenin gıpta ettiği bir yer haline gelir" demektedir. Pertev gibi birçok kişi Hoca Neş'et'in talebeleri olarak eğitimlerini burada tamamlamışlardır. Hoca Neş'et, yine öğrencisi olan İzzet Bey'in kaleminden anlatılanlara göre "tarikat ve şeriat ilmini bilen, marifet ve hakikat metnini çözen, adalet ve doğruluğun manasını kavrayan, insanlık âyetlerinin açıklayıcısı, İlâhî feyiz ve bereketin, sonsuz lütuf ve aydınlığın gerçek takipçisi ve mirasçısı büyük devlet adamı Hacı Neş'et Süleyman -Allah onun iyilik ve ihsanlarının gölgesinden bizi hiçbir zaman ayrı ve uzak etmesin- ki besleyip büyüten, suyu, eğiten ve yetiştirenin denizine akan, ruh ve gönlü gerçek aydınlatıcısına teslim eden..." birisidir.

"...sinn-i şerîfleri derece-i temyîze resîde olduḳda Ḫıżr-isti'dād-ı Ḫudā-dādları ma'ü'l-ḥayātı füyūżātı cüst-cū iderek biñ yüz yetmiş beş senesinde ḥ'āce-i uṣūl-i fenn-i şerî'at u ṭarīḳat mü'ellif-i metn-i ḥakīḳat ü ma'rîfet müfessir-i āyāt-ı insāniyyet ma'nā-yı terākīb-i ḥaḳḳāniyet ḫulāṣa-i feyż-i Rabbānî heykelü'n-nūr-ı elṭāf-ı Ṣamedānî ḫalefü'ṣ-ṣıdḳ-ı silsile-i ḫ'ācegān El-ḥāc Neş'et Süleymān edāma'llāhu ẓıll-ı irşādihi ve iḥsānihi 'ālā müfāriḳnā mā-dāmetü'l-ezmān efendimüz ḥażretlerinüñ baḥr-ı muḥīt-i terbiyyetine seyl-āb-ı ḥayṣiyyetlerini icrā idüp āyine-i tabî'atlerin ol rūşenger-i ḥaḳīḳate teslīm ve ḫıdmet ü 'ubūdiyyet-i ḥażret-i üstādı cümle-i mühimmātlarına taḳdīm itmeleriyle kesb-i derece-i kemāl ve rütbe-i nihāyeti ikmāl eyledüklerinde..."[51]

Hocası Neş'et, 1768 yılındaki Rus savaşına katılınca yerine derslerini Pertev'in devam ettirmiş olması[52] onun ne derece iyi bir eğitim aldığını göstermektedir. Pertev, hocasının yerine derslerini yaptığına göre ileri derecede Farsça ve Arapça bilmektedir. Pertev'in Neş'et'ten başka yine dönemin önemli şahsiyetlerinin gittikleri eski Reisü'l-küttab Arif Bey'in evine de bir süre devam ettiğini ve buradan da belli ölçüde feyizlendiğini biliyoruz. Franz Babinger'e göre Pertev, bu sayede Âmedçi[53] olmuştur.[54]

---

[51] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn. satır: 31-40.

[52] İslâm Ans., MEB Yay., C. 9., s. 212-214. İst., 1964.

[53] Midhat Sertoğlu'nun Osmanlı Tarih Lûgatı'nda âmedci için şunlar yazılıdır. "Âmedî kaleminin şefine Âmedçi, Âmedî Efendi veya Amedî-i Divan Hümâyun denilirdi. Reis'ül-küttab'ın bütün muameleleri bunun elinden geçtiği gibi,kendilerine tımar ve zeamet verilenlerin ödemeleri gereken vergileri de âmedçi toplardı. Zaten bu verginin ödendiğini anlatan vesikanın üzerine **âmed** yani **geldi, ödedi** diye yazmasından dolayı kendisine **âmedçi** denmiştir." Enderun Kitabevi, İst., 1986, s. 15.

Arif Efendi için kullanılan *"...nuḫbe-i üdebā ve ʿumde-i ʿurefā reisül-küttāb-i esbāḳ..."*[55] ifadelerinden anlaşıldığına göre Arif Bey, hem resmî görevi hem de bilgi ve kültürüyle önemli bir şahsiyettir. Hoca Neş'et ve Arif Bey gibi seçkin kimselerle dostluğu ve mesai arkadaşlığı olan Pertev de döneminin ileri gelenlerinden olmalıdır.

Eğitim serüvenine böyle başlayıp devam eden Pertev, devletin çeşitli kurumlarında önemli görevler yapmıştır. İlk görevine çok genç yaşta başlayan Pertev, aynı zamanda çalışırken eğitimini de devam ettirmiştir. Cemaleddin Mehmed, eserinde: *"...sinn-i ḥaddı temyīze bāliġ olduḳda taḥṣīl-i maʿarif ü hünere ṣarf-ı miknet ü himmet ve ol esnāda Anaṭolu muḥāsebesi Kalemine heves ü raġbet eyleyüp müddet-i vefīre ḳalem-i merḳūma müdāvemet itmiş..."*[56] diyerek, hem çalışıp hem de eğitimini devam ettirdiğini belirtmektedir. Dönemin birçok kurum ve kuruluşları aynı zamanda bir eğitim merkezi görevini de beraber yürütmekte idiler. Çalıştıkları yerde başarı gösterenler, daha ileri kademelere ve üst düzey görevlere gelebiliyorlardı. Böylelikle eğitim sürecini ömür boyuna yayan Osmanlı insanı, bu sayede padişahlık makamı dışındaki bütün mevki ve makamlara yükselme fırsatını bulabilmiştir. Pertev de Sadaret Mektubi Kalemi, Anadolu Muhasebesi Kalemi'nde çalışmıştır.[57] Son olarak yakın dostu Beylikçi İzzet'in yardımlarıyla Orduda Amedcilik ve vakanüvislik görevini de yapmıştır.[58] Pertev, ömrünü ölünceye kadar çalışmakla geçirmiştir. Mal mülk ve para pul hırsı taşımadan ölçülü, kimseye muhtaç olmaksızın şerefiyle hayatını tamamlamıştır. Tasavvufî duygu ve düşüncelerinin etkili olduğu bir şiirinde bunu gayet güzel ifade etmiştir:

1. Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳa kimse cümleden dūr olmadan
2. Terk ile kendi vücūdından da mehcūr olmadan
3. ʿĀlem-i varlıḳda yoḳluḳ ile meẕkūr olmadan
4. Ṣunma el miftāḥ-ı genc-i ġayba gencūr olmadan
5. Kenz açılmaz şol göñülde tā ki pür-nūr olmadan

(Tah. 19/I)

---

[54] Franz Babinger, Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri (Çev. Coşkun Üçok), KTB Yay., Ank., 1982, s. 367.

[55] Cemaleddin Mehmed, age., s. 63-64.

[56] Cemaleddin Mehmed, age., s. 63-64.

[57] TDE. Ans., C. 7, s. 245, İst., 1990.

[58] Cemaleddin Mehmed, age., s. 63-64.

Bir gazelinde neyi varsa harcadığını belirten Pertev, sanatının ürünü olan şiirlerinden başka hiçbir şeyinin kalmadığını tek varlığının ise şiirleri olduğunu söylemektedir:

Bütün şarf eyledüm varum faḳat mevcūd yanumda
O şūḫa yazdıġum üç beş satır bir nāme ḳalmışdur (G. 94/4)

1. 4. Ölümü

Pertev'in rahat ve zengin bir hayat yaşamadığını biliyoruz. Kanaatkâr bir mizaca sahip olduğu için hiçbir zaman durumundan aşırı derecede bir şikayeti söz konusu değildir. Çeşitli devlet kurumlarında memur olarak çalışan Pertev, en son yakın arkadaşı İzzet Bey'in yardımı sayesinde Osmanlı Ordusu'nda vakanüvislik ettiği sırada Ordu seferdeyken kışlığa çekildiği Hicrî 1222 (Milâdî 1807-8) yılında altmış dört yaşında Edirne'de vefat etmiş ve Hasan Sezayi Dergâhı Haziresi'nde toprağa verilmiştir.[59]

"...yigirmi iki Seferi tevcīhātında bölükle arpa kitabeti tevcīhiyle Ordū-yı Humāyūn maʿiyyetinde vaḳʿa-nüvīslik itmek üzere Āstāneden ḫurūc idüp Edirne Meştāsına duḫūl olınacağı günlerde altmış dört yaşında iken vefāt u ʿazm-ı cennāt-ı ʿāliyāt eyleyüp Edirnede Ḥasan Sezāyi dergāhı ḥaẓīresinde defn ü taḳbīr olındı ḳaddese sırrahu'l-ʿazīz."[60]

Ölüm tarihi üzerinde bütün kaynaklar müttefiktir. Sürūrî Efendi tarafından ölümüne düşülen tarih beytinde ebced hesabıyla noktalı harflerin gösterdiği Hicrî 1222 (Milâdî 1807-8), ölüm tarihi olarak kabul edilmiştir:

Şemʿ-i ömrin söndürüp Pertev Efendinin ecel
Kuy-ı ehl-i dilde muzlim olmadık ev kalmadı
Mısra-ı tārīhdir āh-ı şerer-pāş-ı kalem
Şāʿirānuñ şemʿ-i ümmīdinde Pertev ḳalmadı[61]

---

[59] Hicrî takvime göre doğum ve ölüm tarihlerinden anlaşıldığı üzere 62 yaşında vefat etmesi gerekir. Ancak Beylikçi İzzet'e göre 64 yaşında vefat ettiği kaydelilmiştir. Öyleyse şairimizin doğum tarihi yanlış olmalıdır. Çünkü kaynaklar, şairimizin ölüm tarihi üzerinde ittifak etmiştir.

[60] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., satır: 110-113.

[61] Arif Hikmet, age., 7a-7b., İsmail Yakıt, Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme, Ötüken Yay., İst., s. 226.

Sürûrî'in aşağıdaki tarih-i menkutı[62] da, aynı yılı gösteren ölümüne düşülmüş başka bir tarihtir:

Söndi gitdi Pertev-i şem' [63]

Yine Sürûrî tarafından yazılan bir başka tarih beyti de 1222'yi göstermektedir:

"Yaḳdı Pertev sūz-ı hicrān ile aḥbābın meded"[64]

Esad Efendi Tezkiresi'nde Pertev'in mezarının Şumnu'da[65] olduğu söylenmiş ama bunun doğru olmadığı yine kaynaklarca belirtilmiştir.[66]

---

[62] Ebced hesabına göre noktalı harflerin gösterdiği rakamların toplamıyla bulunan tarih.

[63] Arif Hikmet, age., 7a-7b.

[64] Arif Hikmet, age., 7a-7b.

[65] Mehmet Nâil Tuman, age., C. I, s. 117.

[66] 23 Haziran 2004-Çarşamba günü Edirne şehri Talat Paşa Mahallesi Bostanpazarı civarındaki Hasan Sezayi Dergâhı Hazîresi'nde yaptığımız araştırmada Pertev'in mezarı tespit edilmiş; mezar taşı tarafımızdan okunmuştur. Dergâh yetkililerince verilen 65 numaralı mezar taşında; kimin yazdığını bilemediğimiz aşağıdaki şiir vardır:

FĀTİḤA

1. Żiyā-yı şems-i Ḥaḳ Seyyid Muḥammed Pertev-āgāha
   Vücūdı nūr iken oldı yere ūftāde çün sāye

2. Füyūż-ı Ḥażret-i Neş'etle şöhretyāb olmışdı
   Güzel virmişdi ṣūret meşrebince şi'r ü inşāya

3. Vaḳāyi' żabṭın eylerken olup orduya da me'mūr
   Ġazāyī dört bölük kātipliğiyle çıḳdı icrāya

4. İdüp ordu ile 'avdet Edirne cehdgāhında
   Bu ḫargāh-ı fenādan ḳıldı rihlet deşt-i 'uḳbāya

5. Mücevher beyt ile tārīḫ-i fevtin eyleyüp terkīm
   Tevessül eyledüm gencîne-i ġufrān-ı Mevlāya

6. Şeb-i mi'rācda şaḥn-ı cinānı eyledi me'vā
   Mezārı nūr ola Pertev Efendi göçdi 'uḳbāya Sene:1222

2. Edebî Kişiliği

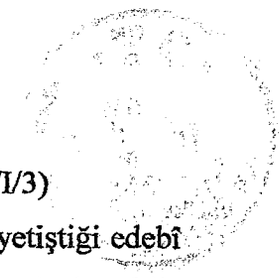
Kaynaklarda Pertev'in edebî kişiliğiyle ilgili detaylı bilgi bulunmamaktadır. Genellikle Hoca Neş'et'in talebeleri arasındaki başarısından, iyi bir dost ve arkadaş oluşundan söz edilmektedir. Osmanlı Müellifleri'nde: *"Hoca Neş'et Efendi'nin has şâkirdânından idi"*, Arif Hikmet Tezkiresi'nde: *"...ekser ebyâtı Nedîm tarzındadır dîvân-ı şi'ri vardur..."*, Vasfi Mahir Kocatürk'ün Büyük Türk Edebiyatı Tarihi'nde: *"Klâsik divan şiirinde Nedim'i Vâsıf'a doğru götüren şairler arasındadır. Nâbî'ye ve Sâmî'ye meyl etmiş olmakla beraber gazellerinin çoğu Nedîm'e naziredir. Nedîm'de ve Vâsıf'taki canlılık onda yoktur. Şiirlerinde sadelik ve biraz yenilik içinde klâsik ve zihni evsaf hakimdir"* denilmektedir.

Pertev'in şiirlerinin, bir yapının köşe taşlarından ziyade onların arasını dolduran malzemeler olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. Büyük şairlerin etkileyiciliği karşısında edebî varlığını yeterince hissettiremediğini belirten araştırmacılar, onu klâsik bir ifadeyle hep ikinci sınıf şair olarak değerlendirmişlerdir. Pertev'in şiirlerinin konu ve üslup bakımından geleneksel şiirin devamı olduğunu belirten E. J. W. Gibb, eserinde onunla ilgili: *"Pertev'in hemen bütün gazellerinde hayal inceliği, uygulamada düzgünlük ve zevkle okunabilirlik vardır ve okuyanları güzel bir oyuncakla oynuyormuş gibi tatmin etmektedir"* gibi belli ölçüde övücü; ama tam olarak anlaşılamayan ifadeler kullanmıştır. Şiirlerinin şeklen çok düzenli olduğunu belirten Gibb, belki de en isabetli tespitini *"...çok etkilendiği görülen Nedîm'den alınma ve bir tür aksiseda diyebileceğimiz pek çok şiiri bulunmaktadır"* ifadeleriyle yapmıştır, denilebilir.

Franz Babinger, eserinde;[67] Onun vakanüvisliğini ön plâna çıkararak tarihî yazılarının birkaç defter büyüklüğünde olduğunu, bunun da kaybolduğunu ayrıca Ahmed Cevdet Paşa'nın önceki vakanüvisler gibi Pertev'den de yararlandığını kaydetmiştir. Pertev'in edebî kişiliğiyle ilgili onun şiirlerinden yola çıkarak vardığımız kanaatlere yer vereceğiz. Pertev'in edebî kişiliğinin oluşmasında yakın aile çevresinin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Klâsik edebiyatımızın birçok temsilcisinin edebî şahsiyeti de böyle oluşmuştur. Kendine olan güvenden dolayı rahat olan Pertev, asıl olanın zenginlik, makam, şöhretin vb. olmadığını belirtmektedir. Yoklukla bilinmenin en güzel övünme yolu olduğunu açıkça belirtmektedir:

---

[67] Franz Babinger, age., s. 367.

ʿÂlem-i varlıḳda yoḳluḳ ile meẕkûr olmadan

(Tah. 19/I/3)

İlk eğitimini ailesinden alan Pertev'in yeteneği, aldığı iyi eğitim ve yetiştiği edebî muhitle birleşince şiirden uzak kalması düşünülemezdi. Daha on altı yaşındayken bile belli miktarda şiirlerinin olması onun çok iyi bir eğitim aldığını ve şiire ne kadar erken yaşlarda başladığını göstermektedir.

2. 1. Dili

Dil, "bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının o toplumda ses ve anlam bakımından geçerli ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistem"[68] olarak tanımlanır. Sosyal ve ferdi hayatın en önemli parçasını oluşturan günlük dil, dönemin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, ve sosyo-politik etkilerini en iyi yansıtan unsur olarak bilinir. 18. yüzyılın ikinci yarısı ve 19. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan Pertev'in şiirlerinde kullanmış olduğu dil, dönemin genel dil özelliklerini taşımaktadır. Dönemin dili, önceki yüzyıldan süregelmiş dil malzemesinin bütün özelliklerini taşımaktadır. Yaşadığı toplumdan soyutlanmamış bir şahsiyet olan Pertev, çoğu şiirinde yaşadığı dönemin günlük dilini kullanmıştır. Ancak bu döneme gelindiğinde dili, şiir ve nesir dili diye ikiye ayırmak gerektiği kanısındayız. Çünkü hem şiir ve hem de nesir dilinde gelinen noktada büyük farklılıklar görülmektedir.

Şiir, dili en üst düzeyde kullanma maharetidir. Sanatlı bir söyleyiş olan şiir dilinde daha önceki dönemlerde başlayıp süregelen mahallîleşme cereyanı ve özellikle Türkî-i Basit anlayışının da etkisiyle belli ölçüde sadeleşmeye doğru gidilmiş, daha doğru bir ifadeyle dil, doğal mecrasına doğru gitmeye başlamıştır. Ancak aynı durum nesir için geçerli değildir. Nesir dili gittikçe ağırlaşmakta, günlük dil ve ilmî dil özelliklerine uymayan, edebî dil sınırlarını da zorlayan bir seyir takip etmeye başlamıştır. Doğal olarak şiir dilinde nesir dilinden daha önce sanatlı bir söyleyiş ve buna bağlı olarak yabancı unsurlarla dolu bir dil kullanılmaya başlanmış ve 18. yüzyılın sonuna doğru gelindiğinde nispeten bir sadelik ve durulma gözlemlenmeye başlanmıştır. Ancak nesir

---

[68] Zeynep Korkmaz vd., Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, Yargı Yay., Ank., 2001, s. 2.

dilinde bu olumsuz rüzgâr etkisini sürdürmeyi devam ettirmiştir. Başlangıçta sırf sanat gayesiyle ortaya çıkan bu yabancılaşma ve dolayısıyla anlaşılamama durumu önüne geçilemez bir hal almıştır. Bir tek sebeple açıklanamayacak bu durumun ortaya çıkışıyla ilgili *"Abdülhamit dönemi sadrazamlarından olan Sait Paşa, 'Gazetecilik Lisanı' adlı risalesinde Osmanlı dilinde uzun tümcelerle yazma geleneğini Bâb-ı Âlî hizmetinde çalışan Rumların getirdiği"*[69] tespitine dikkat çekmek gerekir. Pertev'in yaşadığı döneme denk gelen Fransız İhtilali ve etkilerinin en çok hissedildiği Osmanlı devletinde yabancı etnik kökene sahip kimselerin bilinçli ya da bilinçsiz etkileri sonucu nesir dili mevcut karmaşık duruma gelmiştir. Yüzyılın sonunda nesir dilinde anlaşılmadan tamamıyla uzaklaşılmış, ne mahallî ne millî ne de evrensel boyut kalmıştır. Bu durum 19. yüzyılda da devam etmiş ta 20. yüzyıla sirayet etmiştir. Bu dönemde artık aynı şahsın hem şiir hem de nesirle verdiği ürünlere bakıldığında şiirdeki dilinin nesirdeki dilinden daha sade ve anlaşılır olduğunu görmek mümkündür.

Gelinen noktada Pertev de kendi toplumunun bir ferdi olarak döneminin dilini bütün yönleriyle şiirlerinde kullanmıştır. *"Edebî esere hayat veren ve sanatkar dediğimiz insan, belli bir toplumun ferdidir. Toplumlar da fertlerin bir araya gelmesiyle teşekkül etmiş sosyolojik bir birimdir. Sanatkâr, kimlik ve kişiliğini, mensubu bulunduğu toplumun içinde, onun kültürel değerlerini teneffüs ederek oluşturur. Bu sebeple sanatkâr, sanatında hangi anlayışa bağlı olursa olsun, mensubu olduğu toplumdan, toplumun değerlerinden kendini tecrit edemez; başkaları tarafından da edilemez"*[70]. Uzun bir zaman dilimini, diline hareket alanı olarak seçen Pertev, Eski Anadolu Türkçesi (XIII.-XV. yüzyıllar) ve Osmanlı Türkçesi (XIV.-XIX. yüzyıllar) dönemini kapsayan bir sürecin dil özelliklerini de şiirlerinde kullanmıştır. Bu uzun sürecin özelliklerinin Pertev'den başkalarında da görülmesinin bir sebebi de vezin ve kafiye sisteminin etkisidir. Bu kadar uzun bir süre, dil denen canlı bir varlık için önemli derecede değişme ve gelişmeyi arz etmektedir. Tabii ki Pertev'in şiirlerinde dil bakımından bu sürecin bütün özelliklerini takip etmek ve örneklerini görmek mümkün değildir. Zaten çalışmamızın konusu da bunun dışındadır. Ancak bahse konu bu uzun sürecin ve 18. yüzyılın dil özellikleri detaylarıyla tespit edilmediği için özellikle imlâ ve fonetik açıdan Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini Pertev'in şiirlerinde gördüğümüzden bu dönemin fonetik kuralları esas alınarak şiirlere bakılmıştır.

---

[69] Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, (Hzl. Ahmet Kuyaş) YKY Yay., İst., 2004, s. 258.

[70] İsmail Çetişli, Batı Edebiyatında Edebî Akımlar, Akçağ Yay., Ank., 2004, s. 27.

Eski Türkçe döneminde kelime başındaki "b" ünsüz sesi, Batı Türkçesi döneminde "v"ye dönüşmüştür. Ancak bu süreç Eski Anadolu Türkçesi döneminde de devam etmiştir. Pertev'in şiirinde de hâlâ bu kelime başındaki "b" ünsüz sesini görmek mümkündür. Arkadaşı İzzet Bey tarafından Fuzûlî tarzında yazılmış bir gazelini tahmis eden Pertev de tahmis şeklinin kuralları gereğince bu imlâ özelliğine uymuştur. Aslında İzzet Bey, Fuzûlî'nin Azerbaycan Türkçesiyle yazmasından dolayı bu esası bozmamış, Pertev de ona uymuştur:

Ḫansı servüñ ihtizāzı nāz u reftārınca bar
Ḫansı şimşāduñ ḳad-ı bālāsı miḳdārınca bar
Ḫansı ṭūṭī nuṭḳ-ı şekker-baḫşı güftārınca bar

Ḫansı gülzārın güli gül-bergi ruḫsārınca bar
Ḫansı gülşen ġoncası laʿl-i şeker-bārınca bar
... (Tah. 16/I)

"Eski Oğuz Türkçesinin dil özelliklerinin hemen tamamı Osmanlı Türkçesinin başlarında da devam eder. Bu özellikler 16. yüzyıl sonlarında başlayan ve 18. yüzyıla kadar devam eden bir süreç içinde bugünkü Türkiye Türkçesinin özellikleriyle yer değiştirir. Ancak bütün değişmeler aynı zamanda başlayıp aynı zamanda bitmez. Bazı özellikler 18. yüzyılın sonlarına ve hatta arkaik olarak 19. yüzyıl içlerine kadar sürer."[71] Pertev, yaşadığı dönemde yaygın olarak kullanılmayan bazı kelime ve kelime guruplarını da şiirlerinde kullanmıştır[72]:

dibelik-dibelek: Büsbütün, tamamıyla, ebedi.

Boylu boyunca baña luṭf-ı firāvān iderek
Dibelik kendine meftūn ideceksin bildüm (G.362/6)

---

[71] Ahmet B. Ercilasun, Türk Dili Tarihi, Akçağ Yay., Ank., 2004, s. 462.

[72] Bu kelimeler için;

1. Türk Dil Kurumu'nun, XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyle Tarama Sözlüğü,
2. Türk Dil Kurumu'nun, Yeni Tarama Sözlüğü (Düzenleyen Cem Dilçin) adlı çalışmalardan yararlanılmıştır.

iñen: Çok, pek, daha çok, gayet, ziyade.

Yanınca revāndur yine her seg-heves aġyār
Ol çeşm-i ġazālum dir iñen ip bile ṭaḳmam (G.338/4)

sınuk-sınık: 1. Kırık. 2. Mağlup, yenik, bozguna uğramış.

Seng-i ġam ile başı sınuk pāları der-gil (Tah. 41/V)

şındır-şındur-: 1. Kırmak, parçalamak. 2. Bozmak. 3. yenmek, tepelemek. 4. korkutmak, yıldırmak.

Birbirin sındurmak encāmında çün bī-iştibāh (Tah. 7/III)

kıya: Kıyasıya, sert, haşin.

Sözüm yoḳ gerçi ḫūnī çeşme ṣūret virdüñ ey naḳḳāş
Hüner oldur kıya bakışlarında ḳahramānlar yap (G.34/2)

Nigāh-ı luṭfa da gāhīce nā'il itme ʿādetdür
Senüñ bakışlaruñ bilmem niçün zālim kıyadur hep (G.36/3)

egin-eyin: Sırt, arka.

Ol ḳaşı yayı egnine giymiş ki bir yelek
Her düğmesinde ḳalʿa-i Māzenderānı var (G. 76/2)

yedmek, (yidmek): Çekmek, yedekte götürmek.

Bir ḳıl ile yedilür leşker-i hayret-zedegān
Biñ ḳadar maḥmil-i taṣvīri çeken bir mūdur (G. 84/2)

dek: Oyun, hile.

İncāz-ı vaʿd-ı vaṣlına eylerken iʿtimād
Evvel ẓamīr-i Perteve itdügi dek gelür (G.65/5)

İnanma vaʿde-i ferdāsına ʿaşḳuñ ʿayān itme
O ṭannāz-ı cihāna düş olan bulmaz rehā dekden (G.378/4)

yumak-yuġmak-yuymak: Yıkamak.

El yuyanlar cāndan cānāna eyler ʿarż-ı ḥāl
Ey dil āgāh ol ki dil-dār ile kimler söyleşür (G.93/4)

Bu ġavġāgāh-ı ʿaşḳa başın ortaya ḳoyan gelsün
Elin āb-ı ḥayāt-ı dehr-i fānīden yuyan gelsün (G.420/1)

söyündürmek: Söndürmek.

Āteş-i ʿaşḳam ki deryālar söyündürmez beni
Noḳṭa-i dāġ-ı süveydā dūdmānumdur benüm (Tah.21/XXXVIII)

Şuʿā-ı nūr-ı iḥsānıyla ol ḫātem-şiyem ṣadruñ
Söyünmiş şemʿa-i baḫtuñ fürūzān oldıġın gördük (K.. 3/II/4)

tölek: 1. temkinli, ağır başlı, itaatkar. 2. Kurnaz, usta:

Hele cünbişli nümāyişli levend olmalıdur
Kec-küleh dāyī kesüm böyle tölekle ḳonuşan (G. 396/3)

yügrük: 1. Yürük, hızlı giden, çok koşan, işlek. 2. Yürürlük, hızlı gitme.

Eyledüñ tekrār yügrük ṣol tayanmış gönlümi (Tah.12/I)

yelek-yilek; yeleklenmek: 1. Kuş kanadındaki kalemli tüy. 2. Okun tüyleri. 3. Bir ok atımı uzaklık; kanatlanmak, kanat açmak.

Bir midür sencileyin ḥūr u melekle ḳonuşan
Çilesüz her ḳaşı yaʿaḳla yelekle ḳonuşan (G. 396/1)

göz belertmek: Gözleri gereğinden çok açıp hareketsiz hale getirmek.

Göz belerdürse ʿadū kesri içün cām-ı dile
Şīşe-i dīdesi meksūr olur inşā'llah (G. 435/2)

Eski Anadolu Türkçesi döneminin imlâ kurallarından olan bugünkü bazı kelimelerin ilk hecesindeki "i" ünlüsü "e" ünlüsü ile yazılırdı[73]: eyü-iyi, geymek-giymek gibi. Bir şiirinde; "ü" ünlüsü yuvarlakken darlaşmış, Pertev de vezin gereği bu ünlüyü tümüyle atmıştır: eyü-ey buna benzer başka örnekler de şiirimizde vardır: delü-deli-del, *del ol-, del eyle-* gibi:

Gerçi her bir güzele giydicegi şey yaraşur
Şāhid-i ḥüsne velī cāme-i zülf ey yaraşur (G.102/1)

Pertev'in şiirlerinde gördüğümüz geniş zamanın olumsuz şekli, bazen -maz, -mez ekleriyle değil, fiilden isim yapan ve olumsuzluk fonksiyonu bulunan -ma, -me ekleriyle yapılmaktadır:

Bir düzd-nigeh ki ḥarem-i sīnede ṭutdum
Ḫançer teber elde
Ben bildüm o bī-merḥamet-ʿayyār senüñdür
Sen bilme misin ya (G. 167/3)

Tellendi şaçı sūr-ı ḫitāndur bu kūs sesin
Zencīr-i ʿaşḳ görme misin kim ḳalaylıdur (G. 128/5)

Bir nigāh itme misin iki gözüm dergehinüñ
Şaçdı dür-dāneler eṭrāfına dāmen dāmen (G. 383/3)

Ḫayāl-ḫāne-i maḫzūnumı şen itme misin
Ṭulūʿ-ı mihr-i cemālüñle rūşen itme misin (G. 415/1)

Eski Anadolu Türkçesi döneminden kalma bağlama edatları: *veli, velikin, çü, çün, çünkim, san, sankim* kullanılmıştır. Bazen bunların birden fazlası aynı mısrada yer almaktadır.

Rāh-ı ʿaşḳuñda eger ölsem bile (Mrb. 17/II)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan benzerlik bildiren edatlar da kullanılmıştır: *var, teg, manend, misal, özge gibi.* Ancak aynı anlam ve görevdeki iki edatla yapılmış tamlamalar da kullanılmıştır:

---

[73] Şükrü Halûk Akalın, Eski Anadolu Türkçesi, Ç. Ü., Fen-Ed. Fak.Yay., Adana-1992, s. 15.

Cenāb-ı ṣadr-ı ʿaṣruñ gelmemişdür misl ü mānendi

(Tah. 32/VI)

Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki şekliyle kullanılan bildirme III. Teklik kişi eki *durur* da birkaç şiirde görülmektedir:

Nigāh itmez tevekkül dāmenin ṭutmış durur muḥkem (Mrs. 37I)

Dūd-ı siyāh āh u fiġānuñ durur senüñ (Müs. 3/I)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan zaman bildiren zarf-fiil eklerinden *-dukda; -ıcak, -icek; -dugınca* kullanılmıştır:

Ḳadd-i nihāli ḥasreti buldukda ġāyetin (Müs. 3/V/1))

Olduḳlarında mevlid-i neş'eyle neş'e-yāb
Toġdukda bir oġulları mānend-i āftāb (T. 4/I/2)

Nūr-ı Şeb-i Ḳadr indi şanur sīneñe herkes
Perçem arasından göricek gerdenüñ ey şūḫ (G. 55/2)

Şandum ki hemān cān evine şāʿiḳa indi
Destüñde senüñ parlayıcak ḫançer-i elmās (G. 231/2)

Görünme perī gibi o cemāle şabr olınur mı görmeyicek
Tehī yere alma ʿaḳlını bir bölük fuḳarā-yı bī-günehüñ (G.306/3)

Ser-i kūyuña ʿāşıḳ varduġınca artıyor ḥırşı
Anuñçün Kaʿbeye ḥācı ṭamaʿkār oldı gitdükçe (G. 443/2)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde III. Kişi iyelik eki almış kelimelere belirtme durumu eki olarak daha çok +n eki getirilmektedir. Bu ekin işlekliği Eski Türkçe döneminde daha da fazladır. Eski Anadolu Türkçesi döneminde bu ekin işlekliği sadece III. Kişi iyelik eklerinden sonra kullanılmıştır. Pertev'in şiirlerinde de bu ekin işlekliğini yoğun bir şekilde görüyoruz:

Bu muḥarremdür añulsun vaḳʿa-i dehşet-fezā
Dildeki ḫubbın muḥibbān itsün iẓhār aġlasun (Mrs. 7/2)

Yüz karasın maḥv ider mānende-i pāyān-ı şeb
İtse de vech-i siyāh Allāh bir yüzden daḫi (G. 514/2)

Bu muḥarremdür boyansun reng-i ḫūna la'l-i nāb
Sīnesin delsün şadef de dürr-i şehvār ağlasun (Mrs. 7/6)

Gül gibi baş üzre ṭutdum ḫātırın incitmedüm (Mur. 2/I)

Maḳāmın eylemiş bir ḫayli demdür Ḳāf-ı istiġnā (Mur. 2/II)

Sīnesinden dügmesin çözsün bıraḳsın sikletin (Mur. 10/III)

Mesnevī beytine ma'nā gibi itdükde duḫūl
İtdi efzūn bu mekānuñ şerefin yine mekīn (Teb. 4/8)

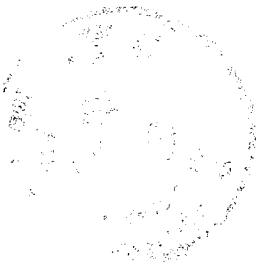
Onda bir söyle önin ardın gözet her şoḥbetüñ
Dikḳat it fikr-i daḳīḳ itmekde pervīzen gibi (G. 511/7)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde I. ve II. kişi iyelik eklerinden sonra belirtme eki kullanılmaz. Ancak belirtme durumu eki olmamakla birlikte anlam bakımından belirtme durumu mevcuttur. Pertev'in şiirlerinde eksiz yükleme hali kullanımı yaygındır. Bu tür kullanımların Eski Anadolu Türçesi döneminde yaygın olmakla birlikte Pertev'in yaşadığı dönemde aynı yaygınlıkta olmadığı bilinmektedir. Ancak bu kullanımların vezin gereği mi yoksa Eski Anadolu Türkçesinin bir yadigarı olarak mı kullanıldığını tespit etmek son derece zordur:

Perçemin gösterdi başdan itdi 'aklum tār-mār (Mur. 12/I)

Saña derdüm diyemem gel yüregüm yar da gör (G. 150/1)

...
Söylemez cürmüm nedür ol bī-vefā küsmiş baña
...
Söylemez cürmüm nedür ol bī-vefā küsmiş baña (Mur. 2/I)

1. Güş idüp incitme ʿaşḳuñla fiġānum sevdigüm
2. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür
3. Menʿ-i āh ile muʿazzeb itme cānum sevdigüm
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür (Mur. 14/I)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan +ça, +ca ve +layın, +leyin eşitlik eki de Pertev'in şiirlerinde çokça kullanılmıştır:

Sen de bul bencileyin sen gibi bir yār da gör
Saña derdüm diyemem gel yüregüm yar da gör (G. 150/1)

Bir midür sencileyin ḥūr u melekle ḳonuşan
Çilesüz her ḳaşı ya ʿaḳla yelekle ḳonuşan (G. 396/1)

Bu kadarca deli orada gerek (Tah. 15/I)

Başkaca ikrāmı vardur līk merd-i ṣādıḳa (Tah. 30/II)
Yanınca revāndur yine her seg-heves aġyār
Ol çeşm-i ġazālum dir iñen ip bile ṭaḳmam (G. 338/4)

Ḫansı servüñ ihtizāzı nāz u reftārınca bar
Ḫansı şimşāduñ ḳad-ı bālāsı miḳdārınca bar
Ḫansı ṭūṭī nuṭḳ-ı şekker-baḫşı güftārınca bar (Tah. 16/I)

Eski Anadolu Türkçesi döneminde -cak, -cek eki isimden isim yapan -lık, -lik eki fonksiyonunda da kullanılmıştır:

Bunı şimdicek ider mi bu zamānemüzde yārān (Tah. 48/IV)

Fedā ile beni çün itdi şimdicek tekdīr
Ḳażāya olmalı rāżī ki bu imiş taḳdīr (Terci.1/IV/4)

Pertev'in şiirlerinde Eski Türkçeden kalma bazı özellikler kendini göstermeye devam etmektedir. Kelime başı "t-d" değişikliği tam olarak gerçekleşmemiştir. Bazı kelime başı "t"ler hâlâ korunmaktadır. Ancak bunda müstensihlerin tercihlerinin de söz konusu olduğunu belirtmek gerekir:

Ṭoġardı meşrıḳ-ı kūyından ol mihir-āṣār
Gelürdi nūr-ı mücessem gibi o lemʿa-niṣār (Terci. 1/II/2)

Olduḳlarında mevlid-i neşʾeyle neşʾe-yāb
Ṭoġduḳda bir oġulları mānend-i āftāb (T. 4/I)

Pertev, tekrarlar ve bazı kelime guruplarının kullanımında kendince tasarruflarda bulunmuştur. *yap yap gel-, yapca yapca düş-, dir dir ditire-, (yürek) tab tab oyna-*:

İncinme gelse daḫi geç ol ṭıfl-ı nāz eger
Yap yap gelür şitāba ne mūcib zamānı var (G. 76/7)

Ḳalḳ yapca yapca dergeh-i pīr-i muġāna düş
Pertev yıḳıḳ göñülleri ol āstān yapar (G. 85/9)

Ġazab-ālūde nigeh ʿāşıḳa gün göstermez
ʿArż iden ʿuḳde-i aḥvālini dir dir ditirer (G. 198/2)

Pālūde midür cism-i latīfüñ senüñ ey şūḫ
Dir dir ditirer kim ṭoḳunursa tenüñ ey şūḫ (G. 55/1)

Biñ ḫavf ile oynardı sīnemde yürek tab tab (Tah. 47/V/1)

Pertev, bazen veznin zorlaması bazen de kendi tasarrufu nedeniyle yaygın olmayan kullanım örnekleri de sergilemiştir. Farsça benzerlik, gibilik belirten "-āsā" ekini tek heceye düşürerek "-sā" şeklinde kullanmıştır:

1. Ḫāller var ki ruḫuñ berg-i semensāsında
   Ṣaḳlıdur kākülünüñ Çīn-i Ḫotensāsında

2. Beñzemez ḫāl-ı zeneḫdānuña ʿaynı ile sīb
   Bir siyāh olmaġ ile cāy-ı ẕeḳansāsında

3. Min vecih laʿlüñ içün näleme beñzer yeri var
   Ṭūṭinüñ şekker içün nuṭḳ-ı suḫansāsında

4. Hep senüñ ḥüzn-i firāḳuñ ile maḥzünlardur
   Ḥāne-i ʿāşıḳunuñ beyt-i ḥazensāsında

5. Naḳş-ı yāra sene-i ʿālem-i ervāḥ yazar
   Pertevüñ dāġ-ı dil-i naḳd-ı kühensāsında (G. 447)

Pertev'in şiirlerinde görülen bazı Batı dillerinden yapılan alıntıların, Hoca Neş'et'in evindeki toplantılara katılan gayr-ı müslimlerin etkisiyle ortaya çıktığı kanaatindeyiz. Yüzümüzü Batıya dönüşümüzden sonra en hızlı yol aldığımız dönem "1789 ile 1807" yılları arası olmuştur. "Hakikatte yenileşme ve müesseselerimizi Avrupalılaştırma fikrinin asıl kökleşme zamanı bu on sekiz senedir".[74] Bu süre içerisinde çok sayıda Batılı sanatçı, düşünür, ticaret erbabı vb. İstanbul'a gelerek toplumun hemen hemen her kesimiyle iç içe girmeye başlamıştır. Bu arada Hoca Neş'et'e gelenler de vardır. Hoca Neş'et'in öğrencilerinden Pertev, İzzet ve Âmir gibi bazı şairler, bu yabancılarla doğal olarak irtibat içine girmişlerdir. Fransız İhtilali'nin de etkisiyle bu yabancılara olan ilgi bir kat daha artmıştır. Ancak Pertev, çalıştığı devlet kurumlarındaki görevleri gereğince Arapça ve Farsçayla birlikte bazı Batı dillerini de biliyor olmalıdır. Şiirde daha önceki dönemlerde pek yaygın olmayan Batı dillerinden yapılan alıntılar, daha sonra yayılarak devam etmiştir. "istavroz, fermoza ve armoza" gibi kelimelerin ise İstanbul'da yaşayan ve burada ticaretle uğraşan Venedik ve Cenevizlilerin dillerinden de alınmış olabilir:

Gitmek isterken o fındıkcıyla bir gün Beykoza
İtdi kāfirlik yanaşdı n'eyleyim istāvroza
... (G. 464/1)

Beççe-i muġ muġ-beçe taʿbīr iderler şāʿirān
Lehce-i Efrencide ol lafẓa dirler fermoza
... (G. 464/4)

---

[74] Ahmet Hamdi Tanpınar, 19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İst., 1988. s. 52.

Gerçi buldı baḥr-ı eşkümde şuyın keşti-i ten
Beñzer ammā şerḥa-i sīnem açılmış armoza (G. 464/6)

Memzūc-ı ʿaraḳ nūş ideyüm bādeyi sāḳi
Gül-gūn foyadur bāʿiş-i rengīn-fer-i elmās (G. 231/5)

Çenberde güzeldür finofes üstine ammā
Perçem dökülürse
Gāhīce de pūşī geh-i şāl olsa ne mānīʿ
Çepçevresi sünbül (G. 269/2)

Ḳaldı ḫayāl-i pālyoşı bu çeşm-i dāġda (Mur. 7/V/2)

Görmedüm pinyāl-ı ebrūñ zāġını şemşīrde (Tah. 38/I/5)

İşidüp ṭıbdaki ḫāşiyyet-i āftīmūnı
Şūfinūñ ḥumḳına baḳ baḳla-i hamḳāda arar (G.99/4)

Arap ve Fars edebiyatlarını iyi bilen Pertev'in divanındaki birçok şairi dönemleri ve şiirlerindeki özellikleriyle anması, bu edebiyatlarla olan ilgisinin ne derecede olduğunu göstermektedir. Özellikle dinî bilgilerin alınmasında büyük önem arz eden Arapça ve Farsçayı çok iyi öğrendiğini de şiirlerinden anlıyoruz.

Arapça ve Farsça dil unsurlarını şiirlerinde kullanan Pertev'in divanında, Farsça çok sayıda şiiri de yer almıştır. Mevlevîlik tarikatına giren birçok şair, Mevlânâ'nın eserlerini daha iyi anlamak maksadıyla Farsça öğrenmiş ve bu dille eserler vermişlerdir. Pertev de hem Mevlevîliğe olan ilgisi hem de Hocası ve dostu olan Neş'et'in etkisiyle bu geleneğe uyup Farsça şiirler yazmıştır.[75]

Pertev, ayrıca döneminin bir özelliği olarak Arapça ve Farsçadan alınan bazı kelimelerin orijinal biçimleri yerine halk ağzındaki kullanımını tercih etmiştir. Bu halk ağzındaki kullanımları, şiirlerinde işlemekte herhangi bir sakınca görmemektedir. Her

[75] Pertev'in Mevlevîliğe intisabını gösteren hiçbir delil bulamadığımız için onun Mevlevî olduğunu söyleyemiyoruz.

ne kadar bunu bir vezin zorlaması olarak değerlendirmek mümkünse de dilde mahallîleşmeyle yakından alakalı olduğunu da söyleyebiliriz. Nitekim vezin zorlaması gibi bir düşünce bu geleneği başlatıp devam ettiren bütün şairler için söz konusu olmamalıdır. Pertev de bu şairlerden biridir. Bizce bu durum Gibb'in de tespit ettiği: "eski dönem şairlerinin kelime alımında gerektiği zaman bunları Türkçenin kurallarına uydurduklarını, çoğunlukla alındıkları dillerde olmayan biçimlerde kullanıldıklarını belirterek şiir dilinde etkinin ağır bastığı Farsça kelimelerin Türkçeleştirildiğini de belirtir." gibidir. Aşağıda örneklerini verdiğimiz bu kullanımların, aynı zamanda 18. yüzyılın genel bir özelliği olduğunu da kaydetmek gerekir:

Seni şāh-ı hüsün itdiyse Mevlā (Tes. 5/II/3)

Şeh-i iḳlīm-i hüsünsün ki sipāhuñ fitne
ʿİşve yanuñda ḫadem nāz silaḥ-şoruñdur (G.178/2)

Virelden gūdek-i şeydā dili üstāda sulṭānum
Debistān-ı hüsünde şāhidī-i ʿaşḳ ezberler (G. 184/5)

Cihāna gelmedi gelmez bir öyle Eflāṭūn
ʿAḳılda deşt ü kiyāsetde miṣli yoḳ deyyār (G. 200/17)

Kimine virdi ʿaḳıl ṣūret-i şeydāda ḳodı (Müs. 4/I/1)

Dīde-i āhūları fitnede mümtāz imiş
Ġamze-i cādūları ḫayli sihir-bāz imiş (G. 200/1)

Cenāb-ı Ḫażret-i Yaʿḳūb u Adlī-i ʿadın-mesken
Hevā-yı sünbülīde ravża-i zīb istirāḥatdür (Teb. 4/14)

Ayaġ-ı meyden el çekdüñ çekildüñ bezm-i ʿişretden
Bezimde sāḳiler peymāneler mestāne ʿaşḳ olsun (G.375/3)

Bezimde şemʿa vü meh-tāba iḥtiyācum yoḳ
Şeb-i viṣālde ol āftāb el virdi (G. 520/5)

Olur neẓāreye ḫā'il baḳılsa revzen-i cām
Şarāba min-vecih olmaz mı şīşe ḳap ḥicāb (G.24/3)

Dökülür şaġ u şola ʿarż-ı ḫışımla Pertev
Çün solaġān şeh-i ḥüsn ü bahādur gīsū (G.430/1)

Künc-i ferāġı kendüye mülk eyleyen ibn-i vaḳit
Dehrüñ degişmez ʿālemin İskender ü Dārāsına (G. 491/4)

Niyāz-ı ʿāşıḳ-ı şermendeden nerim terdür
Miṣāl-ı ḫançer-i fülād gördigüñ ġamzem (G.346/3)

Arapça ve Farsça kelimelerden ziyade bu dillerden alınmış kelime gurupları ve iktibasları gördüğümüz Pertev'in şiirlerinde bazen Arapça+Arapça, Farsça+Farsça, Arapça+Farsça, Farsça+Arapça ikili, üçlü, dörtlü hatta beşli tamlamalar kullanılmıştır:

Arapça+Arapça+Farsça: Ḥarīm-i ḥüsn-i rūy
Ḥarīm-i ḥüsn-i rūyından çün aġa-yı ḥarem nā-gāh
Çıḳup Pertev ne söyler güş-ı yāra ḫaṭṭ-ı şeb-rengi (G. 567/5)

Farsça+Farsça+Farsça : Tīġ-i nigāh-ı ḫışmuñ, āzmāyiş-i tīr-i nişān
Tīġ-i nigāh-ı ḫışmuñ ile sīne-çāküñam
Ḳaṭʿ-ı ümīd-i merḥametüñle helāküñam

Sīnemde āzmāyiş-i tīr-i nişān ḳıl
Ümmīd-i merhem eylemeyen zaḫmnāküñam (G. 339/1,2)

Farsça+Arapça+Farsça: nüh-ṭāḳ-ı āsmān
O mehveşi baña göstermeyen hemān oldur
Yıḳılsa bāri şu nüh-ṭāḳ-ı āsmān görsem (G. 340/3)

Farsça-Türkçe-Arapça : Gül-i al-i cemāli

Sifāl-ı dāġ-ı dilde gül gibi perverde olmışken

Gül-i al-i cemāli çıḳdı ol şūḫuñ derūnumdan (G. 385/3)

Arapça-Farsça-Türkçe: Baḥr-ı sefīd ü ḳara

Baḥr-ı sefīd ü ḳarayı yāḳūtzār ider

Yād-ı lebüñle ṭamlasa bir ḳaṭre ḫūnumuz (G. 213/3)

Ḫāl-i reşk-āver-i Hindū-beççegān

Ḫāl-i reşk-āver-i Hindū-beççegān ise begüm

Ḥabeşī dil-ber-i ferḫunde-liḳādur perçem (G. 344/4)

beyt-i ḳıṣṣa-i pür-ḥişşe-i dil-i mecbūr

Bu ferd-i ṣafḥa-i mā-fi'ż-żamīrde mesṭūr

Bu beyt-i ḳıṣṣa-i pür-ḥişşe-i dil-i mecbūr (Terci. 1/III/7)

āb-ı ḥayāt-ı dehr-i fānīden

Bu ġavġāgāh-ı ʿaşḳa başın ortaya ḳoyan gelsün

Elin āb-ı ḥayāt-ı dehr-i fānīden yuyan gelsün (G. 420/1)

belā-yı hicr-i ruḫ-ı yārı

Gülden belā-yı hicr-i ruḫ-ı yārı arturup

Buldum mesāġ-ı nāle fiġān-ı hezārdan (G. 425/3)

Şārīḥ-i Mesnevi-i Maʿnevi-i Mürşid-i Rūm

Şārīḥ-i Mesnevi-i Maʿnevi-i Mürşid-i Rūm

Yaʿni hem-nām-ı Şafiyyu'llah o ʿallāme-i dīn (Teb. 4/1)

Bunların dışında özellikle Farsça+Türkçe tamlamalarını kullanması dikkat çekmektedir. Pertev, Arapça ve Farsça kelimelerle Türkçe kelimeleri aynı tamlamada kullanmaktan çekinmemiştir:

Ṭaġıt ḳāküllerüñ ruḫsār-ı ala seyre git bāġa

Füsūn it bāġ-bāna āteş üzre feslegen göster (G. 150/4)

Dimezdüñ nedür ḫālüñ olaydı bu pā-mālüñ
Gör imdi ruḫ-ı alüñ gülāsā dikenlenmiş (G. 251/3)

Ṭaḳınınca o gülüm ḥüsn ü cemāl üstine gül
Açılur bāġ-ı ruḫuñda gül-i al üstine gül (G. 325/1)

ʿAks-ı sevād-ı dīde-i baḫtum mıdur ʿaceb
Ey rūy-ı tābnāk o ḫāl-i ḳara saña (G. 12/4)

Baḥr-ı sefīd ü ḳarayı yāḳūtzār ider
Yād-ı lebüñle ṭamlasa bir ḳaṭre ḫūnumuz (G. 213/3)

Ḥarīm-i ḥüsn-i rūyından çün aġa-yı ḫarem nā-gāh
Çıḳup Pertev ne söyler güş-ı yāra ḫaṭṭ-ı şeb-rengi (G. 567/5)

Sifāl-ı dāġ-ı dilde gül gibi perverde olmışken
Gül-i al-i cemāli çıḳdı ol şūḫuñ derūnumdan (G. 385/3)

Āḫir diyār-ı ḳaralara çıḳdı çünki rāh (Müs. 3/IV/3)

ʿĀlem-i varlıḳda yoḳluḳ ile meẕkūr olmadan (Tah. 19/3)

Ez-ān cümle ḫarāb olmışdı iḥrāḳ ile bu cāmiʿ
Ḥüseyn Aġa-yı bāb-ı salṭanat itmiş idi inşā (T. 10/2)

Pertev'in şiirlerinde bazen alışılmayan kullanımlara da rastlanmaktadır. Aynı anlama gelen biri Türkçe biri Farsça kelimeleri kullandığı gibi aynı anlamdaki iki kelimeyi de beraber kullanabilmektedir:

Dil ü zebān meyānunda tercümān elfāẓ (K.. 14/1)

Terk-i ʿaşḳ eyleme mümkin midür ʿāşıḳ a begüm
Anı var āḫere ṣor dīgere ṣor ṣorma baña (G. 19/2)

Ḫumār-ı bāde-i laʿl-i lebüñle dil olup medhūş
Yatur bī-tāb-ı ḥayret lāl u ebkem şanki ḳan ṭutmış (G. 242/2)

Dil ve üslubu birbirinden ayırmak pek doğru bir yol olmamakla birlikte bunu bir yöntem gereği ayırdığımızı belirtelim. Bununla birlikte her iki bahiste ayrı ayrı konular ele alınıp değerlendirildiği için okuyuculara yöntem açısından bir katkının olabileceğini düşünmekteyiz.

2. 2. Üslubu

Üslup denilince, genel dil içinde ferdî olarak dilin kullanım becerisini anlamak mümkündür. Üslup, sadece dilin kullanımında değil, aynı zamanda edebî eserin hem iç hem de dış yapısının uyumlu olmasıyla ilgilidir. "Üslup; başlı başına müstakil bir unsur değil, muhteva, yapı ve dil unsurlarının belli bir bütünlük ve birlik içinde ferdî ve orijinal bir biçimde sentez edilmesidir."[76] Bu yüzden Pertev'in yazmış olduğu bütün şiirlerinde orijinal bir üslup özelliği görememekteyiz. Pertev, kendisinden önceki şairlerin kullandığı üslup özelliklerinin etkisinde kalmakla beraber kendisine herhangi bir seçim yapabilmiş ve bir üslup belirleyebilmiş değildir. Onun şiirlerinde; âşıkâne, rindâne, şuhâne, hikemî, Sebk-i Hindî ve Türkî-i Basit gibi tarz ve cereyanlardan izler bulmak mümkündür. Etkilendiği şairlere baktığımızda yukarıda saydığımız bütün tarzlarda veya bu tarzlara yakın yazmış olanlar bulunduğu için onun üslubunda bu tarzlardan hangisinin daha etkili olduğunu söyleyebilmek pek kolay değildir. Yine bu tarzların her birinin etkisiyle şiirler yazan şairimizin bir üslup arayışı içinde olduğunu sezmek de mümkündür. Ancak onun üslubunun ortak bir üslup olduğunu veya yukarıda sözü edilen tarzların tümünü kapsadığını söylemek de doğru değildir. Yani şairin yaptığının bilinçli bir tavırdan ziyade çeşitli nedenlerle ortaya çıkmış bir yolu benimsediği görülmüştür.

Pertev, Arapça, Farsça ve Batı dillerinden bazılarını bilmekle birlikte şiirlerinde döneminin İstanbul Türkçesini kullanmıştır. Pertev'in yaşadığı dönemde dil daha önceki dönemlere oranla mahallîleşmenin de etkisiyle belli ölçüde sadeleşmiştir. Pertev, Arapça ve Farsçadan yapılan alıntıları, halkın dilindeki biçimleriyle kullanılmasına özen

[76] İsmail Çetişli, Metin Tahlillerine Giriş-Şiir, Kardelen Kitabevi, 1999, Isparta, s. 11.

göstererek bu alıntıların adeta Türkçeleştirilmesine yardımcı olmuştur, denilebilir. "Şairin dilindeki asıl farklılık, kullandığı dilin kaynağında değil, kullanılış tarzı ve kullanılış amacındadır."[77] Yine Arapça ve Farsçadan yapılan kelime ve kelime guruplarından oluşan dörtlü ve beşli tamlamaları, ayrıca kullanımı ve anlaşılması zor olan tamlamaları da neredeyse kullanmamıştır. Pertev, dilin kullanımında oldukça dikkatli davranmaya çalışmıştır. Döneminin dilini kullanmaya özen göstermeye çalışması hem kendisinin hem de şiirinin gerçekçi olmasıyla da alakalıdır.

Pertev, Mevlevîlik, Bektaşîlik, Nakşibendîlik, Kadirîlik, Gülşenîlik vb. gibi çok sayıda tarikati bilmesi, hatta bu tarikatlara bazen ilgi duyduğunu hissettirmesine rağmen bu tarikatlerin hiçbirine kesin olarak intisab etmemiş olduğu için mutasavvıf bir şair olarak addedilemez, şiirlerine de tasavvufî şiir denilemez. Şiirlerinde Mevlevîlik, Nakşibendîlik, Gülşenîlik ve Bektaşîlik gibi tarikatlerden sıkça söz etmesi Pertev'in çevresiyle içli dışlı olmasından kaynaklanan bir kişilik özelliği olduğunu, Mevlânâ gibi Hacı Bektaş-ı Velî'ye de özel bir sevgi duyduğunu da görmekteyiz. Özellikle bir gazelinde Hacı Bektaş-ı Velî'nin dervişi olmak istediğini, daha doğrusu olamadığı için bir pişmanlığını dile getirmiştir:

Derdümi ṭarz-ı ġazelde saña eylerdüm beyān
Ben de dervīş-i Ḥācı Bektaş olaydum kāşki (G. 562/2)

Tekellüfden müberrā özge sulṭānum didüñ pīrüm
ʿAceb hīç vaşle-pūş-ı Ḥācı Bektaş oldıġuñ var mı (G. 564/3)

1. Başla ey ḫāme ġazel-gülarla pādaş olmaġa
2. Hem-nevā-yı gü-çekān-ı Ḥācı Bektaş olmaġa
3. Menḳabet-ḫᵛānān-ı ʿaşra yaʿni kim baş olmaġa
...

(Tah. 21/XXXII)

Bunlarla beraber şiirlerinden bazıları, dinî ve tasavvufî düşünceleri az çok konu alanları da vardır. Bunu da tasavvufun "müsamaha ve hoşgörü"[78]sü sayesinde kullandığını söyleyebiliriz. Pertev'i mutasavvıf bir şair olmaktan ziyade samimî bir müslüman olarak; duygulu anlarında tasavvufun engin hoşgörüsünde ferahlamaya çalışan biri olarak görmekteyiz.

---

[77] İsmail Çetişli, age., s. 15.

[78] Sabahattin Küçük, "Bâki'nin Şiirlerinde Tasavvuf", F. Ü., Sosyal Bilimler D., Elazığ-1995, s. 133-136.

Pertev, şiirlerinin çoğunluğunda hikemî (Nâbî ekolü) tarzın etkilerini hissettirmiştir. Bunu hocası Neş'et'in tavsiyeleriyle birlikte kendi edebî şahsiyetinin etkisiyle yaptığını biliyoruz. Ancak büyük şair Fuzûlî'nin etkisiyle âşıkâne, Bâkî ve Yahyâ'nın etkileriyle de rindâne tarzı şiirlerine yansıtmıştır. Dinî-tasavvufî bir çevre ve geleneğin etkilerini şiirlerinde gördüğümüz şairin, Sebk-i Hindî diye bilinen üslupla yazılmış şiirleri hemen hemen yok gibidir. Ayrıca dinî-tasavvufî düşüncenin etkisiyle şiirlerinde yoğun olarak bu alanın terminolojisini kullanmasına rağmen onun şiirlerine dinî-tasavvufî şiir demek de doğru değildir. Yani Pertev şiirini ne dinî kuralların anlatımına ne de felsefî bir söylemin emrine vermiştir. Onun şiirinde hissedilen dinî-tasavvufî umdeler ancak geleneksel şiirin içine sinmiş olanı kadardır. Bu da 18. yüzyıl şairi ve şiiri için gayet doğal bir sonuçtur. En çok mahallîleşme ile şuhâne tarzın etkilerini gördüğümüz Pertev'in şiirlerinde; Nedim'in etkisini açıkça görmek mümkün olmaktadır.

Pertev için kaynaklar fazla bilgi vermemekle birlikte, bu bilgi kıtlığının bir sebebinin de Pertev'in yaşadığı dönemde veya yaşadığı döneme yakın zamanda yazılmış olan eserlerin bu konu üzerinde yeterince durmamasıdır. Nitekim eldeki bilgilerin birbirinin benzeri olduğunu düşünürsek söz konusu kaynaklar, Pertev'den yeterince bahsetmiş olsaydı, bugün elimizde hem daha fazla bilgi olmuş olacak hem de günümüze kadar çok sayıda çalışma yapılmış olmasına yardımcı olacaktı. Fatin, tezkiresinde: *"...dîvân-ı belâgat-ʿünvânlarıyla cerîde-i ʿâlemde ibḳâ-yı nâm u şân eylemişdir"*[79] ifadeleriyle "döneminin (edebî) verimsizliği içinde ustalıkla söylenmiş şiirlerden oluşan divanıyla geleceğe nam ve şanını bırakabilmiştir" demektedir. Aynı konuda E. J. W. Gibb: "edebî kabiliyeti söz götürmez bir gerçek olan Pertev..." diyerek, onu, döneminin başarılı sanatçıları arasında gösterip özellikle şiirlerinin düzen ve intizamından önemle söz etmektedir: "Pertev'in hemen bütün gazellerinde hayal inceliği, uygulamada düzgünlük ve zevkle okunabilirlik vardır, Divan'ında kendisinden önceki şairlerden bilhassa eserleri üzerinde dikkatli bir çalışma yaptığı ve çok etkilendiği görülen Nedim'den alınma ve bir tür aksiseda diyebileceğimiz pek çok şiir bulunmaktadır"[80] şeklinde övgüsünü sürdüren Gibb, onun şiirlerinin dikkatle nazmedilişi ve özellikle gazellerinin başarılı olduğunu ve usta şair Nedim'in hayranı olarak onun etkisinde kaldığını belirtmektedir. Bir başka edebiyat tarihçisi V. Mahir

[79] Fatin, Hatimetü'l-Eşâr, İst., 1270, s. 23.

[80] E. J. W. Gibb, age., s. 415.

Kocatürk de eserinde: "Nedim'i Vâsıf'a doğru götüren şairler arasındadır. Nâbî'ye ve Sâmî'ye meyletmiş olmakla beraber gazellerinin çoğu Nedim'e naziredir. Fakat Nedim'de ve Vâsıf'taki canlılık onda yoktur." sözleriyle; Nâbî ekolüne doğru bir eğilim göstermekle birlikte asıl başarısını Nedim'in etkisinde kaldığı şuhâne gazellerinde gösterdiğini belirtmektedir. Kocatürk, Pertev'in döneminde; "beğenilmiş, az çok değerli şairlerden; fakat bunlar arasından seçilip yarına kalan üstün ve orijinal şahsiyetlerden değil,"[81] diyerek, bilinen ve beğenilen bir şair olduğu tespitini yaptıktan sonra, bazı beyitleriyle Divan şairleri arasında yer almayı başardığını söylemektedir.

Pertev, Klâsik şiirimizin terminolojisini şiirlerinde birer güzellik unsuru veya edebî sanatlar için birer malzeme olarak kullanmanın yanında; Arap alfabesini de aynı şekilde kullanmıştır. Bilindiği gibi Arap alfabesindeki her harfin ebced hesabına göre rakamsal değerleri olduğu için bu alfabeden edebî alanda şairler ve yazarlar zaman zaman yararlanmışlardır. Hatta Hurûfîlik[82] gibi bütün inanç sistemlerini harfler üzerine kurmuş, tamamiyle harflerle ilgili grup veya zümreler de çıkmıştır. Pertev de Arap alfabesinin bazı harflerinden bir anlatım aracı ve bu harflerin yüklendiği sembolik anlamlardan dolayı yararlanmıştır. Aslında bu kullanımlardan Klâsik şiirimizde çok sık yararlanılmıştır:

Ṭāḳ idüp ṭāḳatümi itdi elif ḳaddümi dāl
Miḥnete bār-ı girān dirler idi gerçek imiş (G. 261/5)

Pertev, bir beytinde; sevgilisinin yüzünün güzelliğini anlatmaya çalışırken Arap alfabesinin harflerinden yararlandığını görmekteyiz. Sevgilisinin yüzündeki aksamdan; burna karşılık elif, göze karşılık nun ve kaşa karşılık da med işaretini kullanmıştır. Yüzdeki bu güzelliği, kudret kaleminin elif, nun ve med işaretiyle güzellik anlamındaki "ân" kelimesini iki defa yazdığını söylemektedir. Sevgilisinin burnuyla her iki yanındaki gözleri ve kaşlarını ifade eden şair, aynı zamanda sevgilisinin güzelliğinin de iki kat olduğunu söylemektedir. Belki de şair, sevgilisinin resmini yapıp onun

---

[81] Vasfi Mahir Kocatürk, age., s. 553.

[82] "Bu sistemde bütün yaratılmışlar insanın yüzünde bulunduğu kabul edilen ve birine "hutût-ı ebeviyye" (baba hatlar), diğerine hutût-ı ümmiye (ana hatlar) denilen yedişer hatlı iki görüşle açıklanır. Bütün dinî hükümler yirmi sekiz ve otuz iki sayısına uygulanarak bu hükümlerin insanın yüzünde temsil edildiği ileri sürülür. İnsanın yüzündeki burun 'elif', burnun iki yanı 'lam', gözler de 'he' harfini verir. Böylece insanın yüzüne simetrik olarak yazılmış iki Allah sözcüğü ortaya çıkar." Birol Azar, Türabî Divânı (İnceleme-Metin), F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ-2005, s. 33.

güzelliğini somutlaştırmak istemiştir. Ancak resim, dinen pek kabul görmediği için onun güzelliğini şiirlerine harflerin şekilleriyle anlatma yoluna gitmiştir:

Elif bīnī vü nündur dīdeler ebrū daḫi meddür
Bu yüzden vech-i yāra kilk-i ḳudret çifte ān yazmış (G. 243/4)

Pertev, divanında dönemin sosyal olaylarıyla birlikte özellikle hastalık adlarından bazılarını da anmıştır. "Veba, tüfüs" gibi hastalık adları, dönemin ölümcül hastalıklarından olduğu için anılmış olmalıdır.

Pertev, mahlasını çoğu Klâsik dönem şairimiz gibi tevriyeli olarak kullanmıştır. Kelimelerin bazılarında nazal "ñ" kullanılması gerekirken buna uyulmadığı da olmuştur. Türkçe kelimelerde başta ses değişmelerinden, i>e, t>d, k>h değişmeleri netleşmemiştir. Ancak bu hususta müstensihlerin tercihlerinin de önemli olduğunu belirtmek gerekir.

Pertev, dilin bütün imkanlarından yararlanmış bir şairdir. Şiirlerinde zıtlıkların uyumuyla ortaya çıkarılan bir canlılığın yanında özellikle seçilen kafiye ve redifler dikkati çekmektedir.

Pertev, Farsça şiir yazmış, Farsça şiire Farsça nazire yazmış ve Farsça şiire Türkçe nazire de yazarak orijinal denebilecek bir üslup özelliği oluşturmuştur. Pertev, hece vezniyle şiir yazmakla birlikte Çağatay Türkçesiyle de bir şiir yazmıştır. Çoçuk diliyle şiir yazma olarak bilinen "Lisân-ı Tıflân"dan kelimelerle yazdığı bir şiirinin olması da onun renkli kişiliğinin yanında renkli bir üslubunun olduğunu da göstermektedir. Çocuk diliyle yazılmış şiirlere ilişkin araştırması olan Âmil Çelebioğlu bu şiirlerin sosyal yapıyla birlikte Klâsik şiirimizin hem şekil hem de türleri itibarıyla zenginliğinin ortaya çıkarılmasında önemli olduğuna dikkati çekmektedir.[83] Özellikle bu şiirlerde kullanılan dilin önemine de vurgu yapmaktadır. Ancak hem bu araştırmada tespit edilen üç şiirde hem de Pertev'in yazmış olduğu şiirde; dilin bazı arkaik kelimelerle birlikte yeni konuşmaya başlamış bir çocuğun teleffuzundaki letafet ve taklidin tatlılığı önemlidir. Ancak bu şiirlerin daha farklı bir boyutuyla incelenmesinin gereği de ortadadır:[84]

---

[83] Âmil Çelebioğlu, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, MEB Yay., İst., 1998, s.489-496.

[84] Ayrıca Mehmet Akkaya da bir makalesinde; Lisan-ı Sıbyân'la yazılmış "Cevâhirü'l-Kelimat" adlı sözlüğün dilindeki mahallîliğe dikkati çekmektedir."Şemsî Paşanın *Cevâhirü'l-Kelimât* Adlı Sözlüğünde Mahallî Dil Anlayışı", Türk Dili Dergisi, S. 566, Şubat-1999, s. 149-153.

Eṭfāl-ı şīr-ḫˇārgāna Maḫṣūṣ Lisān İçinde Olan Baʿżı Elfāẓ İltizāmiyle Söylenen Ġazelcik

1. Māhcıḳ istesem ol mehden eger a a dir
   Göricek eşkümi bu çep çepidan büvvā dir

2. Ninesi ʿāşıḳınuñ ḳanına mı aş yermiş
   Daḥi ḳundaḳda iken ḫūn-ı dile mamma dir

3. Şīr-ḫˇārum ḳuzucaġum ḳoyuna girse bile
   Lebümi aġzıña al emme şaḳın umma dir

4. Seyre seyrāne götürmek dileyen ol bebegi
   Aldadup hoppacuḳ u dandin ile atta dir

5. Ḳıh ider tīġ-i nigāhı cız ider nār-ı ġamı
   Şöyle nev-rüste ki baḳsañ yemege pappa dir

6. Ummacıdur şaḳınup uyma raḳībüñ sözine
   Cici dirken saña el soñra begüm ḳaḳḳa dir

7. Dili ṣıbyān eline kim ki virür ey Pertev
   Āḳil u kāmil olan öylelere ḫoppa dir (G. 196)

Pertev, Klâsik şiirimizin mevcut bütün şekil ve türlerine ilgi göstermiş olmakla divanının hem şekil hem de muhteva açısından zengin olduğunu ortaya koymuştur. Bunu sadece Pertev'in şiiri için değil, bütün Klâsik şiirimizin zenginliği açısından değerlendirilmesi gereken bir husus olarak görülmesi gerekir.

Pertev'in şiirleri, özellikle şekil itibarıyla çok sağlam bir yapıya sahip olmasıyla bilinir. Bunda vezin, kafiye ve redifle birlikte ahenk unsurlarının da aynı başarıyla kullandığını görülmektedir. Özellikle tekrarların, Pertev'in şiirlerinde çok önemli bir yer tuttuğunu söylemeliyiz. Bütün bunların yanında Pertev, şu anlatım özelliklerinden de yararlanmıştır:

a) Nasihat ve hitap yollu anlatım: Bu yollu anlatımda daha çok bir muhatap belirlenip ona yönelik öğütler verilir. Genelde emir kipinin kullanıldığı bu türden anlatım ahlakî konulu şiirleri oluşturmaktadır. Aynı zamanda mahlasnameler de buna güzel örneklerdir.

b) Bilgilendirme ve doğrudan anlatım: Bu şekildeki anlatımda herhangi bir konuda bilgi ve tecrübeler dile getirilir.

c) Tahkiye yollu anlatım: Bu türden anlatımda daha önce meydana gelmiş olay/durum vb. verilmeye çalışılır.

d) Delil ve ıspat yollu anlatım: Bu yolla anlatımda atasözleri ve deyimlerin kullanımıyla birlikte daha çok ayet ve hadislerden de yararlanılır.

e) Atasözleri ve deyimlerin kullanımı yollu anlatım: Pertev'in şiirlerinde bu yolla anlatım en çok tercih edilenidir.

Pertev, şiirlerinde ilginç kafiye ve redifler kullanmıştır. "*Sevişcikler, evişcikler, vermeyişcikler, gösterişcikler ve görüşcikler*" birbiriyle, başka bir şiirde bunlara benzer olan: *"bilişcikler, gösterişcikler, terleyişcikler, inişcikler ve gelişcikler", "yüz, göz, köz, ṭuz, omuz, öküz, söz ve ṭoz", " olur da n'olur",* gibi kelimeleri ve kelime gruplarını kafiye-redif olarak kullanmıştır. O döneme kadar şiirlerde örneğine pek rastlanmayacak anlamdaki bazı kelimeleri de kullanmaktan çekinmemiştir:

Tā gelür giryem görüp ṭāḳ üzre gir*yān ṭırmaşur*
Ḫaddüñi gül görse ammā serve ḫand*ān ṭırmaşur*
... (G. 66)

2. 3. Şiir ve Şiiriyle İlgili Düşünceleri

Klâsik Türk Edebiyatı'nın şairleri, kendi sanat anlayışlarını belirgin bir şekilde ve bilinçli olarak dile getirmişlerdir. Ancak bu şairler, poetikaları olan şairler değildirler. Çünkü Klâsik şiirimiz, fertten ziyade dönem ve topluluk düşüncesi ve zevkleriyle

hareket etmeyi uygun görmüştür. Her ne kadar bazı ferdî başarılar ve çıkışlar dikkati çekse de bunu tek başına başarmış ve bir poetika oluşturmuş şaire rastlanmaz. Klâsik şiirimiz hakkında hemen hemen bütün olumlu ve olumsuz tenkitler, tezkirelerde yine çoğu şair olan tezkire yazarları tarafından yapılmıştır. Tezkirelerdeki değerlendirmelerin çoğunun günümüze göre objektif olmadığını söylemek mümkündür. Bu şiirimiz hakkında söylenenlerin objektif olmamasıyla birlikte şairlerin kendi şiirleri hakkında söylediklerinin de objektifliği hakkında karar vermek de zor değildir.

Pertev kendi şiiriyle ilgili, birbirinden bağımsız ama aynı maksada yönelik düşüncesini yoğun olarak ortaya koymuştur. Çoğu Klâsik şair gibi Pertev de kendini övmüş ve şiirini, "yeni, rengin-edâ, nev-tarh" vb. güzel ve övücü sıfatlarla anlatmıştır.

Pertev şiiriyle ilgili söylediği ve belki de sanat anlayışını özetlediği:

1. Naẓm u neşre gerçi īcād eyledüm ṭarz-ı ḥasen
2. Sebḳat-ı yārān naẓm itdüm bilür anı bilen
3. İtmedüm ṭarḥ-ı ḳaṣīde kimsenin medḥinde ben

... (Tah. 21/XXI)

bendinde; hem şiir hem de düz yazı alanında güzel bir tarz geliştirdiğini söylemektedir. Şairlerin hepsini geride bıraktığını belirten Pertev, nazmının, ehli olanlar tarafından bilindiğini söylemektedir. Burada usta şair Nedim'in:

Maʿlûmdur benim suhanım mahlas istemez
Fark eyler anı şehrimizin nüktedânları

beytini hatırlatmaktadır. Bu da gösteriyor ki şairimiz de en az Nedim kadar kendisine ve şiirine güvenmektedir. Ayrıca şiire ilgisi olanların aynı zamanda kendi şiirini de bildiğini belirtmiştir.

Aslında Pertev de diğer şairler gibi eski tarzla şiirler yazdığını ancak "O şuh, Pertev'e şiirini eski usulle yazdığını söyleyince; Pertev de artık yeni tarzla şiirler yazdığını" söylemektedir:

Pertev dimekle ṭarz-ı kühen şiʿrüme o şūḫ
Ṭarz-ı suḫanda ben de nev-īcāda başladum (G 333/5)

Hep iltifātuñ ile eyledüm bu nev ṭarḥı
Ki yoḫsa gelmiş idi Pertev-i faḳīre futūr (Med. 7/24)

Pertev, bir başka şiirinde de yine son derece kendine güvenen bir edâ ile şiiriyle ve kendisiyle ilgili övücü sözler söylemeye ihtiyacının olmadığını, zaten eserlerinin bunu yeterince gerçekleştirdiğini söylemektedir. Bazı şairlerin, şiirlerinde kendilerini övdüklerini, ilim ve faziletlerinin varlığıyla mal mülk edinme derdinde olduklarını; kendisinin ise böylesi bir yola başvumaya ihtiyacının olmadığını söylemektedir:

1. Sitāyişde ider faḫriyye baʿżı şāʿir-i ḫod-rā
2. Ki ʿarż itmek diler ʿilm ü fażîletde yed-i ṭūlā
3. Ne ḥācet ben dimek āşārum olurken anı güyā

4. Hele daʿvā-yı dāniş şöyle ṭursun bildiğüm ammā
5. Ki bendeñdür faḳīr-i dergehüñdür bu duʿā-ḫˇānuñ

(Tah. 22/XVIII)

Ancak kendisini övmesinin de hakkı olduğunu belirten Pertev, özellikle aklıselim olanların bu övgüyü yerinde bulacaklarını söylemektedir. "Mucize söyleyen kaleminin, Hz. Musa'nın asası gibi olduğundan beri şuhâne tabiatlı, nükte-perdaz olduğunu, bunu da söz söyleyebilenlerin ve zeki olanların ancak anlayabileceklerini" belirtmektedir:

1. Pertevā faḫr eylesem teslīm ider ʿaḳl-ı selīm
2. Ṭabʿ-ı şūḫum nükte-perdāz u süḫandān u fehīm
3. Ḫāme-i muʿciz-beyānum olalı çūb-ı Kelīm

4. Kilk-i ayyāruñ ʿaceb nā-refte-rāh açdı Nedīm
5. Ḫāne-i endīşeden gülzār-ı istiʿdāda dek (Tah. 44/V)

Pertev, şiirleri içinde özellikle gazellerini sık sık dile getirerek bu alandaki başarısına dikkat çekmektedir. Gazel tarzında Klâsik edebiyatımızın en usta şairleri olan Bâkî ve Şeyhülislâm Yahyâ'yı anarak onları usta kabul ettiğini, kendisinin de onlar kadar iyi olduğunu söylediğini belirtmiştik. Kendisini gazel söyleyenlerle aynı safta değerlendirip bu alanda adeta lider durumda olduğunu anlatmaktadır:

1. Başla ey ḫāme ġazel-gülarla pādaş olmaġa
2. Hem-nevā-yı gü-çekān-ı Ḥācı Bektaş olmaġa
3. Menḳabet-ḫˇānān-ı ʿaşra yaʿni kim baş olmaġa

4. Meclis-i iḳbāline geldüm güher-pāş olmaġa
5. Cevherīyem bu ġazel zīb-i dükānumdur benüm

1. Şāʿirem mevzūn-ḳadān serv-i revānumdur benüm
2. Nev-nihālān-ı çemen nev-res fidānumdur benüm
3. Bülbülem ruḫsār-ı ḫūbān gülsitānumdur benüm

4. ʿĀşıḳam şūrīdelik ārām-ı cānumdur benüm
5. Ġamze-i dil-ber belā-yı nā-gehānumdur benüm

(Tah.21/XXXII,XXXIII)

Pertev, zaman zaman güzellikleri anlatırken şiirin terminolojisinden yararlanmaktadır. Bir şiirinde; bir güzeli överken onu kendi gazeline benzeterek şiirini ve kendisini de övmektedir:

Reftārı levendāne vü güftārı zebān-zed
Pertev ġazeli gibi ḫoş-āyende güzeldür (G. 129-5)

Pertev, bazen kendini ve şiirlerini başkalarının ağzından da övdürmektedir:

Umulmazken benümçün dünki gün cānān ġıyābumdan
Dimiş Pertev bu ʿaṣruñ şāʿir-i ḫoş-gülarındandur (G. 96/7)

Pertevüñ bu ġazelin ḫayli begenmiş cānān
Meclisinde bu gice ṣoḥbet-i eşʿār olmış (G. 252/5)

Perteve nādire-gū muʿcize-gū dirler imiş
Giderek gerçek olur gerçi yalan ise daḫi (G. 515/8)

Yine gazellerini överek bu tarzla ilgili başarısını dile getirmeye devam etmektedir:

Sezādur ḳayda Pertev bu ġazel dīvān-ı eşʿāra
Geçen demlerde inşād itdügüm āṯārdan ḳalmış (G. 249/7)

Pertev, gazellerine zaman zaman kişi muamelesi de yapmaktadır. Sanatlı bir anlatım olan bu yaklaşımda onun şiirine ve özellikle gazellerine olan ilgi ve güvenini görmek mümkündür:

Şāyān-ı dest-i yār degülseñ de ey ġazel
ʿİzz-i ḥużūr-ı yāre hemān armaġanum ol (G. 328/6)

Ġazelde ḥāl-i dilüñ yana yana şerḥ eyle
Ki Pertev elden ele belki dest-i yāra gider (G. 182/6)

Şiʿrimüñ baḫtı benüm baḫtumdan efzūn Pertevā
Kim girer mecmūʿa taḳrībiyle ḫūbān ḳoynına (G. 498/6)

Gerçi her bir ġazelüm bir veled-i ḳalbümdür
Līk bu naẓmumı ḫayrü'l-ḫalef itdüm Pertev (G.433/5)

Pertev, şiir yazmada hiçbir sıkıntı çekmediğini, usta bir şair olduğu için sürekli şiir yazabileceğini söyleyerek şiirlerinin her zaman için taze ve güzel olduğunu belirtmektedir:

ʿArż eyle Pertev ol şehe bu şiʿr-i tāzeyi
Ẓannum budur ki eylese de infiʿāl oḳur (G. 154/6)

Yıllar geçer o Perteve bir ḥarf söylemez
Pertevse aña günde iki üç ġazel virür (G. 146/6)

Sen hemān Pertev-i nā-kāmdan eşʿār iste
Şiʿr-i ter defter ü dīvānda da ezberde de var (G. 155/7)

Nedīm-i bezm-i dīvān-ı cemālī iken ol şāhuñ
Sitāyişlerle Pertev böyle şiʿr-i tāze ter virmiş (G. 244/5)

Pertev, şiir konusunda yeteneğine son derece güvenmektedir. O, istediği zaman şiirine istediği manayı gizleyebilir ve hatta bunu remizlerle süsleyerek verebilecek güçtedir:

Bir nüktecik itmek dilese Pertev o şūḫa
Pinhān ola dirse
Eşʿār arasında anı işʿār ile söyler
Bā-remz ü ẓerāfet (G. 78/5)

Pertev, özellikle gazel yazdığı için diğer nazım şekillerine daha az ilgi göstermiştir. Örneğin kaside ve mesnevileri pek beğenmez. Hatta mesnevilerin toplandığı hamseleri ve kasideleri de ancak bir beytine denk görür:

Dil-i Pertev ki ey şeh müstefāt-ı feyż-i ʿaşḳumdur
Anuñ her beyti bir beytü'l-ḳaṣīd olsun da seyr eyle (G. 435/6)

Nice ḳaṣīde deger beytdür bu beyt-i ḳaṣīd
Sezādur eylese çārūb-ı müy-ı zülfini ḥūr (Med. 7/16)

Pertev zemīn ü ḳāfiye kim böyle teng ola
Çıḳsa ʿaceb mi cins-i ġazel beş bahāsına (G: 492/5)

Pertev n'ola olmazsam eger ṣāḥib-i ḫamse
Beyt-i ġazelüm ʿarż iderüm ol beşe ḳarşu (G: 431/5)

Pertev, şairliğini âşıklığına bağlamaktadır. Pertev, eğer âşık olmasaydı şair de olmayacaktı. Âşıklığına o güzel(sevgili) sebep olmuştur. Bu yüzden Pertev, şiiriyle aşkı arasında yakın bir ilgi kurarak bütün söylediklerinin 'aşka dair' olduğunu belirtmektedir:

Eş'āruma bir zülf-i perīşān sebeb oldı
Güftāruma bā'iṣ daḫi ol ġonca-leb oldı (G. 557/1)

1. Zülfüñ ḫayālidür sebebi ḳīl u ḳālimüñ
2. Hep oldur aṣlı şi'r ile de iştiġālimüñ
3. Sen şāha gerçi luṭfı da yoḳ ʿarż-ı hālimüñ

4. Oldum esīr-i firḳatı sen şūḫ ẓālimüñ
5. Kārum hemīşe hicrüñ ile āh u vāhdur (Tah. 54/3)

Yaz çekdigüñ cefāları ḳıl bir kitāb-ı ʿaşḳ
ʿUşşāḳ-ı zāra bir gün olur ḫasbiḥāl olur (G. 115/3)

Her şi'ri ki Pertev didüm ʿaşḳıyla o yārüñ
Pür-āteş olup defter-i dīvānuma düşdi (G. 521/5)

Pertev, bazen mütevazı davranmakla birlikte, bazen de son derece mübalağalı ifadelerle şiirini övmektedir. Hocası Neş'et'e övgülerini sıralarken ona saygıdan dolayı gayet mütevazıdır:

Tanẓīrde olduysa ḳuşūrum n'ola Pertev
Ben ḳandayam ol ḳanda vü Neş'et kim u ben kim (G. 353/5)

Ayrıca yakın dostu ve arkadaşı Şeyh Gâlib'in şairlikteki başarısını kabul edip ona karşı da son derece mültefit davranırken, kendisi için aynı oranda mütevazıdır. Bu noktada bir hatırlatmada bulunmanın yararlı olacağı kanaatindeyiz: Hocasına olan iltifatlarında saygı ön plândayken Şeyh Gâlib'e karşı saygı, sevgi ve samimîce bir kabulleniş söz konusudur. Bu da gösteriyor ki Pertev, Şeyh Gâlib'in başarısını ta o zaman tesbit etmiş ve dile getirmiştir. Bugün edebiyat dünyası Pertev'in ne kadar haklı olduğunu kabul etmiş durumdadır:

Ben Ġālibe hem-seng olamazsam daḫi şimdi
Vaḳt ile olur seng-i siyeh cevher-i elmās (G. 231/14)

Pertev, diğer bir arkadaşı olan İzzet ile kalemlerini birleştirip sürekli aynı tarzda yazdıklarını belirtirken Şeyh Gâlib'in yerinin Pertev ve İzzet'inkinden bir basamak daha yukarıda olduğunu şiirlerinden çıkarmak mümkündür. Pertev'le İzzet'in aynı düzeyde şairler olduklarını da buradan çıkarabiliriz:

Olup ṭarḥ-ı suḫanda müşterek Pertev ile ʿİzzet
Ḳalemveş yek-zebān olmış hemān yazmış hemān yazmış
(G. 243/6)

Pertev, şiirleriyle ilgili yukardaki beyitlerine benzer mütevazı denilebilecek birkaç beyitten söz edilebilir:

Ḳuṣūr-ı ẕillete baḳmaz Cenāb-ı ʿİzzetden
Bu sāde naẓmuma da iʿtibār olur mı ʿaceb (G. 27/9)

Pertev bu ġazel sādece söylendi be-ġāyet
ʿArż itmege şāyeste mi yārān-ı ʿazīze (G. 465/5)

Ancak mütevazı birkaç beyitle birlikte aşırı övgü dolu sözlerle kendisini ve şiirini övdüğü çok sayıda beyti vardır. Bu durum bütün Klâsik şairler için de söz konusudur.

Ḳadd-i mevzūn oldıġından başḳa Pertev ol şehüñ
Muntaẓamdur her sözi eş'ār-ı dīvānum gibi (G. 510/5)

Taşavvurda ḫaṭā mı itdi Bihzād ḫayālüñ kim
Bu şi'rüñ Pertevā ḫoş-şüret-i ḥüsni velī cānsuz (G. 207/5)

Tesḫīr içün perīleri siḥre ne iḥtiyāc
Eş'ār-ı Pertev olmayacaḳ mı füsūnumuz (G. 213/6)

***

1. Ġalaṭ ya lafẓ u ya imlādadur sözümde degül
2. Yaḫūd ki naġme-i bī-cādadur sözümde degül
3. Nigāh u cūşı ya ġavġādadur sözümde degül

4. Ḫaṭā o nergis-i şehlādadur sözümde degül
5. Egerçi her suḫanum bī-bedel begendiremem (Tah. 51/III)

Ḫarçlıḳ gibi mażmūnda żarūretleri yoḳdur
Erbāb-ı suḫan her sözi ānīde bulurlar (G. 72/3)

1. Ṭāḳ-ı felege yazmaġa şāyān eşerüm var
   Yoġise ne var rütbe vü cāhum hünerüm var

2. Ne devlet ile şayfı ne faḳr ile şitāsı
   Her dem açılur gül gibi eş'ār-ı terüm var
   ... (G. 83)

Pertev, bir beytinde şairi tarif etmektedir. Sevgilinin bir cevrine bin mazmun söyleyip yine yardan geçmeyenin ve alemde vefa şartını bilenin şair olduğunu söylemektedir:

Bilür bir cevre biñ mażmūn söyler yārdan geçmez
Bilen şarṭ-ı vefāyı var ise 'ālemde şā'irdür (G. 175/2)

Pertev, kendini usta bir şair olarak değerlendirdiği için başkalarının şiirlerine iltifat etmez ve onlara ihtiyaç duymaz. Ancak bazı acemi şairler vardır ki onlar, çalıp çarpabilirler. Acemi ve olgunlaşmamış olanların başkalarının şiirlerinden çalabileceklerini söyleyerek, onları eleştirmektedir. Böylece gerçek şairde olmaması gereken bir özelliğe de dikkati çekmiştir:

Devāvīn-i suḫan-sencāndan maẓmūn-ı ebyātı
O kim bir nev-heves nā-puḫte şā'irdür çalar çarpar (G: 123/4)

Pertev de pek çok şair gibi çok söz söylemekten hoşlanmadığını belirtmektedir. Öz ve anlamlı sözler söylemenin gerekliliğine işaret etmektedir:

Kūh-ı dil 'aks-i mücefdür tā-be-key güft ü şinīd
Pertevā pür-güylıḳdan ḳıl ḥaẕer güftārı kes (G. 232/9)

Her ne kadar İstanbul'un pek çok şöhretli şairi varsa da yine Pertev gibi güzel şiir söyleyeni azdır:

Meşīl-i Pertev-i ḫoş-güyı az Sitānbuluñ
Egerçi şā'ir-i şöhret-şi'ārı pek çoḳdur (G. 88/5)

Şiirinin güzelliğinden emin olan Pertev, "eğer bunu takdir etmeyenler var ise bu onların kendi eksikliklerinden dolayıdır" der. Şair, bir başka beytinde de kendi şiiriyle ilgili adeta son sözü söylemiştir:

1. Sözümüzle bulsa zīnet felegüñ revāḳ u ṭāḳı
2. Daḫi Pertev alsa naẓmuñ mehi bedr olup muhāḳı
3. Yine i'tibār ider yoḳ nice itmeyüz merāḳı

4. N'ola ḫod-fürūş olursaḳ bu ġazelle çün Mezāḳī
5. Ki revāc-ı güft-gū yoḳ yine böyle ḫoş-edāyuz (Tah. 48/V)

Pertev-i bī-rengde vardur ki bir rengīn-edā
Āşnāya āşnā bīgāneye bīgānedür (G. 104/12)

2. 4. Atasözleri, Deyimler ve Tabirlerin Kullanımları

Atasözleri ve deyimler, bir milletin en millî dil unsurlarıdır. Aynı anlama gelecek birçok atasözü ve deyimin farklı milletlerin dilinde mevcut olması, millîliği yanında evrensel boyutunu da göstermektedir. Ancak atasözlerinin ve deyimlerin bir şekle ve ölçüye sokulması ve kalıplaşmış bir hale gelmesi bile belli bir sürece ihtiyaç duyacağından millî bir hassasiyetin ürünü olarak görülmesi gerekir. Atasözleri ve deyimler, edebiyatın hemen her döneminde ve her alanında kullanılmıştır. Özellikle şiirdeki kullanımı çok yaygındır. Atasözleri ve deyimler, kısa ve özlü sözler olduğu için şiirin ortaya çıkışıyla da ilgilidir. Az sözle çok şey anlatma, barındırdıkları söz ve anlam sanatları bakımından dilin en çarpıcı kullanımlarıdır. Bu yüzden şairler sık sık bunlardan yararlanırlar.

Atasözleri ve deyimler, bir milletin atalarından çocuklarına kalan en eski ve değerli mirasıdır. Bu miras, toplumun her ferdinin büyük ilgisiyle karşılaşınca birleştirici bir rol de üstlenmiştir. Yani atasözleri ve deyimler ortak bir vicdanî görev görmektedirler. Her fert bu varlıkta kendinden bir parça bulmaktadır. Bu yüzden atasözleri ve deyimler, her dönem çok sevilmiş ve çok kullanılmıştır. Türk atasözleri ve deyimleri ilk söyleyenlerinin özelliklerini zaman içinde eritip tamamıyla ortak bir söyleyiş özelliği kazanmışlardır. "Bütün atasözleri bir 'bütün' halinde kolektif Türk tefekkürünün unsurlarını ve Türk hikmetinin canlı vesikalarını teşkil ederler."[85]

Pertev, şiirlerinde çok sayıda atasözü ve deyim kullanmıştır. Bunlar bazan bir atasözünü veya deyimi bütünüyle kullanma biçiminde olduğu gibi bazan da bir bölümü veya o gün için kullanılan biçimiyle olmuştur. Bu nedenle şiirlerdeki atasözleri ve deyimler her zaman tam ve orijinal olmayabilmektedirler. Hatta bazan atasözü deyim gibi deyim de atasözü gibi anlaşılabilmektedir. Bundan dolayı çalışmamızda atasözlerini önce, deyimleri sonraya aldık. Ancak ayrı ayrı bölümler halinde vermeyi uygun bulmadık. Değinilmesi gereken bir başka nokta da halk kullanımı olarak değerlendirebileceğimiz bazı kullanımların o dönemde deyim olabileceğini de unutmamak gerekir. Verdiğimiz atasözü veya deyimler italik olarak bugünkü kullanımları veya bugün kaynaklarda bulunan şekilleriyle verilmiştir. Ancak daha önce

---

[85] Hilmi Ziya Ülken, Türk Tefekkürü Tarihi, YKY Yay., İst., 1999, s. 60.

de belirttiğimiz gibi metin içinde bu orijinallikte olmayabileceğini veya eksik olabileceğini tekrar belirtmemiz gerekir.[86]

Aşk gizlenemez:

ʿAşḳ u meşk olmaz nihān dirler meşeldür āşkār (Tah. 38/IV/2)

Bugünün işini yarına bırakma:

İbrām idüp ḳoma bu günüñ kārın irteye
Zīrā o şūḫa vaʿde-i ferdā bir iş degül (G. 319/4)

Bülbül ağlar gül güler:

Nāle-i ney gibi diñler yār yāruñ derdini
Böyledür aḥvāl-ı ʿālem bülbül aġlar gül güler (G. 142/2)

Cami yıkılsa da mihrap yerinde:

Bellidür dil-sitān ne vaḳt olsa
Mürġ-i ḫüsn uçsa āşiyānı ḳalur (G. 75/5)

Kabahat öldürende değil, ölendedir:

Şuç öldürende degüldür ölendedür dirler
Şehīd-i ġamzeye ṣorsaḳ ʿaceb kimüñ ṣuçı var (G. 130/3)

Ne ekersen onu biçersin:

Her ne ekdiyse bugün yarın varan anı biçer (Tah. 7/VI/2)

Akla uymak:

ʿAḳla uymaz baʿżı nā-sāz işler itmekle ẓuhūr
Reşk ider oldı bu eşnā ʿāḳilān dīvāneye (G. 501/5)

---

[86] Atasözleri ve deyimlerle ilgili şu kaynaklardan yararlanılmıştır:

1. E. Kemal Eyüboğlu, Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Atasözleri, I. Kitap, İst., 1973.
2. E. Kemal Eyüboğlu, Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Deyimler (Tâbirler), II. Kitap, İst., 1975.
3. Yakup Kavas, Açıklamalı Örnekli Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü, Ötüken Yay. İst., 1991.
4. Emin Özdemir, Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İst., 1981.
5. Metin Yurtbaşı, Sınıflandırılmış Türk Atasözleri, Özdemir Yay., Ank., 1994.
6. Metin Yurtbaşı, Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü, Özdemir Yay., İst., 1996.
7. Ahmet Turan Sinan, Türkçenin Deyim Varlığı, Kubbealtı Yay., Malatya-2001.

Aklını oynatmak:

Adamuñ oynadur ʿaḳlın düşürür ṭaġlara
Ṭavşan oġlanlarınuñ şöyle oyun-bāzlıġı (G. 542/2)

Alır/alıcı gözle bakmak:

Nigeh-i diḳḳat it ey dīde alur gözlen baḳ (Tah. 46/II/3)

Allah göstermesin:

Mihr-i Pertev-pāş-ı ʿismetsin żiyā-pāş ol velī
Saña benden ġayri bir ʿāşıḳ Ḫudā göstermesün (G. 381/7)

Araya girmek:

Zülfüñ de girdi araya cādūlıġ eyledi (Tah. 40/V/3)

Aş yermek:

Ninesi ʿāşıḳınuñ ḳanına mı aş yermiş
Daḫi ḳundaḳda iken ḫūn-ı dile mamma dir (G. 196/2)

Ateş pahası(-na çıkmak):

Narḫ-ı şarāb çıḳmada āteş bahāsına
ʿAks-i ʿiẕār-ı sāḳī-i mehveş bahāsına (G. 492/1)

Ateş(ler)e düşmek:

Bir gül içün düşmişüm āteşlere ammā ne gül
Şemʿ-i ruḫsārı yanında olamaz pervāne gül (G. 312/1)

Ateşlere yanmak:

Dil-teşne-i āb-ı leb-i cān-baḫş iken eyvāh
Her ṣubḥ u şebāngāh
Ṣad ḥayf ki hicrüñ ile göz yaşına ḳandum
Āteşlere yandum (G. 351/2)

Ayağına düşmek/kapanmak:

Düşdüm ayaġuña üftādañe ki raḥm eyle amān (Terbi. 1/II/2)

Ayağını çekmek:

Ḳurtıldı ser-ḫoşuñ seri renc-i ḫumārdan
Sāḳī ki çekdi meykedelerden ayaġını (G. 559/3)

Ayağını denk almak:

Cihānuñ rengine aldanma virme rengüñi reng al
Uṣūl ile yüri ger mest iseñ de pāyuñı deng al (G. 321/1)

Bahtiyar olmak:

Devām-ı devletiyle baḫt-yār olduḳda bir kimse
Duʿā-yı bed aña daʿvet-i devlet-ḫᵛāhdan ḳalmaz (G. 201/7)

Baş alamamak:

Ruḳabādan baş alınmazdı biraz olduḳ emīn
Şekkerīn laʿl-i lebe ḥaṭṭı meges-rānlıḳ ider (G. 91/2)

Başa kakmak:

Velī çirkinligin zişt ola nīkde başına ḳaḳmaz (Tah. 27/IX/3)

Başını ortaya koymak:

Bu ġavġāgāh-ı ʿaşḳa başın ortaya ḳoyan gelsün
Elin āb-ı ḥayāt-ı dehr-i fānīden yuyan gelsün (G. 420/1)

Başını secdeden kaldırmamak:

Cebhe-i zühdinde naḳş-ı büriyādur ḥāşılı
Zāhid isterse başın ḳaldurmasun seccādeden (G. 390/4)

Baş üzre yeri olmak:

Gül gibi baş üzre ṭutdum ḫāṭırın incitmedüm (Mur. 2/1)

Baş üzre yerüñ var dimedür saña a māhum (Mur. 9/IV/3)

Yeri baş üzre daḫi olsa maḥaldür ġāyet (Tah. 33/VIII/2)

Başına gelmek:

Benüm ḳaç defʿa geldi başuma bu şanma efsāne(Tah.32/IV/3)

Başında kavak yeli esmek:

Bu ḫāke meylini āṣār-ı merḥamet ṣandum
Meger başında o servüñ ḳavaḳ yeli var imiş (G. 247/4)

Başını (taştan) taşa vurmak:

Bu muḥarremdür aḳıtsun yaşını kūhsārlar
Ṭaşlara ursun başın ṭaġlarda cūybār aġlasun (Mrs. 7/3)

Baştan çıkmak:

Çıḳar hem kendisi başdan ider hem ḥalḳı āvāre (K.. 7/2)

Baştan savmak:

Şav başından bu gice ḫᵛānendeyi sāzendeyi (Ş. 1/II/3)

Bayram etmek:

Vāṣıl-ı Ḥaḳ oldı bayrām eyledi
Rıḥlet eṣnāsında güyā itdi sür (T. 36/4)

Beddua etmek:

Saña ey çeşm-i güyā bed-duʿā itmem ḫaberdār ol
Beni bīmār-ı hicrān eyledüñ sen daḫi bīmār ol (G. 317/1)

Beli bükülmek:

Ṭāḳ idüp ṭāḳatümi itdi elif ḳaddümi dāl
Miḥnete bār-ı girān dirler idi gerçek imiş (G. 261/5)

Ḥaml eylediler ḥaml-ı ṣaḳīli dem-i vuṣlat
Ez-cānib-i ʿuṣṣāḳ
Ḫūbānuñ elif ḳadleri dāl olsa ne mānīʿ
Bī-tāb ü taḥammül (G. 269/3)

Bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak:

Nāye dirsem eyle vāṣıl güş-i yāre nālemi
Bir kulaġından girer ol bir kulaġından çıḳar (G. 156/2)

Boş ambar dipsiz kile:

Ḫūlyā-yı māl u ṣervet baḫt-ı vārūn kimseye
Bu meṣeldür bir boş anbār ile bir dipsiz kile (G. 477/4)

Boy atmak:

Tehī boy çekmiyor ḳadd-i nihālüñ bāġ-ı behcetde
Leb-i cān-baḫşuñı ʿarż eylemek ister Mesīḥāya (G. 502/4)

Can almak:

Ḳaḥramānī ġamzesi cān almada Rüstem gibi (Mur. 11/3)

Can vermek:

Ben cān virürken olmadı almış raḳīb āh
Bilmem ne virdi būseñe benden ziyādece (G. 441/4)

Cana can katmak:

"Cāna cān ḳatsaḳ ber-ā-ber yatsaḳ ey şūḫ-ı cihān" (Ş. 4/I/3)

Cana değmek:

Ṭuʿm-ı gül-būse kim dehāna deger
Leẕẕeti tadmaġ cāna deger (G. 74/1)

(ölmüşlerinin) canına değmek:

Bir büsesin aldum leb-i cān-baḫşınuñ ey şūḫ
ʿUşşāḳınuñ ölmişlerinüñ cānına degsün (G. 400/3)

Canına minnet:

Sen şāha esīr olma dilüñ cānına minnet
Eylersin anı almaġa sen yanına minnet (G. 42/1)

Çalıp çarpmak:

Devāvīn-i suḫan-sencāndan maẓmūn-ı ebyātı
O kim bir nev-heves nā-puḫte şāʿirdür çalar çarpar (G. 1244)

Çimen gibi bitmek:

O gül-rūḫ ʿazm-ı gülistān ider diyüp de hemān
O yerde biz de çemen gibi bitmesek ne olur (G. 87/3)

Dallanıp budaklanmak:

O nev-resīdeyi şar ṭıfl iken ḳucaḳlanacaḳ
Ki ṣoñra ser-keş olur dallanup budaḳlanacaḳ (G283/1)

Dem sürmek:

Nic'oldı ey vefā düşmen senüñle sürdigüm demler (Tah. 52/III/3)

Dil dökmek:

Senüñem ben diyü mekr ile eger dökse dili (Tah. 26/III/1)

Dillere Destan olmak:

Dimezken kimseye öldürse bir ḥarf ḥāl-i rāzumdan
Yine efvāha düşmiş sırr-ı ʿaşḳum dāstān olmış (G. 257/5)

Dile düşmek:

Dāstān oldumsa rüsvā-yı cihān oldumsa da
Hep mürüvvetsiz senüñ ʿaşḳuñ ile düşdüm dile (G. 477/2)

Derūnda cān gibi esrār-ı ʿaşḳı gizleyegör
Lisān-ı ḫalḳa düşer dāstān olur da n'olur (G. 61/5)

Dilek dilemek:

Laʿlüñ hicāb-ı zaḫm-ı dilümle dilek diler
Ḫaṭṭuñ henüz ḥaḳ ḥuḳūḳ-ı nemek diler (G. 136/1)

Duymazlıktan gelmek:

Firāḳa dā'ir olan şoḥbeti amān Pertev
Şaġırlıġa urup aşlā işitmesek ne olur (G. 87/5)

El açmak:

El açup geldüm senüñ dergāhuña ey dest-gīr (K.: 4/4)

El çekmek:

Ayaġ-ı meyden el çekdüñ çekildüñ bezm-i ʿişretden
Bezimde sāḳiler peymāneler mestāne ʿaşḳ olsun (G. 375/2)

El vermek:

Zūr-ı meyle el virüp dāmān-ı vuṣlat bāġda
Bir bir ol serv-ḳadı ḳucduk der-āġūş eyledük (G. 293/5)

Elden aldırmak:

Elden aldurdum ne çāre şimdi ol sulṭānumı
N'eyleyem insün yere ġayrı bu ṭāḳ-ı āsmān (T. 34/12)

Ele almak:

Çeşm-i ḫūnīnümi sil al ele mecrūḥ dilüm
Çün nigārā ser-i engüşte ḫınādur maṭlab (G. 29/4)

Ele avuca sığmamak:

Sıġmaz o şūḫ ele avuca degme ḫāl ile
Cism-i laṭīfi būy-ı semenden midür ʿaceb (G 25/4)

Elini yıkamak/el yumak:

El yuyanlar cāndan cānāna eyler ʿarẓ-ı ḥāl
Ey dil āgāh ol ki dil-dār ile kimler söyleşür (G. 93/4)

Etekleri tutuşmak:

Taʿyīb ḳılma Pertevi kūyuñda sevdiġüm
Sürʿatle gitmeden ṭutışursa etekleri (G. 536/7)

Āsmānuñ ṭutuşmalı etegi
Dūd-ı āha zebāne böyle gerek (G. 288/4)

Ettiğinden utanmak:

Cevrüñ mi mānīʿ oldı ki çoḳdan görünmedüñ
Ey ẓālim itme eyledigüñden ḫicāb gel (G. 327/2)

Fergaba varmak[87]*:*

Ṭāḳye ḳapmaḳ fenninüñ oldı edībi kim ḫazān
Gül-nihālān mekteb-i gülşende çıḳdı ferġaba (G440/5)

Gam yemek:

Ġam yemem bādeye yasaġ olsa
Çün dükenmez şarāb var dilde (G. 452/4)

Ne ḳanlar nūş idüp ġamlar yidüm eyyām-ı ḫüsnüñde
Dimem ey bī-vefā kim ḫaḳḳ-ı nān u niʿmetüñ yoḳdur (G. 119/4)

Geri kalmak:

Dünyāya ṭalebkār ki oldum girü ḳaldum (Tah. 13/III/1)

Göğüs germek:

Ebrūlarınuñ tīrine Pertev hedef oldum
Bu ṭarza gögüs germegi Rüstem bile bilmez (G. 202/6)

Gök kandil(zil zurna sarhoş) olmak:

ʿİzzetāsā neş'enüñ buldur şuyuñ zühd eyleme
Gökşuda gök-ḳandil ol Pertev ḳo gitsin ʿaḳl u hūş (G.236/6)

Gönül düşürmek:

Düşdi göñül o şāha nedür çāre Pertevā
ʿĀşıḳlıġa egerçi aña nā-münāsibüz (G. 209/5)

Oldum fütādesi yeñi başdan bir āfetüñ
Düşdi göñülcegüm yine bir bī-amān yere (G. 460/3)

Gönül vermek:

Vefā me'mūlı ile sen sen ol dil virme ḫūbāna (Tah. 32/IV/1)

Göz hapsine almak:

Dili göz ḥabsine aldı nigeh-i mestüñden
Bakışuñ gerçi ki ḳan itmedi ḳānūn itdi (G. 517/3)

---

[87] Kur'ân'ı öğrenmeye çalışan öğrencilerden biri İnşirah suresinin son kelimesi olan "fergab"ı okuduğunda artık Kur'ân'ı öğrenmiş kabul edilip başındaki takke vb. diğer öğrenciler tarafından alınır, takkesi alınan öğrenci hediye getirinceye kadar verilmezmiş. Buna "fergaba çıkmak/varmak" denir. Ahmet Talat Onay, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar (Hzl. Cemal Kurnaz) TDV Yay., Ank. 1993, s. 167.

Göz yaşı dökmek:

Olmadı ḥayfā tebessüm-rīz-i şevḳ ol laʿl-i leb
Pāyına göz yaşları dökdüm ki incülar gibi (G. 507/3)

Gözden geçirmek:

Gözden geçür cihānda olan dilberānı hep
Baḳ var mıdur naẓīre benüm şeh-levendüme (G. 481/4)

Gözlerini belertmek:

Göz belerdürse ʿadū kesri içün cām-ı dile
Şīşe-i dīdesi meksūr olur inşa'llāh (G. 434/2)

Gözü yollarda kalmak:

Göz yolda cānum özledi Pertev pesendimi (Tah. 42/3)

Güler yüz göstermek:

Güler-yüz gösterüp güller gibi bülbüllere cānān
Açılma herkese çun lāle olma şāhid-i gülşen (Müf. 29)

Gülmekten bayılmak:

Ḳaçınmaz vaḥşet itmez ol perī gerçi sevilmekden
Beni giryān görince bayılur ammā ki gülmekden (G. 378/1)

Gün doğmak:

Şeb olur zülf-i siyāhuñ gelicek ḫātıruma
Gün ṭoġar ʿārıż-ı māhuñ gelicek ḫātıruma (G. 482/1)

Gün görmek:

Dergehüñde ne olur biz daḫi bir gün görsek
Ṭalʿat-ı mihr-i cemālüñle derüñ ḫāverdür (G. 120/3)

Hâk ile yeksan etmek(ol-):

Yazıḳ ḫāk ile yeksān itdi şarşar
Degerken mīvesi Rūmun ḫāracı (T.41/4)

Hali yaman olmak:

Bir ḫāle ḳoydı ḫālet-i ʿaşḳuñ begüm beni
Görsem de görmesem daḫi hālüm yaman olur (G. 183/4)

Hilale dönmek:

Uyutmıyor seni māhum fiġān ile ʿuşşāḳ
Hilāle döndi tenüñ işte ḫ'ābsuzlıḳdan (G. 372/2)

İmana gelmek:

Geldi īmāna bu ḥāle acıyup nice Yehūd
Ḳatl-ı āl eyleyüp ol kāfir olurdı memnūn (Mrs.6/13)

İmtihana çekmek:

Ne nāz u ne sitiġnādur murādı Pertev ol şūḫuñ
Cefā-keşlikde tāb-ı dil-figārın imtiḥān eyler (G. 179/5)

İnsaf etmek:

Bu baḫt-ı bed baña bīgānelik mi eyler hep
Biraz da eyleyüp inṣāf yār olur mı ʿaceb (G. 27/7)

İp tak(ma)mak:

Yanınca revāndur yine her seg-heves aġyār
Ol çeşm-i ġazālum dir iñen ip bile ṭaḳmam (G. 338/4)

Kana kana içmek:

İçdüñ ḳana ḳana ḫūna ḳanduñ
Ey lebleri laʿl-i nāb-ı maʿnā (G. 566/7)

Kan dökmek:

Ġamze dāl ḫançer niġāh-ı dīdeler ḳanlar döker (Tah. 39/II/1)

Ḳan dökmeden n'idem ki çeker dest-i ġamzeler
Gūyā ki tīġ-ı ġamġam-ı Rüstem ḳırāba ḳor (G. 109/3)

Kan ağlamak:

Bu muḥarremdür ki Pertev dīdeler ḳan aġladı
Bu muḥarrem zār olup tekrār tekrār aġlasun (Mrs. 7/9)

O cefā-cūnuñ elinden nice ḳan aġlamayam
Eylemez ʿāşıḳa cevrinde firāvān olaraḳ (G. 280/4)

Kan tutmak:

Ḫumār-ı bāde-i laʿl-i lebūñle dil olup medhūş
Yatur bī-tāb-ı ḥayret lāl u ebkem şanki ḳan ṭutmış (G. 242/2)

Kan yutmak:

Ne ḳanlar nūş idüp ġamlar yidüm eyyām-ı ḥüsnüñde
Dimem ey bī-vefā kim ḥaḳḳ-ı nān u niʿmetüñ yoḳdur (G.129/4)

Kanı kaynamak:

Şaruşın bir güzele ḳaynadı ḳanum Pertev
Çehre mānende-i dil-ḫasta-i hicrān şararur (G. 145/5)

Kâr etmek:

Dün şarābuñ keyfi ben maḫmūra pek kār eylemiş (Tah. 45/II)

Kazaya rıza göstermek:

Fedā ile beni çün itdi şimdicek tekdīr
Ḳażāya olmalı rāżī ki bu imiş taḳdīr (Terci. 1/IV/4)

Kem gözlerden uzak:

Bu mevḳi' eyledi baḥr-ı siyeh boġazını nūr
Güzel maḳām ferāḥ-baḫş çeşm-i bed ola dūr (Med. 7/1)

Kendi kendine söylenmek:

Hep baḥṣ-i 'aşḳuñ eylerüm aġyār u yār ile
Hīç olmaz ise söylenürüm kendi kendüme (G. 481/2)

Kılı kırk yarmak:

Miyānuñçün ḳılı ḳırḳ yardılar çoḳ ḳīl u ḳāl oldı
Baḳ imdi mū-şikāfān n'eyledi bir mūy-ı bārīke (G. 472/4)

Kısmete razı olmak:

Olalum rāżı ḳısmete kem ü bīş (Tah. 15/II/3)

Kısmet olmak:

Bu āna dek çün olamamış kimse behrever
Būs-ı lebüñ şaḳın ki bana ḳısmet olmasun (G. 376/4)

Kulağına çalınmak:

Bir söz çalındı güşuma Pertev benüm bugün
Pek bilmem ammā vuṣlata dā'ir ḫaber gibi (G. 508/5)

Kulağını burmak:

Anlar da ḫayli ser-keş ü gerden-firāz idi
Mīnālaruñda şaḥne ḳo bursun ḳulaġını (G. 559/5)

Kulağına küpe olmak:

Bu pendi dürr-i mengüş eyle Pertev sen de çün Ḥāfıẓ (G. 4/7/a)

Murat almak:

Cenāb-ı Neş'etüñ feyżiyle buldı gün gibi şöhret
Ki Pertev almaġa anuñ murādı var benüm yoḳdur (G. 98/7)

Minneti olmamak:

Bu leble bu tebessüm ey gül-i ḫandān ki var sende
Benüm gibi hezārān bulmaġa hīç minnetüñ yoḳdur (G.129/3)

Nabza göre şerbet vermek:

Ḫasta-küşlikde ṭabībüm melekü'l-mevt idi şan
Nabż-ı bīmāra göre virdi ne ḥikmet şerbet (G. 39/5)

Naz etmek:

Reng-i zülfüñ virür şebe ḫaclet
Meh ruḫuñ āftāba nāz eyler (G.160/3)

Kemāl-i ʿaşḳdur iẓhār iden māhiyyet-i ḥüsni
Bu yüzden ʿāşıḳ-ı āşüfte-ser cānāna nāz eyler (G. 194/6)

Nazara uğramak:

Az vaḳitde çoḳ maʿārif kesb idüp aldı naẓar
N'eyleyüm ḳıydı felek itdürmedi saʿyın tamām (T. 39/3)

ʿAceb nev-rüste bālā-ḳad fidāndı
Naẓar degdi velī bozdı mizācı (T. 41/3)

Nefsine uymak:

Baḥr-ı ʿişyānda şaḳın ḳumdan uçar keştī-i ten
Öyle pek uyma hevā-yı nefsüñe yelken gibi (G. 511/2)

Ne yaptığını bilmemek:

Murādumı diyemem şoḥbet eylesem Pertev
Ne yapdığum bilemem anı nā-gehān görsem (G. 340/5)

Nispet etmek:

Perteve nisbet eylemiş ġayr ile ülfet eylemiş
Süfliye raġbet eylemiş māh-ı felek-cenāb iken (G. 393/5)

Olur olmaz:

Olur olmaz şey alma dehāna bezm-i ʿişretde
Neyüñ persengi meydür çünki ney yoġ ise perseng al (G. 321/6)

Eli(parmağı) olmak:

Kākül-i sāhirinüñ de eli vardur ancaḳ
Her ne itdiyse baña çeşm-i pür-efsūn itdi (G. 517/2)

Safa sürmek:

Biz de sāyeñde safālar sürelüm (Ş. 3/II/3)

Sağını solunu fark etmek:

Ol mest-i nāz terk ideli nūş-ı bādeyi
Farḳ eyler oldı birazcıḳ şol u şaġını (G. 559/2)

Siper etmek:

Ṣadme-i ʿaşḳa başını ʿāşıḳuñ eyledi siper
Bilmedi gürz-i berzidür urmaġ ile girānlanur (G. 171/5)

Sitem göndermek:

Dil-i ḥasret-keş ü mehcūrı ḫaylī demdür añmazdı
Sitemler gönderüp dil-dār luṭf itmiş ʿaṭā itmiş (G. 239/4)

Söz açmak:

Şerḥe muḫtāc olmaduḳca dāġ-ı dilden açma söz
Dikme göz zaḫm-ı nihāna dīde-i sūzen gibi (G. 511/5)

Söz birliği etmek:

Söz bir itdükde iki çeşmān-ı güyā-yı kebūd
Birbiriyle ṣan iki ṭūṭī-i aḫżar söyleşür (G. 92/2)

Sular gibi okumak (ezberlemek):

Eşk-i çeşmin ṭıfl-ı dil rīzān idüp cūlar gibi
Ezberinden muṣḥaf-ı ḥüsnüñ oḳur ṣular gibi (G. 507/1)

Şöhret afettir:

Olmış ṭutalum bedr-i ruḫuñ gün gibi meşhūr
Her şöhretüñ ey mehveşüm āfet var içinde (G. 454/3)

Toz kondurmamak:

İtse de her ne ḳadar ḫāṭır-ı zārum muġber
Ben o mirʿāt-ı ruḫuñ üstine ḳondurmam ṭoz (G. 216/4)

Tuz ekmek hakkı:

Ne ḳanlar nūş idüp ġamlar yidüm eyyām-ı ḥüsnüñde
Dimem ey bī-vefā kim ḥaḳḳ-ı nān u niʿmetüñ yoḳdur (G. 119/4)

Yabana atmak:

Ḳaddini ʿāşıḳınuñ yay eyler
Gerçi oḳ gibi yabāna atmaz (G. 210/4)

Yaka silkmek:

ʿAşḳdan zāhid-i zerrāḳ girībān silker
Bitdi gūyā ki yakasında o nādān silker (G. 174/1)

Yanıp yakılmak:

Ben şeb-i vuṣlat saña yansam yaḳılsam itme ʿayb
Çünki sönmez tā seḥer-i ʿīd olsa ḳandīl-i menār (G. 106/6)

Yar olmak:

Ey serv ne bu baldırı çıplaḳlıġa ḫ̆āhiş
Bilmem ki naṣıl oñmadıġa yār olacaḳsın (G. 387/4)

Yelkenleri suya indirmek:

Çekdüñ yetişür furtuna-i bād-bürūtı
İndirmemisin ṣuya biraz yelkenüñ ey şūḫ (G. 5574)

Yerin kulağı vardır:

Tenhāda itme nāle ki yerüñ ḳulaġı var
Şāyed ki ʿaks ider der ü dīvār işitmesün (G. 380/2)

Yol vermek:

ʿĀlem-i nūrda pervāneye yol virmezler (Tah. 20/V/1)

Yolunda kurban olmak:

Eger iḳtiżā iderse oluruz yolında ḳurbān (Tah. 48/IV/2)

Yuvadan uçurmak:

Būm-ı ümīdi bām-ı serādan uçurmışuz
Hem kerkes-i merāmı yuvadan uçurmışuz (G. 219/1)

Yüz suyu dökmek:

Āb-rū dökmek ise āh ḳatı żilletdür (Terbi. 2/III/2)

Yüz çevirmek:

Cenāb-ı Ḥaḳdan çevirme güm-rāh olsañ daḫi yüz
Buldurur bir şāh-rāh Allāh bir yüzden daḫi (G. 514/3)

Yüz sürmek:

Bir yüzüm sürmede biñ yaş dökerüm dergehüñe
Bir namāza nice biñ kerre vużūʾ n'olsun bu (G. 429/3)

Yüz vermek:

Yüz virür mi saña ol ġonca-i nāz ey Pertev
Naḳd-i eşküñ yolına eyleme īṣār da gör (G. 150/5)

Yüzüne bak(ma)mak:

Cülar gibi her serv-ḳadüñ pāyına aḳmam
Ben şāhid-i bāzār olanuñ rüyına baḳmam (G. 338/1)

Zencirden boşanmak:

Uslı mı şanduñ bu zencīrden boşanmış gönlümi (Tah. 12/I/2)

Klâsik şiirimizde Atasözü ve deyimlerin yanında tabirlere de sıkça rastlanır. "Bunların bir kısmı halk arasında, lâkırdı sırasında daima geçen ve hâlâ yaşayan tâbirler olduğu halde, diğer bir kısmı, artık kullanılmayan ve ancak kendi devrinde muayyen bir mefhuma takabül eden tâbirlerdir."[88]

Ahfeş'in keçisi gibi başını sallamak:

Gördükde müdāhinler olan bezm-i kibārı
Büzler oṭurur ẓann iderüm Aḫfeşe ḳarşu (G. 413/4)

Başını taştan taşa vurmak:

Bu muḥarremdür aḳıtsun yaşını kūhsārlar
Ṭaşlara ursun başın ṭaġlarda cüybār aġlasun (Mrs. 7/3)

Uykuyu gözüne haram etmek:

Günlerimüz hicr ile şām oldı gel
Dīdemüze uyḳu ḥarām oldı gel (G. 316/1)

Başa püsküllü bela almak:

Gerçi yaġma-dih-i ʿaḳl-ı ʿuḳalādur gīsū
Ser-i şūrīdeme püsküllü belādur gīsū (G. 430/1)

Kellesi sağ olmak:

Kelle şaġ olsun da bī-pūşiş ḳalursa ġam degül
Eyler iʿṭā bir külāh Allāh bir yüzden daḫi (G. 514/7)

Dilli defter:

Bahār evṣāfı yazılmış göñüle dilli defterdür (Tah. 22/VIII/2)

Gülleri açılmak:

Açıldı bütün gülleri ḫandān oldı (Rubaî. 2/4)

---

[88] Agâh Sırrı Levend, Divan Edebiyatı, Enderun Kitabevi, İst., 1984, s. 451.

Hasıl-ı ömrüm:

Cefā itseñ vefā itmişce dil memnūn-ı iḥsānuñ
Ne eyler iseñ eyle ḥāṣıl-ı ʿömrüm hemān var ol (G. 317/5)

Papas karası(şarap):

N'ola papas ḳarası şeb gibi siyāh olsa
Özümde ẓāhir olur māh-tāb-ı ʿālem-i āb (G. 30/10)

Şeker çiğnemek:

Vaṣla dā'ir bir şekercik çignemişsin Perteve
Vaʿd-ı vuṣlat aña der-āġūş-ı pisterden leẕīẕ (G. 60/5)

Takye kapmak:

Ṭāḳye ḳapmaḳ fenninüñ oldı edībi kim ḫazān
Gül-nihālān mekteb-i gülşende çıḳdı ferġaba (G. 440/5)

Tek başına kâr olmaz:

Bir başlı kāra başlayamaz sūḳ-ı ʿaşḳda
Bī-çāre ʿāşıḳuñ olalı serserī seri (G. 538/5)

Ömrümün varı:

Hemān var ol da tek dünyāda sen ey ʿömrümüñ vārı
Dilersen gönlüm aldat ʿahd ü peymān boz dil-āzār ol (G. 317/2)

Özengi parlatmak:

Üzengi parladup çignetmede ḳasduñ yine el-ān (Terbi. 4/VI/2)

Pertev, şiirlerinde genelde sade bir dil kullanmakla beraber bazen tamamıyla halkın kullanımını örnek aldığı şiirlerini görmek de mümkündür:

1. Ey gül tebessüm bilmez misin sen
2. Ey büt tekellüm bilmez misin sen
3. Ṭarz-ı teraḥḥum bilmez misin sen
4. Raḥmuñ mı yoḳ inṣāfuñ mı yoḳdur (Ş. 2/I)

Söyleden sensin efendim beni ammā seni de
Söyleden bir iki peymāne degüldür de nedür (G. 79/2)

Pertev, zaman zaman halk aşıklarının kullandıkları kelime ve kelime guruplarını da şiirlerinde kullanmıştır. Çünkü bu dönemde halk şairleri ile Klâsik şairler birbirlerini daha fazla takip etmiş ve bu iki alanın şiirleri birbirine yaklaştırılmıştır. Dolayısıyla halk

şiirinde Klâsik şiirin izleri çoğalmakla beraber Klâsik şiirde de halk şiirinin etkileri daha çok görülmeye başlanmıştır. "çakır göz" ve "kapmak" fiili halk şiirinden alınma kullanımlardır:

Ḫansı çaḳır gözlerüñ kimi ḳapardı göñlümi (Tah. 16/II/2)

Sakız adasının halkını anlattığı bir kıt'asında ise tamamıyla bir halk delikanlısının ifadeleri kendisini göstermektedir.

1. Ülfet demi ʿuşşāḳa Saḳız ḳızlarınuñ āh
2. Rūmāne edālar ile çār mūynesi vardur
3. Bir dāne ḳurı ḳara ḳarı yoḳdur içinde
4. Ammā nice sīmīn-ten ü bārbūnyesi vardur (K. 17)

Bu ṣoġuḳlar Ḳocaḳarı ṣovuġun itdi güẕār
Künc-i tennūrda her māde vü her ner ditrer (G. 121/5)

N'ola papas ḳarası şeb gibi siyāh olsa
Özümde ẓāhir olur māh-tāb-ı ʿālem-i āb (G. 31/10)

Bire ẓālim ne āfet olmışsun (G. 389/1b)

2. 5. Etkilendiği ve Etkilediği Şairler

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî, en çok tanınan ve etkisinde kalınan şahsiyetlerden biridir. Dünya onu ilim adamı, sanatçı, düşünür, din büyüğü, tarikat piri ve insansever olarak tanımaktadır. Böyle şahsiyetlerin o kadar çok özelliği vardır ki her dönem için yeni, herkes için farklı olabilmektedirler. Hz. Mevlânâ da birçok özelliğiyle hem İslâm hem de diğer dinlere mensup toplumların tanıdığı ve ilham aldığı bir şahsiyettir. Türk edebiyatında da en çok tanınan, sevilen ve etkilenilen şairlerden biridir.

Pertev, Mevlânâ'ya o kadar büyük sevgi ve saygı duymaktadır ki adeta ondan bir peygamber gibi şefaat bekleyip, dua etmektedir. Onu bir şair olmaktan öte insanlığı aydınlatan bir irfan güneşi olarak görmektedir. İnsan-ı kamil mertebesine ulaşmış bir kişi olarak gördüğü Mevlânâ'yı can u gönülden sevmekte ve ondan inayet beklediğini söylemektedir. Mevlânâ'yı sevmesindeki en büyük etkenlerden birisi hiç şüphesiz

hocası Neş'et'tir. Çünkü Neş'et de Mevlânâ'yı son derece sevmektedir Neş'et aynı zamanda Mevlevîliğe de intisap etmiştir.

Pertev, Mevlânâ sevgisinin sadece kendisinin değil, bütün Anadolu sahasının kalem erbabına yol gösterdiğini belirterek bu sevginin, sürekli artarak devam edeceğinden şüphesi yoktur. Gerçekten Mevlânâ sevgisi, bir silsile halinde nesilden nesile Pertev'e kadar ulaştığı gibi günümüze de aynı şekilde gelmiş ve bundan böyle de artarak devam edecektir. Pertev, iki gazeliyle övdüğü Mevlânâ'nın etkisinde kaldığını, birçok şiirinde hissettirmektedir:

Eyā kerīm ü keremver Cenāb-ı Mevlānā
Eyā faḳīrlerüñ dest-gīri sulṭānā
... (G. 1/1)

Sulṭān-ı keremversin yā Ḥażret-i Mevlānā
Sen bir ulu serversin yā Ḥażret-i Mevlānā
... (G. 2/1)

Hoca Neş'et, Pertev'in edebî şahsiyetinin oluşmasında çok önemli bir yere sahiptir. Hocasına sonsuz saygı ve sevgiyle bağlı olan Pertev, onun yönlendirmeleriyle şiir vadisindeki yerini bulmuştur. Neş'et'in derslerinde verdiği edebî zevk -özellikle başarılı öğrencilerine yazdığı mahlas-nâmelerdeki nasihatleri- öğrencilerinin edebî şahsiyetlerinin oluşmasında oldukça etkili olmuştur. Bu yüzden öğrencileri, Neş'et'in bu yanıyla ilgili çok sayıda şiir söylemişlerdir. Sadece Pertev değil, bütün öğrencileri Neş'et'e o kadar bağlıdırlar ki onu en yüce vasıflarla anmış ve anlatmışlardır. "anma" kelimesini bilinçli olarak kullandığımızı belirtmemiz gerekir. Çünkü Neş'et'in öğrencisi olmuş her şahsın, ölümünden sonra da aynı saygı ve tazimle onu andığını biliyoruz. Ancak öğrencileri içinde hocasını en çok seven, öven ve bilen Pertevdir, dersek yanlış olmaz. Pertev, hocasının, Allah'ın ahlakıyla ahlaklandığını, peygamber yaratılışlı olduğunu, bütün dünyaya bir baba şefkatiyle baktığını, güzel ahlakıyla eşsiz ve benzersiz olduğunu, Hz. İsa'yı andırdığını söyleyerek onu, çok yüce bir yere oturtmuş ve sonsuza dek huzur içinde yaşaması için dua etmiştir:

...
Ḥażret-i Neş'et-i peyām-ber-ḫūy
Kārı ebnā-yı dehre babalıḳ

Ḫulḳunuñ yoḳ naẓīr ü hem-tāsı
Allah Allah nedür bu yek-tālıḳ

Ḫulḳ-ı Bārī ile taḫalluḳ idüp
İtseñ ednālıḳ eyler aʿlālıḳ

Nice dil-mürdeyi ider iḥyā
Nuṭḳ-ı pākindedür Mesīḥālıḳ

Devlet ü ʿömrini füzūn itsün
Tā dem-i ḥaşr Ḥażret-i Ḫālıḳ (G. 286)

Hz. Mevlânâ'nın engin sevgisinin pırıltılarını çevresinden eksik etmeyen Neş'et, bu sayede olabildiğince sevilmiş ve çevresi; bir nur etrafında sürekli dönen ve çoğalan pervaneler misali yanıp yanıp bu ışığın daha fazla parlaklaşmasına ve bu alevin daha da harlanmasına sebep olmuşlardır. Mevlânâ'yı çok seven Neş'et, böylece onu öğrencilerine de sevdirmeyi başarmıştır. Pertev'in Mevlânâ'yı öven iki gazelinin olduğunu belirtmiştik. Döneminin en iyi Mesnevi okutan ve anlatanı olarak bilinen Neş'et, ilim ve irfanın öğreticisi olarak da tanınmıştır:

Mesnevī-ḫᵛān-ı zamān ḫᵛāce-i ʿilm ü ʿirfān
Yaʿni kim Ḥażret-i Neşʿet o peyām-ber-āyīn (Teb. 4/7)

Neş'et, öğrencilerine verdiği derslerdeki başarılarından olsa gerek Pertev tarafından; "hocaların hocası, ilim ve irfandaki eşsizliği"yle birlikte sahip olduğu "kerem ve kerametlerle Allah'ın velilerinden sayılmıştır." Bu yüzden "gönülleri tamir eden, yolundan gidilmesi gereken ve gönüllerde tutulması gereken biri olarak" anılmıştır:

Ḫudāvend-i maʿārif pīşegān Üstād-ı üstādān
Cenāb-ı Neş'et-i zīşān-ı āgeh-dil veliyyu'llāh (T. 3/I/2)

Pertev yıḳıḳ göñülleri Neş'et yapar hemān
Göñlünde ṭutmaḳ ister iseñ öyle ẕāt ṭut (G. 40/7)

Bu dünyadaki en yüce makamlardan olan Beytullah'ın Müslümanlar tarafından gördüğü ilginin bir benzerini de, Neş'et'in evi görmektedir. Gelen ve gidenlerin çokluğuyla bilinen bu evin ziyaretçilerinin bolluğunu Beytullah'ınkinden geri kalmadığını belirten Pertev, buraya gelenlerin ve istediklerinin aynen Kabe'deki gibi reddedilmediğini söylemektedir. Herkesi bu güzellikten yararlanması için çağıran Pertev, bu durumu onun eşsiz ve güzel ahlakına bağlamaktadır:

Cenāb-ı Neş'etüñ dergāhı Pertev ḥüsn-i ḫulḳundan
Ziḫām-ı farṭ-i züvvār ile Beytu'llāhdan ḳalmaz (G. 201/8)

Cenāb-ı Neş'etüñ dergāhı bābu'llāhdur Pertev
Çü Ka'be anda red yoḳdur duyan gelsün duyan gelsün
(G. 420/7)

Neş'et, sadece öğrencilerine değil, tanıştığı kimselere, evine gelen misafirlere ve sıkıntısı olan herkese yardım etmiştir. Hatta gayr-ı müslimlere de kapısının açık olduğunu öğrenmekteyiz. Bu özelliklerinden dolayı çok sevilen hocanın, insanların her türlü halini anlayan ve her müşkilini çözen veya çözülmesine yardımcı olan birisi olarak görüldüğünü söyleyebiliriz:

Hemān Pertev midür ümmīd-ḫᵛāh-ı himmet-i üstād
Ümīd-i himmetin kendin bilen ser-cümle nās eyler (G. 192/6)

Ḥażret-i Neş'et Üstād-ı cihān şaġ olsun
Cümle şāḳirdine himmetlü 'ināyetlüdür (G. 84/2)

Ḥadd-ı fehmi ḳadar āgāh olan ehl-i ḥāle
Ḥażret-i Neş'et Üstādı dil-āgāh bilür (G.77/10)

Hoca Neş'et'in, hiçbir beklentisi olmaksızın kendisine başvuranların yardımına koşması; onu döneminin en önemli yardımseverlerinden biri yapmıştır. Allah rızasından başka bir beklentisi olmayan Neş'et'in bu yönüyle ilgili kaynaklarda bazı anekdotlar da verilmiştir.[89]

[89] Bk. Muallim Nâci, Osmanlı Şairleri (Hzl. Cemal Kurnaz), KTB Yay., Ank., 1986, s. 78-79.

Ḥażret-i Neş'etüñ Allāh içündür bilürüm
ʿĀciz ü bī-kes ü bī-çāreye dem-sāzlıġı (G. 543/7)

Neş'et'le tanışmak, ona yoldaş olmak, Allah'ın bir lütfu ve hikmeti olarak değerlendirildiği için ona intisab etmek isteyenin zaten dünyalık ve kötü şeylerden sıyrılarak geldiği belirtilmektedir. Sabah akşam toplananlar, Neş'et'in feyz ve himmetini beklemektedirler:

Bir ḳulın iḥyā murād eylese yollar Neş'ete
Eyler anı ḫayr-ḫᵛāh Allāh bir yüzden daḫi (G. 514/9)

Pertevā terbiyet-i Ḥażret-i Üstāda gelen
Ḥubb-ı ālāyiş-i dünyāyı ferāġ ile gelür (G. 82/7)

Cemʿ olup ʿizz-i ḥużūr-ı ḥażrete ṣubḥ u mesā
Vaḳt-ı feyż ü himmet-i Üstād-ı Neş'et beklerüz (G. 229/9)

Neş'et'in övülmeye lâyık o kadar çok özelliği vardır ki şair bunları peş peşe sıralayarak devam etmektedir. Ancak en çok dikkati çeken tarafı onun hocalık yönüdür. Sürekli olarak anılan üstatlığı onun hak ettiği en önemli payesidir. Başkalarıyla kıyaslanmayacak kadar bilgili ve kültürlü olan Neş'et, ilim ve irfanın gerçek sahibi olarak değerlendirilirken; nice edip ve hatiplerin onun karşısında suskun kaldığı belirtilmektedir. Zaten Neş'et'in lütuf kapısından nasibini alanların, hakanlara padişahlara yüz vermediklerini söylenmektedir:

İdemem Ḥażret-i Üstādı esātīze şerīk
Ki olınmış aña iḳlīm-i maʿārif temlīk (Tah. 4/V)

Ḥażret-i Neşʿet-i üstād-ı cihānuñ bi'llāh
Dergehünde füsaḥā vü büleġā çāker olur (G.189/8)

Cenāb-ı Neşʿetüñ kemter gedāsı bāb-ı luṭfunda
Bulup feyż-i ḥaḳīḳat Ḫusrev ü Ḫāḳāna nāz eyler (G. 194/12)

Pertev, çok sevdiği ve ömrünün sonuna kadar saygı duyduğu hocasının en iyi takipçisi olduğu için kendi kişisel başarısını hiçbir zaman özgün bir şekilde eserlerine yansıtamamıştır. Asıl eğilimi hikemî ya da âşıkâne edâ olmamakla birlikte belki de Neş'et'in etkisiyle bu edâyla yazılmış çok sayıda şiiri vardır. Hocasıyla aynı yıl içinde vefat eden Pertev'in ölünceye kadar onun yolundan gittiğini, her zaman hocasının her haliyle ilgili olduğunu, hatta onun sağlığıyla da ne kadar yakından ilgilendiğini şiirlerinden öğreniyoruz. Edebiyat dünyasında Pertev kadar hocasına bağlı usta-çırak geleneğini onun kadar iyi sürdürmüş başka kaç kişi var bilinmez. Ancak varsa da Pertev'le hocası arasındaki bu eşsiz bağlılık örneği herhalde en önde gelenlerden olmalıdır:

Ṣıḥḥat-ı Üstād ile Pertev fe-hamden şümme ḥamd
Gül gibi ḫandān u şādānum ki dünyālar ḳadar (Teb. 3/I/2)

Hocasının ölümünden sonra; duyduğu üzüntüyü atlatacak kadar uzun bir süre daha yaşamış olsaydı, belki Pertev'le ilgili bugün daha farklı şeyler söyleme durumunda olabilirdik. Ancak bu mümkün olmadığı için Pertev'le ilgili söyleneceklerin onu hakkıyla anlama ve anlatmada bir yönüyle eksik kalacağı kanaatindeyiz.

Döneminin önemli devlet adamlarından biri olmayı başarmış olan Neş'et, aynı başarısını edebî alanda yakalayamamıştır. Muallim Naci, *"...Divanı, lafzî, manevî noksanlar mecmuasıdır denilebilir."* şeklindeki ifadelerle onu şair olarak hiç beğenmez ama aynı eserinde Neş'et'in nasıl iyi bir hoca olduğunu *"...Hoca Neş'et iyi bir şair veya edip olamamakla beraber iyi bir üstat olabilmiştir. Bu da büyük bir şereftir. Kalem erbabını çoğaltmağa çalıştığı için, Osmanlıların daima kendisinin minnettarı olması lâẓım gelir. Açıkgözlük sayılacak hususlardandır ki talebeleri arasında kendisinin edebî iktidarını hakkıyla takdir edenler, yani edebiyatça öyle fevkalade bir zat olmadığını bilenler bulunduğu halde kendini beğenmişlik tesiriyle aleyhinde söz söyleyen olmazdı. Bilakis, daima tam bir saygı ile övgüde bulunurlardı. Burasının dikkat çekici olması tabiidir. Çünkü mühim bir ahlak dersidir"*.[90] sözleriyle ısrarla vurgulamıştır. Geleneğin etkin bir savunucusu olan Neş'et'in üstat kabul ettiği Dâye-zâde Cûdî'den aldıklarıyla öğrencilerine verdikleri birbiriyle uyuşmaktadır. O, 'nesillerin ruhu'ndan süzülüp gelen birikimin insanları hedefledikleri yere götüreceğinden şüphe etmemiştir; bu inançla

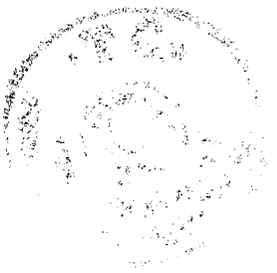
[90] Muallim Nâci, age., s. 78.

yaptığı yönlendirmelerin boşa gitmediğini de edebiyat tarihi ispatlamıştır. Nitekim öğrencilerinden Beylikçi İzzet, Şeyh Gâlib ve Pertev gibi isimler onun emeklerinin boşa gitmediğini gösteren önemli şahsiyetlerdir. Neş'et'in yetiştirdiği öğrencilerin kişisel gayretleri ve yetenekleri çok önemli olmakla birlikte şiirlerinde etkisinin açıkça bulunduğu pek çok şairden biri olan Şeyh Gâlib ile ilgili olarak Büyük Türk Edebiyatı Tarihi'nde: *"Bazı mısrağları 'Hüsn ü Aşk'ın meşhur mısrağlarını müjdeler gibi görünüyor. Bu çeşit mısrağları bol bol ihtiva eden birkaç muhlisname okunup da sıra Şeyh Gâlib için yazdığına gelince mesele aydınlanıyor. Adını hocası Neş'et'den alan büyük Gâlib'in üslup ve edâda da ne derin tesiri ondan aldığının bugüne kadar kitaplarımızda zikredilmeyişi gariptir. Zira Neş'et'in bu mısrağları üslup ve edâda olduğu gibi duyuş ve düşünüş tarzında ve hayallerindeki orijinal serbestlik yolunda da Gâlib'e esaslı örnek olmuştur. Bu da kafi değil; bu mısrağlar divan şiirinin hakikî pırlantalarındandırlar ve Gâlib'ten evvel yenidirler. Bu şairde göze çarpan bir nezahat da var. Bu bakımdan da Gâlib'in hocasıdır."* diyen, Vasfi Mahir Kocatürk gibi Pertev de hocasını yere göğe sığdıramamaktadır. Ancak Gâlib'in Neş'et'ten etkilendiğinden daha fazla etkilendiğini bildiğimiz Pertev, Neş'et'in ve mahfilinin etkisinden hiçbir zaman kurtulamayıp Gâlib gibi kendisinden beklenen başarıyı gösterememiştir.

Neş'et'i en iyi anlayan öğrencilerinden biri olan Pertev, geleneğe uyarak - kendince- önemli görevler yapmıştır. O da hocasının tavsiyelerini kendi öğrencilerine aynı yollarla yani mahlas-nâmeler yazarak iletmiştir. Pertev, öğrencisi Nâyâb için yazdığı mahlas-nâmedeki tavsiyeleri, Hocası Neş'et'in tavsiyelerini hatırlatmaktadır: "Bir iki nasihat edeyim ki bunlar kulağına küpe olsun. Güzel ve akıcı sözlerinin, dostlar(şiirden anlayanlar) tarafından atasözleri gibi beğenilmesini istiyorsan; sonradan utanacağın sözleri söyleme. Sanatlı ve güzel söylenmiş sözler, gizliliği kesin olması gereken anlama örtüdür. Şiirlerinde sadece şarap ile kebap yani; zevk ve eğlenceyi anlatma; coşkun gönüllere dert ve elem de lazımdır. Senin şiir denizindeki mazmun incisi derinliklerde kaybolmasın, sözü anlamak isteyenler bunun için girdaba düşmesin. Senin akıcı ve güzel şiirlerini okuyanlar, susamış yüreklere su serpti desinler. İlim ve kültür dağındaki sözlerin Musa'nın sözleri gibi olsun; hüner öğreticisi olan bir kalem için tutulacak doğru yol ancak budur":

...

Bir iki pend ideyüm var dür-i mengüş eyle
Ki ide ḍarb-ı meŝel naẓm-ı selīsüñ aḥbāb

Lafẓ-ı rengîndür ebkār-ı maʿāniye niḳāb
Söyleme ol sözi kim eyleyesin soñra ḥicāb

Dil-i pür-neşʾede süzişle ḥarāret lāzım
Yalıñız söyleme şiʿrüñde şarāb ile kebāb

Baḥr-ı naẓmuñda ʿamīḳ olmaya dürr-i mażmūn
Yaʿni ġavvāṣ-ı suḫan fehme olur çün gird-āb

Oḳuyan şiʿr-i selîsüñ diye ḫoş āb-ı revān
Gele dil-teşne-i maḫmūra güvārā çün āb

Suḫan-ı Ṭūr-ı maʿārifte Kelîmāne ola
Çūb-ı kilk-i hüner-āmūza budur rāh-i ṣavāb
...
(Mah. 3)

Pertev, hocasının çok iyi bir edip olduğunu belirterek onun sözlerinin cevher değerinde ve arş-ı alâya asılacak kadar kıymetli ve hikmetlerle dolu olduğunu söyler. Onun işinin ve gücünün iyilik olduğunu söyleyerek yine hocasını övmeye devam etmiştir. Bu övgülerle yücelttiği Neş'et'in bir öğrencisi olarak dolaylı da olsa kendini de övmüştür:

Bir güherdür suḫan-ı Ḥażret-i Üstād-ı Cihān
Ki sezā itseler āvîze-i ʿarş-ı Raḥmān
Didi manẓūmesine bunı idüp silk ü beyān
...
(Tah. 3/VIII)

Pertevā Ḥażret-i Üstād o veliyyü'n-niʿmet
Kārı ser-cümle kerem cümle kelāmı ḥikmet
Baḳ meʾālinde bu beytüñ ne dir eyle diḳḳāt
...
(Tah. 3/IX)

Hiçbir zaman aşırı derecede kendini övme ve beğenme aldatmacasına düşmediğini söyleyen Pertev, çoğunlukla hocasıyla beraber överek, fahriye konusunda kendini mazur göstermeyi başarmıştır. Ancak Ruhî'nin bir gazelini tahmis ettiği bendinde:

Övgü ve övünmeyi hak ettiğini bilmekle beraber, bildiklerine binaen bunu yapmaması gerektiğini de belirtir. Çünkü her şöhretin içinde bir felaketin olduğunu bilmektedir:

Ḥażret-i Neş'et-i Üstāddan aldum destūr
Faḫr ideydüm yeri var idi olurdum maʿẕūr
Ṣafḥa-i dilde bu beyt olmamış olsa mesṭūr

Cürmüñe muʿterif ol ṭabʿına olma maġrūr
Ki şifā-ḫāne-i hikmetde saḳīm isterler (Tah. 20/XII)

Olmış ṭutalum bedr-i ruḫuñ gün gibi meşhūr
Her şöhretüñ ey mehveşüm āfet var içinde (G. 454/3)

Kendi edebî varlığını ve söz söyleme imkânını hocasına borçlu olduğunu belirten Pertev, onun büyük yardım ve desteğini görerek şiir söyleme imkânı bulduğunu ve artık kendisinin de şiir alanında bir yerinin olduğunu belirtmektedir:

Teveccüh-i dil-i Üstāddan alup Pertev
Baña bu feyż-i suḫan andan iktisāb iledür (G. 153/5)

Ḥażret-i Neşʿet-i āgāh-dil ü ẕī-şānuñ
Pertev-i himmet-i vālāsına oldum maẓhar (G. 198/6)

Feyż-yāb-ı suḫan-ı Ḥażret-i Neş'et olalı
Şimdi Pertev daḫi haddince suḫandānlıḳ ider (G. 91/6)

Cenāb-ı Neş'etüñ eksikligin göstermesün Rabbim
Ki Pertev sāyesinde ʿizz ü şān u nām buldum ben (G. 418/7)

Hocasına bu kadar içten bağlı olan Pertev, onu ziyaret eden herkesin bu yüksek derecedeki şahsiyeti hakkıyla anlayıp değerlendiremeyeceğini, "pervanelerin güneş ışığına aşina olmadıklarını" örnek göstererek anlatmaya çalışır:

Rütbe-i Üstādı her zā'ir kemā-hi añlamaz
Nūr-ı mihr-i āsmān pervāneye bīgānedür (G. 104/13)

Pertev, dünyayı kayda almamakla birlikte onu bütünüyle de önemsiz görmemektedir. Bununla beraber bütün güzel özelliklerini sıraladığı hocası Neş'et'in ölümüne düştüğü tarihte, artık bu alemin yerle bir olması gerektiğini söylemekten

kendini alamamıştır. Çok duygusal olduğunu anladığımız Pertev'in yine çok sevdiği hocası için yazdığı belki de son şiiri bu tarihidir:

Târîḫ-i Vefât-ı Ḫᵛâce-i Cihân Kerâmetlü Neş'et Efendi

1. Ḫażret-i âḫund-ı zî-şân-ı reşâdet-iḳtirân
   ʿÂlem-i ʿilm-i ledün Neş'et Süleymân-ı zamân

2. Olmaġın merkûz tabʿ-ı pâkı aḫlâḳ-ı nebî
   Cümleye elṭâfı mebẕûl idi her vaḳt u her ân
   ... (T. 34)

Neş'et'ten başka şairlerin de Pertev'in edebî şahsiyetinin oluşmasında rolü olduğunu söyleyebiliriz. Sadece Çağatay edebiyatının değil, bütün Türk edebiyatının ve yaşadığı dönemin dünya edebiyatçıları arasında önemli bir yere sahip oluğunu bildiğimiz **Ali Şir Nevâî**, Çağatay sahası Türk dili ve edebiyatının gelişmesinde öncü rolüyle tanınmaktadır. Ali Şir Nevâî[91] şiirdeki yetenek ve başarısı ile Türk dil ve kültürünün en büyük simalarından biridir..[92] Osmanlı sahasında pek çok şair, Çağatayca şiir yazarak adeta bir gelenek oluşturmuşlardır.[93] Türk dünyasının her yerinde -özellikle

---

[91] Hasibe Mazıoğlu, Nevâî için "Türk edebiyatının bütün Türk ülkelerinde tanınmış olan iki ünlü şairinden birisi Nevâî, ötekisi ise Fuzûlî'dir" demektedir. Fuzûlî Üzerine Makaleler, TDK Yay., Ank., 1997, s. 225.

[92] Ahmet Caferoğlu, age., s. 220.

[93] "Nevâî'nin ilk araştırıcılarından bulunan M. Belin, Nevâî'nin büyük bir gayretle işlediği Türk diline gerçek hakkını kazandırmakla ister istemez Türk milliyetçiliğinin de temelini atmış bulunduğunu açık bir şekilde ifade etmiştir."[93] Bilinçli ve başarılı bir şair olarak "Bütün hayatını şuurlu bir surette Türk diline ve kültürüne hasr eden Ali Şir, yürüttüğü davanın semerelerini görmediyse, ölümünden sonra binlerce kilometreden, İran'dan Türkiye'den, Azerbaycan'dan, Suriye'den, Hindistan'dan, Herat'tan akın eden yüzlerce şakirdi, onun kurduğu edebiyat mektebini ve edebî Çağatay şivesini, Türklüğün her bir köşesine kadar götürdüler. Osmanlı edebiyatının Ahmed-i Dai, Karamanlı Nizami, Bahti, Amri, Dukakin-zâde Ahmet, Zaifî, Fuzûlî, Katibi mahlaslı Seydi Ali Reis, Nedim-i Kadim, Fasih Ahmet Dede, Nedim, Şeyh Gâlib, Muvakkit-zâde M. Pertev, Benli-zâde M. İzzet, Refii Amidi gibi şairleri Çağatayca şiirler yazmağa başladılar. Bu şiirler Çağatay edebiyatının ve Ali Şir Nevâî'nin Osmanlı edebiyatı üzerindeki tesirinin başlıca örnekleridir. Bk. Osman F. Sertkaya, "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri I", TDED., XVIII, 1970, s. 132-138; ayrıca Osman F. Sertkaya, "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri II", TDED., XIX, 1971, s. 171-184. Pertev'in tahmisi bu makalede s. 179-181 arasındadır; Osman F. Sertkaya, "Osmanlı

de Osmanlı devletinde- Çağatayca şiir söylenecek kadar güçlü bir edebî birikimin oluşması ve yaklaşık üç-dört yüzyıllık bir millî mirasın devam ettirilmesi son derece önemlidir. Bunun tesadüfi olduğunu söylemek de mümkün değildir. İşte bu edebî birikim ve millî kültür bilincinin devam etmesi ve ettirilmesine katkıda bulunanlardan biri de Pertev'dir. Arkadaşı İzzet'in Çağatayca yazdığı bir gazelini tahmis eden Pertev'in edebî şahsiyetinin oluşmasında etkili olan şahısları tanımak, sanatının beslendiği kaynakların nerelere dayandığını bilmek ve bu kaynakların zenginliğini görmek, onu daha iyi tanımak açısından önemlidir. Bu nedenle Pertev'in Çağatayca yaptığı tahmisi, onun dil ve edebî kültür birikimini göstermesi açısından önemli buluyoruz:

Taḫmîs-i ġazel-i Çaġatayî ʿİzzet Beg

I

1. Aytıñız kim tilbe boldum ayru tüşkacda hemān
2. Bezmārā çün bolmaġay yārimnı itmay mu fiġān
3. Minge ḳan yıġlap közüm Ceyḫun bilā turtı amān

4. Uç ṭolı bir yaḫşırāḳ sāḳi ki ḥālimtur yaman
5. Tapşurur mîn kökke efġān yırlabanuñ el amān

... (Tah. 18)

Pertev'in edebî şahsiyetinin oluşmasında hocası Neş'et'ten sonra yine Neş'et'in başka bir örencisi olan ***Beylikçi İzzet***'in de önemli yeri vardır. Pertev'in, divanında en çok söz konusu ettiği şahsiyetlerden biri İzzet olmuştur. İzzet, Pertev'in sadece edebî şahsiyetine değil bütün hayatına yön vermesinde büyük etkileri olmuş birisidir. Bilindiği üzere Beylikçi İzzet de, Hoca Neş'et mahfiline dahil olmuş ve bu mahfilin önemli temsilcileri arasına girmiştir. Pertev'in divanına yazdığı bir nevi takrizde kendisinin de 1793 yılında Neş'et'e intisab ettiğini belirtmiştir: "*...Meḥmed ʿİzzet daḫi biñ iki yüz yedi senesinde ʿatabe-i ʿaliyye-i Ḥażret-i Üstāda cebhesā olup...*"[94] Pertev ise İzzet'i övdüğü bir tarihinde Neş'et'in İzzet'i manevi oğul edindiğini söylemektedir:

O ẕātdur veled-i maʿnevî-i ehlü'llāh
Ki ẕātını oğul idindi Ḥażret-i Neş'et (T. 17/3)

Şairlerinin Çağatayca Şiirleri III, Uygur Harfleri ile Yazılmış Bazı Manzum Parçalar I", TDED., XX, 1972, s. 157-184.

[94] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., satır: 53-56.

Pertev'in, hocası Neş'et'in şiirlerini tertipleyip bastırılmasını sağladığı gibi, İzzet de Pertev'in şiirlerini aynı şekilde tertipleyip, basılmasını sağlamıştır. İzzet, bu tavrıyla Neş'et mahfili içinde Pertev'in önemli bir yere sahip olduğunu göstermiş ve Pertev'in başlattığı ahlakî ve edebî bir geleneğin devam etmesini istemiştir.[95] Pertev, bir gazelinde; şiir söylemekten maksadın sonunda bir divan oluşturmak olduğunu belirtmiştir:

Söylemekden Pertev eşʿārı muḫayyel sāde-rū
Baʿdehu cemʿ eyleyüp tertīb-i dīvāndur ġaraż (G. 264/6)

İzzet de bu mesajı doğru anlayıp onun isteğini gerçekleştirmiştir. İzzet'in yaptığına çok memnun olan Pertev, minnet ve şükran dolu bir kıt'a ile bu durumu belirtmiştir:

1. Çoḳ mıdur naẓmum eger pertevlenüp ʿİzzet bula
Himmet-i ʿİzzet Beg ile buldı Pertev çün niẓām

2. Ṣarf idüp naḳd-ı himem yazdurdı tertīb eyledi
Ḳalmadı eşʿārum evrāḳ üzre nāḳış nā-tamām

3. Eyleye her işrini tanẓīm anuñ daḫi Ḫudā
Ḥamdu'li'llāh buldı dīvānum duʿāsıyla ḫitām
...
(K. 19)

Divanının oluşturulması üzerine memnuniyetini belirten Pertev, bu özgüvenle kendini daha rahat övmeye başladığı şiirini söylemiştir:

1. Perr-i naẓmum ile menzil-res-i iʿcāz oldum
N'ola yüksekden uçarsam yüce pervāz oldum

2. Şaştına düşmek ile mışraʿ-ı ber-cestelerüm
Bāʿiş-i zaḫm-ı dil-i çarḫ-ı çep-endāz oldum

[95] E. J. W. Gibb'in, Osmanlı Şiir Tarihi'nde: "Anlatıldığına göre İzzet Bey, şiirlerini bir Divan halinde güzelce tertip etmiş olarak Pertev Efendi'ye getirip gösterince Hz. Peygamber'in yaptığı gibi üzerindeki cübbesini çıkarmış ve İzzet'in omzuna atmıştır." bilgisi vardır. Bu da gösteriyor ki Neş'et, Pertev ve İzzet arasında güzel bir gelenek vardır. C. 4, s. 415.

3. Ḥüsn-i maṭla‘larımuñ şīti Şıfāhāna gidüp
   Çoḳ kemāl ehline ben sürme-i āvāz oldum
   ... (Dibace/Nazm 3)

Aynı şekilde arkadaşını da överek başladığı tarihinde şiirlerinin kıymetini takdir ederek tertibine katkıda bulunan İzzet'i hamse sahipleri olan Nizâmî ve Hüsrevle eşdeğer bir şair olarak gördüğünü belirtmiştir:

1. Dürr-i tāc-ı kemāl-i ‘İzzet Beg
   Kişver-i naẓm u neşre Ḫüsrevdür

2. Ḫamse ṣāhibleriyle pençeleşür
   Çün Niẓāmī vü hem çü Ḫüsrevdür
   ... (Dibace /T. 4)

İzzet, bu tavrını Pertev'den herhangi bir maddî çıkar ya da benzer bir beklentisi olmaksızın gerçekleştirmiştir. Nitekim İzzet'in mevki ve makam bakımından sürekli Pertev'den daha ileride olduğu bilinmektedir. İzzet de Pertev'in divanının tamamlanmasına bir tarih düşmüştür:

Tārīḫ-i Tertīb-i Dīvān

1. Buldı dīvān-ı Cenāb-ı Pertev
   Feyż-i üstād ile zīb ü zīnet

2. Kilk-i ‘İzzet daḫi tebrīk iderek
   Ṣebt-i tārīḫe idince niyyet

3. Medd ile ism-i Celāl imdādı
   İrişüp oldı medār-ı ḳuvvet

4. Didüm ol demde mücevher tārīḫ
   Pertev-i lem‘a-i mihr-i Neş’et (Dibace /T. 1)

İzzet, en az Pertev kadar Hoca Neş'et'i sevmiş ve beğenmiş olmalı ki onu bir tarikat şeyhi gibi görmüştür. Bir gazelinde; Neş'et'in öğrencileri olarak, *Neş'etîlik* diye bir yol tuttuklarını, kendilerini mürid, Neş'et'in de şeyhleri olduğunu yazmıştır:

Biz neş'e-i Ḫudāyı bulan Neş'etîlerüz
Belki cihāna neş'e olan Neş'etîlerüz

Gird-āb-ı sāḥil oldı bize nā-ḫudā rıżā
Fülk-i ümīdi ḳa'ra şalan Neş'etîlerüz[96]
...

İzzet, Neş'et'in *"Ḳalem ber-levḥ-i nāmem īn-çünīn be'nvişt ney ez-nev / Kühen şākird-i üstād-ı maḥabbet Neş'etî Pertev"*[97] beytini, "sağ el parmağının yüzüğünün kaşına yazmış, gökteki olgunluk güneşinin parıltısı, fazilet ufkunun ayı, söylediği sözlerin anlamını bilerek söyleyen, hüner sahiplerinin şeref duyduğu, marifet ilminin parlayan şah-beyti, benzerinin olmadığı fazilet divançesinin mısrası ve marifet dersinde halka kurmuşların en yücesi Seyyid Muhammed Pertev Hazretleri", ifadeleriyle Pertev'in kendince değerini ifade eden övgü dolu sözler de söylemiştir: *"...beytini naḳş-ı nigīn dest-i yemīn iden pertev-i ḫūrşīd-i sipihr-i kemāl nūr-ı māh-ı ufḳ-ı efḍāl āb-rūy-ı hünermendān ser-āmed kerde suḫan-sencān şeh-beyt-i ḳaṣīde-i ġurre-yi maʿrifet mışrāʿ -ı mümteniʿü'l-naẓīr-i dīvānçe-i faẓīlet ḥalḳa-i ders-i maʿārifüñ ser-bülendi Seyyid Muḥammed Pertev Efendi Ḥażretleri..."*[98]

İzzet Bey, Hoca Neş'et tarafından taltif edilmiş bir öğrencisidir. Nitekim bu iltifatların en belirgini ona yazdığı mahlas-nâmenin yazdıkları içerisinde en uzun mahlas-nâme oluşu ve içindeki sitayişkâr ifadeleridir. Pertev de İzzet'in kişiliği ve şairlik yeteneğini fark etmiş ve onu sürekli övmüştür:[99]

---

[96] Fatma Meliha Şen, Beylikçi İzzet Bey Divanı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) İ. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü 1995.

[97] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., satır: 24-25.

[98] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., satır: 25-30.

[99] İzzet'in genç yaşta öldürülmesi, dönemin şiiri için önemli bir kayıp olarak değerlendirilmiştir. Muallim Naci gibi az beğenir ve Hoca Neş'et hakkındaki görüşleri de ortada olan birinin, İzzet Bey hakkında söyledikleri övücü sözleri, son derece önemlidir: "Az vakit içinde şiir ve inşa ile şöhret bulmuş idi. Henüz genç iken vefat etmeyeydi -tabiatının kuvvetine nazaran- asrının pek parlak bir şairi olurdu." Bk. Muallim Nâci, age., s.179.

Ser-efrāz-ı gürūh-ı şā'ir u münşīdür 'İzzet Beg
Ki āsārı gibi ne şi'r ü ne inşāda gördüm ben

Midād-ı ḫāmesi biñ nüktesiz bir noḳṭa vaż' itmez
Sevād-ı lafẓınuñ āsārını ma'nāda gördüm ben (G. 119/8,9)

Neş'et mahfili içinde öncülüğünü Pertev'in yaptığı o döneme kadar benzer örneklerine pek rastlanmayan bir edebî yenilik görmekteyiz. Neş'et'in verdiği edebî ahlak ve samimîyet bağlarıyla birbirine bağlanan öğrencileri, şiirde "tarz-ı müşterek" dedikleri bazen ikili bazen üçlü hatta daha fazla şairin müştereken söyledikleri bir tarz geliştirmişlerdir.[100] Aşağıdaki gazeli, Pertev, İzzet ve Âmir birlikte yazmışlardır:

Olur muvāfiḳ-ı şürb-i şarāb-ı 'ālem-i āb
Görülse āb-ı ṣafādur serāb-ı 'ālem-i āb[101]
... (G. 14)

İzzet Bey, şuhane edâyı başarılı bir şekilde şiirlerine sindirmekle beraber Klâsik şiirimizin hemen hemen hiçbir şairi tarafından unutulmayan büyük ustası **Fuzûlî**'yi ve onun âşıkâne edâsını da şiirlerinde işlemiştir.[102] İzzet Bey'in, Pertev'in Fuzûlîyâne[103]

---

[100] Müşterek yazılmış olmakla birlikte daha dikkat çekici bir tarz da "nev-âyin" dedikleridir. Şairin bir gazeli başka biri tarafından tahmis edildikten sonra tekrar aynı şair bu tahmisi muaşşer(onlu) yapmaktadır.

[101] Burada şöyle bir düşüncenin de belirtilmesinde yarar görmekteyiz: Her ne kadar verilen gazelin son beytinde Pertev'le birlikte İzzet ve Âmir'in adlarının zikredilmesi bu gazeli Pertev'in tek başına yazıp İzzet ve Âmir'in adlarını anarak onların da kendisi kadar iyi şiirler yazabileceğini aynı zamanda kendisinin de onlar kadar iyi bir şair olduğunu kastetmiş de olabilir.

[102] Gerçekten Fuzûlî kendisinden sonraki şairleri en çok etkileyenlerin başında gelmektedir. Klâsik şiirimizin önemli özelliklerinden biri de çok uzun bir sürece yayılmasına rağmen zaman olarak birbirine en uzak olanların bile birbirleriyle olan etkileşimini ortaya koyabiliyor olmasıdır. Aynı zamanda bu şiirimizin bir sürekliliğinin olduğunu göstermesi bakımından da son derece önemlidir. Bu noktada şairlerimizin baş vurdukları bir beğenme, sevme ve bizce daha da önemlisi öncekilere bir kadirşinaslık gösterme örneği olan nazirecilik geleneği vardır. Bu nedenle anılmak istenen her şaire bu yolla bir şiir yazma imkanı doğmuştur.

[103] 'Fuzûlîyâne'den kastın âşıkâne edâ olduğunu Pertev'in gazellerinden ve verilen başlıklardan anlıyoruz.

"Muḥammes-i 'Āşıḳāne" (1. Muhammesin aparata çekilmiş başlığı)
Ġazel-i 'āşıḳāne böyle gerek
Söyleyiş yana yana böyle gerek (G. 288/1)

diye adlandırdığı âşıkâne edâyla yazılmış iki gazelini tahmis ederek hem arkadaşı İzzet'i hem de Fuzûlî'yi yüceltme yoluna gitmiştir. Pertev'in, İzzet'in bu gazellerini tercih edişinde Fuzûlî'ye olan özel bir sevgisinin olduğunu sezmemek mümkün değildir:

Taḫmīs-i ġazel-i Fużūlīyāne ʿİzzet Beg

I

1. Ḫansı servüñ ihtizāzı nāz u reftārınca bar
2. Ḫansı şimşāduñ ḳad-ı bālāsı miḳdārınca bar
3. Ḫansı ṭūṭī nuṭḳ-ı şekker-baḫşı güftārınca bar

4. Ḫansı gülzārın güli gül-bergi ruḫsārınca bar
5. Ḫansı gülşen ġoncası laʿl-i şeker-bārınca bar

... (Tah. 16)

Bu Daḫi Fużūlīyāne Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg

I

1. Meni kim derde giriftār bilüpdür bilürem
2. Bildigüñ itmenem inkār bilüpdür bilürem
3. İtme lāzım mı yā tekrār bilüpdür bilürem

4. Özine ʿaşḳumı dil-dār bilüpdür bilürem
5. Dil-i zārumda ne kim var bilüpdür bilürem

... (Tah. 17)

Fuzûlî'nin etkisinde kaldığını bildiğimiz[104] 16. yüzyılın bir başka önemli şairi de Ruhî-i Bağdadî'dir. ***Ruhî-i Bağdadî***, dönemin önemli bir kültür merkezi olan Bağdat'ta doğmakla birlikte bütün Osmanlı sahasını gezmiş, aynı ölçüde bu bölgelerden etkilenmiş ve etkiler bırakmış bir şairdir. Pertev'in de etkisinde kaldığını bildiğimiz Ruhî-i Bağdadî, kendisinden sonrakileri büyük ölçüde hiciv yollu yazdığı meşhur terkib-bendiyle etkilemiştir. O'nun sosyal içerikli şiirleri olmakla birlikte, tasavvufun

[104] Mine Mengi, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yay., Ank.,1997, s.164.

etkisiyle yazılmış şiirlerinden oluşan bir divanı vardır.[105] Pertev de, bu şairin tasavvufî esasları konu aldığı bir gazelini tahmis ederek, beğendiğini göstermiştir:

Taḫmīs-i Ġazel-i Rūḥī-i Baġdadī Revveha'llāhu rūhahu

I

1. Rūz-ı maḥşerde ne nā-kes ne kerīm isterler
2. Ne saḫāyā ne ʿaṭāyā-yı ʿamīm isterler
3. Anda ne gevher ü ne dürr-i yetīm isterler

4. Ṣanma ey ḫˇāce ki senden zer ü sīm isterler
5. "يوم لا ينفع"da ḳalbi selīm isterler

... (Tah. 20)

Pertev'in divanını oluşturan şiirlerin çoğunu gazeller oluşturmaktadır. Çoğu Klâsik şair gibi o da en büyük ilgiyi gazellere göstermiştir. Klâsik şiirimizin gazel ustaları olan ***Bâkî*** ve ***Yahyâ***'nın adlarını anarak onları beğendiğini söyleyen Pertev, Nefʿî'nin bir gazelini tahmis ettiği şiirinde onların etkisinde kaldığını da belirtmektedir:

1. Pertevem her maṭlaʿumdur ġurre-i ġarrā gibi
2. Maʿni-i naẓmum ṭoġar mihr-i cihān-ārā gibi
3. Söylerüm ṭarz-ı ġazelde Bākī vü Yaḥyā gibi

4. Nuṭḳa gelsem Nefʿi-i muʿciz-dem-i ʿĪsā gibi
5. Beyt-i maʿmūr-ı maʿānī ḫānmānumdur benüm

... (Tah. 21/XXXIX)

Pertev'in bazı şiirleri rindâne edâyla söylenmiş güzel örneklerdir. Bu şiirlerinde; Bâkî ve Yahyâ gibi ustaların etkisini görmek mümkündür:

1. Nev-bahāruñ feyżi virdükde ṭarāvet yerlere
2. Mey ayaḳdaş olıcaḳ gülşende meh-peykerlere
3. Neş'e-baḫş olmaḳda ṣarf-ı himmet eyler serlere

[105] E. J. W. Gibb, age., C. 4, s. 139.

4. Baş eğer nev-rūzda sāḳī hele sāġarlara
5. Her zamān olmazsa da mīnā-yı ser-keş bil ki rām

1. Gün ṭogar rinde irişdükde bahār ġam-ı nevā
2. Leyle-i nev-rūzı iḥyā itmemek olmaz revā
3. Nergis-i çeşmüñ gibi peymāne döndür sāḳiyā

4. Biz de şeb-būy-ı ḳadeḥle idelüm gice şafā
5. Şebde ḳıldı ġonca nev-rūz-ı ta'ṭīr-i meşām (Tah. 24/V-VI)

Zaman zaman rindâne edâyla söylediği şiirlerine de dikkat çekmektedir:

1. Zūr-ı neş'e her ne rütbe itse de şarf-ı tüvān
2. Ṣadmesinden ben ayaġ-ı 'işretüñ düşmem hemān
3. Eyleyem mi ṭarz-ı rindānem saña bir bir beyān

... (Tah. 25)

Divanında başka yerde anmadığı bu iki büyük şairin etkisiyle söylenmiş çok sayıda gazellerinin olduğunu görmekteyiz.

Klâsik dönem Türk edebiyatının bir diğer büyük şairi de şüphesiz *Nef'î*'dir. Nef'î kasideleriyle ün yapmış en önemli şairimizdir, diyebiliriz.[106] Pertev, kaside yazmama kararlılığıyla birlikte bu büyük şairimizin şiirlerine karşı duyarsız kalamayıp onun bir kasidesini tahmis ederek etkisinde kaldığını açıkça göstermiştir. Genellikle herhangi bir şairin bir gazeli alınıp tahmis edilirken; Pertev, Nef'î'nin fahriye yollu yazdığı;

Ṣaf-der-i ma'nā dil-i ṣāḥib-ḳırānumdur benüm
Tīġi şemşīr-i cihān-gīr-i zebānumdur benüm[107]

matlalı kasidesini tahmis ederek, dikkat çekici bir yaklaşımda bulunmuştur. Nef'î, bu kasidesini övücüsü olduğu padişaha sunma gayesiyle yazmış olmasına rağmen kendini daha çok övdüğü için Pertev de bu övgülerin etkisiyle olsa gerek kendisiyle ve şiiriyle ilgili en fazla övgüde bulunduğu şiiri, bu tahmisi olmuştur. Nef'î'nin şiirleri öyle bir

---

[106] Nef'î, şiir dilinin sağlamlığıyla ve mübalağalarının etkisiyle hem yaşadığı dönem hem de daha sonraki dönemlerde hep şiir dünyasının gündeminde kalmayı başarmıştır. Hatta Nef'î gibi büyük şairler, kendilerinden sonraki şairlerden birkaçını değil dönemlerin bütününü etkilemişlerdir.

[107] Bu kaside, Nef'î Divânı'nda 13. kasidedir. Bk. Nef'î Divânı, (Hzl. Metin Akkuş), Akçağ Yay. Ank.1993.

özellik arzetmektedir ki hangi maksada yönelik olarak yazılmışsa okuyanı mutlaka aynı yönde etkilemektedir. Bu kasidesi de onlardan birisidir.

Daha dikkat çekici bir nokta ise; Pertev'in hiç sözünden çıkmadığı hocası Neş'et'in ısrarla belirttiği bir husus olan "kaside yazmama ve özellikle hicvi kullanmama" yolundaki uyarısında; sonlarının nasıl olduğuyla ilgili Nef'î'yi ve Fehim'i örnek göstermesidir.[108] Hocasının belirttiği, "mucize söyleyen Nef'î"nin yolunda gitmeme" tavsiyesini şairimizin dikkate almadığını, ancak hiciv yönünü de takip etmemek kaydıyla onun bir kasidesini tahmis ederek etkisinde kaldığını açıkça göstermektedir:

...
El-ḥaẕer ẕerre ḳadar alma lisāna hicvi
Şaḳın ey nūr-ı başar çeşm-i dili kūr eyler

Nef'î-i mu'cize-gū ile Fehīme naẓar it
Gör ser-encāmların kim saña 'ibret bu yeter[109]

Pertev, tahmis ettiği Nef'î'nin sözü geçen kasidesinde aynı zamanda tahmis alanında da ne kadar başarılı olduğunu göstermiştir. Nitekim Nef'î gibi usta ve kendi tarzını oluşturmuş bir şairin şiirini tahmis etmenin zorluğunu herkes takdir eder:

1. Tāze maẓmūn ḥüsn-i ta'bīr-i beyānumdur benüm
2. Luṭf-ı ma'nā yār-ı ṭab'-ı nüktedānumdur benüm
3. Ṭab'-ı mevzūn ḍarb-ı nuṭḳ-ı ḳahramānumdur benüm

4. Ṣaf-der-i ma'nā dil-i ṣāḥib-ḳırānumdur benüm
5. Tīġi şemşīr-i cihān-gīr-i zebānumdur benüm

... (Tah. 21/I)

---

[108] Bu konuyla ilgili; "Kaynaklarda hakkında: yürekli, pervasız, atak, korkusuz gibi ifadeler yer alan Nef'î, sahip olamadığı 'dilinin belası ile' kendi sonunu hazırlamıştır. Ölümünü hazırlayan asıl sebep kesin olarak bilinmemekle birlikte kaynaklar, yasaklandığı halde yergiye devam etmesinin öldürülme sebebini oluşturduğunda birleşirler. Şairin ölüm fermanı, Bayram Paşa tarafından, Boynueğri Mehmed Ağa'ya teslim edilerek saray odunluğunda boğdurulup cesedinin denize atılmasıyla yerine getirilmiştir." Bk. Nef'î Divânı, (Hzl. Metin Akkuş), Akçağ Yay., Ank., 1993. s. 17.

Fehim ile ilgili Nef'î'nin hayatına benzer vahim bir sonuç olmamakla birlikte kaynaklar, onun da istediği rahat ve huzuru bir türlü bulamadığını ve genç yaşta öldüğünden bahsederler.

[109] İlhan Genç, age., s. 55.

Pertev, başta hocası Neş'et olmak üzere pek çok şairden etkilenmiştir. Bu etkilenmelerde; sosyal şartların ve hatta tesadüflerin de rolü olmakla birlikte şairin yaşadığı dönemin de önemli ölçüde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bir sanatçının yaşadığı dönem ve daha önceki dönemlerden etkilenmemesi zaten mümkün değildir. Ancak bunların dışında şairin edebî şahsiyetinde en önemli rolü mizacından kaynaklanan etkilenmeler oluşturmaktadır. ***Nâbî***, Pertev'i en çok etkileyenlerin başında gelmekle birlikte onun adını hiç anmamıştır. Ancak şiirlerindeki etkilenmelerin izleri bizi Nâbî'ye götürmüştür. Diyebiliriz ki Nedim'den sonra en çok etkilendiği ikinci büyük şair, Nâbîdir.[110] Pertev, hocasının etkisinde kalmakla birlikte daha çok hocasının da etkisinde kaldığı Nâbî tarzını benimsemiştir. Divanında şuhâne edâdan sonra en çok hikemî edâyla yazılmış şiirlerinin olduğunu görmekteyiz. Bu etkinin Nâbî'den geldiği açıktır. Tabi ki hem şuhâne hem hikemî edâlarda sadece Nedim ve Nâbî'nin etkileri yoktur. Bunların dışındaki şairlerin de belli ölçüde etkileri vardır, ancak bu iki tarzın en usta temsilcileri Nedim ve Nâbî olduğu için bu tarzlar, onların adlarıyla özdeşleşmiştir adeta. Pertev, hikemî tarzla yazılmış şiirlerinde Nâbî'yi hatırlattığı aşağıdaki örneklerde de açıkça görülmektedir:

1. İderken bülbülān ḫār-ı gül-i bī-dāddan feryād
   Olur ʿaksiyle ḥāṣıl kūh da feryāddan feryād

2. Ne firḳatden olur maḥzūn ne vuṣlatdan olur şādān
   Çü bülbül bu dil-i nā-şād-ı māder-zāddan feryād
   ... (G. 59)

Muḫammes

I

1. Şaḳın gezme żarar ḳaṣdıyla ḫalḳa sen sen ol sin sin
2. Ki zīrā eylemez āzürde ʿaḳrebler daḫi cinsin
3. Eger cān incidürsen cins-i insāndan degül cinsin
4. Velī ister iseñ insān-ı kāmil şānına dinsin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

[110] Nâbî, Klâsik şiirimizin en önemli şairlerindendir. O, Bâkî gibi renkli ve asil, Fuzûlî gibi derin ve içli bir şair olabilmekle birlikte daha çok Ruhî'den etkilenmelerle başlayıp kendince geliştirdiği hikmet yolunda yürümüştür. Bu yönüyle en belirgin vasfı olan ahlakçılığını ön plâna çıkarmış ve şiirimizin en başarılı temsilcisi olmuştur.

II

1. Ne şemm it bülbülüñ virdin ne nāvek ḫārdan incin
2. Ne ġayruñ yārına meyl eyle ne aġyārdan incin
3. Ne sen bir kimseden āh al ne āh u zārdan incin
4. Ne halḳuñ ġadrine saʿy eyle ne ġaddārdan incin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

III

1. Hemān her şaḫs-ı nā-dān ile her yerde olup bitme
2. Uyup ẕemmām u bed-gūya müsāvī baḫşine gitme
3. Görüp görmezlenüp tez geç ʿuyūb-ı ḫalḳı fāş itme
4. Senüñ de incinür ḳalbin ḳulūb-ı nāsı incitme
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

IV

1. Cihāna iʿtibār itme olursañ da cihān-dīde
2. Sülūk-ı rāh-āmīzişden eyle dāmenüñ çīde
3. Çekil künc-i ferāġ-ı vaḥdete budur pesendīde
4. Ne sen rencīde ol senden ne olsun kimse rencīde
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

V

1. Benī nevʿ-i beşerdür çün gerek mülḥid gerek mü'min
2. Gerek ṣāliḥ gerek ṭāliḥ gerek sūfi gerek müdmin
3. Ne iseñ ḥüsn-i ḫulḳa verziş eyle rütbe-i mümkin
4. Hele bu mıṣraʿı Pertev ferāmūş eyleme līkin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

(Muh. 2)

Pertev, temkinli bir mizaca sahip olmakla birlikte aynı oranda etkilenmelere de açık bir yaratılışa sahiptir. Bu nedenle onun edebî şahsiyetinin oluşmasında etkili şairler arasında en büyük paya sahip olanlardan birisi ***Nedim'***dir. Bu etkilenmede şüphesiz en önemli özellik yukarıda da belirttiğimiz gibi Pertev'in epiküryenliğe olan meylidir.

Bununla birlikte yaklaşık yarım asır kadar önce yaşamış olan usta şair Nedim'in şuhâne edâsının Pertev'in yaşadığı döneme kadar şiir dünyasında koruduğu belirgin etkisinin de çok önemli payının olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim Nedim, kendinden sonrakilerce en çok takip edilenlerden birisi olmuştur. Beğenmemekle birlikte onun etkisinden kendisini kurtaramayan şairlerden birisi de Pertev'in yakın arkadaşı Şeyh Gâlib'tir. "Gâlib'in, kendisinden;

Sâlik-i tavr-ı Nedîm oldun bu düşmezdi sana
Hem-zebân olmaz mısın Gâlib suhan-gûlarla sen

diye söz ettiği ve neredeyse şairden saymayacak derecede hafifsediği Nedim, güçlü ve temsilci kişiliğiyle"[111] hem Gâlib'i hem de Pertev'i etkilemiştir. Bu da onun Nedimâne üslubunun ne denli kabul gördüğünün bir sonucudur.

Pertev'den bahseden hemen hemen bütün kaynaklar, Nedim'in etkisinde kaldığını söylemektedir. Tezkire türü eserlerde de özellikle Nedim etkisine dikkat çekilmiştir.[112] Hatta bu etkinin belirginliği o kadar açık söylenmiş ki onun şiiri adeta Nedim'inkinin bir aksisedası olarak değerlendirilmiştir. E. J. W. Gibb, onun özellikle gazellerinin başarısından söz ederken bu başarıyı Nedim'e dayandırmıştır. *"Pertev'in hemen bütün gazellerinde hayal inceliği, uygulamada düzgünlük ve zevkle okunabilirlik vardır"*[113] dedikten sonra, Pertev'in kendinden önceki sanatçıları iyi incelediğini ve bunların içinde özel olarak Nedim'in şiirlerinin üzerinde durduğunu belirterek onun etkisinde kaldığını tespit etmektedir. *"Divan'ında kendisinden önceki şairlerden bilhassa eserleri üzerinde dikkatli bir çalışma yaptığı ve çok etkilendiği görülen Nedim'den alınma ve bir tür aksisada diyebileceğimiz pek çok şiir bulunmaktadır."*[114]

Pertev, Klâsik şiirimizde şuhâne tarzın bir temsilcisi gibi değerlendirilmiştir. Ardından da bu tarzın kurucusu ve en iyi temsilcisi olan Nedim ve başka bir temsilcisi olan Vâsıf'la karşılaştırılarak onlar kadar başarılı olmadığı üzerinde durulmuştur. Büyük Türk Edebiyatı Tarihi'nde: *"Nedim'i Vâsıf'a götüren şairler arasında"*[115]

---

[111] Sedit Yüksel, Şeyh Galip-Eserlerinin Dil ve Sanat Değeri, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ank., 1980, s. 119.

[112] Arif Hikmet Tezkiresi'nde birbiriyle aynı olan şu ifadelere yer verilmiştir "Nedîm eṭvârına külliyatlu dîvân-ı eş'ârı vardur,..Ekşer ebyâtı Nedîm ṭarzındadur dîvân-ı şi'ri vardur" Ali Emiri, Tarih, satır: 7a-7b.

[113] E. J. W. Gibb, age., C. 4, s. 415.

[114] E. J. W. Gibb, age., C. 4, s. 415.

[115] Vasfi Mahir Kocatürk, age., s. 553.

görülmekle birlikte onların şiirlerindeki canlılığın Pertev'in şiirlerinde bulunmadığı üzerinde de durulmuştur. Bu da gösteriyor ki Pertev, şuhâne tarzın bir temsilcisi olarak değerlendirilip günümüze kadar böyle bilinmiştir.

Tespitlerimize göre Pertev'i en çok etkileyen iki büyük şair ve bu şairlerin ortaya koyduğu iki önemli şiir tarzı vardır. Bunlardan biri Nedim ve şuhâne tarzı, diğeri ise Nâbî ve hikemî tarzdır. Pertev, Nedim ve şuhâne tarzın etkisinde kaldığını şiirlerinde özellikle belirtmiştir. Ancak etkisinde kaldığını bildiğimiz Nâbî ve hikemî tarzı ise şiirlerinde dile getirmemiştir. Bizce Nâbî'yi ve hikemî tarzı benimseyen hocası Neş'et'i anıp, onun etkisinde kaldığını belirtmeyi daha uygun görmüş olmalıdır.[116]

Pertev, Nedim'in gazelinin bir beytini terci-bendinin vasıta beyti olarak seçmiştir. Terci-bendler hemen hemen her konuda yazılabilmekle birlikte daha çok Allah ve sıfatları, hikmetler ve diğer dinî konularda yazılır. Pertev'in bu şiirinde Nedim'in;

"Feżā-yı sīnede bir yavrı besledüm āḫir
Konuşdı iller ile gelmez āşiyānesine"

beyti her bendin sonunda tekrarlanmıştır. Vasıta olan bu beyit, her bendin diğer beyitleriyle anlam uygunluğu taşıması gerektiğinden terci-bendler bu yüzden zor şekillerden birisidir. Ancak Pertev'in, bu şiirinde başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Onun şiirlerinin çoğu şuhâne tarzla yazılmış olmakla birlikte hikemî tarzda yazıldığını bildiğimiz şiirlerinde de pekâlâ başarılıdır.

Pertev, hem gazellerinde hem de tahmislerinde ve diğer nazirelerinde daha çok şuhâne edâyla yazdıklarında daha başarılı olmuştur. Her ne kadar bu edâyla yazdıklarında da beğenilmeyecek şiirleri olsa bile çoğunda başarılı olduğunu kabul etmek gerekir. Aşağıdaki şiirleri şuhâne edâyla yazılmış olanlarına birkaç örnektir:

Murabba'

I

1. Gönüllerde yer itmiş dil-rübā-yı nāz-perversin
2. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin
3. Ki bir baḳışda ġılmān bir baḳışda ḥūra beñzersin
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

[116] Nitekim Büyük Türk Edebiyatı Tarihi'nde belirtildiği gibi Nâbî ve Sâmî'ye meyledişi büyük oranda hocasının da aynı yöndeki etkilenmesinin bir sonucudur. Bk. Vasfi Mahir Kocatürk, age., s. 553.

II

1. Bilinmez ḳız mısın oġlan mısın güftāre geldikde
2. Seçilmez gül misin bülbül misin gülzāre geldikde
3. Müzeyyen naḫl-ı sūruñ ʿaynısın reftāre geldikde
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

III

1. Nice tāb-āver olsun ol cemāle ʿāşıḳuñ cānā
2. Gül-i rūyuñ ider her ġoncayı bir bülbül-i şeydā
3. Siyāh perçemlerüñ Leylāları Mecnūn ider ḥālā
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

IV

1. Ne ḥāletler virür cünbāyiş-i nāfuñ dil ü hūşa
2. Nice raḳṣuñ görüp ben gelmeyem deryā gibi cūşa
3. Dökersin perçem-i pür-çīn-i ʿanber-bāruñı dūşa
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

V

1. İdince ʿāleme mihr-i cemālüñ Pertev-endāzı
2. Senüñle idemez māh-ı semā daʿvā-yı enbāzı
3. Perīler senden ögrense sezādur şīve vü nāzı
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

(Mur. 8)

Murabbaʿ

I

1. Güş idüp incitme ʿaşḳuñla fiġānum sevdigüm
2. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür
3. Menʿ-i āh ile muʿaẕẕeb itme cānum sevdigüm
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

II

1. İltifāt itmez diyü feryād-ı bī-dād itmesem
2. İltifātuñla dil-i nāşādumı şād itmesem
3. Ḫāk-pāye gitmesem nāmuñ daḫi yād itmesem
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

III

1. Ben ne ḥācet rāz-ı ʿaşḳuñ ḫalḳa izhār eyleyem
2. Gizli gizli āh idüp yāhud ki işʿār eyleyem
3. Vird idüp nāmuñ zebānumda ya tekrār eyleyem
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

IV

1. Dildedür cāyuñ ġam-ı ʿaşḳuñladur ünsiyyetüm
2. Büy-ı zülfüñ almaġiçün yoḳ ṣabāya minnetüm
3. Varmış ol ḥadde senüñle ülfet ü germiyyetüm
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

V

1. Ẕerreñem mihr-i dıraḫşān-ı cihānumsın benüm
2. Sāyeñem ben māh-ı raḫşān-ı cihānumsın benüm
3. Pertevem sen mihr-i tābān-ı cihānumsın benüm
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

(Mur. 14)

Pertev, yukarıdaki murabbalarında şuhâne edâyı ustaca kullanmakla birlikte onun bazen Nedim'e aşırı benzeme gayreti içinde olduğunu da görmekteyiz. İşte bu taklide benzer şiirlerinde başarılı olmaktan ziyade bir mübtezelliğe düştüğü görülmektedir. Hatta bu tür şiirlerinden olan bir murabbaı ile ilgili nüshalardan birindeki "Murabbaʿ-ı lāubāliyāne" başlığı dikkat çekicidir:

Şarḳı

I

1. Sāye-i zülf-i dil-āvīzüñde olsam kām-rān
2. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür
3. Cāna cān ḳatsaḳ ber-ā-ber yatsaḳ ey şūḫ-ı cihān
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

II

1. Nāfa dek itseñ güşāde tügme-i sīmīn-berüñ
2. Aġzıma virseñ şeker gibi leb-i cān-perverüñ
3. Eyleseñ teslīm ser-tā-pā tenüñde her yerüñ
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

III

1. Ḳoḳlasam sünbül gibi zülfüñ emüp gerdānuñı
2. Giryesin terk itse ṭıfl-ı dil görüp pistānuñı
3. Şemʿ-i bezmāsā yanup seyr eylesem her yanuñı
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

IV

1. Yalıñuz seyrüñle dil-sīr olamam ey nāzenīn
2. Heyʾetin görmekle añlansun mı ṭuʿm-ı engebīn
3. Cisme cān gibi ḥulūl itmek diler cān-ı ḥazīn
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

V

1. Kām-yāb eylersin ʿuşşāḳı olursun nāmdār
2. Ḳadrüñ artar sevdigüm biʾllah görürsün iʿtibār
3. Pertev alup meh gibi daḫi bulursun iştihār
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

(Ş. 4)

Pertev, gazellerinin çoğunu şuhâne tarzla yazmasına rağmen bu şiirlerin hepsinin aynı güzellikte daha doğrusu bu şiirlerin her beytinin aynı güzellikte olduğunu

söyleyemeyiz. Bu tür şiirlerinde gerçekten çok güzel bir iki beyit olmakla birlikte bunlara yekâvâz demek çoğu zaman mümkün değildir.

Pertev, aşağıdaki gazelinde Nedim'in bir mısraını tazmin etmekle birlikte onun kadar başarılı olmadığını söyleyebiliriz:

1. Dil-i pür-dāġum olsun lāle ḫaddüm cilvegāhuñ gel
   Perīşān eyleme göñlüm döküp zülf-i siyāhuñ gel

2. Senüñ mir'āt-ı ḥüsn ü ānuñ olan göñlümi cānā
   Nice işkeste itmiş gör hele tīġ-i nigāhuñ gel

3. Yetiş sāḳī amān bir başḳa hālet bağlamış meclis
   Ṣürāḫi ser-keş olmış sen de işkest it külāhuñ gel

4. Yoġ ise raġbetüñ ġam-ḫānemi teşrīfe sulṭānum
   Ḥarīm-i lālezār-ı sīnem olsun cāygāhuñ gel

5. Nedīm-i Pertev-i mihr-i felekdür māḫ çün ey meh
   Çıḳup taḫte's-semāda ḳadrini pest eyle māhuñ gel (G. 315)

Aşağıdaki gazelinde de çok güzel bir iki beytini gördüğümüz Pertev'in Nedim'in yolundan gittiğini söylemekle birlikte onun başarısını yaklayamamıştır:

1. Eşküm al ol āteşīn ruḫsār dil-cūlarla sen
   Gülşen-i āteş ṣularsın belki ol cūlarla sen

2. Bend iken her tārı zülfüñde hezārān cāduvān
   Bir tutulmazsın hele Bābilde cādūlarla sen

3. Tāḳ-ı devlet-ḫāne-i cānānda olduñ lānesāz
   Ülfet itdüñ var ise ey dil piristūlarla sen

4. Biñ yaşa āvāzesiyle Zühre çarḫı ṭoldurur
   Raḳṣ idüp oynarken ol billūr bāzūlarla sen

5. Oldılar āvāre-i çeşm-i siyāhuñ Ḳaysın
   Ey benüm Leylīveşüm n'eylerdüñ āhūlarla sen

6. Sende kim ol Ḳahramānī ġamze vardur şübhesiz
   Nice ser-keş bend idersin müy-ı gīsūlarla sen

7. Cāy idindüñ mescidi ey kāfir ammā n'eyleyem
   Nice miḥrābı ḫarāb itdüñ o ebrūlarla sen

8. Serv-i nāzum gel kenār-ı cūy-ı eşkümdür yerüñ
   Ḳad çekersin ḳorḳma çeşmümden aḳan şularla sen

9. Pey-rev olduñ kilk-i ʿayyār-ı Nedīme Pertevā
   Çoḳ ṭabīʿat bīş eylersin bu dārūlarla sen

(G. 371)

Pertev, içki ve benzeri keyif verici içecekleri anlattığı gazelinde de Nedim'i hatırlatan bir söyleyişi kullanmıştır. Ne yazık ki bu gazelinin de bütün beyitleri aynı güzellikte olmayıp, Nedim'in gazelleriyle kıyaslandığında sönük kalmaktadır:

1. Saña kim dir ḫoş-āb nūş eyle
   Bāde-i pür-ḥabāb nūş eyle

2. Ġam yime nūş-ı ḫūn-ı dil itme
   Ye kebābı şarāb nūş eyle

3. Gāhi elmāsveş ʿaraḳlar iç
   Gehi laʿl-i müẕāb nūş eyle

4. Medfeninden şarāb cūş itsün
   Tā olınca türāb nūş eyle

5. Nāleñi bezme sāz it gāhī
   Geh be-çeng ü rebāb nūş eyle

6. Pertevā bī-ḫumār bir mey bul
   Tā-be-rūz-ı ḥisāb nūş eyle

(G. 474)

Pertev, bir gazelini Sâbitâne edâyla yazdığını belirtmiştir. Bu gazelin devamındaki şiirini de aynı vezin, kafiye ve edâyla yazdığını görmekteyiz. ***Sâbit***, Klâsik şiirimizin ilk mizâh[117] şairi kabul edilmekle birlikte onu geleneksel şiirimizin bir temsilcisi olarak görenler de vardır. Pertev de zaman zaman mizâhî şiirler yazmıştır. Pertev'in mizâhî kişiliğinde kendinden önce yaşamış Sâbit'in etkisi vardır.[118] Pertev, bir tarihini latifeâmiz diye adlandırmıştır:

Tārīḫ-i laṭīfe-āmīz

1. Çekirdekden yetişdi bāġçemizde
   Nice müddetde bir ḳaysı aġacı

2. Velī-ʿahd idi şāh-ı bahāra
   Şigūfeydi başı üstinde tācı

3. ʿAceb nev-rüste bālā-ḳad fidāndı
   Naẓar degdi velī bozdı mizācı

4. Yazıḳ ḫāk ile yeksān itdi şarşar
   Degerken mīvesi Rūmun ḫāracı

5. Ṭutup ḳaldurmaġa anı kemā kān
   Çalışduḳ çoḳ bulunmadı ʿilācı

---

[117] E. J. W. Gibb, age., C. 4, s. 276.

[118] Şiirlerinde atasözleri ve deyimleri çok kullanan Sâbit, aynı zamanda Türkçeciliğin de öncülerinden kabul edilmiştir. "Dili o kadar Türkçedir ki Kemal Bey zaman zaman ondan, yeni ve millî bir üslup geliştirme gayretinde olan iki kişiden biri olarak bahseder; ikinci kişi ise Sâbit'ten biraz daha sonraki zamanda yetişmiş olan meşhur Kânî'dir" E. J. W. Gibb, age., C. 4, s. 276.

6. Unutma Pertevā ḳayd it ḳo ṭursun
Tamam tārīḫdür ḳaysı aġacı
(T. 41)

Pertev'in de etkisinde kaldığını bildiğimiz Sâbit'in şiirlerinde bir kaç güzel mısradan sonra, "karakteri icabı, şakaya, mizâha, tuhaflığa, istihzaya ve oyunlara başlar, ciddi ve samimî bir edâ ile devam eden kasidenin içinde ansızın komik bir kelime kullanarak tuhaflığını gösterir. Hatta bu tuhaflığı şiire girmesine alışılmamış iğrenç fikirlere ve kelimelere teşmil edecek kadar ileri götürür"[119]. Bu etkiyle yazılmış Pertev'in şiirlerine de rastlanır. Aşağıda matla beyitleri verilen gazeller bunlardandır:

Artıḳ bozuġı ben de ṭuyayum mı ne dirsin
Ya'ni ki uṣūl ile ḳıyayum mı ne dirsin
...
(G. 427)

Bozdum bozuġı yere çalayum mı ne dirsin
Bu sāz u söze tā'ib olayum mı ne dirsin
...
(G. 428)

Sâbit'te nazma çekilmiş, "alelade sözler daha büyük bir yekun tutar ki"[120] Pertev'in de benzer kullanımları az da olsa vardır. "şahsi duygularını anlattığı zaman açık saçıklığı az çok şaka ve mizahla karışıktır. Kendine ait olmayan sahneleri tasvir ederken hiciv ve alay dolu müthiş bir realizm gösterir. Zahit, vaiz, şeyh konularına dokununca bu korkunç realizm büsbütün istihzalı bir hal alır"[121]. Özellikle başkalarını söz konusu ettiği şiirlerinde benzerine zor rastlanır. Pertev de aşağıdaki örneklerde görüleceği gibi Sâbit'ten büyük ölçüde etkilenmiştir:

N'eyleyüm furtunada gitmesi güçdür yoḫsa
Nice inkār olınur yalılarun yazlığı

---

[119] Sâbit, Klâsik şiirimizin en orijinal şahsiyetlerinden birisidir. Onda Bâkî'den Nedim'e Nef'î'den Surûri'ye Şeyh Gâlib'ten Ziya Paşa'ya kadar pek çok şairimizin ve tabii ki Pertev'in özelliklerini görebiliriz. Ancak şiirimizdeki yeri bu şairlerin hiçbiriyle kıyas götürmeyecek kadar nev-i şahsına münhasırdır. "Divan şiirinde en az Acem taklitçisi odur". Sâbit, şiirimizin en haşarı şairi, en uslanmaz müstehzisidir. Bu yönüyle çoğu ağır başlı şair bile ondan az çok etkilenmiştir. Bk. Vasfi Mahir Kocatürk, age., s. 473.

[120] Bk. Vasfi Mahir Kocatürk, age., s. 473.

[121] Bk. Vasfi Mahir Kocatürk, age., s. 473.

Ḳaṣr-ı şāhī daḫi olsa yine bir pūl itmez
Bizüm ev gibi eger yoġ ise poyrazlıġı

Ḳavaluñ daḫi ney-i enbāne çalar ey Pertev
Ḫırḫırı naġmeleri nālede nā-sāzlıġı (G. 542/5,6,7)

Ey serv ne bu baldırı çıplaḳlıġa ḫ̌āhiş
Bilmem ki naşıl oñmadıġa yār olacaḳsın (G. 388/4)

Şūfîde bu ru'ūnet u şiddet ne bī-sebeb
Eşşekligi 'aceb ki müşedded midür nedür (G. 141/7)

Şeyhi gördüm dün yine Pertev günāha yeltenür
Pīr-i fānī olmış ammā olmamış nādim daḫi (G. 513/5)

Sâbit gibi ***Kânî*** de Pertev'in etkisinde kaldığı şairler arasındadır.[122] "Kânî'nin şiirlerinde letâfet aranmaz. Çünkü, hemen hiç bulunamaz. İnşâsında ise, her ne zaman mizah bulunursa letafet de bulunur."[123] Pertev, mizahtan hoşlanan bir şairdir. Bunu şiirlerine Sâbit ya da Kânî kadar başarıyla yansıtamamış olmakla birlikte onun mizaha ilgisini yakın dostu ve arkadaşı olan Şeyh Gâlib en iyi şekilde bildiğinden ona mizahî nitelikli mesnevi tarzında bir mektup yazmasından da anlaşılmaktadır.[124]

Şiirimizin en büyük ustalarından sayılan ***Şeyh Gâlib***, Klâsik edebiyatımızın son büyük temsilcisi kabul edilmektedir. Şeyh Gâlib'in edebî şahsiyetinin oluşmasında

---

[122] Kânî, Klâsik şiirimizin mizah yazanları arasında yer almıştır. Şiirleri pek kabul görmemekle birlikte düzyazılarında daha başarılıdır.E. J. W. Gibb, age., C. 4, s. 380.

[123] Muallim Nâci, age., s. 225.

[124] "Topkapı Sarayı Hazinesi nüshasındaki hece vezniyle yazılmış bir manzumesi ve başka birkaç nüshada rastladığımız mizahi bir lugaziyle Pertev Efendi için yazdığı yine aynı nitelikte mesnevi tarzındaki mektubu..." Bk. Sedit Yüksel, age., s. 37. Bu mektubu, Şeyh Gâlib'le ilgili ulaşabildiğimiz hiçbir kaynakta bulamadık. Ancak dostlukları ve samimîyetleriyle bildiğimiz Pertev ve Şeyh Gâlib arasında mizahı konu alan böylesi bir eserin olması gayet doğaldır.

Hoca Neş'et ve mahfilinin etkisini gördüğümüzü rahatlıkla söyleyebiliriz[125]. Bu mahfilden yetişen önemli şairlerden biri olan Şeyh Gâlib, burada aldığı eğitim ve ufukla şiirimizdeki müstesna yerini edinmiştir, denilirse yanlış olmaz. Nitekim onun şiirimizin bir övüncü olarak bildiğimiz ünlü mesnevisi Hüsn ü Aşk'ın ortaya çıkmasının arka plânında yine bu mahfilin etkilerini belirtmemek haksızlık olur. Çünkü mahfilde o dönemin ilim, fikir ve sanat alanının önemli şahsiyetleri bulunmaktaydı. Böylesi bir yerden Hüsn ü Aşk mesnevisinin fikri neşet etmiş olması gayet doğaldır.

Sözünü ettiğimiz mahfilin kurucusu ve en önemli şahsiyeti olan Hoca Neş'et'ten sonra gelen bir başka şahsiyet de Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'dir. Bu mahfilden etkilenen herkes Neş'et ile birlikte Pertev'den de bir o kadar söz eder. Şeyh Gâlib de bunlardan biridir. Şeyh Gâlib, hocası Neş'et'ten etkilenmekle beraber ondan daha çok Pertev'den söz etmiş ve en çok nazireyi Pertev'e yazmıştır. Bu da gösteriyor ki Şeyh Gâlib, bu mahfilde en az Neş'et kadar Pertev'den de etkilenmiştir. Pertev'le Şeyh Gâlib arasındaki şiir ve edebiyat dostluğu uzun sürmüş ve bu dostluk çerçevesinde her iki şair de birbirinden önemli ölçüde etkilenmiştir. "Çağın önemli şairlerinden biri olan Pertev, Galip'in çok sevdiği yakın arkadaşlarından idi. Şairimiz onun da birkaç gazeline nazire yazmıştır."[126] Hocaları olan Neş'et'in bu iki güzide şairin üzerindeki etkisi, bütün kaynaklarca tespit ve teslim edilmekle birlikte bu iki şairimizin hocalarının etkilerinin dışında bir etkileşimlerinin de olduğunu belirtmek gerekir. Özellikle Pertev'in üzerinde etkisini belirgin bir şekilde gördüğümüz Nedim'in Pertev'le birlikte hatta biraz da Pertev'in etkisiyle Nedimâne edânın etkisini Şeyh Gâlib'te de görüyoruz. Bu konuya

---

[125] Şeyh Gâlib, çok genç yaşta edebiyat dünyasına girmiş ve bu alandaki maharet ve ilgisi onu tasavvufa yönlendirmiştir. Yine çok genç olmakla beraber bu alanda da kısa bir süre zarfında önemli mesafeler katetmiştir. Şeyh Gâlib'in edebî şahsiyetinin oluşmasında önemli bir yerinin olduğunu bildiğimiz Hoca Neş'et ve mahfili onun üstün yetenek ve güçlü sezgilerinin çok erken yaşlarda ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Hoca Neş'et, Şeyh Gâlib'e mahlasname yazarak onun şairlik yeteneğini keşfetmiş aynı zamanda yönlendirmeleriyle de başarılı olmasında önemli ölçüde rol oynamıştır. Hoca Neş'et ve mahfilinin etkisini Şeyh Gâlib'in edebî şahsiyetinin oluşmasında rahatlıkla görebiliyoruz. Şeyh Gâlib'in yaşadığı dönemde etkisinin belirgin bir şekilde devam ettiğini gördüğümüz Nedim'den etkilenmekle birlikte Hoca Neş'et'in kararlı ve etkili yönlendirmeleri sonucu daha önceki yüzyılın bir başka önemli şairi olan Nâbî ekolüne yöneldiğini söyleyebiliriz. Elbette ki Şeyh Gâlib'in mizacının bunda çok büyük rolü vardır ancak; Hoca Neş'et'in ahlakçı mizacı ve yazdığı mahlas-nâmelerde de bu etkiyi özellikle hissettirdiğini biliyoruz. Bk. Vasfi Mahir Kocatürk, age., s. 552-553.

[126] Sedit Yüksel, age., s. 124.

ilişkin İlhan Genç, "Gâlib'in tasavvufu konu etmeyen şiirlerinde Pertev Efendi'nin etkisinin olduğu anlaşılıyor"[127] demektedir. Yine Genç'in haklı olarak dikkat çektiği bir diğer nokta; Hoca Neş'et'in Nedimâne edâyla ilgili herhangi bir olumlu bahis vaya bir tavsiyesi söz konusu olmamasına rağmen bu iki şairin sırf mizaçları gereği Nedim'in etkisinde kalmaları ayrıca bu tarzın şiirdeki etkisinin devam ettiğini de göstermektedir. Gerçekten hocalarına bu kadar bağlı ve onu seven bu iki şairimizin özellikle de Pertev'in Nedimâne edâya olan ilgisinin ve Nedim'e yazdığı çok sayıdaki nazirelerinin olması onların şuhâne edâya olan meyillerini apaçık ortaya koymaktadır. Bu da gösteriyor ki mizac olarak birbirine benzerlikleri olan ve birbirinden etkilenen bu iki şairimiz hocalarının etkisinin dışına çıkabilmekle birlikte bu dönemde hemen hemen her şairi etkileyecek kadar belirgin olan Nedimâne söyleyişin de yaygınlığını görmekteyiz. Ancak bütün bu etkilere rağmen şiirdeki özgün yolunu bulabilen Şeyh Gâlib, gerçek başarısını gösterebilmekle birlikte aynı başarıyı Pertev gösteremeyip hep bu etkileşimlerin arasında gidip gelmiş ve gerçek edebî kişiliğini ortaya koyamamıştır. Edebî birikim olarak değerlendirdiğimiz üslup ve tarzları, her şair kendince belli ölçüde kullanmış veya onun etkisinde kalmıştır:

Taḫmīs-i Ġazel-i Ġālib Dede Efendi

I

1. Nigāh-ı düzde zenaḫdān u bel begendiremem
2. Sirişk-i çeşme binā vü temel begendiremem
3. Şu nā-maḥalle ne dirsek maḥal begendiremem

4. Dil-i żaʿīfe bir āfet güzel begendiremem
5. O ḫasta-i ġam-ı ʿaşḳa ecel begendiremem

... (Tah. 51)

Pertev, çevresinin genişliğinden ve bir mahfilin adamı olmasından dolayı çok sayıda dost ve arkadaş edinmiştir. Şairler, devlet adamları ile iş arkadaşlığı ve özel dostluklarıyla oluşturduğu geniş bir çevreye sahip olan Pertev, söz konusu şahısların hemen hemen her birine bir tahmis bir nazire veya ilgili bir tarih söylemeyi ihmal etmemiştir. Özellikle çağdaşlarına ilgi ve iltifatlarında aşırıya gittiği de söylenebilir. Yukarıda sözü geçen şahsiyetlerin dışında hocasının hocası olan Cûdî ve Nusret

[127] İlhan Genç, age., s. 84.

Efendiy'le birlikte Nâhifî, Şeyh Şemsî, Âsım Efendi, Seyyid Atik Efendi, Vakanüvis Vâsıf Efendi, Yaver Hasan Bey, Enderunlu Vâsıf, Nedim Mahmud Bey, Mahir Efendi, Seyfî, Ârif, Mezâkî, Halet Saîd Efendi gibi şairlere tahmis yazmıştır. Pertev, tahmisleriyle belli ölçüde bu şairlerden etkilenmekle birlikte özellikle çağdaşlarını etkilediği de bilinmelidir. Nazire yazdıkları içinde Antakyalı Münif, Enderunlu Fâzıl gibi kendi döneminin başarılı şairleri de bulunmaktadır.

Pertev, İran şiirinden etkilendiği gibi belli ölçüde bazı İran şairlerine hayranlık da duymaktadır. Farsçayı çok iyi bildiği için İran edebiyatından detaylı olarak haberdardır. Fars şiirinin usta sanatçılarını örnek alıp onlara nazireler yazmıştır. Hafız-ı Şirâzî, Şevket-i Buhârî, Selim-i Tahranî, Mirza Meylî[128], Bîdil, Kelim-i Kâşânî gibi şairler, onun etkilendiği şairler arasında yer almışlardır. Ancak bunların arasında özellikle Hafız'ı beğenmektedir. Fars edebiyatı hakkında kapsamlı çalışması ve bilgisinin olduğunu gördüğümüz şairin, Hafız'ın belirgin şekilde etkisinde kaldığını söyleyebiliriz. Şiirlerinin divan haline getirilmesi münasebetiyle söylediği bir manzumesinde; şiirini rindâne olarak vasıflandırdıktan sonra, kendisinin de Hafız'ın kadehinden içtiğini söylemiştir:

Şiʿr-i rindânem iderse n'ola rindânı ḫarâb
Çünki ben cürʿa-keş-i Ḥâfız-ı Şîrâz oldum (Dibace/Nazm 3)

Özellikle 17. yüzyılda Türk şiirini önemli ölçüde etkileyen Sebk-i Hindî olarak adlandırılmış olan üsluptan pek etkilenmeyen Pertev, bu şiirin önemli temsilcilerinden sayılan Kelîm ve Bîdil gibi şairlere nazireler yazmıştır:

Taḫmîs-i Türkî bâ-ġazel-i Fârısî-i Kelîm

I

1. Seni gördüm açup âlemde ey ferruḫ-liḳâ dîdem
2. ʿAlîl-i intiẓâruñken görüp senden şifâ dîdem
3. Ṣabâḥ-ı leyl-i hicrüñde bulup nûr u żiyâ dîdem

... (Tah. 55)

17. yüzyıl şairlerimiz tarafından pek beğenilen Sebk-i Hindî'nin etkisi, 18, hatta 19. yüzyıla kadar Türk şiirinde sürmüştür. Ancak 18. yüzyılda özellikle Nedim'le başlayan ve gelişen Mahallîleşme, daha fazla ilgi görmüştür. Pertev de Sebk-i Hindî'den çok mahallîleşmenin etkisinde kalmış bir şairdir.

---

[128] Pertev, Farsça şiirleri Türkçe tahmis ettiği gibi Şevket-i Buharî, Selim-i Tahranî ve Mirza Meylî için bütünüyle Farsça tahmisler de yazmıştır.

18. yüzyılda aşırı derecede yaygınlık gösteren nazirecilik geleneği içinde Pertev'i de görmekteyiz. Pertev, Klâsik şiirimizin en çok gazel yazan şairlerinden birisidir. Bunda şairin yaşadığı dönemim çok önemli payı vardır. Nazireciliğin bu kadar yaygınlık göstermesindeki en önemli etkenlerden birisi neredeyse Klâsik şiirimizin önemli temsilcilerini yetiştirmiş olmasıdır. Bu dönemin şairleri, kendilerinden öncekileri geçebilecek başarıyı gösteremeyince mecburen öncekilere yönelmişlerdir. Nazirecilik geleneğinde; nazire yazılan şairden daha başarılı olma veya en az onun kadar başarılı olmak hedeflenmekle birlikte maalesef bunun gerçekleşmediğini görmekteyiz. Her ne kadar bazı şairler az sayıda da olsa iyi örnekler vermiş olmakla birlikte öncekileri geride bırakacak noktaya ulaşamamışlardır. Hatta bu durum bazen yazılan şiirlerin tekrarının tekrarı olduğu bile şairlerce dile getirilmiştir. 18. yüzyılın önemli şairlerinden olan Kâmî:

"'İbāretden 'ibāret oldı şimdi Kāmiyā eş'ār
Müreşşaḥ tāze maẓmūn ile yoḳdur bir ġazel söyler

Egerçi ḳalmamış söylenmedük bir söz bu 'ālemde
Bu naẓm-ı sāde kilk-i Kāmī-i nâ-şāddan ḳalmış"[129]

beyitleriyle bu durumu açıkça dile getirmiştir.

Pertev'in divanındaki her gazel, tam bir nazire olmasa bile birçok şairin gazellerini hatırlatmaktadır, denilebilir. Pertev'in gazelleri bazan birden çok şaire göndermelerde bulunmaktadır. Divanında yer alan "Allah 'aşḳına", "olaydı" "yuf" redifli gazellerinin tam olarak kime nazire olduğunu söylemek ancak bir tahminden ibaret olur. Çünkü bu rediflerde o kadar çok şair şiir söylemiştir ki kimin kime nazire yazdığı kesin olarak belli değildir. Seyhülislâm Yahyâ'nın aşağıya aldığımız beytinin ikinci mısraını tazmin ettiğini düşündüğümüz Pertev, divanındaki güzel şiirlerinden sayılan bir gazelinde bir nazireden ziyade sanki uzaklardaki bir sevdiğine o günkü durumu ve bundan duyduğu üzüntüsünü anlatmaktadır.

Şeyhülislâm Yahyâ'nın beyti:

"Faṣl-ı bahār irdi güle bülbül mülāḳīdür yine
Meclis o meclis mey o mey sākī o sāḳīdür yine"[130]

---

[129] Ali Yıldırım, Kâmî, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni (Basılmamış Doktora Tezi), F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ-1995, s. XXI.

[130] Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı, (Hzl. Hasan Kavruk), MEB Yay., Ank., 2001. 336. Gazel. s. 361.

Pertev'in şiiri:

1. Bezm o bezm aḥbāb o aḥbāb ʿişret ol ʿişret degül
   Mey o mey sāḳi o sāḳī ḥālet ol ḥālet degül
   ... (G. 310)

Nazireciliği çok seven şairimiz, daha da ileri giderek birkaç arkadaşıyla müşterek şiirler de yazmıştır. Müşterek şiir yazdığı şairlerin içinde en fazla Beylikçi İzzet'i beğenir ve en çok onunla müşterek şiir yazmıştır. Bir beytinde de bunu belirtmiştir:

Olup ṭarḥ-ı suḫanda müşterek Pertev ile ʿİzzet
Ḳalemveş yek-zebān olmış hemān yazmış hemān yazmış
(G. 243/5)

Ayrıca Şeyh Gâlib, Mir Âmir, Ârif gibi şairlerle bazen iki bazen de üç kişi beraber şiir yazmışlardır. Pertev'in divanında böyle müştereken yazılmış çok sayıda şiiri vardır.

Pertev'in divanında daha önce örneğini görmediğimiz bir yenilik de 'nev-âyin' dedikleri ve öncülüğünü Pertev'in yaptığı -yine müştereken şiir yazmaya dayalı olan- yepyeni bir yöntem vardır:[131]

I

1. Ḫayāl-i sünbülüñ ey gül-beden ʿıtr-ı meşām olsun
2. Ġam-ı ḫālüñle genc-i ʿaşḳ-ı miskiyyü'l- ḫitām olsun
3. Lebüñ ḫātem gibi ḫoş-ḫaṭla isterse be-nām olsun
4. Nigīn-i laʿlüñi yād itmeyem ʿālemde nām olsun
5. Senüñ isterse vaṣluñ rāygān-ı ḫāṣ u ʿām olsun
6. Dile cām-ı emel endūh u miḥnetsiz ḫırām olsun
7. Cemālüñ rūzedār-ı vuṣlata māh-ı şiyām olsun
8. Ġamuñ eksilmesün peymāne-i ʿömrüm tamām olsun
9. Beni maḥrūm-ı bezm-i vaṣl iden mest-i müdām olsun
10. Dil-i mecrūḥımuñ ḳanın içenler şād-kām olsun
    ... (Muaşşer 6)

---

[131] Bu yöntemde; bir şairin bir gazeli başka bir şair tarafından tahmis edildikten sonra gazeli tahmis edilen şair bu tahmisi alıp her mısraına yeniden bir mısra ekleyerek on mısralı yeni bir şiir ortaya çıkarmaktadır. 'Nev-âyin' denilen bu yöntemde; ilk şiiri tahmis edenin yazdığı üç mısra on mısra arasında neredeyse kaybolmaktadır. Bu yöntem şiirimizde pek kabul görmemiştir. Çünkü bunu benimseyip de devam ettiren olmamıştır. Zaten Klâsik şiirimizde onlu mısralarla oluşturulmuş yani muaşşer denilen bir biçim zaten vardır. Bk. Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay., Ank., 1992, s. 231.

Pertev şiirlerinde; birbirinden ayrı yüzyıllarda yaşamış ve ayrı ayrı tarzlarla şiirler yazmış pek çok şairi anmıştır. Bu çok sayıdaki şairi anmış olması onun bir üslup arayışı içinde olduğunu götermekle birlikte, kendinden öncekilerin neredeyse hepsini bildiğini de göstermektedir. Pertev, iyi bir eğitim almakla birlikte iyi bir birikime de sahiptir. O sürekli kendini yetiştirmeye çalıştığı için andığı şair sayısı da doğal olarak fazladır. Aynı şeyi çağdaşları için de gerçekleştirmiştir, diyebiliriz. Bu nedenle onu, döneminin edebiyat nabzını en iyi tutanlardan biri olarak değerlendirmek mümkündür.

Pertev, kendisinden sonraki şairlerden ziyade yaşadığı dönemin şairlerini etkilemiş ve onlardan etkilenmiştir. Pertev, döneminin hemen hemen her sanatçısıyla belli ölçüde diyaloğa girmiş bir sanatçıdır. Nedim ve Sâbit tarzını devam ettiren şairlerin Pertev'den de belli ölçüde etkilenmiş olması doğaldır. Çünkü o kendine has bir üslup geliştirmiş şair olmaktan öte, var olanları kullanarak sonrakilere aktarmada rol oynamış birisidir. Yani Pertev, şiirimizde köprü vazifesi görmüş şairlerdendir, diyebiliriz. Adaşı Pertev Paşa ile bazı şiirleri[132] karıştırılmış olmakla birlikte, Pertev Paşa'yı etkilediğini söyleyemeyiz. Bununla birlikte öğrencileri olan Nâyâb ve Mîr Âmir başta olmak üzere Hoca Neş'et Mahfiline gelenleri etkilediği şairler arasında sayabiliriz.

Pertev, çok sayıda şairin etkisinde kalmış biridir. Etkilendiği şairlere bakıldığında ne kadar renkli kişiliğe sahip bir şair olduğunu görürüz. Onun şiirlerinde zaman zaman Mevlânâ'nın insanseverliğini, Fuzûlî'nin lirizmini, Bâkî'nin özgüvenini, Nef'î'nin hırçınlığını, Nedim'in şuhluğunu, Nâbî'nin temkinini, Sâbit'in mizâhî kişiliğini ve Şeyh Gâlib'in olgunluğu ve hayal gücünü görebiliriz. Onun şiirleri, Klâsik şiirimizin o döneme kadarki bir terkibidir, diyebiliriz. Hatta dil unsurları ve Anadolu dışındaki Türk şiirini de dikkate aldığımızda bunların hepsinin bir terkibi olduğunu; kendisinden önceki bütün dönemlerin etkisini taşıyan bir sanata sahiptir dersek, belki daha doğru olur.

---

[132] Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi'nde Pertev Paşa'ya ait olduğu yazılı olan,

"Ol zâlimin sitemleri hep hatırımdadır
Zahm-ı dilin elemleri hep hatırımdadır"

matlalı gazelin, aynı şahsın H.1256 yılında Bulak'ta basılmış olan divançesinde yoktur. Ancak Muvakkit-zâde Mehmed Pertev Divanı'nın HP(104a), Ü(104B), EE(16A), AE1(20a), AE2(13b), H(107b) yazma nüshalarında mevcuttur.

3. Eserleri

2. 1. Divan

Pertev'in bugün elimizde bulunan tek eseri müretteb divanıdır. Hacimli bir divan ortaya koyacak kadar şiir yazan Pertev, yazdıklarının divan haline getirilmesini istediğini bizzat şiirinde dile getirmiştir. Pertev'in yazdığı şiirleri, derleyip toparlayarak bir araya getiren İzzet Bey, arkadaşının bu isteğini ancak ölümünden üç yıl kadar önce[133] gerçekleştirmiştir:[134]

Söylemekden Pertev eş'ārı muḫayyel sāde-rū
Ba'dehu cem' eyleyüp tertīb-i dīvāndur ġaraż (G. 264/6)

Pertev, bütün işinin ve gücünün, güzellikleri anlattığı şiirlerini yazmak olduğunu söyleyerek, sanki bu güzelliklerin anlatıldığı yerde katip olduğunu belirtmektedir:

Taḥrīr-i vaṣf-ı ḫāl u ḫaṭı cümle kārımuz
Dīvān-ı ḥüsn ü ānda gūyā ki kātibüz (G. 209/3)

"Aşk uğruna yaşadıklarını bir bir yazıp aşk derdiyle inleyen âşıklara bir gün olur bir dertleşme kitabı olur" diye anlattığı divanını "senin aşkın uğruna çekdiğim bütün dertleri yazıp oluşturduğum kitaba 'Pertev'in Divanı' adını koydum" şeklinde vasıflandırmıştır. "O yarin aşkıyla söylediğim her şiirim ateşten bir kor olup divanıma düşmüştür" diyen Pertev, divanının baştan başa aşk şiirleriyle dolu olduğunu söylemektedir:

---

[133] "āṣār-ı belāgat- şi'ārları nigāşte-i şaḥīfe-i hüner ü derāri-i naẓm-ābdārları rişte-keş silk-i eşer olması emrinde sā'īd-i himmetlerine teşvīḳ-i faḳīr vesīle-i teşmīr olmaġla dest-yāri-i 'avn-ı Bārī ile tekmīli müyesser olduḳda bu 'abd-ı kemīne daḫi dībāce-nüvīs-i dīvān-ı nefisleri olup südde-i seniyye-i Cenāb-ı Üstāda lede'l-taḳdīm şıla-i suḫan olarak müsted'ā olan iksīr-i naẓar u himmet ü teveccüh-i kimyā-yı ḫāṣiyyet cenāb-ı işāna maẓharīyyetde müşāreket-i niyāz ile ḫatm-ı ḫātime-i beyān u teberrüken inşād ḳılınan tārīḫ-i ṣebt-i dībāce-i dīvān ḳılındı ve min-Allahi't-tevfīḳ ve'l-hidāye On ṭoḳuz tārīḫinde işbu dīvān tertīb ve yigirmi tārīḫinde ṣāḥib-i dīvān Pertev Efendi..." Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn. s. 100-108.

[134] "Osmanlı Şiir Tarihi"nde şöyle bir anekdot geçmektedir: "Anlatıldığına göre İzzet Bey, şiirlerini bir Divan halinde güzelce tertip etmiş olarak Pertev Efendi'ye getirip gösterince Hz. Peygamber'in yaptığı gibi üzerindeki cübbesini çıkarmış ve İzzet'in omzuna atmıştır." Bk. E. J. W. Gibb, age., s. 415.

Yaz çekdigüñ cefāları ḳıl bir kitāb-ı ʿaşḳ
ʿUşşāḳ-ı zāra bir gün olur ḥasbiḥāl olur (G. 115/3)

Ḳodum dīvān-ı Pertev nāmını eşnā-yı ʿaşḳuñda
Neler çekdümse bir bir cümle yazdum bir kitāb itdüm (G. 345/5)

Her şiʿri ki Pertev didüm ʿaşḳıyla o yārüñ
Pür-āteş olup defter-i dīvānuma düşdi (G. 521/5)

Divanındaki her şiirinin çok belirgin bir düzen ve intizam içinde olduğunu belirten Pertev, bu yönüyle örnek olduğunu belirtmektedir:

Ḳadd-i mevzūn oldığından başḳa Pertev ol şehüñ
Muntaẓamdur her sözi eşʿār-ı dīvānum gibi (G. 510/5)

2. 2. Şairler Tezkiresi

Pertev'in divanından başka bir de şairler tezkiresi yazmakla meşgul olduğunu kaynaklar belirtmektedir. Ama bu çalışma Anka gibi adı olup kendisi olmayan bir kuş misali hiçbir zaman ortaya çıkmamıştır. Daha sonra bu tezkirenin Hoca Neş'et Mahfiline devam etmiş olan talebeleri konu alan bir tezkire olduğunu anlıyoruz: *"Teẕkire-i şuʿarā taḥrīriyle iştiġālini iḫbār ider imiş lakin mānend-i ʿanḳa ism-i bī-müsemmā ḳalmış...", "Ḫᶜāce merḥūmun aḥvāl-i şākirdānından ʿibāret bir teẕkire tertīb itmiş ise de ne müṭālaʿaya mebnī ise maḥv u ketm itdügi menḳūldur."*[135] Bildiğimiz kadarıyla bu tezkireye şimdiye kadar hiçbir şekilde ulaşılmamıştır.

[135] Arif Hikmet, age., v. 7a-7b.

2. 3. Şerh-i Yek Beyt-i Süleyman Neş'et

Pertev'in bir başka eseri de "Şerh-i Yek Beyt-i Süleyman Neş'et"tir. Bu eser, adından da anlaşılacağı üzere Pertev'in Hocası Süleyman Neş'et'in Farsça bir beytinin şerh edilişiyle ilgilidir. Ancak şunu hemen belirtmek gerekir ki bu şerh, bizzat Pertev'in yaptığı bir şerh değildir. Söz konusu eser üzerinde çalışma yapmayanların, eserin adından yola çıkarak yapılan şerhin Pertev'e ait olduğunu zannetmeleri doğaldır. Nitekim Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesiyle ilgili katalogda: "Edirneli Neş'et Hoca denmek ile maruf Süleyman Neş'et Efendi'nin Farısî bir beytinin Seyyid Pertev tarafından Türkçe şerhidir"[136] bilgisi verilmiştir.

Eser, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine-854 numarada kayıtlı, 1b'den başlayan 9b'de biten toplam 9 varaktan ibarettir. Yine aynı eser Süleymaniye Kütüphanesi, Hafid Efendi-302 numarada kayıtlı olup, 1b'den başlayan 7a'da biten toplam 7 varaktan ibarettir.

2. 4. Vakâyi'-nâme

Pertev'in mesleği olan vakanüvislikten dolayı "Vakâyi'-nâme"sinin de olduğunu yine kaynaklardan öğrenmekle birlikte bu eserinin de tezkiresi gibi bugün elimizde mevcudu bulunmamaktadır. Osmanlı Müellifleri'nde: "Zamanı vakâyi'ine dair yazdığı tarihçesi halefi olan Âmir Beg tarafından tezyil edilmiştir ki bu da ġayr-ı matbudur... Âsâr-ı tarihiyesi Âsım Efendi'ye devr olunmuşdur."[137] denilmektedir. Pertev, bazı beyitlerinde hem şiir hem de inşâ ile bilindiğini bu iki alanda da önemli yeniliklerinin olduğunu söylemektedir.

---

[136] Fehmi Edhem Karatay, Topkapı Sarayı Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Katalogu, İst., 1961, C. II, s. 221.

[137] Bursalı Mehmet Tahir, age., C. 3, s. 33.

İKİNCİ BÖLÜM

PERTEV'İN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

1. NAZIM ŞEKİLLERİ

"Şiir metninde dış yapının en üst birimine 'nazım şekli' denir. Bir başka ifadeyle nazım şekli; şiirin dış görünümü; bend sistemi, nazım birimi, mısra yapısı, vezin ve kafiye şemasının belirlediği dış yapı veya kalıptır."[138] Pertev, Klâsik şiirimizin hemen hemen bütün nazım şekilleriyle eser vermiş bir şairdir. Divanında; kaside dışında gazel, musammat(terci-bend-1, murabba-17, terbi'-5, şarkı-6, tahmis-56, muhammes-2, müseddes-2, tesdis-1, muaşşer-2, rubai-3), tarih, kıt'a, lugaz, beyit (matla, müfret) görülmektedir.

Klâsik şiirimiz, kurallarının değişmezliğiyle bilindiği için kuralcı olmakla suçlanmıştır. Fakat bu kurallar bir statiklik arz etmezler. Divanını oluşturan şairin, bu kurallardan sürekli yararlandığı görülmektedir. Özellikle şekle ait kurallar, Klâsik şiirimizin yüzyıllar boyu devam etmesinde önemli olmuştur. Ayrıca bilinenin tersine birçok şair söz konusu kuralları uygulamaz, değiştirir, hatta kaldırır. Yani bazı şairler, kuralları kendi ruh yapısı ve zevkine göre yeniden düzenlemiştir.[139] Bu da gösteriyor ki Klâsik şiirimiz, katı kurallar ve statik bir yapı arz etmez. Buna rağmen bütünüyle de serbesttir, denilemez.

Pertev'in şiirlerinin tamamını Klâsik şiirimizin şekil özellikleri içinde değerlendirebiliriz. Yani şiirlerinde şekli bir yenilik görülmez. Pertev, sözü edilen nazım şekillerini oluştururken Klâsik şiirimizin bütün şekle ait imkanlarından yararlanmıştır. Bunun şaire bir kolaylık sağladığını da belirtmek gerekir. Dış yapı ve iç yapı diyebileceğimiz muhteva/içerik birbirinden ayrı olmayacağı gibi aynı da değildir. Usta şairler, dış yapı ile iç yapıyı uyuşturan ve bunları birbirine üstün kılan veya feda etmeyenlerdir.

Bilindiği üzere Klâsik şiirimizde nazım birimi beyittir. Bütün şekillerde beyit esasını görmek mümkündür. Hatta bazen tek bir beyitten oluşan şekiller de kullanılmıştır. Müfred, beyit veya matla bunlardandır. Pertev'in divanında çok sayıda beyit, müfret ve matla bulunmaktadır. Bazı şairler, tek mısra da kullanmışlardır. Mısra-ı

---

[138] İsmail Çetişli, Metin Tahlillerine Giriş-Şiir, Kardelen Kitabevi, Isparta, 1999, s. 11.

[139] Bk. Hasibe Mazıoğlu, Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik, Akçağ Yay., Ank., 1992.

ber-ceste diye bilinen bu şekli, Pertev de divanında kullanmamıştır. Nazım birimi beyitten farklı olan bazı şekiller de vardır. Bunlar, bend esasına göre şekillenirler. Bend esasına göre oluşturulan şekillerde mısra sayısı dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz ve onlu şekiller kullanılmıştır.[140]

Pertev'in, kasideyi edebî bir şekilden öte nitelik[141] itibarıyla tercih etmemesini bir yenilik olarak değerlendiremeyiz. Edebî tür ve şekiller için her şair bazı tasarruflarda bulunabilir. Bu konuda eski şiirimizin her hangi bir zorlaması söz konusu değildir.

Pertev ve Hoca Neş'et mahfili içinde yer alan pek çok şair için önemli bir düstur olan Neş'et'in:

"Ḥasbîce ġazel söyleme besdür bize Neş'et
Erbābına meymūn ola tārīḫ u ḳaṣīde"[142]

beyti, doğal olarak bu şairlerin kasideye olan ilgilerini azaltmıştır. Hocalarının etkisiyle kasideyi tercih etmemelerine rağmen bunu bütünüyle devam ettirebilmiş değillerdir. Eğer başlangıçta benimsedikleri bu bilinçli tavrı sonuna kadar sürdürebilselerdi, şiirimizle ilgili daha erken dönemlerde köklü değişikliklerin olmasında öncülük etmiş olduklarını gösterebilirdi. Pertev ve arkadaşları, kaside türünü benimsemeyip daha çok gazel ve diğer şekillere yönelmişlerdir. Kaside yazmamayı kendine vazgeçilmez bir prensip edinen Pertev, hocası kadar, hatta ondan da tutucu davranmıştır, diyebiliriz.

Hocasına ve yetiştiği mahfilin prensiplerine sadakatle bağlı olan Pertev, kaside yazmamanın verdiği "halet-i ruhiye" ile olsa gerek gazel vb. şekillere büyük ölçüde ilgi göstermiştir. Pertev ve Hoca Neş'et mahfili içindeki şairlerin, kaside yazmamalarının ne gibi sakıncaları olmuştur? Sorusuna birden fazla cevap vermek mümkünse de bunların içinden en önemlisi, bu şairlerin yetenek ve başarılarını daha rahat sergileyebilecekleri geniş bir alan bulamamış olmaları söylenebilir. Nitekim kaside, başlı başına özel bir alan olmakla beraber aynı zamanda diğer şekil ve türleri de belli ölçüde kapsamaktadır. "Şairlik yeteneğinin ispatında başlıca belge olan kaside, diğer şiir türlerinde olduğu gibi,

---

[140] Bk. Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay., Ank., 1992., Haluk İpekten, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergâh Yay., İst., 1994., İbrahim Şener, Alim Yıldız, Türk İslâm Edebiyatı, Rağbet Yay., İst., 2003.

[141] Pertev, kasideyi herhangi birinin methi için tercih etmediğini söylemektedir.

[142] Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, agn., satır: 84-85.

dile üstün derecede hakimiyeti olan şairlerce yazılabilirdi."[143] Kasideyi denemeyip, başka edebî şekillere yönelen şairimizin bazı şiirlerinde kasideyi hissettiren özellikler de sergilenmiştir. Mısır'ın yeniden fethi için yazılan bir tarihte, şairin Padişah III. Selim'den övgüyle söz etmeye başlaması bir kasidenin başlangıcını hatırlatmaktadır:

Tārīḫ Berāy-ı feṯḥ-i Mışır-Ḳāhire

I

1. Nigehbān-ı cihān şulṭān-ı ẕī-şān Ḥüsrev-i devrān
   Nerīmān-ı zamān ṣāḥib-ḳırān-ı rezm-i dānāyı

2. Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Selīmü's-Ṣāliṣ ol ġāzī
   Derinde eylemez derbān Ġürı vü Ṭumānbāyı
   ... (T. 5/1,2)

Bir başka tarihi ise III. Selim'in kız kardeşi Beyhan Sultan'ın yaptırdığı sahildeki bir sarayı için yazılmış olanıdır. Bu tarih de hem otuz beyit tutarında olmasıyla hem Beyhan Sultan'ı övgüsüyle tam bir kasideyi andırmaktadır:

Tārīḫ-i Sāḥil-serā-yı Ḥażret-i Beyḫān Sulṭān Aliyyetü'ş-Şān

1. Nezāhet sāḥa-i ʿişmet serāyında olan çāker
   Muʿallā mertebe hemşīre-i şāh-ı cihān-bānī

2. Cenāb-ı Ḥażret-i Beyḫān Sulṭān-ı felek-dāye
   Ola maḥfūẓ-ı ḥıfẓ-ı ʿavn u ṣavn-ı pāk-i Sübḥānī

3. Teşeḫḫuş eyleyüp maʿnā-yı lafẓ-ı ʿiffet ü ʿişmet
   Vücūd u cūd-baḫşı oldı kevne luṭf-ı Rabbānī
   ... (T. 7/1,2,3)

Tarihleriyle birlikte başka kıt'alarında da kasideleri andıran özellikler göze çarpmaktadır:

1. Bu ḳaṣr-ı dil-güşā bir beyt-i dil-keşdür ki vaṣf olmaz
   İçinde mündericdür nice mażmūn-ı feraḥ-baḫşā

---

[143] Mehmed Çavuşoğlu, "Divan Şiiri", Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı II, (Divan Şiiri), Ank., 1986, s. 19.

2. Bu bāġçe müstezād-ı mıṣraʿ-ı āzādı bu beytüñ
   Nice mıṣraʿ ki zīb-efzā-yı ṣad dīvān-ı bī-hem-tā

3. Bu bāġçe beyt-i rengīn-i Nigāristān-i Ġaffārī
   Bu āb-ı ḥavż ise hem-vezn-i nehr-i cennetü'l-me'vā
   ... (K. 1/1,2,3)

Yukarıda verilen örneklere benzer çok sayıda şiiri mevcut olmakla birlikte Pertev yine de bunları, bir kaside formatında değerlendirmediğini, hatta böyle anlaşılmaması gerektiğini de şiirinin bir beytinde belirtmektedir. Padişahını öven Pertev, bundan maksadının dua olduğunu söyleyerek kaside(methiye) yazmadığı iddiasındadır:

Ol ṣadr-ı kāmkār o ḫidīv-i muʿaẓẓama
Maḳṣad duʿādur oldı zemīn ü zamān kemān (K. 2/III/3)

Mısır'ın fethi sırasında sadrazam olan Yusuf Ziya Paşa'nın huzurunda şiirini bizzat okuyan Pertev, bunu da kaside olarak değerlendirmemektedir. Şairler, Klâsik edebiyatımızda gazel nazım şekliyle de memduhunu övebilmektedirler. Bunu bilen şairimiz bu şiirinin de kaside olmadığını söyleyip, gazel olduğunu ısrarla vurgulamaktadır:

Nice şād olmasın dil kim şu Pertev gibi bī-baḫtuñ
Ḥużūr-ı Ṣadr-ı aʿẓamda ġazel-ḫᵛān oldığın gördük (K. 3/I/6)

Pertev, benzer örneklerle aslında kaside türüne olan ilgisini ortaya koymakla birlikte ısrarla kaside yazmadığını belirtmektedir. Biz de şairimizin aksini iddia etmeyerek onu kaside yazmamış biri olarak kabul etmek durumundayız. Ayrıca Nefʿî'nin kendini övdüğü bir kasidesini tahmis eden Pertev, kendini övmekle birlikte yine kaside yazmadığını belirtmektedir:

Naẓm u neşre gerçi īcād eyledüm ṭarz-ı ḥasen
Sebḳat-ı yārān naẓm itdüm bilür anı bilen
İtmedüm ṭarḥ-ı ḳaṣīde kimsenin medḥinde ben

Şimdi ammā böyle deryālar gibi pür-cūş iden
İltifāt-ı pādşāh-ı nüktedānumdur benüm (Tah. 21/XXI)

Pertev, doğruluğuna inandığı her konuda tutarlılığını sürdürmüş bir kişidir. Aynı tutarlılığı kaside yazmama noktasında da göstermiştir. Ancak kasideyle birlikte tarihin de aynı amaç için kullanılabileceğini gösteren Pertev'in bu noktada hocası Neş'et'ten farklı düşünüp bu iki nazım şeklinin birbirinden ayrı olduğuna karar vermiş olmalı ki hiç kaside yazmadığını söylemesine rağmen, çok sayıda tarih yazmıştır. Pertev, tarihlerinde de özellikle sözü geçen şahıslar için gerçek olmayan sözlerle övgüler düzmek yerine onların yaptıklarını hakkıyla değerlendirip iyi niyetle onlara halktan biri gibi dualar ettiğini belirtmiştir. Şairimizin kasideye ilgisizliğinin yanında tarihlere aşırı bir ilgi göstermesinin altında onun mesleği olan vakanüvisliğinin etkisi olduğunu düşünmekteyiz. Pertev'in, tarih düşürmeyi yeğlemesinde kişisel bir çıkar gözetmekten ziyade toplumsal bir görev yaptığını göstermiştir. Kasidelerde gözetilenin övülen şahıstan maddî bir beklenti olmakla birlikte tarihlerde bunun toplumsal bir boyut kazandığını görebilmekteyiz. Nitekim Pertev'in tarihlerinin içeriğinden anlaşıldığına göre maddî bir beklenti veya mansıbı hedeflemediğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Şairimizin kasideyi kullanmaması, tarih ve kıt'alarında da kendi dönemindeki ve öncesindekilere benzememesi bir yenilik olmaktan çok onun şiiri farklı bir algılayışla değerlendirdiğini söyleyebiliriz.

Pertev, Arap alfabesinin her harfiyle en az bir gazel yazmıştır. Divanında en fazla gazel bulunan Pertev, şekil bakımından gazelde herhangi bir yenilik yapmamıştır. Zaten Klâsik şiirimizde şairlerin de çoğunun üzerinde durduğu gibi şekildeki yenilikten çok muhtevayla ilgili yeniliklere dikkat çekilmiştir. "Divan şairi nazım şekillerinin hepsinde de maharetini göstermekle beraber sanatkâr mizacı bakımından ya kasideci, ya gazelcidir, ya mesnevi tarzında yahut da rubai söylemekte sivrilir".[144] Pertev'i gazel şairi saymak gerekir. O, bir yanıyla Nedim'e benzerken öbür yanıyla da Nâbî'ye benzemektedir.

Şairimiz de Nedim gibi hayatın bütün zevklerini yaşamak istediği için onun yaratılışına en uygun düşen gazel nazım şeklini tercih etmiştir. Divanında 568 tane gazelinin olması onun bu türe ilgisini açıkça göstermektedir. Nedim'in İbrahim Paşa'nın adını anarak gazellerini bitirdiği gibi Pertev de çoğu gazel olmak üzere pek çok şiirini hocası Neş'et'in adını anarak bitirmiştir. Pertev'in gazelleri çoğunlukla 5-6-7 beyitten

[144] Hasibe Mazıoğlu, Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik, Akçağ Yay., Ank., 1992, s. 106-107.

oluşmakla birlikte 8-9 beyitten oluşan epey gazeli vardır. 9 beyti aşan müzeyyel sayılacak 24 gazeli vardır.

Gazellerin beyit sayılarına göre dağılımı

5 beyitlik	300
6 beyitlik	96
7 beyitlik	83
8 beyitlik	32
9 beyitlik	33
10 beyitlik	9
11 beyitlik	8
12 beyitlik	1
13 beyitlik	2
14 beyitlik	1
16 beyitlik	1
18 beyitlik	1
20 beyitlik	1
Toplam	**568**

Tablo 1

Doğrusu Pertev şekle ait detayları çok da önemsemiş bir şair değidir. Ancak onun bilinçli olarak seçtiği ve kullandığı deyim, atasözü ve halk kullanımları, şiirlerindeki, özellikle de gazellerindeki dil bilincini göstermesi bakımından önemlidir. Bu durum aynı zamanda gazellerinin kafiye ve rediflerini özellikle Türkçe kelimelerden seçmesiyle daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Şair, 56 tahmis yazarak bu alandaki başarısını göstermiştir. Pertev'in divanındaki en dikkate değer yeniliklerden birisi de tahmisleridir. Tahmisleri içinde en başarılı olduğu tarzın şuhâne olduğunu belirtmek gerekir. Ancak O, İranlı şairlerin gazellerini de alıp tahmis etmiştir. Bir şairin herhangi bir mısraı veya beytinin alınıp tanzir edildiği yaygındır. Benzer örnekleri Pertev de yapmıştır. Ancak o çok sayıda Farsça yazılmış şiiri ya yine Farsça ya da Farsça şiiri Türkçeyle tahmis etme yoluna gitmiştir. Bu da

yaygın olmayan bir yolu tercih etmek demektir. Tahmislerinde dikkati çeken bir başka özellik de hikemî veya âşıkâne edâyla yazılmış bir gazeli daha çok şuhâne edâyla tahmis etmiş olmasıdır.

2. AHENK

2. 1. Vezin

Bilindiği üzere Klâsik şiirimizin ölçüsü aruzdur. Şairler, bütün manzum eserlerini aruz ölçüsüyle söyler veya yazarlar. Aruz bu şiirde değişmez ve vazgeçilmez unsurlardan biridir. Ancak asıl Türk ölçüsünün hece olduğu bilinmektedir. İslâmiyetle birlikte Türk şiirinde başlayan aruz serüveni Servet-i Fünûn edebiyatından sonra önemini gittikçe yitirerek yerini yavaş yavaş tekrar heceye bırakmıştır. Ancak aruzun etkileri günümüze kadar süregelmiştir. Pertev, Klâsik edebiyatımızın bir temsilcisi olduğu için şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır. Ancak yeniliğe ait bazı izler de bulmak mümkündür. Divanının ilk manzumesini heceyle yazan Pertev, Nedim'den sonra giderek yaygınlık kazanan heceyle birer ikişer şiir yazma geleneğine de uymuştur. Nitekim arkadaşlarından Şeyh Gâlib ve Beylikçi İzzet gibi şairler de bu geleneğe uymuşlardır. Pertev'in hacimli sayılacak divanında sadece bir manzumenin heceyle yazılması sembolik bir anlam taşımaktan öteye geçmez. Ancak bunun bir gelenek halini almasında bu örneklerin rolü büyük olmuştur.

Pertev, Klâsik şiirimizin aruzu en iyi kullanan şairlerinden biridir, dersek yanlış olmaz. Çünkü onun şiirlerinde aruz hatası neredeyse yok denecek kadar azdır. Pertev, aruz ölçüsünün pek çok bahir ve kalıbını kullanmıştır. Onun aruz konusunda da bilgi ve birikiminin üst düzeyde olduğunu söylemek pekâlâ mümkündür.

Gazellerde kullanılan vezinler:

Bahir	**Vezin**	**Toplam**
Müctes	Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün	48
Hezec	Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün	2
Remel	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	119
Hezec	Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün	110
Remel	Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün	90
Muzari	Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün	91
Hezec	Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün	54
Hafif	Feʿilātün mefāʿilün feʿilün	27
Hezec	Mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün	3
	Feʿūlün mefāʿīlün feʿūlün mefāʿīlün[145]	1
Remel	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün	2
Remel	Feʿilātün feʿilātün feʿilün	1
Remel	Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	1
Kâmil	Mütefāʿilün mütefāʿilün mütefāʿilün mütefāʿilün	1
Seri'	Müfteʿilün müfteʿilün müfteʿilün	1
Hezec	Mefʿūlü mefāʿilün faʿūlün	4
Recez	Müstefʿilātün müstefʿilātün	1
Recez	Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün	2
Münserih	Müfteʿīlün fāʿilün müfteʿīlün fāʿilün	1
Recez	Müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün	1
Müctes	Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilālün	1
Seri'	Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün	2
Kâmil	Mefāʿilātün mefāʿilātün mefāʿilātün mefāʿilātün	1
Mütekârib	Faʿūlün faʿūlün faʿūlün faʿūlün	1
Mütekârib	Faʿūlün faʿūlün faʿūlün faʿūl	1
Muzari	Mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün	1
Hezec	Mefāʿīlün faʿūlün mefāʿīlün faʿūlün	1
Toplam		**568**

Tablo 2

[145] Mevcut kaynaklardan bu veznin bahrini tespit edemedik.

2. 2. Kafiye ve Redif

Ahenk unsurları içinde yer alan kafiye ve redifler, şiirin en önemli özelliklerindendir. Belki de şiirle birlikte var olan bir sanat unsurudur. Şiirin geçirdiği bütün aşamalardan sonra ölçüyle birlikte hâlâ en vazgeçilmez unsur olarak yerini korumaktadır. Kafiye ve redif, Klâsik şiirimizde daha sağlam bir yer edinmiş ve şairlerimizce taviz verilmeksizin kullanılmıştır. "Mısra sonlarında bulunan seslerin benzerliği şeklinde tarif edilen kafiyenin eski edebiyatta göz için olduğu belirtilmekte ise de, bu, harf uygunluğu içinde belirlenen bir tarif olduğu takdirde kat'iyet kazanabilir; yani ayrı harfler içinde kafiye yapılmaya çalışılmaz. Fakat, edebî kıymeti bulunan metinlerde seslerin kulakta bıraktığı te'sire dikkat edildiği görülür."[146] "Son harf ve harekeleri birbirine uygun olan ve mısra yâhut beyt sonunda bulunan kelimelerdir."[147]

Kafiye, "en az iki dize sonunda, anlamca ayrı, sesçe birbiriyle aynı iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir."[148] "Kafiye, divân şiirinde ses, redif ise söz tekrarlarının mısra sonlarında simetrik olarak kullanılmasıdır."[149] Pertev, şiirlerinde kafiye türlerinin hepsini kullanmıştır. Kafiye ve redif konusunda rahat davranan Pertev, daha önce kullanılmayan kelimeleri de redif olarak kullanmıştır.

2. 3. Tekrarlar

Pertev'in Divanında en çok dikkati çeken özelliklerden biri de tekrarlardır. Pertev, şiirlerinde özellikle tekrarlara çok sık yer vermiştir. Bilindiği üzere tekrarlar, sanat gayesiyle baş vurulan unsurlar olmakla birlikte, aynı zamanda müzikaliteyi sağlamak maksadıyla da kullanılmıştır. Tekrarlar, hangi maksatla kullanılırsa kullanılsın mutlaka şiire bir canlılık ve ahenk unsuru olarak katkıda bulunduğu bir gerçektir. Pertev, şiirlerinde tekrarları hemen hemen her biçimiyle kullanmıştır. Pertev'in şiirlerinde;

---

[146] Neclâ Pekolcay vd., İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'îlere Giriş, Kitabevi Yay., İst., 1994, s. 88.

[147] Tahirü'l-Mevlevî, Edebiyat Lügatı, Enderun Kitabevi, İst., s. 77.

[148] Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay., 1992, s. 59.

[149] Muhsin Macit, Divân Şiirinde Âhenk Unsurları, Akçağ Yay., Ank., 1996, s. 83

özellikle redd-i mısraların büyük ölçüde kullanıldığı görülmektedir. Tanzir edilmek üzere alınan mısralar, mutlaka redd-i mısra olarak tekrarlandığı görülmektedir. Aşağıya aldığımız şarkısının ilk bendinde: "özler-gözler, ince-gonca, miyân-dehân, cân-ı nizâr-bülbül-i zâr" arasında tam bir ahenk yakalanmıştır, bunun dışındaki kelimeler ise tamamıyla birbirinin tekrarıdır:

1. Seni özler seni bu cān-ı nizār
2. Gel gel ey ince miyānum gel gel
3. Seni gözler seni bu bülbül-i zār
4. Gel gel ey ġonca-dehānum gel gel (Ş. 3/I)

***

1. Āteşīn-sāġar-ı laʿlüñ lebüme
2. Yana ko ko yana cānum yana ko
3. Ko lebüñ baḳma bu tāb u tebüme
4. Yana ko ko yana cānum yana ko (Ş. 5/I)

***

1. Sen ol maḥbūb-ı müsteşnā-yı Mevlāsın ki destüñde
2. Sen ol miḥmān-ı ḫāṣṣ-ı Ḥaḳ Teʿālāsın ki destüñde
3. Sen ol şulṭān-ı taḫt-ı ʿarş-ı ʿālāsın ki destüñde
4. Sen ol refref-süvār-ı ʿālem-ārāsın ki destüñde
5. Şihāb u māh-ı nev tīr ü kemāndur yā Resūla'llāh (Tah. 1/II)

***

Pertev-i bī-rengde vardur ki bir rengīn-edā
Āşnāya āşnā bīgāneye bīgānedür (G. 104/12)

Pertev, bir kaç şiirinde mısra başında aynı kelime grubunu iki defa tekrarlamıştır:

Ey dil ey dil mihr-i fikrüñle cihān ṭābendedür (Tah. 21/VIII/1)

Sende bu sende bu ḥüsn olınca ey ebrū hilāl
Şüphe yoḳdur kim meh-i bedr-i cemāl eyler seni (G. 550/3)

1. Cūlar gibi sīrişküm aḳarken şırıl şırıl
   Ol ḫˇāb-ı nāzda uyumışmış mışıl mışıl

2. Nāyuñ nevā-yı sūz-ı dili yaḳdı ʿālemi
   Bilmem ne didi güşına ney-zen fışıl fışıl
   ... (G. 320/1,2)

Pertev'in şiirlerinde ikilemelerden de çok sık yararlanılmıştır. "İkileme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır."[150] İkilemelerin sadece söz tekrarları olarak ahengi sağlayan unsurlar değil, aynı zamanda birimler arasındaki şekil ve anlam kaynaşmasını da sağladığını görmekteyiz. "İkilemelerle şiirin anlamı arasında öyle bir bütünleşme olur ki, şiirdeki kompozisyon kelimelerle çizilen resme yaklaşır."[151] Aşağıya aldığımız Pertev'in gazelinde de her beytin her iki mısraında ikilemeler kullanılmıştır. Bu ikilemeler beytin genel anlamı içinde bir uyum sağlamakla birlikte mısralar arası anlam uyumunu da sağlamaktadır. Ayrıca her iki mısrada tekrarlanan ikilemelerin sesleri arasında da bir uyum söz konusudur:

1. Görinen nokta nokta şanma ḫāl-i ʿanberīnümdür
   Didi saf şaf siyeh-püşān mülk-i zülf-i çīnümdür

2. Ser-ā-pā sīnemi sūrāḫ sūrāḫ eyleyen neyveş
   Ġamuñla lahza lahza āteş-i āhı enīnümdür

3. Amān at nāvek-i müjgānuñı tek sīneme bir bir
   Dil ü cān ey kemān-ebrū saña kat kat rehīnümdür

---

[150] Vecihe Hatiboğlu, Türk Dilinde İkileme, TDK Yay., Ank., 1981, s. 9.

[151] Muhsin Macit, Divân Şiirinde Âhenk Unsurları, Akçağ Yay., Ank., 1996, s. 42.

4. Olup tīġ-ı nigāhuñdan cebīnüm nīme nīme āh
   Ṣanurlar şerḥa şerḥa yaralar çīn-i cebīnümdür

5. Görince böyle nev ṭarḫı ḳopar āvāze-i hey hey
   N'ola peh peh dinilse Pertevā rengīn-zemīnümdür (G. 197)

Bir başka şiirinde mısra sonlarında "âh" seslerini dört kez tekrarlanmaktadır:

1. Ḫaṭ çekdi mülk-i ḥüsne sipāh āh āh āh
   Ḳaldı ġubār içinde o māh āh āh āh
   ... (G. 438)

Pertev, aynı anlam ve aynı yapıdaki ikilemeleri de tekrarlar arasında kullanmıştır: *"ḳura ḳura, bura bura, ura ura, şora şora, dura dura, yora yora"* Ayrıca mısra sonunda kullandığı bu tekrarların bazılarında anlamdan daha çok ahenk unsuru olarak kelimenin son iki hecesinin tekrarlandığı görülmektedir. Ancak bu kullanımlarda ölçünün zorlaması da söz konusudur: *"dīgeri geri, sīmīn-beri beri, mıṣṭarı ṭarı, miġferi feri, şeş-peri peri, serserī seri, Senceri ceri, beñzeri zeri"* Yine ahengi, beyit ve mısraın bütününe yaymak için kelime-hece-ses tekrarlarından da çokça yararlandığı görülmektedir:

1. Ġamuñla kāse kāse nūş idersem mey pey-ender-pey
   Gelür imdāduma ceyş-i neşāṭ key pey-ender-pey

2. Maḥal reşk-āver olsa sāz-ı bezme sīne kim anda
   Dükenmez nāle vü āġāze-i hey hey pey-ender-pey

3. Ser-ā-pā şerḥa vü dāġ ile cismüm çün ney olmışdur
   Gelür her perdesinden ṣad ṣadā-yı ney pey-ender-pey

4. Felek ben ülfet itdüm germ ü serd-i rūzgāruñla
   Ne ġam sermā zemistān olsa germā vey pey-ender-pey

5. Seni tebrīde benden saʿy ile ey Pertevüñ māhı
Hücūm eyler ġam-ı ʿaşḳuñ gibi her şey pey-ender-pey (G. 505)

***

1. İtmesūn çeşm-i füsūnger ġamze-i ṭannāza nāz
İstemez yāverlik itse şayda da şah-bāza bāz

2. Nuṭḳ-ı dil-āgāh-ı mirʾāt-ı serāʾir olmasa
Münʿakis olmazdı şiʿr-i Ḥāfıẓ-ı Şīrāza rāz

3. Ey yazan tīr-i nigāh-ı yārdan çekdüklerüm
Çille-i hicr-i kemān-ebrūların ḫamyāze yāz

4. Kūs u dühl olmaḳ uṣūlāt āşnā bir kimseye
Ölmeden yegdür dehān-ı muṭrib-i nā-sāza sāz

5. Böyle taḳsīm itdi ḳassām-ı ezel kim Pertevā
Çoḳ gelür rūzī ḳanāʿatkāre ṣāḥib aza az

(G. 218)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PERTEV'İN ŞİİRLERİNİN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

1. MAHALLÎ UNSURLAR

1. 1. Mahallîleşme

"Dilde sadeleşme, edebiyatta millîleşme"[152] olarak özetlenebilecek mahallîleşmenin kesin tarihini söylemek mümkün değildir. Çünkü her dönemin "dilde sadelik ve edebiyatta millîlik" ölçütü farklı olduğundan ve farklı sonuçlar vereceğinden bu konuda kesin bir yargıya varmak zordur. Arap ve İran edebiyatlarının kuralları ve terminolojisinin büyük ölçüde kullanıldığı dönemlerdeki edebiyatımızın en fazla eleştiri alan noktası; gelişmiş Arap ve İran edebiyatlarını taklit ettiğidir. 18. yüzyıla gelindiğinde ise bu edebiyatların ürünlerine eş ve o ürünleri veren sanatçılar kadar iyi, hatta onlardan daha başarılı sanatçılarımız yetişmiştir. Bu dönemde, mahallîleşme cereyanının ortaya çıktığı kanısı yaygındır. Bu düşünceye göre 18. yüzyıldan önce yaşamış sanatçılarımız büyük bir töhmet altında kalacaktır. Çünkü kastedilen dönemde sanatçılarımızın gayesi Arap ve İran edebiyatlarını taklit etmek değil bilakis İslâm dünyasında bu edebiyatların ve sanatçılarının gördüğü büyük ilgiyi, kendilerinin de görmek istemeleridir. Sanatçılarımızın bu ilgiye mazhar olmak için aynı inancı paylaşan Müslüman dünyasının ortak ürünleriyle eserler ortaya koyarak, bunu yapmak istemelerinden daha doğal ne olabilirdi? Ancak bu sanatçılara gayr-ı millî demenin edebiyat tarihimiz açısından pek de isabetli bir karar olacağını düşünmemekteyiz. Anılan Arap ve İran şairlerinin bütünü övülmemekle birlikte daha çok kendileriyle ya da başkalarıyla bir mukayeseye gidilmesi şeklindedir. Ayrıca her şairin belli ölçüde kendini övmesini veya başkalarıyla kıyaslamasını da kişisel bir tatminden ziyade, millî bir refleks olarak değerlendirilmesinin belki daha doğru bir yargı olacağı kanaatindeyiz. Mahallîleşme ve millîleşmenin en önemli ölçütlerinden sayılan atasözleri ve deyimlerimiz hangi şairimiz tarafından kullanılmamış ki? Aslında şiirde evrensele ulaşma isteğiyle birlikte millîlik de her zaman bir zorunluluk olmuştur.

---

[152] Dilek Batislam, Nedim Divanı'nda Mahallileşme, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana-1993.

Yaşanılan yerin ve dönemin bütünüyle canlı bir tanığı olan sanatçı, eserine ruhî ve maddî yapıyı kendince aktaran bir kişidir. Sanatçıların, yaşadıkları veya hayal ettikleri mahallî çevrenin en güzel ve umumî yerlerini, toplumun inançlarını, gelenek ve göreneklerini, sevinç ve üzüntülerini kısaca kültürel bütün öğelerini tam olmasa bile belli ölçüde eserlerine aktardıklarını bilmekteyiz. Bu nedenle hem toplumunun hem de kendisinin soyut ve somut güzellik anlayış ve algılayışını şiirlerine aksettiren şairler, şüphesiz çok önemli bir misyona sahiptirler.

Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, kendisinden önce yaşamış ve mahallîleşmenin en önemli temsilcisi sayılmış olan Nedim'den çok etkilenmiş ve şiirlerine onun etkisiyle önemli ölçüde mahallî ve millî öğeleri aksettirmiştir. Bu nedenle mahallîleşmenin etkisiyle olsa gerek şuh edâyı en çok kullananlardan biri de Pertev olmuştur. Her ne kadar araştırıcılar onu Nedim kadar başarılı bulmamışlarsa da onun sadece bu edâyla şiir söylemediğini de belirtmemiz gerekir. Kendisinden önce varolan bütün edebî ve kültürel birikimi kullanma şansına sahip olan şairden, her alanda aynı ölçüde üstün başarı göstermesi beklenmemelidir. Bu nedenle Pertev, şuhâne edâyı Nedim kadar başarıyla kullanmış olmasa bile onun önemli takipçilerinden olmayı başarmış bir şair olarak edebiyat tarihine geçmiştir.

1. 1. 1. Dil ve Üsluptaki Mahallîleşme İle İlgili Unsurlar

Klâsik şiirimizde kullanılan dilin aslı Türkçe olmakla beraber çok sayıda Arapça ve Farsça kelime, kelime gruplarını içerdiği bilinmektedir. Yabancı unsurların çokça kullanıldığı bu şiirimizin ölçüsünün de yabancı olduğu herkesin malumudur. Dildeki bu yabancı unsurların çokluğunda başka pek çok sebebin yanında ölçünün önemli oranda rolü vardır. Çünkü Türkçe, aruz ölçüsüne uygun bir dil değildir. Arap ve Fars dilleri aruz ölçüsüne daha uygun oldukları için, şairlerimiz Türkçe kelimeler yerine bunların yabancılarını tercih etmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, zamanla o kadar kanıksanmış ki artık Türkçe kelimelerin yerine Arapça ve Farsçalarını kullanmak pek de yadırganmamıştır. Hatta alışılmış bir durum olduğundan bu yabancı unsurların yerine Türkçelerini kullanmak daha yadırganmıştır. Ancak bu yabancılaşma belli bir noktadan sonra yine sanatçılarımız tarafından eleştirilerek öze dönme ve millî bir refleks olarak tekrar Türkçeleşme yoluna girmiştir. Bu anlamdaki bilinen ilk tepkiler, 15. yüzyıla

dayanmaktadır. Başlangıçta ferdî olarak ortaya çıkan bu çabalar, 16. yüzyıla gelindiğinde daha bilinçli ve topluluk şeklinde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Dilde aşırı derecede yabancı kelime ve kelime guruplarının kullanılmaması bunların yerine Türkçelerinin tercih edilmesi ve halkın dilinde yaşayan şekliyle kullanılması benimsenmiştir. Milletin ortak ruhunun ortaya çıkardığı atasözleri ve deyimlerin kullanılmasıyla beraber, yine yabancı kökenli olmakla birlikte halkın dilindeki kullanım biçimleriyle şiirlerde yer alması, mahallîleşmenin ilk örnekleri olarak değerlendirilmektedir.

16. yüzyılda Tatavlalı Mahremî, Edirneli Nazmî gibi dilde Türkçeciliği savunan şairler, Türkî-i Basit cereyanını başlatmış ve uygulamaya çalışmışlardır. Bunlara daha önce yaşayan Aydınlı Visâlî'yi de katmak gerekir. Bu şairlerin başlattıkları bu cereyanın dinî duygularla millî duyguları aynı potada eritmek olmasına rağmen yeteri derecede ilgi görmemişlerdir. Bundan dolayı da başarılı olamamışlardır. Aslında Türk edebiyatında daha önce bunu gerçekleştirmiş şairler olmakla birlikte, bu cereyanın başarısız olmasında bu kişilerin yeteneklerinin önemli rolü olduğunu söylemek gerekir. Çünkü istedikleri kendi dilleriyle şiir yazmak olan bu şairlerin başarısız olmaları, ancak bu şekilde izah edilebilir. Nitekim 17. yüzyıldaki şairlerden Nâbî, dilde sadelikten yana olmuş aynı zamanda Klâsik şiirimizin en başarılı temsilcilerinden birisi olmayı da başarmıştır. Bu başarıda Nâbî'nin yeteneğinin önemi ortadadır. 17. yüzyılın bir başka önemli temsilcisi olan Sâbit ise, Klâsik şiirimizin kendisinden önceki dönemlerin neredeyse bütün özelliklerini şairlik kudretiyle özetleyip Sâbitâne edâyla verebilmiştir. O, en az Acem taklitçisi olarak şöhret bulmuştur[153]. Bunu da yeteneğiyle gerçekleştirmiştir. Günlük yaşamın bütün detaylarını şiire sokabilen şair, atasözleri, deyimleri ve halkın konuşma dilini kullanarak adeta gülümseyen bir şiir ortaya koymuştur.

18. yüzyıla gelindiğinde; Klâsik şiirimiz artık bütünüyle bir Türk şiiri olma özelliğini gerçekleştirmiştir. Yani başka dil ve edebiyatlardan etkilenme ve esinlenme en az seviyeye inmiş ve şiirimizin yönü kendimize dönmüş ve kendi şairlerimizce belirlenmiştir. Mahallîleşmenin etkisiyle pek çok şair kendince bazı etkiler bırakmış olmakla birlikte Nedim, hem bu yüzyılın hem de önceki yüzyılların en önemli öncüsü ve uygulayıcısı olmuştur. O, şiirlerinde yerli konular, mekanlar ve dili kullanmıştır.

---

[153] Vasfi Mahir Kocatürk, age., s. 473.

Onun şiirlerinde atasözleri ve deyimlerle, karşılıklı konuşma dili önemli bir yer tutmaktadır. Bu şekilde İstanbul Türkçesini daha canlı ve sevecen bir hale getirmeyi başarmıştır. Böylece dilde ve üslupta mahallîleşme diyebileceğimiz; dilin sadeleşmesinden çok Türkçeleşmesi ve halkın kullandığı biçime gelmesi veya yaklaşması, atasözleri ve deyimlerin kullanılmasıyla millîleşmesi sağlanmıştır. Ayrıca halkın dili kullanımıyla elit tabakanın dili kullanımı birbirine yaklaşmış ve edebiyatta bir bütünleşmeye gidilmiştir. Şiirlerde kullanılan kafiye ve rediflerin Türkçe kelimelerden seçilmesiyle şiirin temelinin Türkçeleştirilip daha sevecen bir hale gelmesi ve toplumun her kesiminden insanların ilgisinin şiir ve edebiyata yönlendirilmesi ve bu ilginin artırılması sağlanmıştır. Bütün bunlardan sonra aruz artık eskisi kadar revaç bulmayıp hece vezninin kullanımı da yaygınlaşmıştır. Pertev, yüzyılın bu alandaki önemli temsilcilerinden olmakla birlikte şimdiye kadar ondan hakkıyla bahsedilmemiş olması büyük bir talihsizliktir. Çünkü Pertev, Nedim'den sonra özellikle mahallîleşmenin ve şuh edânın kullanılması ve yaygınlaşmasında bize göre önemli ölçüde etkili olmuştur. Pertev, hacimli bir divan oluşturacak kadar şiir yazmış ve bu şiirlerinin çoğu dönemine göre birçok açıdan yeni sayılacak niteliktedir.

1. 1. 2. Mahallî Coğrafya

Mahallî coğrafya kültürün en önemli ögelerinden birini oluşturmaktadır. Hatta coğrafyanın toplumun ontolojik yapısıyla da çok yakından ilgili olduğunu biliyoruz. Toplumun bir ferdi olarak şairin de yaşadığı mahallî ve kültürel coğrafyayı şiirine yansıtmaması düşünülemez. Pertev, İslâmî, millî ve kültürel coğrafyayı bazen ayrı ayrı bazen de beraberce şiirine aksettirmiştir. O, Çin ve Hindistan'dan Avrupa'ya, Kuzey Afrika'dan Sibirya'ya kadar geniş bir coğrafyayı şiirinin malzemesi olarak başarılı bir şekilde kullanmıştır. Genel coğrafya içinde en çok sözü edilen memleketlerden biri Mısır'dır. Mısır'ın ikinci kez fethedilmesinden duyduğu memnuniyetini dile getiren Pertev, daha çok Mısırlıların kullandığı ve Mısır'ın hem kendileri hem de dünya için önemini gösteren "ümm-i dünya" tabirini de kullanmıştır. Ancak sık sık dile getirilen bu coğrafyanın artık millî ve mahallî bir coğrafya parçası olarak düşünülmeye başlanmıştır.

1. 1. 2. 1. İstanbul ve Semtleri

Pertev'in şiirlerinde özellikle hem siyasî hem kültürel hem de ekonomik yönden başkent olan İstanbul'un yeri başkadır. İstanbul'un bazı önemli semtleri, Lale Devri'nde ön plâna çıkmaya başlamıştır; Adalar, Beykoz, Laleli, Boğaziçi, Çamlıca, Galata, Göksu, Üsküdar, Okmeydanı gibi yerlerin, aynı zamanda Tanzimat Dönemi eserlerinde de önemli yer tuttukları bilinmektedir. Bu özelliğin günümüze kadar devam ettiğini de söyleyebiliriz. Pertev, İstanbul'u ve çevresini övdüğü Ali Refik Efendi'nin yalısını anlattığı şiirini, Nedim'i hatırlatır bir üslupla kaleme almıştır:

Bu mevḳi' eyledi baḥr-ı siyeh boġazını nūr
Güzel maḳām ferāḥ-baḫş çeşm-i bed ola dūr

Hevā-yı dil-keşi cān u dile sürūr-āver
Sezādur olsa eger nām-ı pākı dār-ı sürūr

Sirişte şādlıḳ ile zemīninüñ ḫāki
Binā-yı pāki daḫi vaḳf-ı dil-hūşī vü ḥużūr

Zemīn-i pākidür ol rütbelerde dāmen-gīr
Ki mihmān olur elbetde ḳalmaġa mecbūr

Feraḥ-fezālıġını görse böyle ger rıḍvān
Ḳalurdı rū-be-ḳafā ḫuld içünde tā dem-i ṣūr

Egerki sāyesini sürme itmese ḫūrşīd
Felekde olmaz idi çeşmi öyle çeşme-i nūr

Yanında āyinesidür o ḥavż ol ḳaṣruñ
Temeşşül eyler içünde iden mürūr u ʿubūr

Ṣadā-yı mevc-i bem ü zīri naġmesāz-ı ṭarab
O ḥavż-ı yem ki yanında çü kāse-i ṭanbūr

Güẕār iderken ıraḳdan bile neẕẕāre ile
Ḫarābe-ḫāneleri dīdenüñ olur maʿmūr

Eger ki raḫne-i dīvārın āşiyān itse
Hevāsı perverişiyle hümā olur ʿuşfūr

Hevāsı şöyle feraḥ-baḫş u dil-güşādur kim
Tahayyüli ile maġmūm olan olur mesrūr

Hevāsınuñ eṣerinden idi ki naḳḳāşuñ
Elinde ḫāme-i mū oldı şemʿa-i kāfūr

Boġaziçinde ne var olsa her gice meh-tāb
Şuʿā-ı nūr hevāsı semāya bedr-i büdūr

Ḳaşırları ki ḳuṣūr-ı cinān ile hem-ser
Bulınmaz anda Sinimmār ararsa daḫi ḳuṣūr

Ḳuṣūr nice bulurmış ḳaṣrlarında anuñ
O ṭarḥ-ı pāke Sinimmār olamaz müzdūr
... (Methiye 7)

İstanbul, ilim-irfan ve kültür şehridir. Orada çok sayıda şöhretli şairler ve edipler olmasına rağmen; Pertev gibi güzel şiir söyleyenleri çok azdır. Pertev, İstanbul'un adını zaman zaman İslâmbol şeklinde de kullanmıştır:

Meṣīl-i Pertev-i ḫoş-güyı az Sitānbuluñ
Egerçi şāʿir-i şöhret-şiʿārı pek çoḳdur (G. 88/5)

Eyleyüp İzmīrden İslāmbola āḫir nüzūl
Kaṣdı iḫvānı ziyāret idi ancaḳ nāgehān (T. 8/9)

Şiirlerinde İstanbul'un her semtini o dönemdeki bir güzelliğiyle anan şairimiz, bu semtleri önemli olan bir özelliğiyle şiirlerine yansıtmıştır. Örneğin Pertev'in gördüğü beyaz gerdanlı, lale yanaklı bir güzelin ya Lalelili ya da Aksaraylı olabileceğini söylemektedir. Ayasofya'da görülen bir güzel ise İslâmdan önceki Kabe'de bulunan putlardan birine benzetilmiştir:

Ol lāle-ḫad beyāż o gerden ki anda var
Ol şūḫ Lālelili yāḫud Aḳsarāylıdur (G. 128/3)

Görenler ol büti dirler Ayasofyada Pertev
Derūn-ı Kaʿbede evvel olan aṣnāmdan ḳalmış (G. 234/7)

Atmeydānından ey çāpük-süvār āteş gibi
Her seḥergāh esb-i pür-zīb ü ferūñ parlar geçer (G. 122/5)

Göksu ve Kağıthane semtleri o dönem için de gezinti ve eğlence yerleri olarak bilinmektedir:

Gökşuda seyr idüp size medḥ itdügüm güzel
Şol ḳayıguñ kıçundaki māʾī binişlidür (G. 144/4)

ʿİzzetāsā neşʾenüñ buldur şuyuñ zühd eyleme
Gökşuda gök-ḳandil ol Pertev ḳo gitsin ʿaḳl u hūş (G. 236/5)

Nice gelmez benüm yoḳuşuma fikr it a hercāyī
Raḳīb ile Vefāya ṭoġrı sen in git de Zeyrekden (G. 378/6)

Gitmek isterken o fındıḳcıyla bir gün Beyḳoza
İtdi kāfirlik yanaşdı n'eyleyim istāvroza (G. 464/1)

Pertev'in şiirlerinde Esir Pazarı, Acı Maslak, Üsküdar, Acı Hamam, Ayasofya gibi İstanbul'daki bazı semt ve yerlerin adı sık sık geçmektedir. Pertev'in çevresiyle ne kadar yakından ilgili birisi olduğunu yukarıdaki beyitlerinden çıkarmak mümkündür. Onun şiirlerinde İstanbul'un semtlerini, tarihî ve toplumsal hizmete matuf yerlerini bulmak her zaman mümkündür. Ayrıca az da olsa, İstanbul'da bazı semtlere yağmurlu

bir günde yaya gitmenin mümkün olmadığını söylediği sosyal ve toplumsal temalı şiirleri de vardır:

1. Çamurlı günde kim ki gider rākiben yola
2. Eṭrāfa olmamaḳ nice mümkin zīfūs-feşān
3. Ḥalḳ isti'āẕe eyleyerek ictināb ider
4. Şeyṭān şanur o atlı daḫi kendin ol zamān (K. 16)

Onun iyi bir gözlemci olduğunu, güzellerin giyim kuşam ve süslenmesine yönelttiği dikkatinden anlamaktayız. Bir güzelin üzerinde gördüğü kıyafeti anlattığı bir beytinde adeta dönemin modasını da takip ettiğini söyleyebiliriz:

İremden mi ḫırāmuñ ey benüm ṭāvus-ı firdevsüm
Ki zīrā hey'etüñde bir yeñi çıḳma ḳıyāfet var (G. 108/3)

Nitekim benzer bir kullanımı, Nedim'den de hatırlıyoruz:

"Sürin üstündedir dik dik gibi şimdi kemerler hep
Meyân-i dilberânda bir yeni çıktı kıyâfet var"[154]

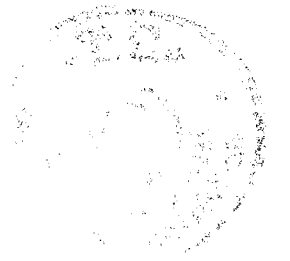
Pertev, eski bir başkent olması nedeniyle Edirne için de özel bir medhiye yazmayı ihmal etmemiştir. İzzet Bey ve Neşet mahfilinin bazı şairleri resmî görevleri nedeniyle zaman zaman İstanbul'un dışına çıkmakta idiler. İhtimaldir ki yine böyle bir görev süresince birbirinden ayrı kalan dostlar, özlemlerini gidermek için şiirler yazmışlardır. Pertev de İzzet ve Âmir için aşağıdaki şiirini yazmıştır:

Edirne şehrinüñ medḥüñ dimekde bir zemīn olsa
İçinde medḥe şāyān ya'ni kim bir meh-cebīn olsa

Çıḳar mı renc-i reh rāḥat bulur mı şehre gelmekle
Kişi ev görmeyüp ḫārā-zede ḫayme-nişīn olsa

Şırıḳ meydānına gelse bizümle oynasa mızrāḳ
Uzaḳdan baḳmasa ol serv-ḳāmet pek yaḳın olsa

[154] Hasibe Mazıoğlu, a. g. e., s. 58.

Bürūdet ḫaymede çamurla cem‘ olduḳda nisānuñ
Yuṭılmaz doğrısı her ḳatresi dürr-i şemīn olsa

Baḳılmazdı pala pinyālına vuṣlat hevāsıyla
Edirne dil-berinden fi’l-miṣāl ādem emīn olsa

Sefer-berdür bu demler Pertev ‘Āmir ile ‘İzzet
N’ola yek dīgere beyt-i ġazel gibi ḳarīn olsa (G. 488)

Pertev, şiirlerinde çok belirgin özelliklerle olmasa bile Anadolu’nun birkaç şehrinden ve beldesinden de bahsetmiş veya onları bir şekilde dile getirmiştir. Ankara, Konya, Karaman, Kestel, Mudanya, Çal bunlardandır.

1. 2. Sosyal Yaşam

Pertev’in şiirlerinde sosyal yaşamın izlerini şıkça bulabiliyoruz. Her sanatçı gibi Pertev de döneminin izlerini şiirine yansıtmıştır. Pertev, sanatçı olmakla birlikte şiirlerinde anlattığı olayları bizzat yaşayan biri olarak görülmektedir. Divanındaki bütün nazım şekillerinde bu izlere rastlamak mümkün ise de çoğunlukla tarih ve kıt’alarında sosyal yaşamın neredeyse bütün izlerine rastlayabilmek mümkündür.

Toplumu ve ferdi etkileyen/yönlendiren olaylardan her biri, Pertev’in şiirlerinde, özellikle de tarih ve kıt’alarında, dile getirilmiştir. Yeni bir fethin toplumun dinî, millî duygularını okşadığı gibi, toplumsal bilincin yeniden canlanmasına nasıl bir katkıda bulunduğu bilinmektedir. Onun şiirlerinde yeni bir cami, mescit, tekke, çeşme, türbe vb. gibi topluma yönelik hizmet veren yerlerin yapılması, açılması, tamir edilmesi veya buralara görevlilerin gelmesi konularını görmekteyiz. Pertev, evine çekilip yaşamı oradan izlememiştir. O, anlattığı ve aktardığı her olay ve durumun içindedir. Çünkü bu tür şiirlerinde özellikle etkilenmiş bir şahıs olarak karşımıza çıkar. O’nun çevresindeki

olaylarla ve gelişmelerle ne kadar ilgili olduğunu göstermektedir. Zira "Toplumu en iyi anlayan ve onu bütün yönleri ile en iyi anlatabilen sanatkârdır."[155]

Dönemin toplum yaşamı içerisinde son derece önemli olan dinî hayatın ve bu hayatın içinde yer alan cami, mescit vb. gibi ibadet yerlerinin yapılması veya tamir edilmesini konu alan şiirleriyle birlikte yine toplumsal yaşamın içinde son derece önemli yeri olan tarikatler ve bu tarikatlerin yapılışı, açılışı, buralara görev ve hizmet için gelen imam, şeyh, postnişin gibi kimselerin, özellikle ölümlerine düşülen tarihlerde; emek ve rolü olanların adları anılarak onların taltifi, ve hayırla yadedilişleri sağlanmaktadır. Bunu yapan sanatçının kendisi ve toplumu adına sosyal bir görevi de ifa ettiklerini görmekteyiz. Sanatçılar, çevresindeki önemli kimseler ve özellikle tanıdıklarının sakal bırakmaları, hacca gitmeleri, çocuklarının doğumları dolayısıyla düşülen tebrik ve kutlama tarihlerinde; ince bir ruh, nezaket ve kadirşinaslığı da görmemek mümkün değildir. Aynı şekilde bu şahısların ölümleri üzerine yazılan mersiyelerin de bir vefa örneği olarak değerlendirilmesi gerekir. Bunların sadece maddî bir beklenti için yapıldığını söylemek haksızlık olur, kanaatindeyiz. Nitekim bu kaygılarla yazılanların olduğunu da kabul etmek gerekir. Yaşamın önemli bir parçasının da geçinmek olduğu unutulmamalıdır.

Topluma yönelik hizmet veren yerlerin yapılmasında ve hizmetlerin yürütülmesinde rolü olanları tazim ve taltif etmek dönemin aydını olan şairin çevresine ve toplumuna karşı duyarlığını göstermesi bakımından da önemlidir. Bu maksatla yazılan kaside, tarih, kıt'a vb. şiirlerin edebiyatımızın bilinip tanınması noktasında yapılacak değerlendirmeler için ne kadar önemli belgeler olduğu da ortadadır.

Pertev, sosyal yaşamı işleyen şiirlerinde; özellikle nasihatleri ve uyarılarıyla dikkati çekmektedir. Nasihatleriyle adeta toplumun mürebbiliğini üstlenmiş biri olarak görülmektedir. Ancak o, katı bir ahlakçı olmaktan öte tolumunun huzurunun sağlanması için dinin ve ahlakın öngördüğü kural ve prensipleri hatırlatmaktadır. Hatta bazı şiirlerinde uyarılarını mizahla da yapmaktadır. Belli ki Pertev de mizaha ta o yıllarda sosyal içerikli bir işlev yüklemiştir.

Pertev'in şiirlerinde eğlenceden giyim kuşama, bazı adetlerlerden bazı hastalıklara, ahlakî çöküntüden eğitime, eğlenceden yasaklara kadar sosyal içerikli pek çok konuyu görmek mümkündür. Bu da gösteriyor ki o, sosyal yaşamın her safhasına duyarlı,

---

[155] Sabahattin Küçük, Bâkî'nin Şiirlerinde Sosyal Hayatın İzleri" Türk Dünyası Araştırmaları D., S. 59, 1998, s. 153.

toplumuna karşı sorumlu bir sanatçı kimliği taşımaktadır. Dönemin içki yasağıyla ilgili düşüncelerini yansıttığı bir müzeyyel gazelinde; onu bu yasağı destekleyen bir sanatçı olarak görmekteyiz:

1. Ṭıflān bu çaġda saña çeksün bıçaġını
   Sen ol begenme gör de bunı mey yasaġını

2. Ol mest-i nāz terk ideli nūş-ı bādeyi
   Farḳ eyler oldı birazcıḳ şol u şaġını

3. Ḳurtıldı ser-ḫoşuñ seri renc-i ḫumārdan
   Sāḳī ki çekdi meykedelerden ayaġını

4. Muġ-beççe şimdi ṣaḥn-ı çemende ḫırām ider
   Mey-ḫānenüñ bıraḳdı muḳassī bucāġını

5. Anlar da ḫayli ser-keş ü gerden-firāz idi
   Mīnālaruñda ṣaḥne ḳo bursun ḳulaġını

6. Taṭhīr-i cism ü perçemi ḳaṣd ile muġ-beçe
   Ḥammāma naḳl eyledi ṭas u ṭaraġını

7. Hoş bir devā-yı keyf ile ʿayyār idi şarāb
   Söndürdiler o reh-zen-i hūşuñ ocaġını

8. Oldı şarāb sāġarı ḳandīl-i ṣavmaʿa
   Fısḳ āleti şen eyledi zühdüñ çerāġını

9. Āb-ı ḥarāmı ḫall-ı ḥelāl ola bāʿd-ez-īn
   Ḫum-ı şarāb şevḳ ile atsun ḳapaġını

10. Ḳurmışdı dāmı ʿālem-i āb içre mey-fürūş
    Anuñ da rūzgār n'olur bozsa aġını

11. Rez duḫteri başılmadan artıḳ rehā bulur
Kendüye ḫaclegāh ne var itse bāġını

12. Bintü'l-ʿineb çün oldı o işkenceden ḫalāṣ
Şāyān donatsa ḫūşesi dal u budaġını

13. Ḳurtıldı ḥüsn-i sāḫteden terk-i mey ile
Rengiyle dil-berüñ görür olduḳ yañaġını

14. Kesb-i neḥāfet eyledi rind-i şimīn-ten
Maʿcūn-ḫ̆āra döndi biraz atdı yaġını

15. Mey-ḫāneler ḫarāb olalı bāġa gitdiler
Ṭavşanlar da şimdi degişdi yataġını
...
(G. 559)

2. METAFİZİK UNSURLAR

2. 1. Allah-Âlem-İnsan Anlayışı

Pertev, varlık ve varoluş konusunda tereddütsüz bir inançla Allah'a inanmaktadır. O, Allah'ın bütün varlıkları ve insanı yoktan var ettiğine samimîyetle inanan bir müslümandır. Pertev, varlık ve varoluş ile ilgili inancını ve düşüncelerini ilk manzumesinde ortaya koymaktadır. Allah'ın sıfatları ve bu sıfatlarla birlikte varlığa ve varoluşa yönelik inanç ve düşüncelerini rahat bir ruh hali ve külfetsiz bir dille ortaya koymuştur. Pertev'in bu konudaki rahatlığı, onun şeksiz ve şüphesiz bir inançla Allah'a inandığını göstermektedir. Bu şiirlerini özellikle sade bir dille ve sanat kaygısı gütmeksizin yazmış olması aynı huzuru işaret etmektedir.

Pertev, her iki münacatında tevhidî konuları da işlemiştir. Zira "Bazı metinlerde tevhid ve münacat iç içe bulunabilir."[156] Klâsik şiirimizde tevhid ve münacat türleri

[156] Mustafa İsen, Muhsin Macit, Türk Edebiyatında Tevhidler, TDV Yay., Ank., 1992, s. XI.

birbirini tamamlayan nitelikte, özellikle mürettep divanlarda bulunmaktadır. Aşk redifli şiirlerde de tevhid konusu işlenmekle birlikte varlığın sebebinin aşka dayandırldığı verilmeye çalışılır:

Derdini dilde nihân yerde ḳodı cilve-i ʿaşḳ
Dil-beri derd-i dile perde ḳodı cilve-i ʿaşḳ
... (G. 285)

Klâsik şiirimizde ve Pertev'in şiirlerinde; Allah, İslâmî inanışa uyularak çoğunlukla sıfatlarıyla anılır. Müslümanlar, Allah'ı zâtından çok sıfatlarıyla bilir ve anarlar.[157] Bilindiği üzere Allah'ın isimleri ikiye ayrılır. Zâtî ismi ve Sıfat isimleri. Zâtî ismi sadece **Allah**'tır. Sıfat isimleri de "Esmâü'l-hüsnâ" diye bilinen **"en güzel isimler"** anlamındaki doksan dokuz ismidir. İslâm dinine göre en güzel isimler, Allah'a aittir. Kur'an'da: *"En güzel İsimler Allah'ındır. O'na o isimlerle dua edin. O'nun isimleri konusunda eğriliğe sapanları bırakın.."*[158] denilmektedir. Bu konuda Taha suresi[159], Haşr suresi[160], İsra suresinde[161] de bilgiler verilmiştir. Esmâü'l-hüsnâ'nın, Kur'an âyetleriyle birlikte Peygamberimizin, *"Allah'a has doksan dokuz -ki bir eksik olarak yüz eder- isim vardır. Bu isimleri her kim (tamamen) sayarsa cennete girer"*[162] hadisiyle de önemine dikkat çekilmiştir. Bu ayet ve hadisler, Müslümanlar arasında bu isimlere olan ilgiyi artırmıştır.

Pertev'in ilk zikrettiği Allah'ın sıfatı yoktan var eden, Hâliktir. Hâlik sıfatı, münacatlarla birlikte divanının pek çok şiirinde Rab, Mabûd sıfatlarıyla ilgilendirilerek, sürekli tekrarlanmaktadır. Pertev, Rab ve Mabûd sıfatlarının ancak Hâlik olan bir varlık

---

[157] "Allah'ın Kur'ânî isimleri, İslamî dünya görüşünde, bazı bakımlardan , politeizmin bazı şekillerinde çok sayıda tanrının rolüne benzer bir rol oynar; ancak, önemli ve köklü bir fark söz konusudur, ki o da isimlerin asla kişileştirilmemesi ve bağımsız varlıklar olarak görülmemesidir." William C. Chittick-Sachiko Murata, İslam'ın Vizyonu, (Çev: Turan Koç), İnsan Yay., İst., 2000, s. 122.

[158] Araf suresi, âyet 180.

[159] "Allah'tan başka tanrı yoktur, en güzel isimler O'nundur." Taha suresi, âyet 8.

[160] " O, vareden, güzel yaratan, yarattıklarına şekil veren, en güzel adlar kendisinin olan Allahtır..." Haşr suresi, âyet 24.

[161] "De ki: 'Gerek Allah deyin, gerek Rahman deyin, hangisini derseniz deyin, en güzel isimler O'nundur'..." İsrâ suresi, âyet 110.

[162] İmâm Nevevî, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi V-XIII. C., (şerh: Zeynü'd-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Latifi'z-Zebidî, terc: Kâmil Miras), Ank. 1987, C. 8, s. 191, Hadis no: 1165.

için kullanılabileceğini de vurgulamıştır. Aynı şekilde Mübdî ve Bârî sıfatlarını da Hâlik, Rab ve Mabûdla ilgili olarak kullanmıştır:

1. Var eyleyüp yoḳdan peydā eyleyen
2. Ḫālikum Maʿbūdum Rabbim Efendim
3. Cismüme rūḥ virüp iḥyā eyleyen
4. Ḫālikum Maʿbūdum Rabbim Efendim (Mün. 1/I)

Pertev'in şiirlerinde, insanın yaratılmış bir varlık olarak ümit ve korku içinde yaşadığını, bunu Allah'ın insanoğlunun kalbine saldığını söylemektedir. Ümitsizliğin(ye's) ve korkmanın(havf) inanan bir insana has olmadığını belirten Pertev, ümit ve korku arasında olmayı müminin bir vasfı olarak görmektedir. Kullar, eğer Allah'ı bütün sıfatlarıyla tanır ve bilirlerse O'nu daha çok sever ve O'na daha yakın olmayı yani daha iyi kul olmayı isterler. Kulluk bilincine varan insanlar, sürekli Allah'ı anarlar. Allah'ı sürekli zikredenler hem bu dünyada hem ahirette mutluluğa erişirler. Çünkü Kur'ân'da: *"Onlar inanmışlar, kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşmuştur. Dikkat edin, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura kavuşur."*[163] denilmektedir. Allah'ın sıfatlarından Hâlik[164], Bârî[165] ve Mübdî[166] sıfatları birbirleriyle ilgili olarak anılmıştır:

1. Lisān u ḳalbüme ẕikrin yār iden
2. Ḫavf ü recāsını dile kār iden
3. ʿAdem ʿāleminden beni var iden
4. Ḫālikum Maʿbūdum Rabbim Efendim (Mün. 1/II)

Pertev, Allah'ın eşsiz ve benzersiz olduğunu kesin bir ifadeyle vererek O'na bundan dolayı bir İlah olarak inandığını söylemektedir. Ancak hata ve günahlarının

---

[163] Ra'd Suresi, âyet 28.

[164] Hâlik: Yaratan. "el-Hâlik; el-Bârî; el-Musavvir: Bazı insanlar, hepsi de yaratma eylemini ifade eden bu üç ismin eşanlamlı olduğunu düşünürler; ancak bu doğru değildir: Hiçlik'ten(adem) varlığa(vücûd) giden her şey, ilkin İlâhî belirlenimin(takdîr) sonra İlâhî görünümün(icâd) ve son olarak İlâhî şekil vermenin(tasvîr) nesnesidir. Allah, her şeyi varoluş terazisine(kadr) vurması itibarıyla Yaradandır(Hâlik); varoluşu fark etmesi itibarıyla Kusursuz Yaratandır(Bârî) ve ortaya çıkmış biçimlere kusursuz güzellik verecek güçte olması itibarıyla şekil Verendir(Musavvir)." Titus Burckhardt, Aklın Aynası(Türkçesi: Volkan Ersoy), İnsan Yay., s. 222, İst., 1994.

[165] Bârî: Örneği ve modeli olmaksızın her şeyi eksiksiz ve mükemmel yaratan.

[166] Mübdî: Bütün varlıkları ilkin yaratan.

çokluğunun farkında olan Pertev'in bunun için sürekli "âh u vâh" yani, tövbe ettiğini, hep af dilediğini görmekteyiz. Doğrusunun hata yapılmaması olduğunu söyleyen Pertev, kul hata da etmiş olsa İlahımız'ın kulunu affedebileceğini söyleyerek yine ümitsizliğe düşülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Hatasız kulun olmayacağını bilen Pertev, yapılan hatalara pişman olmanın ve tövbe edip af dilemenin kulluğun gereği olduğunu söylemektedir. Çünkü Kur'ân'da: *"Ey Muhammed! De ki: 'Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allah günahların hepsini bağışlar çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir.'"*[167] denilmektedir.

Pertev, Allah'ın sıfatlarını verirken birbirine yakın olanları anmak ve anımsatmak gayretindedir. Allah'ın birliğiyle ilgili, "eş ve benzerinin olmadığını" söyleyerek aynı zamanda Allah'ın Rahmân[168], Rahîm[169], Tevvâb[170], Afüvv[171], Gafûr[172] ve Gaffâr[173] sıfatlarını da hatırlatarak, günahlarının affedileceği ümidini dile getirmiştir. Çünkü İslâm dininde af ve yardım sadece "tek ve eşsiz" olan Allah'tan istenir. Çünkü İhlas suresinde: *"1. Ey Muhammed! De ki O Allah bir tektir. 2. Allah her şeyden müstağni ve her şey O'na muhtaçtır. 3. O, doğurmamış ve doğmamıştır. 4. Hiçbir şey O'na denk değildir."* denilmektedir. Allah'ın, Müheymin[174], Lâtîf[175], Halîm[176], Şekûr[177], Hafîz[178], Hasîb[179] ve Vâsi'[180] sıfatlarına göndermelerde bulunulmuştur:

1. Şerīk ü naẓīrüñ yoḳdur İlāhum
2. Bilürüm cürmümi çoḳdur günāḥum

---

[167] Zümer suresi, âyet 53.

[168] Rahmân: Dünyada herkese ve her canlıya acıyan, onları koruyan, esirgeyen ve bağışlayan.

[169] Rahîm: Ahirette yalnız mümin kullarına acıyan, onları koruyan, esirgeyen ve bağışlayan.

[170] Tevvâb: Tövbeleri kabul eden.

[171] Afüvv: Çok bağışlayan, affeden. Kulların günahlarını, hiçbir izi kalmayacak şekilde silip yok eden.

[172] Gafûr: Çok affedici. Bütün günahları bağışlayıp örten.

[173] Gaffâr: Çok bağışlayan, günah ve kusurları örten.

[174] Müheymin: Bütün işleri koruyup, gözetip yöneten.

[175] Lâtîf: Kullarına lütfeden. Yaratılmışların ihtiyacını en ince noktasına kadar bilip sezilmez yollarla karşılayan.

[176] Halîm: Hilim sahibi, yumuşaklık sahibi. Acele ve kızgınlıkla iş yapmayan, kulların isyanına rıza göstermediği halde acele edip cezalandırmayan.

[177] Şekûr: az iyiliğe bile çok mükafat ve sevap veren.

[178] Hafîz: Koruyan. Kainatı dengede tutan. Her şeyi unutmadan ilminde tutan.

[179] Hasîb: kullarını hesaba çeken.

[180] Vâsi': İlmi, merhameti, affı, nimeti sınırsız şekilde geniş ve bol olan.

3. ʿAfvuñ içündür hep bu āh u vāhum
4. Ḫālikum Maʿbūdum Rabbim Efendim

Pertev, hatalı olanların günah işleyenlerin tövbe etmeleri, samimî bir pişmanlık göstermeleri halinde mutlaka affedileceklerinin üstünde durmaktadır:

Rāh-ı ḫaṭāya gerçi ṣavābı gidilmemek
Geçmez ḫaṭā da itse ḳulından İlāhımuz

Biñ ṣerm ü biñ ḥicāb ile olsun ʿöẕr-ḫᵛāh
Pertev bizüm günāhımuza her gün āhımuz (G. 211/7-8)

Pertev, Allah'ı ve kulluğu son derece güzel anlatmıştır. Özellikle kulluğun ne olduğu noktasında sahip olduğu İslamî bilgiyi Müslümanların uyarılmasında dile getirmiştir. Kulun günah işlememesinin mümkün olmadığını düşünen Pertev, asl olanın günahı işledikten sonra, pişman olup af dilemekte olduğunu söylemektedir. Nitekim bir hadiste de *"Canım kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer sizler hiç günah işlemeyecek olsaydınız, Allah sizi yokedip yerinize günah işleyen ve günahlarından dolayı Allah'tan af dileyen ve Allah'ın da günahlarını affedeceği bir kavim getirirdi."* [181] denilerek günah işlemeden çok pişman olma ve af dilemenin üzerinde durulmaktadır. Pertev de bu noktaya sürekli dikkati çekmektedir:

1. Leyle-i maʿṣiyeti tevbe ider nūr-ı nehār
2. Jeng-i rūy-ı siyehe mışḳaledür istiġfār
3. Ẓulmet-i cürmi görüp yeʾs getürme zinhār

4. Merdüm-i dīde olur maẓhar-ı feyż-i envār
5. Rū-sepīdān-ı ümīdüz yüzümüz ḳarası var (Tah. 6/III)

Tövbe etmek, İslâm dininde insan(kul) olanın en belirgin özelliği; hata yaptıktan sonra hatasını fark edip yaratıcısına sığınmasıdır. Bu, İslâm dininde çok önemlidir. Çünkü yaratıcının varlığı ve gücü bu şekilde ortaya çıkar. Allah, kendisine eş koşmayanların ve kul hakkına tecavüz etmeyenlerin günahlarını affeder. Samimî bir tövbe ve içten bir pişmanlıkla ağlayanın göz yaşı, günahları aynen su ve sabunun kiri

[181] İmam-ı Nevevî, Riyâzü's-sâlihîn Tercümesi, s. 295.

temizlediği gibi temizler. Pişmanlığın samimîyeti az gülüp çok ağlamakla ortaya çıkar. Ancak böyle yapanlar gerçekten tövbe etmiş ve pişman olmuşlardır. Çünkü Kur'ân'da: *"Yaptıklarının cezası olarak, bundan böyle az gülsünler, çok ağlasınlar"* [182] denilmektedir:

Ḫūn-ı dīde leke-i cürmi ider pāk çü āb
Tevbe-i çirk günehi müẕnibe ṣābūn gibidür (G. 176/6)

Pertev, kul olma bilincini hep taşıdığı için kulluğun gereği yapılmış ve yapılabilecek hatalarından dolayı Müslüman birinin sürekli tövbe edip af dilemesi gerektiği üzerinde durur. Çünkü kendisi bunu devamlı olarak yapmaktadır. Allah, dua edip af dileyenin duasını kabul edeceğini ve günahlarını affedeceğini bildirmiştir. *"Rabbiniz: 'Bana dua edin ki duanıza icabet edeyim. Bana kulluk etmeyi büyüklüklerine yedíremeyenler alçalmış olarak cehenneme gireceklerdir.' buyurmuştur."*[183] Kulun en büyük yardımcısı Allah'tır. Kur'ân'da, *"(Allahım!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi doğru yola, nimete erdirdiğin kimselerin, gazaba uğramayanların, sapmayanların yoluna eriştir."*[184] Bu yüzden yardım istenecek ve tek sığınılacak varlığın sadece Allah olduğunu belirten Pertev'in başkasının yapacağı iyiliğin mihnetini çekmediğini ve çekmeyeceğini söylemektedir:

Kimsenüñ minnet-keş-i iḥsānı olmam Pertevā
Yāverüm yoḳdur Ḫudā-yı Ẕü'l-Minenden mā'adā (G. 9/7)

Pertev, hatasını itiraf eden bir kul için Allah'ın Selâm[185], Mü'min[186], Cebbâr[187], Kahhâr[188], Müzil[189], Müntakim[190], Mâni'[191], Dârr[192], Settâr[193], Gaffâr, Rahmân ve Rahîm sıfatlarını hatırlatmaktadır:

---

[182] Tevbe suresi, âyet 82.

[183] Mü'min suresi, âyet 60.

[184] Fatiha suresi, âyet 5-7.

[185] Selâm: Kullarını selamette kılan.

[186] Mü'min: inananları güvenlikte kılan. Vadine güvenilen.

[187] Cebbar: Dilediğini zorla yaptırma gücüne sahip olan.

[188] Kahhâr: Bütün güçleri yenen ve her şeye galip olan. İsyankarları kahreden.

[189] Müzil: Zelil kılan ve alçaltan.

[190] Müntakım: Suçluları cezalandıran. Asilerden öç alan.

[191] Mani':İstediği şeylere veya kötü ve zararlı şeylere engel olan. Dilemediği şeyin meydana gelmesine müsaade etmeyen.

1. Ṣırāṭı geçerken nīrāna ḳaḳma
2. İġlāl-ı caḥīmi boynuma ṭaḳma
3. Ḫalḳ itdügüñ tenüm düzaḫa yaḳma
4. Ḫālikum Ma'būdum Rabbim Efendim (Mün. 1/IV)

Pertev, Allah'tan yardım isteyip af dilemektedir. Ancak peygamberin şefaatını da istemektedir. Peygamberin şefaatına nail olabilmek için Allah'ın rızası gerekmektedir. Bunu bilen Pertev, peygamberin yüzüsuyu hürmetine affedilmeyi istemektedir. Kur'ân'da: *"Allah, O'ndan başka tanrı olmayan, kendisini uyuklama ve uyku tutmayan, diri, her an yarattıklarını gözetip durandır. Göklerde olan ve yerde olan ancak O'nundur. O'nun izni olmadan katında şefaat edecek kimdir?..."*[194] uyarısı yapılmıştır:

1. Seyyid Pertev ḳuluñ mücrimdür ġāyet
2. Āl-i Resūlüñe idersin ḥürmet
3. Yarın Ḥabībüñe itdürür şefā'at
4. Ḫālikum Ma'būdum Rabbim Efendim (Mün.1)

Pertev, kendisinin bir kul olduğunu ve bundan dolayı hata yaptığını bilmektedir. Bu hatalarından dolayı son derece pişmandır. Çünkü işlenen günahları en iyi kişinin kendisi ve Allah bilir. Allah'tan hiçbir şey saklanamadığı için kul günahını Allah'a yalvararak affettirebilir. Burada İslâm dininin başka dinlerden farklı bir yanının da kul ile Allah arasına başka hiçbir varlığın giremeyeceğidir. Böylece Müslümanın, Allah'tan uzak değil tam tersine O'na en yakın olduğu ve olması gerektiği belirtilmektedir. Allah kuluna şah damarından daha yakındır. Kur'ân'da: *"And olsun ki insanı Biz yarattık; nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz; Biz ona şah damarından daha yakınız."*[195] denilmektedir. Kul da Allah'a yakın olmak zorundadır. Hata işleyen kulun Allah'tan uzaklaşması değil, pişmanlık duyarak O'na yaklaşması ve affedilmesi için yalvarması gerekir. Allah sadece yapılan hataları veya söylenenleri değil, düşünülenleri de iyi bilir. *"O, göklerin ve yerin Allah'ı içinizi dışınızı bilir. Kazandıklarınızı da bilir."*[196] Pertev.

---

[192] Dârr: Dilediğine bela ve zarar veren.

[193] Settâr: Allah'ın 99 isminden biri olmayıp, günahları örten anlamında bir sıfattır.

[194] Bakara suresi, âyet. 255.

[195] Kaf suresi, âyet.16.

[196] En'am suresi âyet 3.

Allah'ın Alîm[197], Habîr[198], Hafîz, Rakîb[199], Semî'[200], Basîr[201] ve Şehîd[202] sıfatlarına telmihte bulunmaktadır:

1. Eyler āhı ʿöẕr-ḫ͡ʿāh Allāh bir yüzden daḫi
   Luṭf ider bī-iştibāh Allāh bir yüzden daḫi
   ... (G. 514/1)

Münācāt Be-Dergāh-ı ḳāżiyyü'l-ḥācāt

I

1. Güm itdüm ẓulmet-i cehl içre rāhı
2. Nice ʿarż eyleyem ḥāl-i tebāhı
3. İşüm gāhī ḫaṭādur cürm gāhī
4. Mübāḥ olmış baña güyā menāhi
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

II

1. ʿAyāndur saña ḥāl-i müstemendim
2. Bütün cürm ü ḫaṭādur dil-pesendim
3. Sözin saġı bilelden kendi kendim
4. Günahkārum tebāhkārum Efendim
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

---

[197] Alîm: Her şeyi bilen.

[198] Habîr: Haberdar olan, her şeyin iç yüzünü ve gizli taraflarını bilen.

[199] Rakîb: Gözeten. Bütün varlık üzerinde gözcülük edip onları kontrol eden.

[200] Semi': İşiten.

[201] Basîr: Gören.

[202] Şehîd: Her şeye şahit olan. Her yerde hazır olup gözleyen ve kendinden hiçbir şey saklanamayan.

III

1. Senüñ gitme didügüñ semte gitdüm
2. Ṭarīḳ-i fisḳ ü ʿişyāna segirtdüm
3. Bitüp ẕenb ile ʿişyān ile yitdüm
4. Bilürsin hep neler ḳıldum ne itdüm
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

IV

1. Saña rāz-ı nihānum hep ʿayāndur
2. Vücūdum güyiyā ʿişyāna kāndur
3. İşüm cürm ü sözüm sehv ü yalandur
4. ʿAṭāñ olmazsa ḥālüm pek yamandur
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

V

1. Ḫurūş itdükde deryā-yı ʿināyet
2. Gider ḫāşāk-ı cürm-i bī-nihāyet
3. Günahkārān olınca ġarḳ-ı raḥmet
4. Bulur Pertev de mihr-i luṭfa ḳurbet
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

İslâm dininde ve özellikle de İslâm tasavvufunda Allah'ı görme (rü'yetu'llah) meselesi uzun bir süreden beri gündemde olmuş ve halen devam eden bir meseledir. Rü'yetu'lla'hın birçok boyutu olduğu için pek çok grup, mezhep ve kişiler tarafından farklı boyutlarıyla ele alınmış ve öyle inanılmıştır.

Allah'ın görülmesi meselesi, özellikle görülme esasıyla çok yakından ilgili olduğu için meselenin özü de buradadır. Allah görülecek mi? Sorusundan çok nasıl, nerede, hangi ölçüde görülecek vs. soruları sürekli olarak tartışılmış ve bu mesele bütünüyle çözümlenmiş değildir. Allah'ı görme, tasavvufî literatürde "müşâhede, rü'yet, ibsâr,

basiret, likâ ve nazar"[203] kavramlarıyla kullanılmakla birlikte "rü'yet ve ibsâr" bizzat gözle görmeyi ifade etmektedir. Pertev de bir şiirinde basiret ehli olanlar için 'rü'yet-i Bârî'nin mümkün olduğunu, hatta bunun bu dünyada ve bizzat gözle görülebileceğini söylemektedir. Aslında bu şiirinde bütün varlıkların Allah'ın varlığının bir eseri olduğunu O'nun varlığına şahadet ettiğini belirtmektedir. Hatta vahdet-i vücud düşüncesini de ifade etmektedir, denilebilir. Çünkü tabiat, Allah'ın varlığının izlerini taşımakla birlikte insan Allah ile tabiatın bir meczidir. "İnsan Allah ile tabiatın buluşma noktasıdır:"[204]

1. Olanlar vāḳıf-ı rāz eylemezler ketm-i esrārı
2. Ki örtmez anı inkār ehlinüñ nā-sāz-güftārı
3. Başīret ehli ʿindinde ʿayāndur rü'yet-i Bārī

4. Bu ḳīl u ḳāller hep görmemekdendür ruḫ-ı yāri
5. Ben işde rü'yet-i dīdār-ı meşhūd eyledüm ṣuṣdum (Tah. 11/VI)

Pertev, şiirlerinde peygamberimizi vasıflarıyla anlatıp ona sonsuz bir sevgi ve inançla bağlılığını dile getirmiştir. Peygamberimize sevgi, saygı ve inancını dile getirirken aslında onu övmeye bile haddinin olmadığını söylemektedir. Çünkü bizzat Allah'ın peygamberi övdüğünü belirtmektedir. Ku'ân'ı Kerim'de "TA HA ve YA SİN"le Hz. Muhammed'e "Ya Muhammed! (Ey üstün insan)"[205] diye hitap edilmiştir. Pertev, yazdığı naatlerinde peygamberimizi överken onun sıfatlarını; kendi günahkarlığını, affedilme isteğini ve şefaat bekleme düşüncesini dile getirir. Nitekim peygamberin övgüye ihtiyacının olmadığını ve onu Allah'ın bile övdüğünü belirterek bu yola başvurmasının haddi olmadığını söylemektedir. Klâsik şiirimizde bütün münacat ve natler bu maksat üzere kaleme alınmışlardır. Pertev de aynı duygu ve düşüncelerle münacat ve naatlerini yazmıştır.

Pertev, Hz. Muhammed'e olan sevgi, saygı ve inancının etkisiyle hata ve günahlarından dolayı bir utanma ve pişmanlık duygusu içerisinde ona layık bir ümmetin ferdi olamadığını söyleyerek Hz. Hüseyin'e hürmeten af dilediğini ve şefaat

---

[203] Nasrullah Pürcevâdî, Gökyüzünde Ayın Görüntüsü, İslâm Düşüncesinde Allah'ın Görülmesi Tartışmaları, (Çev. Ahmet Çelik) İnsan Yay., İst., 1999, s. 23.

[204] İsa Çelik, Muhammed İkbal'in Tasavvufî Düşüncesi, Kaknüs Yay., İst., 2004, s. 166.

[205] İsmail Hakkı Bursevî, Ruhü'l-Beyân, C.7, Dersadet 1300, s. 364-365.

beklediğini söylemektedir. Pertev, burada seyyidliğine dikkati çekerken onu bir affedilme vesilesi olarak dile getirmektedir. O, seyyid olduğu halde Hz. Muhammed'e ve Ehl-i beyt'e karşı bir mahcubiyet ve acziyet hissi içindedir. Aksi takdirde seyyidliğini dile getirmedeki sebep bir üstünlük duygusunu taşımamaktadır. Ayrıca günahkarlığından dolayı son derece üzgün ve mahcuptur. Ancak Ehl-i beyt'e hitaben. Kur'ân'da: *"...Allah'a ve Peygamberine itâat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Şüphesiz Allah sizden kusuru giderip sizi tertemiz yapmak ister."*[206] denilmektedir. Bu da gösteriyor ki Ehl-i beyt'in, İslâm inancına ters davranmadıkları takdirde, günah ve kusurlarının affedileceği müjdesi vardır. Pertev de seyyidliğiyle bu müjdeden nasiplenmek istediğini dile getirmektedir:

Na't-ı Şerîf

1. Na't-ı pāküñ söylemek ḥaddüm mi ey Ḫayrü'l-verā
   Ola meddāḥuñ senüñ çünkim Cenāb-ı kibriyā

2. Sūre-i Ṭā Hā ve Yā Sīn ile kim memdūḥsın
   Ben ne ta'bīrāt ile idem senüñ vaṣfuñ edā

3. 'Ācizem medḥüñde ancaḳ yā Şefī'ü'l müẕnibīn
   Maḳṣadum iẓhār-ı 'acz itmekle 'afvuñdur recā

4. Bī-kesem bī-çāreyem efgendeyem dermāndeyem
   Yoḳ 'uṣāt-ı ümmetüñde ben gibi bir bī-nevā

5. Cürmümi ceddüm Ḥüseyne ḥurmeten 'avf eyleyüp
   Ḳılma Seyyid Pertev-i nā-kāmı red rūz-ı cezā (Na't. 4)

Pertev, bir başka natinde de Ehl-i beyt'i temiz ve pak ceddi olarak anmaktadır. Hz. Muhammed'i de bütün günah işlemişlerin kıyamet günündeki şefaatçisi, alemlerdekilerin bütününe rahmet edici, bütün nebilerin imamı, bütün saf ve temiz olanların uyduğu önderi olarak vasfetmektedir. Onu Allah, kendine olan aşkının nuruyla yarattığını ve bütün alemleri de onun yüzü suyu hürmetine yarattığını hatırlatmaktadır.

---

[206] Ahzab suresi, âyet 33.

Peygamberin kabri, Allah ile ilgili bütün güzelliklerin tecelli ettiği bir mekan olarak anılmaktadır. Çünkü orası, Allah'ın nazargahı olmuş, temiz ve ıtırlı bir yerdir. Allah, O'nu ahir zamanın peygamberi olarak göderdiğini ve O'nun yüzünün nurunun bütün günahkar ümmetine sabah güneşi gibi ışık ve nur saçacağını, belirtmektedir. Bu yüzden Pertev, günahkarların ancak Peygamberin şefaatiyle affolunabileceğini söylemektedir. Ahir zamanın günahkar, asi, geleceğini mahveden bir ümmeti olduğumuzu belirten şair, kendisiyle birlikte ahir zamanın ümmetinin de günahlarına şefaat taleb ederek, kıyamet gününde reddedilmemesi için dua etmektedir:

1. Cedd-i pāk-i nūr-ı ʿayneyn-i ʿAliyyü'l-Murtażā
   Ḳāsım-ı raḥmet Ebu'l-Ḳāşım Muḥammed Muṣṭafā

2. Yā Şefīʿe'l-müẕnibīn yā Raḥmeten-li'l-ʿālemīn
   Yā İmām-ı enbiyā yā Muḳtedā-yı Aṣfiyā

3. Nūr-ı ʿaşḳından yaratdı Ḥażret-i Mevlā seni
   Nāzenīn-i Rabb-ı ʿizzet ey Ḥabīb-i kibriyā

4. Merḳadüñ Tūr-ı tecelliyāt-ı subḥāniyyedür
   Ḫāk-pāk-i ʿıṭrnākı ey naẓargāh-ı Ḫudā

5. Ḳıldı çün Ḥaḳ ẕātuñı Peyġam-ber-i āḫir-zamān
   Nūr-ı vechüñdür siyeh-rūz ümmete şemsü'ḍ-ḍuhā

6. Ẓulmet-i ʿişyānımuz nūr-ı şefāʿat maḥv ider
   Ol şeb-i tārīki meh-tāb eyle ey bedrü'd-dücā

7. Ümmet-i āḫir-zamānuz müstemendüz ʿācizüz
   Pek tebehkāruz günahkāruz eyā Nūru'l-hüdā

8. Çākerīdür ālüñüñ aṣḥābuñuñ etbāʿuñuñ
   İtme Seyyid Pertev-i nā-çārı red rūz-ı cezā

(Naʿt 4)

Peygamberin sakal-ı şerifini ziyaret münasebetiyle yazdığı bir şiirinde de Onun güzel ahlak ve huylarını anlatarak günahlarının ve hatalarının afedilmesi için bir vesile saymaktadır:

1. Leblerüñdür māye-i cān sāye-i cāndur ḫaṭuñ
   Çeşme-i ḥayvānda mevc-i āb-ı ḥayvāndur ḫaṭuñ

2. Sūre-i Yūsuf cemālüñ vaṣfınuñ bir āyeti
   Ruḥlaruñ Ḳur'ān sevād-ı levḥ-i Ḳur'āndur ḫaṭuñ

3. Ẕāt-ı pāküñ raḥmeten-li'l-ʿālemīndür yā Resūl
   Āb-ı raḥmet bāri ʿālem ebr-i bārāndur ḫaṭuñ

4. Ḳıble-i ʿuşşāḳ vechüñ yā Şefīʿe'l-müẕnibīn
   Kisve-i zīnet-fezā-yı Beyt-i Raḥmāndur ḫaṭuñ

5. Zā'ir-i müyuñ ḳuluñ Pertev esīr-i maʿşiyet
   Ehl-i cürme ḫaṭṭ-ı āzādī-i ġufrāndur ḫaṭuñ (Naʿt 6)

Pertev, şiirlerinde; Hz. Muhammed'le birlikte Hz. İbrahim, Hz. Yakub, Hz. Yusuf, Hz. Davud, Hz. Musa ve Hz. İsa peygamberleri de anmıştır. Hz. İbrahim Allah'ın dostu olması, Hz. Yakub hüznü, Hz. Yusuf ahlaklılığı, masumiyeti ve güzelliği, Hz. Davud sesinin güzelliği, Hz. Musa Allah'la konuşuyor olması ve Hz. İsa da Mesihliğiyle anılmışlardır. Klâsik şiirimizde bu peygamberler söz konusu özellikleriyle türlü hayaller etrafında anılmış ve bu peygamberlere hemen hemen her şair telmihte bulunmuştur.

2. 2. Hikmet

Arapça bir kelime olan hikmeti (çoğ. Hikem) kaynaklar, İbranice (hokhmâ) ve Süryanice (hekhmethâ) kelimelerinden geldiğini belirtmektedirler. Sözlüklerde hikmet karşılığı şu anlamlar verilmektedir: 1. Felsefe 2. Fizik 3. Hakîmlik, bilgelik 4. Bilinmeyen neden 5. Varlıkların ve olayların oluşunda Allah'ın insanlar tarafından anlaşılmayan gizli amacı 6. Peygamberlik 7. Kutsal kitaplar Kur'ân ve İncil 8. Özdeyiş,

atasözü.[207] "Hikmet, collectif tecrübelerin vermiş olduğu amelî ve içtimaî bir dünya görüşüdür."[208] Şeklinde de verilmektedir.

Genel olarak hikmet, İslâm dünyasında felsefeye karşılık olarak kullanılmıştır. Büyük İslâm bilgin ve düşünürleri hikmete karşı felsefe, hikmet söyleyen ve yapana yani hakîme de filozof demişlerdir. Hikmet, "doğru ve isabetli karar verme, doğru düşünme ve doğru davranma"[209] olarak da değerlendirilmiştir. Müslüman toplumlarda hikmete yüklenen anlam batı toplumlarında felsefeye yüklenen anlamdan daha kapsamlıdır. "Hikmet, kolektif tefekkürün en yüksek eseridir. Çünkü bir milletin dehası, orada bütün sihrî ve muhayyilevî unsurlarından sıyrılarak tamamıyla aklî bir hale gelmiştir. Kolektif tefekkürün 'hikmet' haline gelmesi, onun artık kendine mahsus bir felsefe, bir dünya görüşü yaratabileceğini, rationnel kıymeti kazandığını ifade eder. Her hikmet, bütün bir milletin ırkî seciyesi tarafından meydana getirilmiş olan, fakat üzerinde hiçbir şahsın ayrıca hissesi olmayan amelî bir felsefedir."[210] Hikmet, fertlerin ve toplumun dinî değerlerin, anlayış ve inanışların bütününü kapsamaktadır. Hikmet; söz, hal, tavır, düşünme, inanma, adalet vb. gibi fert ve toplumun dünya görüşü ve ahiret anlayışı ile ilgili olduğu için edebiyatla da iç içedir. İster fert ister toplum açısından bakılsın hikmet dinden sonra en fazla edebî ürünlerde işlenmiş ve karşılık bulmuştur:

1. Dār-ı dünyā da fenā üzre ḳurıldı çün esās
2. O kühen ḳubbe derūnında olınmaz mı hırās
3. Bundan it rāḥat u āsāyiş-i sükkānı ḳıyās

... (Tah. 29/IV)

Edebî ürünler içinde de şiir en başta bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in *"şiirin bir kısmı hikmettir"* diye buyurması, hikmetle şiir arasındaki en önemli delil olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Peygamber zamanında bir şair olan Ümeye bin ebi Salt'in şiirlerini öven açıklamalar da yapmıştır.[211] Onun şiirlerini duyduğunda "şiiri mümin

---

[207] Mine Mengi, Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî, AKM Yay., Ank., 1991, s. IX.

[208] Hilmi Ziya Ülken, Türk Tefekkürü Tarihi, YKY Yay., İst., 1999, s. 7.

[209] Bülent Sönmez, Peygamber ve Filozof, Araştırma Yay., Ank., 2002, s. 10.

[210] Hilmi Ziya Ülken, Türk Tefekkürü Tarihi, YKY Yay., İst., 1999, s. 46.

[211] Bk. Hucvirî Ali b. Osman Cüllâbî, Keşfü'l-Mahcûb-Hakikat Bilgisi, (Hzl. Süleyman Uludağ) Dergâh Yay., İst.,1996, s. 550.

fakat kalbi kafir"[212]dir, demiştir. Peygamberin bu değerlendirmesi de daha sonrak şairler için şiirin önemi ve tavsiyesi gibi algılanmıştır. İslâm dünyasından her şair, bel ölçüde kendini din, bilgi, ahlak vb. gibi konularla ilgili olan hikmetin doğal varisi kabul etmiş ve az çok her biri bu konuya değinmiş veya değinmeye çalışmıştır.

"Hükm" kelimesi Kur'ândaki birçok âyette geçmektedir. Bu kelimenin hikmet anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca Allah'ın sıfatlarından biri olan "Hakîm" de bu kavramla alakalıdır. "Kur'an açısından Allah kullarına hikmet ile muamelede bulunur ve onlar için en iyinin gerçekleşmesi amacıyla aralarından elçiler seçer ve gönderir. Bu elçiler kitapla ve hikmetlerle gönderilir."[213] Hikmet ilâhî olduğu için dinlerle, dinlerin temel hükümleriyle oluşturulmuş ahlakla da ilgilidir. "Hikmet, en ziyade 'ahlak'a benzer."[214] Hikmet aynı zamanda insanların özlerinde var olan yaratma isteğiyle ortaya çıkan sanatla da yakından ilgilidir.

Bu yüzden hikmete "edebiyatta genel anlamıyla bir milletin ortak dehasının yarattığı düşünce sistemidir, diyebiliriz. Millî dehanın eseri olan hikmet, bir bakıma, ait olduğu toplumun dünya görüşüdür."[215] Şeklinde de açıklamak mümkündür. "Esâsen 'edebiyâtın rûh-ı aslîsî'nin de 'hikmet' olduğu"[216] kaynaklarda bildiriliyor. Türk şairleri, hem İslâm öncesi hem İslâmla birlikte hikmetle ilgili şiirler söylemişlerdir. Zaten Türk hikmeti de özünde İslâm dinindeki hikmet anlayışıyla örtüşmektedir.[217] "Türk hikmetinde âlem, birbirinin karşıtı olan ve gerçekte birbirini tamamlayan iki prensibin varlığıyla izah edilir. Bunlar "Gök tanrı" ve "Yağız yer"dir. Başlangıçta karışıklık içerisinde, bir bütün halinde bulunan bu iki prensip sonradan birbirinden ayrılmış, gök ve yer belirmiş, aydınlık karanlık, erkek cevherle dişi cevher ortaya çıkmıştır. Birbirine tamamen zıt olan bu güçlerin birleşmesinden de insan vücut bulmuştur. "Gök tanrı" Türk hikmetinde, sükûnun, huzurun, mükemmelliğin sembolüdür. O, insanoğlunun erişmeyi dilediği son hedef, amaç, yani insanlığın ülküsüdür. "Yağız yer" ise, içinden çıkıp, yine içine döndüğümüz toprak; isteklerin, ihtirasların ve bunların getirdiği üzüntülerin sembolüdür. O da tüm insanların kaynağı, güçlerinin pınarı ve onlara ülküye

---

[212] Bülent Sönmez, age., s. 10.

[213] Bülent Sönmez, age., s. 11.

[214] Hilmi Ziya Ülken, Türk Tefekkürü Tarihi, YKY Yay., İst., 1999, s. 7.

[215] Mine Mengi, Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî, AKM Yay., Ank., 1991, s. IX.

[216] M. Kaya Bilgegil, Edebiyat Bilgi ve Teorileri, Enderun Kitabevi, İst., 1989, s. 6.

[217] Bk. Hilmi Ziya Ülken, Türk Tefekkürü Tarihi, YKY Yay., İst., 1999, s. 26.

ulaşma şevkini veren kuvvettir. Bu iki karşıt prensip, birbiriyle çatışma, çarpışma içinde değil, aksine uyum ve birlik içerisindedir. Varlıkların ve insanoğlunun düzenli ve uyumlu olması da sözünü ettiğimiz zıt prensiplerin birlik halinde olmalarına bağlıdır. Türk hikmetinde insan. Zıt prensiplerin düzenine uygun olarak yaşadığı sürece mutludur. Bu yüzden içerisinde arzu, yok edilmesi gereken bir güç değil, ama, insanoğlunu ülküye yüceltecek olan kanattır:"[218]

Bir ʿabeş şeyʾ göremem olmaya ḥattā lāzım
Kimi maẓrūf u kimi ẓarf olur ammā lāzım
Çünki var bende bu dil yār-ı dil-ārā lāzım
Yaʿni peymāne-i mey-ḫāneye ṣahbā lāzım (Terbi 2)

Bütün dinlerde akıl ve bilgi kutsaldır. Hem akıl hem bilgi hikmetle ilgilidir. İslâm dini de bilgi ve aklı birbiriyle ilgili görmüş ve önemsemiştir. İlmi, müminin yitik malı olarak değerlendiren İslâm ona her zaman ve her yerde büyük önem atfetmiştir. Bir hadiste Hz. Muhammed: *"İlim tahsil etmek her Müslümanın üzerine farzdır."*[219] demiştir. Bütün bu anlatılanlar göstermektedir ki İslâm dini ilme büyük önem vermiştir. İslâm dinini kabul eden Türkler, toplumu mutluluğa ve huzura götürecek ahlâkî prensipleri dinden almıştır. Ahlâk, dinin en büyük kaynağı olan Kur'an ve sünnete dayanmaktadır. Bu kaynaklar hem ferdin hem toplumun sosyal hayatını düzenlediği gibi ahiretiyle de ilgilenir. Hatta insanların dünya ve ahiretini birbiriyle bağlantılı olarak düzenler. Dolayısıyla mutluluk ancak böyle sağlanabilir. Müslüman bir toplumun içinde fertler hem kendi hem de toplum bazında sorumluluklar yüklenmiştir. Şairler de toplumda öteden beri bir sorumluluk yüklenmişlerdir. Onlar da toplumu doğruları söyleyerek bilgilendirir, eğitir, yönlendirir ve mutlu olması için çaba harcar. Toplumda geçerli olan "emr bi'l-maruf ve nehy ani'l-münker" prensibi şairler için de en önemli düsturdur. Aslında şairler İslâm diniyle beraber yüklendikleri bu sorumluluğun bir benzerini ta sözlü ürünlerden beri devam ettirmektedirler. İlk örneklerini Oğuz Kağan Destanı, Orhun Kitabeleri ve Dede Korkut Kitabı'nda gördüğümüz hikmetli söyleyişler, İslâmî dönemin ilk eserleri olan Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakayık ve Divan-ı

[218] Mine Mengi, Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî, AKM Yay., Ank., 1991, s. XI-XII.

[219] İmam Gazalî, İhyâ u Ulûmiddin(1-4), (çev: Mehmed A. Müftüoğlu), Tuğra Neşriyat, İst., 1988, C. I, s. 34.

Hikmet'te de görülmektedirler. Daha sonra Türk edebiyatının her dönem ve her bölgesinde hikmetlerle dolu eserler verilmiştir. Klâsik edebiyatımızda da bu tür eserler mevcuttur. Ancak 17. yüzyılın önemli şairlerinden olan Nâbî'de doruğa ulaşmıştır. Çünkü Nâbî bu alanın en bilinçli şairi ve en önemli ahlakçısıdır.

Nâbî'den sonra hikemî tarz daha yaygınlık kazanmış ve pek çok şair sadece bu tarzla bile şiir söylemiştir. Onu takip edenler arasında: "Sâmî, Râşid, Seyyid Vehbî, Münif, Âsım ve bazı hususlarda da bu gurubun en meşhuru olan Ragıb Paşa"[220] gibi önemli şairler vardır. Nâbî tarzının kendisinden sonra yaygınlık kazanmasında N. Sami Banarlı şunları söylemektedir: "Nâbî tesirleri hayli geniş ve devamlı olmuştur. Bunun birinci sebebi Nâbî tarzı şiirdeki ahlakî ve içtimâî tenkid çizgilerinin Nâbî'den sonraki asırlarda daha büyük bir ihtiyaç halini almasıdır. Aynı tarzın divan şiirinde bir yenilik, bir değişiklik gibi görülmesinin de bunda tabiî bir tesiri vardır."[221] Nâbî'yi takip edenler arasında pekâlâ Pertev'i de sayabiliriz. Ancak Pertev'in şiirleri üzerinde yeterince çalışma yapılmadığı için şimdiye kadar onun Nâbî'nin bir takipçisi olduğu üzerinde durulmamıştır. Bazı şiirleri bütünüyle hikmetâmiz olmakla birlikte daha çok mısra ve beyit düzeyinde hikmetli söyleyişleri vardır:

1. Ol serv-ḳadde dā'iye-i dest-res 'abeş
   Üftādeye bu ṭūl-ı emel bu heves 'abeş

2. Zühhādı neyle bezm-i meye da'vet eyledüñ
   Nā-ḳābile naṣīḥat u ṣarf-ı nefes 'abeş

3. Mecrūh oldı pençe-i cevrüñde dil yeter
   Mürġ-i şikeste-bāla degül mi ḳafes 'abeş

4. Mest-i müdām-ı raṭl-ı girān-ı maḥabbete
   Bezm-i şarāb u sāḳi vü bīm-i 'ases 'abeş

5. Dünyā-pereste itme perestiş ḥaẕer ḥaẕer
   'Ankā-şikāra ḥāşılı şayd-ı meges 'abeş

---

[220] E. J. W. Gibb, age., C. 4, s. 233.

[221] Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C. II, İst., 1987, s. 673.

6. Erbābına ne rütbe sezā ise esb ü tāc
   Ser-pā bürehnegānede pā-būş u fes ʿabeş

7. Ġamdan şikāyet itme eger varsa sūz-ı dil
   Pertev muḥīṭ-i āteş-i ʿaşḳ üzre ḫas ʿabeş (G. 45)

Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, İstanbullu bir şair olarak devletinin başkentinde doğmuş, büyümüş ve yetişmiş olduğu için devletin işleyişinden tutun toplumun değişimine, fertlerin içinde bulunduğu sosyal, siyasî, ekonomik ve ruhî yapısına kadar pek çok alanı takip etme fırsatı bulmuş birisidir. Pertev, hem ülkesindeki hem de dışarıdaki gelişme ve değişmeleri de takip etme imkanına sahip olduğu için onun şiirlerinde bahsedilen bu alanlarla ilgili bilgi ve ipucu bulmak mümkündür. Pertev'in yaşadığı yıllara bakıldığında (1744-1807-8), sadece Osmanlı devletinde değil, dünyanın pek çok yerinde yeniliklerin meydana geldiği görülmektedir.[222] Pertev de bu içteki ve dıştaki gelişmelerle ister istemez ilgilenmiştir. Mizacı onu ne kadar farklı alanlara çekmek istese de eğitimli, sorumlu ve duyarlı birisinin memleketindeki ve dünyadaki durumla ilgilenmemesi beklenemez. Pertev de böyle yapmıştır. "Genellikle her şairin edebî kişiliği ve dünya görüşü, şairin yaşadığı devirle ve toplumun durumuyla yakından ilgilidir. Yani şair, çağının üzerinde bıraktığı izlenimleri, şu ya da bu biçimde şiirine aksettirir:"[223]

1. Budur aḥvāl-i ʿālem kimi rākib kimi pāder-gil
2. Kiminüñ rütbesi ʿālī kiminüñ devleti zā'il
3. Kimi maḥrūm-ı vuşlat kimi vaşl-ı yārına nā'il

4. Benümçün hicr ü vuşlat da müsāvī ıżṭırāb-ı dil
5. Felekde imtiḥān-ı naḥs u mesʿūd eyledüm şuşdum

(Tah. 11/V)

Pertev, divanındaki birçok şiirinde zamanındaki toplumda gördüğü aksaklıkları dillendirmeye çalışmıştır. Ancak o, "kullandığı zamanı ve toplumu kınayan ifadeyi, tarihi delillere dayandırmada" Nâbî gibi başarılı değildir. Olayları ve şahısları müşahhaslaştırarak değil de daha çok genelleyerek eleştirme yoluna gitmiştir. Hatta bu

---

[222] Bu konuyla ilgili daha geniş bilgi için "Giriş" bölümüne bakınız.

[223] Mine Mengi, Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî, AKM Yay., Ank., 1991, s. 3.

olumsuzlukları kesin bir dille eleştirmektense daha çok bu durumu mizaha başvurarak anlatma yolunu seçmiştir. Pertev'in, mahallîleşmedeki başarısı Nedim'e göre daha zayıf kalmışsa hikemî alanda da Nâbî'den zayıf kalmaktan kurtulamamıştır.

2. 3. Ahlak

Ahlak, genel olarak "İnsanın iyi ya da kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan manevî nitelikleri, huyları ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışlar bütünü; bu konularla ilgili ilim dalı."[224] diye tanımlanmıştır. İnsanın en önemli özelliklerinden birisi de şüphesiz onun ahlaklı bir varlık olabilmesidir. Hatta insanın hikmetli bir varlık olmasında da ahlakın önemli bir rolü vardır.

Ahlak, insanlıkla varolmuş zarurî bir ihtiyaçtır. Ahlak, ferdin fertle ve ferdin toplumla ilgili yaşamın her aşamasında karşı karşıya olduğu bir gerçektir. Çünkü ahlak dinî, sosyal, psikolojik, ekonomik ve eğitimle yakından ilgilidir. Bütün dinler ve görüşler mutlaka ahlakî prensiplere dayanır. Ahlak, toplumların en ilkel dönemlerinden bugüne kadar var olmuş ve en modern dönemlerde hatta sonsuza kadar var olacaktır.

İslâm dini, inanan insanın ahlaklı olması esasını getirmiştir. Bu yüzden Müslüman toplumda ahlak, çoğunlukla İslâmla eş anlamlı görülmüştür. Çünkü ahlakın amacı ferdi ve toplumu iyi, güzel, doğru, adil, akıllı ve mutlu etmektir. İslâmın kelime anlamı da hemen hemen aynı kavramları içermektedir. Öyleyse İslâmla ahlak amaçta birleşmektedir. Bunu bilen Müslüman ve ahlakçı inananlar, İslâmla ahlakı bütünleştirmişlerdir. Bu yüzden İslâm, ahlaklı fert ve toplumu oluşturmaya çalışır. Din, daha çok insanların ahiretine ahlak da yaşantısına yöneldiği için İslâmda tam bir bütünleşme ve mükemmeliyete ulaşmıştır, diyebiliriz. Çünkü İslâm dini, ferdin ve toplumun hem bu dünyadaki hem de ahiretteki mutluluğunu esas alır. Ahlak da İslâm dini gibi sadece insanın insanla değil, diğer varlıklarla da bağlantılı olduğunu öngörür. Böylelikle ahlakın insandan öte bir kapsayıcılığı da söz konusudur. İslâm peygamberi, *"Mekârim-i ahlâkı (ahlakların iyisini) tamamlamak için gönderildim"*[225] demiştir.

---

[224] Mustafa Çağrıcı, [Ahlak] Mad., TDV İslâm Ans., C. 2, İst. 1989, s. 1.

[225] İmam Gazalî, İhyâ u Ulûmiddin(1-4), (çev: Mehmed A. Müftüoğlu), Tuğra Neşriyat, İst., 1988, C. II, s. 943.

Buradan da anlaşılıyor ki ahlaka en büyük önemi İslâm dini vermiştir. İslâm dini ahlakı Kur'an ve sünnete[226] dayandırmıştır.

2. 3. 1. Din-Ahlak-Edebiyat İlişkisi

Pertev, şiirlerinde ahlaklı olmayı çok sık dile getirmiş bir şairdir. Allah'a inanmanın gereğinde ahlakîliğin olduğunu gördüğümüz şiirlerinde, doğruların mükafatlandırılacağı yanlışların cezalandırılacağı esası, insanı bir sorumluluğa tabi tutmaktadır. Çünkü Pertev, ahlaklı olmayı zorunlu kılan İslâm dinine sıkı sıkıya bağlı bir kimsedir. Pertev'in şiirlerinde ahlaktan kastın "güzel ahlak" olduğunu hemen belirtmek gerekir. Güzel ahlaktan kastın da Allah'ın ve Peygamberinin ahlakı olduğu belirtilmektedir. Pertev, insanı ahlaklı görmek için edebli olması gerektiğini vurgular. Hem Osmanlı hem diğer Müslüman toplumlarda edebiyet ahlakla birebir alakalandırılır. Sanat ahlak ilişkisi sürekli gündemde olmuş bir konudur. "Mademki her sanat eseri, iyi yahut kötü bir etki meydana getiriyor, mademki bu etki eylem ve hareketin başlangıcını teşkil ediyor, sanatın ahlaktan vazgeçmesi doğru değildir. Özellikle edebiyatta ahlaka daha fazla dikkat edilmelidir; çünkü her kelime, bir düşünce, her düşünce ise embriyo halinde bir eylem ve harekettir. Poul Bourget'un dediği gibi 'Yaptığımız işler düşüncelerimize benzer olarak meydana gelir'. Toplum sanattan vazgeçebilir; fakat ahlaktan asla vazgeçemez. Ahlak bozucu düşünceleri, duyguları anlatanlar gerçekte birer edebiyat suçluları gibi anlaşılır. Kötülükleri, şiirin gönül alıcı giysisi içine sokarak sevimli göstermek bir suç, hem de pek büyük bir suçtur; kutsal olan şiiri kötülükleri, ahlaksızlıkları destekleme yolunda kullanmak affedilir bir kusur mudur?"[227] Çünkü edebiyat, 'edb'den gelir. 'Edb', ahlakı refere eder. "Edeb; 1) Halk arasında hüküm süren en güzel ahlâk, 2) insanı fenalıklardan sakındırıp iyiliğe sevkeden meleke, 3) güzel huy ve hayırlı amel manalarına geliyor. 4) İslamlıktan sonra da Araplara has ilimleri içine alan bir terim olarak kullanılmıştır."[228] Pertev de sözü edilen edebiyat-ahlak ilişkisine uyan bir anlayışa sahiptir. Türk edebiyatında çoğu sanatkar da edebiyatı ahlaktan ayrı görmemiştir. Ta ki Batı edebiyatından etkilerle yenileşmeye başlayan Türk edebiyatında

---

[226] Bk., Mustafa Çağrıcı, [Ahlak] Mad., TDV İslâm Ans., C. 2. İst. 1989, s. 1-14.

[227] Süleyman Fehmi, Edebiyat (Hzl. Ali Yıldırım), F. Ü. Yay., Elazığ-2004., s. 26.

[228] M. Kaya Bilgegil, Edebiyat Bilgi ve Teorileri, Enderun Kitabevi, İst., 1989, s. 1.

edebiyatın gayesiyle ilgili farklı düşüncelerin ortaya çıktığı Servet-i Fünun ve daha sonraki akımlara kadar. Yine bu akımlar içindekilerin de aynı görüşte olmamdıkları bilinmelidir.[229] Bir şair olarak sözün önemini çok iyi bilen Pertev, "Söyleme ol sözü kim eyleyesin sonra hicâb" vecizesiyle düşündüğünü ve inandığını adeta formülleştirmiştir.

Pertev, şiirlerinde Allah'ın ve Peygamberin ahlakı olarak belirttiği güzel ahlakı tamamiyle dine dayandırmaktadır. Emir ve yasaklara uymayı gerektiren din, onun şiirlerinde temel referansları teşkil etmektedir. Bu yüzden Pertev'in şiirlerindeki ahlakî kurallar ya Kur'ân'a ya da peygamberin hadislerine işaret etmektedir. Bu durum sadece onun şiirleri için değil aynı zamanda bütün bir Klâsik edebiyetımız için de geçerlidir. "Avrupa'da ortaçağ ve Barok şiirinin büyük bir kısmının ilhamını Tevrat, Zebur ve İncil'den alıp bu mukaddes kitaplara telmih ettiği gibi, Divan Edebiyatında Kur'ân'ın ve hadîsin tesirlerine hemen her şiirde rastlayabiliriz."[230] Pertev'in şiirlerinde yapılan ahlakî uyarılarda iyinin tavsiyesiyle kötünün reddi, kötünün reddiyle de iyiyi tavsiye söz konusudur. Bunu da "emr bi'l-maruf ve nehy ani'l-münker" prensibine dayandırmaktadır. Bu yüzden Pertev'in ahlakî şiirlerinde "ya hayır söyle ya sus" temel esastır:

"قل الخير والا فاسكت' emri ile me'mūruz"

(Tah. 11/VIII/4)

Pertev, ferdin kendisiyle başbaşa kalarak, kişisel eksikliklerini hesaba tabi tutmasından çok, kişinin toplumun bir parçası olarak yapması ve yapmaması gerekenler noktasında daha dikkatli olması gerektiği üzerinde durur. Bu yüzden Pertev'de kişinin ibadet vb. konulardan çok sosyal davranışlarda daha dikkatli davrandığını gözlemek mümkündür. Kişi nefsini ıslah ederken içinde yaşadığı dünya ve toplumsal yapıyı dikkate almak zorundadır.

2. 4. Nasihat

"Ahlak ve nasihate dâir eserler, yazıldıkları çevrenin içtimâî ve tarihî durumu hakkında bilgi veren kaynaklar durumundadır... İslâm ahlâkı mucibince hareketi tavsiye

---

[229] Bk. Kaya Bilgegil, age., s. 1-20.

[230] Annemarie Schimmel, "Alman Gözüyle Divan Edebiyatı" Polemik Dergisi-5, Ank., 1992, s. 30.

eden bu kitaplarda dayanılan âyet ve hadislerin her topluluk içinde geçerli hükümler ihtivâ ettiği"[231] bilinmektedir. "Pertev'in şiirlerindeki en önemli özelliklerden biri öğretici, yönlendirici olan nasihatlerin çokça bulunmasıdır.

Ahlakın dolayısıyla dinin de temelini oluşturan nasihat, İslâm inancının özünü teşkil etmektedir. Yaratılmış hiçbir varlık başıboş bırakılmamıştır. Bu yüzden var olan her şey belli bir sisteme göre yaşar ve görevini tamamlar. Bu sistem, İslâm dininde canlı ve cansızların birbirine bağlı olduğunu gösteren bir inanışın sonucudur. Bütün yaratılmışların içinde en üstün varlık insandır. Çünkü Yaratıcı insana kendi nurundan üflemiştir. Ayrıca yaratıcının kendi zatından parçaların yansımasının görülebilecegi insan "eşrefü'l-mahlukat"tır. Ayrıca cüzi iradeyle serbest olan insan eğer bu yüce vasfi taşıyamaz duruma düşerse bu kez yaratılmışların en aşağılığı olan "esfelü's-safilîn" noktasına da inebilmektedir. İşte bütün inanan insanlar var oluşun bu iki uç noktasının arasında gidip gelmektedir. Divan şiirinde pek çok şair bunun farkında olarak sürekli bir uyarı içinde olmuşlardır. Pertev'in arkadaşı olan Şeyh Gâlib'in;

Hoşca bak zâtına kim zübde-i alemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan ademsin sen[232]

beyti de aynı noktaya dikkati çekmektedir.

Pertev'in şiirlerinin birçoğu nasihatten ibarettir. Burada tam bir insan sevgisi söz konusudur. Ayrıca bir insanın isteyerek ulaşabileceği en yüce makam olan insan-ı kamil mertebesine ancak verilen nasihatlere uymakla ulaşılabilir.

Pertev, ahlâkî davranışları sıralarken uyulması ve uyulmaması gereken bütün davranışları saymıştır: "Ey insan! Sakın başka insanlara zarar verme maksadını taşıma. İnsan başkalarına zarar vermemelidir. İnanmış insan zarar verme düşüncesinde olamaz. Peygamberin bir hadisi: *'Mü'min, komşusunun kendisinden emin olduğu kimsedir.'* demiştir. Yine başka bir hadiste de: *'Kişi kendi nefsi için istediğini mü'min kardeşi için de istemediği taktirde gerçek iman etmiş sayılmaz.'* demiştir. Pertev de şiirinde "akrep, akrep olduğu halde kendi cinsinden birisini sokmadığını, insanın böyle bir şey yapması halinde hayvandan da aşağı bir noktaya gidebileceğinin uyarısını yapmaktadır." İnsan eğer kendisi gibi bir varlık olan insana zarar verirse insan değil, olsa olsa şeytana

---

[231] Neclâ Pekolcay vd., İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'îlere Giriş, Kitabevi Yay., İst., 1994, s. 265-266

[232] Şeyh Gâlîb Dîvânı, (Hzl. Muhsin Kalkışım) Akçağ Yay., Ank., 1994, s. 180.

benzeyen ve ancak onun tayfasından olan cinlerden birisi olabilir. Eğer şanına "insan-ı kamil"[233] denilmesini istiyorsan, hiç kimse senden incinmesin ki sen de kimseden incinmeyesin.

"Kişi kendi nasibi ve elde ettiğiyle yetinmesini bilmelidir. Herkes kendi helal dairesi içerisinde kalırsa kimse kimseden zarar görmez. Eğer kişi bülbülün hakkı olan gülü koklamaya kalkmazsa ne gülün dikenine maruz kalır ne de bülbülün dilinden azar işitir. İnsanlar, diğer canlıların varlık alanlarına tecavüz etmeye kalkarlarsa varlığın hiyerarşik düzeni bozulur. Bu da varlığın karşılaşacağı en büyük felaket olan kıyameti yaşatır. Bu yüzden her canlı ve her varlık var olma ve yaşama hakkına sahiptir. İnsanlar bu alemde en şerefli varlık olarak düzeni bozacak ve sınırlayacak hakka sahip olmayıp ancak kendilerine müsaade edildiği kadarıyla yararlanma yoluna gitmelidir. Aynı şekilde ağyarın yarına meyl edersen mutlaka ondan zarar görürsün." diye uyarılmıştır. Eğer kişi başkalarına zorlamayla ve zulümle hareket ederse beddua alır. Beddua alanın iflah olması imkansızdır. Bunu bir ata sözümüz de çok güzel açıklamıştır: "alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste". Bu da zayıf olanın bile kimsesiz olmadığını, yapılan haksızlığın cezasının mutlaka verileceğini hatırlatmaktadır. Öte yandan "kimseye zulmetme ki zulme uğramayasın" tenbihinde bulunulmaktadır. Allah, bir zalimi yine başka bir zalimle ortadan kaldırır. Bu da "zulmeden, zulme uğrar" demektir. "Zalim ve mazlum olmak istemiyorsan ne kimseden incin ne de kimse senden incinsin." denilmektedir.

Pertev, cahillerle her yerde beraber olunmamasına dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durur. "Eğer cahille dost ve arkadaş olursan, sen de kötü sözlüler ve herkesi yerenlere uyup gidersin. Oysa ki İslâm dininde cehalet lanetlenmiştir. Herkesi yeren herkese kötü söz söyleyenler de aynı şekilde lanetlidirler. İnsanların hatalarını görsen bile görmezlikten gelip insanların ayıplarını açıklama ya da yüzlerine vurma." İnsanları utandırmak onların kalplerini kırmak demektir. "Eğer sen birinin kalbini kırarsan senin de bir gün kalbin kırılır." Kalp kırmak gibi kötü huyları İslâm dini kesinlikle redder. İslâm insanlara karşı yumuşak, şefkatli ve sabırlı davranılmasını ister. Allah, Kur'ân'da Hz. Muhammed'e hitaben, *"Allah'ın rahmetinden dolayı Ey Muhammed sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır*

---

[233] Bk. Süleyman Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yay., İst., 1991.s.250-251, Safer Baba, Tasavvuf Terimleri, Heten-Keten Yay., İst., 1998, s. 139-141.

giderlerdi. Onları affet, onlara mağfiret dile..."[234] "Dünya malına sahip olsan da ona gereğinden fazla ilgi gösterme. Dünya malını edinme yolundan sakın. Bu yolda yürüyenlerin eteği kire çamura bulaşır, öyleyse sen bu yolda eteğini topla. Vahdetin kanaat köşesine çekil ki en doğru yol budur. Ancak böylece ne sen kimseden incinirsin ne de kimse senden incinir."

"Gerek mü'min olsun, gerekse inkarcı, ister doğru yolda yürüyen olsun, ister yanlış yolda, ister yanlış ve yaramaz işlerle uğraşsın ister tasavvufun yolundan gitsin, isterse sürekli içki içsin bunların hepsine aynı gözle bak. Çünkü bunların hepsi insanoğludur. Hepsini Allah yaratmıştır. Mümkün olduğunca bunların hepsini doğru yola, güzel ahlaka yönlendirmek gerekir. Hele şunu hiç aklından çıkarmaman gerekir ki o da ne sen kimseden incin ne de kimse senden incinsin":

I

1. Şakın gezme żarar ḳaṣdıyla ḫalḳa sen sen ol sin sin
2. Ki zīrā eylemez āzürde ʿaḳrebler daḫi cinsin
3. Eger cān incidürsen cins-i insāndan degül cinsin
4. Velī ister iseñ insān-ı kāmil şānına dinsin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

II

1. Ne şemm it bülbülüñ verdin ne nāvek-ḫārdan incin
2. Ne ġayruñ yārına meyl eyle ne aġyārdan incin
3. Ne sen bir kimseden āh al ne āh u zārdan incin
4. Ne halḳuñ ġadrine saʿy eyle ne ġaddārdan incin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

III

1. Hemān her şaḫs-ı nā-dān ile her yerde olup bitme
2. Uyup ẕemmām u bed-güya müsāvī baḫşine gitme
3. Görüp görmezlenüp tez geç ʿuyūb-ı ḫalḳı fāş itme
4. Senüñ de incinür ḳalbin ḳulūb-ı nāsı incitme
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

---

[234] Âl-i imrân suresi, ayet 159.

IV

1. Cihāna iʿtibār itme olursañ da cihān-dīde
2. Sülūk-ı rāh-āmīzişden eyle dāmenüñ çīde
3. Çekil künc-i ferāġ-ı vaḥdete budur pesendīde
4. Ne sen rencīde ol senden ne olsun kimse rencīde
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

V

1. Benī nevʿ-i beşerdür çün gerek mülḥid gerek müʾmin
2. Gerek ṣāliḥ gerek ṭāliḥ gerek sūfī gerek müdmin
3. Ne iseñ ḥüsn-i ḫulḳa verziş eyle rütbe-i mümkin
4. Hele bu mışraʿı Pertev ferāmūş eyleme līkin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

Görüldüğü gibi Pertev, tasavvufun engin hoşgörüsünden de yararlanarak yazdığı şiirlerinde son derece insansever, şefkatli, merhametli, hoşgörülü ve sabırlıdır. Bütün güzel huyların bir arada sayıldığı muhammesinde; İslâmın şefkati, hoşgörüsü, merhameti ve affediciliği anlatılmıştır. Bu şiir, Batılılarca değerlendirilecek olsa idi Pertev'e hemen hümanist sıfatını verirlerdi. Ancak bu düşünceler özünde Pertev'in değil İslâmın prensipleridir. Hümanizmle İslâmdaki ilâhî rahmet ve mağfiret kıyaslanamaz. Çünkü hümanizmde,[235] insanın insana vermiş olduğu değer söz konusuyken, İslâmda yaratıcının insana verdiği değer söz konusudur. Tabii bu şiirde sadece İslâmın insana değil, bütün varlığa verdiği değeri görmek de mümkündür.

İslâm dini nasihatı emretmiştir. Çünkü Kur'ân'da *"Ey milletim! Bende bir sapıklık yoktur, ancak ben âlemlerin Rabbinin peygamberiyim. Rabbimin sözlerini size bildiriyorum, öğüt veriyorum. Sizin bilmediğinizi Allah katında ben biliyorum. Sakınmanızı ve böylece merhamete uğramanızı sağlamak üzere sizi uyarmak için aranızdan biri vasıtasıyla Rabbinizden size haber gelmesine mi şaşırıyorsunuz? dedi"*.[236] denilmektedir. Ayrıca Peygamberin bir hadisi de "Din nasihattir."[237] demektedir.

---

[235] Bk. İsmail Çetişli, age., s. 48.

[236] Araf suresi 61-63.

[237] İmam-ı Nevevî, Riyâzü's-sâlihîn, Müslim, İman-95. Buhârî, İman-42, C.2, s. 53.

Pertev şiirinde nasihati çok önemsediğini bizzat kendisi de dile getirmiştir. Çünkü o bilmektedir ki din nasihatle öğrenilir, öğretilir ve yaşanır. Bu yüzden nasihatleri gayet açık bir dille dile getirmiştir. Pertev, İslâm ahlakıyla ahlaklanmış birinin yapmaması gerekenlerden birisini de halkın görüp de memnun olmadığı bir işi gizli de olsa yapmamaktır. Bunu çok önemseyen Pertev, sık sık bu konuda uyarılarda bulunmaktadır. Aynı konuda Ömer Nasuhi Bilmen'in Yüksek İslâm Ahlâkı adlı eserinde şunlar yazılıdır: *"Senden şu durumu halkın görüp bilmesini istemediğin şeyi, tenha kalınca da kendi kendine yapma!" kaidesidir. Bu ālī düstura mebnidir ki hakikî Müslümanlar fena olan şeyleri açıkça yapmadıkları gibi kimsenin muttali olamayacagı bir yerde gizlice de yapmazlar."*[238]

Pertev, nasihati dinleyen ve ona uyanın itibarlı olacağını söylemektedir. Bu itibar hem bu dünya hem de ahiret için geçerlidir. Pertev, özellikle dürüstlüğe dikkat çekmektedir. Kontrolün de Allah tarafından yapıldığını söyleyerek insanları uyarmaktadır:

1. Saña gel bir naṣīḥat eyleyeyüm
2. ʿAmil olup pür-iʿtibār olasın
3. O işi itme kīm nihānīce
4. Aşikār olsa şermsār olasın (K. 11)

Pertev, sürekli samimî bir dille okuyucuyu uyarmaktadır. Okuyucusuna "Ey birader" diye hitap ederek onu ne kadar önemsediğini göstererek uyarılarını yapmaktadır. Kötü huylu insanla arkadaş ve dost olunmaması gerektiğini belirten Pertev, sekiz kötü huy ve bu huyların bulunduğu kimselerin adını sıralamaktadır. Bunlar: hasûd, bî-vefâ, nâ-dân, kâzib, bahîl, nâ-kes, mağrûr ve gammâzdır. Hasedin İslam dininde haram olduğunu bütün Müslümanlar bilir. Kur'ân'da: *"Yoksa Allah'ın bol nimetinden verdiği kimseleri mi çekemiyorlar?..."*[239] denilmektedir. Ayrıca bir hadiste, *"Hased etmekten sakınınız. Zira hased, iyilikleri tıpkı ateşin odunu yahut otları yediği(yakıp tükettiği) gibi yer(tüketir)."*[240]denilmektedir.

---

[238] Ömer Nasuhi Bilmen, Yüksek İslâm Ahlakı, Bilmen Basımevi İst. 1964, s. 48.

[239] Nisâ suresi, ayet 54.

[240] Riyâzü's-sâlihîn Tercümesi, İmam-ı Nevevî,(Trc: İbrahim Serdar, Yusuf Şensoy), Sağlam Yay., C.1,2,3., s. 861.

1. Saña benden naṣīḥat ey birāder
2. Sekiz kimseyle olma yār u dem-sāz
3. Ḥasūd u bī-vefā nādān u kāẕib
4. Baḫīl ü nā-kes u maġrūr u ġammāz (K..12)

Pertev, güzel huyların devam ettirilmesi için sürekli nasihatlerde bulunmaktadır. Özellikle insanın dünyaya bağlılığı naktasında uyarıcılık görevini hep sürdürmektedir. Kötü huyları yerip iyileri övdüğü başka bir yerde de yine 'bahîl, nâ-kes ve denâetger' kötülenmekte; 'düşkün, aciz ve kimsesizlere yardım etme ve merhamet sahibi olma' da övülmektedir:

1. Düşkün ʿācizlere bī-keslere yār u kesdür
2. Bir kerem issi ġanīdür ki kes-i bī-kesdür
3. Ne baḫīl ü ne denā'etger ü ne nā-kesdür
4. Men-i bī-çāreye bi'llāh bu çāre besdür
5. Ki ṭabībüm meni bīmār bilüpdür bilürem (Tah. 17/IV)

Aynı konuda bir hadiste de *"İnsan ihtiyarlasa bile onun iki duygusu hep genç kalır. Biri çok kazanma hırsı öteki de çok yaşama arzusu:"*[241] hatırlatması da vardır:

1. Yoḳ yoḳ reh-i fenāda ʿaceb özge ḥāl imiş
   Devlet meger cihānda ne şervet ne māl imiş
2. Şīrīn lebüm bu ʿāşıḳ Leylī-i ḥüsnüñe
   Ferhād u Ḳays ḳıṣṣaları hep miṣāl imiş
   ... (G. 254)

Bu dünya öyle bir yerdir ki kime sorsan o sevmektedir. Herkes bu dünyada sevilecek bir şeyler bulduğu için bu dünya herkese sevecen gelmektedir:

Bu ʿālem özge ʿālemdür gerek ednā gerek aʿlā
Su'āl itseñ ider her kimse kendi ʿāleminden ḥaẕ
(G. 267/3)

[241] İmam-ı Nevevî, Riyâzü's-sâlihîn, Buhârî Rikak-5, Müslim Zekat-115, C.1. s. 196.

Dünyaya ilginin doğru olmadığını belirten Pertev, kişinin en sonunda söylenenleri görüp kabulleneceğini de belirtmektedir. Çünkü kendisi de daha önce söylenenlerin doğruluğunu bizzat yaşadıktan sonra kabul ettiğini itiraf etmektedir:

1. Bī-vefādur bu cihān dirler idi gerçek imiş
   ʿAhd ü peymānı yalan dirler idi gerçek imiş

2. Çü ṣabā itdi ṣabāvet dem-i mestīde güẕār
   Genclige āb-ı revān dirler idi gerçek imiş

3. Degişüp ʿaşḳ-ı mecāzīde hevā fehm itdüm
   Hevese bād-ı vezān dirler idi gerçek imiş

4. Kendi nefsümde bunı tecrübe itdüm āḫir
   Pīr olur tāze civān dirler idi gerçek imiş

5. Ṭāḳ idüp ṭāḳatümi itdi elif ḳaddümi dāl
   Miḥnete bār-ı girān dirler idi gerçek imiş

6. Ḥaḳ dünyāda dinilmiş gibidür bu Pertev
   ʿAhd ü peymānı yalan dirler idi gerçek imiş (G. 261)

Nasihatin içinde değerlendirilmesi gereken bir başka nokta da kişinin sürekli iyilik yapması ve dua almasıdır. Aksi taktirde gözyaşı dökülmesine sebep olmuş birinin hiçbir zaman mutlu olaması beklenemez:

Duʿā al çünki ber-ḫūrdār-ı bāġ-ı ḥüsn olam dirsen
Nuḳūd-ı eşk alup hīç var mıdur bir kām-rān olmış (G.257/2)

Pertev kişilik olarak dünya malına ilgi göstermemektedir. Çünkü o bir âşıktır. Bu dünyadaki servet, mal, mülk ve zenginlik ona göre değildir:

1. Me'lūf-ı ġam-ı ʿaşḳam u rāḥat kim u ben kim
   Ben düşmen-i sāmānam u ṣervet kim u ben kim

2. Ber-vech ile dīdāruña lāyıḳ naẓarum yoḳ
   Ol mihr-i perī-peykere ḥasret kim u ben kim

3. Şan sebze-i şeh-rāh-ı çemenzār-ı fenāyam
   Pā-māli-i ẕillet ile rifʿat kim u ben kim

4. Farż eyleyelüm mescid-i kūyuñda imāmem
   Keyfiyyet-i aşḳuñla imāmet kim u ben kim

5. Tanẓīrde olduysa ḳuṣūrum n'ola Pertev
   Ben ḳandayam ol ḳanda vü Neş'et kim u ben kim (G. 353)

Pertev, ahlaklı bir insanı yüceltir ve bu dünyada mihnetin en kötü şey olduğunun altını çizer. Bu dünyada herkesin kendi imkanlarıyla yaşayabilmesi gerektigi üzerinde durarak, kimseye yük olmamak gerektiğini de söyler:

1. Jāle-i gül-berg-i gülzār olmadum olmam yine
   Gül-nihāl-ı bülbüle ḫār olmadum olamam yine

2. Şemse taḥmīl eylemem ḥaml-ı ḫafīfüm ẕerrevār
   ʿÖmrüm içre kimseye bār olmadum olmam yine

3. Eyledüm vīrān hevā vü ārzū kāşānesin
   Ben serāy-ı nefse miʿmār olmadum olmam yine

4. Cüst-cū-yı güşe-i semt-i ḳanāʿatdür işüm
   Kār-ı dünyāyı ṭalebkār olmadum olmam yine

5. Virmedüm kesb-i maʿāş ile dil-i zāra taʿab
   Fikr-i dünyā ile ġam-ḫ ʿār olmadum olmam yine

6. Eylemem ehl-i vefādan olsa biñ cānum dirīġ
   Bī-vefā yārān ile yār olmadum olmam yine

7. Kim beni yaḳdıysa ben taʿmīre sa'y itdüm anı
   Zār u zār oldum dil-āzār olmadum olmam yine

8. Birdür ʿindümde benüm Pertev ʿabā ile ḳabā
   Mā'il-i eṣvāb-ı zer-tār olmadum olmam yine (G. 500)

Mağrur olma, kötü huylardan birisidir. İnsan, asla kibirli olmamalıdır. Çünkü kibir insanın en büyük düşmanıdır. Kur'ān'da: *"Yeryüzünde böbürlenerek yürüme, çünkü sen ne yeri delebilir ve ne de boyca dağlara ulaşabilirsin. Rabbinin katında bunların hepsi beğenilmeyen kötü şeylerdir."*[242] diye belirtilmektedir. Bir hadiste de *"Kalbinde zerre kadar kibir olan kimse cennete giremez."*[243] uyarısı vardır:

1. Dīde-i pür-nem ile ebr-i bahār ikisi bir
   Cūşiş-i giryem ile mevc-i bahār ikisi bir

2. İmtizāc ideli ẕihnümde ḫazān ile bahār
   Nevḥa-i mātem ile ṣavt-ı hezār ikisi bir

3. Ṣoñı ya dūzaḫ-ı ye's ü ya behişt-i ümmīd
   Rūzgār-ı ġam ile rūz-ı şümār ikisi bir

4. Ḳulḳulından ki ṣurāḥīnüñ olur derd-i serüm
   ʿAyş-ı cām-ı Cem ile renc-i ḫumār ikisi bir

5. Zor ile pençe-i taḳdīr burılmaz çünkim
   Kuvvet-i Rüstem ile Zāl-ı nizār ikisi bir

6. Çāresi rīş-i dilüñ nīş-i dil-āzār olıcaḳ
   Yāraya merhem ile nişter-i ḫār ikisi bir

7. Zār-ı ʿāşıḳdur iden çeşmini ter maʿşūḳuñ
   Gül-i pür-şeb-nem ile bülbül-i zār ikisi bir

8. ʿĀḳılāne ḥareketdür diyemem ben kibre
   Cünbiş-i sersem ile sāḫte vaḳār ikisi bir

---

[242] İsra suresi, ayet 37-38.

[243] İmam-ı Nevevî, Riyâzü's-sâlihîn, Müslim, İman-147, C.6. s. 579.

9. Gelmeden dehre ġaraż kesb-i hünerdür yoḫsa
   Bī-hüner ādem ile seng-i mezār ikisi bir

10. Fikr-i kākülle perīşān olalı dil-i Pertev
    Zülf-i ḫam-der-ḫam ile pīçiş-i mār ikisi bir

11. Feyż-i Neş'et ile hep rūz-ı Ḫıżırdur günümüz
    Ḫıżr-i ferruḫ-dem ile feyż-i bahār ikisi bir (G.70)

Şairlerin çoğu şairlikleriyle ilgili söz söyleme noktasında ileri gidip kendilerini çokça överler. Pertev de fahriye konusunda selefi gibi davranmıştır. Ancak bu konuda bile bazen mütevazı olduğunu söyleyebiliriz. Bu da onun düşüncelerinde ne kadar samimî olduğunu göstermesi bakımından önemlidir:

Perteve nādire-gū mu'cize-gū dirler imiş
Giderek gerçek olur gerçi yalan ise daḫi (G. 515/9)

Pertev güzel ahlak içinde değerlendirdiği bir başka nokta ise çok konuşmama ya da az söylemedir. Çok söylemekten sakınılmasının sebebi sözü etkili kılmak içindir. Zira çok söz beklenen etkiyi yapamaz:

Kūh-ı dil 'aks-i mücefdür tā-be-key güft ü şinīd
Pertevā pür-güylıḳdan ḳıl ḥaẕer güftārı kes (G. 232 /9)

Pertev, kötü huyları yerip, güzelliklerin yeğlenmesi gerektiği üzerinde durduğu bir gazelinde de güzel ahlakla ilgili düşüncelerini sıralamaktadır:

1. Jāle-i gül-berg-i gülzār olmadum olmam yine
   Gül-nihāl-ı bülbüle ḫār olmadum olamam yine

2. Şemse taḥmīl eylemem ḥaml-ı ḫafīfüm ẕerrevār
   'Ömrüm içre kimseye bār olmadum olmam yine

3. Eyledüm vīrān hevā vü ārzū kāşānesin
   Ben serāy-ı nefse mi'mār olmadum olmam yine

4. Cüst-cū-yı güşe-i semt-i ḳanāʿatdür işüm
   Kār-ı dünyāyı ṭalebkār olmadum olmam yine

5. Virmedüm kesb-i maʿāş ile dil-i zāra taʿab
   Fikr-i dünyā ile ġam-ḫᵛār olmadum olmam yine

6. Eylemem ehl-i vefādan olsa biñ cānum dirīġ
   Bī-vefā yārān ile yār olmadum olmam yine

7. Kim beni yaḳdıysa ben taʿmīre sa'y itdüm anı
   Zār u zār oldum dil-āzār olmadum olmam yine

8. Birdür ʿindümde benüm Pertev ʿabā ile ḳabā
   Mā'il-i eṣvāb-ı zer-tār olmadum olmam yine (G. 500)

Pertev'in güzel huylu insanların yapması gerekenlerle yapmaması gerekenleri, ahlakla ilgili düşüncelerini açık ve samimî bir şekilde anlattığı şiirinde görmekteyiz:

1. Ṣaḳlama kīneñ derūn-i dilde dürd-i den gibi
   Rengi iẓhār it bilūrīn sāġar-i rūşen gibi

2. Baḥr-ı ʿişyānda şaḳın ḳumdan uçar keştī-i ten
   Öyle pek uyma hevā-yı nefsüñe yelken gibi

3. Tā seni bir ḳālıba ifrāġ idince rūzgār
   Geh ḥadīd-i serd olup geh āteş ol āhen gibi

4. Güşe-i vaḥdetde dīvār it ḳapuyı üstüñe
   Baḳma rūy-ı maḥrem ü nā-maḥreme revzen gibi

5. Şerḥe muḫtāc olmaduḳca dāġ-ı dilden açma söz
   Dikme göz zaḫm-ı nihāna dīde-i sūzen gibi

6. Yara açma merhem ol derd olma ol derde devā
   Nişter-i āzār urma kimseye reg-zen gibi

7. Onda bir söyle önin ardın gözet her şoḥbetüñ
   Diḳḳat it fikr-i daḳīḳ itmekde pervīzen gibi

8. Kimsenüñ düşürmeye mānend-i girībān yaḳasın
   Sür yüzüñ ḫāk-ı niyāza güşe-i dāmen gibi

9. Kühveş ser çekme ebre tīre ḳalma Pertev al
   Mehbiṭ-i nūr-ı Ḫudā ol Vādi-i Eymen gibi (G. 511)

Pertev, nasihatlerinde her tür insanı hedef aldığı için onların durumlarına uygun düşecek belki de onları kötülüklerden korumak ve kurtarabilmek maksadıyla normal şartlarda yanlış olan şeyleri tavsiye ettiği de olmaktadır. Bir şair olmanın verdiği psikolojiyle düşünen Pertev, bir kişi mutlaka zevklenmek isterse afyon ve onun türevleri olan beng ve berş gibi maddeleri almaktansa şarap içmesini tavsiye edebilmektedir. Aslında Klâsik şiirimizde şarap içmek ve içilmesini tavsiye etmek alışılagelmiş bir özellik olmakla birlikte Pertev de şuhâne edâyla yazdığı şiirlerinde içki içtiğini ve bunda bir sakınca görmediğini söylemektedir. Ancak buradaki durumun farklı bir noktaya temas ettiğini düşünmekteyiz. Çünkü kişi mutlak zevklenmek için bir şeyler yiyecek veya içecekse bunun afyon ve türevleri olmasındansa bunlara göre etkisi ve zararı daha hafif olan şarabı tavsiye etmesine şaşılmamalıdır. Çünkü böylesi bir durumda kötünün iyisi olan şaraba rıza göstermek durumunda kalması söz konusudur. Bunun da şair tarafından "ehven-i şer" olarak görüldüğü anlaşılmaktadır:

Şarāb iç neş'elenmekse murāduñ bezm-i ʿālemde
Ki yoḫsa keyf içün ne berş ü ne efyūn u ne beng al (G. 321/3)

Bir başka beyitte; aşk şarabıyla kendinden geçtiğini söyleyen şair, ramazanın gelmesiyle tövbe edip, temizlenemeyeceğini itiraf etmektedir. Açık olmamakla birlikte bu beytin ikinci mısraından Pertev'in de içki kullanıyor olabileceğini çıkarmak mümkündür:

Bāde-i ʿaşḳ ile çün mest-i müdāmam Pertev
Ramażān gelmek ile tā'ib u ṭāhir olamam (G. 356/5)

2. 5. Nefis Terbiyesi

Güzel ahlakın elde edilebilmesi için nefsin ıslahı şarttır. Ahlâkın özünde aşırı arzu ve isteklerin dizginlenmesi gereği vardır. Aksi takdirde istenilen noktaya varmak mümkün olamaz. Hem şeriat, hem tarikat, hem de ahlak, nefis terbiyesini ve tasfiyesini belli ölçüde şart koşmaktadır. Bir hadisinde Peygamber, "Gerçek babayiğit güreşte rakibini yenen değil, öfkelendiği zaman nefsine hakim olan kimsedir."[244] diyerek, nefse hakim olmanın zorluğuna ve bu konunun önemine dikkat çekmiştir.

Pertev, doğruyu bulmada insanlara yardımcı olmak için nasihatte bulunmakla birlikte nasihatin verildiği insanlarda eğer bunu alma ve ona uyma isteği yoksa harcanan emeğin, söylenen sözün ve nasihatlerin boşa gideceğini de belirtmektedir:

Zühhādı neyle bezm-i meye daʿvet eyledüñ
Nā-ḳābile naṣīḥat u ṣarf-ı nefes ʿabeş (G. 45/2)

Eyledüm vīrān hevā vü ārzū kāşānesin
Ben serāy-ı nefse miʿmār olmadum olmam yine (G. 500/3)

Baḥr-ı ʿişyānda şaḳın ḳumdan uçar keştī-i ten
Öyle pek uyma hevā-yı nefsüñe yelken gibi (G. 511/2)

2. 6. Kanaat

Kanaat, ahlaklı her insanın sahip olması gereken bir özelliktir. Çünkü güzel ahlakın içinde kanaat çok önemli bir yere sahiptir. Kanaatkar bir insana, olana şükretmek olmayana gayret etmek düşer. Bu da insanın mutluluğu toplumun huzuru için

[244] İmam Nebevî, Riyazü's-sâlihîn, Buhârî Edeb-102, Müslim Birr-106-108, C. 1, s. 262.

son derece önemlidir. Kanaatkar insan, kısmetine razı olup asla asi ve tamahkar olmaz. İslâm dini kanaati bir esas olarak kabul etmiştir. Pertev'in şiirlerinde kanaat çok önemli bir yere sahiptir. Hz. Muhammed: *"Gerçek zenginlik mal çokluğu değil, gönül tokluğudur."*[245] der. Ayrıca *"Kanaat bitmeyen bir hazinedir"* diyerek de, Müslümanların zenginliğinin kanaat olduğunu belirtmiştir. Bu kanaat, öyle bir zenginliktir ki asla tükenmez. Yine bir başka hadiste de "Müslüman olan yeterli geçime sahip kılınan ve Allah'ın kendisine verdiklerine kanaat etmesini bilen kurtulmuştur."[246] denilmektedir:

1. İtmeyüp irte kārını teftīş
2. Virmeyelüm dile ġam ü teşvīş
3. Olalum rāżı ḳısmete kem ü bīş

... (Tah. 15/II)

Kanaatin İslâm dinindeki yeri ve önemi ortadayken, Türk insanının kanaat hakkındaki inancı bir atasözüyle de ortaya konulmuştur: "Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz". Kanaatin zıddı hırs ve tamahkarlıktır. Hırs ve tamah insanın hem bedenine hem de ruhuna zarar veren bütün kötülükleri içermektedir. Bu yüzden insan bu kötülüklerden mutlaka arınmalıdır.

Pertev'in, şiirlerinde kanaate o kadar çok önem verilir ki kanaatkar olmayan bir insanda başka kötü huyların da ortaya çıkabileceği vurgulanır. Çünkü kanaatkar olmama ahlaksızlığa sebep olacağından, kötülüklerin anası kanaatkar olmamaya bağlanabilir. Özellikle "bahîl, nâkes, denâetger vb. kötü huylar ancak onların zıdlarını gerçekleştirmeyle ortadan kalkabilir. Özellikle bu dünyaya bağlılığın ahlaka ve kanaate aykırı olduğunu söylenmektedir. Dünyadaki her şeyden vazgeçmedikçe Allah'a ulaşılamayacağı da belirtilmektedir. Aynı zamanda tasavvufun da önemli prensiplerinden olan dünyadaki varlıklardan vazgeçmeme ahlakın da kurallarındandır. Böylelikle ahlak ve Tasavvuf amaçta birleşmektedir:

1. Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳa kimse cümleden dūr olmadan
2. Terk ile kendi vücūdından da mehcūr olmadan

---

[245] İmam Nebevî, Riyazü's-sâlihîn (1-6), Buhârî Rikak-15, Müslim Zekat-130,(Tercüme ve şerhi: M. Yaşar Kandemir-İsmail Lütfi Çakan-Raşit Küçük), C. 3, Erkam Yay., İst., 2005.

[246] İmam Nebevî, Riyazü's-sâlihîn (1-6), Müslim Zekat, C. 3, Erkam Yay., İst., 2001, s. 316.

3. ʿĀlem-i varlıḳda yoḳluḳ ile meẕkūr olmadan
4. Ṣunma el miftāḥ-ı genc-i ġayba gencūr olmadan
5. Kenz açılmaz şol göñülde tā ki pür-nūr olmadan (Tah. 19/I)

Pertev de Nâbî gibi çoğunlukla orta yolun tutulması gerektiğine inanmaktadır. Ona göre işlerin en hayırlısı orta yollu olanıdır:

Miyān-ı yāri der-āġūşa ṣarf-ı himmet ḳıl
Me'āl-i evsaṭ-ı ḫayr-ı umūr odur ki odur (G. 86/3)

Bağdatlı Ruhî'nin bir gazelini tahmis ettiği şiirde kıyamet gününde sadece temiz bir kalp isteneceği üzerinde durulmakta ve bu kalp dünyadaki her şeyden uzak bir kalp olmalıdır, denilmektedir. Bununla beraber bir orta yolun bulunması gereğine de işaret edilmektedir:

1. Rūz-ı maḥşerde ne nā-kes ne kerīm isterler
2. Ne saḫāyā ne ʿaṭāyā-yı ʿamīm isterler
3. Anda ne gevher ü ne dürr-i yetīm isterler

4. Ṣanma ey ḫ̆āçe ki senden zer ü sīm isterler
5. "يوم لا ينفع"da ḳalbi selīm isterler

1. Bu cihān içre ne maḫdūm ne ḫod ḫuddām ol
2. Nām u şāna ne heves eyle ne pek bed-nām ol
3. Hem ne taḥṣīl-i merām itmede pür-ibrām ol

4. Berzaḫ-ı ḫavf u recādan geçegör nā-kām ol
5. Dem-i āḫīrde ne ümmīd ü ne bīm isterler

Pertev'in şiirlerinde bu orta yolu bulma düşüncesi önemlidir. Hatta onun dünya ile ahireti dengeleme dünşüncesi de bu orta yolu bulmada yatmaktadır. Çünkü kendisi hayatında hep mutedil olmayı istemiş ve bunu tavsiye etmiştir. Şairlerin hemen hepsi fahriye konusunda son derece abartılı davranırken, Pertev'de bir alçak gönüllülük ve kanaatin izlerini taşıyan ifadelere rastlamaktayız. Eğer böylesi bir mutedil düşünceye

sahip olmasaydı, büyük bir ihtimalle çok daha abartılı övgülerde bulunabilirdi. Hatta bir şair olarak Pertev'den mütevazı bazı beyitler bulabiliyorsak, bunu onun orta yolu benimsediğine bağlayabiliriz:

Perteve nādire-gū mu'cize-gū dirler imiş
Giderek gerçek olur gerçi yalan ise daḫi (G. 51578)

1. Pertev-i şemsem tenezzül eylemezsem var yeri
2. Gezmem öyle āftābāsā felekde serserī
3. İlerüde yok niġāhum ḳalmadum hem pek geri

4. Cevher-i ferdem heyūlā-yı taşavvurdan berī
5. Şeş cihāt ma'rifet-i kevn ü mekānumdur benüm (Tah. 21/XIII)

Pertev, huyların en güzellerinden olan fakirlere yardım etmeyi övmektedir. Bu yolda meşhur olmuş olanları, örnek insan olarak değerlendiren Pertev, ahlaklı olmanın kötü huylardan arınıp güzellerini kazanmakla olacağını söylemektedir:

1. Hele bir mes'eledür bu ki ehemm ü elzem
2. Buldı ḫizmetle şeref cümleten ibn-i ādem
3. Fuḳarā ḫādimi oldı nice Şāh Edhem

4. Sākin-i dergeh-i teslīm-i rıżā ol her dem
5. Ber-murād itmege ḫıḍmetde muḳīm isterler (Tah. 20/VIII)

Pertev, hırs ve azgınlığı kötü huylar olarak adlandırmıştır. Kişi bu kötü huylardan mutlaka kurtulmalıdır. Hatta bu kötü huylardan uzak kalmak için dua edilmelidir:

1. Ḥaḳ hemān tevfīḳını Pertev saña ḳılsın refīḳ
2. Eylesün rāhında gerçek erleri yār-ı ṣadīḳ
3. Ḥırş u āzīni azaldup ḳalbüñi itsün raḳīḳ

4. Şāhi-i mülk-i ḳanā'atdür hemān maṭlab 'atīḳ
5. Yoḫsa ne cüyā-yı sāmānuz ne ṣervet beklerüz (Tah. 23/7)

Pertev, bir gazelini bütünüyle kanaate ayırmıştır. İnsanoğlunun gözü doymaz bir varlık olduğunu kaydeden şair, aza kanaat etmeyenin çoğu bulamayacağını hatta, sahip olduğu varlıkların da kaybetmeyinceye kadar farkında olamayacağını söylemektedir:

1. Gāh eyler idüm seyr-i cemālüñle ḳanāʿat
   Gāh āyine-i dilde miṣālüñle ḳanāʿat

2. Sīr olmaz iken niʿmet-i dīdār ile dīdem
   İtdüm ne ʿaceb şimdi ḫayālüñle ḳanāʿat

3. Sen ḥurmet-i duḫt-i rezi bilmez misin āyā
   İtseñ n'olur ey ṣūfi ḥelālüñle ḳanāʿat

4. Olsaydı bu ruḫṣat eger aġyāra müyesser
   Ẓannum bu ki itmezdi viṣālüñle ḳanāʿat

5. Terk ideli ṣahbā-yı leb-i laʿlüñi Pertev
   İtdi yaluñuz dāne-i ḫālüñle ḳanāʿat (G. 38)

2. 7. Dünyaya Bağlılık

Pertev, güzel ahlakı, kişinin karakteriyle ilgili görmektedir. Bir kişinin karakteri sağlam ve güçlü ise o kişinin ahlakı da sağlam ve güçlüdür. Ancak karakter, kişilerde doğuştan çok, sonradan edinilmektedir. Bu yüzden ahlaklılığı da bir eğitim meselesi olarak görür. Aç gözlülüğün belli ölçüde kişinin mizacıyla ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu duygunun bütün insanlarda hemen hemen aynı oranda bulunduğu halde bazı insanlar, bu kötülüğü yenebilmişlerdir. Öyleyse insan değişebilir, yanlışlardan vazgeçip, doğruları bulabilir. İnsan, nefsini ıslah etmezse onun doymak bilmeyeceğini peygamberimiz de bir hadisinde *"Eğer insanoğlunun elinde iki vadi dolusu mal olsa, üçüncü vadiyi ister. İnsanoğlunun gözünü ancak toprak doyurur."*[247]

[247] İmam Nebevî, Riyâzü's-sâlihîn, Buhari, Rikak-10.

şeklinde dile getirmiştir. Pertev, dünya nimetlerinden insanların faydalanmasını istemektedir. Ancak bu sonsuz nimetleri verene de şükretmek gerekir. İnsana o kadar çok nimet verilmiş ki, ne kadar şükredilirse edilsin yine yeterli olmayacağını söylemektedir. Bu konuda Allah Kur'an'da: *"Allah'ın verdiği nimetleri sayacak olsanız bitiremezsiniz; doğrusu Allah bağışlar, merhamet eder."*[248] demektedir:

1. Edā itdüm diyenler şükr-i Mevlāyı yalan söyler
2. Bu remzi naṣṣ-ı lā-uḥṣā senā-yı rāygān söyler
3. Olan kāmil bu güne ʿaczini eyler ʿayān söyler

4. Olup her mū tenüñde lehce-i muʿciz-beyān söyler
5. Ki ben idrāk-i ʿacz-i şükr-i maʿbūd eyledüm şuşdum (Tah. 11/II)

Pertev, şiirlerinde dünyaya aşırı derecede meyl etmeyi şiddetle eleştirmiştir. Bu hataya pek çok insanın düştüğünü hatırlatarak, dünyanın insanı çeken bir yanının olduğunu ve buna aldalanılmaması gerektiğini vurgulamaktadır:

1. Fenā bāzārıdur bu naḳd-ı maġşūşı revān eyler
2. Gedā-yı sūḳ iken şeh-bender-i pür-ʿizz ü şān eyler
3. Düşen ālāyiş-i dünyāya yaḫşīsin yaman eyler

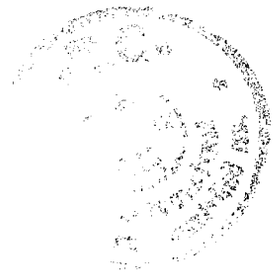
4. Bu bendergehde herkes naḳd-ı hestīden ziyān eyler
5. Bulup ben nīstī sermāyesin sūd eyledüm şuşdum (Tah. 11/III)

Pertev, bu dünyayı isteyenlerin; isteklerine kavuşabileceklerini belirtmektedir. Ancak dünyanın kötülüklerle dolu olduğunu da söylemek gerekir. Dünyaya bağlılığın bir vebalinin olduğu bilinmelidir. Bu dünyada yapılanların hepsinin öteki dünyada hesabının sorulacağı gerçeğini unutmamak gerektiği üzerinde de durulur. Allah, Kur'ân'da: *"Dünya hayatını ve güzelliklerini isteyenlere, orada işlediklerinin karşılığını tastamam veririz; Onlar orada bir eksikliğe de uğratılmazlar. İşte ahirette onlara ateşten başka bir şey yoktur..."* [249] der. İnsanlar, ısrarla dünyaya bağlılığını sürdürmemelidir. İslâm dini bu konuya büyük önem vermektedir:

---

[248] Nahl suresi, ayet 18.

[249] Hud suresi, ayet 15-16.

1. Dünyāya ṭalebkār ki oldum girü ḳaldum
2. Deryā-yı ġam u fikret ü endīşeye ṭaldum
3. Şāhinümi şimdi bir ʿaceb vādiye ṣaldum

4. Ben terbiye-i nefsi bıraġup göñül aldum
5. Avcı degülem kelb-i muʿallem neme lāzım (Tah. 13/III)

Bu dünya müminler için zindan, kafirler için cennettir. Âlem, maddeden ibaret olduğu için manaya tekabül etmez. Bu nedenle mü'min olan bu dünyadan rahat beklememelidir. Çünkü bir hadiste: *"Dünya müminin zindanı kafirin de cennetidir."*[250] denilmektedir. Öyleyse bu dünya sadece kafirlerin ve nefislerine hoş gelenlere, ulaşabilecekleri bir yer olarak değerlendirilebilir. Oysa müslüman biri için bu dünyaya gelinmesinden maksat sadece dünyaya sahip olmak değil, tersine ahireti kazanmaktır. Dolayısıyla dünyada çekilen sıkıntılar gerçek olan ahireti kazanmak için bir fırsat olarak da değerlendirilebilir. Böylece bir miminin doğal olarak dünyayı rahat yaşaması gerekir. Eğer dünya birisi için son derece rahat olunan bir yer ise o kişinin müminliği kalmamıştır, demektir:

1. Sicn-i müʿmin cennet-i küffārdur çün bu serā
2. ʿĀlem-i kevn ü fesād oldıġıdur nāmı be-cā
3. Bu ḫarāb-ābādda ümmīd-i rāḥatdur ḫaṭā

4. Buldılar eslāfımuz āsāyiş-i mülk-i beḳā
5. Bu güẕergāh-ı fenāda biz de nevbet beklerüz (Tah. 7/V)

Pertev, özellikle bazı beyitlerinde dünyayı tamamıyla sildiğini ve asla önem vermediğini söylemekle birlikte; istediklerinin ise sevgilinin güzellik unsurları olan saçı, gözü ve yüzüdür. Her ne kadar saç, göz ve yüz; sünbül, nergis ve güle benzetilerek verilmişse de burada tasavvufî bir düşüncenin olduğu kanaatinde değiliz. Çünkü Pertev, bir başka beytinde yine dünyadan beklentisinin, yalnızca güzel yüzlü bir sevgili olduğunu, söylemiştir:

Cennet olsa iltifāt itmem cihān zīrā baña
Sünbül ü nergis gül-i terdür o zülf ü çeşm ü ruḫ (G. 52/4)

---

[250] İmam-ı Nevevî, Riyâzü's-sâlihîn, Müslim Zühd-1, Tirmizî Zühd-16, C. 3, s. 205-206.

"Tasavvufun terk-i dünya, terk-i ukba, hatta terk-i terk düsturlarının insanın kendisi de dahil, Allah'ın dışındaki her şeyi (masiva) hiç mertebesinde görme anlamlarına geldiği bilinmektedir. Geleneksel Divan şiiri söyleminde de bu dünyanın gelip geçici olduğu, bu dünya saltanatının çok kısa sürdüğü, önemli olanın öteki dünya için bir takım hazırlıklar yapmak olduğu pek çok şairin felsefesini oluşturmaktadır."[251] Pertev de tasavvufî düşüncelerle söylediği bazı şiirlerinde; Allah'a ulaşmanın tek şartının onun dışındakilerin hepsinden vazgeçip uzaklaşmasına bağlanmaktadır:

1. Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳa kimse cümleden dūr olmadan
2. Terk ile kendi vücūdından da mehcūr olmadan
3. ʿĀlem-i varlıḳda yoḳluḳ ile meẕkūr olmadan
4. Ṣunma el miftāḥ-ı genc-i ġayba gencūr olmadan
5. Kenz açılmaz şol gönülde tā ki pür-nūr olmadan (Tah. 19/I)

Pertev, dünyaya gerçekten ilgi göstermediğini, daha açık olarak başka beyitlerinde de göstermiştir. Çünkü dünyanın geçici olduğundan hiçbir şüphesi yoktur:

...
Yoġına varına cihānuñ yuf
Ne gedāsı ne kām-rānı ḳalur

Dil-firīb olma Pertevā dehre
Ne bahārı ne ḫod ḫazānı ḳalur (G. 75/7-8)

Pertev, şiirlerinde dünyaya önem verilmemesini söylemekle birlikte; bu dünyanın ahiretin bir tarlası olduğunun da unutulmaması gerektiği üzerinde durur. Böylece dünya ve ahirete ilgi ve değer vermenin dengelenmesi gerektiği de ortaya çıkmaktadır. Dünyaya verilmesi gereken değer, öteki dünyanın elde edilmesiyle ilgilidir. Çünkü bu dünyanın ahireti kazanmak için bir imkan ve fırsat olarak değerlendirilmesi gerekir. "Bu dünyada ne ekersen öteki dünyada onu biçersin." Kur'ân'da da: *"Ey insanlar! Allah'tan sakının, herkes yarına ne hazırladığına baksın; Allah'tan sakının, çünkü Allah işlediklerinizden haberdardır."*[252] denilmektedir:

---

[251] Ali Yıldırım, "İslamın Tabiat Anlayışı ve Divan Şiirine Yansımaları" İlmî Araştırmalar S. 17, 2004, s. 166.

[252] Haşr suresi, ayet 18.

1. Dār-ı dünyā kiştgāh-ı āḫiretdür didiler
2. Her ne ekdiyse bugün yarın varan anı biçer
3. Bizde yoḳ öyle ʿamel luṭf eyleye Mevlā meger

4. Bir gürūh āvāreyüz bī-kişt ü bī-kesb ü hüner
5. Dergeh-i Ḥaḳdan hemān iḥsān ināyet beklerüz (Tah. 7/6)

Kötü huyların atılması ve güzele ulaşılabilmesi için ölçü orta yoldur. Bu ölçü yaratılış ölçüsüdür. Buna uyulursa mutluluk, uyulmazsa huzursuzluk ortaya çıkar. İnsanoğlu sürekli dünya ve ahiretini dengede tutmalıdır. Bu denge, asla bozulmamalıdır. Örneğin, "mal mülk biriktirmek, saklamak, nefse onları yerine sarf etmekten daha tatlı gelirse, cimrilik hastalığının daha ağır bastığı anlaşılır. Tedavi etmek için bolca dağıtmaya, harcamaya bakmalıdır. Dağıtmakta öyle bir hale gelirse ki yersiz olarak harcamak nefse yerli olarak saklamaktan daha tatlı gelirse, hemen eli sıkmaya başlamalıdır."[253]

Bütün insanlarda bu dünyaya ve onun nimetlerine karşı bir ilgi vardır. Bunun yok farzedilmesi mümkün değildir. Çünkü insanoğlu yaşadığı dünyaya sahip olmak ona hükmetmek ister. Bunun için de sürekli bir mücadele içine girer. Böylelikle asıl gayesini unutup sadece dünyadan ibaret bir emele ulaşma çabası içinde bocalayıp durur. Böyle hatalara düşülmemesi için tasavvufun prehsiplerinden de yararlanılmalıdır. Pertev'in dünyaya gereğinden fazla bağlanılmaması noktasındaki düşüncelerinde tasavvufun etkilerini görmek mümkündür. Çünkü mutasavvıflar *"ibnü'l-vakt"*tirler onlar sadece anı yaşarlar. Anın öncesi ve sonrasını düşünmezler:

1. Cümle-i nāsda var ṭūl-ı emel sevdāsı
2. Müteḥayyir gerek aʿlāsı gerek ednāsı
3. Hīç dükenmez bu taʿayyüşle cihān ġavġāsı

4. Olsa mīz-āb-ı ʿatāyā-yı felek mecrāsı
5. Sebzezār-ı emel ü ḫırṣa ḳanāʿat gelmez

[253] İmam Gazalî, İslâm Ahlâkı(Trc. Akif Nuri Karcıoğlu), Sinan Yay., İst., 1975, s. 52.

Aslında Pertev, dünya-ahiret dengesini kurabilen şairlerden birisidir. Çünkü o, kimseye muhtaç olmadan bu dünyada yaşamanın gereğine inanmaktadır. Bu da onun dünyaya ve ahirete aynı ölçüde önem verip her iki tarafa da hazırlıklı olunmasını tavsiye etmektedir. Her iki tarafı toptan yok saymak ya da tek taraflı düşünmek ve ona göre davranmak, Pertev'e göre yanlıştır. Hatta deliliktir. Pertev'e göre çalışmayıp başkasına muhtaç olmak ve minnet etmek onurlu bir insana yakışmaz:

I

1. Bir ʿabeş şey' göremem olmaya ḥattā lāzım
2. Kimi maẓrūf u kimi ẓarf olur ammā lāzım
3. Çünki var bende bu dil yār-ı dil-ārā lāzım
4. Yaʿni peymāne-i mey-ḫāneye şahbā lāzım

III

1. Ṣarf u īrāda çalışmaḳ ne ḳadar külfetdür
2. Āb-rū dökmek ise āh ḳatı ẕilletdür
3. Gerçi dünyālığı ḳayd eylememek cinnetdür
4. Aralıḳda o daḫi ādeme ammā lāzım

V

1. Cān gibi yār ile ol nūş ki bī-minnet ola
2. Ḫūn-ı dil ise daḫi ʿāḳibet ü sıḥḥat ola
3. İçmem ol bādeyi kim rāyiḥa-i minnet ola
4. Meclis-i şāʿire mey olsa da farżā lāzım

Ahlak, insanın toplum içindeki kötülüklerin ortadan kaldırılması için çalışmayı gerektirir. En azından mevcut olan ahlaksızlık ve kötü huylara karşı kendini korumayı zorunlu kılar. Çünkü kişilerin yaptıkları ve yapacakları yanlışlar toplumu da ilgilendirdiği için var olduğu bilinen yanlışlarda sakınmak son derece önemlidir. Çünkü ahlaklı insan ahlakıyla örnek olma noktasında da sorumluluk taşımaktadır. Toplumda olan ve olması kaçınılmaz bazı hataların dile getirildiği şiirlerde; şairin bu yanlışlara karşı tavrını görmekteyiz. Kendisini toplumun bir ferdi olarak gördüğünü, ancak hatalara karşı takındığı tavrıyla bu konuda ahlakçı yaklaşımıyla dikkati çekmektedir:

ʿĀşıḳ-ı pāk-naẓar şāhid-i bāzār aramaz
Dil-rübā yoḫsa ki dellāk ile berberde de var (G. 155/5)

Cülar gibi her serv-ḳadüñ pāyına aḳmam
Ben şāhid-i bāzār olanuñ rüyına baḳmam (G. 338/1)

2. 8. Rind-Zahid Çatışması

Klasik şiirimizin önde gelen konularından birisi de rind-zahid çatışmasıdır. Bu şiirde zahide çatma adeta bir görev olarak algılanmış ve sürekli tekrarlanmıştır. Alışkanlıkmış gibi değerlendirilecek bu tutum sadece bir mazmun merakı ya da konu sıkıntısından kaynaklanmamaktadır. Zahid, bütünüyle yozlaşmanın bir timsali olarak görülmüştür. O, medreselerin yozlaşmasından, tarikatlerin bozulmasına, şeriatteki bilgisizlik ve kaba yorumlayışlardan, toplumdaki nezaketsizlik ve ahlakî çözülmeye kadar; bütün bu olumsuzluklara karşı yoğun bir eleştiride bulunur. Bu eleştirilerine alaya alma ve hakaret etmeyi de ekler. Hatta Pertev, bütün olumsuzlukların zahidin şahsından kaynaklandığı gibi bir düşünce içindedir. Buna karşılık bütün olumlu değerleri kendi şahsında toplamış olarak sunulan rind ise "ülküdeğer"[254] niteliğindedir.

Pertev de şiirlerinde yücelttiği ve kendini onun yerine koyarak olması gerekenleri vermeye çalıştığı rin, rind-meşrep tipini överken olumsuzlukların kendisinde toplandığı "karşıdeğer" olarak verilen zahidi sürekli yermektedir. Zahidle birlikte vaiz, şeyh, sufi vb. aynı kategoride değerlendirilirler. Rind, anlayışlı, akıllı ve dünyanın her türlü halini bilen birisi olarak verilir. O, dünya nimetlerinden alabildiğine yararlanmayı hedeflemiştir. Çünkü bu nimetleri Allah kulları için var etmiştir. Bu yüzden rind, eğlence ve mutlulukla beraber anılır. Onun ne bu ne de öteki dünya kaygısı vardır. Onda karamsarlık, umutsuzluk ve korku yoktur. O, hayat doludur. Canlı ve güzel bir yaşam istemektedir. Onun mevsimi gül, sünbül, lale vb. gibi çiçeklerin açtığı bahar mevsimidir. Onun yaşadığı yer, gülistandır. Her anı gönlünce değerlendirmeye

---

[254] Bk. Ramazan Korkmaz, "Romanda Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerlerin Görüntü Seviyeleri Üzerine Bazı Öneriler", Scholary Dept and Accuracy, A Festschrıft to Lars Johanson Lars Johanson Armağanı, (Editör: Nurettin Demir, Fikret Turan) Grafiker Yay. Ankara-2002, s. 271-181.

bakmaktadır. Öte taraftan zahid dünyasını da ahiretini de kaybetmiştir. Çünkü o iki yüzlü ve samimiyetsizdir:

1. Gün ṭogar rinde irişdükde bahār ġam-ı nevā
2. Leyle-i nev-rūzı iḥyā itmemek olmaz revā
3. Nergis-i çeşmüñ gibi peymāne döndür sāḳiyā

4. Biz de şeb-būy-ı ḳadeḥle idelüm gice şafā
5. Şebde ḳıldı ġonca nev-rūz-ı taʿṭīr-i meşām (Tah. 24/VI)

***

1. Mey-keşāna devr-i gülde gülsitān şeh-rāh olur
2. Rind olan her mevsimüñ zevḳuñ ider āgāh olur
3. Gāhice köhne bahāruñ zevḳı olmaz gāh olur

4. Her dıraḫtuñ sāyesi yazlarda işretgāh olur
5. Ḳış güni ʿayyāşa yoḳ mey-ḫāneden ġayrı maḳām (Tah. 24/VIII)

***

1. Bezme envāʿ-ı şigūfeyle gelür yārān içün
2. Bāġı Pertev zeyn ile teşrīf-i mey-ḫ̌ārān içün
3. ʿAyş-ı ʿişret demlerin iḫtār ider rindān içün

4. Müjde-resdür çünki iḳbāle bahāristān içün
5. ʿİdveş nev-rūza ʿİzzet n'ola itseñ iḫtirām (Tah. 24/XIII)

Bütün Klâsik Türk Edebiyatı şairlerinin şiirlerinde olduğu gibi Pertev'in şiirlerinde de zahid, dininin özünü anlamadan dindar, ibadetin maksadını bilmeden âbid, geçinen kişidir. Üstelik bunda da gerçekçi olmayıp iki yüzlü ve samimiyetsizdir. Böylesi bir grubun başını çeken zahid ve "ehl-i zühd" sınıfı sürekli eleştirilmiştir:

A zāhid ḫāşıluñ hüsrāndur dünyā vü ʿuḳbāda
Riyā ter-dāmenin sen zühd-i ḫuşk ile ḳurutdum ṭut (G. 41/3)

1. Rindāne gelür güşe-i mey-ḫāne müferriḥ
Çün ḳaṣr-ı feraḥ-güster-i şāhāne müferriḥ

2. Rāḥuñ feraḫ-efzālığını eylemiş inkār
Sūfī-i riyā-meşrebe āyā ne müferriḥ
... (G. 51/1,2)

Ehl-i zühdü, doğru ve gerçeklerin anlatıldığı, nasihatlerin verildiği içki meclisine davet etmenin gereksiz olduğunu belirten Pertev, bu insanlara nasihat etmenin boşa nefes harcamak olduğunu da söylemaktedir:

Zühhādı neyle bezm-i meye da'vet eyledüñ
Nā-ḳābile naṣīḥat u ṣarf-ı nefes 'abeş (G. 4572)

Pertev, vaizin de meclisine gelenlere gerçekleri anlatmak yerine efsane anlatarak, dinleyenlerinin uykusunu getirdiğini ve söylediklerinin dinleyenler üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını belirtmektedir:

Meclisinde oturan kimseye uyḳu getürür
Vā'iẓüñ sözleri efsāne degüldür de nedür (G. 79/7)

Nefsi arzularını tatmin etme derdinde olup cennetteki hurileri düşünen ve düşündüren vaiz, dünya zevklerinin peşinde koşan biri olarak görülür. Sürekli cennetteki hurileri hayal edip duran vaiz ve onu dinleyenler, bu hayalle uyudukları için sürekli rüyalarına şeytanın girdiğini söylemektedir. Oysa gerçek maksat Allah'a ulaşma ve onu görmek olmalıdır. Bu yüzden meyhane ehliyle mescit ehlinin düşünceleri gibi sözleri de birbirine uymamaktadır:

Nev-resīde hūrveşler vaṣlın eylerken ḫayāl
Zāhidüñ her şeb girer bir köhne şeyṭān ḳoynına (G. 497/4)

Vaż'-ı zāhid meşreb-i rindāneye bīgānedür
Ehl-i mescid sākin-i mey-ḫāneye bīgānedür (G. 104/1)

Zahid, gerçekçi olmadığı için yaptığı her iş gibi ibadeti de geçersiz, hatta isyan olarak değerlendirilmektedir. Başını hiç seccadeden kaldırmayan zahidin alnına çıkan hasırın izleri, aslında onun iki yüzlülüğünü anlatmaktadır:

Yüz ḳıblede göz şāhid-i mümtāza naẓār-bāz
Hīç Ḥaḳdan utanmaz
Zāhid yine sen mescide 'işyāna mı geldüñ
Tu rūyıña ḥaḳ tu (G. 300/3)

Cebhe-i zühdinde naḳş-ı büriyādur ḥāṣılı
Zāhid isterse başın ḳaldurmasun seccādeden (G. 390/4)

Secdeden naḳş-ı ḥaṣīri eyleyüp çīn-i cebīn
Bu riyāyı çehre-i zāhiddür iẓhār eyleyen (G. 417/6)

Gerçek olgunluğun ve samimiyetin kişinin yaptığı işte ve taşıdığı sıfatta olmayıp içinde olduğunu söyleyen Pertev, kişinin içi ile dışının bir olması gerektiğini söyleyerek, dürüst olmayanın yaşının ilerlemesiyle de yine doğruyu bulamayacağını hatırlatmaktadır. Şeyh de bunlardan birisidir:

Şeyhi gördüm dün yine Pertev günāha yeltenür
Pīr-i fānī olmış ammā olmamış nādim daḫi (G. 513/5)

2. 9. Ahiret ve Ölüm

İslâm dini, ahiret inancını bir esas olarak aldığı için ölüm bir yok oluş değil, tersine anlamlı bir geçiş olarak değerlendirilmektedir. Ancak sadece insanlar için değil, bütün yaratılanlar için bir başlangıç ve son da söz konusudur. Kur'ân'da: *"O, sizi çamurdan yaratan, sonra size bir ecel tayin edendir. Belirli bir ecel O'nun katındadır; sonra bir de şüphe edersiniz."*[255] denilmektedir.

Var edilen her şey, zaman ve mekan kaydı altına girdiği için değişmek zorundadır. Bu zorunlulukta değişimle birlikte bir yıpranma, bozulma, yaşlanma, dönüşme, çürüme gibi bazı aşamalardan geçilerek nihayet kaçınılmaz bir son olan ölüm gerçeğiyle karşılaşılmaktadır. Sözü edilen bu aşamalar ve sonucu olan ölüm, edebiyatta en çok işlenen konulardandır. Klâsik şiirimiz de bunları sıkça işlemiştir. Şair de her canlı gibi yukarıda saydığımız aşamalardan geçeceğini düşündüğü için ya da herhangi bir sevdiğinin bu gerçekleri yaşamasına şahit olduğu veya yaşayacağını düşündüğü için uzun uzadıya bu konularla meşgul olmuştur. Buna rağmen Klâsik şiirimizde ölüm ilâhî bir sonuç olarak kabullenilmiştir. Onu sorgulamak yerine hakikî bir teslimiyet söz

[255] En'âm suresi, ayet 2.

konusudur. Çünkü Kur'an'da: *"her can ölümü tadacaktır, sonunda bize döneceksiniz"*[256] hükmü yer almaktadır. Ayrıca insanoğlu ezelden beri bu kaçınılmaz tecrübeyi bertaraf etme imkanını bulamadığı için apaçık bir gerçek olarak ortada durmaktadır. Şairlerimiz de bu gerçeği yok farzedemediği için ona itiraz ya da ondan şikayet yerine belkide bir kaçış veya hedef değiştirme olarak değerlendirilebilecek bir yola girmiştir. O, ya felekten ya zamandan ya devirden ya da ağyardan bahsederek onları suçlar. Hâlâ ölümün kendisindense sebepleri üzerinde durulmaktadır. Yani bahaneler ön plâna çıkarılarak, psikolojik bir rahatlama yoluna gidilmektedir. İlk edebî ürünlerimizde de benzer durumlar söz konusudur. Burada da görüldüğü gibi ölüm hikmetli bir olay olarak değerlendirilmektedir. Alper Tunga Sagusu ve Dede Korkut Hikayelerinde bugünkünden biraz daha fazla anlama ve sorgulama yoluna gidilmiştir.

Ahiret ve ölüm Pertev'in şiirlerinde de işlenmiştir. Yukarıda sözünü ettiğimiz hususları Pertev de şiirlerinde dile getirmiştir. Bir yönüyle epiküryen bir anlayışa sahip olduğunu bildiğimiz Pertev'in öbür yönüyle hikemî anlayışı savunmuş olduğu görülmektedir. Pertev, dünyayı yaşamak isterken, öteki dünya inanışının verdiği kaygıyla rahat değildir. Bir ikilem gibi gözüken bu durum aslında "beyne havf-i ver-reca" prensibinin ta kendisidir:

Sāḳī bir iki üç dime ṭoldur piyāleyi
ʿĀlemde bir hisāb mı vardur görülmedük (G. 297/4)

Ḳaydum degül yıḳılsa eger günbed-i felek
Devrinde dil ki irmeye bir māh-rūsına (G. 493/5)

Bārī yıḳılsa rāḥat iderdük biraz zamān
Çarḫ-ı felek mi yoḫsa bu günbed midür nedür (G. 141/6)

Ben felekden idemem şükr ü şikāyet zīrā
ʿAzl u naṣb ile ne memnūn u ne maḥzūn itdi (G. 517/7)

[256] Ankebût suresi, ayet 57.

Pertev, dünyayı önemseme veya önemsememeyi anlatan beyitleriyle birlikte ahirete ve özellikle kıyamet gününe inanmaya dikkati çekmektedir. Hatta bu inanışla birlikte onu beklemenin verdiği bir tedirginliği de sezmemek mümkün değildir:

Fitne-i āḫir o ṭarafdan idecek çünki ẓuhūr
Maġrib-i Fesde nihān olsa be-cādur perçem (G. 344/5)

Pertev, bu dünyayı geçici bir yer ve yalan olarak değerlendirirken ahireti gerçek makam ve ebedî kalınacak yer olarak görmektedir. Yaşayan her canlının mutlaka öleceğini bildiğimiz için zamanı gelince bu kaçınılmaz sonu herkes ve her canlı yaşayacaktır:

Maḳām-ı aṣla ricʿat itdi bu ʿālemden el çekdi
Nidā-yı ircīʿī irdükde güş-ı hūşına nā-gāh (Mrs. 2975)

Bu dünya sonsuza dek devam etmeyecektir. Bu dünyaya konan mutlaka bir gün, ister genç ister yaşlı öteki dünyaya göçecektir. Yaratılanlar, zamanı geldiğinde yaratanının isteğiyle tekrar asıl olmaları gereken yere döneceklerdir. Çünkü Kur'ân'da: *"O, senden sen de ondan hoşnud olarak rabbine dön!"* [257] Yine Kur'ân'da bir başka âyette de: *"...Doğrusu Allah'tan başka taptıklarınızın size rızık vermeye güçleri yetmez. Artık rızkı Allah katında arayın. O'na kulluk edin. O'na şükr edin. Siz O'na döneceksiniz."*[258] denilmektedir:

Cihān kim bī-beḳādur her ḳonan bundan göçer elbet
Gider daʿvet olınduḳda eger pīr ü eger Bernā (T. 27/3)

2. 10. Kaza-Kader ve İrade

İslâm inancında, Allah ve insan ilişkisinin sınırları belirlenmiştir. İrade denilen kişinin davranışlarında tasarruf hakkının kendinde olması, İslâm dininde insana verilmiş bir özgürlüktür. İslâm dini, bu konuda akılla vahyi, özgürlükle teslimiyeti uyuşturmuştur. Daha doğrusu kişi varlık aleminde yapabileceği kadar özgür, özgürlüğü kadar sorumluluk yüklenmiştir. Bu yüzden insan ne cennetteki melekler gibi günahsız, ne de dünyadaki diğer canlılar gibi sorumsuzdurlar. Her ne kadar İslâm inanç tarihinde

[257] Fecir suresi, ayet 28.

[258] Ankebût suresi, ayet 17.

bu konularla ilgili farklı yorum ve düşüncelerin sonucu olan mezhepler ortaya çıkmışsa da Türk milletinin çoğunluğu cüzi ve külli irade noktasında orta yolu kabullenmiş bir itikadî mezhep olan Ehl-i sünnet yolunu seçmiştir. Klâsik şiirimizde pek çok şairimiz de bu yolu seçerek orta yolu tercih etmiştir. Özellikle hikmetleriyle ünlü olan "Nâbî'nin kaza ve kader konusunda, cebriyyecilerin determinist görüşüyle, Mu'tezile'nin hürriyetçi görüşü arasında tutulan orta yolu, Ehl-i sünnet görüşünü savunduğunu görüyoruz."[259]

Ehl-i sünnet düşüncesinde ferdin din, ahlak ve toplumla birlikte kişinin kendine karşı olan sorumluluğu da vardır. İnsan aklıyla cüzi iradeyi, dinî kaynaklar doğrultusunda küllî iradeye uygun olarak kullanma imkanına sahiptir. "Allah hükmünün icra edilmeden yani fiilen tahakkuk etmeden evvelki haline kader denir"[260] buna hiç kimsenin itiraz etme ve onu değiştirme veya beğenmeme gibi bir hakkı yoktur. Aynı görüşte olan Pertev, "kadere rıza göstermekten başka çare yoktur" der. Ancak bazı olay ve durumların insan için bir uyarı olabileceği ve bundan dersler çıkarılabileceğine de ayrıca dikkat çekilmiştir:

Fedā ile beni çün itdi şimdicek tekdīr
Ḳażāya olmalı rāżī ki bu imiş taḳdīr (Terci. IV/4)

***

İtmeyüp irte kārını teftīş
Virmeyelüm dile ġam ü teşvīş
Olalum rāżı ḳısmete kem ü bīş
... (Tah. 15/II)

Zor ile pençe-i taḳdīr burılmaz çünkim
Kuvvet-i Rüstem ile Zāl-ı nizār ikisi bir (G. 70/5)

2. 11. İlim-İrfan

İslâm dini ilme büyük önem vermiştir. İlim ve âlimin değeri İslâm dünyasında çok yüksektir. Kur'an'da insanın ilmiyle diğer canlılardan daha yüce olduğunu

[259] Mine Mengi, Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî, AKM Yay., Ank. 1991, s. 67.

[260] Harun Tolasa, Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası, Akçağ Yay., Ank., 2001, s. 47.

söylenmektedir. *"İnsanlar yerde yürüyenler ve davarlar da böyle türlü türlü renktedirler. Allah'ın kulları arasında O'ndan korkan, ancak bilginlerdir. Doğrusu Allah güçlüdür, bağışlayandır."*[261] İslâmın ilme verdiği önemi Peygamberin hadislerinden de çıkarmak mümkündür: *"İlim tahsil etmek her mümin kadın ve erkeğe farzdır."* Bir başka hadiste ilmin zorluğuna da dikkat çekilerek ilim "Çinde de olsa, ilmi arayınız ve tahsil ediniz." denmektedir.

İslâm toplumunda ilim çoğunlukla irfanla beraber kullanılır. Hatta zaman zaman birbirinin yerine de kullanılmıştır. İlim, Klâsik şiirimizde en çok işlenen konulardan birisidir.[262] İlim, güzel ahlakla da ilgili görüldüğü için, çoğunlukla ilim sahibi kimseler aynı zamanda güzel ahlak sahibidirler. Böylece yararlı ilim kişiyi güzel ahlaka ve Allah'a götüren bir vasıta olarak değerlendirilir.

Pertev'in şiirlerinde ilme verilen değer son derece büyüktür. Çünkü kişi ilim tahsil ederken ölürse şehit olur. Âlimlerle şehitlerin ahiretteki mertebeleri birbirine denktir. Zira, bir hadiste:*"Kim ilim tahsil etmek için bir yola giderse Allah o kimseye cennetin yolunu kolaylaştırır."*[263] denilmiştir:

...
Kesb-i ʿirfān itmegiçün ḫānmānın terk idüp
Rāḥat-ı dünyāyı bilmiş idi kendüye ḥarām

Az vaḳitde çoḳ maʿārif kesb idüp aldı naẓar
N'eyleyüm ḳıydı felek itdürmedi saʿyın tamām

Ṭālib-i ʿilm idi ġurbetde vebādan gitdi āh
Virdi üç güne şehādet rütbesin Rabbü'l-enām
... (T. 39/2,3,4)

"Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"[264] âyetiyle bilenin üstünlüğü belirtilirken, her şeyin başının bilme olduğunu da "Kim nefsini bilirse Rabbini bilir" hadisinde görmekteyiz. Bilme ve bilimin önemi, Allah'ın sıfatlarından biri olan "Alîm"le de anlaşılmaktadır.

---

[261] Fatır suresi, ayet 28.

[262] Bk. Hüseyin Güftâ, Divan Şiirinde İlim, Akçağ Yay., Ank., 2004.

[263] İmam-ı Nevevî, Müslim, Zikr-39, Buhârî İlim-10 C. 6 s. 168.

[264] Zümer suresi, ayet 9.

Pertev'in şiirlerinde bilime verilen önem, bilen, bilgin, dānā vb. sıfatlarla anlatılmıştır. Bilginin zıddı ise cehalettir. Cehaletle insan hiçbir yere varamaz. Çünkü cahil insan, yolunu kaybeder. Cehalet karanlıktır, ilim aydınlık. İnsan, ancak aydınlıkta yolunu bulabilir. Bu aydınlık ilmi, kişinin kendisi ve Allah'ı bilmesiyle ancak mümkündür:

1. Güm itdüm ẓulmet-i cehl içre rāhı
2. Nice ʿarż eyleyem ḥāl-i tebāhı
3. İşüm gāhī ḫaṭādur cürm gāhī
4. Mübāḥ olmış bana güyā menāhı
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı (Mün. 2/I)

Pertev, Bağdatlı Ruhî'nin tasavvufî şiirini tahmisinde, tamamiyle dünya ilimleriyle ilginin kesilmesi gerektiği üzerinde durur. Çünkü bu ilimler az çok dünyaya bağlılığı ifade eder:

1. Olsañ erbāb-ı nücūma müteraṣṣıd ḫādim
2. Ḥikmet ü hendese taḥṣīline olsañ ʿāzim
3. Rūz u şeb kesb-i hüner itmege olsañ ḳāʾim
4. ʿĀlem-i bī-meh ü ḫūrşīd u felekde dāʾim
5. Ne mühendis ne müneccim ne ḥekīm isterler (Tah. 20/III)

Pertev, bir başka şiirinde ilim ve faziletin kendi şiirinde zaten bulunduğunu kendisini övmeye gerek olmadığını, şiirlerinin hepsinin ilim ve faziletin kendisi olduğunu söylemektedir:

1. Sitāyişde ider faḫriyye baʿżı şāʿir-i ḫod-rā
2. Ki ʿarż itmek diler ʿilm ü faẓīletde yed-i ṭūlā
3. Ne ḥācet ben dimek āṣārum olurken anı güyā
4. Hele daʿvā-yı dāniş şöyle ṭursun bildigüm ammā
5. Ki bendeñdür faḳīr-i dergehüñdür bu duʿā-ḫˇānuñ

(Tah. 22/XVIII)

Bir başka şiirde zahirî ilimlerin ta ezelden ebede kadar tahsili yapılsa bile iyi ile kötüyü ortaya çıkaramayacağını söylemekte; gerçek ilmin, zahirî değil, bâtınî olduğuna dikkat çekmektedir:

1. Saʿy-ı ʿilm-i ẓāhiri itseñ ezelden tā ebed
2. Bāṭınında āşkār olmaz nihān-ı nīk u bed
3. Olmaġa şāyeste Pertev bu müfād elde sened

... (Tah. 25/5)

Pertev, ilimle birlikte irfanı da kullanmıştır. O da pek çok Klâsik şairimiz gibi ilimle irfanı ya beraber ya da birbirinin yerine kullanmıştır. Çünkü o akıl ve duyguyu birleştirmek ister. İlim sahibi âlim, irfan sahibi âriftir. Ancak her ikisi birbirinden ayrı değildir. "Ârif hakka ulaşandır. Akıl ile duyguyu birleştirendir. İlimle imanı uzlaştırandır."[265] Pertev'in şiirinde çoğunlukla ilimden kastın irfan olduğu anlaşılmaktadır. Daha doğrusu o, irfanı ilmin önüne geçirmek istemektedir; ancak "irfan bilgiye doymamaktır. Ermek, asla ulaşılmış olmamaktır."[266] denilmektedir. Mevlânâ için yazdığı şiirinde onu irfan ilminin toplandığı kişi olarak över. Eğer kişi irfan sahibiyse aynı zamanda "eşref-i mahlukattır":

Sen mecmaʿ-ı ʿirfānsın sen eşref-i insānsın
Sen māye-i īmānsın yā Ḥażret-i Mevlānā (G. 2/7)

Pertev, ilim için zaman zaman hüneri de kullanmaktadır. Hüner sahibini öven Pertev, hünerli insanı yaratılışın gayesini anlamış insan olarak görür. Dünyaya gelişin gayesinin hüner sahibi olmak olduğunu söyleyen şair, hüneri olmayanı mezar taşı gibi değerlendirmektedir:

Gelmeden dehre ġaraż kesb-i hünerdür yoḫsa
Bī-hüner ādem ile seng-i mezār ikisi bir (G.70/9)

Pertev, ilim, irfan ve hüner sahiplerini överken bunların zıddı olan cehaleti, cahili ve bilgisizi de yermektedir. Bilgisizlik ve cehalet toplumda bir hastalık gibidir. Hastalık, bedenin düşmanı olduğuna göre bilgisizlik de toplumun hastalığı, yani düşmanıdır:

Rind ü zāhid meṣel-i şīşeger u dīvāna
Bezm-i ʿirfānda nādān daḫi ṭāʿūn gibidür (G. 176/5)

---

[265] Hilmi Ziya Ülken, Aşk Ahlakı, YKY Yay., İst., 1999, s. 87.

[266] Hilmi Ziya Ülken, Aşk Ahlakı, YKY Yay., İst., 1999, s. 87.

Pertev'in şiirlerinde felsefi bir söyleyiş olarak değerlendirilebilecek bir gazeli vardır ki, gerçekten hikmetli söyleyişe örnek olacak niteliktedir:

1. Ol serv-ḳadde dā'iye-i dest-res 'abeş
   Üftādeye bu ṭūl-ı emel bu heves 'abeş

2. Zühhādı neyle bezm-i meye da'vet eyledüñ
   Nā-ḳābile naṣīḥat u ṣarf-ı nefes 'abeş

3. Mecrūh oldı pençe-i cevrüñde dil yeter
   Mürġ-i şikeste-bāla degül mi ḳafes 'abeş

4. Mest-i müdām-ı raṭl-ı girān-ı maḥabbete
   Bezm-i şarāb u sāḳi vü bīm-i 'ases 'abeş

5. Dünyā-pereste itme perestiş ḥaẕer ḥaẕer
   'Ankā-şikāra ḥāṣılı ṣayd-ı meges 'abeş

6. Erbābına ne rütbe sezā ise esb ü tāc
   Ser-pā bürehnegānede pā-büş u fes 'abeş

7. Ġamdan şikāyet itme eger varsa sūz-ı dil
   Pertev muḥīṭ-i āteş-i 'aşḳ üzre ḫas 'abeş (G. 45)

Pertev, bazı zıtlıkların üzerinde durarak bunlardaki hikmeti düşünür ve anlatır. Bu dünyada hiç kimsenin istediğinin tam olamayacağı gibi, iyi-kötü, güzel-çirkin vb gibi birbirine zıt görünen ama aslında bir bütünü oluşturan ikiliklere de dikkat çekmektedir:

1. Mey-i gül-gūn ki n'idem bezme ayaġ ile gelür
   Duḫt-ı rez şanki 'arūsāne duvaġ ile gelür

2. Āb-ı engürda bu neş'e vü bu seyrān nedür
   Güyiyā meykedeye nüzhet-i bāġ ile gelür

3. Böyledür ḥāl-i cihān nīkden olmaz bed dūr
Bülbül-i naġme-serā gülşene zāġ ile gelür

4. Dest-i ḳaṣṣābı ḳaẓādan nice mümkin taḫlīṣ
Mīşler zebḥe çerāgehden ayaġ ile gelür

5. Şemʿ u ḳandīle çerāġānda hīç ḥācet yoḳ
Lāleler bāġçeye kendi çerāġ ile gelür

6. Gec ü mec ḫaṭ ḳaralar ṣafḥa-ı rūyī yoḫsa
Sāde-rūlar bu fenāya yüzi aġ ile gelür

7. Pertevā terbiyet-i Ḥażret-i Üstāda gelen
Ḥubb-ı ālāyiş-i dünyāyı ferāġ ile gelür (G. 82)

2. 12. Aşk

Kainatın yaratılış sırrı, "kalbin hissiyât-ı ulviyyesi" olan aşk, insanın var olduğu günden beri yaşadığı en yüce duygudur. Bu duygu, insanı insan yapan en önemli özelliktir. Eğer insan varsa ve yalnız değilse, bunu aşka borçludur. Aşkı, insanın yaratılışıyla yaşıt sayarsak belki yanlış olmaz, çünkü aşk, yaratılışın sebebi olarak düşünülür.[267] Onu Allah'ın insanlara lütfettiği bir duygu olarak alırsak ki böyle almamız daha doğru olur, o zaman yaşının da ilâhî olduğunu söyleyebiliriz. Aşkı bütün isanlar duymuş, yaşamış ve anlatmaya çalışmıştır. Ancak onun anlatılmasının mümkün olmadığı, bilinen bir gerçektir:

Gördiler kim ḳāl ile tafṣīl olınmaz ḥāl-i ʿaşḳ
ʿĀşıḳān efsānesüñ nāẓımlar icmāl itdiler (G. 192/2-3)

---

[267] "Ben bir gizli hazineydim; bilinmek istedim ve mahlukatı yarattım. Sonra onlara Kendimi tanıttım; onlar da Beni tanıdılar" İbn Arabî, İlahî Aşk, İnsan Yay., İst., 1998, s. 39.

Aşkı anlatamayan insan, onu bazı kategorilere ayırarak anlatma yoluna gitmiştir. Ya da yaşadığının herkesin aşkından farklı olduğunu zanneden insan, onu başka bir sıfatla tanıtmaya çalışmıştır. Aşkı birçok kimse tanımlamak istemiş ve onu ikiye: ilâhî ve beşerî; üçe: ahyâr, ebrâr, şüttâr ya da beşe: behîmî, tabiî, ruhânî, aklî, ilâhî diye ayırarak anlatmaya çalışmıştır. Ancak yaşanan bu aşklar, insanın duygularıyla yaşanıyorsa, onu sadece aşk olarak değerlendirmek belki de en doğrusudur.

Aşkı değerlendirenler ona hangi bakış açısıyla bakmışlarsa o açıdan da bazı kategorilere ayırmışlardır: tasavvufî, felsefî, edebî vb. gibi. Hatta edebiyatta da yine işleyiş tarzına göre bazı sınıflandırmalar yapılmıştır: Divan edebiyatına göre, Tekke edebiyatına göre, Halk edebiyatına göre vs[268]. Bütün bunlar gösteriyor ki insan nerede, nasıl ve ne zaman yaşamış olursa olsun aşksız yapamamıştır. Bu yüzden şunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Aşksız insan olmaz, aşksız insan olunmaz. Varsın herkes aşkını farklı farklı isimlerle, sıfatlarla ansın, anlatsın.

Pertev'in aşk anlayışı da hem ilâhî hem de beşerî vecheler taşımaktadır. Ancak bazı beyitlerinde "mecazî aşkı ve visâl-i yari" dile almaya bile gerek olmadığını söylemektedir:

Pertev ḥaḳīḳat ʿaşḳ-ı mecāz u viṣāl-i yār
Degmez ben añladumsa eger güft ü güsına (G. 493/6)

Bir başka şiirinde ise beşerî aşkın bile insanı ölümsüzleştireceğini düşünerek Ferhad ile Şirin, Leyla ile Mecnun'un aşkını[269] örnek göstermektedir:

Farṭ-ı ʿaşḳ elbet ider ṣāḥibini şöhret-yāb
Ḳays Ferhād gibi yār-ı zenān ise daḫi (G. 515/7)

Klâsik şiirimizde aşk duygusunun yönü genelde mecâzîden ilâhîye doğrudur. Bazen de sadece mecâzî aşkın işlendiği görülür. Fuzûlî gibi bir şairin aşkının bile beşerî

---

[268] Bk. TDV İslâm Ans. "Aşk" [Maddesi] C. 4. s. 11-21.

[269] İbn Arabî, buna unsurî aşk demektedir: "...bu sevgi de tabiîdir, ama tabii sevgiden biraz farklıdır, Tabiî sevgi bir tabiî suretin zararına olacak şekilde başka bir surete bağlanmaz, yani tabiî sevgi bir suretle olduğu gibi, aynı şekilde bir diğeriyle de olur, tıpkı kehribarın birçok nesneyi aynı anda kendine çekişi gibi. Unsurî sevgiyse sadece tek bir tabiî surete bağlanır, tıpkı Kays'ın Leyla'ya, Kaynes'in Lübna'ya, Kesîr'in Uzza'ya ve Cemil'in Büseyne'ye bağlanışı gibi. Bunlar iki kişi arasında, mıknatısın demiri çekmesi gibi bir ilginin, genel bir şey olduğunu açıklamaktadır sadece." İlahî Aşk, İnsan Yay., İst., 1998, s. 68.

olduğunu ama şairin bunu ilâhî bir vecheye büründürek onu yücelttiği, söylenmektedir.[270] Fuzûlî, aşkın dert, acı ve kederlerinin güzelliklerini yüceltirken; Nedim, aşkın zevkini ve güzelliklerini öne çıkarmıştır. Her iki şairimizin etkisi diğer şairler üzerinde belirgin olarak hissedildiğini biliyoruz. Bu yüzden çoğu şairimiz aşkı ya Fuzûlî gibi ya Nedim gibi değerlendirmişlerdir, dersek pek de yanlış olmaz. Ancak aşkın bu iki yönünü birbirinden ayırmanın zorluğunu herkes bilir. Bununla birlikte bu duyguların ortaklaşa işlendiği şiirlerin sayısı da bir hayli fazladır. Pertev de hem Fuzûlî gibi aşkın elem ve ıstırabından zevk aldığını, hem de Nedim gibi beşerî aşkın zevkine varmak istediğini dile getirmiştir. Şairimizin aşağıdaki beyti, Fuzûlî'yi hatırlatmaktadır:

Başımuz taşdadur ammā yerimüz nerm ider eşk
Āstānuñda ḥużūr itmek ise ancaḳ olur (G. 138/3)

Aşkı yaşamak değil, "aşk sözü ve aşkı anlatan sözlerin" bile akıllıları delirttiğini söyleyen Pertev, "âşık olandan normal olmasını beklemek doğru değildir. Çünkü aşk hali, olağanüstü bir haldir" der:

1. Suḫan-ı ʿaşḳ ider ʿāḳili Pertev şeydā
2. İtdürür sākit u ḫāmūşlara vāveylā
3. Oḳuyaldan beri bu mıṣraʿı bir pāk-edā
4. Gözlerümden ḳadeh-i ʿaşḳa ḳızıl ḳan dökülür (Mur. 1/V)

Pertev, zaman zaman gönlünün aşk derdinin sonsuzluğundan yakındığını ama onu gönlünün istediğini, kimsenin bu konuda suçunun olmadığını söyleyerek, aşk derdinin çaresinin olmadığını belirtmektedir. Aşk derdine düşenler, benzersiz bir dertle karşı karşıya kalmışlardır. Bu yolun sonunda; pervanenin ateşe olan aşkına benzer bir durum da vardır. Pervane, en sonunda yanarak hedefine ulaştığı gibi âşık da aşkıyla yanmadıkça istediğine ulaşamayacaktır:

Şikāyet itme göñül cevr-i bī-nihāyetden
Sen eyledüñ ġam-ı ʿaşḳı ṭaleb kimüñ suçı var (G. 130/4)

---

[270] Hasibe Mazıoğlu, Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik, Akçağ Yay., Ank., 1992, s. 44.

1. Düşenler kesb-i ʿaşḳa olmayacaḳ kāra düşmişdür
2. Ki zīrā olmaz olmaz bir nice efkāra düşmişdür
3. Yanan pervāneler de şanurum bu nāra düşmişdür

... (Tah. 32/I)

Aşk, insanı beklenmedik hallere düşürmüş olsa da her zaman onun üstün olduğunu kabullenmiştir. Hatta insan aşk halini, şeytandan uzaklaştığı bir hal olarak da değerlendirmiştir. Aşkın yeri Pertev'in gönlüdür. Gönül mülkünün tek sultanı da aşktır:

Ferāġ-ı ʿaşḳ ile zühd ü riyāya düş olan kimse
Perīden ḳurtulur güyā ki şeyṭān iġtilās eyler (G. 191/4)

1. ʿAşḳdur çünki benüm mülk-i dilümde sulṭān
2. Ḫilʿat-ı cismi giyüp ḫidmetin itmekde revān
3. Ḥāşılı ʿaşḳuma her cāme degüldür cübbān (Tah. 3/II)

Pertev, aşağıdaki şiirleri bütünüyle âşıkâne tarzla yazılmıştır. Zamanında gerçek âşıkların kalmadığını düşünen Pertev'e göre artık aşkı ne anlayan ne yaşayan ne de aşk derdini paylaşacak kimse kalmıştır. Dönemden şikayetin de çıkarılabileceği bu şiirlerde, gerçek aşk döneminin de Pertev'le adeta sona erdiğinin anlatıldığını da görmekteyiz:

1. Ḫiṭāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm
   Cevāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

2. Zamāne bü'l-hevesānından ey göñül göster
   Cenāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

3. Cerīde-i dil-i derd-āşnāda var mı yekūn
   Ḥisāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

4. Muḥāl ḳalmadı nūş-ı şarāba ḫ̆āhiş-i tām
   Ḫarāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

5. Bu mekteb-i edeb-āmūz-ı ʿaşḳda Pertev
   Kitāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

***

1. Dil-i āvāre ne rehber ü ne hem-rāh bilür
   Dergeh-i Ḥażret-i Ḥaḳḳa bir ʿaceb rāh bilür

2. Öyle isnād-ı mecāzī ile şekvā bilmem
   Bed u nīk-i felege virmezüm Allāh bilür

3. Ḥalḳa-ı bāb-ı tevekkül geçeli dest-i dile
   Ne ümīd ü ne meṭālib ü ne dil-ḫ̆āh bilür

4. Ne ʿaceb ṭurfa cünündur ki cünūnı ʿaşḳuñ
   Gāh olur kendisini bilmez olur gāh bilür

5. Ne bilür çekdügin ʿāşıḳlaruñ aġyār ile yār
   Orasın nāle-i şeb āh-ı seḥergāh bilür

6. Ne dükenmez reh imiş meslegi ʿaşḳuñ ki göñül
   Ömr-i Ḫıżrı daḫi ol rāhda kūtāh bilür

7. Çözülen müy-miyān ḳayd-ı mecāzīsinden
   Nefy ü iṣbāt-ı dehen sözlerin efvāh bilür

8. Vādi-i ʿaşḳ-ı İlāhīde olan mūr-ı żaʿīf
   Deşt ü hāmündaki arslanları rūbāh bilür (G. 77/1-8)

Aşk derdine düşen Pertev, derdine çare olması için tabibin neşterinin vereceği acıya bile razıdır. Ancak bu derdin çaresinin olmadığını bilen şair, aslında aşk derdine çarenin hiçbir zaman olmayacağını söylemeye çalışmıştır:

1. Yoḳ mı dükkānçe-i gerdūnda baña bir behre
2. Luṭf içün n'ola taḥammül de idersem ḳahra
3. Rāżiyem nişter-i āzār-ı ṭabīb-i dehre
4. Tek hemān derd-i dil-i zāruma dermān olsun (Terb. 1/VII)

1. Ṭıbb-ı ʿaşḳa ideliden beri Pertev verziş
2. İderim çāre-i derdi dil-i zāra güşiş
3. ʿĀciz olduḳda ilācında be-ḫüzn ü nāliş

4. Neş'ete ḥāl-i dil-i zārdan idem pürsiş
5. Didi bī-çāre-i ʿaşḳuñ nice biñ çāresi var (Tah. 6/7)

Pertev, aşk derdinin dermanının, derdi verende olduğunu bilmektedir. Bu yüzden dertle dermanın aynı yerden geldiğini söyleyerek, aşkın hallerini sıralamaya devam etmektedir:

1. Ne ḳudret çāre-i ʿaşḳa ilāc-āverde ḳalmışdur
2. Ne ẓannum ḫod-ʿaḳāḳīr-i devā-perverde ḳalmışdur
3. Ne ḫāṣṣiyyet anuñ defʿi içün gevherde ḳalmışdur

4. Devāsı var ise rencūr-ı ʿaşḳuñ derde ḳalmışdur
5. O dārū da dil-i āşüftedür dil-berde ḳalmışdur

Sevgili, âşığın gönlünde yer ettiği için âşık ölmedikçe maşuk ölmeyecektir. "Biz, sevginin, seven için zatî(nefsî) bir sıfat olduğunu söylüyoruz. Bu sıfat, zamanla yok olup gider, diye bize itiraz edilecek olursa, deriz ki sevginin yok olması ancak sevenin varlığının yok olmasıyla mümkün olur. Öyleyse, seven yok olmadıkça sevgi de yok olmayacaktır."[271] Hatta âşık için cismanî bir ölüm gerçekleşse de aşk yine devam eder; çünkü âşıklar ölmeyeceği gibi, aşk da ölmeyecektir:

...
Çıḳsa cān ẓannum o Pertev yine çıkmaz cānān
Cān içinde ʿacebā gizlice bir cān mıdur (G. 186/8)

Pertev'in bu düşünceleri büyük şair, Yunus Emre'nin aşağıdaki beytini de hatırlatmaktadır:

"Yunus öldü diye salâ verirler
Ölen hayvan durur âşıklar ölmez"[272]

---

[271] İbn Arabî, age., s. 55.

[272] Yunus İlâhîleri Güldestesi, Türk Tasavvuf Mûsıkîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, KTB Yay., Ank., 1991, s. 193.

Pertev, ilâhî aşkın gerçek bir âşığı olduğunu söylese de onun muradının beşerî olduğunu anlıyoruz. "Eski şiirimizde belli başlı his unsuru olarak işlenen aşk teması ise çok defa ya ilâhi mahiyettedir veya beşeri aşk duyguları ilâhi aşkın mecazlarına bürünerek gerçek hüviyetini gizlemiştir."[273] Bunu, Pertev de çokça kullanılmıştır. Ancak felekten şikayet ettiği bir beytinde sevdiğine ulaşamadığından dolayı feleğin yıkılmasının umurunda bile olmayacağını açıkça söylemektedir:

Ḳaydum degül yıḳılsa eger günbed-i felek
Devrinde dil ki irmeye bir māh-rūsına (G. 493/5)

O mehveşi baña göstermeyen hemān oldur
Yıḳılsa bāri şu nüh-ṭāḳ-ı āsmān görsem (G. 340/3)

Aşkı yüce bir duygu olarak gören Pertev, onu tükenmeyen bir yol olarak değerlendirmiştir:

Sen rāh-ı ʿaşḳı bir dükenür yol mı añladuñ
Deşt-i ʿadem menāzilinüñ eñ berīsidür (G. 131/4)

Pertev, aşkı gizlemek gerektiğini söyleyerek, onun dilden dile düşmemesini istemektedir. Ancak aşk öyle bir duygudur ki hiçbir şekilde gizlenemediğini bir şekilde âşığın dile düşmesine sebep olduğunu belirtmektedir. Aşkın gizlenemediğini anlayan şair, bunun bir gerçek olduğunu atasözlerinin bile belirttiğini ifade etmiştir:

Derūnda cān gibi esrār-ı ʿaşḳı gizleyegör
Lisān-ı ḫalḳa düşer dāstān olur da n'olur (G. 62/5)

ʿAşḳ u meşk olmaz nihān dirler meşeldür āşkār
(Tah. 38/IV/2)

1. Bād-ı āhumla güşād oldı çü gül dāġ-ı kühen
2. Ḫār-ı āzār döküp ḳanumı itdi gülşen
3. Ṭuydı el çāresi ne söylemeyeyüm daḫi ben

[273] Hasibe Mazıoğlu, age., s. 44.

4. İşte ḫūn oldı dilüm ġamzelerüñ zaḫmından
5. Merḥamet itme misin ey nigeh-i nāz baña (Tah. 37/IV)

Âşık, âşıklığını ne kadar gizlemek isterse istesin, içindeki aşk derdinin hepsini âşığın hali anlatmaktadır. Âşık olan zaten âlemde serseri, sersem ve sarhoş olarak dolaşmaktadır. Bu da âşığın gönlünde gizlemeye çalıştığı aşk derdinden dolayıdır:

1. Bellidür ʿāşıḳ olan gerçi ġamı pinhāndur
2. Rāz-ı pinhānını her ḥāli anuñ güyāndur
3. ʿArşa-ı ʿaşḳda çün ṭop ser-i ġalṭāndur

4. Serserī çarḫ gibi sersem ü ser-gerdāndur
5. Her kimüñ sīnede dāġ-ı ġam-ı meh-pāresi var (Tah. 6/5)

Aşk gizlenmediği gibi öyle bir beladır ki kim o derde düşerse, onun zevki önce kendi aklını başından alır. Bu derde Eflatunlar bile düşse yine de bu kaçınılmaz sondan kurtulamaz. Çünkü akıl, aşk karşısında çaresizdir. Bir tilkinin bir aslanın ağzında yapacağı hiçbir şeyinin olmadığı gibi:

1. Bir belādur ʿaşḳ kim her kim ki düş olsa eger
2. Neş'esi evvel-be-evvel ʿaḳlına virür żarar
3. Olsa ʿāşıḳ şaşırur tedbīri Eflāṭūnlar

4. Çāresizdür pençe-i ʿaşḳuñda ʿaḳl-ı ḥīleger
5. N'işler ol rūbāh kim ḳalsa dehān-ı şīrde (Tah. 38/II)

Aşk derdinin başka dertlere benzemediğini, gözlerinin yaşlı, gönlünün hasret ateşinde yandığını, aşkın deliliklerinin sürekli arttığını ve ağlayan gönlünün ne istediğini bilemediğini söyleyen Pertev, aşk karşısında aciz kaldığını itiraf etmektedir:

1. Göñül pür-nār-ı ḥasret dīde pür-nem
2. Bu derd-i ʿaşḳ imiş bir başḳa ʿālem
3. Cünūn-ı ʿaşḳa ḥayret oldı çūn żam
4. Dil-i żārum ne ister ben de bilmem (Tes. 5/III)

Pertev, aşkta gururun olmaması gerektiğini ve âşığın sürekli olarak sevdiğine yalvarmasının gerekliliği üzerinde de durur:

Pertev niyāzı boşlama yalvar ki iş budur
Ol şūḫa ʿarż-ı nāz u sitiġnā bir iş degül (G. 319/6)

Âşık, sürekli maşukunu ister. Bu yüzden sevgilisinin istenmesinden başka bir sözün âşığın dilinde bulunmaması gayet doğaldır:

Lisānında ne yapsun ʿāşıḳuñ ġayrı kelām olmaz (Tah. 52/IV/3)

Aşk derdi, gizlenmek istensen de gizlenemez. Ah ve göz yaşları âşığı hemen ele verir. Ayrıca aşkın dillere düşmesine dostların da sebep olduğu belirtilmektedir:

Rāz-ı derūnum āh u sirişküm ʿayān ider
Hep güft-gū-yı āşḳuma aḥbābdur sebeb (G. 32/3)

Pertev'in bazı beyitlerinde anlatılan aşk, ilk anda Fuzûlî'yi hatırlatsa da, bir de bakarsınız ki tam bir Nedim edâsı söz konusudur:

Cefākār ol sitemkār ol da tek terk itme ġam-ḫᵛāruñ
Benümle ey vefā düşmen senüñ az ülfetüñ yoḳdur (G. 119/5)

Pertev, güzellerde vefanın olmadığını, sürekli âşığa sitem ettiklerini, merhamet nedir, bilmediklerini ve sonunda âşığın canına kıydıklarını söyledikten sonra, bunun efsane değil de gerçek olduğunu bizzat yaşadığını söylemektedir:

1. Vefā meʾmūlı ile sen sen ol dil virme ḫūbāna
2. Sitem-muʿtāddur raḥm eylemez anlar ḳıyar cāna
3. Benüm ḳaç defʿa geldi başuma bu şanma efsāne

... (Tah. 32/IV)

Pertev'in bazı beyitlerinin de şiir geleneğimiz içinde işlene işlene en güzel söyleyiş biçimlerine ulaştığını söyleyebiliriz:

Necâtî'nin:

"Anun içün kimseye virmez selam ol nâzenīn
Lebleri nâzük durur zahmet virür dendân-ı sīn"

Nedim'in:

"Leblerin mecrūh olur dendân-ı sīn-i būseden
La'lün öpdürmek bu hâletle muhâl olmış sana"

Kâmî'nin:

"Diş yarası mı şedde-i sükker midür 'aceb
Nā-ceste ḥarf-i la'l-i lebin müdġam olmasun"[274]

"Gördi la'l-i lebüñ üstinde o diş yarasın
Didi vaṣṣāf-ı ḥüsün sükkere ḳonmış teşdīd"[275]

Pertev'in:

Gerdenün būs oldığın gül-būseler isbât ider
Müdde'āma şâhidüm var su'i ẓandan mâ'adā (G. 9/2)

Gerdenüñde āh kim gül-būseler naḳşın görüp
Dāġlarla cism-i menḳūş itdügüm bilmez misin (G. 394/3)

Yine aġyāra ben ol māhı öpülmiş diyemem
Naḳş-ı gül-büse-i ruḫsārı nişān ise daḫi (G. 515/6)

İdemem tercīḥ būs-ı gerdeni būs-ı lebe
Rāḥatü'l-ḥulḳūm olur mı gül-be-şekerden leẕīẕ (G. 60/3)

Pertev, mizacı gereği aşkın güzelliklerini mutluluk veren taraflarını görüp yaşamak istediği için, çoğu şiiri Fuzûlî'nin düşüncesinin tam tersi bir anlayışı işlemektedir. Daha çok Nedimle başlayan kadın aşkının şiirlerde işlenmesi, Pertev'de de büyük oranda ele alınmıştır. Pertev, tasavvufî aşkı da şiirlerinde işlemekle birlikte daha çok beşerî aşkı ön plâna çıkarmıştır. Tasavvufî aşkın bir sonucu olan erkek güzelliğine olan sevgi ve ilginin örneklerini onun şiirlerinde de bulmak mümkün olmakla birlikte

---

[274] Ali Yıldırım, Kâmî, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni (Basılmamış Doktora Tezi), F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ-1995, s. XIV.

[275] Ali Yıldırım, age., s. XIV.

bunu geleneğin bir yansıması olarak değerlendirmek gerektiği kanısındayız. Çünkü aşk denilince, Pertev'de beşerî aşk akla gelir:

1. Kiştzār-ı emele ebr-i ʿaṭā vir yā Rab
   Sebze-i mezraʿ-ı ümmīde nemā vir yā Rab

2. Telḫkām eyledi āmīziş-i derd-i mey-i ġam
   Dil-i ġam-dīdeme sen zevḳ u ṣafā vir yā Rab
   ... (G. 21/1,2)

1. Virsin aġyāra cefā baña vefādur maṭlab
   Maḥv-ı ʿaşḳ olana ey dil ne revādur maṭlab

2. Nā-be-cā ḫ̔āhişe yoḳ şerʿ-i maḥabbetde mesāġ
   Ṭālib-i būse-i cānānda be-cādur maṭlab

3. Menʿ-i ʿaşḳ ile beni eyleme taʿẕīb amān
   Senden ey şeyḫ hemān ḫayr duʿādur maṭlab

4. Çeşm-i ḫūnīnümi sil al ele mecrūḥ dilüm
   Çün nigārā ser-i engüşte ḥınādur maṭlab

5. Şerḥa vü dāġ-ı ġama olma devāsāz ṭabīb
   Yalıñuz bir suḫan-ı ṣadr-ı şifādur maṭlab

6. Cān-ı zārumda firāḳuñ ile tende bīzār
   Mürġ-i nālende-i maḥbūsa rehādur maṭlab

7. İstemez debdebe vü ṭanṭana-i dünyāyı
   Dehrden Perteve bir māh-liḳādur maṭlab (G. 29)

Pertev'in şiirlerinin çoğunun şuhâne tarzla yazıldığını belirtmiştik. Bu tarzın en önemli temsilcisinin Nedim olduğu noktasında da genel bir kanaat olduğu bilinmektedir. Bu kanaatin Pertev'in yaşadığı dönemde de yaygın olduğunu

söyleyebiliriz. Çünkü Pertev, en çok arkadaşı İzzet Bey, hocası Neşet ve Nedim'in şiirlerini tanzir etmiştir. İzzet Bey'in şiirlerinden de özellikle şuhâne tarzla yazılmış olanları tercih ettiğini görmekteyiz. Pertev, nazireciliği çok başarılı bir şekilde devam ettirmiş şairlerden biridir. Nedim'in bir mısraını tanzir ettiği gazeli en az onunki kadar güzeldir:

1. Saña ey çeşm-i güyā bed-duʿā itmem ḫaberdār ol
   Beni bīmār-ı hicrān eyledüñ sen daḫi bīmār ol

2. Hemān var ol da tek dünyāda sen ey ʿömrümüñ vārı
   Dilersen gönlüm aldat ʿahd ü peymān boz dil-āzār ol

3. Virüp āġūşa ruḫsat ṣoñra ṣabr it dirsen ʿuşşāḳa
   Buña ṣabr olınur mı sevdigüm sen ʿāşıḳ-ı zār ol

4. Ne ḳanlar yutdıġum hicr-i lebüñle görmek isterseñ
   Cefākārum gelüp bir kerrecik hem-bezm-i ḫūn-ḫˇār ol

5. Cefā itseñ vefā itmişce dil memnūn-ı iḥsānuñ
   Ne eyler iseñ eyle ḫāṣılı ʿömrüm hemān var ol

6. Nedīmāsā didüm Pertev bunı ol çeşm-i fettāna
   Beni bīmār-ı hicrān eyledüñ sen daḫi bīmār ol (G. 317)

***

1. Pālūde midür cism-i latīfüñ senüñ ey şūḫ
   Dir dir ditirer kim ṭoḳunursa tenüñ ey şūḫ

2. Nūr-ı Şeb-i Ḳadr indi ṣanur sīneñe herkes
   Perçem arasından göricek gerdenüñ ey şūḫ

3. Ḳarşu yaḳalarda seni bir kez yaḳalarsam
   Yırtılsa yaḳam elde ḳalur dāmenüñ ey şūḫ

4. Çekdüñ yetişür furtuna-i bād-bürūtı
   İndirmemisin şuya biraz yelkenüñ ey şūḫ

5. Āġūş-ı ḫayāl-i dil-i Pertev gibi ʿüryān
   Almaz mı seni ḳoynına pīrāhenüñ ey şūḫ (G. 55)

Nedim'in bir takipçisi olduğunu yine bir naziresinde söylemektedir:

Pey-rev olduñ kilk-i ʿayyār-ı Nedīme Pertevā
Çoḳ ṭabīʿat bīş eylersin bu dārūlarla sen (G. 371/9)

Pertev'in pek çok beytinin orijinal düşüncesinin Nedim'de de olduğunu görmekteyiz. Bu beyitler, Nedim'i hatırlatmakla birlikte en az onunki kadar güzeldir:

Görüşdüñ yār ile bir kerre de ʿīdeyn beyninde
Anuñçün bir sene ẓarfında üç bayram buldum ben (G. 418/5)

Pertev, bazı beyitlerinde Nedim'den daha şuh ve daha rahat davranmıştır:

İster ki ser-ā-pā ola endāmuña mirʾāt
Ḳaṣd-ı dil-i Pertev yaluñuz būs degüldür (G. 134/5)

Kendüden geçmiş yatur ol şūḫ mest-i nāz olup
Büse-çīn olmaḳsa ḳaşduñ ṭurma vaḳt-i ḫīnidür (G. 158/4)

1. Yalıñuz seyrüñle dil-sīr olamam ey nāzenīn
2. Heyʾetin görmekle añlansun mı ṭuʿm-ı engebīn
3. Cisme cān gibi ḥulūl itmek diler cān-ı ḥazīn
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür (Ş. 4/IV)

Pertev'in bazı beyitleri, onun ne kadar rahat ve samimî biri olduğunu göstermektedir. 18. yüzyılın başlarında özellikle de Nedim'le başlayan mahallîleşmenin etkisiyle ortaya çıkan bu samimî duyguların şiirlerde ifade edilişi, yüzyılın sonunda ve 19. yüzyılda da artarak devam etmiştir. Burada daha fazla Türk insanına has duyguların işlendiğini ve bu duyguların önceki şairlere göre daha gerçekçi olduğunu söyleyebiliriz.

Pertev, "dudaklarının güzelliklerinden ve gülüşünün etkileyiciliğinden bahsettiği bir güzele" hitaben söylediği şu beytinde ne kadar gerçekçidir:

Bu leble bu tebessüm ey gül-i ḫandān ki var sende
Benüm gibi hezārān bulmaġa hīç minnetüñ yoḳdur (G. 119/3)

Ancak başka şiirlerinde özellikle sahiplendiği güzel(sevgili) için son derece kıskanç, daha doğrusu gerçekçidir. Çünkü kişi sevdiğini hiç kimseyle paylaşamaz. Bunu hiçbir şairin kabullenebileceğini söyleyemeyiz. Üstelik Türk şiirinde özellikle de Klâsik şiirimizde aşk duygularının en çok işlendiği şiirlerde "rakip" belki de sevgili kadar yer bulmuş ve söz konusu edilmiştir. Hatta rakipsiz aşk duydusunu işleyen şiir, neredeyse yoktur. Aşkın kendisinden başkasına yakışmadığını söyleyen Pertev, sevgilinin her türlü davranışına hoşgörüyle yaklaşırken rakip ya da ağyarı aynı oranda eleştirmektedir:

1. Ol terk ide raḳībi idem ben de zārı terk
2. Güldür yaḳışmaz itmek aña gerçi ḫārı terk
3. Daʿvā-yı ʿaşḳı eylesün aġyār bāri terk (Tah. 31/III)

Pertev, aşk duygularını işlediği şiirlerinde son derece gerçekçidir. Bu gerçekçiliğinde onun kıskançlık duygularının önemli olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü o, sevdiklerini bir hayalden öte gerçek hayattan seçmiştir:

Ne mümkin ġayr ile zānū-be-zānū leb-be-leb görmek
Cemālüñ ḳısḳanurken nāzenīnüm çeşm-i cānumdan (G. 402/3)

Duyurma bāri baña ġayr ile şafālarıñı
Firāḳuñ ile benüm çekdigüm keder yetişür (G. 95/4)

Ne fedā ne ḫançer-i firḳat helāk eyler beni
Ġamdan ölmem ḳorḳarum ġayret helāk eyler beni (G. 548/1)

1. Aġyār ḳorḳusından aman hīç bilür misin
2. Dirsem ne çektigüm o gice incinür misin
3. Sen böyle ġayret ile beni öldürür misin
4. Ben itmedüm ʿayān duyulmış görür misin
5. Meclisde tā-be-rūz nigehbānuñ oldıġum (Tah. 42/IV)

Klâsik şiirimiz, ister beslendiği kaynaklardan ister işlediği konulardan herhangi birinden dolayı olsun, isterse tasavvufun etkilerinden dolayı olsun hiçbir zaman bize has olmayan duyguları işlememiştir. Bu şiirimizde melez duyguların olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Şiir zevki ne kadar incelirse incelsin, hayaller ne kadar derinleşirse derinleşsin, Klâsik şiirimizde Türk insanının özüne ters gelebilecek duyguları görmek çoğunlukla mümkün değildir. Hatta zaman zaman söyleyişte hafif külhanbeyi,[276] belki biraz da argoyu andıran ifadeleri de görmek mümkündür.

Pertev, aşkta sadakat ve vefayı çok önemser. Çünkü sadakat ve vefa âşığın en çok önemsediği ve sevgiliden beklediği özelliklerden biridir. Ancak güzellerde ne sadakat ne de vefadan söz etmek mümkündür. Hatta vefanın sanki güzellerin ağzına almayacağı küfür gibi değerlendirildiğini bir güzelden asla vefa beklenilmeyeceğini belirtmektedir. Güzellerin vefasızlığıyla birlikte bir de cefaları söz konusudur ki birisi küfür gibi değerlendirilip uzaklaşılırken, diğerine de imanın şartı gibi inanılmıştır. Böylesi bir tezat ancak sevgili gibi âşığa karşı acımasız olan birinde olabilir. Durum böyleyken güzele gönül vermemenin gereği üzerinde durulur, zira güzeller, aynı zamanda cana kıymada da asla bir sakınca görmezler. Pertev, güzeller ve sevgili hususunda Klâsik şiirimizin alışılmış sevgili tipini ve özelliklerini dile getirmiştir. Ancak bu söyleyişlerde kendine has bir edânın olduğunu da söylemek gerekir:

Vefā lafẓ-ı küfürdür güyiyā dil-berler aġzında
Cefā resmī velīkin şarṭ-ı īmān gibi bellenmiş (G. 240/2)

1. Vefā me'mūlı ile sen sen ol dil virme ḫūbāna
2. Sitem-mu'tāddur raḥm eylemez anlar ḳıyar cāna
3. Benüm ḳaç def'a geldi başuma bu şanma efsāne

4. Göñül perçemde iken ḫayf atıldı beyābāna
5. O mürġ-i lāne-perver lāneden āvāre düşmişdür (Tah. 32/4)

Pertev'in şiirlerindeki güzeller, son derece doğal görünümlü varlıklar olan kadınlar ve kızlardır. Önceki dönemlerin "keman kaşlı, ok kirpikli, nokta ağızlı, yılan

[276] Bk. Hasibe Mazıoğlu, Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik, Akçağ Yay., Ank., 1992, s. 126.

kıvrımı saçlı ve kıl belli vs." hayali, hatta hayalden öte bir varlık portresiyle çizilen güzelden farklı olarak kişinin çevresinde sürekli rastladığı yaşayan güzellerdir. Onun sevgilileri gerçek hayattan alınmadır. Bunlar uzun ya da orta boylu, esmer , kumral veya sarışın tenli vs özelliklere sahiptirler:

Şaruşın bir güzele ḳaynadı ḳanum Pertev
Çehre mānende-i dil-ḫasta-i hicrān şararur (G. 145/5)

Çeşm ü ebrūsına la'l ü femine söz yoḳdur
Levn-i rūyı şu ḳadar var ki biraz esmerdür (G. 120/7)

Yoluna binlercesinin ah ettiği yosma dilberler, Pertev'in şiirinde anılmıştır:

1. Şehr-i ḫüsnüñ oldı peydā şöyle bir meh-pāresi
2. Yoḳ hele ölmekden özge mübtelānuñ çāresi
3. Āh ider rāhında Pertev gibi biñ āvāresi
4. Geçdi bir dāyī ḳıyāfet yosma dil-ber āh āh

(Mur. 11/IV)

Pertev'in şiirlerinde Sakız adasında yaşayan Rum kızları, Gürcü güzelleri, Hint ve Keşmir esmerleri de yer almaktadır:

1. Ülfet demi 'uşşāḳa Saḳız ḳızlarınuñ āh
2. Rūmāne edālar ile çār mūynesi vardur
3. Bir dāne ḳurı ḳara ḳarı yoḳdur içinde
4. Ammā nice sīmīn-ten ü bārbūnyesi vardur (K. 11)

2. 13. Tasavvuf

İyi bir eğitim görmüş ve çevresiyle yakından ilgili bir şair olan Pertev'in hem devlette görevinin olması, hem bir mahfilin müdavimi olması, onun ve onun gibi çevresindekilerinin de dine ve dinî bilgilere ilgisinin olmaması beklenemez. O dönem insanı için bu ne kadar doğal ise, aynı ilginin dönemin fert ve toplumunun nezdinde bir o kadar öneme sahip tasavvuf için de geçerli olduğu bilinmektedir. Yani Pertev dinî bilgiler kadar, Tasavvufî bilgilere de sahiptir. Ancak bu tasavvufî bilgiler ve hatta ilgi bile onu hiçbir zaman mutasavvıf yapmamıştır. Tasavvuf terimlerini sıkça kullanmakla

birlikte bunun bir sempati ve meyilden öteye geçmediğini belirtmek gerekir. Bunun pek çok şair için geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Mutasavvıf kişiler için yazdığı tarihler ve diğer şiirlerinde sözü edilenler için duyulan sevgi ve saygının yanında övgülerin de yer alması bu kişilere bir gıptanın söz konusu olduğunu göstermektedir:

Derdümi ṭarz-ı ġazelde saña eylerdüm beyān
Ben de dervîş-i Ḥācı Bektaş olaydum kāşki (G. 562/2)

Ancak onun şeraite bağlılığı mutasavvıf biri olmasını engellemiştir. Ayrıca Pertev'in şeriate de bütünüyle bağlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü o, dünyanın zevklerinden ve nimetlerinden bazen mümkün olduğunca bazen de alabildiğine faydalanmak ister. Bu yapıdaki birinin mutasavvıf olması zaten beklenemez. Tasavvufu bilmesi, terimlerini şiirlerinde kullanması, onu yaşayanları sevmesi, övmesi ve onlara sempati duyması gerçek bir mutasavvıf olmasını gerektirmez. Pertev'in şiirlerinde; "tasavvufun derin ve muğlak tefekkürü"[277] görülmez. Hiçbir şiirinde bütünüyle tasavvufî umdeleri işlediğini, geliştirdiğini, tanıtmaya ya da yaymaya gayret ettiği görülmez. Şiirlerinde ele aldığı aşk, güzellik vb. gibi konularda tasavvufun etki ve izlerini görmek mümkündür ki bunu hemen hemen bütün Klâsik şairlerimizde görebiliriz. Bu yüzden Pertev'in mutasavvıf olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak şiirlerinde bazı tasavvufî kural ve kaideleri görmek pekâlâ mümkündür. Klâsik şiirimizde tasavvufî terimleri, onun etrafında oluşmuş geniş bir hayal zenginliği söz konusudur.

Tasavvuf, İslâm'ın düşünce hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Bütün dinlerde tasavvuf veya diğer bir deyimle mistisizm, mevut olmakla birlikte İslâm dininde çok daha önemli görülmüştür. "İslâm büyüklerine göre tasavvuf, bir bâtın ilmi, bir ledün ilmidir. Söze değil, hâle; dışa değil, içe ait ilimdir; daha doğrusu bir hikmettir. İlim ile hikmet arasında da fark vardır. Çünkü, İslâm düşünürlerine göre ilim, dilden kulağa gelir, hikmet ise gaybden kalbe akar:"[278]

1. Saʿy-ı ʿilm-i ẓāhiri itseñ ezelden tā ebed
2. Bāṭınında āşkār olmaz nihān-ı nīk u bed
3. Olmaġa şāyeste Pertev bu müfād elde sened

[277] Harun Tolasa, Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası, Akçağ Yay., Ank., 2001, s. 66.

[278] Cavit Sunar, Tasavvuf Tarihi, Anadolu Aydınlanma Vakfı Yay., İst., 2003, s. 169.

4. فیض جهر و خفیه کردازپیران مدد

5. شد ردیف نظم عزت که نهان که آشکار

... (Tah. 25/5)

Bu yüzden tasavvuf, "İslâm dini ile başlamış, İslâm uluları tarafından her yönden geliştirilmiş ve yüzyıllar boyunca fikir ve sanat hayatına ışık tutmuş olan tasavvuf, ince sezgi ve pek derin ve renkli ilâhî hayat görüşü ve yaşayışı ile İslâm düşüncesinin sanat halini aldığı yöndür. İnsanı Allah'a ulaştıran, dolayısiyle, ilâhî hüviyetine ve hürriyetine kavuşturan yol"[279] olarak görülmüştür. Bu yolu, pek çok kimse tanımaya ve tanıtmaya çalışmakla birlikte en kısa ve özlü olanını Muhyiddin Arabî, "Tasavvuf, Tanrının ahlakı ile ahlaklanmaktır." şeklinde tarif etmiştir.

Gerçekten pek çok Klâsik şairimiz gibi Pertev de şiirlerinde tasavvufu böyle anlamış ve anlatmaya çalışmıştır. Peygamberin *"Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim"* hadisi de bu düşüncenin temel taşlarından sayılmıştır. Bundan böyle tasavvuf, nefsin tezkiyesi ve tasfiyesi olarak değerlendirilmiştir. Peygamberin bu sözlerini, Kur'ân'dan âyetlerle de bağlantılı olarak değerlendirenler arasında şairler de vardır. Bu nedenle İslâm tasavvufunun kökeni Kur'an'a ve hadise dayandırılmıştır. Ancak İslâm tasavvufu İslâmiyetten önceki peygamberlerin özelliklerini de esasları arasında görüp değerlendirmiştir. Böylece İslâm tasavvufunun da hikmet gibi ilâhî olduğuna inanılmıştır. Sekiz peygamberin[280] özellikleri, İslâm tasavvufuna ufuk ve genişlik kazandırmakla birlikte, en çok son peygamber Hz. Muhammed'in *"Fakrımla fahrederim"*[281] hadisi etkili olmuştur, denilirse yanlış olmaz:

Faḳr ile faḫr eyleyen ʿāşıḳlara
Ḫāk-pāyi idi ʿayn-ı kīmyā (T. 1/II/5)

---

[279] Cavit Sunar, age., s. 164.

[280] Bu sekiz peygamber ve özellikleri Cavit Sunar'ın Tasavvuf Tarihi adlı eserinde şöyle sıralanmıştır. 1. Hz. İbrahim'in kerem ve sahâveti, 2. Hz. İshâk'ın kaza ve kadere rızası, 3. Hz. Eyyüb'ün sabrı, 4. Hz. Zekeriyya'nın münâcâtı, 5. Hz. Yahya'nın garipliği, 6. Hz. Musa'nın suf hırka giyişi, 7. Hz. İsa'nın seyahati ve tecerrüdü, 8. Hz. Muhammed'in fakrı.

[281] Aliyyü'l-Karî, El-Esrârü'l-Merfua Fi'l-Ahbâri'l-Mevdua (Tahk. Muhammed Lütfî Es-Sabbağ), Beyrut, 1986, Hadis No: 320, s, 254.

Ancak tasavvufî eserlerin hepsinde bu sekiz özelliğin bütününe rastlanmasa bile çoğunluğuna uygunluk arz ettiği görülmektedir. Hatta, söz konusu özellikler, sadece İslâm tasavvufunun değil; aslında İslâm inancının bütünü için de söz konusu olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim İslâm tasavvufunun bütünüyle İslâmla bağdaşmadığını da kimse söylememiştir.

İslâm tasavvufunun aynen İslâmın diğer ilimleri gibi İslâmın bir ilim şubesi olarak değerlendirilip, böyle anlaşılması, anlatılması ve öğretilmesi yoluna gidilmiştir. "Her ilim kitap ile öğretme ve öğrenme ile; mübâhasa ve münakaşa ile elde edilir. Tasavvuf ilmi ise bütün bunları da aşıp, sükût ve sükûn ile ruhtan ruha, vicdandan vicdana öğretilir ve öğrenilir; ruhun tasdiki, vicdanın zevki ile okutulur ve okunur."[282]

Pertev, mutasavvıf bir şair olmamakla birlikte onun yaşadığı dönemde ve yerde hemen hemen her müslümanın tasavvuf ve tarikatle az veya çok iç içe olduğu bilinmekte idi. Bu konuda yapılan bir çalışma dönemin tasavvufî hayatıyla ilgili yeteri derecede fikir vermektedir.[283]

"Vahdet-i vücud" olarak bilinen Tasavvufî nazariyenin temeli İslâmdan önceki din ve devirlerde de vardı. Varlığın birliği prensibi olarak bilinen bu düşüncenin İslâmdan sonraki "vahdet-i vücud" nazariyesiyle tamamiyle uyuştuğunu söyleyemeyiz. İlk olarak bu düşüncenin izlerini gördüğümüz Eflatun ve daha sonraki düşünürlerin belirttikleriyle İslâmî "vahdet-i vücud" örtüşmemekle birlikte belki de daha önceki dönemlerde aynıydı. Bugün batılıların panteizm dedikleri bu düşünce sisteminin "vahdet-i vücud"la uyuşmamasının en büyük sebebinin belki de değişen Hıristiyanlık dininin olduğunu söyleyebiliriz.

İslam tasavvufunda İbn Arabî'den sonra kullanılan bu terim, daha sonra yaygınlık kazanarak sadece tasavvufun değil, İslam dininin temel prensipleri içerisinde değerlendirilmeye ve tartışılmaya başlanmıştır. "İbn Arabî, hemen her zaman vahdetü'l-vücud, 'Varlığın Birliği' veya 'Varoluşun Birliği' öğretisinin kurucusu olarak nitelendirilir. Bu öğreti, felsefenin ontolojik dilinde, İslam'ın temel öğretisini, yani tevhid ya da "Allah'ın Birliğinin tasdiki"ni ifade eder."[284]

'Varlığı ve kainatı oluşturan zıt unsurlar, bir bütün veya uyum içinde nasıl bir birliğin esasını oluşturur?' İşte Tasavvuf bu düşüncenin veya inancın özünü şöyle

---

[282] Cavit Sunar, age., s. 167.

[283] Bk. Ramazan Muslu, Osmanlı Toplumunda Tasavvuf-18. Yüzyıl, İnsan Yay., İst., 2003.

[284] William Chittick, Varolmanın Boyutları, (Çev. Turan Koç) İnsan Yay., İst., 1997, s. 194.

açıklamaktadır. Var olan ve olmaya sürekli devam eden her şey, özünde Allah'ın değişik görünümleridir. Var edenin, varlığın var edilişinde gizlendiğini bildiğimiz bu düşünce sistemini ünlü şairimiz Yunus Emre, "yaradılanı hoş gör yaradandan ötürü" dizesiyle ifade etmiştir. Tasavvufun temelini teşkil eden "vahdet-i vücud" nazariyesini Pertev'in şiirlerinde de görmekteyiz.[285]

Kainatın yaratılışında ve bütün varlıkların ortaya çıkışında gizli olan zıtlıkların varlığı bir gerçektir. Her şeyin zıddının olması onun var edildiğinin bir ispatıdır.[286] Nitekim zıtlıkların ortaya koyduğu mükemmel uyumun yine bizi tek ve gerçek varlık olan Allah'a götürmektedir. "Allah'ın celal ve cemal sıfatları noktasından değerlendirilen gazap-rıza, ceza-af, kahır-lütuf, zahir-bâtın, evvel-âhir, kâbız-bâsıt vb. sıfatları, bütün zıtlar Allah'ta birleştiği için O'na 'Mecmaül-ezdâd' denilmiştir."[287] Çünkü bu zıtlıkların izlendiği her şey bütün eksiklik ve tezatlardan uzak sadece bir tek varlık olan Allah'ı işaret etmektedir. Allah'ın yarattığı başta insan olmak üzere bütün canlı ve cansızlarda zıtlıkların uyumu mevcuttur. İnsan, bütün bu varlık aleminin en son yaratılanı olmakla birlikte aklının ve iradesinin olmasıyla bir farklılık hatta eşrefü'l-mahlukat olarak bir ayrıcalık ve sorumluluk yüklenmiştir. İnsan, 'eşrefü'l-mahlukat' olduğu gibi 'esfele's-safilin' de olabilmektedir. İşte bu yanıyla insan yaratılanlar arasında farklı bir yere sahiptir, diyebiliriz. Özünde üstün bir varlık olan insan, aklının ve iradesinin varlığıyla tersi bir istikamete de gidebilmektedir.

Varlığın temelinde var olan zıtlık düşüncesini, Pertev'in şiirlerinde de sıkça görmek mümkündür. Bugün bazı kaynaklar, "zıtlıklar"la beraber "birbirlerini tamamlayanlar" olarak da gördükleri bu konuyu bir bütünlük içinde Pertev'in şiirlerinde de görebiliyoruz:

Böyledür ḥāl-i cihān nīkden olmaz bed dür
Bülbül-i naġme-serā gülşene zāġ ile gelür (G. 82/3)

"Vahdetü'l-vücud çok yaygın bir kullanıma sahip olmakla birlikte Vahdetü'l-vücudu apaçık bir sapıklık olarak görenler de olmuştur."[288]

---

[285] Burada hemen şu noktayı belirtmemiz gerekir. Pertev, şiirlerini tasavvufun emrine vermediği için ona mutasavvıf şair diyemediğimiz gibi, şiirini de tasavvufi addedemiyoruz.

[286] "Her şey zıddıyla bilinir"

[287] Ali Yıldırım, "Zıtlık Kavramı ve Divan Şiirinde Zerre-Güneş Sembolizmi" Bilig D. S. 25, 2003, s. 125.

[288] Bk. William Chittick, Varolmanın Boyutları, (Çev. Turan Koç) İnsan Yay., İst., 1997, s. 292.

SONUÇ

Bu çalışma, 18. yüzyılın önemli şairlerinden biri olduğuna inandığımız *Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*'nden oluşmuştur.

Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in, iyi bir şair olmakla birlikte şimdiye kadar hak ettiği ilgi ve değeri görmemiş olmasını yaşadığı yüzyıla bağlayabiliriz. Muvakkit-zâde Mehmed Pertev, 18. yüzyıl ve Klâsik şiirimizin en büyük şairlerinden olan Şeyh Gâlib'in çağdaşı olması hasebiyle onun gölgesinde kalmıştır. Sadece aynı yüzyılın değil, aynı mahfilin müdavimleri ve yakın arkadaş olmaları dolayısıyla bütün ilgiyi Şeyh Gâlib'in görmesi daha da etkili olmuştur. Her ne kadar Şeyh Gâlib kadar başarılı olmasa da Muvakkit-zâde Mehmed Pertev de hacimli ve müretteb bir divana sahiptir. Hatta döneminin göz dolduran şairleri arasında yer almasına rağmen zamanla unutulmaya yüz tutmuş ve bu durum günümüze kadar süregelmiştir.

Şairimiz hakkında bazı kaynaklarda övücü sözler yer almakla birlikte bu sözlerin onun şiirleri üzerinde yapılmış bilimsel çalışmalardan çok kaynakların birbirinden aktardığı kalıp sözlereden ibaret olduğu görülmektedir. Bunların kaynağının da tezkireler olduğu bilinmektedir.

Klasik şairlerimizin eserlerini ele alan çalışmalarda çoğunlukla şairin yaşadığı döneme yeteri kadar değinilmez. Bununla birlikte değinilen çalışmalarda da çoğunlukla dönem ya da yüzyılın genel özelliklerine girilerek şairin bunlarla ilgisinin ne olduğu ortaya çıkarılmaz. Şairin bizzat içinde olduğu ortam ve değişimlerin etkilerinin onun hayatında veya eserlerinde belirgin izlerinin olup olmadığı pek dikkate alınmadan varılan yargıların genellenmesi söz konusu edilir. Bütünüyle yanlış olmamakla birlikte bunun yapılan çalışmanın maksadına yönelik olup olmadığı da göz ardı edilir.

Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in sosyal yaşama karşı çok duyarlı biri olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Çünkü onun, çalıştığı devlet kurumu ve yaptığı işin özelliğine bağlı olarak daha fazla duyarlı birisi olması gerekir. Vakanüvislik yapmış olması hem içteki hem dıştaki değişme ve gelişmelerden haberdar olması ve bunları belli ölçüde kayıt altına alıyor olması onu daha da duyarlı hale getirmiştir. Pertev toplumda ve fertte meydana gelen olumsuz manadaki değişme ve gelişmeleri rahatlıkla fark etme feraset ve basiretine sahiptir. Bu yüzden onun şiirlerinde din, siyaset, ahlak, eğitim, askerlik ve sosyal konuların ip uçlarını rahatlıkla bulabilirsiniz.

Yapılan çalışmada Muvakkit-zâde Mehmed Pertev ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

a. Klasik şiirimizin şekil ve muhtevasına hakim olan Pertev, bunu şiirlerine başarıyla uygulamış bir şairdir. Bu birikimi elde etmesinde geleneği iyi özümsemiş olması yatmaktadır. Nitekim Klasik şiirimizin gelişmesi ve daha ileriye gitmesi için gayret etmiş bir şair olarak edebiyat tarihinde yerini almıştır.

b. Fuzûlî, Bakî, Nef'î, Nabî, Nedim ve Şeyh Gâlib gibi Klasik şiirimizin zirve şairlerini çok iyi bilen ve onların şiirimize getirdiği yenilikleri ve katkıları çok iyi özümseyen biridir. Mizacı gereği etkilenmelere açık olan Pertev, söz konusu şairlerden belli ölçülerde etkilenmiş, bundan dolayı da hem rahat hem de çokça yazmıştır. Ancak şairliği, veludluğu kadar güçlü olmayıp söz konusu şairlere göre orta derecede bir şair olduğunu söylemek mümkündür.

c. Pertev'in şiirlerinde dil, sade ve samimîdir. Arapça ve Farsçaya hakim olmakla birlikte yoğun olarak bu dillerden yararlanmaz. O, daha çok sade şiirler yazma yolunu seçmiştir. Pertev, hocasının etkisiyle hiç kaside yazmadığı gibi mesnevi de yazmamıştır.

d. Döneminde çok yaygın olan nazirecilik geleneğine sadık kalarak bu geleneğin en önde gelenleri arasında yer almıştır.

e. Klâsik şiirin bütün imkanlarından yararlanan şair, yeniliği eskinin içinde aramış ve gerçekleştirmeye çalışmıştır. Şiirlerinin muhtevasında kalıcı bir yenilik gerçekleştirememekle birlikte şekilde daha rahat davranarak yenilik adına bir şeyler yapmaya çalışmıştır. Ancak şiirleri muhtevadan çok şekil itibarıyla daha güçlüdür.

f. Pertev, pek çok şiirinde toplumsal yapıyı ve sosyal yaşamı ele almıştır. Ancak bunun Klasik şiirimizde öteden beri var olduğu bilinmektedir. Bu yönüyle de şiirleri yeni sayılmaz.

g. Pertev, şiirlerinde bütün üslup ve tarzlara ilgi göstermekle birlikte, onun daha çok şuhâne ve hikemî edâyı kullandığı dikkati çekmektedir. Tasavvuf terimlerini de şiirlerinde kullanan şairimiz, mutasavvıf değildir. Onun tasavvuf anlayışı geleneğin dışında değildir.

h. Pertev'in çok yönlü bir şair olduğunu söylemiştik. Çoğu şiirinde toplumun aksayan yönlerini eleştirmiştir. Özellikle ahlakî şiirlerinin çokluğu hemen dikkati çekmektedir. Ancak bunu bazen ciddi bazen de mizahî yolla gerçekleştirmiştir.

i. Pertev şiirlerinde İstanbul Türkçesini başarıyla kullanmıştır. Bu yüzden mahalîleşmenin özellikle dil ve üslubunda önemli etkileri olmuştur. Şiirlerinde kullandığı atasözleri, deyimler ve tabirler itibarıyla Klasik şiirimizin en önde gelenleri arasına girmiştir.

j. Pertev, Hoca Neşet'in oluşturduğu edebî/siyasî bir mahfilin içinde yer almış ve bu mahfilin içinde önemli bir yer edinmiştir. Bu onun aynı zamanda aktif bir kişi olduğunu da göstermektedir.

k. Kaynaklarca şairliğinin yanında iyi bir nasir olduğu da söylenmekle birlikte elde Divanı'ndan ve "Şerh-i yek-beyt-i Süleyman Neş'et" adlı -nesir- eserinden başka eser(ler)i olmadığı için bu konuda kesin bir yargıya varmak mümkün değildir.

l. Pertev, Klâsik edebiyatımızın hemen hemen her özelliğini sanatı, eserleri ve edebî kişiliğinde sergilemiş Klâsik bir şairimizdir. Hicrî 1159 (Miladî 1744) yılında İstanbul'da doğmuş, yaşamış ve Hicrî 1222 (Milâdî 1807-8) yılında Edirne'de ölmüştür. Mezarı Edirne'de Hasan Sezayi Dergâhı Haziresindedir.

KAYNAKLAR

AKALIN, Şükrü Halûk (1992) Eski Anadolu Türkçesi, Ç. Ü. Fen-Ed. Fak. Yay. Adana.

AKKAYA, Mehmet (1999) "Şemsî Paşa'nın *Cevâhirü'l-Kelimât* Adlı Sözlüğünde Mahallî Dil Anlayışı", Türk Dili Dergisi, S. 566, Şubat-1999, s. 149-153.

AKKUŞ, Metin (1993) Nef'î Divanı, Akçağ Yay., Ankara.

ALİYYÜ'L-KARÎ (1986) El-Esraru'l-Merfua Fi'l-Ahbari'l-Mevdua (Tahk. Muhammed Lütfi Es-Sabbağ) Beyrut.

Arif Hikmet, Arif Hikmet Tezkiresi, Millet Ktb. Ali Emiri, No: 789, İstanbul.

ARMAOĞLU, Fahir (1999) 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi, TTK Yay., Ankara.

ATEŞ, Ahmed (1940) "Metin Tenkidi Hakkında" Türkiyat Mecmuası, C. VII, s. 253-267.

AZAR, Birol (2005) Türabî Divânı (İnceleme-Metin) F. Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Doktora Tezi) Elazığ.

BABA, Safer (1998) Tasavvuf Terimleri, Heten-Keten Yay., İstanbul.

BABINGER, Franz (1982) Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri (Çev. Coşkun Üçok) KTB Yay., Ankara.

BANARLI, Nihad Sami (1987) Resimli Türk Edebiyatı, Bilmen Basımevi, C. II, İstanbul.

BATİSLAM, Dilek (1993) Nedm Divanı'nda Mahallileşme (Basılmamış Yük. Lisans Tezi) Adana.

BERKES, Niyazi (1978) Türkiye'de Çağdaşlaşma, Doğu-Batı Yay., İstanbul.

BİLGEGİL, M. Kaya (1989) Edebiyat Bilgi ve Teorileri, Enderun Kitabevi, İstanbul.

BİLMEN, Ömer Nasuhi (1964) Yüksek İslâm Ahlâkı, Bilmen Yayınevi, İstanbul.

BURSALI MEHMED TAHİR (2000) Osmanlı Müellifleri, C. I, II, III, Bizim Büro Yay., Ankara.

CAFEROĞLU, Ahmet (1984) Türk Dili Tarihi, Enderun Kitabevi, İstanbul.

CEMALEDDİN MEHMED, Âyine-i Zürafâ, Süleymaniye Küt., Hacı Mahmud, No: 4636, İstanbul.

CHİTTİCK, William (1997) Varolmanın Boyutları, (Çev. Turan Koç) İnsan Yay., İstanbul.

CHİTTİCK, William C.–MURATA (2000) Sachiko, İslam'ın Vizyonu, (Çev: Turan Koç), İnsan Yay., İstanbul.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed (1986) "Divan Şiiri" Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II, (Divan Şiiri), Ankara. s.1-77.

ÇELEBİOLU, Âmil (1998) Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, MEB Yay., İstanbul.

ÇELİK, İsa (2004) Muhammed İkbal'in Tasavvufi Düşüncesi, Kaknüs Yay., İstanbul.

ÇETİŞLİ, İsmail (1999) Metin Tahlillerine Giriş-Şiir, Kardelen Kitabevi, Isparta.

ÇETİŞLİ, İsmail (2004) Batı Edebiyatında Edebî Akımlar, Akçağ Yay., Ankara.

DİLÇİN, Cem (1992) Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay., Ankara.

EMİL, Birol (1997) Türk Kültür ve Edebiyatından Meseleler-1, Akçağ Yay., Ankara.

ERCİLASUN, Ahmet B. (2004) Türk Dili Tarihi, Akçağ Yay., Ankara.

EYÜBOĞLU, E. Kemal (1973) Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler I, Atasözleri, İstanbul.

EYÜBOĞLU, E. Kemal (1975) Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler II, Deyimler-(Tabirler) İstanbul.

FAİK REŞAT, Eslâf (yty), (Hzl. Şemseddin Kutlu) Tercüman 1001 Temel Eser.

GENÇ, İlhan (1996) Hoca Neş'et Hayatı, Edebî işiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni, (Basılmamış Doçentlik Tezi), İzmir.

GIBB, E. J. W (1999) Osmanlı şiir Tarihi (Terc. Ali Çavuşoğlu) Akçağ Yay., Ankara.

GÜFTA, Hüseyin (2004) Divan Şiirinde İlim, Akçağ Yay., Ankara.

GÜROL, Ayşe (1994) Vakanüvis Mehmed Pertev Efendi ve Divanı (Basılmamış Yük. Lisans Tezi) İstanbul.

HATİBOĞLU, Vecihe (1981) Türk Dilinde İkileme, TDK Yay., Ankara.

İBN ARABÎ (1998) İlahî Aşk, (çev: Mahmut Kanık), İnsan Yay., İstanbul.

İMAM GAZALÎ (1975) İslâm Ahlâkı (Trc. Akif Nuri Karcıoğlu) Sinan Yayınevi, İstanbul.

İMAM GAZALÎ (1988) İhyâ u Ulûmiddin(1-4), (çev: Mehmed â. Müftüoğlu), Tuğra Neşriyat, İstanbul.

İMAM NEVEVÎ (2005) Riyazü's-Sâlihîn (Tercüme ve şerh: M. Yaşar Kandemir-İsmail Lütfi Çakan-Raşit Küçük), Erkam Yay., İstanbul.

İMAM NEVEVÎ (yty) Riyazü's-Sâlihîn Tercümesi 1-2-3, (Trc: İbrahim Serdar, Yusuf Şensoy), Sağlam Yay., İstanbul.

İPEKTEN, Haluk (1996) Divan Edebiyatında Edebî Muhitler, MEB Yay., İstanbul.

İPEKTEN, Haluk (1999) "[Divan] Şairlerin[in] Toplantı Yerleri: Meyhaneler" Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler (Hzl. Mehmet Kalpaklı) YKY Yay., İstanbul. s.224-228.

İSEN, Mustafa-MACİT, Muhsin (1992) Türk Edebiyatı'nda Tevhidler, TDV Yay., Ankara.

KALKIŞIM, Muhsin (1994) Şeyh Gâlîb Dîvânı, Akçağ Yay., Ankara.

KAPLAN, Mehmet (1987) Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-2, Dergâh Yay., İstanbul.

KAPLAN, Mehmet vd. Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi-I (1839-1865), İ. Ü. Ed. Fak Yay., 1974, İstanbul.

KARATAY, F. Edhem (1961) Topkapı Sarayı Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu, C. III. İstanbul.

KAVAKCI, Yusuf Ziya (1991) İslâm Araştırmalarında Usûl, Diyanet İşleri Başkanlığı yay., Ankara.

KAVAS, Yakup (1991) Açıklamalı Örnekli Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü, Ötüken Yay., İstanbul.

KAVRUK, Hasan (2001) Şeyhülislâm Yahyâ Divanı, MEB Yay., Ankara.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1970) Büyük Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Yay., Ankara.

KORKMAZ, Ramazan (2002) "Romanda Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerlerin Görüntü Seviyeleri zerine Bazı öneriler" Scholary Dept and Accuracy a Festchhrift to Lars Johanson Armağanı (Editör. Nurettin Demir, Fikret Turan) Grafiker Yay., Ankara, s.271-281.

KORKMAZ, Ramazan vd. (2004) Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yay., Ankara.

KORKMAZ, Zeynep vd. (2001) Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, Yargı Yay., Ankara.

KORTANTAMER, Tunca (1993) "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları" Marmara Ü. Fen-Ed. Fak. Türklük Araştırmaları D. S. 7, s. 337-365.

KUR'AN-I KERİM ve TÜRKÇE ANLAMI MEÂL (1986) Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara.

KÜÇÜK, Sabahattin (1995) "Bâkî'nin Şiirlerinde Tasavvuf" F. Ü. Sos. Bil. Ens. D. Elazığ, s. 133-136.

KÜÇÜK, Sabahattin (1999) Antakyalı Münîf Dîvânı, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.

KÜÇÜK, Sabahattin, "Bâkî'nin Şiirlerinde Sosyal Hayatın İzleri" Türk Dünyası Araştırmaları D., S. 59, 1998, s. 153-166.

LEVEND, Agâh Sırrı (1984) Divan Edebiyatı, Enderun Kitabevi, İstanbul.

MACİT, Muhsin (1996) Divân Şiirinde Âhenk Unsurları, Akçağ Yay., Ankara.

MAZIOĞLU, Hasibe (1992) Nedim'in Divan Şiirine getirdiği Yenilik, Akçağ Yay., Ankara.

MAZIOĞLU, Hasibe (1997) Fuzûlî Üzerine Makaleler, TDK Yay., Ankara.

MEHMET NÂİL TUMAN (2001) Tuhfe-i Nâilî (Hzl. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı) Bizim Büro Yay., C. 1-2. Ankara.

MENGİ, Mine (1991) Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Büyük Temsilcisi Nâbî, AKM Yay. Ankara.

MENGİ, Mine (1997) Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yay., Ankara.

MENGİ, Mine (2000) Divan Şiiri Yazıları, Akçağ Yay., Ankara.

MUALLİM NÂCİ (1986) Osmanlı Şairleri (Hzl.Cemal Kurnaz) KTB Yay., Ankara.

MUSLU, Ramazan (2003) Osmanlı Toplumunda Tasavvuf-18. Yüzyıl, İnsan Yay., İstanbul.

MUVAKKİT-ZÂDE MEHMED PERTEV, Divan-ı Pertev, Süleymaniye Küt., Hüsrev Paşa, No: 517, İstanbul.

OĞRAŞ, Rıza (1991) Hoca Neş'et Divanı, İnceleme Tenkitli Metin (Basılmamış Yük. Lisans Tezi) İstanbul.

ORTAYLI, İlber (1999) "Osmanlı İmparatorluğu'nun Değişimi İçinde Divan Şiiri" Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler (Hzl. Mehmet Kalpaklı) YKY Yay., İstanbul. s. 218-219.

ÖZDEMİR, Emin (1981) Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul.

ÖZTUNA, Yılmaz ((1996) Osmanlı Devleti Tarihi, FFK Yay., İstanbul.

PAKALIN, M. Zeki (1986) Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü C. I, II, III, MEB Yay., İstanbul.

PEKOLCAY, Neclâ vd. (1994) İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'îlere Giriş, Kitabevi Yay., İstanbul.

PÜRCEVÂDÎ, Nasrullah (1999) Gökyüzünde Ayın Görüntüsü, İslâm Düşüncesinde Allah'ın Görülmesi Tartışmaları, (Çev. Ahmet Çelik) İnsan Yay., İstanbul.

SAHÎH-İ BUHÂRÎ MUHTASARI TECRİD-İ SARÎH TERCÜMESİ VE ŞERHİ (1987) V-XIII. C., (şerh: Zeynü'd-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Latifi'z-Zebidî, terc: Kâmil Miras), Ankara.

SCHİMMEL, Annemarie (1992), "Alman Gözüyle Divan Edebiyatı" Polemik Dergisi-5, Ankara, s. 27-30.

SERTKAYA, Osman Fikri (1970) "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri I" TDED, C. XVIII, İstanbul. s. 132-138.

SERTKAYA, Osman Fikri (1971) "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri II" TDED, C. XIX, İstanbul. s. 171-184.

SERTKAYA, Osman Fikri (1972) "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri III" TDED, C. XX, İstanbul. s. 157-184.

SERTOĞLU, Midhat (1986) Osmanlı Tarih Lûgatı, Enderun Kitabevi İstanbul.

SİCİLL-İ OSMANÎ-OSMANLI AYDINLARI, (Eski Yazıdan Yeni Yazıya: Mehmed Süreyya) Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfi'nın Ortak Yayını, İstanbul.

SİNAN, Ahmet Turan (2001) Türkçenin Deyim Varlığı, Kubbealtı Yay., Malatya.

SÖNMEZ, Bülent (2002) Peygamber ve Filozof, Araştırma Yay., Ankara.

SUNAR, Cavit (2003) Tasavvuf Tarihi, Anadolu Aydınlanma Vakfi Yay., İstanbul.

SÜLEYMAN FEHMİ, (2004) Edebiyat (Hzl. Ali Yıldırım), F. Ü. Yay., Elazığ.

ŞEN, F. Meliha (1995) Beylikçi İzzet Bey Divanı, İnceleme Metin (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul.

TAHİRÜ'L-MEVLEVÎ (1973) Edebiyat Lügatı, Enderun Kitabevi, İstanbul.

TANPINAR, Ahmet Hamdi (1988) 19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.

TOLASA, Harun (2001) Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası, Akçağ Yay., Ankara.

Türk Dünyası Edebiyat Tarihi (2004) AKM Bşk., Yay., C. 5, Ankara.

ULUDAĞ, Süleyman (1991) Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yay., İstanbul.

UNAT, Faik Reşit (1994) Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu, TTK Yay., Ankara.

ÜLKEN, Hilmi Ziya (1999) Aşk Ahlakı, YKY Yay. İstanbul.

ÜLKEN, Hilmi Ziya (1999) Türk Tefekkürü Tarihi, YKY Yay., İstanbul.

ÜNVER, İsmail (1993) "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" Türkoloji D., C. XI, S. 1, Ankara, s. 51-89.

YAKIT, İsmail (2003) Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme, Ötüken Yay., İstanbul.

YILDIRIM, Ali (1995) Kamî, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni, F. Ü. Sos. Bil. Ens. (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ.

YILDIRIM, Ali (2000) "16. Yüzyılda Büyük Bir Devlet Adamı ve Edebiyat Hamisi Defterdar İskender Çelebi" F. Ü. Sos. Bil. Ens. D. C. 10, S. 1, Elazığ, s. 217-232.

YILDIRIM, Ali (2003) "Zıtlık Kavramı ve Divan Şiirinde Zerre-Güneş Sembolizmi" Bilig D., S. 25, s.125-138.

YILDIRIM, Ali (2004) "İslamın Tabiat Anlayışı ve Divan Şiirine Yansımaları" İlmî Araştırmalar D. S. 17. İstanbul. s. 156-173.

YUNUS İLÂHÎLERİ GÜLDESTESİ (1991) Türk Tasavvuf Mûsıkîsi ve Folklorunu Araştırma ve Yaşatma Vakfı, KTB Yay., Ankara.

YURTBAŞI, Metin (1994) Sınıflandırılmış Türk Atasözleri, Özdemir Yay., Ankara.

YURTBAŞI, Metin (1996) Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü, Özdemir Yay., İstanbul.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUVAKKİT-ZÂDE MEHMED PERTEV'İN DİVANI

1. DİVANIN TESPİT EDEBİLDİĞİMİZ NÜSHALARI

1) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. 5515.

2) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. 5587.

3) Milli Kütüphane, YZ. 5270.

4) Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi, Manzum Eserler, 60.

5) Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi, Manzum Eserler, 61.

6) Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi, Manzum Eserler, 62.

7) Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi, Manzum Eserler, 63.

8) Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi, 670.

9) Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 2616.

10) Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 2613.

11) Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, 517.

12) Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, 518.

13) Süleymaniye Kütüphanesi, Pertevniyal, 801.

14) Süleymaniye Kütüphanesi, Tırnovalı, 1462.

2. KARŞILAŞTIRILAN NÜSHALARIN TAVSİFLERİ

1. HP. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ, HÜSREV PAŞA, 517.

Yeşil mukavva ciltli, miklepli, şirazesi dağılmış, başta vakıf kaydı ve mühür var. İnce, aherli, filigranlı, su yollu beyaz kağıt. Cetvelli, çerçeveli, tezhipli, çift sütun üzerine yazı başlıkları kırmızı diğerleri siyah mürekkepli, 17 satırlı, talik türü yazı. İstinsah tarihi ve müstensih adı yok.

192 varak, ölçü: 220 X 140,5 (150,5 X 90)mm.

Başlangıç: Var eyleyüp yoḳdan peydā eylen
Ḫālikum Ma' būdum Rabbim Efendim
Cismüme rūḥ virüp iḥyā eyleyen
Ḫālikum Ma' būdum Rabbim Efendim

Bitiş: Her dāġ-ı firāḳī ki büved der-dil-i çākem
Nergis şeved u mey nigered ez ser-i ḫākem

Bu nüshada: Beylikçi İzzet Bey'in yazmış olduğu bir dibace, 522 gazel, 2 münacat, 5naat, 1 medhiye, 1 terci-bend, 2 mahlasname, 2 tebrikname, 6 mersiye, 17 murabba, 2 terbi, 5 şarkı, 42 tahmis, 2 muhammes, 2 müseddes, 1 tesdis, 2 muaşşer, 39 tarih, 16 kıt'a, 1 rubai, 36 beyit, 2 lugaz bulunmaktadır.

Bu nüsha, en düzenli nüsha olduğu için çalışmamızda bu nüshanın tertibinden yararlanılmıştır.

2. Ü. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ, TY., 5515.

Yeşil renkli bir mahfaza içinde kırmızı deri kaplı, miklepli, zencirekli. İnce, aherli, filigranlı, su yollu, Avrupa beyaz kağıt. Cetvelsiz, çerçevesiz, çift sütun üzerinde 15

satırlı, rika türü yazı, başlıklar ve mahlasların çoğu kırmızı diğerleri siyah mürekkepli. İstinsah tarihi ve müstensihin adı yok.

190 varak, ölçü: 210 X 145 (150 X 80)mm.

Başlangıç: Ḫisâlüñ ʿafv u sâz-ı müznibândur yā Resula'llah
Maḳâlüñ rūḥ-baḫş-ı mürdegândur yā Resula'llah

Bitiş: Bir ḳuluñ iḥyā murād eylerse yollar Neş'ete
Eyler anı ḫayr-ḫ ʿāh Allāh bir yüzden daḫi

Bu nüshada: Beylikçi İzzet Bey'in yazmış olduğu bir dibace, 470 gazel, 2 naat, 2 mahlasname, 3 tebrikname, 6 mersiye, 16 murabba, 2 terbi, 2 şarkı, 42 tahmis, 2 muhammes, 2 müseddes, 1 tesdis, 2 muaşşer, 34 tarih, 1 kıt'a bulunmaktadır. Ü ve HP nüshaları çok benzeşmekle birlikte istinsah tarihleri olmadığı için hangisinin diğerinden istinsah edildiğini tespit etmek mümkün olmamıştır.

3 .P. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ, PERTEVNİYAL, 801.

Koyu yeşil mahfaza içinde, cetvelli, zencirekli, şemseli, yeşil deri kaplı, miklepsiz, filigransız , su yolsuz, ince, aherli, nohudî renkli, çerçeveli, çift sütun üzerine 19 satırlı, yazı türü rika. İstinsah tarihi ve müstensih adı yok. Vakıf kaydı ve tarihi var. "Vaḳf-ı ʿan devletlü..... Pertevniyāl Valide Sulṭān ʿAliyyetü'ş-şān Hażretleri 1279.

177 varak, ölçü: 160 X 260,5 (110,5 X 200)mm.

Başlançıç: Naʿt-ı pāküñ söylemek ḫaddüm mi ey ḫayru'l-verā
Ola meddāḥuñ senüñ çün kim Cenāb-ı Kibriyā

Bitiş: Ehl-i ḥayvān belāġatdan olup giydüm kürk
Ṣanma pes pāye beni öyle suḫansāz oldum

Bu nüshada: 534 gazel, 1 münacat, 5 naat, 1 medhiye, 1 tercibend, 2 mahlasname, 2 tebrikname, 5 mersiye, 19 murabba, 5 terbi, 4 şarkı, 53 tahmis, 1 muhammes, 2 müseddes, 1 tesdis, 2 muaşşer, 41 tarih, 13 kıt'a, 3 rubai, 38 beyt, 2 lugaz, 4 na-tamam gazel bulunmaktadır. Bu nüsha en hacimli nüshadır. HP ve Ü nüshalarının bu nüshadan istinsah edildiğini düşünmekteyiz.

4. EE. SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ, ESAD EFENDİ, 2616.

Kahve rengi deri, etrafı ebru kaplı, miklepli, şirazesi dağılmış, filigranlı, su yollu, orta kalınlıkta aherli, beyaz kağıt, çerçevesiz, tezhipsiz, yazı başlıkları kırmızı, diğerleri siyah mürekkepli, çift sütun üzerine 27 satırlı, yazı türü (?), Zahriyede: Dīvān-ı Pertev, İstinsah tarihi 18 Eylül, Pazartesi 1826.

73 varak, ölçü: 230 X155 (170 X 80)mm.

Başlangıç: Eyā kerīm ü keremver Cenāb-ı Mevlānā
Eyā fakīrlerüñ destgīri sulṭānā

Bitiş: Ayrılıḳ çeşmesi tārīḫine beñzetmişler
Ḫaṭṭ-ı püşt-i lebüñ ey rūḥ revān teşne lebān

Bu nüshada: 412 gazel, 1 münacat, 2 naat, 2 mersiye, 19 murabba, 18 tahmis, 1 muhammes, 1 muaşşer, 10 tarih, 8 kıt'a, 2 rubai, 7 beyit, 2 lugaz, 4 na-tamam gazel bulunmaktadır. EE nüshasıyla AE1 nüshasının H nüshasından istinsah edildiğini düşünmekteyiz.

5. AE1. MİLLET KÜTÜPHANESİ, ALİ EMİRİ EFENDİ, MANZUM ESERLER, 61.

Kırmızı deri üzeri mukavva ile kaplı, miklepsiz, şirazesi dağılmış, zencirekli, filigranlı, su yollu, cetvelli, çerçeveli, tezhipli, aherli, ince beyaz Avrupa kağıt, yazı

başlıkları kırmızı diğerleri siyah mürekkepli, çift sütun üzerine 21 satırlı, yazı türü rika, 1226 tarihli, Seyyid Ahmed Atıf'a ait bir mühür var.

93 varak, ölçü: 230 X 160 (180 X 110)mm.

Başlangıç: Eyā kerīm ü keremver Cenāb-ı Mevlānā
Eyā fakīrlerüñ destgīri sulṭānā

Bitiş: Āb-ı ḥayāt u çeşme-i cān dinmeden daḫi
Şāyān dinilse la'lüne şeftālu çeşmesi

Bu nüshada: 355 gazel, 1 münacat, 2 naat, 2 mersiye 16 murabba, 19 tahmis, 1 muhammes, 1 muaşşer, 10 tarih, 8 kıt'a, 2 rubai, 7 beyit, 2 lugaz, 4 na-tamam gazel bulunmaktadır. AE1 nüshası en çok EE nüshasına benzemektedir.

6. AE2. MİLLET KÜTÜPHANESİ, ALİ EMİRİ EFENDİ, MANZUM ESERLER, 62.

Mukavva ciltli, çerçeveli, cetvelli, su yollu, filigranlı, ince, Avrupa beyaz kağıt, çift sütun üzerine 21 satırlı, talik yazı türü,

50 varak, ölçü: 180,5 X 130 (150X110)mm.

Başlangıç: Ḥālin ey üftāde düşdükçe beyān lāzım saña
'Arż-ı ḥāl ol şāha vir kim her zamān lāzım saña

Bitiş: Āb u ḥayāt çeşme-i cān dinmeden daḫi
Şāyān dinilse la'lüñe şeftālu çeşmesi

Bu nüshada: 237 gazel, 8 tahmis, 1 muhammes, 1 muaşşer, 1 tarih, 3 kıt'a, 15 beyit, 1 lugaz bulunmaktadır. AE2 nüshasının AE1 nüshasından istinsah edildiğini düşünmekteyiz.

7. H. TOPKAPI SARAYI MÜZESİ KÜTÜPHANESİ, HAZİNE, 907.

Mukavva ciltli, ebru kaplı, yeşil deri, miklepsiz, cetvelsiz, çerçevesiz, yazı başları kırmızı diğerleri siyah mürekkepli, aherli Avrupa kağıt, çift sütun üzerine 25 satırlı, rika yazı türü, 20. yüzyılda istinsah edilmiştir.

87 varak, ölçü: 240 X 150 (...X70)mm.

Başlangıç: Eyā kerīm ü keremver Cenāb-ı Mevlānā
Eyā fakīrlerüñ destgīri sulṭānā

Bitiş: Bu sūr u bu sürūra ṣad-be-ṣad el-ḥamduli'llahi
Yine ṣulṭān Selīmü'ṣ-ṣāliṣ aldı ümm-i dünyāyı

Bu nüshada: 412 gazel, 1münacat, 2 naat, 1 tercibend, 1 tebrikname, 2 mersiye, 20 murabba, 21 tahmis, 1 muhammes, 1 tesdis, 1 muaşşer, 11 tarih, 8 kıt'a, 2 rubai, 7 beyit, 2 lugaz, 4 na-tamam gazel bulunmaktadır. EE ve AE1 nüshalarının bu nüshadan istinsah edildiğini düşünmekteyiz.

3. İMLÂ İLE İLGİLİ HUSUSLAR

Dillerin doğal olmalarıyla birlikte birer canlı varlık oldukları unutulmamalıdır. Dilin bu özelliğinden dolayı değişmesi ve gelişmesi, hatta ölmesi bile söz konusudur. Diller için belli dönemler olurken kesin tarihlerle sınırlamalar asla olamaz. Bir şairin ilk şiirlerinde kullanılan dilin özellikleri ile son şiirlerindeki dil özelliklerinin farklılıklar arz etmesi, sanatçının sanat gücü ve gelişimi ile ilgili olmakla birlikte bizzat dilin kendi dinamizminin etkisiyle de yakından ilgisi vardır. Ayrıca dillerde ilişkide bulunulan kültür ve milletlerden dolayı farklı dillerden alıntıların olması da söz konusudur. Klâsik Türk Şiirimiz'de de yabancı dillerden özellikle Arapça ve Farsçadan çok sayıda alıntı yapılmıştır. Bu alıntılar dönem, sosyal şartlar, sanatçının anlayışı vs. ile de ilgilidir. Muvakkit-zâde Mehmed Pertev'in şiirlerinde de Arapça ve Farsçadan yapılan alıntılar vardır. Bunlar aşağıdaki gibi düzenlenmiş ve verilmiştir.

1. Arapça ve Farsça ön ekler kendilerinden sonra gelen kelimelerden (-) işaretiyle ayrılmıştır:

bī-dīn (Mers 6/9), rū-be-ḳafā (Med. 7/5), nā-şād (Mrs. 8/4), lā-beḳā (T. 38/5)

2. Farsça kelimelerde sona gelen yapım ekleri kelimeyle bitişik yazılmıştır:

Ġoncaveş (K. 20/2), nüktedān(G. 16/6), nemnāk (G. 139/4)

3. Farsça birleşik isim ve sıfatlar arasına (-) işareti konulmuştur:

Ġażab-ālūd (G. 343/1), Māh-tāb (G. 452/3), Ser-ā-pā (G. 5053), ser-ā-ser (G. 468/2)

4. Arapça ibareler ve Kur'an ve hadislerden yapılan alıntılar tırnak içine alınmıştır, ayrıca dipnotta anlamı ve kaynağı gösterilmiştir:

"Yā leyteni küntü türāb" (Beyit 19)

5. Âşnâ, âftâb, âsmân gibi kelimeler asıllarına uygun olarak yazılmışlardır:

āşnā (G. 257/6), āftāb (G. 297/1), āsmān (G. 43/3)

4. METNİN KURULUŞUNDA İZLENEN YOL

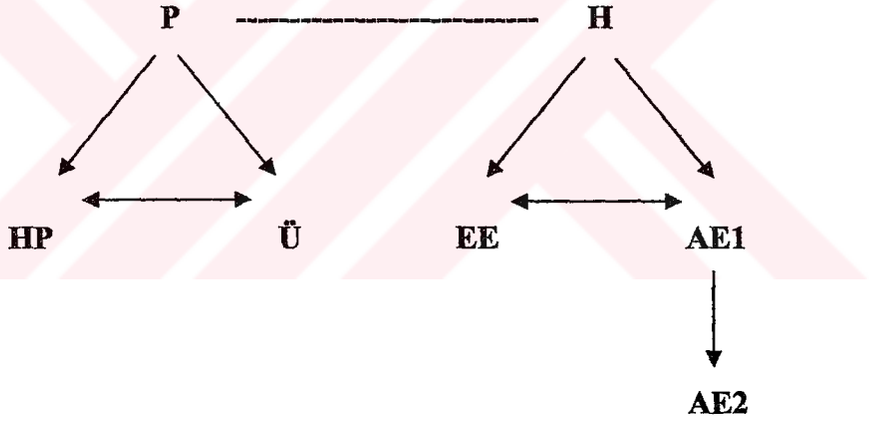
Muvakkit-zâde Mehmed Pertev Divanı'nın tenkitli metnini oluşturmak için kütüphanelerde mevcut yazmalardan 7 nüsha tespit edilmiştir. Bu nüshaların tespitinde, içerisinde bulunan şiirlerin sayısı, nüshaların istinsah tarihleri dikkate alınmıştır. Ancak çoğu nüshada istinsah tarihi mevcut değildir. Bu yüzden rivayetlerin doğruluğuna da bakılmıştır.

Karşılaştırılan nüshalar içerisinde en fazla şiir bulunan *P.* nüshasıdır. *HP.* ve *Ü.* nüshaları da büyük bir ihtimalle *P.*'den veya bu üç nüsha birbirinden istinsah edilmiştir. Her üç nüshada da Beylikçi İzzet 'in yazdığı "Dibace" mevcuttur. Ancak *HP.* ve *Ü.* nüshalarının *P.* nüshasından istinsah edildiği bu iki nüshanın tertip ve hatalarının ortaklık arz etmesinden ortaya çıkmaktadır.

P., *HP.* ve *Ü.* nüshalarının bir grup oluşturduğunu gördük. *P.*, *HP.* ve *Ü.* nüshaları diğer bir grup olan *H.*, *EE.*, *AE1.* ve *AE2.* nüshalarından oldukça farklıdır.

Hem tertip hem de hacimleri itibarıyla bu iki grup birbirinden kesin olarak ayrılmaktadırlar. Bunun nüsha tavsiflerinden de çok rahat çıkarılabileceği görülmektedir. *H.* grubunda yer alan *EE.* ve *AE1.* nüshaları birbirine en çok benzeyen nüshalardır. *AE2.* ise *AE1.* nüshasına *EE.* nüshasından daha çok benzemektedir. Bu da *AE2.* nüshasının *AE1.* nüshasından istinsah edildiğini göstermektedir. 20. yüzyılda istinsah edilmesine rağmen *H.* nüshası *AE2., AE1,* ve *EE* nüshalarının oluşturduğu grup temsilcisi olduğunu diğer grubun grup temsilcisi olan *P.* nüshasıyla taşıdığı benzerliklerden anlaşılmaktadır. Ancak *H.* nüshasının direkt olarak *P.* nüshasından istinsah edilip edilmediği kesin olarak söylenemez. Belki bu iki nüsha arasında başka bir nüsha da olabilir. Ancak her halükarda *H.* nüshasının *P.* nüshasından geldiğini söylemek mümkündür. Düşündüklerimizi bir şema ile gösterebiliriz:

Karşılaştırılan Nüshaların Soy Şeceresi

Divanın tenkitli metninin oluşturulmasında Eski Anadolu Türkçesi fonetik kurallarına uyulmuştur. Ancak bu kurallara aykırılık arz eden yapılara dipnotta değinilmiştir. Arapça ve Farsça yapıların imlâsında, İsmail Ünver'in makalesindeki tekliflere uyulmuştur.[289] Bununla birlikte Yusuf Ziya Kavakcı'nın İslâm Araştırmalarında Usûl[290] adlı eseri ve Ahmet Ateş'in makalesinden[291] de

[289] İsmail Ünver, "Çevriyazıda İmla Birliği Üzerine Öneriler", Türkoloji D., C. XI, S. 1, Ank., 1993, s. 51-89.

[290] Y. Ziya Kavakcı, İslâm Araştırmalarında Usûl, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ank., 1991.

yararlanılmıştır. Tunca Kortantamer[292] ve Mine Mengi'nin[293] makaleleri de çalışmamız boyunca dikkate alınmıştır.

Nüshalar arasındaki farklar gösterilirken musammatlar için bend ve mısralar için numaralar verilmiş, diğer nazım şekilleri için beyit numaraları verilmiştir. Beyitlerin ilk mısralarına (a) ikinci mısralarına (b) harfleri verilmiş, aynı mısrada birden fazla fark olduğunda araya " / " işareti konulmuştur. Vav-ı madule, (ḫ̆āh) örneğindeki gibi gösterilmiştir. "Metin tenkidi, esas nüsha metnini veya o metne en yakın bir metni meydana koymak maksadıyla yapılan bir ameliyedir; bir metni mümkün olduğu nisbette esas metin haline irca usûlü ve işidir; gaye müellif tarafından kendi nüshasında yazılmış bulunan kelimeleri mümkün olduğu nisbette tesbit etmektir."[294]

Metin tenkidi çalışmasının kaynağının Batı olduğunu biliyoruz. Her ne kadar İslam toplumlarında da benzer çalışmalar olmakla birlikte bu usulün Batı'dan bize Cumhuriyet döneminde geldiği bilinmektedir. "Bu usulün doğmasında en büyük âmil Hrıstiyanlığın din kitabı olan Kitabı Mukaddes'in birbirinden farklı olan yazmalarından doğru olanı tesbit etme zarureti olmuştur."[295]

Dinî, ilmî veya edebî bir eserin orijinal metnine ulaşılmada gösterilmesi gereken hassasiyetin aynı olması esastır. Tenkitli metin, bugüne kadar geliştirilmiş en iyi yöntem olarak hâlâ bu eserlere uygulanmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve ilmî çalışmalarda bilgisayarın kullanılmaya başlanması özellikle edebî eserlerin tenkitli metinlerinin kurulmasında çok büyük yararlar ve kolaylıklar sağlamaya başlamıştır. Bu imkanın kullanılmasıyla birlikte edebî eserlerin tenkidinde daha farklı yöntemlerin kullanılması da söz konusu olup daha fazla yarar ve kolaylık sağlamak mümkün olmuştur. Tenkitli metin çalışması yapan araştırmacı, asıl amacına ulaşmayı göz ardı etmeksizin yaptığı çalışmada; örneğin bir beytin tenkitli metnini kurduktan sonra o beyitle ilgili nüshalardaki tespit edilen bütün farklılıkları da içeren alternatif beyitler de oluşturulmalıdır. Böylece dipnot ve aparat işi daha aza inecektir. Ayrıca bu alternatif beyitler kaç tane olursa olsun her birine bir tuşla ulaşmak mümkün olabilir. Dolayısıyla

---

[291] Ahmet Ateş, "Metin Tenkidi Hakkında", Türkiyat Mecmuası, C. VII, (1940), s. 253-267.

[292] Tunca Kortantamer, "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışları", Marmara Ü. Fen-Ed. Fak. Türklük Araştırmaları D., İst., 1993, S. 7, s.337-365.

[293] Mine Mengi, "Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine" Divan Şiiri Yazıları, Akçağ Yay., Ank., 2000, s. 72-80.

[294] Y. Ziya Kavakcı, age., s. 88.

[295] Y. Ziya Kavakcı, age., s. 83.

okuyucu/araştırıcı yapılan tenkit çalışmasıyla elde edilen asıl beyti okuduktan sonra aparattaki farkları arayıp asıl beyitte yerine koyma ve böylece bir okuma ve yorumlama sağlaması yapma zahmetinden de kurtulacaktır. Bunun ilmî hiçbir eksiği ve sakıncası söz konusu değilken edebî bir eserin bütün yönleriyle ve farklı zamanlarda nasihlerin bilerek veya bilmeyerek yaptıkları olumlu/olumsuz katkıların da görülmesi mümkün olacaktır. Elbette metin tenkidi esasları uygulanan bir çalışmada maksat, orijinal metne ulaşmak olmalıdır. Ancak edebî eserlerde bununla birlikte okuyucu/araştırıcıya kolaylık ve yeni ufuklar açacak imkanları da sağlamak gerekir. Söylediklerimizin yapılabilir oduğunu ve buna teknolojinin imkan sağlayacağını düşünerek böylesi bir teklifin bundan böyle dikkate alınabileciğini diliyoruz.

160635

T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MUVAKKİT-ZÂDE MEHMED PERTEV HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, ESERLERİ, DİVANI'NIN TENKİTLİ METNİ VE TAHLİLİ

DOKTORA TEZİ

CİLT 2

DANIŞMAN
Doç. Dr. Ali YILDIRIM

HAZIRLAYAN
Mehmet ULUCAN

ELAZIĞ-2005

5. DİVANIN TENKİTLİ METNİ

DĪVĀN-I PERTEV

Bi'smi'llahi'r-raḥmani'r-raḥīm

1

Bi'smi'llahi'r-raḥmani'r-raḥīm-Mıṣraᶜ-ı evvelest zi-naẓm-ı Kerīm Münācat be-vezn-i İlāhī

I

1. Var eyleyüp yoḳdan peydā eyleyen
2. Ḫālıḳum Maᶜbūdum Rabbim Efendim
3. Cismüme rūḥ virüp iḥyā eyleyen
4. Ḫālıḳum Maᶜbūdum Rabbim Efendim

II

1. Lisān u ḳalbüme ẕikrin yār iden
2. Ḫavf ü recāsını dile kār iden
3. ᶜAdem ᶜāleminden beni var iden
4. Ḫālıḳum Maᶜbūdum Rabbim Efendim

III

1. Şerīk ü naẓīrüñ yoḳdur İlāhum
2. Bilürüm cürmümi çoḳdur günāḥum
3. ᶜAfvuñ içündür hep bu āh u vāhum
4. Ḫālıḳum Maᶜbūdum Rabbim Efendim

IV

1. Ṣırāṭı geçerken nīrāna ḳaḳma
2. İġlāl-ı caḥīmi boynuma ṭaḳma
3. Ḫalḳ itdügüñ tenüm dūzaḫa yaḳma
4. Ḫālıḳum Maᶜbūdum Rabbim Efendim

V

1. Seyyid Pertev ḳuluñ mücrimdür ġāyet
2. Āl-i Resūlüñe idersin ḥürmet
3. Yarın Ḥabībüñe itdürür şefāᶜat
4. Ḫālıḳum Maᶜbūdum Rabbim Efendim

---

1 HP(6b).

Not: Bu manzume hece ölçüsüyle yazılmıştır.

2

Münācāt Be-Dergāh-ı ḳāżiyyü'l-ḥācāt*

Mefāʿīlün mefāʿī lün faʿūlün

I

1. Güm itdüm ẓulmet-i cehl içre rāhı
2. Nice ʿarż eyleyem ḥāl-i tebāhı
3. İşüm gāhī ḫaṭādur cürm gāhī
4. Mübāḥ olmış bāña güyā menāhi
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

II

1. ʿAyāndur saña ḥāl-i müstemendim
2. Bütün cürm ü ḫaṭādur dil-pesendim
3. Sözin saġı bilelden kendi kendim
4. Günahkārum tebāhkārum Efendim
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

III

1. Senüñ gitme didügüñ semte gitdüm
2. Ṭarīḳ-i fısḳ ü ʿiṣyāna segirtdüm
3. Bitüp ẕenb ile ʿiṣyān ile yitdüm
4. Bilürsin hep neler ḳıldum ne itdüm
5. Ḫaṭā benden ʿaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

---

2 HP(7a), P(107b), EE(56b), AE1(70b), H(61a).

*Başlık:HP, EE, H. Münācāt Ḥażret-i Faḫr-i Kāʿināt Efendimiz P.

I

(1) itdüm: itdi EE / rāhi: māhı P.

II

(3) sözin: sözüñ P, AE1.

III

(1) gitme didügüñ semte: girme gitme didigin H.

(2) " segirtdüm " kelimesi kafiye gereği " segitdüm " şeklinde olmalıdır. " r " sesi Türkçe'de en zayıf ünsüz olduğu için düşmeye meyillidir. Divan şiirinde kafiye göz için değil daha çok kulak için olduğundan " r " sesi duyulmazmış.

(3) bitüp: bütün Ü; yitüp HP, P.

IV

1. Saña rāz-ı nihānum hep ᶜayāndur
2. Vücūdum gūyiyā ᶜişyāna kāndur
3. İşüm cürm ü sözüm sehv ü yalandur
4. ᶜAṭāñ olmazsa ḥālüm pek yamandur
5. Ḫaṭā benden ᶜaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

V

1. Ḫurūş itdükde deryā-yı ᶜināyet
2. Gider ḫāşāk-ı cürm-i bī-nihāyet
3. Günahkārān olınca ġarḳ-ı raḥmet
4. Bulur Pertev de mihr-i luṭfa ḳurbet
5. Ḫaṭā benden ᶜaṭā senden İlāhī
6. Amān ey pādşāhlar pādşāhı

3

Naᶜt-ı Şerīf*

Fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün

1. Naᶜt-ı pāküñ söylemek ḥaddüm mi ey Ḫayrü'l-verā
   Ola meddāḥuñ senüñ çünkim Cenāb-ı kibriyā

2. Sūre-i Ṭā Hā vü Yā Sīn ile kim memdūḥsın
   Ben ne taᶜbīrāt ile idem senüñ vaṣfuñ edā

3. ᶜĀcizem medḥüñde ancaḳ yā Şefīᶜe'l-müẕnibīn
   Maḳṣadum iẓhār-ı ᶜacz itmekle ᶜafvuñdur recā

IV

(4) ᶜatāñ: ᶜatān P.

V

(2) ḫāşāk: ḫāşāke P.

(3) günahkārān: günahkārā P, EE, H.

(4) luṭfa: luṭf-ı P.

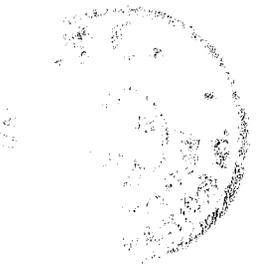
3 HP(7b), Ü(77b), P(4b).

* Başlık: HP. Mıṣraᶜ-ı evvelest zi-Naẓm-ı Kerīm Bi'smi'llahi'r-raḥmani'r-raḥīm P.

(2b) edā: şehā P.

4. Bī-kesem bī-çāreyem efgendeyem dermāndeyem
Yoḳ ʿuṣāt-ı ümmetüñde ben gibi bir bī-nevā

5. Cürmümi ceddüm Ḥüseyne ḥurmeten ʿavf eyleyüp
Ḳılma Seyyid Pertev-i nā-kāmı red rūz-ı cezā

4
Naʿt-ı Şerīf*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Cedd-i pāk-i nūr-ı ʿayneyn-i ʿAliyyü'l-Murtażā
Ḳāsım-ı raḥmet Ebu'l-Ḳāsım Muḥammed Muṣṭafā

2. Yā Şefīʿe'l-müẕnibīn yā Raḥmeten-li'l-ʿālemīn
Yā İmām-ı enbiyā yā Muḳtedā-yı aṣfiyā

3. Nūr-ı ʿaşḳuñdan yaratdı Ḥażret-i Mevlā seni
Nāzenīn-i Rabb-ı ʿizzet ey Ḥabīb-i kibriyā

4. Merḳadüñ Tūr-ı tecelliyāt-ı subḥāniyyedür
Ḫāk-i pāk-i ʿıṭrnākı ey naẓargāh-ı Ḫudā

5. Ḳıldı çün Ḥaḳ ẕātuñı Peyġam-ber-i āḫir-zamān
Nūr-ı vechüñdür siyeh-rūz ümmete şemsü'ḍ-ḍuhā

6. Ẓulmet-i ʿişyānımuz nūr-ı şefāʿat maḥv ider
Ol şeb-i tārīki meh-tāb eyle ey bedrü'd-dücā

7. Ümmet-i āḫir-zamānuz müstmendüz ʿācizüz
Pek tebehkāruz günahkāruz eyā Nūru'l-hüdā

8. Çākerīdür ālüñüñ aṣḥābuñuñ etbāʿuñuñ
İtme Seyyid Pertev-i nā-çārı red rūz-ı cezā

---

4 HP(7b), Ü(77b), P(4b).

*Başlık: HP.

(4a) Tūr-ı: nūr-ı HP.

(6b) eyle: eyledi P.

(7a) müstemendüz: müstemend-i P. (b) tebehkāruz: tebehkār-ı P.

(8a) ālüñüñ aṣḥābuñuñ etbāʿuñuñ: ālinüñ aṣḥābınuñ etbāʿınuñ Ü. (b) nā-çārı: nā-kāmı P.

5

Ḳıṭʿa der-Naʾt-ı şerīf*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Senüñ Pertev gedā-yı nūr-ı vechüñ ey Şeh-i Levlāk
2. Semāda mihr-i raḫşāndur ki andan māh-tāb oldı
3. Yazarken nūr-ı ḥüsnüñ ḫāme-i ṣanʿatger-i vechüñ
4. Berāy-ı imtiḥān bir noḳṭa ḳoydı āftāb oldı

6

Ziyāret-i liḥye-i saʿādet-i ḥażret-i şefīʿü'l-müẕnibīn Salla'llahu Teʿālā ʿAleyhi ve ʿAlā Ālihi Ecmāʿīn Müyesser Olup Ol Nūr-ı siyāhi reşk-i mihr u māhdan Dīde-i dil ü cān Münevver Olduḳda Hezār Şerm ü ḥayā Birle Söylenen Naʿt-ı şerīfdür*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Leblerüñdür māye-i cān sāye-i cāndur ḫaṭuñ
   Çeşme-i ḥayvānda mevc-i āb-ı ḥayvāndur ḫaṭuñ

2. Sūre-i Yūsuf cemālüñ vaṣfınuñ bir āyeti
   Ruḥlaruñ Ḳur'ān sevād-ı levḥ-i Ḳur'āndur ḫaṭuñ

3. Ẕāt-ı pāküñ raḥmeten-li'l-ʿālemīndür yā Resūl
   Āb-ı raḥmet bāri ʿālem ebr-i bārāndur ḫaṭuñ

---

5 HP(8a), Ü(73b), P(107b).

*Başlık: HP. Kıtʿa der-Naʾt-ı nebevī Ü, P.

6 HP(10b), P(59b), EE(29b), AE1(37b), H(32b).

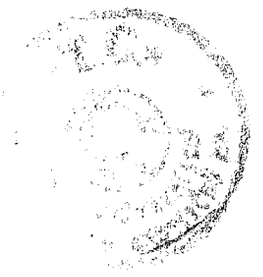
*Başlık: HP. Ziyāret-i liḥye-i saʿādet-i ḥażret-i şefīʿ-i ümmet-i ʿaliyye Efḍalü't-taḥiyye Efendimiz Müyesser Olup da Reşk-i māhdan Dīde-i cān-ı münevver Olduḳda Hezār Şerm ü ḥayā Birle Ġazel Vādisinde Naʿt-ı şerīfdür P.

Ziyāret-i liḥye-i ḥażret-i şefīʿ-i ümmet-i ʿaliyye Efḍalü't-taḥiyye Efendimiz Müyesser Olup Ol Nūr-ı siyāh Reşk-i mihr u māhdan Dīde-i dil ü cān Münevver Olduḳda Hezār Şerm ü ḥayā Birle Ġazel Olan Vādisinde Naʿt-ı şerīfdür EE.

Ziyāret-i liḥye-i saʿādet Ḥażret-i şefīʿ-i ümmet-i ʿaliyye Efḍalü't-taḥiyye Efendimiz Müyesser Olup Ol Nūr-ı siyāh Māhdan Dīde-i cān Münevver Olduḳda Hezār Şerm ü ḥayā Birle Ġazel Vādisinde Naʿtdur AE1.

Ziyāret-i liḥye-i saʿādet Ḥażret-i şefīʿ-i ümmet-i ʿaliyye Efḍalü't-taḥiyye Efendimiz Müyesser Olup Ol Nūr-ı siyāh Māhdan Dīde-i dil ü cān Münevver Olduḳda Hezār Şerm ü Ḥayā Birle Ġazel Vādisinde Olan Naʿtdur H.

(2a) cemālüñ vaṣfınuñ bir āyeti: bir āyetdür cemālüñ vaṣfına EE, AE1, H.

4. Ḳıble-i ʿuşşāḳ vechüñ yā Şefīʿü'l-müẕnibīn
Kisve-i zīnet-fezā-yı Beyt-i Raḥmāndur ḫaṭuñ

5. Zā'ir-i müyuñ ḳuluñ Pertev esīr-i maʿşiyet
Ehl-i cürme ḫaṭṭ-ı āzādī-i ġufrāndur ḫaṭuñ

7

Medḥiyye-i sāḥil-ḫāne-i mektūbi-i Ṣad ʿĀli Refīḳ Efendi*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Bu mevḳiʿ eyledi baḥr-ı siyeh boġazını nūr
Güzel maḳām ferāḥ-baḫş çeşm-i bed ola dūr

2. Hevā-yı dil-keşi cān u dile sürūr-āver
Sezādur olsa eger nām-ı pākı dār-ı sürūr

3. Sirişte şādlıḳ ile zemīninüñ ḫāki
Binā-yı pāki daḫi vaḳf-ı dil-hūşī vü ḥużūr

4. Zemīn-i pākidür ol rütbelerde dāmen-gīr
Ki mihmān olur elbetde ḳalmaġa mecbūr

5. Feraḥ-fezālıġını görse böyle ger rıḍvān
Ḳalurdı rū-be-ḳafā ḫuld içünde tā dem-i ṣūr

6. Egerki sāyesini sürme itmese ḫūrşīd
Felekde olmaz idi çeşmi öyle çeşme-i nūr

7. Yanında āyinesidür o ḥavż ol ḳaṣruñ
Temeşşül eyler içünde iden mürūr u ʿubūr

8. Ṣadā-yı mevc-i bem ü zīri naġmesāz-ı ṭarab
O ḥavż-ı yem ki yanında çü kāse-i ṭanbūr

9. Güẕār iderken ıraḳdan bile neẕẕāre ile
Ḫarābe-ḫāneleri dīdenüñ olur maʿmūr

---

7 HP(73b), Ü(59a), P(157b).

* Başlık: HP. Medḥiyye-i sāḥil-ḫāne der-żımn-ı sitāyiş-i mektūbī Ṣadr-ı ʿAlī Ü.
Medḥiyye-i sāḥil-ḫāne der-żımn-ı sitāyiş-i mektūbī Ṣadr Ali Refīḳ Efendi P.

(5a) fezālıġını: fezālıġı Ü.

(8a) bem: yem P.

(9b) dīdenüñ: dide tek P.

10. Eger ki raḫne-i dīvārın āşiyān itse
Hevāsı perverişiyle hümā olur ʿuşfūr

11. Hevāsı şöyle feraḥ-baḫş u dil-güşādur kim
Tehayyüli ile maġmūm olan olur mesrūr

12. Hevāsınuñ eşerinden idi ki naḳḳāşuñ
Elinde ḫāme-i mū oldı şemʿā-i kāfūr

13. Boġaziçinde ne var olsa her gice meh-tāb
Şuʿā-ı nūr hevāsı semāya bedr-i büdūr

14. Ḳaşırları ki ḳuşūr-ı cinān ile hem-ser
Bulunmaz anda Sinimmār ararsa daḫi ḳuşūr

15. Ḳuşūr nice bulurmış ḳaşrlarında anuñ
O ṭarḥ-ı pāke Sinimmār olamaz müzdūr

16. Nice ḳaşīde deger beytdür bu beyt-i ḳaşīd
Sezādur eylese çārūb-ı müy-ı zülfini ḫūr

17. Ne beyt-i pāk-i münaḳḳaḥ bu ḫāne-i sāḥil
Ki gördügümde derūna efendim itdi ḫuṭūr

18. Bu cāya virdi şeref ẕāt-ı meymenet-baḫşuñ
Ḳudūm-ı pāküñ ile oldı bir serāy-ı sürūr

19. Sitāyiş itme bu cāyı saña senādur kim
Senüñ ḳudūmuñ ile bu şerefler itdi ẓuhūr

20. Cenāb-ı Ḥaḳ saña tevfīḳini refīḳ itsün
Refāḳatuñ ile Tevfīḳ-i Ḥaḳ ola meẕkūr

21. ʿAṭiyyedür saña ḫāṣiyyet-i veliyyu'llah
Seni sitāyiş idenler daḫi olur me'cūr

22. Fünūn-ı cūd u seḫānuñ idüp fāżlasın
O fende Caʿfer ü Ḥātem de gerçi kim meşhūr

23. Ben anları işüdüp līk efendimi gördüm
Duʿā-yı devletüñ olsun mı hīç dilümden dūr

24. Hep iltifātuñ ile eyledüm bu nev ṭarḥı
Ki yoḫsa gelmiş idi Pertev-i faḳīre futūr

(10b) hümā: hemān P.

(14a) hem-ser: hem-serdūr Ü, P.

(21b) me'cûr: meẕkūr P.

25. Duʿāya başlayalum itmeyüp sözi iṭnāb
Şikeste-beste bu meṭḥiyyemüz ola maʿẕūr

26. Cenāb-ı Ḥaḳ idüp iḳbāl ü devletüñ müzdād
Ola bu cāy da sāyende gün-be-gün maʿmūr

27. Esāsı sāḥilini muḥkem eylesün baḥruñ
Sütūnı ḫayme-i eflāke ṣarf idüp maḳdūr

28. Tevābiʿ u ḫademüñle bu cāy-ı ḫurremde
Ṣafā-yı ḫāṭır ile ol nice sinīn u şuhūr

(25b) maʿẕūr: maġfūr P.

(26a) müzdād: müjdād P.

(28b) şuhūr: dühūr Ü, P.

MUSAMMATLAR

1
Evā'il-i ḥālde Söylenen Tercī'-bend-i nā-murādānedür*

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

I

1. Ḫoşā o dem ki viṣāl ile dil olup fāḫir
   Cemāl-ı Ka'besini cān-ı zār idi zā'ir

2. Dü dīde ni'met-i dīdār ile olup şākir
   Dil idi çekmege bār-ı cefāsını ḳādir

3. Füsūn-ı 'işvede olmışdı gerçi kim māhir
   Velīkin iller ile ülfeti idi nādir

4. Niḳāb-ı şerm-i ruḫı vardı ol zamān vāfir
   Anuñ içün dir idüm aña Yūsuf-āsādır

5. Meh-i cemāline var şimdi yüz ḳadar nāẓır
   Yanında bir söz açılmaz imiş baña dā'ir

6. Hemān cefāyı revā gördi baña ol kāfir
   Nigāh-ı luṭfına nā'il de var velī sā'ir

7. Olur mı ṣabr buña n'işlesün dil-i ṣābir
   Bu beyti ṣan aña söyler Nedīmveş şā'ir

8. Feżā-yı sīnede bir yavrı besledüm āḫir
   Konuşdı iller ile gelmez āşiyānesine

---

1 HP(56a), P(143b), EE(63b), H(69b).

*Başlık: HP. Evā'il-i ḥālde Mā-vaḳa' Ḥāl-i melāli iştimāli Meş'ar Söylenen Terci'-bend-i nā-murādāneleridür P.

Tercī'-bend EE.

Evā'il-i ḥālde Mā-vaḳa' Ḥāl-i melāli iştimāli Meş'ar Söylenen Bī-maṭla' Terci'-bend-i nā-murādāneleridür H.

I

(2b) çekmege bār: bār çekmege EE.

(3b) velīkin: velīk P.

Not: "-dur" eki kafiye gereği düz-dar olan "-dır" şeklinde okunmuştur.

(7a) ṣabr buña: buna ṣabr P, EE, H.

II

1. Ḫoşā o dem ki olup dīde ḫ̔ābdan bīdār
   Zalām-ı şeb bulup encām olınca leyl ü nehār

2. Ṭoġardı meşrıḳ-ı kūyından ol mihir-āṣār
   Gelürdi nūr-ı mücessem gibi o lemʿa-niṣār

3. Kılup fütādesini şīvelerle şīrīnkār
   İderdi dürlü nevāziş baña o şeh her-bār

4. Felek didükleri kec-rev o kec-ʿaṭā ġāddār
   Dil-i figāruma gör kim ne itdi āḫir-i kār

5. Meṣeldür eskiden ey dil neşāṭ ṣoñı ḫumār
   Cihānda olmaz imiş ber-karār vuṣlat-ı yār

6. Var idi cānib-i cānānda biraz idbār
   Olur çü şāḫda gül-ber u ḫār u ḫas bisyār

7. Elümden aldurup oldum o şūḫı müflisvār
   Bu beyti vird-i zebān itdüm eylerüm tekrār

8. Feżā-yı sīnede bir yavrı besledüm āḫir
   Ḳonuşdı iller ile gelmez āşiyānesine

III

1. Ḫoşā o dem ki o nev-res civān o ġayret-i ḥūr
   Gelince ḥalḳa-i ünse olurdı meclis nūr

2. O māh-ı ʿīd ile tevʾemān sūr u sürūr
   O şāh-ı ḥüsn ile şevḳ itmede mürūr u ʿubūr

II

(1b) leyl ü: leyl-i HP, P, H.

(2b) o lemʿa-niṣār: olmaġa niṣār H.

(4b) āḫir-i kār: āḫir akār P.

(5b) ber-karār: bir karāra P.

(7b) eylerüm: eyledüm P.

III

(2b) itmedi mürūr u: zevḳ-ı mürūr-ı P.

3. Dilüñ ki ḥıfẓına çün öyle şāh ola me'mūr
Sevād-ı ḳalbe nice pā-nihād olur şer ü şūr

4. O şūḫa ʿāşıḳ-ı şādıḳlıġum ise meẕkūr
O māhveş de benüm yārum oldıġı meşhūr

5. Felek çeker mi bu mihri o mehden eyledi dūr
Ḥavāle eyleyüp aḫter-şümār ber-cumhūr

6. İdüp o āhu-yı vaḥşī gürūh-ı kelb-i ʿaḳūr
Remīde itdi ġazālüm o leşker-i maḳhūr

7. Bu ferd-i ṣafḥa-i mā-fi'ż-żamīrde mesṭūr
Bu beyt-i ḳıṣṣa-i pür-ḥişşe-i dil-i mecbūr

8. Feżā-yı sīnede bir yavrı besledüm āḫir
Konuşdı iller ile gelmez āşiyānesine

IV

1. Ḫoşā o dem ki o meh-rū o āftāb-ı münīr
İderdi nūr-ı cemāliyle dīdemi tenvīr

2. Ḫoşā o dem ki dilüm kişverine olan mīr
İderdi ḳalʿa-i vīrān-ı ḳalbümi taʿmīr

3. Ḫoşā o dem ki işitdükçe nāle-i şeb-gīr
Bu dil rübūdesin itmezdi çok zamān dil-gīr

4. Fedā ile beni çün itdi şimdicek tekdīr
Ḳażāya olmalı rāżī ki bu imiş taḳdīr

5. O ān u cāẕibe bir rütbe eylemiş te'sīr
Ki naḳş-ı rūyı bütün cāy-gīr-i levḥ-i żamīr

6. O şimdi luṭfını aġyāra itmede tekṣīr
Olur mı zaḫm-ı derūn bir daḫi ilāc-peẕīr

(3b) nihād: nihāde EE.

(4a) meẕkūr: meşhūr EE.

(5b) ber-cumhūr: pür-cumhūr P.

(6a) gürūh: görür P.

IV

(1) -P, -H.

(6a) luṭfını aġyāre itmede: itmede aġyāre luṭfı P; itmede aġyāre luṭfını EE, H.

7. Olup zebān be-her mū lisān-ı ḥāl ile dir
Bu metn-i firḳate şu beyti eyleyüp tefsīr

8. Feżā-yı sīnede bir yavrı besledüm āḫir
Konuşdı iller ile gelmez āşiyānesine

V

1. Ḫoşā o dem ki gelürdi ḫoşā o şām u seḥer
Ḫoşā o dem ki serüm idi çarḫ ile hem-ser

2. O şāh ḳanda ise ben nedīm idüm ekṣer
Ne maḥż-ı luṭf o ki ḳul şehryārı ile gezer

3. O şūḫa şimdi hevādār olan ʿaceb kimler
Ḳadīmi bendesin añmaz imiş o sīmīn-ber

4. Var imiş ol şeh-i ḥüsnüñ yanında āh meger
Bir iki dūn u leʾīm ü sefīh-i bed-manẓar

5. O ṣāf-meşrebe soḥbetleri idince eṣer
Cilā-yı āyīne-i ḳalbi oldı jeng-āver

6. Dirīġ o gülşene pejmürde olsun ol güller
ʿAzāb-ı lānegehi oldı cāy-ı bülbüller

7. Vuḳūf-ḫ̆āh-ı dil-i zār-ı Pertev iseñ eger
Bu beyt ile saña rāz-ı nihānını söyler

8. Feżā-yı sīnede bir yavrı besledüm āḫir
Ḳonuşdı iller ile gelmez āşiyānesine

V

(1b) hem-ser: hem-şer H.

(3b) ḳadīmi: yalan mı P.

2

Maḫlaṣ-nāme-i Rikābdār Ḥasan Beg*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Nāẓım-ı lüʾlüʾ-i manẓūm-ı leṭāfet-güster
Dürr-i-yek-dāne-i deryā-dil o pākīze-güher

2. Mecmuʿ-ı ḫulḳ-ı ḥasen yaʿni Ḥasan mīr be-nām
Saʿy u güşişle bulup kān-ı maʿānīye ẓafer

3. Her ne maʿnāyı ki naẓm itmege himmet itse
Ḥāṣılı istedigi ḳalıba ifrāġ eyler

4. Oldı taḥsīne sezā aḳmişe-i eşʿārı
Ẕeyl-i kālā-yı hüner maḫlaṣ-ı ṭamġa ister

5. Her ḫuṣūṣunda muʿīn olup aña Pertev Ḥaḳ
Nām-ı nāmī-i maʿārifleri olsun Yāver

3

Maḫlaṣ-nāme-i Mīr Şerīf-i Nā-yāb*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Veled-i maʿnevi-i pūr-ı girāmī güherüm
Mīr-i erbāb-ı maʿārif o şerīfü'l-elḳāb

2. Ḳādiriyyü'n-neseb ü seyyid-i pākīze-ḥaseb
Nāmdaş-ı Şeh-i kevneyn ü Ḥabīb-i Vehhāb

3. Eyledi kesb-i hüner bu peder-i ḫāṣından
Oḳuyup ezber idüp bir iki manẓūm kitāb

---

2 HP(57b), Ü(55b), P(155b).

*Başlık: HP. Maḫlaṣ-nāme-i Rikābdār-ı Şehryārī Ḥasan Yāver Beg Efendi Ü.
Maḫlaṣ-nāme-i Yāver Ḥasan Beg P.

(2b) saʿy u: saʿy-ı P.

3 HP(57b), Ü(56a), P(155b).

*Başlık: HP. Maḫlaṣ-nāme-i Nā-yāb Ü.
Maḫlaṣ-nāme-i Nā-yāb Beg P.

(1a) maʿnevi-i pūr-ı:muʿabber u pūr Ü; muʿteber diyor P.

(3b) kesb-i: kesb ü P.

4. Eyledi lü'lü'-i manẓūma ṣadef güş-ı dili
Ṭab'ı çün baḥr-ı 'Aden olsa ne var pür-dür-i nāb

5. İtdi sebḳat ḳudemā-yı suḫanı az demde
Edhem-i ḫāme-i çāpük-reve parlatdı rikāb

6. İtdi taḥṣīl-i ma'ārif şu'arādan oldı
Beyt-i eş'ārı olup vefk-i maḥal faṣl-ı ḫiṭāb

7. Zūr-ı ṭab'ın görüp üstādı bu Seyyid Pertev
İstedi kim ola bir maḫlaṣ ile şöhret-yāb

8. Laḳabuñ gibice bu himmeti de eyle ḳabūl
Şi'rinüñ maḫlaṣuñ āsā ola miṣli nā-yāb

9. Bir iki pend ideyüm var dür-i mengüş eyle
Ki ide ḍarb-ı meṣel naẓm-ı selīsüñ aḥbāb

10. Lafẓ-ı rengīndür ebkār-ı ma'āniye niḳāb
Söyleme ol sözi kim eyleyesin soñra ḥicāb

11. Dil-i pür-neş'ede sūzişle ḥarāret lāzım
Yalıñuz söyleme şi'rüñde şarāb ile kebāb

12. Baḥr-ı naẓmuñda 'amīḳ olmaya dürr-i maẓmūn
Ya'ni ġavvāṣ-ı suḫan fehme olur çün gird-āb

13. Oḳuyan şi'r-i selīsüñ diye ḫoş āb-ı revān
Gele dil-teşne-i maḫmūra güvārā çün āb

14. Suḫan-ı Ṭūr-ı ma'ārifte Kelīmāne ola
Çūb-ı kilk-i hüner-āmūza budur rāh-i ṣavāb

15. Feyż-yāb eyleye fenninde Cenāb-ı Feyyāż
Ḳışr-ı güftāruñ ide feyżi ile lübb-i libāb

(4b) pür-dür-i: bir dür-i Ü.

(5b) parlatdı: parladı Ü.

(7a) tab'ın: tab'uñi P. / Seyyid: şeydā P. (b) istedi kim: istedüm kim Ü.

(8a) himmeti: himmet Ü.

(13b) maḫmūra: maḥmūma Ü, P.

(14a) suḫan-ı: suḫanuñ P.

4

Kerāmet-penāh Neş'et Efendimiz Ḥażretleri Şāriḥ-i Mesnevī-i Maʿnevī Şarı Abdu'llah Efendi Ḥażretlerinüñ Ḳoca Muṣṭafa Paşa Ḳurbında Vaḳiʿ Ḳonaġında Sākin Olduḳlarında Söylenen Tebrik-nāmedür*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Şāriḥ-i Mesnevi-i Maʿnevi-i Mürşid-i Rūm
Yaʿni hem-nām-ı Ṣafiyyu'llah o ʿallāme-i dīn

2. Dār-ı feyżī idi ol baḥr-ı ʿulūmuñ bu maḥal
Gūyiyā olmış idi bu ṣadefe dürr-i ṣemīn

3. Mesnevī şerḥ-i şerīfiyle idüp ʿömri güẕār
Rūḥ-ı pākı olalı raḥmet-i Raḥmāna ḳarīn

4. Nā-sezālar yedine geçdi nice sāl u şuhūr
Ḫāk-pāke olalı ṣāḥibi çün genc-i defīn

5. Der ü dervāzesi nālān idi mānende-i ney
Sāḥa-i ḫāne idi ḥüzn ile maḥzūn u ḥazīn

6. Rūḥ buldı yine gūyā ki Cenāb-ı Şāriḥ
Sevḳ idüp sā'iḳ-i ḳudret yine bir ẕāt-ı güzīn

7. Mesnevī-ḫᵛān-ı zamān ḫᵛāce-i ʿilm ü ʿirfān
Yaʿni kim Ḥażret-i Neş'et o peyām-ber-āyīn

8. Mesnevī beytine maʿnā gibi itdükde duḫūl
İtdi efzūn bu mekānuñ şerefīn yine mekīn

9. Dār-ı feyżī olup aṣḥāb-ı sülūkuñ bu maḳām
Baḫş-ı feyż itdire feyyāż nice sāl u sinīn

10. Pertev-i dil-şöde vü mücrim ü miskīni daḥi
Ḥişşe-yāb-ı naẕar-ı pīr ide Allāh āmīn

---

4 HP(58a), Ü(56b), P(155b).

*Başlık: HP, P. Kerāmet-penāh Velāyet-i destgāh Efendimiz Ḥażretleri Şāriḥ-i Meşnevī-i Maʿnevī Şarı ʿAbdullah Efendi Ḥażretlerinüñ Ḳoca Muṣṭafā Paşa Ḳurbında Vāḳiʿ Ḳonaġında Sākin Olduḳlarında Söylenen Tebrīk-nāmedür Ü.

(3b) ḳarīn: ḳarīb Ü.

(4a) nice: yine P.

(5a) idi: ide Ü. (b) maḥzūn u: maḥzūn-ı P.

(6a) yine: kine P; -Ü.

(10b) ḥişşeyāb: ḥoḳḳayāb Ü

5

Ḳoca Muṣṭafā Paşa Āstānesi Ḥarīminde Vāḳiʿ Zencīrli Serve Söylenen Neşīdedür*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bu servüñ ẓıllı sünbülzār-ı cennetden ʿibāretdür
   Bu servüñ sāye-endāz oldıġı yer bāġ-ı cennetdür

2. Göründi bunda rūḥāniyyet-i Faḫr-ı cihān dirler
   Ziyāret eylemek bu cāyı ehl-i ʿaşḳa sünnetdür

3. İmām-ı çārümīnüñ duḫter-i saʿd-aḫter-i pākı
   Bu cāya geldi bunda meşhedi meşhūd u müṣbetdür

4. Bu serv-i aḥḍar altında mülāḳī oldılar Ḫıżra
   Bu cāy-ı pākde rūḥāniyān vaḳf-ı ʿibādetdür

5. Bu servüñ sāyesinde çoḳ kişi maḳṣūda irmişdür
   Ki zīrā bu maḳāma vāṣıl olmaḳ çoḳ saʿādetdür

6. Bu serv-i sāl-ḫūrde çille çekmiş pīr-i fānīdür
   Ḳıyāmen vecd ile ẕikr-i Ḫudā kendüye ʿādetdür

7. Olup ser der-hevā zencīre girmiş çilleler çekmiş
   Bu ḫāk-i pāke meylī sāye-rīz olmaġla ḫıdmetdür

8. Ḳażā-yı nāgehān ile olup bir cānibi işkest
   Aña yaʿni bu ḥālet secde itmekden kināyetdür

9. Bu bir ḫāmūş u sākit pīr u meczūb-ı İlāhiyken
   Kemāl-i vecd ile zencīr ḳırmaḳ cāy-ıʿibretdür

10. Bu servüñ sāyesi nice ʿazīze cilvegāh oldı
    Reşādetle ki anlar her biri ṣāhib-ʿināyetdür

11. Dikilmiş bir ayaġ üzre ṭurur ḫiẓmetde pā-ber-cā
    Ḫırām eyler hevā-yı sünbülīde özge ḥāletdür

---

5 HP(58b), Ü(57a), P(156a), H(84a).

*Başlık: HP, Ü, P. Ḳoca Muṣṭafā Paşa Camiʿī Ḥavlusunda Sünbül Sinān Ḥażretlerinüñ Merḳad-ı enverleri Pişgāh-ı cennet İştibāhında Mānende-i Ṭūbā Ser-keşīde-i evc-i ʿalā Olan Zencīrli Servüñ Ḥaḳḳında İnşād Buyurduḳları Ḳasīdedür H.

(7) -H. (a) zencīre: zencīr P. (b) sāye-rīz: sāyesinde zīr Ü.

(9a) pīr u: pīr-i HP.

(11a) pā-ber-cā: nā-ber-cā P. (b) sünbülīde: sünbülde Ü.

12. Bu meşhed Ḳuṭb-ı aʿẓām Ḥażret-i Sünbül Sinānuñdur
İcābetgāh-ı daʿvāt-ı Cenāb-ı Rabbi ʿİzzetdür

13. Bu bāġuñ sünbülünden būy alan pür-feyż olur böyle
Ki bunda defn olanlar cümlesi ṣāḥib-kerāmetdür

14. Cenāb-ı Ḥażret-i Yaʿḳūb u Adlī-i ʿadın-mesken
Hevā-yı sünbülīde ravża-i zīb istirāḥatdür

15. Kerāmü'd-dīn ʿAlāü'd-dīn u Nūrü'd-dīn u Ḳuṭbü'd-dīn
Azīzān cümle ṣāḥib-feyżdür ehl-i velāyetdür

16. Ḫuṣūṣā Āl-i Hāşim Ḥażret-i Hāşim Efendi kim
Ziyāret itmege rūḫāniler ḳabrine ḥasretdür

17. Murād-ı Pertev-i nāçīz bu naẓm-ı ḥaḳīḳatden
ʿAzīzān ḫāk-i pāk-i ḳabrine ikrām u ḥürmetdür

6

Merşiye-i nūr-ı dīde-i Ḥabīb-i Ḫudā Kebed-pāre-i Fāṭımatu'z-Zehrā Şehīd-i Kerbelā Sulṭān-ı şühedā Ḥażret-i İmām Ḥüseyn Bin-Āliyyü'l-Murtażā Raḍıya'llahu Teʿālā ʿAnhuma*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Tāzelendi yine zaḫm-ı kühen-i dāġ-ı derūn
Dāġ dāġ oldı yine cümle derūn u bīrūn

2. Laḫt laḫt oldı ciger ḫūn-ı sirişk itdi ḫurūş
Yeridür yaş yerine dökse ciger-pāre ʿuyūn

3. Kerbelāda yine cūş eyledi ḫūn-ı şühedā
Mevc-i ḫūnīn ile deryālara döndi hāmūn

(12a) Sinānuñdur: sitānuñdur P.

(13a) böyle: elbet H.

(14a) Adlī-i: Adlī vü Ü.

(15b) cümle: cümlesi Ü.

(16b) rūḫāniler: rūḫāniyā H.

(17b) ḫāk-i pāk-i ḳabrine: ḳabr-i pāk-i ḳurbına H. / ikrām u: ikrām-ı P.

6 HP(8a), Ü(71a), P(108a).

*Başlık: HP, Ü. Merşiye-i Ḥażret-i İmām Ḥüseyn Raḍıya'llahu Teʿāle ʿAnh P.

(1a) kühen-i: nigehin Ü. (b) derūn u: derūn-ı P.

4. Felegi oldı muḥīt eşk-i muḥibbān-ı Ḥüseyn
Oldı eflāk anuñ üstinde ḥabāb-ı vārūn

5. Āsmānuñ boyadı rūyını ḫūn-āb-ı sirişk
Yeridür olsa şafaḳ-gūn ser-ā-ser gerdūn

6. Gelicek ḫāṭıra ol vaḳʿa-i dehşet-efzā
Ṭaṣ-ı pür-ḫūna dönüp çeşmüm olur ḳalbüm ḫūn

7. Gelicek yāda ʿaṭāş-ı şühedā-yı vaḳʿa
Dīdemüñ yaşı olur reşk-fezā-yı Seyḥūn

8. Cūş-ı ḫūn-āb-ı sirişk ile dü-çeşm olsa sezā
Kızılırmaġ biri birisi rūd-ı Ceyḥūn

9. Ḳanġı birin diyeyüm derd-i derūnum çoḳdur
Oldı göñlüm o elemlerle benüm zār u zebūn

10. Yaʿni kim kāfir-i bī-dīn o Yezīd-i melʿūn
Ki odur ehl-i cehennem olana rāh-nümūn

11. ʿAḳla gelsün mi anuñ itdügi kāfirlikler
Ki anuñ itdügüni itmedi bir ehl-i cünūn

12. Yoḳ nice ehl-i cünūn u nice dehrī kāfir
Bunı Firʿavn-ı laʿīn eylemez olsa mecnūn

13. Geldi īmāna bu ḥāle acıyup nice Yehūd
Ḳatl-ı āl eyleyüp ol kāfir olurdı memnūn

14. Būsegāhıydı o ruḫsār-ı Resūlu'llahuñ
İtdi ol kāfir-i bī-dīn anı ġalṭīde-i ḫūn

15. Pertevā ehl-i maḥabbet nice itmez laʿnet
Fiʿl-i şeyṭān buña nisbetle baḳılsa mādūn

16. لعن الله يزيداً وعلى قوم يزيد[296]
Laʿnet aʿvānına enṣārına efzūn efzūn

---

(6) -P.

(7a) yāda: bāde-i Ü.

(8b) biri: -Ü.

(9b) o: bu P.

(10b) olana: olan Ü.

[296] "Allah, Yezid'i ve kavmini lanetlesin"

7

Dīger Merṣiye-i Ḥażret-i İmām Ḥüseyn Raḍiya'llāhu ʿAnh*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bu muḥarremdür muḥibbān-ı dil-efgār aġlasun
   Gelmesün gül gülşen içre bülbül-i zār aġlasun

2. Bu muḥarremdür añulsun vaḳʿa-i dehşet-fezā
   Dildeki ḥubbın muḥibbān itsün iẓhār aġlasun

3. Bu muḥarremdür aḳıtsun yaşını kūhsārlar
   Ṭaşlara ursun başın ṭaġlarda cūybār aġlasun

4. Bu muḥarremdür ṣanavber varsun olsun nevḥager
   Çeşminüñ yaşın döküp ebr-i güher-bār aġlasun

5. Bu muḥarremdür yanup feryād ḳılsun raʿd u berḳ
   Eşk-i ṭūfān-bār ile bu çarḫ-ı ġaddār aġlasun

6. Bu muḥarremdür boyansun reng-i ḫūna laʿl-i nāb
   Sīnesin delsün ṣadef de dürr-i şehvār aġlasun

7. Bu muḥarremdür şafaḳ hūnında yüzsün āftāb
   Şeb-nem-i eşkin döküp māh-ı pür-envār aġlasun

8. Bu muḥarremdür derūn-ı sīnesin yaḳsun çenār
   Tāk-ı giryān gibi her bir şāḫ-ı eşcār aġlasun

9. Bu muḥarremdür ki Pertev dīdeler ḳan aġladı
   Bu muḥarrem zār olup tekrār tekrār aġlasun

(16b) efzūn efzūn: efzūn-ı füzūn Ü.

7 HP(8b), Ü(71b), P(108b).

*Başlık: HP. Dīger Merṣiye-i Ḥażret-i İmam Ḥüseyn Raḍiyallahu Teʿālā Anhu Ü.
Merṣiye-i dīger P.

(1b) gelmesün: gülmesün Ü.

(6a) nāb: berḳ Ü.

(9b) bu: her Ü.

8

Dīger Merşiye-i Ḥażret-i İmām Ḥüseyn Raḍiya'llahu ʿAnh*

Mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün

1. Felekden itmeyem mi dād u feryād
   İdüp ol ẓālim-i bī-dīne imdād

2. Şehīd itdi Ḥüseyni Kerbelāda
   O kāfir mā-cerā bī-āb bī-dād

3. Muḥibb-i āli itdi zār u giryān
   Yezīdi eyledi mesrūr u dil-şād

4. Kimi kām-āver itdi kimi nā-kām
   Kimi şād eyledi baḳ kimi nā-şād

5. Ḫavāric ber-murād olsun revā mı
   Ḳızıl ḳan içre yatsun āl u evlād

6. Hezārān laʿnet ü pür-şetm ü nefrīn
   Be-rev ber-ḳavm u ber-aʿvān evbād

7. Bu vaḳʿa çünki böyle oldı Pertev
   Felekden itmeyem mi dād u feryād

---

8 HP(9a), Ü(72a), P(109a).

*Başlık: HP. Dīger Merşiye-i Ḥażret-i İmam Ḥüseyn Raḍiyallahu Teʿālā Anh Ü. Merşiye-i dīger P.

(1b) ẓālim-i: ẓālim ü P.

(2b) mā-cerā: mā-cerā-yı P

(6a) şetm ü: şetm-i Ü,P.(b) aʿvān evbād: aʿvāna edyād P

Not: evbād " ebvāb " olmalı.

9

Dīger Mersiye-i Ḥażret-i İmam Ḥüseyn Raḍiya'llahu ʿAnh*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. On ḳat olsun nevḥalar ʿaşr-i muḥarremdür bugün
   Kim dem-i zārī vü giryānī-i mātemdür bugün

2. Rüst-a-ḫīz-i pür-tezelzüldür ki bu bī-nefḫ-i sūr
   Lerziş-i dehşet-fezā-yı ʿarş-ı aʿẓamdur bugün

3. Bārgāh-ı ḳudsda kim dir ki yoḳdur cāy kim
   Ḳudsiyānuñ serleri der-zānū-yı ġamdur bugün

4. Cān u cin tā cins-i ādem iken oldı nevhager
   Kim ġazā-yı eşref-i evlād-ı Ādemdür bugün

5. Gūyiyā maġrib-zemīnden ṭāliʿ oldı āftāb
   Kim tamāmī-i pür-āşūbī-i ʿālemdür bugün

6. Bu naşıl bir tīre-rūzuñ şubḥıdur kim tā-be-şām
   Kār-ı maḫlūḳāt-ı ʿālem cümle der-hemdür bugün

7. Nūr-ı ʿayn-ı Muṣṭafāyı itdiler çünkim şehīd
   Cümle eyyām-ı meşā'ibden muʿaẓẓamdur bugün

8. Ḥāl-i yevm-i vaḳʿayı Pertev nice şerḥ eylesün
   Vāḳıʿā taʿbīri güç bir sırr-ı mübhemdür bugün

---

9 HP(9b), Ü(72b).

* Başlık:HP, Ü.

(3a) yoḳdur cāy kim: yoḳ cāy-ı melāl Ü.

(4) -HP.

(8b) bir: bu Ü.

10

Fuḳarā-yı Saʿdīyyeden Revānīci Dervīş Muṣṭafā Ḥalvetī Tekyesinde ʿAşr-ı Muḥarrem İçinde Merşiye-i Ḥażret-i İmām Ḥüseyn Oḳunurken Bir Ṣayḥa Urup Şehīden Naḳl-i Cinān İtmekle Teberrüken Söylenen Merşiyedür*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Dervīş Muṣṭafā-yı revānī-furūş kim
Rūḥ-ı revānı şād ola ehl-i vefā imiş

2. ʿAşr-ı Muḥarreminde biñ iki yüz altınuñ
Tevḥīd içinde göçdi naşıl cān-fedā imiş

3. O gerçi müstaʿīd idi ʿaşḳ ile yanmaġa
Merşiyye-ḫᵛān-ı tekyede āteş-nevā imiş

4. Bir kerre yā Ḥüseyn diyü ṣayḥa eyleyüp
Cān virmek ise ancaḳ olur bī-riyā imiş

5. Defn oldı gitdi gözlerinüñ ḳanı diñmedi
El-ḥaḳ muḥibb-i Āl-i Resūl-i Ḫudā imiş

6. Ben Pertev öyle bir ḳurı daʿvāyı diñlemem
ʿĀşıḳ dimek de işte bu ẕāta sezā imiş

---

10 HP(69a), Ü(70b), P(169a), EE(71a), AE1(90a), H(78b).

*Başlık: HP. Fuḳarā-yı Saʿdiyeden Revānīci Dervīş Muṣṭafā Ḥalvetī Tekyesinde ʿAşr-ı Muḥarrem İçinde Merşiye-i İmam Ḥüseyn Oḳunurken Bir Şayḥa Urup Şehīden Naḳl-ı cinān İtmekle Teberrüken Söylenen Merşiyedür Ü.

Saʿdīye Fuḳarāsından Revānīci Dervīş Muṣṭafā ʿAşr-ı muḥarremde Ḥalvetī Tekyesinde Merşiye-i İmam Ḥüseyn Raḍiyallahu Anh Ḳıra'at Olınduḳda Kemāl-i cūş-ı lücce-i ʿaşḳ Birle Müstaġraḳ-ı baḥr-ı ġufrān Olduḳda Söylenen Merşiyedür P, AE1.

Saʿdīye Fuḳarāsından Revānīci Dervīş Muṣṭafā ʿAşr-ı Muḥarremde Ḥalvetī Tekyesinde Merşiye-i İmam Ḥüseyn Efendimizi Ḳıraʿāt Eşnāsında Kemāl-i cūş-ı lücce-i birle Müstaġraḳ-ı baḥr-ı ġufrān Olmaġla Ḥaḳḳında Söylenen Merşiyedür EE.

Saʿdīye Fuḳarāsından Revānīci Dervīş Muṣṭafā ʿAşr-ı Muḥarremde Ḥalvetī Tekyesinde Merşiye-i İmam Ḥüseyn Raḍiyallahu ʿAnh Efendimiz Ḳıraʿātı Eşnāsında Kemāl-i cūş-ı lücce-i ʿaşḳ Birle Müstaġraḳ-ı Baḥr-ı Ġufrān Olmaġla Ḥaḳḳında Söylenen Merşiye Budur H.

(1a) Muṣṭafā-yı revānī-furūş: Muṣṭafā revānī-furūş EE.

(3b) tekyede āteş-nevā: tekye-dihi neş'edā EE; tekyede teşne-nevā AE1.

MURABBAʿLAR

1

Murabbaʿ Bā-taẓmīn-i mıṣraʿ-ı Ḫᵛāce ʿAbdu'llah*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Dīdemüñ ḳaṭreleri kim şerer-efşān dökülür
2. Ṣanki nār dānesi çün laʿl-i Bedahşān dökülür
3. Sāḥil-i eşke ḳıyās itme ki mercān dökülür
4. Gözlerümden ḳadeh-i ʿaşḳa ḳızıl ḳan dökülür

II

1. Çünki sen fitnegerüñ itdi felek meftūnı
2. Leyli-i ḥüsninüñ olsam ya n'olur Mecnūnı
3. Cām-ı ser-şār-ı ġamuñ nūş ideli ey ḫūnī
4. Gözlerümden ḳadeh-i ʿaşḳa ḳızıl ḳan dökülür

III

1. Daḫi olmaz mı hevā-yı ġam-ı ʿaşḳuñ gül-bīz
2. Daḫi güldürme misin ʿāşıḳuñı ey hūn-rīz
3. İtme misin daḫi ḫūn-ḫᵛāreliginden perhīz
4. Gözlerümden ḳadeh-i ʿaşḳa ḳızıl ḳan dökülür

IV

1. ʿĀşıḳuñ her biri ʿaşḳuñ ile bir ḥāletde
2. Kimisi soḥbet ü ülfetde kimi ḥayretde
3. Leb-i laʿlinüñ añulduḳça dem-i ʿışretde
4. Gözlerümden ḳadeh-i ʿaşḳa ḳızıl ḳan dökülür

V

1. Suḫan-ı ʿaşḳ ider ʿāḳili Pertev şeydā
2. İtdürür sākit u ḫāmūşlara vāveylā
3. Oḳuyaldan beri bu mıṣraʿı bir pāk-edā
4. Gözlerümden ḳadeh-i ʿaşḳa ḳızıl ḳan dökülür

---

1 HP(47a), Ü(47a), P(148a).

*Başlık: HP. Murabbaʿ Mıṣraʿ-ı taẓmīn-i ʿAbdullah Ḫᵛāce Ü, P.

II -P

V

(1) ʿāḳili: ʿāşıḳı P.

(2) itdürür sākit u: itdürürse güşād HP.

(3) beri: berü P.

2
Murabbaʿ*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Gül gibi baş üzre ṭutdum ḫāṭırın incitmedüm
2. Söylemez cürmüm nedür ol bī-vefā küsmiş bana
3. Derd-i ʿaşḳa ṣabr idüp bir ḫam teklif itmedüm
4. Söylemez cürmüm nedür ol bī-vefā küsmiş bana

II

1. Çoḳ düşündüm bilmedüm bāʿiṣ nedür aġżābına
2. Bilmiyorlar çoḳ suʾāl itdüm varup aḫbābına
3. Raḥm idüp ʿafv itmedi bu çeşmimüñ seyl-ābına
4. Söylemez cürmüm nedür ol bī-vefā küsmiş bana

III

1. Yolda gördüm kim gelür ṭutdum hemān dāmānını
2. Eyledüm zār u niyāzuñ ṭabʿına çesbānını
3. Çoḳ çalışdum bulmadum barışmanuñ imkānını
4. Söylemez cürmüm nedür ol bī-vefā küsmiş bana

IV

1. Hīç degül ḳaṣdı hemān cevr itmege āġāzdur
2. Yā teġāfüldür murādı ol naşıl ṭannāzdur
3. Ṭāḳatum yā imtiḥāndur Pertevā yā nāzdur
4. Söylemez cürmüm nedür ol bī-vefā küsmiş bana

---

2 HP(47b), Ü(47b), P(148b), EE(65b), AE1(83a), H(72a).

* Başlık: HP, Ü, H. Murabbaʿ-ı diğer P, EE.

Diğer Murabbaʿ AE1.

I

(1) ḫāṭırın: ḫāṭıruñ AE1.

II -Ü

(3) raḥm idüp ʿavf itmedi: ʿavf idüp raḥm itmedi AE1.

III

(2) niyāzuñ: niyāzın P.

IV

(2) ol: ya P.

3

Murabbaʿ Bā-taẕmīn-i mıṣraʿ-ı Ḥażret-i Üstād*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Zār u feryādda bülbül gibi oldum mümtāz
2. Olmadı perde-i güşuñ ile nālem demsāz
3. Yılda bir ʿarż-ı cemāle olıcaḳ bunca niyāz
4. Gül-ruḫuñ ile gülüñ farḳı ne ey gül-bün-i nāz

II

1. Nāle kūyuñda eger var ise gülşende de var
2. Bülbül-i zārda efġān var ise bende de var
3. Reng ü bū var ise güllerde eger sende de var
4. Gül-ruḫuñ ile gülüñ farḳı ne ey gül-bün-i nāz

III

1. Gül-nihālüm ḳad-ı dil-cūyuñı göstermezsin
2. Şaḳınup ġonca gibi būyuñı göstermezsin
3. Mevsimi gelmeyicek rūyuñı göstermezsin
4. Gül-ruḫuñ ile gülüñ farḳı ne ey gül-bün-i nāz

IV

1. Āh kim cevrüñi çok luṭfuñı az eylersin
2. Vaʿd-ı ferdā vü sitiġnā ile yaz eylersin
3. Nāz ider bülbüle gül sen baña nāz eylersin
4. Gül-ruḫuñ ile gülüñ farḳı ne ey gül-bün-i nāz

V

1. Şems-i tābān-ı cihān Perteve ṭalʿat buyurur
2. Gül daḫi bülbül-i şeydāya ʿināyet buyurur
3. Saña bu mısraʿı baḳ Ḥażret-i Neşʿet buyurur
4. Gül-ruḫuñ ile gülüñ farḳı ne ey gül-bün-i nāz

---

3 HP(47b), Ü(48a), P(149a), EE(65a), H(71b).

* Başlık: HP. Murabbaʿ Bā-taẕmīn-i mıṣraʿ-ı Üstād-ı Üstādān Reşād-ı İḳtirān Ü.

Murabbaʿ-ı dīger P.

Murabbaʿ Taẕmīn-i mıṣraʿ-ı Neş'et EE.

Murabbaʿ der-Taẕmīn-i mıṣraʿ-ı Neş'et Efendi H.

III -Ü

IV

(2) yāz: bāz Ü, EE.

V

(1) Perteve: Pertev P.

(2) ʿināyet: riʿāyet EE, H.

4

Murabbaʿ Bā-Taẕmīn-i mıṣraʿ-ı Ḥażret-i Üstād*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Düşürdüm kim dil-i güm-rāhumı çāh-ı zenaḫdāna
2. Reh-i miʿrācını Yūsuf-miṣāl ol çāhdan bulsun
3. Resenvārī sebebken medd-i āhı vaṣl-ı Kenʿāna
4. Göñül esbāba itmez ilticā Allāhdan bulsun

II

1. Maḳāmın eylemiş bir ḫayli demdür Ḳāf-ı istiġnā
2. Per ü bālīdevār pervāz ḳılmaz yine çün ʿanḳā
3. Ḥuṣūl-ı maṭlab u dil-ḫ ʿāhına yüz biñ sebeb peydā
4. Göñül esbāba itmez ilticā Allāhdan bulsun

III

1. Ṭabīb-i ḫāẕıḳa derdüñ diseñ bulmaz mı bir çāre
2. Ḥekīmi daʿvet itseñ ḫastaya gelmez mi tīmāra
3. Bulunmaz mı sebeb güya aransa vaṣl-ı dil-dāra
4. Göñül esbāba itmez ilticā Allāhdan bulsun

IV

1. Mühimsāz-ı viṣāl-ı yāra bir kez añmaz āmālin
2. Niyāz-ı vuṣlat-ı cānānda da terk itmez ihmālin
3. Aña aʿdā da raḥm eylerdi ger bildürse aḥvālin
4. Göñül esbāba itmez ilticā Allāhdan bulsun

---

4 HP(48a), Ü(48b), P(155a), EE(64b), H(70b).

*Başlık: HP. Murabbaʿ Bā-taẕmīn-i mıṣraʿ-ı Reşādet-penāh Sellemallah Ü.

Murabbaʿ-ı dīger P.

Murabbaʿ-ı bī-naẓīr EE.

Murabbaʿ Bā-taẕmīn-i mıṣraʿ-ı meşhūr H.

I

(1) güm-rāhumı: bī-tābumı EE.

II

(2) bālīdevār: bālīde de P.

(3) maṭlab u: maṭlab-ı P, EE, H.

III -HP.

(1) derdüñ: derdin Ü, EE. / diseñ: disen P.

IV

(2) vuṣlat-ı: vuṣlata Ü. / da: -HP, -P.

(3) ger: ki P. / aḥvālin: aḥvālüñ P.

V

1. Ḫayır-ḫᵛāhı olup saʿy itse ḫaḳḳında bütün ʿālem
2. Nigāh itmez tevekkül dāmenin ṭutmış durur muḫkem
3. Murādı nā-murād olmaḳ mıdur Pertev nedür bilmem
4. Gönül esbāba itmez iltiçā Allāhdan bulsun

5

Murabba-ı dīger der-tanẓīr-i Münīfʿ*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. O müşgīn-zülf ile dil ṣayd ider ṣāḥib-kemendümsin
2. O ġamzeyle gönüller yaralar bir şeh-levendümsin
3. O sīmīn-berle zaḫm-ı sīnem üzre sīne-bendümsin
4. Devā düşmen ṭabīb-i ḫasta cān-ı müstemendümsin

II

1. Dirīġ itme ser-i bī-devletümden māye-i luṭfuñ
2. Bu ḫākī ḫākden refʿ itse çoḳ mı pāye-i luṭfuñ
3. N'olur memdūd olursa başum üzre sāye-i luṭfuñ
4. Gönül bāġında ḳad çekmiş benüm serv-i bülendümsin

III

1. Nihāl-i ḳadd-i dil-cūyuñ sirişkümdür iden irvāʾ
2. Gül-i rūyuñ benüm ḫūn-ı dilümden reng alur ḫālā
3. Siyeh sünbüllerüñ hep dūd-ı āhumdan olur peydā
4. Benüm sen ḫāṣıl-ı ʿömrüm fidānum dil-pesendümsin

V

(1) bütün: seven P.

(2) dāmenin: dāmenüñ P/ ṭutmış durur: ṭutmış mıdur H P.

5 HP(48b), Ü(49a), P(149b), EE(68a), AE1(85b), H(74b).

*Başlık: AE1. Murabbaʿ HP, Ü.

Murabbaʿ-ı dīger P, EE.

Murabbaʿ-ı kemendümsin H.

I

(3) o sīmīn-berle zaḫm-ı sīnem: o bāzūlarla gerçi yaram EE, AE1, H.

III

(1) sirişkümdür: sirişkümden Ü, P, EE, AE1, H / iden: olur Ü, EE, AE1, H.

(4) -EE.

IV

1. Maʿāẕa'llah eger bezminden ʿuşşāḳı ırāġ olsa
2. Belā bezminde ol ġamla söyünmez bir çerāġ olsa
3. Vücūdı iftirāḳ āteşlerinden dāġ dāġ olsa
4. Dimez mi görse āyā kim benüm sen derdmendümsin

V

1. Saña Pertev ḳul oldı çünki ey şāh-ı cefā muʿtād
2. Giriftāruñ esīrüñdür gerek bend it gerek āzād
3. Gerek luṭfuñla dil-şād it gerek zulmüñle ḳıl nā-şād
4. Gerek dād it gerek bī-dād efendimsin efendimsin

6

Murabbaʿ*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Bulmadı cevrüñ nihāyet dilde ṭāḳat ḳalmadı
2. Yoḳ mı inṣāfuñ a ẓālim merḥamet itmez misin
3. İşte gördüñ ḥālümi taḳrīre ḥācet ḳalmadı
4. Yoḳ mı inṣāfuñ a kāfir merḥamet itmez misin

II

1. Bülbül içün gül yaḳasın çāk idüp giryān olur
2. Şemʿalar pervānesiyçün giceler sūzān olur
3. Serviler ḳumrīleri daʿvetle ser-cünbān olur
4. Yoḳ mı inṣāfuñ a ẓālim merḥamet itmez misin

IV

(1) bezminden ʿuşşāḳı: ʿuşşāḳı bezmden P.

(4) dimez mi görse āyā kim: dimez bir kere gördükde EE, AE, H.

V

(2) esīrüñdür: serüñdür Ü.

(3) -AE1.

6 HP(49a), Ü(49b), P(150a), EE(66a), AE1(84a), H(72b).

*Başlık:HP, Ü.H. Murabbaʿ-ı diğer P, EE, AE1.

I

(2) inṣāfuñ: īmānuñ EE, AE1, H. / ā: -Ü. / ẓālim: kāfir EE, AE1, H.

(4) inṣāfuñ: īmānuñ EE, AE1, H. / ẓālim: kāfir Ü.

II

(1) yaḳasın: ḳıyāsın AE1. / giryān: ḥayrān HP, Ü, EE, AE1.

(3) ḳumrīleri daʿvetle: ḳumrīler için ṭurma EE, AE1, H.

III

1. Gülşen-i kūyuñda eşk-i çeşm ile cū-bāruñam
2. Mevsim-i şayf u şitāda mürġ-i nālişķāruñam
3. Nice yıldur ḥasret-i rūyuñ ile ġam-ḫ̌āruñam
4. Yoḳ mı inṣāfuñ a ẓālim merḥamet itmez misin

IV

1. Sīnem oldı ḫışm-ı çeşmüñ ile pür-zaḫm-ı ḫadeng
2. Baḳmaduñ bir kerre luṭf u raḥm ile ey şūḫ şeng
3. Müslim-i bīmāra raḥm eyler baḳar olsa Fireng
4. Yoḳ mı inṣāfuñ a kāfir merḥamet itmez misin

V

1. Şerḥadan Pertev açıldı sīnede revzenlerüm
2. Dāġlarla dilde zeyn oldı yine gülşenlerüm
3. Seyr idüp aḥvālümi raḥm eyledi düşmenlerüm
4. Yoḳ mı inṣāfuñ a ẓālim merḥamet itmez misin

---

(4) inṣāfuñ a ẓālim: īmānuñ a kāfir EE, AE1, H.

III

(1) cū-bāruñam: cūyāruñam P,EE.

(4) inṣāfuñ a ẓālim: īmānuñ a kāfir EE, AE1, H.

IV

(3) bīmāre: bī-çāre P. / eyler: idüp Ü,P.

(4) inṣāfuñ: īmānuñ EE, AE1, H. / kāfir: ẓālim Ü.

V

(3) aḥvālümi raḥm eyledi: raḥm eyledi aḥvālümi Ü, P, EE, AE1, H.

(4) inṣāfuñ: īmānuñ EE, H. / ẓālim: kāfir EE, AE1, H.

7

Murabbaʿ-ı yek-şaded*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1. Bir ṭıfl-ı nev-res idi geçen gün o māhveş
2. Geh dalfes idi gāhiçe bağlardı çenberi
3. Şimdi kim oldı ser-ḫoş u pür-cūş bir keleş
4. Mey-ḫānede fuçūlara atdurdı çenberi

II

1. Ṣabr itdi mihnetin dil-i meyyāl çekmege
2. Ṣad mihnet ile ġayret-i emsāl çekmege
3. ʿAzm itdi ol bize pala pinyāl çekmege
4. Ḳalyoncı oldı gāhice gāhī yeñiçeri

III

1. Ben ʿaşḳı ile güşe-i firḳatde bī-ḫaber
2. Kāfir raḳīb ṭurmaz o ḫūn-ḫˇāre ġamz ider
3. Birbiri üzre bī-meze nūş eylemiş meger
4. Ḳan dökme ḳaṣdına ṭolı bir iki sāġarı

IV

1. Açılmışıdı bir ṣaded-i daʿvi-i kühen
2. Bilmem ne söyledüm aña bilmezlik ile ben
3. Ḳalḳdı pelengvāri o ḫūn-rīz ü dil-şiken
4. Mey-ḫāneden çıḳınca hemān çekdi ḫançerī

---

7 HP(49b), Ü(50a), P(150b), EE(66a), AE1(83b), H(72a).

*Başlık:HP, Ü, EE. Murabbaʿ-ı diğer P, AE1.

Yek-ṣaded Murabbaʿ H.

I

(1) nev-res idi geçen gün: idi geçen aya dek kim EE, AE1, H.

(3) kim: -AE1.

(4) fuçūlara: fuçılara EE.

II

(1) mihnetin: mihnet-i EE; mihneti AE1.

III

(1) ben: biz EE, AE1, H.

(4) ḳan dökmek: ʿuşşāḳı EE, AE1, H.

IV

(2) söyledüm: söylerüm AE1.

(3) ḳalḳdı: ḳaldı P, AE1. / o: vü AE1. / ḫūn-rīz ü: ḫūn-rīz-i EE, AE1.

V

1. Lāyıḳ mıdur bıçaġını çekmek bu çaġda
2. Ḳaldı ḫayāl-i pālyoşı bu çeşm-i dāġda
3. El-ān şimdi lezzet-i zaḫmı dimāġda
4. Pertev nice getürmeye yāda o demleri

8

Murabbaʿ*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Göñüllerde yer itmiş dil-rübā-yı nāz-perversin
2. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin
3. Ki bir baḳışda ġılmān bir baḳışda ḫūra beñzersin
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

II

1. Bilinmez ḳız mısın oġlan mısın güftāre geldikde
2. Seçilmez gül misin bülbül misin gülzāre geldikde
3. Müzeyyen naḫl-ı sūruñ ʿaynısın reftāre geldikde
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

III

1. Nice tāb-āver olsun ol cemāle ʿāşıḳuñ cānā
2. Gül-i rūyuñ ider her ġoncayı bir bülbül-i şeydā
3. Siyāh perçemlerüñ Leylāları Mecnūn ider ḥālā
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

V

(1) çaġda: çaġında Ü.

8 HP(50a), Ü(50b), P(151a), EE(66b), AE1(84b), H(73a).

*Başlık: HP. Murabbaʿ-ı ʿavām-pesend Ü.

Murabbaʿ-ı dīger P.

Ḳız Mehmed Nāmıyla Meşhūr Raḳḳaşa Söylenen Murabbaʿ EE, H.

Āḫer Murabbaʿ der-ḥaḳḳ-ı raḳḳaş AE1.

I

(1) nāz: nāz u H.

IV

1. Ne ḥāletler virür cünbāyiş-i nāfuñ dil ü hūşa
2. Nice raḳṣuñ görüp ben gelmeyem deryā gibi cūşa
3. Dökersin perçem-i pür-çīn-i ʿanber-bāruñı düşa
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

V

1. İdince ʿāleme mihr-i cemālüñ Pertev-endāzı
2. Senüñle idemez māh-ı semā daʿvā-yı enbāzı
3. Perīler senden ögrense sezādur şīve vü nāzı
4. Ḳız oġlan şīveli bir nāzenīn-i māh-peykersin

9

Murabbaʿ*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

I

1. Ḳıymetde girān ḳıtʿada gerçi küçüceksin
2. Elmās çiçekdür aduñ ammā ne çiçeksin
3. Ġayret-dih-i zībāyiş-i ḥūrī vü meleksin
4. Elmās çiçeksin gülüm ammā ne çiçeksin

IV

(1) dil ü: dil-i Ü.

(2) raḳṣuñ: raḳṣın EE.

(3) dökersin: dökerken EE, AE1, H. / pür-çīn-i: müşgīn-i P; pür-çīn u AE1.

V

(2) māh-ı semā: māhveşi P.

9 HP(50b), Ü(51a), P(152a), EE(66b), AE1(84a), H(73a).

*Başlık: HP, Ü. Murabbaʿ-ı dīger P, EE.

Dīger Murabbaʿ der-ḥaḳḳ-ı Elmās AE1.

I

(1) çiçekdür aduñ: çiçeksin gülüm EE, AE1, H.

(3) ġayret-dih-i: reşk-āver-i EE, AE1, H.

(4) çiçeksin gülüm: çiçekdür aduñ Ü.

II

1. Sen sāġar-ı elmās ḳadar neş'e-fezāsın
2. Elmās ile sencīde iderlerse sezāsın
3. Yoḳ ḳıṭ'aña söz ḫāṣılı bī-miṣl ü bahāsın
4. Elmās çiçekdür aduñ ammā ne çiçeksin

III

1. Yaḳūt idemezken leb-i ḫandānuña nisbet
2. İncü nice itsin dür-i dendānuña nisbet
3. Hīç yoḳdur ider la'l-i dür-efşānuña nisbet
4. Elmās çiçekdür aduñ ammā ne çiçeksin

IV

1. Cevherlere nisbet ne münāsib seni şāhum
2. Nisbetde ḫaṭā varsa da 'afv eyle günāhum
3. Baş üzre yerüñ var dimedür saña a māhum
4. Elmās çiçekdür aduñ ammā ne çiçeksin

V

1. Gördükde ruḫ-ı ālüñi gül-gūn olur elmās
2. Revnaḳda da zīnetde de efzūn olur elmās
3. Görmezse çü Pertev seni dil-ḫūn olur elmās
4. Elmās çiçekdür aduñ ammā ne çiçeksin

II

(3) bī-miṣl ü: bī-miṣl-i P.

(4) çiçekdür aduñ: çiçeksin gülüm EE, AE1, H.

III

(1) idemezken: olamazken AE1.

(2) itsin: olur AE1.

(3) hīç: -AE1. / ider: olur AE1.

(4) çiçekdür aduñ: çiçeksin gülüm EE, AE1, H.

IV

(3) dimedür: dime AE1.

(4) çiçekdür aduñ: çiçeksin gülüm EE, AE1, H.

V

(1) ālüñi: ālini P.

(2) da zīynetde de: bahāda daḫi Ü, P.

(3) çü: -Ü.

(4) çiçekdür aduñ: çiçeksin gülüm EE, AE1, H.

10
Murabbaʿ*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Ol hilāl ebrū-yı bedr-i ḥüsni tam olsun da gör
2. Gün gibi ʿālemde meşhūr-ı enām olsun da gör
3. Daḫi pek nev-rüstedür ṣabr it be-nām olsun da gör
4. Serv-i nāzum ḳad çeküp ʿarʿar-ḫırām olsun da gör

II

1. Dama gelmez ṣayd olınmaz naḳd-ı cān itmez ḳabūl
2. Merḥamet bilmez ne rütbe aġlasam olsam melūl
3. Dir yine ṣeydā göñül ḳılma ferāġat ol ḥamūl
4. Daḫi vaḥşīdür o āhū-beççe rām olsun da gör

III

1. Sīnesinden düğmesin çözsün bıraḳsın ṣıḳletin
2. Cāmenüñ var ise de terk itse ḫoşdur zīnetin
3. ʿĀşıḳuñ ḥāl-i perīşānı gibi ol āfetin
4. Kākül-i müşgīni bī-ḳayd-ı nizām olsun da gör

IV

1. Ḫayli demdür derd ü ġam zevḳi ferāmūş itdürür
2. Āh-ı dil deryā-yı eşk-i çeşmi pür-cūş itdürür
3. Çoḳ nevā-sencānı bir naġmeyle ḫāmūş itdürür
4. Maṭlabıyla Pertev-i bī-dil be-kām olsun da gör

---

10 HP(51a), Ü(51b), P(152a), EE(68a), AE1(86a), H(74b).

*Başlık: HP, Ü. Murabbaʿ-ı dīger P, EE.

Dīger Murabbaʿ AE1.

I

(2) enām: niẓām P.

II

(2) ağlasam: yıḳılsam EE. / olsam: olmaz AE1.

(4) o: ol AE1.

III

(3) ʿāşıḳuñ:ʿāşıḳın P. / ḥāl-i: ḥāli Ü. / āfetin: āfetüñ Ü, P, AE1, H.

(4) bī-ḳayd-ı: bā-ḳayd-ı Ü.

IV

(1) derd ü: derd-i Ü.

11
Murabbaʿ*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Ḳoyvirüp püşī şaçaġın sīneye perçem gibi
2. Geçdi bir dāyī ḳıyāfet yosma dil-ber āh āh
3. Ḳaḥramānī ġamzesi cān almada Rüstem gibi
4. Geçdi bir dāyī ḳıyāfet yosma dil-ber āh āh

II

1. Sīnesi olmış güşāde açılup çāk-ı yelek
2. Urmadan zaḫm ʿāşıḳ-ı nā-kāma ḳan olmış bilek
3. Bir yaluñ ḫançer elinde naʿralar baḫş iderek
4. Geçdi bir dāyī ḳıyāfet yosma dil-ber āh āh

III

1. Dāġ yaḳmış şerḥalar çekmiş gümüş bāzūsına
2. Zīb virmiş ṭīġ-ı āteş-tāb ile pehlūsına
3. Pāçe-i şalvārı bend itmiş çeküp zānūsına
4. Geçdi bir dāyī ḳıyāfet yosma dil-ber āh āh

IV

1. Şehr-i ḥüsnüñ oldı peydā şöyle bir meh-pāresi
2. Yoḳ hele ölmekden özge mübtelānuñ çāresi
3. Āh ider rāhında Pertev gibi biñ āvāresi
4. Geçdi bir dāyī ḳıyāfet yosma dil-ber āh āh

---

11 HP(51b), Ü(52a), P(152b), EE(65b), AE1(83a), H(71b).

*Başlık: HP, Ü. Murabbaʿ-ı diğer P.

Diğer Murabbaʿ AE1.

I

(1) şaçaġın: şaçaġuñ P. / sīneye: egnine EE; enseye AE1, H.

(3) ḳaḥramānī ġamzesi cān almada: ġamzesi ḫançer çeküp zaḫm açmaġa EE, AE1, H.

II

(1) olmış: olup P.

(3) naʿralar: nāleler P.

III

(2) āteş-tāb: āteş-yāb Ü; āteş-nāb P.

IV

(1) şöyle: şimdi EE, AE1, H.

(2) hele ölmekden: helāk olmaḳdan EE, AE1, H.

12

Murabbaʿ*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Perçemin gösterdi başdan itdi ʿaḳlum tār-mār
2. Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyīne-ber
3. Sīnesin açdı dilümde ḳalmadı ṣabr u ḳarār
4. Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyīne-ber

II

1. Düşına berçīde olmış āstīn-i pīrehen
2. Nūrdan güyā ki bir şāh üzre çıḳmış yāsemen
3. Sīne-i ṣabra o bāzūlarla oldı dāġ-zen
4. Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyine-ber

III

1. Mū-miyānı üstine ḳat ḳat ḳuşanmış şālını
2. Fikr-i āġuş itmiş ʿuşşāḳuñ perīşān ḥālini
3. Peştemāl ucı gibi çiyner geçer pāmālını
4. Tāze ter bir berber-i sīmīn bilek āyine-ber

IV

1. Tā-be-zānū sāḳlar ṣubḥ-ı düvümle tevʾemān
2. Ḳurṣ-ı mihre güyiyā şalvārı olmış āsmān
3. Cism-i pākī ser-te-ser Pertev ḥayāt-ı cāvidān
4. Tāze ter bir berber-i sīmīn-bilek āyine-ber

---

12 HP(51b), Ü(52b), P(153a), EE(67a), AE1(85a), H(73b).

*Başlık: HP, Ü. Murabbaʿ-ı dīger P.

Murabbaʿ der-vaṣf-ı berber-i beççe EE, H.

Dīger Murabbaʿ der-ḥaḳḳ-ı berber AE1.

I

(1) perçemin gösterdi: bir çemen göster P.

(2) Tāze ter berber perī-peyker bir esmer perperī EE, AE1, H.

(4) Tāze ter berber perī-peyker bir esmer perperī EE, AE1, H.

II

(4) Tāze ter berber perī-peyker bir esmer perperī EE, AE1, H.

III

(4) Tāze ter berber perī-peyker bir esmer perperī EE, AE1, H.

IV

(2) ḳurṣ-ı: ḳarż-ı Ü.

(3) ḥayāt-ı: abāb-ı H.

(4) Tāze ter berber perī-peyker bir esmer perperī EE, AE1, H.

13

Murabbaʿ*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Boşalup ġamkedeler meykedeler şenlensün
2. Gülecek oynayacaḳ ʿayş idecek demlerdür
3. Sofralar bāde-i gül-fām ile gülşenlensün
4. Gülecek oynayacaḳ ʿayş idecek demlerdür

II

1. Kış gelüp pāy-ı ḫum-ı mey yine oldı leb-cū
2. Kim gider ṭaġlara rām olsa baña bir āhū
3. Meykede ṭavşanınuñ ṣayd-ı zamānıdur bu
4. Gülecek oynayacaḳ ʿayş idecek demlerdür

III

1. Dest-i sāḳīde ṭolı sāġar açılmış gül olur
2. ʿĀşıḳān naʿra-zenān bülbüleler bülbül olur
3. Gülmeden ruḫları muġ-beççelerüñ gül gül olur
4. Gülecek oynayacak ʿayş idecek demlerdür

IV

1. Nice bir ṣabr ideyüm şayf u şitā bu derde
2. Yanayum ʿaşḳuñ ile söylemeyem bir ferde
3. İşte serd oldı hevā ḳaynaşalum bir yerde
4. Gülecek oynayacaḳ ʿayş idecek demlerdür

---

13 HP(52a), Ü(53a), P(153b), EE(67a), AE1(85a), H(73b).

*Başlık: P, Ü. Murabbaʿ-ı dīger P.

Murabbaʿ-ı şitā'iyye EE, H.

Dīger Murabbaʿ AE1.

I

(1) meykedeler: meykede Ü.

II

(2) Ṭaġa gitmem baña rām olsa şu çeşm-i āhū EE, AE1, H.

III

(1 ṭolı sāġar açılmış: açılmış ṭolu sāġar AE1.

(3) gülmeden: ḫandeden EE, AE1, H.

IV -AE1.

(3) yerde: yer P.

V

1. Doyalum vaşlına yāruñ nice bir ġam yiyelüm
2. Ṭatlı ṣoḥbetler idüp ṣoḥbet-i helvā diyelüm
3. Pertevā saña olan cevri añup n'eyliyelüm
4. Gülecek oynayacaḳ ʿayş idecek demlerdür

14

Murabbaʿ*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Güş idüp incitme ʿaşḳuñla fiġānum sevdigüm
2. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür
3. Menʿ-i āh ile muʿazzeb itme cānum sevdigüm
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

II

1. İltifāt itmez diyü feryād-ı bī-dād itmesem
2. İltifātuñla dil-i nāşādumı şād itmesem
3. Ḫāk-pāye gitmesem nāmuñ daḫi yād itmesem
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

III

1. Ben ne ḥācet rāz-ı ʿaşḳuñ ḫalḳa izhār eyleyem
2. Gizli gizli āh idüp yāhud ki işʿār eyleyem
3. Vird idüp nāmuñ zebānumda ya tekrār eyleyem
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

V

(3) cevri: -Ü. / saña olan cevri: itdügi bīdād-ı EE, AE1, H.

14 HP(52b), Ü(53b), P(154a), EE(65a), H(71a).

*Başlık: HP, Ü. Murabbaʿ-ı dīger P, EE.

I

(1) incitme ʿaşḳuñla: incine bī-hūde EE, H.

(3) menʿ-i āh ile muʿazzeb itme cānum: ṣıḳma menʿ-i āh ile boş yere cānum EE, H.

II

(1) diyü feryād-ı: diyüp de dād-ı EE, H. / itmesem: itmeyem Ü.

(2) nāşādumı: nāşādı da H. / itmesem: itmeyem Ü.

(3) gitmesem: varmasam P / nāmuñ: ismüñ EE.

III

(2) ki: -EE, -H.

(3) vird: derd HP. / nāmuñ: ismüñ H. / ya: ne P.

IV

1. Dildedür cāyuñ ġam-ı ʿaşḳuñladur ünsiyyetüm
2. Büy-ı zülfüñ almaġiçün yoḳ ṣabāya minnetüm
3. Varmış ol ḥadde senüñle ülfet ü germiyyetüm
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

V

1. Ẕerreñem mihr-i dıraḫşān-ı cihānumsın benüm
2. Sāyeñem ben māh-ı raḫşān-ı cihānumsın benüm
3. Pertevem sen mihr-i tābān-ı cihānumsın benüm
4. Ben seni sevmem disem de sevdigüm ʿālem bilür

15

Murabbaʿ*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Çözüldi ʿuḳde-i aḫter gibi bend-i girībānı
2. Açıldı sīne-i pür-nūrı yāruñ dīdeler rūşen
3. Şafaḳ sökdi yine encüm-şümāruñ leyl-i hicrānı
4. Açıldı sīne-i pür-nūrı yāruñ dīdeler rūşen

II

1. Olup bī-fāṣıla aḫşāmdan tā ṣubḥa dek mey-nūş
2. İdüp sīmīn-berīnüñ baḥr-ı sīm-ābīsi cūş-ā-cūş
3. Şoyundı māh-tāb itsün diyü deryā-yı cūş-ā-cūş
4. Açıldı sīne-i pür-nūrı yāruñ dīdeler rūşen

V -Ü.

(1) ẕerreñem: ẕerreyem EE, H.

(2) sāyeñem: sāyeyem EE, H.

(3) sen mihr-i: ben şems-i EE, H.

15 HP(53a), Ü(53b), P(154b), EE(64b), H(70b).

*Başlık: HP, Ü, H. Murabbaʿ-ı diğer P, EE.

I

(3) şafaḳ sökdi yine: yine sökdi şafaḳ EE, H. / şümāruñ: şümār P.

II -HP.

(2) baḥr-ı: āb-ı EE, H.

(3) nūş-ā-nūş: cūş-ā-cūş HP, P.

III

1. Aña āyīne istermiş bilūrīn cām göstermek
2. Biraz sīm-āb-ı bī-ārāmına ārām göstermek
3. Murād itdi bu da āyīneye endām göstermek
4. Açıldı sīne-i pür-nūrı yāruñ dīdeler rūşen

IV

1. Şuʿā-ı şuʿle-i nār-ı derūnum oldı ʿaḳs-endāz
2. Ḥarāret geldi ẓanniyle o mest-i mesned-i iʿzāz
3. Hemān dem açmaġa mirʾāt-ı sīmīn eyledi āġāz
4. Açıldı sīne-i pür-nūrı yāruñ dīdeler rūşen

V

1. Ne cānlar yaḳdı ol billūr-sīne hem-çü Pertev-sūz
2. Şeb-i deycūr-ı yeldā oldı Pertev bir nice nev-rūz
3. Kimi yaḳsa gerek bilmem yine ol mihr-i māh-efrūz
4. Açıldı sīne-i pür-nūrı yāruñ dīdeler rūşen

16

Murabbaʿ*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. İftirāḳ-ı vuṣlatıyla kārum efġān eyleyen
2. Gül-beden sükker-dehen bir penbe tendür āh āh
3. Nār-ı ʿaşḳıyla dil-i nālānı sūzān eyleyen
4. Gül-beden sükker-dehen bir penbe tendür āh āh

II

1. Nāz u istiġnāsı şīrīn ṭarz u ṭavrı dil-nişīn
2. Kāküli müşgīn ü zülfi ʿanberīni çīn çīn
3. Nice giryān olmayam ayrıldıġum ol nāzenīn
4. Gül-beden sükker-dehen bir penbe tendür āh āh

III

(3) āyīneye: āyīne-i EE.

IV

(1) nār-ı: dāġ-ı P; nāz-ı H.

16.HP(53b), Ü(54b), P(171b), EE(67b), AE1(85b), H(74a).

*Başlık: H, Ü. Murabbaʿ-ı dīger P, EE.

Dīger Murabbaʿ AE1.

II

(2) zülfi: zülf-i AE1.

(3) ayrıldıġum: dūr oldıġum EE, AE1, H.

III

1. İtdügüm her ān u her sāʿat ḫayāl-i vuṣlatın
2. Gice gündüz çekdügüm dāʾim cefā-yı firḳatin
3. Eyleyen pinhān dil-i zārumda nār-ı ḥasretin
4. Gül-beden sükker-dehen bir penbe tendür āh āh

IV

1. Eyler iken baña evvel günde biñ nāz u edā
2. Ḳaldı şimdi beynimüzde bir uzaḳdan merḫabā
3. ʿAyb olınmam āh idersem oldıġum zīra cüdā
4. Gül-beden sükker-dehen bir penbe tendür āh āh

V

1. Bülbül-i nālendeveş zār u nizār iden beni
2. Pertevāsā zār zār u dil-fiġār iden beni
3. İştihār-ı ʿaşḳı ile nāmdār iden beni
4. Gül-beden sükker-dehen bir penbe tendür āh āh

17

Murabbaʿ*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Çāresāz ol ʿāşıḳ-ı nālendeye
2. Şeh-levendüm dil-pesendüm el-amān
3. Merḥamet ḳıl ʿāşıḳ-ı efgendeye
4. Şeh-levendüm dil-pesendüm el-amān

III -AE1.

(3) ḥasretin: firkatin EE, AE1, H.

V

(2) zār zār: zār u zār P, AE1.

(3) iştihār-ı: eşhār-ı Ü.

17 P(150b), EE(68b), AE1(86b), H(75a).

*Başlık: H. Murabbaʿ-ı diğer P.

I

(3) ʿāşıḳ-ı: bende-i EE, AE1, H.

II

1. Eylemem ben ol sitemgerden gile
2. Rāh-ı ʿaşḳuñda eger ölsem bile
3. Her ḳaçan görsem gelür bu söz dile
4. Şeh-levendüm dil-pesendüm el-amān

III

1. Raḥmı yoḳdur ʿāşıḳ-ı bī-tābına
2. Yoḫsa söz yoḳ ḥüsnine ādābına
3. Yazmaġa bu yaḳışur elḳābına
4. Şeh-levendüm dil-pesendüm el-amān

IV

1. Pertevāsā dil döker pek az olur
2. Varsa da ʿaşḳuñda ger mümtāz olur
3. Böyle sözlerle terennüm sāz olur
4. Şeh-levendüm dil-pesendüm el-amān

II

(2) ʿāşḳuñda: ʿāşḳında EE, AE1, H.

TERBĪʿLER

1

Rāmī Paşa Merḥūm Ġazeline Her Beytine ʿİzzet Beg İle Müşterek Tarḥ Olınan Terbiʿdür*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Şekve-i baḫt-ı siyāh tā-be-key erzān olsun
2. Nice bir cān u dilüm gizlice sūzān olsun
3. Şemʿ-i ümmīd bir āh ile fürūzān olsun
4. Hele seyr eyle biraz şām-ı ġarībān olsun

II

1. Ḥāl-i dil ḥasret-i meyle ḳatı pek oldı yaman
2. Düşdüm ayaġuña üftādañe ki raḥm eyle amān
3. Sāḳiyā ḳalmadı ḫamyāzeye de tāb u tüvān
4. Vaḳtidür sāġar-ı leb-rīz dıraḫşān olsun

III

1. Gel ḫaber-reslik ile itme meded lāf u güẕāf
2. Acıyup ḥāline nergisle gülüñ ḳıl inṣāf
3. Gülşene ḫāk-i reh-i yāri ṣabā ḳıl itḥāf
4. Nergise kuḥl güle ʿıṭr girībān olsun

IV

1. Eyleyüp muʿciz-i Īṣā-yı dehānı iṣbāt
2. Şekkerīn nuṭḳi de ṭūṭileri itdi iskāt
3. Beni bir nükte ile eyledi sīr-āb-ı ḥayāt
4. Āb-ı ḥayvān leb-i cān-baḫşına ḳurbān olsun

V

1. Ġayret-i cerbeze-i ʿaşḳı ki itdüm der-pīş
2. Deyr-i cevr ü sitem ü ẓulmüne virdüm teşvīş
3. Ṣadme-i muʿcize-i āh ile ol kāfir-kīş
4. Bir nefesde nice biñ kerre müselmān olsun

---

1 HP(44b), P(145b).

*Başlık: P. Merḥūm Rāmī Paşa Ġazelinüñ Her Beytine ʿİzzet Beg ile Müştereken Birer Beyt İnşādıyla Söyledükleri Murabbaʿdur. HP.

III

(1) ḫaber: ḫayr.

(3) gülşene: gülşen-i P. / yāri: pāydı P. / ḳıl: it P.

IV

(4) cān-baḫşına: cān-baḫşuña P.

VI

1. Ben o Nūḥum ki cihān ġarḳa-i ṭūfānumdur
2. Fülkümüñ baḥrı da gird-ābı da siyyānumdur
3. Menbaʿ-ı girye tenūr-ı dil-i sūzānumdur
4. Nice ṭūfān fedā-yı ser-i müjgān olsun

VII

5. Yoḳ mı dükkānçe-i gerdūnda baña bir behre
6. Luṭf içün n'ola taḥammül de idersem ḳahra
7. Rāżiyem nişter-i āzār-ı ṭabīb-i dehre
8. Tek hemān derd-i dil-i zāruma dermān olsun

VIII

1. ʿİzzetā soḥbet-i eşʿārūñ olup eyyāmı
2. Pertevā zībeş-i terbīʿ ile aldı nāmı
3. Bir ḳaç elfāẓ-ı perīşān ise de ey Rāmī
4. Bu ġazel zīver-i mecmuʿa-ı yārān olsun

2

Terbīʿ Ġazel-i ʿİzzet Beg*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Bir ʿabeş şeyʾ göremem olmaya ḥattā lāzım
2. Kimi maẓrūf u kimi ẓarf olur ammā lāzım
3. Çünki var bende bu dil yār-ı dil-ārā lāzım
4. Yaʿni peymāne-i mey-ḫāneye ṣahbā lāzım

II

1. Olsa bir ʿaşḳuma çesbān ḥüsünde yek-tā
2. Seyr ideydüñ nice olurdı cihānda şeydā
3. Ḳays mecnūnlıġı ʿaḳlumca ḳolaydur ammā
4. Keşiş-i silsile-i ṭurra-i Leylā lāzım

VI

(3) girye tenūr-ı: girye-i tennūr P.

2 HP(45b), Ü(45b), P(145a).

*Başlık: HP. Terbīʿ Ġazel-i Āmedī ʿİzzet Beg Efendi Sellema'llāhu Teʿālā Ü.

Terbīʿ Ġazel-i ʿİzzet P.

I

(3) bende: bunda P.

II

(2) ideydüñ: idüp Ü.

III

1. Ṣarf u īrāda çalışmaḳ ne ḳadar külfetdür
2. Āb-rū dökmek ise āh ḳatı ẕilletdür
3. Gerçi dünyālıġı ḳayd eylememek cinnetdür
4. Aralıḳda o daḫi ādeme ammā lāzım

IV

1. ʿArż iderdüñ yaluñuz baña olaydı ḫaberüñ
2. Sükker-i laʿl-i lebüñ āyine-i sīm-berüñ
3. Ḳadr-i ḳand-ı lebi ben farḳ iderüm ki şekkerüñ
4. Bilmege ḳıymetini ṭūṭi-i güyā lāzım

V

1. Cān gibi yār ile ol nūş ki bī-minnet ola
2. Ḫūn-ı dil ise daḫi ʿāḳibet ü sıḥḥat ola
3. İçmem ol bādeyi kim rāyiḥa-i minnet ola
4. Meclis-i şāʿire mey olsa da farżā lāzım

VI

1. Sevemem her güzeli her yeri uygun ise de
2. Zülfi çün beyti muʿaḳḳad ṭolı mażmūn ise de
3. İstemem cāzibesüz ḳāmeti mevzūn ise de
4. Mışraʿ-ı nāzük ü bercestede maʿnā lāzım

VII

1. Pertev añlandı bu mażmūn ile bu ülfetden
2. Dil-rübā ḳaçmaz imiş ʿāşıḳ-ı pür-şöhretden
3. Dimiş ol ġonca-dehen vazgeçemem ʿİzzetden
4. Gülşen-i ḥüsnüme ol bülbül-i şeydā lāzım

III

(1) şarf u: şarf-ı P.

(3) dünyālıgı ḳayd: taḥṣīl-i maʿāş P.

V

(2) ḫūn-ı: ḫūn u P.

VI

(1) yeri: biri Ü.

(3) cazibesiz: cazibesini Ü.

(4) nāzük ü: nāzük-i P.

VIII

1. Himmet-i Neş'et ile buldı bu bī-māye vücūd
2. Ḥāliyā olmada erbāb-ı hünerden maʿdūd
3. Sāye-i Ḥażret-i Üstād ide Ḥaḳ memdūd
4. ʿAbd-ı maḥżam baña ancaḳ bu temennā lāzım

3

Terbīʿ Muṭarraf-ġazel-i ʿİzzet

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Rūy-ı yār nāb-ı meyden lāle-fām olsun da gör
2. Bezm-i nūş-ā-nūşda keyfi tamām olsun da gör
3. Sen o serv-i ser-keşi ser-ḫoş ḫırām olsun da gör
4. Yaʿni ol büt mest olup ibrāma rām olsun da gör

II

1. Āftāb-ı bāde eyler meşrıḳ-ı ḫumdan ẓuḫūr
2. Lemʿasıyla meclis-i rindāna eyler baḫş-ı nūr
3. Ḳuvvet-i maḫmūrı ile rūzı eylerse mürūr
4. Rinde gün ṭoġdığını ṣabr eyle şām olsun da gör

III

1. İşmi Şehnāme yalan mı kilk-i Ṭūsī-i ḫayāl
2. Rüstemi sīmīn-tene itdürmez öyle pāy-mal
3. İştihā vü ṣulḥ ider isterse bī-ceng ü cidāl
4. Aslı var yoḳ ḳıṣṣa-ḫʷān-ı Zāl Sām olsun da gör

IV

1. Çeşm-i mest-i dil-rübā yaz uyḫūsında nāzdan
2. Kirpügi ḳalmaz girüde līk tīr-endāzdan
3. İtdügüñ gördük niyām-ı çeşmini açmazdan
4. Rişte-i ḫūn-rīz-i ġamze bī-niyām olsun da gör

V

1. ʿĀşıḳuñ ḥāl-i perīşānuñ idersin iʿtirāf
2. Rāstı budur sözüñ gel eyleme lāf u güzāf
3. Nāṣıḥā inṣāf idersin sīneñ it mir'āt-ı ṣāf
4. Perçem-i müşgīn-i cānān bī-niẓām olsun da gör

VIII

(3) -P. / Üstād ide: Üstādı idemem Ü.

(4) -P.

3 P(146a).

VI

1. Lā-beḳā cāhında iḳbāl-i ricāl-ı devleti
2. Ḫoş nümāyişle görüp şanma firāvān serveti
3. Naşbı eşnāsında añlanmazsa da keyfiyyeti
4. İnfişālinde ġulüvvi ehl-i dām olsun da gör

VII

1. Şāḳiyā ẓannum rüyādandur sükūtı ṭurması
2. Ol degülse fikr ile tertīb-i meclis ḳurması
3. Yoḫsa yoḳ va'llahi Pertev bu sözüñ uçurması
4. ʿİzzet-i ḫoş-güyı sen ser-germ-i cām olsun da gör

4

Terbīʿ Ġazel-i ʿİzzet Beg

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Sipihr-i terkde tecdīd ile ʿĪsā olan göñlüm
2. Fenāya ne bekāya raġbet-i meylī olan göñlüm
3. Olur cānānuma Mecnūn ile Leylī olan göñlüm
4. Ana ʿārsuzlanur aġyāra müstaġnī olan göñlüm

II

1. Ḫumār-ı derd-i ḥicrüñle saña kim didi kim incit
2. Tek ü tenhā bıraḳ da neş'emendüñ ġayrı bezme git
3. Senüñ ser-mest-i şahbā-yı lebüñdür sāḳiyā ʿafv it
4. Ser-i kūyunda her şeb naʿra-gū gūrī olan göñlüm

III

1. Miyānuñ var mı yoḳ mı eylemezdüm līk daʿvasın
2. Dehānuñ bellemişdüm gerçi ism-i bī-müsemmāsın
3. Süveydāsında naḳş itdükde ḫāl-i yār-sevdāsın
4. Baña maʿnāsını añlatdı bī-maʿnī olan göñlüm

IV

1. Nigā[h-ı] dīde-i bīmāra düşmiş n'işlesün n'itsün
2. Bıraḳsun da ṭabīb-i derd-i ʿaşḳın ya kime gitsin
3. Devā-yı cām ile renc-i ḫumāruñ nice demʿ itsün
4. Benüm sāġar be-dest-i dīde-i sāḳī olan göñlüm

V

1. Cünün menzillerinüñ çāpük-i çālāk raḫşıdur
2. Ḥırām-ı ʿaşḳ ile vādī-i derdüñ cilve-baḫşıdur
3. Ġazālān ile ülfet eyleyen Mecnūn-ı vaḥşīdür
4. O şūḫuñ āşnā-yı çeşm-i āhüsı olan göñlüm

---

4 P(146b).

VI

1. Biraz düşer ʿinān-ı esb-i ẓulmü aldı yek meydān
2. Üzengi parladup çignetmede ḳasduñ yine el-ān
3. Senüñ pā-māl-i ḫayl-i cevrüñ oldı ey şeh-i ḫūbān
4. ʿAlemveş şöhret-i rifʿatle pek belli olan göñlüm

VII

1. Bu derd-i ʿaşḳda Pertev nedür bilmem bu keyfiyyet
2. Bu beyti dir şeh-i mülk-i sitiġnā olsa da elbet
3. Benüm dil-dāruma itdüklerüm maʿẕūr ola ʿİzzet
4. Aña ʿārsuzlanur aġyāra müstaġnī olan göñlüm

5

Terbiʿ Ġazel-i ʿİzzet Beg*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Ben ne ḳayd-ı vuṣlata düşdüm ne ḫavf-ı firḳate
2. Ne barışdum ne bozışdum ne alışdum ḥasrete
3. Dil düşer firḳat deminde ārzū-yı vuṣlata
4. Ḫasta elbet ilticā eyler devā-yı ṣıḥḥate

II

1. Bāġ-ı cennet gibi iken baña ol gül-gūn-iʿzār
2. Yoġ iken cennet güli gibi gül-i rūyında ḫār
3. Var iken şevḳ-ı gül-i ruḫsār-ı āteşnāk-ı yār
4. Eylemem ʿaṭf-ı neẓāre verd-i bāġ-ı cennete

III

1. Ḥāsedüñ renc-i ḥasedle olsa āhı raʿd u berḳ
2. Diyemez bu beyti eşk-i reşki içre olsa ġarḳ
3. Ṭurradan mūy-miyānı eyledüm pīçişle farḳ
4. Ṣarf-ı naḳd-ı mū-şikāfı ḳılmışam bu diḳḳate

IV

1. Tīşe-zenlik pīşesinde oldı bir üstād kim
2. Ḫāme taḥrīrinde ʿāciz itdi nev-īcād kim
3. Bīsütūna yazdı kilk-i tīşe-i Ferhād kim
4. Kūhlar tāb-āver olmaz zūr-ı merd-i himmete

---

5 HP(46a), Ü(46b), P(147a).

*Başlık: HP. Terbīʿ Ġazel-i Ḥażret-i Āmedī ʿİzzet Beg Efendi Sellema'llahu Teʿlā Ü.

V

1. Ey dil-i şeydā yeter itdüñ bu ʿaḳla yelkeni
2. Hīç bilür misin nice dīvānesin āyā seni
3. Derd-i ʿaşḳ-ı dil-rübāya hep sen uġratduñ beni
4. Tevbe olsun baʿd-ez-īn ey dil senüñle ülfete

VI

1. Vaṣf-ı saḥbā-yı lebüñ ḥācet mi idem saña ben
2. Görmeyen bilmez anı ancaḳ bilür anı gören
3. ʿAḳs-i reng-i laʿl-i nābuñmış beni ser-mest iden
4. Vāḳıf oldum sāḳiyā şahbādaki keyfiyyete

VII

1. Bu ʿināyātuñ teşekkür ideyüm ḳanġısına
2. Ḥaḳḳına ben ʿāciz ü bī-çārenüñ böyle dine
3. İltifāt-ı Ḥażret-i Pertev bugünlerde yine
4. Olmada bāʿiş suḫan-güyī-i kilk-i ʿİzzete

VII

(3) günlerde: demler HP, Ü.

ŞARKILAR

1

Şarḳı

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Raḳṣ idince sen o ḫūb-āvāz ile ey dil-nevāz
2. ʿİşve-i mümtāz ile bulmaz mısın yā imtiyāz
3. Sāzlar ārām idüp raḳḳāṣlar ṭursun biraz
4. Bezm-i ḫāṣa raḳṣ u āvāzuñ yeter raḳḳāṣ u sāz

II

1. Eyler isen eyle nālān bu dil-i nālendeyi
2. Ḥalḳa rüsvā itme tek ʿaşḳuñ ile efgendeyi
3. Şav başından bu gice ḫ̆ānendeyi sāzendeyi
4. Bezm-i ḫāṣa raḳṣ u āvāzuñ yeter raḳḳāṣ u sāz

III

1. Çün zülāl-ı vuṣlatuñda mevc urur āb-ı ḥayāt
2. Cünbiş ü āmān raḳṣuñdan ayā perī-simāt
3. Sen ki mevcūd olasın ġayre ne mümkin iltifāt
4. Bezm-i ḫāṣa raḳṣ u āvāzuñ yeter raḳḳāṣ u sāz

IV

1. Pertevā şimden girü ölsem de artıḳ ġam yemem
2. Şöyle bir raḳḳās seyretdin ki oldum muġtenem
3. Baʿd-ez-īn hem güş-ı sāz u seyr-i raḳḳāṣ eylemem
4. Bezm-i ḫāṣa raḳṣ u āvāzuñ yeter raḳḳāṣ u sāz

2

Şarḳı

Müstefʿilātün müstefʿilātün

I

1. Ey gül tebessüm bilmez misin sen
2. Ey büt tekellüm bilmez misin sen
3. Ṭarz-ı teraḥḥum bilmez misin sen
4. Raḥmuñ mı yoḳ inṣāfuñ mı yoḳdur

II

1. Ṭabʿuñ vefāya mā'il mi olmaz
2. Yoḫsa raḳībān kā'il mi olmaz
3. Bilmem fiġānum vāṣıl mı olmaz
4. Raḥmuñ mı yoḳ inṣāfuñ mı yoḳdur

---

1 P(170b).

2 HP(54a), Ü(55a), P(171b).

III

1. Efgendenem ey şūḫ-ı cihānum
2. Üftādenem ey ser-keş fidānum
3. Yoḳ hāke meylüñ serv-i revānum
4. Raḥmuñ mı yoḳ inṣāfuñ mı yoḳdur

IV

1. Ey bī-ḥaḳīḳāt ey bī-mürüvvet
2. Hep Perteve cevrüñ itdüñ ʿādet
3. Aġyāra ammā ey bī-fütüvvet
4. Raḥmuñ mı yoḳ inṣāfuñ mı yoḳdur

3

Şarḳı*

Feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Seni özler seni bu cān-ı nizār
2. Gel gel ey ince miyānum gel gel
3. Seni gözler seni bu bülbül-i zār
4. Gel gel ey ġonca-dehānum gel gel

II

1. Ġayrı ṭomār-ı firāḳı dürelüm
2. Varaḳ-ı daʿvet-i vaṣlı görelüm
3. Biz de sāyeñde safālar sürelüm
4. Gel gel ey serv-i revānum gel gel

IV

(1) bī-mürüvvet: bī-fütüvvet Ü.

(3) bī-fütüvvet: bī-mürüvvet Ü.

3 HP(54b), Ü(55a), P(171a), EE(68a), AE1(86b).

*Başlık: Murrabaʿ-ı dīger EE.

Murabbaʿ-ı dīger Ḫoş-āyende AE1.

Murabbaʿ H.

Not: Bu şarkı EE, AE1 ve H nüshalarında murabba olarak geçmektedir.

I

(1) cān-ı: cān u P.

(3) gözler: özler AE1.

II

(1) ṭomār-ı: ṭomārı P.

III

1. Ecnebīler bu gice dūr olsun
2. Ḫāne-i ġamkededе sūr olsun
3. Bezmimüz vaṣluñ ile nūr olsun
4. Gel gel ey māh-ı cihānum gel gel

IV

1. Çeşm-i giryānumı luṭfuñ ile sil
2. ʿUḳdemüz ḥall ola dirseñ gül açıl
3. Pertevüñ dilde nihān rāzını bil
4. Gel gel ey nādire-dānum gel gel

4

Şarḳı*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Sāye-i zülf-i dil-āvīzüñde olsam kām-rān
2. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür
3. Cāna cān ḳatsaḳ ber-ā-ber yatsaḳ ey şūḫ-ı cihān
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

II

1. Nāfa dek itseñ güşāde tügme-i sīmīn-berüñ
2. Aġzıma virseñ şeker gibi leb-i cān-perverüñ
3. Eyleseñ teslīm ser-tā-pā tenüñde her yerüñ
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

IV

(1) giryānumı luṭfuñ: giryānlarumı luṭf EE, AE1, H.

(2) ʿuḳdemüz: ʿuḳdeler EE, AE1, H. / gül: gün Ü.

(3) rāzını: zārın HP, P.

4 HP(54b), P(153a), EE(69a), AE1(87b), H(76a).

*Başlık: Murabbaʿ-ı dīger P, -EE.

Murabbaʿ-ı dīger Şūḫ-edā AE1.

Murabbaʿ-ı lāubālīyāne H.

Not: Bu şarkı P, EE ve AE1 nüshalarında murabbaʿ olarak geçmektedir.

I

(2) itseñ: itsen P.

(4) itseñ: itsen P.

II

(1) tügme-i sīmīn-berüñ: tügmesini ol ḫerüñ P.

(2) virseñ: virsen P.

III

1. Ḳoḳlasam sünbül gibi zülfüñ emüp gerdānuñı
2. Giryesin terk itse ṭıfl-ı dil görüp pistānuñı
3. Şemʿ-i bezmāsā yanup seyr eylesem her yanuñı
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

IV

1. Yalıñuz seyrüñle dil-sīr olamam ey nāzenīn
2. Hey'etin görmekle añlansun mı ṭuʿm-ı engebīn
3. Cisme cān gibi ḥulūl itmek diler cān-ı ḥazīn
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

V

1. Kām-yāb eylersin ʿuşşāḳı olursun nāmdār
2. Ḳadrüñ artar sevdigüm bi'llah görürsün iʿtibār
3. Pertev alup meh gibi daḫi bulursun iştihār
4. Vuṣlatuñla ber-murād itseñ beni neñ eksilür

5

Şarḳı*

Feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Āteşīn-sāġar-ı laʿlüñ lebüme
2. Yana ḳo ḳo yana cānum yana ḳo
3. Ḳo lebüñ baḳma bu tāb u tebüme
4. Yana ḳo ḳo yana cānum yana ḳo

IV

(2) hey'etin: hey'etüñ P. / ṭaʿm: tabʿ-ı P.

(3) cisme: cism-i EE, AE1.

V

(2) ḳadrüñ: ḳadr EE.

(3) bulursun: olursun P.

5 HP(55a), P(151b), EE(69a), AE1(87a), H(75b).

*Başlık: Murabbaʿ-ı dīger P, EE.

Murabbaʿ-ı dīger der-Medḥ-i Yana ḳo AE1.

Murabbaʿ H.

Not: Bu şarkı P, EE, AE1 ve H nüshalarında murabbaʿ olarak geçmektedir.

I

(1) laʿlüñ: laʿlīn P.

(3) tāb u: tāb-ı P.

II

1. Dūd-ı āh almadur ey meh ḫūyuñ
2. Olmaya ḳara ḳaçan şeb-būyuñ
3. Cānumı yaḳsa da ḫüsn-i rūyuñ
4. Yana ḳo ḳo yana cānum yana ḳo

III

1. Nār-ı ʿaşḳa bu sebeb verzişüme
2. Bu semendercesine cünbişüme
3. Ḳo elüñ sīneme baḳ süzişüme
4. Yana ḳo ḳo yana cānum yana ḳo

IV

1. Nālemüz oldı rebāb-ı ʿaşḳuñ
2. Cānımuz oldı kebāb-ı ʿaşḳuñ
3. Sāġar-i ḳalbe şarāb-ı ʿaşḳuñ
4. Yana ḳo ḳo yana cānum yana ḳo

V

1. Gül-i dārçın mı nesin bilmem sen
2. Hem yaḳup cānı hem eylersin şen
3. Cāna ḳosañ daḫi nār-ı gülḫen
4. Yana ḳo ḳo yana cānum yana ḳo

II

(3) ḫüsn-i: ḫüsn ü P.

(4) -AE1.

IV

(3) ḳalbe: ʿaşḳa P, AE1.

V

(3) ḳosañ: ḳosan HP, P.

6

Şarḳı*

Feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Saña pek ḳaynadı ḳanum yana ḳo
2. Yana ḳo rūh-ı revānum yana ḳo
3. Nār-ı ʿaşḳuñ ile cānum yana ḳo
4. Yana ḳo rūh-ı revānum yana ḳo

II

1. Bir yana ḳo ġam-ı neng ü ʿārı
2. Ey göñül yolına ṣarf it varı
3. Ḥāluñ ʿarż eyle bu sözle bāri
4. Yana ḳo rūḥ-ı revānum yana ḳo

III

1. İdicek cāmesini ḳara ḳaçan
2. Gün doġa baḫt-ı siyehkāre ḳaçan
3. ʿĀşıḳ-ı zāra ider çāre ḳaçan
4. Yana ḳo rūh-ı revānum yana ḳo

IV

1. Perçemi gül-ruḫunuñ sünbülidür
2. Būy-ı sünbülleri dārçın gülidür
3. ʿĀşıḳuñ hem güli hem bülbülidür
4. Yana ḳo rūh-ı revānum yana ḳo

---

6 HP(55b), P(149a), EE(68b), AE1(87a), H(75b).

*Başlık: Murabbaʿ-ı dīger P, EE.

Murabbaʿ-ı dīger der-medḥ-i yana ḳo AE1.

Murabbaʿ H.

Not: Bu şarkı P, EE, AE1 ve H nüshalarında murabbaʿ olarak geçmektedir.

II

(1) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 2. mısra ile yerdeğişmiştir.

III

(3) çāre: kara P.

İBTİDĀ-I TAḪMĪSĀT*

I

Taḫmīs-i Naʿt-ı Şerīf-i Cūdī ki Üstād-ı Kerāmet-penāh Ḥażret-i Neş'etest*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Ḫışālüñ ʿafv-ı sāz-ı müẕnibāndur yā Resūla'llāh
2. Maḳālüñ rūḥ-baḫş-ı mürdegāndur yā Resūla'llāh
3. Viṣālüñ ḫasta-i hicrāna cāndur yā Resūla'llāh

4. Cemālüñ maṭlab-ı cān u cihāndur yā Resūla'llāh
5. Ḫayālüñ cilve-baḫş-ı ʿāşıḳāndur yā Resūla'llāh

II

1. Sen ol maḥbūb-ı müsteṣnā-yı Mevlāsın ki destüñde
2. Sen ol miḥmān-ı ḫāṣṣ-ı Ḥaḳ Teʿālāsın ki destüñde
3. Sen ol ṣulṭān-ı taḫt-ı ʿarş-ı ʿālāsın ki destüñde

4. Sen ol refref-süvār-ı ʿālem-ārāsın ki destüñde
5. Şihāb u māh-ı nev tīr ü kemāndur yā Resūla'llāh

III

1. Ayā şāh-ı rüsül v'ey mücrimānuñ maʿẕeret-ḫ̆āhı
2. Muḫayyer gerçi her bir muʿcizeñ va'llahi bi'llāhi
3. Ġazāda teşnegān oldı yem-i iḥsānuña māhi

4. Kesildi tīġ-i engüştüñle çarḫuñ cünne-i māhı
5. Bu iʿcāzuñ müşārün-bi'l-benāndur yā Resūla'llāh

---

*Başlık: H.

1 HP(10b), Ü(6b), P(107a), EE(55b), AE1(70a), H(60b).

*Başlık:HP. Taḫmīs-i Naʿt-ı Şerīf-i Cūdī Üstād-ı kerāmet-penāh Ḥażret-i Neş'et Sellemehu'llāh Ü .

Naʿt-ı Şerīf-i Cūdī Taḫmīs-i ṣāḥib-i dīvān P.

Taḫmīs-i Naʿt-ı Şerīf-i Cūdī EE .

Taḫmīs-i Naʿt-ı Şerīf-i Cūdī-i merḥūm H.

II

(2) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 2. ile 3. mısralar yer değişmiştir.

(5) tīr ü: tīr-i H.

III

(3) iḥsānuña: iʿcāzuña Ü, P, EE, AE1, H.

(5) bi'l-benāndur: bi'l-beyāndur Ü.

IV

1. Vesīle olmayaydı gelmeme ey kāş ümm ü eb
2. Ki ʿişyān ü tebehkārīde geçdi vaḳt u ānum hep
3. Siyeh-rūyem siyeh-rūzem siyeh-baḫtam siyeh-kevkeb

4. Şeb-i ġafletde ḳaldum nār-ı ʿaşḳuñdur baña maṭlab
5. Ḳapuñda bir çerāġ ile uyandur yā Resūla'llāh

V

1. Yazar münşī-i raḥmet levh-i nīkāna benüm nāmum
2. Ḳılar mihr-i hidāyet puḫte bir gün mīve-i ḫāmum
3. İder şems-i ʿināyet rūz-ı rūşen Pertevā şāmum

4. Tebāşīr-i şefāʿat maḥv ider rūy-ı siyeh-fāmum
5. Bu iḥsānuñla Cūdīyi utandur yā Resūla'llāh

IV

(1) kāş: gülşen-i AE1. / ümm: ced P, EE, AE1, H.

(2) ʿişyān ü: ʿişyān-ı P, AE1.

(3) siyeh-rūzem: siyeh-baḫtam P, EE, AE1, H. / siyeh-baḫtam: baḫtum Ü; siyeh-rūzem P, EE, AE1, H.

(4) ʿaşḳuñdur: ʿaşḳuñla P, AE1.

V

(1) raḥmet: ḳudret P, EE, AE1, H. / nīkāna: peykāna P, AE1.

(2) puḫte: baḫta P.

(3) rūz-ı rūşen: rüzveş hem P.

(5) utandur: uyandur AE1.

2

Taḫmīs-i Türkī be-merṣiye-i Fārısī Ḥażret-i İmām Ḥüseyn Raḍiya'llahu ʿAnha li-Cenāb-ı Ḫᵛāce Nuṣret Efendi Raḥmetu'llah*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Her muḥarremde olur tecdīd-i taḳvīm-i velā
2. Bu zamāndur ehl-i derde mevsim-i ḥüzn ü bükā
3. Gerçi her dem dilde fikr-i vaḳʿa-i dehşet-fezā

4. روزعاشورا ستروزماتم آل عبا
5. بوی خون آید کنون از سمت دشت کربلا

II

1. Oldıġı demdür bu dem maḥzūn derūn-ı ehl-i beyt
2. Mevc urur Meşhedde ḫūn-ı lāle-gūn-ı ehl-i beyt
3. Dīdeler pür-ḫūn gerek hem çün ʿuyūn-ı ehl-i beyt

4. کربلا امروزدرباشدزخون اهل بیت
5. کر نهٔمحزون معزوری ندانی ماجرا

III

1. ʿArş u kürs u āsmān u vaḥş u ṭayr-ı ehl-i arż
2. Birbirinden mātem içün naḳd-i efġān aldı ḳarż
3. Ehl-i dil yārān-ı derde sen de ḳıl bu beyti ʿarż

4. دشمنی بادشمن آل عبافرضست فرض
5. حب فی اللهبغض فی الله راشنو ازمجتبا

---

2 HP(9b), Ü(72b), P(109a), EE(56a), AE1(70a), H(60b).

*Başlık: HP. Taḫmīs-i Türkī be-Fārısī Merṣiye-i Cenāb-ı Ḫᵛāce Nuṣret Efendi ʿAleyhi'r-Raḥme Ü.

Taḫmīs-i Türkī Be-Fārısī Merṣiye-i Cenāb-ı Ḫᵛāce Nuṣret Efendi P.

Taḫmīs-i merṣiye-i Nuṣret EE, -AE1.

Taḫmīs-i merṣiye-i Nuṣret el-merḥūm H.

III

(1) kürs u: kürsi P. / vaḥş u: vaḥş-ı P. / ṭayr-ı: ṭayr u P, Ü.

(3) bu: -EE.

IV

1. Oldılar bādī o aẓlemler bu kār-ı derheme
2. Ḳıydı ol bī-dīnler Āl-i Resūl-i Ekreme
3. Gelmedi eslāf ü aḫlāfında beñzer ādeme

4. ازتة دل بريزيدوتابعان اوهمة
5. لعنتى بر كش كةزان مسرور كرددمرتضى

V

1. Eyleseñ biñ yıl eger bīhūde taḳlīb-i varaḳ
2. Bu rumūzuñ fehmi nā-mümkin birin nehc ü nesaḳ
3. Ger muḥibb-i ḫānedān iseñ sözümden al sebaḳ

4. فتوىٔ فقهة محبت دادمت از دين حق
5. رافضى شواندرين يكمسئلةبهرخدا

VI

1. Müstehaḳḳ-ı laʿn u nefrīndür çü şeyṭān-ı laʿīn
2. Cānına olsun hezārān laʿnet ü nefrīn ḳarīn
3. Nehy-i nefrīn eyleyen kimseyle olma hem-nişīn

4. آنكة منع لعنت ايشان كندميدان يقين
5. كز مسلمان نى نميداندبغير از نفى لا

IV

(2) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 3. mısradır.

(3) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 2. mısradır. / aḫlāfında: aḫlaḳında P, H.

V

(3) muḥibb-i: maḥabbet Ü.

VI

(1) Az gelür bi'llah Yezīd-i kāfire lafẓ-ı laʿin P, EE, AE1, H.

(2) Cānına şıçsun kilāb-ı evvelīn ü āḫirīn P, AE1, H. EE nüshasında ise mısrada "Cānına 'sat, çim, sin, vav, nun' kilāb-ı evvelīn ü āḫirīn" tek tırnak içerisindeki harflerle sah yapılmıştır.

VII

1. Pertevā Āl-i Resūlem ḥamdüli'llah bī-gümān
2. Eylerüm ceddüm Ḥüseyn-i Murtażā içün fiġān
3. Hem muḥibbāna muḥibbüm hem ʿadūya ḫaşm-ı cān

4. دوستی با دوستانش دشمنی با دشمنان
5. دین من اینست نصرت حق دین مصطفی

3

Taḫmīs-i ġazel-i Şerīf Cenāb-ı Üstād-ı kerāmet-penāh u feyż-i iktisāb*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Rızḳ-ı maḳsûmı ṭaleb maḥż-ı ḫaṭā geldi bana
2. Güşiş-i kesb-i nevā ṭarz-ı gedā geldi bana
3. ʿAşḳdan ġayrısın istekde ḥayā geldi bana

4. Sūd-ı sevdā-yı maḥabbetle ġınā geldi bana
5. Kāle-i kām hevāsından ibā geldi bana

II

1. ʿAşḳdur çünki benüm mülk-i dilümde sulṭān
2. Ḫilʿat-ı cismi giyüp ḫidmetin itmekde revān
3. Ḥāşılı ʿaşḳuma her câme degüldür cübbān

4. Tār u pūdı olalı câme-i ʿaşḳuñ reg-i cān
5. Pīrehen rişte-i Meryemle ḳabā geldi bana

VII

(1) Pertevā: Pertev-i Ü Pertevem EE, AE1.

(3) muḥibbüm: muḥib EE.

3 HP(11a), Ü(7a), P(109b).

*Başlık:HP. Taḫmīs-i ġazel-i Şerīf Cenāb-ı Üstād-ı kerāmet-penāh Sellemehu'llah Ü. Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Neş'et Efendīmiz P.

(3) ʿaşḳdan: ʿaşḳuñdan Ü.

II

(3) câme: cān Ü cām P.

(4) tār u pūdı: tārı būdı P.

III

1. Ḥüsn-i sūruña tenezzüldedür ānen ānā
2. Ḫaṭ ber-āverligi yād itme misin aḥyānā
3. Ṣarf-ı ẕihn ʿāḳibet kāra irer çün dānā

4. Añlama rīş-i behiştī ḫaṭ-ı sebzüñ cānā
5. Dime ḥüsnüñdeki menşūr baḳa geldi bana

IV

1. Çemenüñ vaḳt-ı bahār ile açılmam gülemem
2. Bülbülüñ nāle vü zār ile açılmam gülemem
3. Gül ü gülzār-ı medār ile açılmam gülemem

4. Gülşenüñ ġonca hezār ile açılmam gülemem
5. Dinlemem bülbüli gül būyı fenā geldi bana

V

1. Neşʿe-i ḥālet-i bī-hūşī-i dil serde iken
2. Ne zemīn ü ne semā ʿadd olınur yerde iken
3. ʿĀlem-i ġarḳ bu farḳ ʿālemine perde iken

4. Bī-ḫodī deşt-i beyābānına güm-kerde iken
5. Nāle-i ney-i ceres rāh-ı Ḫudā geldi bana

VI

1. Ḫalli düşvār idi pek ḳufl-ı hadīd-i fetḥin
2. Nā-gehān müjde-resi gelḍi kilīd-i fetḥin
3. Hele gördük eṣer-i pākin ümīd-i fetḥin

4. Der-i feyż-i keremüñ virdi nüvīd-i fetḥin
5. Seḥerīce yelerek peyk-i ṣabā geldi bana

III

Not: Ü nüshasında III. Bent ile IV. Bent yer değişmiştir.

(1) ḥüsn-i: ḥüsn ü P.

IV

P nüshasında IV ve V kıtalar yer degişmiştir.

VI

(1) hadīd: cedīd P.

VII

1. Şād u ḫandān oluram eyleyicek ʿarż-ı cemāl
2. Yār-i dīrīnedür ol hīç vire mi ḥüzn ü melāl
3. Aña taʿẓīm-i ʿaẓīm itmemege var mı mecāl

4. Mihmān-ḫāne-i dilden kim ider istiṣḳāl
5. Ġam-ı ʿaşḳ ise gelen ḫoş u ṣafā geldi baña

VIII

1. Bir güherdür suḫan-ı Ḥażret-i Üstād-ı Cihān
2. Ki sezā itseler āvīze-i ʿarş-ı Raḥmān
3. Didi manẓūmesine bunı idüp silk ü beyān

4. Genc-i bād-āver-i ṭabʿumda güher bī-pāyān
5. İtsem īṣār n'ola bād-ı hevā geldi baña

IX

1. Pertevā Ḥażret-i Üstād o veliyyü'n-niʿmet
2. Kārı ser-cümle kerem cümle kelāmı ḥikmet
3. Baḳ me'ālinde bu beytüñ ne dir eyle diḳḳāt

4. Tāc-ı faḫr-ı felege bir naẓar itdüm Neş'et
5. Mürde destārı gibi rū-be-ḳafā geldi baña

VII

(1) şād u: şād-ı Ü.

(3) silk ü: silk-i Ü.

(4) güher: gühere Ü.

(5) īṣār: iṣā Ü.

IX

(3) eyle: ise Ü.

4
Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Üstād-ı Ṣāḥib-Reşād*

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I

1. Şem‘a zer-efser ile nūr-ı hidāyet gelmez
2. Ser-fürū itmeyene rif‘at u devlet gelmez
3. Olsa pervāne melek müma beşāret gelmez

4. Tāc-ı iḳbāl ile her ser-keşe rif‘at gelmez
5. Fāḫte olsa hümā serve sa‘ādet gelmez

II

1. Nā-pesendi göremem meslek-i rengīnümde
2. Ḳahr u lütfuñ ikisin bir bilürüm dīnümde
3. Şākir ü şākī bulınmaz reh-i āyīnümde

4. Āb-ı tīġ āb-ı beḳā bir leb-i temkīnümde
5. Fāriġam ḫāṭıruma şükr ü şikāyet gelmez

III

1. Olsa cennet gibi kāşānemüz ābād yine
2. Bendemüz olsa da her bende vü āzād yine
3. Genc-i bād-āver-i tāb‘ itse de imdād yine

4. Naḳd-ı gencīne-i dil olsa da īrād yine
5. Biz ḳalender-revişüz bizlere şervet gelmez

---

4 HP(11b), Ü(8a), P(110b), AE1(71b), H(81a).

Not: AE nüshasında der-kenarda yer almaktadır.

*Başlık: HP Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Üstād Ṣāḥib Reşād Sellemehu'llahu Te‘ālā Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Neş'et P.

Taḫmīs-i ġazel-i Cenāb-ı Üstād-ı Kerem-mu‘tād AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i Bīdil Ḥażret-i Neş'et-i ‘ālīşān li-cenāb-ı Pertev-i Mu‘ciz-beyān H.

I

(4) rif‘at: reft H.

II

(2) ḳahr u luṭfuñ: luṭf u ḳahruñ AE1, H.

(4) beḳā: Ḥızr Ü, AE1, H.

(5) şükr ü: şevke P.

IV

1. Cümle-i nāsda var ṭūl-ı emel sevdāsı
2. Müteḥayyir gerek aʿlāsı gerek ednāsı
3. Hīç dükenmez bu taʿayyüşle cihān ġavġāsı

4. Olsa mīz-āb-ı ʿatāyā-yı felek mecrāsı
5. Sebzezār-ı emel ü ḫırṣa ḳanāʿat gelmez

V

1. İdemem Ḥażret-i Üstādı esātīze şerīk
2. Ki olınmış aña iḳlīm-i maʿārif temlīk
3. Eyle bu beyt-i şerīfi ile Pertev tebrīk

4. Şad hezārānı gül ü gülşen-i maʿnīnüñ līk
5. Neş'egāh-ı suḥana bir daḫi Neş'et gelmez

5

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Üstād-ı kerāmet-penāh*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

I

1. ʿAceb ki raġbet-i dil nāliş-i nihāna mı yoḳ
2. Şikāyet-i elemüm yoḫsa yāne yāne mi yoḳ
3. Yaḫud ki derd ü ġamum defʿine nişāne mi yoḳ

4. İzāle-i ġam u endūhuma bahāne mi yoḳ
5. Fiġān u āh-ı ciger sūz-ı ʿāşıḳāne mi yoḳ

---

(2) aʿlāsı gerek ednāsı: ednāsı gerek aʿlāsı AE1.

V

(1) üstādı esātīze: üstād esātīz P; üstāda esātīzi AE1; üstāda esātīz H.

(2) maʿārif: maʿānī AE1.

(4) gül ü: gelür Ü, P, AE1.

5 HP(12a), Ü(8b), P(111a).

*Başlık: HP. Taḫmis-i ġazel-i Ḥażret-i Üstād-ı kerāmet-Penāh u Reşād-ı Destgāh Ü.

Taḫmis-i ġazel-i Ḥażret-i Neş'et P.

I

(3) derd ü: derd-i Ü, P.

(5) sūz-ı: sūzı Ü. / ʿāşıḳāne: şifāne Ü.

II

1. Senüñ hep eyledigüñ vaʿde vaʿde-i ferdā
2. Kümüna beñzedürüm ben de kendümi ammā
3. İnanmadum mı inandum mı eylemem ifşāʿ

4. Telāş-ı vaʿd-ı vişāle sebeb nedür cānā
5. Yalan mı yoḳ güzelüm ʿözr-i ʿārifāne mi yoḳ

III

1. Bozuldı cūşiş-i giryemle naẓm-ı rengīnüm
2. Bütünce ḥālet-i ʿaşḳuñla gitdi temkīnüm
3. Mey-i maḥabbete nuḳl oldı cān-ı şirīnüm

4. Şarāb-ı laʿl-i firāḳuñ sirişk-i ḫūnīnüm
5. Ḫumār-ı ṣubḥ safāda mey-i şebāne mi yoḳ

IV

1. Bu ʿaşḳ içinde daḫi olsa bir yeni ḳānūn
2. Pür olsa āhu-nigehlerle ser-te-ser hāmūn
3. Yine güzel bulamam Ḳayṣ olursa rāh-nümūn

4. Remīde mi ʿacebā āhuvān-ı çin-i cünūn
5. Güzel mi yoḳ bilemem nāz-ı nāzükāne mi yoḳ

V

1. Uçardı mürġ-i dilüm bī-mecāldür yoḫsa
2. Muḳayyed eyleyen ol ẓaʿf-ḥāldür yoḫsa
3. Ṭutan ne cāh ü merātib ne māldür yoḫsa

4. Bu mürġ-i zāra tenezzül muḥāldur yoḫsa
5. Hümā-yı ṭabʿuma Neş'et bir āşiyāne mi yoḳ

IV

(1) daḫi: eger P. / yeni: iki HP.

(2) pür: yer HP.

(3) rāh-nümūn: āh-nümūn Ü.

V

(3) cāh ü: cāh-ı Ü.

VI

1. Efendimüñ keremin hem kerāmetin bilürüm
2. Hemīşe kārı ʿināyetdür ʿādetin bilürüm
3. Ḳuṣūr-ı bendeye baḳmaz ʿināyetin bilürüm

4. Hemāre Pertev luṭf u ḥimāyetin bilürüm
5. İẕāle-i ġam u endūhuma bahāne mi yoḳ

6

Taḫmīs-i ġazel-i Üstād Sellema'llahu Teʿālā

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Maḥremān-ı dilimüñ sākin ü āvāresi var
2. Biribirine kev[ā]kib gibi neẕẕāresi var
3. Dāġdāġ-ı dil ile eşküñ ʿaceb arası var

4. Dīdede eşk-i derūnuñ nice biñ yarası var
5. Āsmān-ı dilimüñ ṣābit ü seyyāresi var

II

1. Merḥametsiz şu sitem-kāri-i dehrī gör kim
2. Şu zen-i ḳaḥbe-i mekkāre-i dehrī gör kim
3. Be şu vaḥşī be şu ġaddāre-i dehrī gör kim

4. Sitem-i Hind-i ciger-ḫ̆āre-i dehrī gör kim
5. Eşkimüñ ḳaṭrelerinde cigerüm pāresi var

III

1. Leyle-i maʿşiyeti tevbe ider nūr-ı nehār
2. Jeng-i rūy-ı siyehe mışḳaledür istiġfār
3. Ẓulmet-i cürmi görüp ye's getürme zinhār

4. Merdüm-i dīde olur maẓhar-ı feyż-i envār
5. Rū-sepīdān-ı ümīdüz yüzümüz ḳarası var

VI

(1) keremin: keremüñ Ü, P. / kerāmetin: kerāmetüñ P.

(4) Pertev: Perteve P.

6 Ü(9a).

I

(2)Orijinal metinde "kevkeb" yazılmış ancak "kevākib" olmalıdır.

(5) Orijinal metinde "ṣābit seyyāresi" yazılmış ancak "ṣābit ü seyyāresi" olmalıdır.

IV

1. Añılur bunca zamāndur küremādan Ḫātem
2. Māl ü cān beẕli ile oldı o memdūḥ-ı ümem
3. Varını virmeyene kim didi o erbāb-ı himem

4. Ṣanma dīnār ü diremle olur aṣḥāb-ı kerem
5. Māhiyānuñ daḫi ḫaylī pulu var pāresi var

V

1. Bellidür ʿāşıḳ olan gerçi ġamı pinhāndur
2. Rāz-ı pinhānını her ḥāli anuñ güyāndur
3. ʿArṣa-ı ʿaşḳda çün ṭop ser-i ġalṭāndur

4. Serserī çarḫ gibi sersem ü ser-gerdāndur
5. Her kimüñ sīnede dāġ-ı ġam-ı meh-pāresi var

VI

1. Diyeli rişte-i ünsi bu cihāndan üz kes
2. Olsa ʿanḳā degül ʿindümde benüm perr-i meges
3. Nesine meyl ide göñlüm nedür ol herze-res

4. ʿĀlemüñ çeşmi bu dil-dāra mühim-sāz-ı teres
5. Be ne çoḳ fāḥişe dünyā zen-i zen-pāresi var

VII

1. Ṭıbb-ı ʿaşḳa ideliden beri Pertev verziş
2. İderim çāre-i derdi dil-i zāra güşiş
3. ʿĀciz olduḳda ilācında be-ḫüzn ü nāliş

4. Neş'ete ḥāl-i dil-i zārdan idem pürsiş
5. Didi bī-çāre-i ʿaşḳuñ nice biñ çāresi var

7

Taḫmīs-i Ġazel-i Ḥażret-i Üstād-ı Ṣāḥib-Reşād*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

1. Ḫāle çesbān biz der-i cānānda ḫıdmet beklerüz
2. Şanki derbān-ı şehiz bāb-ı sa‘ādet beklerüz
3. Līk biz o bābda bā-ferr ü ḥaşmet beklerüz

4. Hāksārānuz velī dergāh-ı devlet beklerüz
5. Leşker-i sulṭān-ı ‘aşḳuz kim velāyet beklerüz

II

1. Bu ḥażīż-i ḫākde bālālanursak çoḳ degül
2. Faḫr idüp biraz eger a‘lālanursak çoḳ degül
3. Nāzlanup pervāza istiġnālanursak çoḳ degül

4. Ḳuşca yoḳ mı ḳadrimüz ‘anḳālanursak çoḳ degül
5. Biz de idüp inzivā ḳāf-ı ḳanā‘at beklerüz

III

1. Göñle hey heyler gelür anduḳça ‘aḳlı gāh gāh
2. İmtizāc eyler mi bir kişverde iki pādşāh
3. Birbirin şındurmaḳ encāmında çün bī-iştibāh

4. Olmasun mülk-i cünün tārāc-ı ‘aḳl-ı ġam-sipāh
5. Bir bölük delü göñüllüyüz ki nevbet beklerüz

---

7 HP(13a), Ü(10a), P(112a).

*Başlık: Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Üstād Sellema’llahu Te‘ālā ve īfāhu Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Neş’et P.

I

(1) ḫāle: ḫāl P.

(2) derbān-ı şehiz: derbān şehr-i P.

III

(5) delü: ulu Ü.

IV

1. Mālik-i gencīne bir dil ṣāḥibiyüz çünki biz
2. Dilde yoḳ yoḳ her ne olsa göñlümüzden isterüz
3. Öyle ancaḳ bir ʿināyet ola ele gitmezüz

4. Dergeh-i dilde muḳīmüz bir gedā deryūzeyüz
5. İdüp ümmīd-i kerem bāb-ı ʿināyet beklerüz

V

1. Sicn-i müʿmin cennet-i küffārdur çün bu serā
2. ʿĀlem-i kevn ü fesād oldıġıdur nāmı be-cā
3. Bu ḫarāb-ābādda ümmīd-i rāḥatdur ḫaṭā

4. Buldılar eslāfımuz āsāyiş-i mülk-i beḳā
5. Bu güẕergāh-ı fenāda biz de nevbet beklerüz

VI

1. Dār-ı dünyā kiştgāh-ı āḫiretdür didiler
2. Her ne ekdiyse bugün yarın varan anı biçer
3. Bizde yoḳ öyle ʿamel luṭf eyleye Mevlā meger

4. Bir gürūh āvāreyüz bī-kişt ü bī-kesb ü hüner
5. Dergeh-i Ḥaḳdan hemān iḥsān ināyet beklerüz

VII

1. Bāde-nūşīnüñ ḫumāra vardıġın bil ġāyetin
2. Teşne-cū olduḳca Pertev añ veliyyü'n-niʿmetin
3. Gör bu beyti görme artıḳ bāde görmek niyyetin

4. Añladuḳ gerçi ḫumār-ı neş'esin keyfiyyetin
5. Çār u nā-çāruz bu neş'egehde Neş'et beklerüz

IV

(3) ola: olsun Ü, P.

V

(2) oldıġıdur: oldıġındur Ü. / nāmı: tāmı P.

(4) āsāyiş: ārāyiş HP.

VI

(4) bī-kesb ü: bī-kesb-i P.

VII

(2) teşne-cū: neş'e-cū Ü. / niʿmetin: niʿmetüñ P.

(3) görmek: görme P.

8

Muṭarraf Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Üstād*

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

I

1. Heves-i zülf-i yār var serde
2. Sünbül-i müşg-bār var serde
3. Yārdan bergüzār var serde
4. Fikr-i ḫaṭṭ-ı ġubār var serde
5. Ser-gerānum ḫumār var serde

II

1. Zer-i ḫāliṣ ʿayārdur ḳalbüm
2. Didigüm rütbe vardur ḳalbüm
3. Ḫayli pür-iʿtibārdur ḳalbüm
4. Ṣan zer-i sikkedārdur ḳalbüm
5. Sikke-i Şehryār var serde

III

1. N'ola faḳr içre şāḫ isem pīrüm
2. Ne faḳīrüm ne muḥteşem mīrüm
3. Mālik-i feyż-i ʿaşḳam iksīrüm
4. Gerçi vaṣlumda yoḳsa taġyīrüm
5. Efser-i tācdār var serde

IV

1. Ṭurrā-i müşg-bār-ı Leylādan
2. Döndi Mecnūna dil o sevdādan
3. Ben uṣanmam yine o daʿvādan
4. Hele cemʿ-i ṭuyūr-ı şeydādan
5. Lāne-i ṣad hezār var serde

---

8 HP(13b), Ü(10b), P(112b).

Not: Bu manzume tahmisin bir başka şekli olan taştir biçimindedir.

*Başlık: HP. Muṭarraf Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Üstād Sellema'llahu Teʿālā Ü.

Muṭarraf Taḫmīs-i ġazel-i Neş'et P.

II

(4) sikkedārdur: sikkevārdur P.

(5) şehr-yār: şehr-yārī Ü.

IV

(2) Mecnūna: Mecnūn-ı Ü.

V

1. Neş'etā ben mey içmeyem mi müdām
2. Ki mey-i ʿaşḳa ḳalbüm olmış cām
3. Böyle buyrurken Üstād be-nām
4. Pertev olsun mı neş'eden nā-kām
5. Ser-gerānum ḫumār var serde

9

Taḫmīs-i ġazel-i ramażāniyye Cenāb-ı Üstād*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

I

1. Bu māh-ı şiyām ʿālemi gerçi İrem eyler
2. Perverde-i nāz ü niʿam u muġtenem eyler
3. Yārān-ı zamān ḫalṭa-i gürk ü ġanem eyler

4. Cānum ramaẓān ḳaddini bīhūde ḫam eyler
5. Ṣā'imleri rindāne cevāmiʿde dem eyler

II

1. Ṣūfī didiġüñ şayd-ı civānān ile meẓkūr
2. Tesbīḥ ü ridālarla ider ḫālini mestūr
3. Cāmiʿde günāh itse diler kim ola me'cūr

4. Ol ṭā'if-i beytüñ nice saʿyī ola meşkūr
5. Şayyādi-i āhū-yı sefīd-i Ḥarem eyler

III

1. Her güşede ser-ḫalḳa birer nūr-ı mücessem
2. Destār-ı perīşānda sünbül gibi perçem
3. Daḫl itmeme mümkin mi bu ḫāli görüp ādem

4. Miḥrāb-ı dü-ebrū-yı bütān ḳıble-i ʿālem
5. Nāzük-püserān cāmiʿi beytü'ṣ-ṣanem eyler

V

(3) buyırurken: buyırur iken P.

(4) Pertev: pür Ü. / Pertevā olmasın mı neş'e-i kām P.

9 HP(14a), Ü(11a), P(113a).

*Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i ramażāniyye Cenāb-ı Üstād Sellema'llahu Teʿālā Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Neş'et P.

II

(1) civānān: civānāna Ü.

(4) ṭā'if-i ṭā'ife P.

IV

1. Bu māh-ı mübārekdür olan ʿaynı cinānuñ
2. Ādem duyamaz geçdigin ʿömr-i güẕerānuñ
3. Bir şenligi ṣādeligi var pīr ü civānuñ

4. Gündüz çıḳarur zevḳını rindān ramażānuñ
5. İfṭār ṣafāṣın daḫi ehl-i şikem eyler

V

1. Camiʿdeki ḥalḳ başladılar geşt ü güẕāra
2. Ḫoş gelmedi Pertev görüp ol pāk-tebāra
3. Bu beyti buyurduḳda çekilmişdi kenāra

4. Neş'et bu ḥisābı ḳodılar rūz-ı şümāra
5. Kim fikret-i ferdāyı bugün naḳd-ı ġam eyler

10

Taḫmīs-i ġazel-i Cenāb-ı Üstād*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Buluram hep dil-i ḫūn-geşte-i dil-ḫᵛāh seni
2. Seni ey ġonca-i n'eşgüfte seni āh seni
3. İde Allah meger ḥālüme āgāh seni

4. Gül-i ḫandān görürüm nāleme her gāh seni
5. Ḳorḳarum bülbül ider āh-ı seḥergāh seni

IV

(2) geçdigin: geçdigüñ P.

10 HP(14b), Ü(11b), P(113a), EE(56b), AE1(71a), AE2(43a), H(61b).

*Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i Cenāb-ı Üstād Sellema'llahu Teʿālā Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥażret-i Neş'et P

Taḫmīs-i ġazel-i Cenāb-ı Neş'et EE.

Taḫmīs-i ġazel-i Neş'et Ḫᵛāce AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i li-Cenāb-ı Üstād AE2.

Taḫmīs-i ġazel-i li-Cenāb-ı Neş'et Efendi H.

I

(1) ḫūn-geşte-i: ḫūn-geştede Ü, P, AE1, H.

(4) görürüm: gördüm Ü.

II

1. Gözlerümden aḳıdup yaşları deryā deryā
2. Zevraḳ-ı cisme süvār olmış idüm bī-pervā
3. Māh-tāb eyler iken şaḫṣ-ı ʿaḳıldan tenhā

4. Gece rüʾyāda şināverligin itdüm ḫulyā
5. Gördüm ʿaḳs-ı mehi ẓann eyledüm ey māh seni

III

1. Dāġ-ı dilden o mehe şol gül-i ālüm ʿarż it
2. Şerha-i sīne vü endūh u melālüm ʿarż it
3. Ḳalmadı tāb-ı tüvān ṣabra mecālüm ʿarż it

4. Ḫāk-pāyine revān ol yüri ḥālüm ʿarż it
5. Ey dil-i zār ideyüm eşk ile hem-rāh seni

IV

1. Mīhmān-ḫāne-i hicrānuñ ile hem-āşuz
2. Biz de ʿuşşāḳ-ı reh-i ʿaşḳuñ ile yoldaşuz
3. Ne cünūn ile ne ferzānelik ile fāşuz

4. Dest-i taḳdīr iledür cünbişümüz pādaşuz
5. İtdiler gerçi piyāde ḳuluñı şāh seni

V

1. Baḫṣ-i zülfi n'ola Pertev de uzatsa ġāyet
2. Ḳīl u ḳāl itme miyān ile dehānda ʿādet
3. Baḳ ne dir Ḥażret-i Üstād-ı peyām-ber-ḫaşlet

4. Geçmedüñ gitti ser-i zülf-i suḫandan Neş'et
5. Meger ıṣlāḥ ide Ḥażret-i Allāh seni

III

(1) mehe şol gül-i ālüm: şehe żaʿf u kelālüm AE2.

(2) endūh u: endūh-ı P.

(3) ṣabra: ṣabr u EE, AE1, AE2, H.

V

(4) geçmedüñ: geçmedi Ü,P.

(5) ide: ider AE2.

11
Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Ḫafī nālem enīn-i ṣavt-ı Dāvud eyledüm ṣuṣdum
2. Gehi ḳaṣr ile kesdüm gāhi memdūd eyledüm ṣuṣdum
3. Nihāyet hep kesüp eẕʾānı ḫoşnūd eyledüm ṣuṣdum

4. Ẓebān-ı şekveyi ben sürme-ālūd eyledüm ṣuṣdum
5. Olup lāl-ı maḥabbet būdı nā-būd eyledüm ṣuṣdum

II

1. Edā itdüm diyenler şükr-i Mevlāyı yalan söyler
2. Bu remzi naṣṣ-ı lā-uḥṣā senā-yı rāygān söyler
3. Olan kāmil bu güne ʿaczini eyler ʿayān söyler

4. Olup her mū tenüñde lehce-i muʿciz-beyān söyler
5. Ki ben idrāk-i ʿacz-i şükr-i maʿbūd eyledüm ṣuṣdum

III

1. Fenā bāzārıdur bu naḳd-ı maġşūşı revān eyler
2. Gedā-yı sūḳ iken şeh-bender-i pür-ʿizz ü şān eyler
3. Düşen ālāyiş-i dünyāya yaḫşīsin yaman eyler

4. Bu bendergehde herkes naḳd-ı hestīden ziyān eyler
5. Bulup ben nīstī sermāyesin sūd eyledüm ṣuṣdum

---

11 HP(15a), Ü(12a), P(135a).

*Başlık: HP, P. Taḫmīs-i ġazel-i Veled-i Maʿnevī Ḥażret-i Neşʾet Āmedī-i Devlet ʿİzzet Beg Efendi Sellemaʾllahu Teʿālā Ü.

I

(3) āẕānı: āẕārı P.

(5) nā-būd: bā-būd Ü.

II

(2) naṣṣ-ı: faṣ-ı P. / senā-yı:senā-ı P.

3) güne: gün Ü.

III

(4) ziyān eyler: zebān söyler Ü.

IV

1. Kerīm ü mükrimi mey-ḫāne vü mestāne ʿadd itdüm
2. Keremden feyż-yāb olmışları peymāne ʿadd itdüm
3. Seḫā-cūyānı Ḥaḳdan ġayride dīvāne ʿadd itdüm

4. Seḫā-yı Ḥātem-i Tay eyleyüp efsāne ʿadd itdüm
5. Ki inkār-ı vücūd-ı maʿni-i cūd eyledüm ṣuṣdum

V

1. Budur aḥvāl-i ʿālem kimi rākib kimi pāder-gil
2. Kiminüñ rütbesi ʿālī kiminüñ devleti zāʾil
3. Kimi maḫrūm-ı vuṣlat kimi vaṣl-ı yārına nāʾil

4. Benümçün hicr ü vuṣlat da müsāvī ıżṭırāb-ı dil
5. Felekde imtiḥān-ı naḥs u mesʿūd eyledüm ṣuṣdum

VI

1. Olanlar vāḳıf-ı rāz eylemezler ketm-i esrārı
2. Ki örtmez anı inkār ehlinüñ nā-sāz-güftārı
3. Baṣīret ehli ʿindinde ʿayāndur rüʾyet-i Bārī

4. Bu ḳīl u ḳāller hep görmemekdendür ruḫ-ı yāri
5. Ben işde rüʾyet-i dīdār-ı meşhūd eyledüm ṣuṣdum

VII

1. Cihānuñ ḳuṭb-ı aḳṭābı Cenāb-ı Ḥażret-i Neşʾet
2. Hużūr-ı fāʾiżüʾn-nūrında olmaḳ māye-i devlet
3. Niġāh-ı feyż-baḫşıdur iki ʿalemdeki devlet

4. Emel feyż-i niġāh-ı Ḥażret-i Üstāddur ʿİzzet
5. O ṣulṭān-ı kerīme ʿarż-ı maḳṣūd eyledüm ṣuṣdum

IV

(4) seḫā: seni P.

V

(4) hicr ü vuṣlat: hicr-i vaṣlın P.

(5) dīdār-ı meşhūd: meşhūd-ı dīdār Ü.

VII

(2) devlet: rifʿat Ü,P.

(3) iki: -Ü.

VIII

1. Süleymān dergehinde vaḳʿamuz var ġerci kim müruz
2. Müdāmā neş'e-i nuṭḳ-ı kerem-baḫş ile maḫmūruz
3. Sitāyişde lisāna ġayrı almazsaḳ da maʿẕūruz

4. "قل الخير والا فاسكت"[297] emri ile me'mūruz
5. Anuñçün ẕikr-i üstād-ı cihān sūd eyledüm ṣuṣdum

12

Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Ey ne ḳurtarduñ ḫam-ı zülfe ṭolan mış göñlümi
2. Uslı mı ṣanduñ bu zencīrden boşanmış göñlümi
3. Eyledüñ tekrār yügrük şol tayanmış göñlümi

4. Yaḳduñ ey āteş-zen-i ārām yanmış göñlümi
5. Nev-heves ḳılduñ bu kendinden uṣanmış göñlümi

II

1. Zār-ı dilden ṣanuram bī-zār olur Mecnūn bile
2. Dest-māl-ı raḥm ile ṭūfān-ı eşküm kim sile
3. Şöyle me'yūsum ki vuṣlat ḥarfi de gelmez dile

4. Ḫāṭırum ẓālim perīşān itme vaʿd-i vaṣl ile
5. Ḳılma bed-hū miḥnet ü cevre dadanmış göñlümi

VIII

(3) maʿẕūruz: maġrūruz Ü.

[297] Hadis, "Ya hayır söyle ya sus"

12 HP(15b), Ü(13a), P(137b).

*Başlık: HP, P. Taḫms-i ġazel-i Ḥażret-i Müşārun-İleyh Ü.

(2) gözden: gözde Ü.

III

1. Var mıdur ʿālemde bir miḥnet çeker gönlüm gibi
2. Yaş yerine gerçi gözden ḳan döker gönlüm gibi
3. Derd ü dāġ-ı zaḫm-ı ʿaşḳa yoḳ maḳar gönlüm gibi

4. Bulmayup sehm-i cefāya bir siper gönlüm gibi
5. Ben unutmışdur şanurdum yār añmış gönlümi

IV

1. Yār bī-pervā gönül şeydā yā ben n'itsem gerek
2. Arada bī-zār oldı cān u dil yandı yürek
3. Geldi bir bī-hūşi-i ḥayret ki müşkildür dimek

4. Gönlümüñ ḥālin şoran benden tecāhül iderek
5. Soñradan bildüm ki al ile alanmış gönlümi

V

1. Şanma ki taʿmīr içün ḥāl-ı ḫarābum şordı yār
2. Hem yıḳup ḫāṭırcıġum hem pīç ü tābum şordı yār
3. Hem idüp taʿẕīb hem ẕevḳ u ʿaẕābum şordı yār

4. Açtığı zaḫmı görürken ıżṭırābum şordı yār
5. Bilmezem ol fitne-cū āhen mi şanmış gönlümi

VI

1. Bu ġazelde Ḥażret-i ʿİzzet ḥaḳīḳat söylemiş
2. Kim ser-ā-pā Pertevā remz-i kerāmet söylemiş
3. Ḥālini bu beyt ile itmiş işābet söylemiş

4. Şimdi gör kim ḫayli ṣabr itmişken ʿİzzet söylemiş
5. Yaḳduñ ey āteş-zen-i ārām yanmış gönlümi

III

(3) dāġ-ı: dāġ u Ü, P.

(4) -P.

(5) şanurdum: dir iken Ü, P.

IV

(1) bī-pervā: bī-per[vā] Ü.

(3) bī-hūşi-i: bī-hūşin P.

(4) ḫālin: ḫālüñ AE.

V

(3) ẕevḳ u: ẕevḳ-ı Ü.

(5) şanmış: şandı Ü.

VII

1. Feṯḥ-i bāb itdi dil ü cāna sipihr-i feyż-i ʿaşḳ
2. Baḫş olındı göñlüme şāhī-i dehr-i feyż-i ʿaşḳ
3. Çeşmüme şimdi göründi nūr-ı çehr-i feyż-i ʿaşk

4. Ḥamduli'llah Pertev-endāz oldı mihr-i feyż-i ʿaşk
5. Ḥażret-i Üstād açduḳda kapanmış göñlümi

VIII

1. Himmetiyle nice münkir yüz çevirdi deyrden
2. Ān-ı vaḳtı bir nefes ḫālī degüldür ḫayrdan
3. On sekiz biñ ʿālemi bir demde ḳalmaz seyrden

4. Ḳıldı sīr-āb āb-ı hayvān-ı ümīd-i ġayrdan
5. Ādemiyyet cürʿasıyla itdi ḳanmış göñlümi

13

Taḫmīs-i ġazel-iʿİzzet Beg*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

I

1. Ser-beste olan nükte-i mübhem neme lāzım
2. Yoḳ rāz-ı dilüm sırrıma maḥrem neme lāzım
3. Dil-bend olacaḳ şey bulamam hem neme lāzım

4. Āzāde-serem ḳayd-ı dü-ʿālem neme lāzım
5. Serv-i çemenem berf ile şeb-nem neme lāzım

VII

Not: P nüshasında VII. Bend ile VIII. Bend yer değişmiştir.

(1) cāna: cān Ü.

VIII

(4) sīr-āb: yā Rāb P.

13 HP(16b), Ü(14a), P(122a), H(85b).

*Başlık: HP, P. Taḫms-i ġazel-i Ḥażret-i Müşārun-İleyh Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Āmedci ʿİzzet Beg Efendi H.

I

(2) rāz-ı: zār-ı P.

(5) serv-i: berd-i H.

II

1. Refʿ oldı dil ü dīdedeki perde-i pindār
2. Mirʾāt-ı derūnum silinüp ḳalmadı jengār
3. Nīk u bedi ḫayrān nigehüm eylemez inkār

4. Āyīne-ṣıfat ṣāf dilüm püşt be-dīdār
5. Ṭālib arayup gezme dem-ā-dem neme lāzım

III

1. Dünyāya ṭalebkār ki oldum girü ḳaldum
2. Deryā-yı ġam u fikret ü endīşeye ṭaldum
3. Şāhinümi şimdi bir ʿaceb vādiye ṣaldum

4. Ben terbiye-i nefsi bıraġup göñül aldum
5. Avcı degülem kelb-i muʿallem neme lāzım

IV

1. Gitmez ḫaber ol zülf-i siyeh-kāra göñülden
2. Ḳaṭʿeyledüm ümīdümi ṣad pāre göñülden
3. Gitdi heves-i lāne çün āvāre göñülden

4. Bir cāẕibedür aradıġum yāra göñülden
5. Bālā-yı sehī perçem-i pür-ḫam neme lāzım

II

(3) nīk u: nīk-i Ü.

(5) be-dīdār: be-dīvār Ü.

III

(1) dünyāya: dünyāda

(2) fikret ü: fikret-i Ü.

(4) göñül aldum: -H.

(5) muʿallem: muʿallem-i pür-ḫam Ü.

IV -Ü.

(4) yāre göñülden: -H.

V

1. Encāma nigāh itmegin erbāb-ı başīret
2. Envāʿ-ı niʿamdan olamaz ṭālib-i leẕẕet
3. Ḥasretdeki miḥnet gör a vuṣlaṭdaki firḳat

4. Söyler bunı bī-maṭlab olan ʿabd-ı maḥabbet
5. Yoḳ bīm ü ümīdüm feraḥ u ġam neme lāzım

VI

1. Çok şekvelerüm gerçi ki nā-güfte vü güfte
2. Feryādumı güş ide mi o dürr-i nā-süfte
3. Kim ḫˇāb-ı teġāfülde yatur nāz ile ḫufte

4. Var bende ciger yāresi sīne vü nihüfte
5. Cerrāhların virdigi merhem neme lāzım

VII

1. Farḳın bulamam māżi vü müstaḳbel ü ḥālüñ
2. Birdür esişi bād-ı cenūb ile şimālüñ
3. Biʾl-fiʿl degül çünki baña ʿarż-ı cemālüñ

4. Yoḳ farḳı bahār ile ḫazānında ḫayālüñ
5. Bu mezraʿ-ı ḫūlyāda benüm ġam neme lāzım

VIII

1. Ben ʿaşḳ ile āteşkede ol baḥr-ı melāḥat
2. Ben muḥteriḳ-i nār-ı ġam ol kān-ı ṭerāvet
3. Mümkin mi ʿaceb āteş ile āb ide ülfet

4. Sūziş yaraşur ʿāşıḳa maʿşūḳa leṭāfet
5. Āteş şerere lāzım ise yem neme lāzım

V

(1) itmegin: itmeyen P.

VI

(2) feryādumı: feryād mı P. / o: ol Ü.

(4) sīne vü: sīnem de Ü, H.

VII

(5) ġam: nem Ü.

VIII

(2) ṭerāvet: ẕerāfet Ü.

IX

1. Zūr-āver olan ḳuvvet u ḳudretden urur dem
2. Seyl-ābın ider ʿarż hemān dīde-i pür-nem
3. Çün dāmen-i teslīmi ki ṭutdum ḳatı muḥkem

4. Zūr-ı eşer-i ʿacz ile ben ġālib-i ḫaşmem
5. Kim pençeleşür ḳuvvet-i Rüstem neme lāzım

X

1. Var sīnede kim bir dil-i şūrīde vü rüsvā
2. Dāʾim işi dīvānenüñ ʿaḳlum ile ġavġā
3. Uşlanmadı ol yār ise bir dil-ber-i ḫodrā

4. Ne ʿaḳla yarar āh ne ʿaşḳa dil-i şeydā
5. ʿĀlemde benüm bilmem o sersem neme lāzım

XI

1. Nūş-ı mey ise maḳṣād eger bezme ne ḥācet
2. Bir köhne sifāl ile de olur o ne minnet
3. Dīdārdur ancaḳ sebeb Pertev ʿişret

4. Sāḳiye esīrüm ġarażüm neşʿedür ʿİzzet
5. Ārāyiş-i bezm ü ḳadeḥ-i Cem neme lāzım

XII

1. Ḥıfẓuñda efendim ki ola Rabb-ı Raḥīmüñ
2. Cevr ü sitemüñ mi çekerüm çarḫ-ı elīmüñ
3. Gökden yücedür rütbesi ḫākinde naʿīmüñ

4. Kemter ḳulıyam Ḥażret-i Üstād-ı kerīmüñ
5. Taḫt-ı Ceme ʿaṭf-ı naẓar itmem neme lāzım

IX

(2) dīde-i: dīdede P.

X

(2) ʿaḳlum: ʿaḳlı P.

XI

(2) de olur o: olur o ne H.

XII -Ü, -P.

(2) elīmüñ: leʾīmüñ H.

(3) naʿīmüñ: muḳīmüñ H.

14
Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Baġlayup göñlüme her tārını muḫkem perçem
2. Eyledi ʿaḳlumı şūrīde vü sersem perçem
3. Nice olmaz bana kim ḳayd-ı muʿaẓẓam perçem

4. Eyledi göñlüme sevdāsını der-hem perçem
5. Dökdi bu vech ile oldığına perçem perçem

II

1. Ey dil-i güm-şüdesin pīçiş-i perçemde bulan
2. V'ey bu sevdā ile çün nāfe-i dil-i zārı ṭolan
3. Bunı fehm eylemez illā bu hevāda bulınan

4. İtdi īmā ki ṣarar gerdeni sūdāger olan
5. Urdı bu vech ile dāġ-ı dile merhem perçem

III

1. Perçeme bend olanuñ yoḳ hele feryād-resi
2. Aradum bulamadum ben ḳatı çoḳ pīş ü pesi
3. Dilleri böyle perīşān iden āyā neresi

4. Sūd-ı sevdā diyü ser-māye virüp ḥükm-i fesi
5. Āh başdan çıḳarur ʿāşıḳı her dem perçem

IV

1. Var iken perçemüñ içre nice biñ çīn ü şiken
2. Dāne-i ḫāl-i ruḫuñ olsa da ḫırmen ḫırmen
3. Ḳayd-ı ḥabs ile nice çekmeye dil derd ü miḥen

4. Belki mürġ-i dile mümkindi rehā dāmından
5. Olmasaydı bu ḳadar der-hem ü pür-ḫam perçem

---

14 HP(17b), Ü(15a), P(138a).

*Başlık: HP, P. Taḫms-i ġazel-i Ḥażret-i Müşārun-ileyh Ü.

II

(2) ile: -Ü.

IV

(1) çīn ü: çīn-i Ü.

(4) dile: dil Ü.

V

1. Düşeli perçeme dil ḳuvvet u ḳudret ḳanda
2. Nereye gitdi tüvān tāb ile ṭāḳaṭ ḳanda
3. Pertev-i bī-dil-i pür-ḥasret ü miḥnet ḳanda

4. Nice Leylāları Mecnūn ider ʿİzzet ḳanda
5. Oldı żabṭ-ı dil-i şeydāda müsellem perçem

15
Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg*

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

I

1. Hele ʿişret yeri güşāde gerek
2. Dimem ammā o yer şurada gerek
3. Bu ḳadarca deli orada gerek

4. Nev-bahār irdi rinde bāde gerek
5. Rinde de sāḳiye fütāde gerek

II

1. İtmeyüp irte kārını teftīş
2. Virmeyelüm dile ġam ü teşvīş
3. Olalum rāżı ḳısmete kem ü bīş

4. Bugünün hükmün idelüm derpīş
5. Fikr-i ferdā begüm verāda gerek

III

1. Biri bārī dise o ġaddāra
2. Bu ḳadar olma böyle ḫūn-ḫᵛāre
3. Ḳul gerekmez mi şāha ḫünkāra

4. Sāyedür dil nihāl-i dil-dāra
5. Fer-i şāhen-şehe piyāde gerek

---

15 HP(18a), Ü(15b), P(138b).

*Başlık: HP, P. Bu Daḫi Taḫms-i ġazel-i Ḥażret-i Müşārun-ileyh Ü.

I

(3) deli: veli Ü, P.

(5) rinde: rind HP.

IV

1. Yaraşur ḥüsn ü āna istiġnā
2. Nitekim olmaḳ ʿāşıḳa rüsvā
3. İşde bu beyt ider anı ïmāʾ

4. ʿĀşıḳ efġān idüp hezārāsā
5. Dil-rübā gül gibi ṣafāda gerek

V

1. Dağlar dilde çün gül-i ḥamrā
2. Şerhā-i sīnem oldı gül-bün aña
3. Bir hezāram ki gülsitān-nümā

4. Bülbülem çünki gülşenümde baña
5. Gül gibi bir ʿiẕār-ı sāde gerek

VI

1. Āh ġammāzdur münāfıḳdur
2. Perdederlikde gerçi fāyıḳdur
3. Baʿżı yerde velī muvāfıḳdur

4. Ḥüsne zībāyiş āh-ı ʿāşıḳdur
5. Feyż-i ġonca dil-i ṣabāda gerek

VII

1. Bu zemīn-i laṭīfe bī-külfet
2. O Ḫudāvend eyleyüp himmet
3. Buyırur böyle Pertev it diḳḳat

4. Dem-i cūş u ḫurūşdur ʿİzzet
5. Nev-bahār irdi rinde bāde gerek

V

(2) şerhā-i: şerhā vü P.

(4) bülbülüm: bilmem P.

VII

(2) Ḫudāvend: Ḫudāvende P. / himmet: ḫıẕmet P.

16

Taḫmīs-i ġazel-i Fużūlīyāne ʿİzzet Beg*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Ḫansı servüñ ihtizāzı nāz u reftārınca bar
2. Ḫansı şimşāduñ ḳad-ı bālāsı miḳdārınca bar
3. Ḫansı ṭūṭī nuṭḳ-ı şekker-baḫşı güftārınca bar

4. Ḫansı gülzārın güli gül-bergi ruḫsārınca bar
5. Ḫansı gülşen ġoncası laʿl-i şeker-bārınca bar

II

1. Ḫansı mül laʿlüñ kimi yıḳup yapardı göñlümi
2. Ḫansı çaḳır gözlerüñ kimi ḳapardı göñlümi
3. Ḫansı dil-ber sen kimi çalup çapardı göñlümi

4. Ḫansı bir dil-dār sen kimi apardı gönlümi
5. Ḫansı āḫū ṣaydı bu şīr-i ciger-ḫārınca bar

---

16 HP(18b), Ü(16a), P(139a).

*Başlık: HP. Taḫms-i ġazel-i Fużūlīyāne Ḥażret-i Müşārun-İleyh Ü. Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg P.

I

(1) nāz u: nāzı P. / reftārınca bār: reftāruñca yār Ü, P.

(2) miḳtārınca bār: miḳdāruñca yār Ü, P.

(3) güftārınca: güftāruñca Ü, P. / bār: yār P.

(4) gülzārın: gülzāruñ Ü, P. / ruḫsārınca: ruḫsāruñca Ü, P. / bār: yār P.

(5) şeker-bārınca: şeker-bāruñcaÜ, P. / bār: yār P.

II

(2) ḫānsı: ḫānesi Ü.

(3) kimi: tegi Ü, P.

(4) dil-dār: dilber P.

(5) ciger-hārınca: ciger-hāruñca Ü, P. / bār: yār P.

III

1. Ḫansı bī-dād u sitemger sen kimi ḫūn-rīzdür
2. Ḫansı cādū fitne-çeşmüñ kimi şūr-engīzdür
3. Ḫansı ẓālimdür senüñ tek ẓulme ẓulm-āmīzdür

4. Ḫansı cellāduñ ḳılıcı kirpügüñ tek tīzdür
5. Ḫansı ṭīġuñ teşnesi ʿuşşāḳ-ı evkārınca bar

IV

1. Ḫansı ḫānuñ leşkeri eflākı eyler türktāz
2. Ḫansı mihrüñ tāb-ı cirm-i ḳursıdur encüm-güdāz
3. Ḫansı māhuñ pertevi mihri ider Pertev niyāz

4. Ḫansı burcuñ māhı bār rūyuñ tek ey ḫurşīd-nāz
5. Ḫansı māhuñ hālesi gīsū-yı ṭarrārınca bar

V

1. Ḫansı nāẓım kim degül her bir lisāndan behre-yāb
2. Ḫansı lehce bulsa itmek iḳtizā ġayrı ṣavāb
3. Ḫansı til bulursa bulsun Pertev itmez ictināb

4. Ḫañsı şāʿir dir Fużūlīye Sitanbulda cevāb
5. Ḫansı naẓmuñ çāşnisi ʿİzzet eşʿārınca bar

III

(1) kimi: tegi Ü, P.

(3) ẓulme: ẓulm P.

(5) evkārınca: evkāruñca Ü.

IV

(5) ṭarrarınca: ṭarraruñcaÜ, P. / bār: yār P.

V

(3) til: nil P. / itmez: itmesin Ü.

(5) eşʿārınca: eşʿāruñca Ü,P. / bār: yār P.

17

Bu Daḫi Fużūlīyāne Taḥmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Meni kim derde giriftār bilüpdür bilürem
2. Bildigüñ itmenem inkār bilüpdür bilürem
3. İtme lāzım mı yā tekrār bilüpdür bilürem

4. Özine ʿaşḳumı dil-dār bilüpdür bilürem
5. Dil-i zārumda ne kim var bilüpdür bilürem

II

1. Bülbülāsā yoġ iken zārum o nev-rüste güle
2. Yani kim zārumı iẓhārum o nev-rüste güle
3. Söylemem eşkümi īṣārum o nev-rüste güle

4. Yoġ iken jāle gibi bārum o nev-rüste güle
5. Nazārum kirpigini ḫār bilüpdür bilürem

III

1. Nāz ʿilminde o şūḫ öylesine yek-tā kim
2. Ḥālimüñ cāhilidür kim dir aña ḫāṣā kim
3. Yā teġāfül yā tecāhüldür işi illā kim

4. Mende kim var bu āteş ṣaḳınur ammā kim
5. Özi yaḳduġını ol yār bilüpdür bilürem

---

17 HP(19a), Ü(16b), P(139b).

*Başlık: HP. Bu Daḫi Taḫms-i ġazel-i Fużūlīyāne Müşārun-ileyhdür Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg P.

I

(1) meni: seni Ü.

(2) bildigüñ: bildigin Ü.

II

(2) kim: ki Ü.

IV

1. Düşkün ᶜācizlere bī-keslere yār u kesdür
2. Bir kerem issi ġanīdür ki kes-i bī-kesdür
3. Ne baḫīl ü ne denā'etger ü ne nā-kesdür

4. Men-i bī-çāreye bi'llah bu çāre besdür
5. Ki ṭabībüm meni bīmār bilüpdür bilürem

V

1. Żaᶜf-ı derd öyle ki efġāne bile ḳudret yoḫ
2. Şerḥa vü dāġ-ı dili şerḥe daḫi ṭāḳat yoḫ
3. Pertevā gerçi ki āh itmege de ruḫṣat yoḫ

4. ᶜİzzetā derd-i dili söylemege hācet yoḫ
5. Özine ᶜaşḳumı dil-dār bilüpdür bilürem

18

Taḫmīs-i ġazel-i Çaġatayī ᶜİzzet Beg*

Fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilātün fāᶜilün

I

1. Aytıñız kim tilbe boldum ayru tüşkacda hemān
2. Bezm-ārā çün bolmaġay yārimnı itmay mu fiġān
3. Minge ḳan yıġlap közüm Ceyḫun bilā turtı amān

4. Uç ṭolı bir yaḫşırāḳ sāḳi ki ḥālimtur yaman
5. Tapşurur mīn kökke efġān yırlabanuñ el amān

IV

(2) kes-i: kes ü P.

V

(2) şerḥe: şer[he] P.

18 HP(19b), Ü(17a), P(131b).

* Başlık: HP, P. Taḫmīs-i ġazel-i Çaġatayāne-i ġazel-i Ḥażret-i müşārun-ileyhdür Ü.

I

(1) tilbe: tilye P.

(3) yıġlap: yılayup P. / bilā: bīdā P.

(4) bir: pīr Ü. / ḥālimtur: ḥālimuz P.

(5) tapşurur mīn: tapşur zemīn P.

II

1. Körmegeç ey ġonca-leb boldum nizār ü dil-fiġār
2. Gülşen-i kūyınga barıp zārlıġ itsem ni bār
3. Ün cigerde ʿaşk ile bolmay mu uçkun āşikār

4. Ayru tüşġaç laʿl-i mey-günuñdin ey gül-gün-ʿizār
5. Ḳan bolup dil laḫtı bolmıştur şerer her ḳatre ḳan

III

1. Tüşdi köñlümniñ ḳuşı bir sünbül-i mū dāmıġa
2. Āh kim bu ḳuş bilā kākülni der-hem bolmasa
3. Min perīşān andın ol āşüfte mindin ḥāliyā

4. ʿAşḳdur bāʿiş minün Mecnūnlıgumġa hecrārā
5. ʿAşḳ sevdāsıġa ammā yārdur birgān nişān

IV

1. Eşk-i germim savuġ āhımdın bolunca şermsār
2. Gül bilā ġonca ḫacillīkdin ḳızarıp boldı nār
3. Bu tükenmes aytılup şol yanglıgım kim dil-fiġār

4. Ot düşürgeç yügregimka ütdi ol ātaş ʿizār
5. Uşbu ātaş közlerimdin eyledi ırmāġ revān

II

(1) ġonca-leb: ġonca-fem HP.

(2) kūyınka: kūyınuñka Ü, P. / barıp: yarıp P.

(3) āşikār: şikār P.

(5) laḫtı: puḫtı Ü.

III

(1) mūdamġa: mūrayıġa Ü.

(4) Mecnūnlıgumġa: Mecnūnlıġuma P.

(5) -P.

IV

(3) bu: pür P. / ayıtılüp: inilup P.

(4) yügregimka: bāgrigimka P.

V

1. Ḥażret-i ʿİzzet Begiñ vaḳf-ı şenāsıdur tilim
2. Midḥatin terk eylemey min itseler tilim tilim
3. Bendesıġa böyle beyti aytabilmes hīç kim

4. Ḥażret-i Pertevġa naẓmımnı aytay mʿaruż kim
5. ʿİzzetā taḫmīs ile eyler ḳuşūrumnı nihān

19

Taḫmīs-i muṭarraf li-nuṭḳ-ı Ḥażret-i Şeyh Şemsī Ḳuddise Sırruh*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Vāṣıl olmaz Ḥaḳḳa kimse cümleden dūr olmadan
2. Terk ile kendi vücūdından da mehcūr olmadan
3. ʿĀlem-i varlıḳda yoḳluḳ ile meẕkūr olmadan
4. Şunma el miftāḥ-ı genc-i ġayba gencūr olmadan
5. Kenz açılmaz şol göñülde tā ki pür-nūr olmadan

II

1. Sür çıḳar aġyārı dilden tā tecellī ide Ḥaḳ
2. Ḳaşduñ Allāh ise ʿāşıḳ māsivallāhı bıraḳ
3. Pāk idüp büt-ḫāneñi beyt-i Ḫudā yapmaġa baḳ
4. Beyt-i Maʿmūr olmaġa vīrāne ḳalbüñdür eḥaḳ
5. Pādşāh ḳonmaz sarāya ḫāne maʿmūr olmadan

V

(1) şenāsıdur: şenāsınu P.

19 HP(20a), Ü(18b), P(113b).

* Başlık: HP. Taḫmīs-i muṭarraf li-nuṭḳ-ı Cenāb-ı Şeyḫ Şemsī Ḳuddise Sırruh Ü.
Taḫmīs-i Muṭarraf Nuṭḳ-ı Şeyḫ Şemsī P.

I

(1) Ḥaḳḳa kimse: kimse Ḥaḳḳa P.

(5) kenz: göz Ü.

II

(1) aġyārı:aġyār P.

(3) büt-ḫāneñi: büt-ḫāneni P.

(4) vīrāne: vīrān P.

III

1. "موتواقبل ان تموتوا" sırrına maḥẓar olan
2. Neş'e-i uḫrāyı yaʿni dār-ı dünyāda bulan
3. Şevḳ-ı dīdār ile çeşm ü cān u dil gibi ṭolan
4. Ruḥ-ı maḥż olup ḥużūr -ı maʿnevīde bulınan
5. Ḥaşr ü neşri bunda gördi nefḫā-i ṣūr olmadan

IV

1. Mest olan mestāne geldi tā ezelden tā ebed
2. Eylemezler mescid ü mey-ḫāneden anları red
3. İstemezler bāde-i ḫammārdan anlar meded
4. Cām-ı ʿaşḳuñ sekri zīrā cām-ı müldendür eşed
5. İçdiler ʿaşḳuñ şarābın āb-ı engūr olmadan

V

1. Bir ʿaceb sevdāya düşmiş ṭolanur Şemsī müdām
2. Başına üşmiş temāşāsın ider ḫāṣ u ʿavām
3. Keşret içre vaḥdet ile ol ider kesb-i merām
4. Pertev-i şöhretle Pertev ise eyler iḫtişām
5. Ḥaḳḳa maḳbūl olmak ister ḫalḳa menfūr olmadan

20

Taḫmīs-i ġazel-i Rūḥī-i Baġdadī-i revveha'llāhu rūhahu*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Rūz-ı maḥşerde ne nā-kes ne kerīm isterler
2. Ne saḫāyā ne ʿaṭāyā-yı ʿamīm isterler
3. Anda ne gevher ü ne dürr-i yetīm isterler
4. Ṣanma ey ḫᵛāce ki senden zer ü sīm isterler
5. "یوم لا ینفع"da ḳalbi selīm isterler

III

(2) dār-ı: var-ı Ü.

(3) çeşm ü: çeşm-i Ü.

IV

(2) mescid ü: mescid-i Ü.

(5) şarābın:şarābuñ P.

V

(2) üşmiş: düşmiş Ü. / ḫāṣ u ʿavām: ḫāṣ ile ʿām Ü, P.

20 HP(20b), Ü(19a), P(122b).

* Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i Rūḥī-i Baġdadī P.

II

1. Bu cihān içre ne maḫdūm ne ḫod ḫuddām ol
2. Nām u şāna ne heves eyle ne ḫek bed-nām ol
3. Hem ne taḥṣīl-i merām itmede pür-ibrām ol

4. Berzaḫ-ı ḫavf u recādan geçegör nā-kām ol
5. Dem-i āḫīrde ne ümmīd ü ne bīm isterler

III

1. Olsañ erbāb-ı nücūma müteraṣṣıd ḫādim
2. Ḥikmet ü hendese taḥṣīline olsañ ʿāzim
3. Rūz u şeb kesb-i hüner itmege olsañ ḳāʾim

4. ʿĀlem-i bī-meh ü ḫūrşīd u felekde dāʾim
5. Ne mühendis ne müneccim ne ḥekīm isterler

IV

1. Fāżıl-ı kümmel iken gūdek-i ebced-ḫᵛān ol
2. Saña varlıḳ getüren ʿilmi unut ḥayvān ol
3. Şekl-i hayvānda ger ādem iseñ insān ol

4. Unudup bildigüñi ʿarif iseñ nā-dān ol
5. Bezm-i vaḥdetde ne ʿilm ü ne ʿalīm isterler

V

1. ʿĀlem-i nūrda pervāneye yol virmezler
2. Meclis-i zühdde mestāneye yol virmezler
3. Bezm-i ferzānede dīvāneye yol virmezler

4. Ḥarem-i maʿnide bīgāneye yol virmezler
5. Āşnā-yı ezelī yār-ı ḳadīm isterler

II

(1) maḫdûm: maḫdūm u P.

(2) nām-u: nām-ı Ü.

III

(1) olsañ: olsan P.

(3) rūz u: rūz-ı P.

IV

(3) iseñ: isen P.

(4) bildigüñi: bildigini Ü.

(5) ilm ü ne: ilm ü HP; ilm ne P.

VI

1. Şekl ü hey'etde tehī ḫırḳa külāh eskitme
2. Meskenet semtine git rāh-ı ġurūra gitme
3. Bir bölük gerçek erin ḳalbin amān incitme

4. Dergeh-i faḳre varup dirligini ʿarż itme
5. Anda hergiz ne sipāh u ne zaʿīm isterler

VII

1. Rīḥ-i sarsarla ne eşcār u ne ezhār açılur
2. Bād-ı ṣubḥ ile velī ġonca-i gülzār açılur
3. Rıfḳ ile rāzını ʿuşşāk ider iẓhār açılur

4. Meclis-i keşf-i maʿānīde çok esrār açılur
5. Varamaz nefs-i ġażūb anda ḥalīm isterler

VIII

1. Hele bir mes'eledür bu ki ehemm ü elzem
2. Buldı ḫiżmetle şeref cümleten ibn-i ādem
3. Fuḳarā ḫādimi oldı nice Şāh Edhem

4. Sākin-i dergeh-i teslīm-i rıżā ol her dem
5. Ber-murād itmege ḫıḍmetde muḳīm isterler

IX

1. ʿĀşıḳuñ kişver-i ġam mülkini bi'l-istiḥḳāḳ
2. ʿAşḳ ile eyledi çün ʿahd-ı ezelde miṣāḳ
3. Vaṣl içün ʿāşıḳa dermān var ise derd-i firāḳ

4. ʿĀşıḳ ol şerbet-i vaṣl ister iseñ kim ʿuşşāḳ
5. Çāresiz derd arayup renc-i elīm isterler

VI

(3) ḳalbin: ḳalbüñ P.

VIII

(2) cümleten: cümle-i Ü, P.

(4) teslīm-i: teslīm ü.

IX

(5) renc-i: renc u P.

X

1. Boşalup ṭoldı nice nice serālar evler
2. Bī-nevā nice gedālarla nice ḫüsrevler
3. Bilse bu nükteyi ey kāş kühenler nevler

4. Ḳıble-i maʿniyi fehm eylemeyen kec-revler
5. Sehv ile secde idüp ecr-i ʿaẓīm isterler

XI

1. Felegüñ āfil olur Pertev-i nūr-ı yūḥı
2. Sinninüñ bulsa da aʿdādı sinīn-i Nūḥı
3. Daʿvete elbet irer bir melek-i Sübbūḥī

4. Ezber it ḳıṣṣa-i esrār-ı dili ey Rūḥī
5. Ḥāẓır ol bezm-i ilāhīde nedīm isterler

XII

1. Ḥażret-i Neş'et-i Üstāddan aldum destūr
2. Faḫr ideydüm yeri var idi olurdum maʿẕūr
3. Ṣafḥa-i dilde bu beyt olmamış olsa mesṭūr

4. Cürmüñe muʿterif ol ṭabʿına olma maġrūr
5. Ki şifā-ḫāne-i hikmetde saḳīm isterler

21

Meşḳ-i suḫān Kaṣdıyla Nefʿī Ḳaṣīdesine Olan Taḫmīs*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Tāze maẓmūn ḥüsn-i taʿbīr-i beyānumdur benüm
2. Luṭf-ı maʿnā yār-ı ṭabʿ-ı nüktedānumdur benüm
3. Ṭabʿ-ı mevzūn ḍarb-ı nuṭḳ-ı ḳahramānumdur benüm

4. Ṣafder-i maʿnā dil-i ṣāḥib-ḳırānumdur benüm
5. Tīġi şemşīr-i cihān-gīr-i zebānumdur benüm

XII

(3) olsa: ola Ü.

21 HP(21b), Ü(20a), P(123b).

* Başlık: HP. Meşḳ-i suḫān Ḳaṣd ile Söylenen Taḫmīs Faḫriyye-i Ḳaṣīde-i Nefʿīdür Ü. Taḫmīs-i ḳaṣīde-i Nefī P.

II

1. Dāġ ber-dil ṭabʿ-ı Pertev başuma māh-ı cihān
2. Kūh-ı temkīnüm sipihr-i ẓālime yutdurdı ḳan
3. Kim olur şām u seḥer āfāḳa böyle ḫūn-feşān

4. Sīnesin çāk eyledüm çarḫuñ degüldür keh-keşān
5. Zaḫm-ı şemşīr-i zebān-ı kīn-sitānumdur benüm

III

1. Kişver-i endīşe-yi tesḫīre çekmem iḥtiyāc
2. Żabṭ-ı şīr-i maʿnide zencīre çekmem iḥtiyāc
3. Rüstem-i destān-ı naẓmam tīre çekmem iḥtiyāc

4. Ḳaḥramānam nīze vü şemşīre çekmem iḥtiyāc
5. Ḫāme-i cādū-zebān ṭīġ u sinānumdur benüm

IV

1. Nīl-i eşki kilk-i eşʿārum nice itmez dü-nīm
2. Fıḳra-i naẓmum ki Firʿavn-ı ġamı eyler ʿadīm
3. Her ḫayālüm bezm-i ervāh-ı mücerredde nedīm

4. Sāḥir-i vaḥy-āzmāyam muʿciz-i dest-i Kelīm
5. İstesem mevḳūf-ı taḥrīk-i benānumdur benüm

V

1. Fātiḥ-i gencīne-i rāzam dükenmez gevherem
2. Ḫāmilān-ı vaḥye enbāzam dükenmez gevherem
3. Ṣanki ġavvāṣāne demsāzam dükenmez gevherem

4. Ḫüsrev-i gencīne perdāzam dükenmez gevherem
5. Vāridāt-ı ġayb-ı Genc-i Şāygānumdur benüm

III

(2) şīr-i: şerr-i P.

(3) Rüstem-i: resm-i Ü.

(5) sinānumdur: sitānumdur P.

IV

(3) mücerredde:muḥarrerde Ü.

(5) benānumdur: lebānumdur P.

V

(1) fātiḥ-i:fārıġ-ı P. / rāzam: zārum P.

(4) perdāzum: pervāzum P.

VI

1. Şīr-i merdem yād ayaḳ başmak ne mümkin bīşeme
2. Āhen olsa bī-sütūn-ı ġam ṭayanmaz tīşeme
3. Ḥāşılı üstād-ı naẓmam söz bulunmaz pīşeme

4. Tā ezelden feyż-i Ḥaḳ mevkūfdur endīşeme
5. Mülk-i maʿnā vaḳf-ı ṭabʿ-ı kām-rānumdur benüm

VII

1. Oldı yüz biñ āferin evvel mezādı şiʿrimüñ
2. Çıḳdı çarḫ-ı çārüma ḳırṭās-ı yādı şiʿrimüñ
3. Vesme-i ebrū-yı hūr oldı midādı şiʿrimüñ

4. Mülk-i Rūmı ol ḳadar ṭutdı sevādı şiʿrimüñ
5. Feyżiyem güyā ben ol Hindūsitānumdur benüm

VIII

1. Ey dil ey dil mihr-i fikrüñle cihān ṭābendedür
2. Çün ḳilīd-i ḳufl-ı bāb-ı genc-i maʿnā sendedür
3. Ġam yime şimden girü reşk-āverān nālendedür

4. Şimdi sırr-ı feyż-i ḫallāḳ-ı maʿānī bendedür
5. Ser-be-ser ʿālem sevād-ı Isfāhānumdur benüm

IX

1. Şāʿirem şāʿirlere faḫr eylesem olmaz ʿayb
2. Āftāb-ı maʿnaya dāmān-i beytüm oldı ceyb
3. Ṭıfl-ı ebced-ḫᵛān-ı taʿlimem benüm bernā vü şeyb

4. Enverī-i rūzgārem noḳṭa-i pergār-ı ġayb
5. Kūy-ı Ḫūrşīd-i żamīr-i ġayb-dānumdur benüm

VII

(2) yādı: bādı Ü, P.

VIII

(2) bāb-ı genc-i: genc-i bikr-i Ü, P.

(4) ḫallāḳ-ı: ḫallāḳı P.

(5) sevād-ı: sūt-ı Ü.

IX

(1) faḫr eylesem: faḫriye itsem Ü./ ʿayb:ʿacīb HP, P

(5) ġayb-dānumdur: ġayb u dānumdur P.

X

1. Mihrem ammā öyle her nā-pāke düşmez Pertevüm
2. Rūy-ı baḥr-ı maʿnide ḫāşā ki düşmez pertevüm
3. Belki māh u encüm ü eflāke düşmez pertevüm

4. Lā-mekān seyr āftābam ḫāke düşmez pertevüm
5. ʿArş-ı istiġnā-yı himmet āsmānumdur benüm

XI

1. Eyledüm ʿālem taḫayyül enderūn-ı ẕerrede
2. Püşt ü pā urmaḳ tefekkür hem birūn-ı ẕerrede
3. Cilveġāhum geh ẓuhūr u geh büṭūn-ı ẕerrede

4. Ben o ḫūrşīdem ki pinhānum derūn-ı ẕerrede
5. Her cihān pür-şuʿle-i kevkeb-feşānumdur benüm

XII

1. Girye olsam yoḳ maḥallüm dīde-i nemnāḳde
2. Āb-ı engūr olmış olsam sāġarum yoḳ tāḳde
3. Pertev ölsem de yerüm yoḳ sāye-i eflākde

4. Bī-vücūdam ol ḳadar āyīne-i idrākde
5. Kim ġubār-ı dil cihān-ı lā-mekānumdur benüm

XIII

1. Pertev-i şemsem tenezzül eylemezsem var yeri
2. Gezmem öyle āftābāsā felekde serserī
3. İlerüde yok niġāhum ḳalmadum hem pek geri

4. Cevher-i ferdem heyūlā-yı taşavvurdan berī
5. Şeş cihāt maʿrifet-i kevn ü mekānumdur benüm

XIV

1. Cūy-ı şīr-i şiʿre ḫālā āb-ı nevk-i tīşeyem
2. Kīmyā-yı ʿaşḳa yāḫūd ẕarf olunmış şişeyem
3. Sidre vü Ṭūbā-i naẓm-ı neşre yāḫūd rīşeyem

4. Köhne üstād u muʿallim ḫāne-i endīşeyem
5. Nātıḳa şākird-i ders-i imtiḫānumdur benüm

XI

(2) püşt ü: püşt-i P.

XII

(5) kim: ġam Ü. / ġubār-ı: ʿayār-ı P.

XIV

(3) naẓm-ı: naẓm u P.

XV

1. Eyledüm ʿuşşāḳı sebḳat şāh-rāh-ı ʿaşḳda
2. Oldı şimdi cāygāhum taḫtgāh-ı ʿaşḳda
3. Kim sezā nāmum yazılsa levh-i māh-ı ʿaşḳda

4. Ol Nedīm-i beẕle-güyem bezm-i şāh-ı ʿaşḳda
5. Güft-gū-yı cān u dil sehv-i lisānumdur benüm

XVI

1. Naẓm ile oldum felek devrinde ammā kim be-nām
2. Rind-i ʿaşḳam ẓāhirā ʿarż itmem aṣla iḥtişām
3. Keyf-i ṣaḥbā-yı meżāmīn ile mestem ṣubḥ u şām

4. Āftāb-ı ṣubḥ-ı maʿnā bezm-i endīşemde cām
5. Bāde-i feyż lā-yezāl u cāvidānumdur benüm

XVII

1. Mā'il-i yek-būs-ı pā vü dest olursam ġam degül
2. Ḫāḳ-pāyı olayum da pest olursam ġam degül
3. Çeşm-i sāḳīden düşüp işkest olursam ġam degül

4. Nāz-perver ʿāşıḳam ser-mest olursam ġam degül
5. Ġamze-i ḫūn-rīz-i sāḳī pāsbānumdur benüm

XVIII

1. Keşf-i rāz itdürmege bīhūde gel çekme emek
2. Ġamze ḫavfından bana mümkin midür anı dimek
3. Ketmi güç ifşāsı güçdür hem bilüp n'itsek gerek

4. Maḥrem-i esrār-ı ʿaşḳam bana düşmez söylemek
5. Ḫançer-i müjġān-ı cānān tercümānumdur benüm

XVI

(1) be-nām: niyām P.

(2) rind-i: rinde Ü, P.

(4) ṣubḥ-ı: ṣubḥ u P.

XVIII

(3) bilüp: bilür Ü.

XIX

1. Ṭabʿ-ı çālākum ʿaceb mi lā-mekāndan ursa dem
2. Kārvān-ı feyż-i Ḥaḳ gelmekde ḳalbe dem-be-dem
3. Līk ben her bir ṭulūʿ iden meżāmīni dimem

4. Söylesem ol nükte-perdāz-ı maʿānī perverem
5. ʿAḳl-ı kül dīvāne-i ḥüsn-i beyānumdur benüm

XX

1. Pāy-ı fikre bir zemīn dām olmayınca söylemem
2. Maʿni-i vaḥşī baña rām olmayınca söylemem
3. Cānib-i bālādan ibrām olmayınca söylemem

4. Mest-i cām-ı ʿaşḳam ilhām olmayınca söylemem
5. Gerçi kim fevvāre-i maʿnā dehānumdur benüm

XXI

1. Naẓm u neşre gerçi īcād eyledüm ṭarz-ı ḥasen
2. Sebḳat-ı yārān naẓm itdüm bilür anı bilen
3. İtmedüm ṭarḥ-ı ḳaşīde kimsenin medḥinde ben

4. Şimdi ammā böyle deryālar gibi pür-cūş iden
5. İltifāt-ı pādşāh-ı nüktedānumdur benüm

XXII

1. Şīr-şavlet ol ġazanfer-fer ki lāyıḳdur dise
2. Ol felek-çāker ẓafer-yāver ki lāyıḳdur dise
3. Ol şeh-i rūy-ı zemīn-kişver ki lāyıḳdur dise

4. Ol şehen-şāh-ı cihān-perver ki lāyıḳdur dise
5. Ḳıble-i şāhān-ı ʿālem āstānumdur benüm

XXIII

1. Ḥażret-i Sulṭan Selīm-i ḳahramān-ʿünvān ki çarḫ
2. Çarḫ urur devrinde ḥālā oldı ābādān ki çarḫ
3. Olacaḳdur rūḥı bī-şek şöyle bir şādān ki çarḫ

4. Dāver-i hāḳān-ı ʿālī rütbe-i ʿOşmān Ḫān ki çarḫ
5. Yüz sürüp pāyına dir şāh-ı cihānumdur benüm

XIX

(4) nükte-perdāz-ı: nükte-pervāz-ı P.

XXII

(5) āstānumdur: nüktedānumdur P.

XXIII

(3) olacaḳdur: uracaḳdur Ü, P.

XXIV

1. Oldığı demden berü rūy-ı zemīne Şehryār
2. Bī-kesān-ı ʿāleme elṭāfı bī-ḥadd u şümār
3. Her kişi ḥaddince oldı sāyesinde kāmkār

4. Devr-i ʿadlinde mübāhāt eyleyüp dir rūzgār
5. Kim bugünler ʿīd-i nevrūz-ı zamānumdur benüm

XXV

1. Kerrenāy-ı kūs-ı ʿadlinden ki ḳopdı demdeme
2. Güyiyā bārān-ı raḥmet yaġdı ṭūfān-ı ġama
3. Ḫoş güşāyiş virdi tedbīri bu kār-ı der-heme

4. Böyle şāhen-şāh-ı ʿādil gelmemişdür ʿāleme
5. Cümle tārīḫ-i selef ḫāṭır-nişānumdur benüm

XXVI

1. Fārisü'l ḫayl-ı maʿārifdür o şāh-ı baḫt-yār
2. Cūd u iḥsānı gibi her bir hünerde nāmdār
3. Buldı ʿaşrında maʿārif ehli ḳadr u iʿtibār

4. Benden aʿlā mı bilür ḳadrin felek yā rūzgār
5. Kim ḫayāl-i medhi her dem yār cānumdur benüm

XXVII

1. Cümle ḥüsniyyātı ger taʿdāt olınsa yek-be-yek
2. Żıʿf-ı aʿdādı ruḳūm olmaz yine vāfīne şek
3. Ḫāşılı meddāḥıdur yerde beşer gökde melek

4. Faḫr iderse ger zemīn-būs-ı cenāb ile felek
5. Hāk-pāyī rūzgāra armaġānumdur benüm

XXIV

(3) rūzgār: zūr-kār Ü.

(5) günler: günlerde Ü.

XXVII

(4) iderse: ider ise Ü.

XXVIII

1. Medḥ-i ʿadl-i dāverīsi vaḳfı olsun her sözüm
2. Ḫayr-ı daʿvātiyle maḥṣūr ola gicem gündüzüm
3. Cāygāh-ı gird-i naʿl-ı tevseni olsun gözüm

4. Kīmyā buldum sürünce ḫāk-pāyine yüzüm
5. Genc-i devlet naḳt-i vaḳt-i rāygānumdur benüm

XXIX

1. Dāver ü Keyḫüsrev ü Dārā-ḫadem gerdūn-cenāb
2. Cūy-ı cūdında olur eflāk mānend-i ḥabāb
3. Sikkesinden iḳtibās-ı nūr eyler māh-tāb

4. Olalı vaṣṣāf-ı dest-i zer-feşānı āftāb
5. Cild-i dīvān-ı muḫayyel dāstānumdur benüm

XXX

1. Şevḳ medḥinde ḫurūş itdüm yine mānend-i yem
2. Her kenāra gevher-i maʿnā niṣār itmez miyem
3. Kim medīḥ-i ḥüsn-i ṭabʿ-ı Ḫüsrevānīsin diyem

4. Feyż-i evṣāf ile ben gūyā cihān-ı maʿniyem
5. Genc-i ṭabʿ u çeşme-i dil baḥr u kānumdur benüm

XXXI

1. Bir güzel ḳaṣr-ı dil-ārāsı anuñ bu şeş cihāt
2. Cūy-ı iḥsānı yanında bir ḳurı çeşme Fırāt
3. Āb-ı rāhı olmaġ içün alsun İskender berāt

4. Meşreb-i ṣāfīdür ol ser-çeşme-i āb-ı hayāt
5. Kim ḫayāl-i reşḥası rūḫ u revānumdur benüm

XXVIII

(2) maḥṣūr: imrār Ü; maḥṣuṣ P. / ola: ide Ü.

(5) vaḳt-i: riḳḳat Ü.

XXIX

(1) Dāver u Keyḫüsrev ü: Dāver-i Keyḫüsrev-i Ü, P.

(2) ḥabāb: cenāb Ü.

XXX

(3) ḥüsn-i: ḥüsn ü P.

(4) ben gūyā: gūyā ben P.

XXXI

(2) Fırāt: -Ü.

XXXII

1. Başla ey ḫāme ġazel-gūlarla pādaş olmaġa
2. Hem-nevā-yı gū-çekān-ı Ḥācı Bektaş olmaġa
3. Menḳabet-ḫᵛānān-ı ʿaşra yaʿni kim baş olmaġa

4. Meclis-i iḳbāline geldüm güher-pāş olmaġa
5. Cevherīyem bu ġazel zīb-i dükānumdur benüm

XXXIII

1. Şāʿirem mevzūn-ḳadān serv-i revānumdur benüm
2. Nev-nihālān-ı çemen nev-res fidānumdur benüm
3. Bülbülem ruḫsār-ı ḫūbān gülsitānumdur benüm

4. ʿĀşıḳam şūrīdelik ārām-ı cānumdur benüm
5. Ġamze-i dil-ber belā-yı nā-gehānumdur benüm

XXXIV

1. Cevr-i cānān ḫoşdur ammā böyle her bār olmasa
2. Ṣabr iderdüm miḥnete gitdükçe düşvār olmasa
3. Dest-res mümkindi gence ol siyāh mār olmasa

4. Ġamzeden kim ḫavf ider zülf-i hevādār olmasa
5. Ġamze zīrā hem-dem-i rāz-ı nihānumdur benüm

XXXV

1. Rütbemi terfīʿ ḳıldı himmet-i vālā-yı ʿaşḳ
2. Naḳd-ı rāyic oldı cismümde bütün tamġā-yı ʿaşḳ
3. Ġamze-i dil-berle ṣulḥ itti beni ġavġā-yı ʿaşḳ

4. Ben girībān-çāk mest-i cām-ı istiġnā-yı ʿaşḳ
5. Fitne ḫizmetkār dāmen der-miyānumdur benüm

XXXVI

1. Cānuma ḳaṣd ile çekseñ ḫançerüñ bıçaġ ile
2. Ben seni terk eylemek mümkin mi zaḫm urmaġ ile
3. Güllerin pür-ḫūn ider dil ol Ḳızılırmaġ ile

4. Bülbül-i gülzār-ı ʿaşḳam sīne-i pür-dāġ ile
5. Nev-şigüfte ġonca-i dil āşiyānumdur benüm

XXXIII

(2) çemen: çemān Ü.

(5) Ġamze zīrā hem-der-i rāz-ı nihānumdur bemüm Ü.

XXXIV -Ü.

(1) cānān: cān P.

XXXVII

1. Sūziş ü giryemle şankim āba düşmiş āteşüm
2. Āteş-i ʿaşḳuñla sūz-ı tāba düşmiş āteşüm
3. Eşk-i germümden hemān dolābe düşmiş āteşüm

4. Ḫānmān-sūz-ı dilüm gird-āba düşmiş āteşüm
5. Ḥalḳa ḥalḳa ṭurra-i dil-ber duḫānumdur benüm

XXXVIII

1. Eyledüm deryāları āhumla āteş ḫarmeni
2. Nār-ı ʿaşḳuñda semender gibi ḳıldum meskeni
3. N'eyleyem sūz-ı derūnum itmedi āgeh seni

4. Āteş-i ʿaşḳam ki deryālar söyündürmez beni
5. Noḳṭa-i dāġ-ı süveydā dūdmānumdur benüm

XXXIX

1. Pertevem her maṭlaʿumdur ġurre-i ġarrā gibi
2. Maʿni-i naẓmum ṭoġar mihr-i cihān-ārā gibi
3. Söylerüm ṭarz-ı ġazelde Bākī vü Yaḥyā gibi

4. Nuṭḳa gelsem Nefʿi-i muʿciz-dem-i ʿĪsā gibi
5. Beyt-i maʿmūr-ı maʿānī ḫānmānumdur benüm

XL

1. Dūde-i şemʿ-i dil-i Ḳaysuñ midādıdır bu kim
2. Yoḳ degül ḫargāh-ı Leylīnüñ sevādıdur bu kim
3. Yoḳ degül anlar bir özge şevḳa bādīdür bu kim

4. Hem ḳaṣīde hem ġazel bir tāze vādīdür bu kim
5. İḫtirāʿ-ı ḫāme-i muʿciz-beyānumdur benüm

XXXVII

(1) P nüshasında 3. mısradır.

(2) -P.

(3) -P.

XXXVIII

(4) ʿaşḳam ki: ʿaşḳumla P.

XXXIX

(1) ġarra: deryā P.

XL

(3) şevḳa: şevḳ P.

XLI

1. Mürġ-i çāpük-bāl-ı ṭab‘um uçdı ḫayli sü-be-sü
2. Eyledi ṣayd-ı teẕerv ü kebg-i ma‘nā cüst ü cū
3. Ey yeter ey ḫāme-i işkeste sen de lāfi ḳo

4. Söz tamam oldı du‘ā itsem n’ola şimdengirü
5. Ḳudsiyān müştāḳ-ı naẓm-ı dil-sitānumdur benüm

XLII

1. Tā ola peyveste ebrū birbiriyle muttaṣıl
2. ‘Āşıḳāndan ‘aşḳ-ı cānān olmaya tā münfaṣıl
3. Söyledükçe tā dehān içinde ḫarf-ı vaṣl-ı dil

4. Ḥaşr olınca tā ki şūr-engīz-i bezm-i ehl-i dil
5. Keyf-i ṣahbā-yı ḫayāl-i şādmānumdur benüm

XLIII

1. Müstedām olsun serīr-i salṭanatda rūz u şeb
2. Ber-devām olsun serīr-i ṣalṭanatda rūz u şeb
3. Hem be-kām olsun serīr-i salṭanatda rūz u şeb

4. Şād kām olsun serīr-i salṭanatda rūz u şeb
5. Bu du‘ā şām u seḥer vird-i zebānumdur benüm

22

Taḫmīs-i Bahāriyye-i ‘Āṣım Efendi der-sitāyiş-i Ṣadr-ı a‘ẓām Yūsuf Żiya Paşa*

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

I

1. Çekildi leşkeri çünkim şitā-yı berd-i fermānuñ
2. Yeşillendi ser-ā-ser sebzezārı kūh u ṣaḥrānuñ
3. Zamānı geldi yine seyr ü seyrān u temāşānuñ

4. Çemen mülkinden aşuben giderdi ceyş-i sermānuñ
5. Güni günden yeg olsun nev-bahār-ı feyż-baḫşānuñ

XLI

(3) yeter: tīr Ü.

22 HP(25a), Ü(24b), P(127a), H(84b).

* Başlık: HP, Ü .Taḫmīs-i Bahāriyye-i ‘Āṣım Efendi der-sitāyiş-i Ṣadr-ı esbaḳ Yūsuf Żiyā Paşa P.

Taḫmīs-i Bahāriyye-i Çelebī-zāde ‘Āṣım Efendi der-sitāyiş-i Ṣadr-ı a‘ẓam Yūsuf Paşa H.

II

1. Yine feyż-i nemādan şu yürüdi şāḫ-ı gülzāra
2. Ruṭūbet geldi yine yābis olmışken gül ü ḫāra
3. Ṣabā da‘vetci gitdi ‘andelīb-i zār u bīmāra

4. Yine hep tāze cān-baḫş eyleyüp eşḫāş-ı ezhāra
5. Nesīm-i nev-bahār añdurdı enfāsın Mesīḥānuñ

III

1. Hezār-ı zāra gül ḥālet-feżādur neş’e-i mülden
2. Nice şenlenmesün gülşen dil-i ‘uşşāḳ şengülden
3. Ki verd-i āteşīnüñ ola dūd-ı būy-ı sünbülden

4. Yine yer yer çerāġ-ı şu‘le-i āvāz-ı bülbülden
5. Ocaġı rūşen oldı bāġda gül naḫl-i zībānuñ

IV

1. O rüṭbe itdügüm elmās-ı şeb-nem gülşeni rūşen
2. Sipihr-i sebz-fām pür-nücūmuñ ‘aynıdur gülşen
3. Neden āyā zemīn ü āsmān bu mertebe yek-ten

4. Çemenler ol ḳadar ser-sebz kim āb-ı zebercedden
5. Şu virdi aña gūyā bāġbān-ı ṣun‘ı Mevlānuñ

V

1. Donandı ṣaḥn-ı gülşen dürlü ezhārı leṭāfetden
2. Ḫaber virdi güşād olduḳca her gül bir meserretden
3. Gülistān ġayret-endāz-ı cinān olmaġla zīnetden

4. Çemen ol denlü ḫurremdür ki kendin atdı cennetden
5. Nigūnsār oldığı bīcā degüldür naḫl-ı ṭūbānuñ

III

(1) gül: -Ü.

(2) şengülden: şenlikden P.

(3) verd-i: derd P. / dūd-ı: dūdı Ü.

(4) yer yer: bir bir P.

IV -H.

(2) sipihr-i sebz-fām: sipihre sebze-fām P.

V -H.

(2) gül bir: bir gül Ü.

(3) ġayret: ibret P.

(5) nigūnsār: nigūnsāz P.

VI

1. Bu eṣnā bir bahār-ı zevḳ u şādī var ki ʿālemde
2. Gül-i gülzār-ı cennet ṭarḥın eyler ḳalb-i ādemde
3. N'ola nālān olursa naḳş-ı bülbüller mücessemde

4. Nemā şol denlüdür kim sünbül-i taṣvīr bir demde
5. Geçer dūd-ı kebūd-ı āhını ʿuşşāḳ-ı şeydānuñ

VII

1. Baḥāruñ ḥālet-i teʾşīri çün hem ḥālet-i dildür
2. Dil ise dāʾimā maḥbūb ile yek-renge māʾildür
3. Baḳılsa ṣūretā farżā biri güldür biri müldür

4. Ṭarāvet şöyledür kim birbirinden farḳı müşkildür
5. Nigāh itseñ bu demde ṣūret-i Mecnūn u Leylānuñ

VIII

1. Bahārı ḫoş geçer çünkim Sitanbuluñ güzel yerdür
2. Bahār evṣāfı yazılmış göñüle dilli defterdür
3. Bahāriyye nice nice ḳaṣīde daḫi ezberdür

4. Birinde görmedüñ bu āb u tābı bunca demlerdür
5. Nice ʿīd ü bahārın görmişüzdür mülk-i dünyānuñ

IX

1. Zamānı ile ʿĀṣım daḫi virmiş naẓmına revnāḳ
2. Ser-ā-pā şiʿrinüñ maʿnāları lāyıḥ degül muġlaḳ
3. Bu beytinden daḫi ḳaṣdı efendimdür hemān muṭlaḳ

4. Degül nevrūz ile ʿīd ü bahāruñ bu eṣer ancaḳ
5. Ḫulūṣ-ı ḳalbidür var ise ol ṣadr-ı muʿallānuñ

VI

(1) eṣnā: eṣnāda Ü; eṣnā-yı H.

(3) mücessemde: mücemmetde Ü.

(4) denlüdür: denlü dir Ü. / bir demde: ādemde P.

VII

(3) güldür: küldür Ü,H. / müldür: kildür HP, Ü, H.

VIII

(4) birinde: yerüñde P.

(5) ʿīd ü: īd-i Ü.

IX

(4) ancaḳ: el-ḥaḳ H.

X

1. Cenāb-ı Ḥażret-i Yūsuf Ziyā Paşa zamānında
2. Cihān emn ü emān üzre bahārında ḫazānında
3. Budur bülbüllerin de şimdi evrād-ı zebānında

4. Ḫidīv-i āsmān mesned ki ṭāḳ-ı ʿizz ü şānında
5. İki gülmīḫidür mihr ile māhı çarḫ-ı vālānuñ

XI

1. Yemīn-i devlet-i dīn-i nebīdür ol cihān-dāver
2. Ki oldı feṯḥ-i Mışra ʿazm ü rezminde ẓafer yāver
3. ʿAdū-yı kīne-ḫ͡vāhı ḳahr-ı Ḥaḳḳa eyledi maẓhar

4. Çeküp şemşīr-i sedd-i āhenīn mānend-i İskender
5. Yolın sedd eyledi yeʾcüc-i şūr-engīz aʿdānuñ

XII

1. Hemīşe meşrebi ışlāḥ-ı bünye olmaġın rāġıb
2. Eşirrā-yı zamāne devr-i ʿadlinde olup ġāʾib
3. Sülūk-ı daʿviʾ-i tezvīr idenler oldılar tāʾib

4. Dem-i ʿadlinde kimse şekvesāz olmaz meger nāʾib
5. İde ḳāḍīye şekvā ḳılletinden ehl-i dāʿvānuñ

XIII

1. İden bu ḫalḳı ʿiffet üzre hep ḫulḳ-ı ʿafīfüñdür
2. Laṭīf iden zamān-ı devletüñ ṭabʿ-ı laṭīfüñdür
3. Cihānı emr-i Ḥaḳḳa rām iden emr-i münīfüñdür

4. Hüdāvendā tekellüf ber-tarāf ẕāt-ı şerīfüñdür
5. Viren dil-ḫ͡vāh-ı ʿālem üzre ḫükmün şadr-ı aʿlānuñ

XI

(4) şemşīr-i: şemşīri P.

(5) yolın: yoluñ P. / sed: bend H

XII

(2) olup: olur H.

XIV

1. Vücūduñ maẓhar-ı işrāḳ-ı envār-ı ḥaḳīḳatdür
2. Hemāre ʿadlile meşġūlsun kāruñ ʿibādetdür
3. Kerīm ü kām-rānsın ẕātuñ iḥsāndan ʿibāretdür

4. Meẕāḳ-ı ehl-i dilde ʿafv olınmaz bir ḳabāḥatdur
5. Kef-i cūduñ yanında yād olınmaḳ nāmı deryānuñ

XV

1. Görinür ṣūretā ṣafvet-nümā deryā-yı ṣūr-engīz
2. Ṣadā-yı mevc-i cūş-ā-cūşı gāhī pest olur geh tīz
3. Gehī ḫār u ḫas-āverdür kenāra gāhi ʿanber-bīz

4. İder gāhī güher sāḥillerüñ dāmānını leb-rīz
5. Çekilmez çīn-i pīşānīsi ammā baḥr-ı ʿummānuñ

XVI

1. Kerīmā kāmkārā rūy-ı arżı eyledüñ ābād
2. Ki yoḳ iḥsānuñ ile olmaduḳ ʿālemde bir dil şād
3. N'ola itse semāvāt ehli dāḫi kār-ı ḫayruñ yād

4. Nice dergāhuña ḳul olmasun kim eyledüñ azād
5. Girībān-ı sipihri pençesinden āh-ı şekvānuñ

XVII

1. Seni vaṣf itmege her şāʿir [ü] sāḥir ne ḳādirdür
2. Meger Pertev ḳuluñ kim iltifātuñ ile fāḫirdür
3. Egerçi saʿy ider ol da velīkin ʿaczi ẕāhirdür

4. Sen ol destūr-ı aʿẓamsın ki tavṣīfüñde ḳāṣırdur
5. Zebān-ı ḫāmesi ʿĀṣım gibi bir nükte-pīrānuñ

XVIII

1. Sitāyişde ider faḫriyye baʿżı şāʿir-i ḫodrā
2. Ki ʿarż itmek diler ʿilm ü fażīletde yed-i ṭūlā
3. Ne ḥācet ben dimek āṣārum olurken anı güyā

4. Hele daʿvā-yı dāniş şöyle ṭursun bildiġüm ammā
5. Ki bendeñdür faḳīr-i dergehüñdür bu duʿā-ḫᵛānuñ

XIV

(3) ẕātuñ: ẕātın P.

(5) deryānuñ: derbānuñ P.

XVI

4) dergāhuña: dergāhına P. / kim: ki P.

(5) girībān-ı: girībānı P.

XIX

1. Çenārāsā açup dest-i duʿā bu bende-i nā-çār
2. Seḥerlerde olup bīdār hem çün ʿandelīb-i zār
3. İder eşk-i niyāzı ebr-i güher-bārveş īṣār

4. Ḫulūṣ-ı ḳalb ile itdükçe dir bu vech ile tekrār
5. Duʿā-yı devletüñ ol kemterīni ehl-i maʿnānuñ

XX

1. Ḫademveş tā ṭura ṣaf ṣaf gülistānda ḳaranfül fül
2. Çil aḳçe ḳapmaġa sā'il gibi baş ege tā sünbül
3. Kenār-ı bezm-i ʿayşa ergavān tā ola cām-ı mül

4. Geçüp tā kim zümürrüd taḫtına laʿlīn ḳabā-yı gül
5. Bahāriyye neşīdin gūş ide mürġān-ı ṣaḫranuñ

XXI

1. Seni ṣābit ide Ḥaḳ cāh-ı vālā-yı ṣadāretde
2. Senüñ eksikligin göstermesün Mevlā bu devletde
3. Senüñ sāyende itsün ḫalḳı Allah emn ü rāḥatda

4. Ṭura ẕāt-ı şerīfüñ dāʿimā ṣadr-ı ṣaʿādetde
5. Ki budur maṭlab-ı vālāsı hep ednā vü āʿlānuñ

XIX

(2) seḥerlerde: seḥergehde Ü, P, H.

(4) itdükçe dir: itmekdedür Ü, P, H.

XX

(2) sā'il gibi baş ege tā: tā baş eger sā'il gibi H.

(5) neşīdin: neşīdeñ H.

XXI

(1) cāh: cāy P.

23

Taḫmīs-i ġazel-i merḥūm Seyyid ʿAtīḳ Efendi*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Baḥr içinde çün ṣadef künc-i ferāġat beklerüz
2. Dürremüz şūr-āb-ı baḥr itmez iżāʿat beklerüz
3. Āb-ı keşret itmesün diyü sirāyet beklerüz

4. Hem-demüz yār ile aġyār ile vaḥdet beklerüz
5. Bī-teveḥḥuş encümen içinde ḫalvet beklerüz

II

1. Ġavṭa-āsā cūş idüp deryā-dil oldum bendeñiz
2. Hem belürmez sāḥile āmed-şüd itseñ daḥi iz
3. Mevcveş ḥālā sefer-ender vaṭāndur şīvemiz

4. Sū-be-sū seyr ü sefer eyler cihānda ġayrı biz
5. Ol gürūhuz kim vaṭān ilinde ġurbet beklerüz

III

1. Sayʿ idüp oldı bülend-ʿünvān bī-ʿünvānlar
2. Oldı ābādān nice bī-servet ü sāmānlar
3. Kerr ü fer aṣḥābı oldı ber-zede āmānlar

4. Bu ʿimāretgehde maʿmūr oldı çoḳ vīrānlar
5. Biz de dil vīrānesin taʿmīre nevbet beklerüz

---

23 HP(27a), Ü(26b), P(132a).

* Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i merḥūm Seyyid ʿAtīḳ Āmedī Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Seyyid ʿAtīḳ P.

I

(1) ṣadef: ṣıdḳ Ü.

II

(2) bildürmez: belürmez P. / iz: biz P.

III

(2) bī-servet: servet Ü.

(3) aṣḥābı oldı: aṣḥābıyuz P. / āmānlar: zamānlar HP; damānlar P.

IV

1. Şāḥ-ı ʿaşḳuñ biz ki maḥkūm olalı fermānına
2. Başımuz irdi semānuñ küngür-i eyvānına
3. Eylerüz çīn-i cebīn Çin u Ḫoten ḫāḳānına

4. Ser-fürū itmez eñ ednāmuz ciḥān sulṭānına
5. Bendeyüz ammā der-i şāh-ı vilāyet beklerüz

V

1. Müy-ı āteş dīdeveş pür-ıżṭırāb iken gehi
2. Kākül-i āteş ruḫāne uġrıyor göñlüñ rehi
3. Sālikān-ı rāh-ı kenz-iʿaşḳuñ olsun āgehi

4. Mārveş pür-pīç ü tāb oldıġımuz şanma tehī
5. Biz ṭılısm-ı daḫme-i sırr-ı ḥaḳīḳat beklerüz

VI

1. Yanaraḳ giryān giryān eylerüz ʿarż-ı niyāz
2. Bu temennāmuz ḳabūl eyler Cenāb-ı çāresāz
3. Eksilüp günden güne bu leyl-i yeldā-yı dırāz

4. Şemʿtek olduḳ şeb-i hicrānda pür-sūz u güdāz
5. Maṭlaʿ-ı şems-i viṣāl-ı bezm-i vuṣlāt beklerüz

VII

1. Ḫaḳ hemān tevfīḳını Pertev saña ḳılsın refīḳ
2. Eylesün rāhında gerçek erleri yār-ı ṣadīḳ
3. Ḥırş u āzīni azaldup ḳalbüñi itsün raḳīḳ

4. Şāhi-i mülk-i ḳanāʿatdür hemān maṭlab ʿAtīḳ
5. Yoḫsa ne cūyā-yı sāmānuz ne şervet beklerüz

IV

(4) ser-fürū: ser-fer Ü. / eñ: en P.

V

(4) pür-pīç: bir pīç P.

VI

(5) şems-i şemʿ-i Ü, P.

VII

(4) şāhi-i: şāh-reh-i Ü.

24

İştirāk-ı müşelleş ile İşrāb-ı neş'e-i nev-rūz İden İşbu Ġazelde Ṣāḥib-i dīvānuñ Ebyātını ʿAmir Beg ve ʿAmir Begüñ Ebyātını ʿİzzet Beg ve Ebyāt-ı mümā-ileyhümā-yı ṣāḥib-i dīvān-ı mümā-ileyh Taḫmīs Eyledügi Eşerdür

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Eylesün şāh-ı bahār erbāb-ı ʿayşa iẕn-i ʿām
2. Ḳaṭre-i meyde virüp bārān-ı raḥmetden peyām
3. Bülbül-i ḥasret-keş ʿarż itsün güle yine selām

4. Neş'e-i nev-rūz alsun köhne ġamdan intiḳām
5. Nükhet-i feyż-i bahār ile pür olsun her meşām

II

1. Her ṭaraf şāh-ı bahār icrā-yı fermān eyleyüp
2. Ḳış celā-yı ʿaskerin yaʿni perīşān eyleyüp
3. İẕn-i ʿām itdi sürūra baṭ-ı sāmān eyleyüp

4. Şuʿle-i āteş ruḫān ile çerāġān eyleyüp
5. Lāleler bezm-i çemende itsün ʿarż-ı iḥtişām

III

1. Fākiḥe dinse şitāda gerçi o yār
2. Kim çeker ol şıḳleti açduḳça işgūfe enār
3. Ḥāṣılı her mevsimüñ bir güne berg ü bārı var

4. Meclise āteş ki oldı şuʿle-i cūş-ı bahār
5. Eylesün ġayrı maḥall-ı minḳal-ı lāle-maḳām

IV

1. Bu şeb-i nev-rūzdur iş ʿayş-ı nūş olsa n'ola
2. Naʿra-i hey hey ne var neşr olsa da ṣaġ u ṣola
3. Ḫum sebū peymāne şīşe cümlesi ser-şār ola

4. Kāse-i ṭanbūr u ṣahbā naġme vü meyle ṭola
5. Muṭribā gel devr ḳıl sāḳī sen eyle devr-i cām

---

24 P(129a).

III

(1) Mısra eksiktir.

V

1. Nev-bahāruñ feyżi virdükde ṭarāvet yerlere
2. Mey ayaḳdaş olıcaḳ gülşende meh-peykerlere
3. Neş'e-baḫş olmaḳda şarf-ı himmet eyler serlere

4. Baş eğer nev-rūzda sāḳī hele sāġarlara
5. Her zamān olmazsa da mīnā-yı ser-keş bil ki rām

VI

1. Gün ṭogar rinde irişdükde bahār ġam-ı nevā
2. Leyle-i nev-rūzı iḥyā itmemek olmaz revā
3. Nergis-i çeşmüñ gibi peymāne döndür sāḳiyā

4. Biz de şeb-būy-ı ḳadeḫle idelüm gice şafā
5. Şebde ḳıldı ġonca nev-rūz-ı ta'ṯīr-i meşām

VII

1. Ba'd-ez-īn şāh-ı şitā 'arz idemez vech-i 'abūs
2. Eski dem taḥvīl-i nev-rūz itdi oldı dest-būs
3. Gök gürülder şanma bu sūra çalındı ṭabl-ı kūs

4. Nīm-şeb taḫt-ı felekde şāh-ı mihr itdi cülūs
5. Ṭal'atuñla bizde dur nev-rūz ola ey meh bu şām

VIII

1. Mey-keşāna devr-i gülde gülsitān şeh-rāh olur
2. Rind olan her mevsimüñ zevḳuñ ider āgāh olur
3. Gāhice köhne bahāruñ zevḳı olmaz gāh olur

4. Her dıraḫtuñ sāyesi yazlarda işretgāh olur
5. Ḳış güni 'ayyāşa yoḳ mey-ḫāneden ġayrı maḳām

IX

1. Bülbül-i dil nice zār itsün fiġān u zārını
2. Ser-te-ser yaġmaya virdi ṣabra dāyir varını
3. Kim cemāduñ bile bu beyt añladur mi'yārını

4. Sen sehī servüñ görince cünbiş ü reftārını
5. Ṭıfl-ı nev-res gibi ezhār eyledi raḳṣa ḳıyām

X

1. Çeşmimüz içre teceddüd itdi ḫūn-ı köhnemüz
2. Hem yeñilendi yine dāġ-ı derūn-ı köhnemüz
3. Nālesin itmez mi tecdīd erġanūn-ı köhnemüz

4. Tāzelendi nev-bahār ile cünūn-ı köhnemüz
5. Serde sevdāya gül-i nev-rūzveş virdüñ niẓām

XI

1. Şevk-baḫş olduḳda muṭrib naġme-i dil-süzda
2. Naʿralar ẓāhir olınca mürg-i ʿaşḳ-āmūzda
3. Eyleyüp ṭarḥ-ı tekellüf gülşen-i fīrūzda

4. ʿĀdet itmekle gelüp açılmaġı nev-rūzda
5. Lāleler ger sürḥ laʿlüñle ne var olsa be-kām

XII

1. Sāyesiyle serv-i dil-dārum ser-efrāz eylesün
2. Nev-bahār-ı ḥusnüni gül gibi mümtāz eylesün
3. Ġam degüldür bülbülān isterse ger nāz eylesün

4. Muṭrib-i nev-rūz gül devrine āġāz eylesün
5. Kāse-i ṭanbūrveş al sen de sāḳī deste cām

XIII

1. Bezme envāʿ-ı şigūfeyle gelür yārān içün
2. Bāġı Pertev zeyn ile teşrīf-i mey-ḫ̆ārān içün
3. ʿAyş-ı ʿişret demlerin iḫtār ider rindān içün

4. Müjde-resdür çünki iḳbāle bahāristān içün
5. ʿİdveş nev-rūza ʿİzzet n'ola itseñ iḫtirām

XIV

1. Leşker-i ezhār başdı sāḥa-i gülzāra pā
2. Bir bir aḳın itdi cūlar hem çün şīrān veġā
3. Ḳıl hele ʿĀmir gibi sen de temāşa ḥāliyā

4. İtmegiçün münhezim-i çend şitāyı Pertevā
5. Şāh-ı nev-rūz itdi gülşende yine ḍarb-ı ḫıyām

XV

1. Sünbülüñ ḳandīlleri tenvīr ider her ḫāṭırı
2. Bāde-i şevk-i ṭarabla pür-ḳadeḥdür her biri
3. Naẓrasıyla n'ola ʿİzzet de olursa ḫā'iri

4. Neş'e-i būy ile mest-i ḳanzil itdi ʿĀmiri
5. Geldi ol gök-ḳandil ile sünbül-i fīrūze-fām

25
Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Tīrüñ itdükçe isābet geh nihān geh āşkār
2. Sīne vü dil buldı zīnet geh nihān geh āşkār
3. Zaḫmumı şerḥe ne ḥācet geh nihān geh āşkār

4. میشور داغ محبت که نهان که آشکار
5. مهرشدباغیم وصفوت که نهان که آشکار

II

1. Eyleme şayf u şitāda āh-ı germ ü āh-ı serd
2. Tā ki vāḳıf olmasun rāz-ı nihāna hīç ferd
3. Ṣarf-ı zerdür çāre vaṣla akçe itmez rūy-ı zerd

4. آن یکی دردیست در دل دیکری درمان درد
5. کشت حرف هجر وصلت که نهان که آشکار

III

1. Her neye āġāz idersem yārda bulur ḳarār
2. Ẕikr ü fikr-i zāhir u bātında ẕikr ü fikr-i yār
3. Ġamze vü tīġından ancaḳ ḫavf idüp itmem ḳarār

4. بحث زخم باوک مژکان کنم هم آه وزار
5. دارم از جانان شکایت که نهان که آشکار

IV

1. Zūr-ı neş'e her ne rütbe itse de ṣarf-ı tüvān
2. Ṣadmesinden ben ayaġ-ı ʿişretüñ düşmem hemān
3. Eyleyem mi ṭarz-ı rindānem saña bir bir beyān

4. دل زلعلش مست ومن صهبا کش دیر مغان
5. میکنم اکنون عشرت که نهان که آشکار

---

25 P(130b).

26
Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Çaldı dīnüm o ḫırlu didigüm ḫırsızlar
2. ʿAcebā n'oldı bize çignenilen saḳızlar
3. Ḥālime beñzemege ʿarlanur ʿarsızlar

4. O ḳadar yaraladı sīnemi īmānsızlar
5. Ki göñül yaralanup taḫta-i īmānsızlar

II

1. Leb ü ruḫsārdur ʿālemde olan sükker ü gül
2. Gül-be-şekker midür āyā meze nūş itmege gül
3. Hicr-i laʿlüñ ile ḳan aġlayayum ben sen gül

4. Ḳandadur ḳanda leb-i yār diyü cān u göñül
5. Ser-i kūyuñda meges gibi uzaḳdan vızlar

III

1. Senüñem ben diyü mekr ile eger dökse dili
2. İʿtimād itme ṣaḳın onlara sen virme dili
3. Ben inanmam ḳuṭusı içre ʿabīr olsa gili

4. Ḳızlaruñ tīz çıkar mes gibi elbet ḳızılı
5. Gerçi meşşāṭa anı düzgün içün yaldızlar

IV

1. Ṣanʿatında ne ḳadar olsa daḫi ger usta
2. Yine ol ṣınfı sezādur diyemem bu posta
3. Oġlanı ḳız ṣanıcaḳ çekdiler añа custa

4. Ḥüsn ü yāri nice tefhīm ideyüm zen dosta
5. Yaḳlaşup nāmına nām aldı ḳız oġlan ḳızlar

---

26 Ü(17b), P(131a).

*Başlık: P. Taḫmīs-i Ṣābitāne Ġazel-i Ḥażret-i Müşārun-İleyhdür Ü.

II

(1) sükker: şākir Ü. / gül: mül Ü.

(2) meze: müj P.

III

(1) eger: saña Ü.

IV

(4) zen: -P.

V

1. Disem ol şūḫa ki Pertev turamazken sensiz
2. Ḥasretüñde anı bir ān ḳomaduñ şīvensiz
3. Āh kim şimdi bu eṣnāda yine ol densiz

4. ʿİzzet ol ḳanlı kebāb ile mey içmiş bensiz
5. Laḫt-ı dil ḳan dökerek sīḫ cefāda cızlar

27

Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Ne ḳudret çāre-i ʿaşḳa ilāc-āverde ḳalmışdur
2. Ne ẓannum ḫod-aḳāḳīr-i devā-perverde ḳalmışdur
3. Ne ḫāṣṣiyyet anuñ defʿi içün gevherde ḳalmışdur

4. Devāsı var ise rencūr-ı ʿaşḳuñ derde ḳalmışdur
5. O dārū da dil-i āşüftedür dil-berde ḳalmışdur

II

1. Cihān ġarḳ-āb-ı ḥayretken aḳan bu ḳanlı yaşumda
2. Görüp ḳalmış iken aḥvālümi ʿālem telāşumda
3. Ferāġum yoḳ gene aġyār ile ceng ü şavaşumda

4. Leb-i yār oldı ḫaṭ-āver yine sevdāsı başumda
5. Geçüp keyfi o ṣahbānuñ ḫumārı serde ḳalmışdur

III

1. ʿİlāc itmez bu bī-hūşīye dārū-yı mü'eṣṣirler
2. ʿAyān oldı cihāna fart-ı mestīden ḫafī sırlar
3. Sükūt itsün mi nuḳl-ı meclis itmekden müẕekkirler

4. Bilenler gönlümüñ mest-i mey-i ʿaşḳ oldıġın isterler
5. O bī-hūş-ı muḥabbiṣdür düşüp bir yerde ḳalmışdur

V

(5) sīḫ: şeyḫ Ü.

27 P(134a).

IV

1. Şarāb-ı ʿaşḳ ile serde olalı neş'eler ḥāṣıl
2. Hīç olmaz bir nefes dilden anuñ keyfiyyeti zā'il
3. Ẓuhūriyle o feyżüñ olmışam bir menzile vāṣıl

4. Cihānda neş'e-baḫş olmaḳdan oldı bādeler ʿāṭıl
5. O başḳa keyfler hep ʿālem-i dīgerde ḳalmışdur

V

1. O kim terk-i diyār itmek diler kendi rıżāsıyla
2. Alışsun her maḥallüñ nīk u bed āb u hevāsıyla
3. Ḥużūrı ḫ̆ābīde görmez bu beytüñ iḳtiżāsıyla

4. Göründi şīve-i taʿbīri āsāyiş fedāsıyla
5. O rü'yālar ki rāḥatdur bütün bisterde ḳalmışdur

VI

1. Hemān söz bu maḥalde zād-ḫ̆āhānuñ şübūtunda
2. Bulur baʿżı anı güyā olur gāhī sükūtunda
3. N'ola neml olsa mihmān gāhi zenbūruñ büyūtunda

4. Teleẕẕüẕ kesb ider mūr-ı ḳanāʿat celb-i ḳūtunda
5. O şīrīnlik ne sükkerde ne ney-şekkerde ḳalmışdur

VII

1. Egerçi cām nūş u ʿayşa Cemşīd oldı ṭarḫ-efgen
2. Şonuñda ṣavmaʿa ḳandīli oldıġını gördüm ben
3. Daḫi bu ne meşābe ġayrı bir şey var mıdur dirsen

4. Olur keçkūl bir yer zīver-i dest-i şehen-şehken
5. Velev āyīne olsun ṣanma İskenderde ḳalmışdur

VIII

1. Biri eylerdi tīġüñ baḫş-ı āb-ı cevherinden dün
2. Velī yoġ idi nuṭḳ-ı bī-me'ālinde ser ile bün
3. Hemān bu beyt ile virdüm cevāb anı işitdüm çün

4. Ḳılıçda āb u cevher eglenilür kesdürür nutḳuñ
5. Aranmaz āb-ı rū kimdür ki şu cevherde ḳalmışdur

IX

1. Başīret ehli zīb-i ehl-i nefse ip bile ṭaḳmaz
2. Miṣāl-ı āb her serv-i sehīnüñ pāyına aḳmaz
3. Velī çirkinligin zişt ola nīkde başına ḳaḳmaz

4. Bilen ḥüsn-i Ḫudā-dāda baḳıp ārāyişe baḳmaz
5. Gözi ẓāhir perestānuñ daḫi zīverde ḳalmışdur

X

1. Ḳalurdum Pertevā bī-pertev-i miskīn pür-ẕillet
2. Eger dergāh-ı feyż-i himmetinde itmesen ḫizmet
3. Saña ney ile hem-kāse olanlardur bulan şöhret

4. Füyūżāt-ı Cenāb-ı Neş'eti derk ideli ʿİzzet
5. Miṣāl-ı kelb-i Necmü'd-dīn gönül ol derde ḳalmışdur

28
Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Olur dervīş-i şāhān meslek-i şāhāneden ṣoñra
2. Ṣalāḥa meyl ider dil mescid-i rindāneden ṣoñra
3. Maḳāmın mescid eyler mi perest ḫum-ḫāneden ṣoñra

4. Çıḳar yol Kaʿbeye elbet reh-i mey-ḫāneden ṣoñra
5. Ser-ā-pā secdedür ʿāşıḳ iki peymāneden ṣoñra

II

1. Cenāb-ı Ḳays olup şāh-ı cünūna nuḫbe-i evlād
2. Cünūn iḳlimi anuñ nāmına olmış idi ābād
3. Nice dem eylemişdi deşt-i rüsvāyīde ʿadl u dād

4. Çıḳar dise daḫi şeydālıḳ ile bundan aḳdem
5. Añulmaz nāmı Mecnūnuñ dil ü dīvāneden ṣoñra

III

1. Ezelden tā ebed ʿömrümde ʿaşḳ ile olup bitdüm
2. Geh[i] deyr ü gehi mey-ḫāne vü geh mescide gitdüm
3. Dil ü cānı hemān ol pür-cefā derd ile incitdüm

4. Ne çekdüm ise çekdüm ḫaṭ gelüp iṣbāt-ı ʿaşḳ itdüm
5. Bilindi ḳadr-i ʿāşıḳ sevdigüm ammā neden ṣoñra

IV

1. Perīşānī-i mū her şerḥa-sīne baḫş idüp leẕẕāt
2. Çü şāne çāk-çākīden ḳaçınmaz ol ger olsa māt
3. O daʿvādan şikāyet idene eyler bu beyt iskāt

4. Perīşān ḥāl sūd-ı sīne çākānı ider iṣbāt
5. Niẓām-ı perçemi müşgīn yārūñ şāneden ṣoñra

---

28 P(135a).

V

1. Bir emre yaramaz nezd-i ḥaḳīḳat-bīnde ser-keş
2. Anuñçün Pertevā itfāsına saʿy olınur āteş
3. Velī ol āteş-i seyyāle cāmı gāh u geh dür[d]-keş

4. Diyüp düşmiş ayaġ-ı sāḳiye ʿİzzet şurāḥiveş
5. Ser-ā-pā secdedür ʿāşıḳ iki peymāneden şoñra

29

Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Nice söz var baña söylense aña söylenmez
2. Nicesi daḫi aña dinse baña söylenmez
3. Didigüm bu ki aña buña dilā söylenmez

4. O cefā-pīşeye hīç ḥarf-i vefā söylenmez
5. Güci bu kim baña da ṣabr-ı cefā söylenmez

II

1. Bilse ger elsinenüñ cümle luġātın yek yek
2. Manṭıku'ṭ-ṭayr ile nuṭḳ eyleseler itmese şek
3. Ne ḳadar olsa daḫi ʿākil ü dānā zeyrek

4. Şaçmalar āyine-i sīneyi şāʿir göricek
5. Ṭūṭi söylense de elbetde be-cā söylenmez

III

1. Merde merdāne-reviş gerçi güzel sevme mühim
2. Pāk-bāzān seviş iledür ammā didigüm
3. Zen-perestāne bunı ben nice biñ kere didüm

4. Sırr-ı ʿuşşāḳı iden fāş zenāndur gör kim
5. Ḳays u Leylā añulup Şāh u Gedā söylenmez

IV

1. Dār-ı dünyā da fenā üzre ḳurıldı çün esās
2. O kühen ḳubbe derūnında olınmaz mı hırās
3. Bundan it rāḥat u āsāyiş-i sükkānı ḳıyās

4. Ücret-i ḫāne-i dehr oldı nūḳūd-ı enfās
5. Kimseye gerçi ki ẓāhirde kirā söylenmez

---

29 P(136a).

V

1. Pertevā şanma şaḳın sen bunı sehl ü āsān
2. Mümteni‘dür bunı tanẓīre iderseñ iz‘ān
3. İşte bu maḳta‘ pāk ider anı şerḥ-i beyān

4. ‘İzzetā vādi-i tanẓīrde ṭab‘-ı yārān
5. Didiler bu ġazel-i tāze-edā söylenmez

30

Taḫmīs-i ġazel-i ‘İzzet Beg

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

1. Sāḳi-i şīrīn-dehen şunsa lebüñ sükker şunar
2. ‘Arż iderse ḫāl-ı ruḫsāruñ eger ‘anber şunar
3. İtse ger mekşūf dürc-i la‘lini güher şunar

4. Sāḳi-i gül-ruḫ o dem ki destüme sāġar şunar
5. ‘Andelībe şāh-ı gül güyā gül-i aḥmer şunar

II

1. Sāḳiyān ḳılmaz naẓar nūş-ı şarāb-ı sābıḳa
2. Lāyıḳa virür ṭolu virmez ṭolu nā-lāyıḳa
3. Başḳaca ikrāmı vardur līk merd-i ṣādıḳa

4. La‘li işrāb-ı mey-i gül-fām idince ‘āşıḳa
5. Yerde şeftālū gibi nuḳl-ı ṣafā-güster şunar

III

1. Şūriş-efgenlikden ey ḫaṭ sen hele maġrūrsun
2. Ey nigāh-ı pür-ġażab ammā ki sen mecbūrsun
3. Gerçi sen de zaḫm-ı cāna ey müje me’mūrsun

4. Ḫışm-ı çeşm-i yār içün ey ġamze sen mes’ūlsun
5. Söyle senden ġayrı dest-i meste kim ḫançer şunar

IV

1. Mey-keşān zevḳ itseler de ḫāne-i ḫumārda
2. Ben ṣafā-yāb olamam öyle muḳassī dārda
3. Nūş-ı mey evvel bahāra yaraşur kühsārda

4. Ṭab‘-ı rinde neş’e teklīfi ile gülzārda
5. Lāleler peymāne-i zerrīnini yer yer şunar

---

30 P(136b).

V

1. Bendeyem Pertev ḫulūs ile o ʿālī ḥażrete
2. Müddet-i ʿömrümde mehdin itsem irmez ġāyete
3. Baḳ ne buyrur ol Felātun fenn-i ṣāḥib-himmete

4. ʿİzzetā mecrā olur cūy-ı belāġ-ı hikmete
5. Feyż-i maʿnā destüme ol dem ki kilk-i ter ṣunar

31

Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1. Naḳd-ı şekīb bāzde-i ġayret olmasun
2. Lüʿlü-i eşk ḫākde bī-ḳıymet olmasun
3. Mirʿāt-ı ḳalb vaḳf-ı reh-i ḥayret olmasun

4. İsterse yaʿni zaḥmet ile külfet olmasun
5. Ol şūḫ-ı āşnā dil-i bī-ṭāḳat olmasun

II

1. Her ṣubḥ būy-ı zülfüni yārüñ getür ṣabā
2. Müşg-i Ḫotendür anı getürmekde yoḳ ḫaṭā
3. Ol nükhet ile ṭabla-i ʿaṭṭāra ḳıl sezā

4. Müjde ḳudūmuña ola biñ müşg-i Çin fedā
5. Bu ḫizmetüm size ser-i mū ṣiḳlet olmasun

III

1. Ol terk ide raḳībi idem ben de zārı terk
2. Güldür yaḳışmaz itmek aña gerçi ḫārı terk
3. Daʿvā-yı ʿaşḳı eylesün aġyār bāri terk

4. Ey nāle itme sendeki nāmūs ʿārı terk
5. Dil-berle dil ikisi de bī-rāḥat olmasun

IV

1. Māhiyyeti mehüñ yine maḥv oldı bu gice
2. Mihre baḳup didi ki sizüñ keyfiñüz nice
3. Gün ṭoġdığında tābiş-i aḫter ḳalur nice

4. Tenhā ḳoyup bu bendeyi ḳaçmışdı gizlice
5. Meh-tābda gezen o ḳamer ṭalʿat olmasun

---

31 P(136b).

V

1. Sen ʿāfiyetle ṣaġ ol efendim budur duʿā
2. Dil-ḫastagān-ı ʿaşḳuñ ümīd eylemez şifā
3. ʿUşşāḳ derd-i çeşmüñe bīmārlıḳ sezā

4. Bīmārlıḳdan itmese de bir nigeh baña
5. Ṣıḥḥat o ḫasta dīdelere ʿillet olmasun

VI

1. Ol Yūsuf-ı zamānı gören müşterī olur
2. Bāzār-ı ʿaşḳ içinde pederler girü ḳalur
3. Kālāsına göre deger ile yerin bulur

4. Az naḳd ile ṣanur ki görenler anı alur
5. Ādem o cennete nice pür-ḥasret olmasun

VII

1. Kevṣer lebānı ḳāmeti ṭūbā cemāli ḥūr
2. Ol bir melek ki nesl-i beşerden miṣāl-i nūr
3. Dilden behişt-i fikr-i ebed eylemez mürūr

4. Maḥzūn-ı ʿadne vuṣlatı baḫşende-i sürūr
5. Dil-berle dil ikisi de bī-rāhat olmasun

VIII

1. Rindī sifāl-ı meyle Cem-i mülk-i neş'e ḳıl
2. Billūr dilde var ise zerrīn naḳşı sil
3. Medḥ-i piyāleye meyi varken varur mı dil

4. Maḫmūra neş'e-baḫş-ı bezmde şarābı bil
5. Sāḳī cihānda cām-ı Ceme minnet olmasun

IX

1. Baḫṣ-ı dehānuñ açmayalum ol perīveşüñ
2. Medḥ ü ṣenāsın eyleyelüm göz ile ḳaşun
3. Beñzer mi rūy-ı yāra baḳ ey māh on beşüñ

4. Ṭursun rehin miyānını ben bilmedüm peşīn
5. Bīhūde yoḳ yere o da pür-ġıybet olmasun

X

1. Cānān dimiş görünce bana itdi pek eṣer
2. ʿAşḳumda bildüm ʿāşıḳ-ı zārum neler çeker
3. Ey Pertev işte böyle olurmış eṣer meger

4. ʿİndümde ġāyet ile benüm oldı muʿteber
5. Ṭarḥ eyleyen bu naẓmı şaḳın ʿİzzet olmasun

32
Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün me fāʿīlün

I

1. Düşenler kesb-i ʿaşḳa olmayacaḳ kāra düşmişdür
2. Ki zīrā olmaz olmaz bir nice efkāra düşmişdür
3. Yanan pervāneler de ṣanurum bu nāra düşmişdür

4. Göñül bir yār içün keş-mā-keş-i aġyāra düşmişdür
5. Berāy-ı gül o bülbül dāmgāh-ı ḫāra düşmişdür

II

1. Gülistān-ı cemāle zībeş-āver al-i sünbül-ruḫ
2. Benefşic zārına revnaḳ viren aḥmer ḳaranfül-ruḫ
3. Beni mest itmeseydi fehm iderdüm āh ol mül-ruḫ

4. ʿAceb bir gül mi bitmiş lālede ey sāḳi-i gül-ruḫ
5. Yāhud ʿaks-i ruḫuñ peymāne-i ser-şāra düşmişdür

III

1. Nice ḳalsun ʿalevlenmek de dūd-ı āh-ı meşʿalden
2. Ki ol māh ictināb itmez imiş aʿlā vü esfelden
3. Güşāde-meşreb oldı pek degüldi böyle evvelden

4. Şaḳınmazmış o meh-rū gerden-i ruḫsārını elden
5. Bu baḫtumdur ki ġayret zülf-i ʿanber tāra düşmişdür

IV

1. Vefā meʾmūlı ile sen sen ol dil virme ḫūbāna
2. Sitem-muʿāddur raḥm eylemez anlar ḳıyar cāna
3. Benüm ḳaç defʿa geldi başuma bu ṣanma efsāne

4. Göñül perçemde iken ḫayf atıldı beyābāna
5. O mürġ-i lāne-perver lāneden āvāre düşmişdür

V

1. Bu güne itdi ḳassām-ı ezel kim Pertevā ḳısmet
2. İderler ʿāşıḳ u maʿşūḳ biribirine ḫizmet
3. Zenaḫdāna düşerse dil düşer cānāneye minnet

4. Dil-i zārı arar çengāl-ı zülf-i ḫum-ı necm ʿİzzet
5. O dürlü ʿaşḳ-ı çāh-ı ġabġab-ı dil-dāra düşmişdür

---

32 P(137b).

VI

1. Cenāb-ı ṣadr-ı ʿaṣruñ gelmemişdür miṣl ü mānendi
2. Kerem bābında gerçi Bermekīler daḫi söylendi
3. Kemāl ehli maʿārif-pīşedür zīrā ki hem kendi

4. Bilürse Āṣaf-ı devrān bilür ḳadr-i hünermendi
5. Bu ṣınfa ḥürmet itmek ol mekārim-kāra düşmişdür

33
Taḫmīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Gāh bülbül gibi nālendedür o şen-gül gül
2. Gehi ol ġonca-femüñ gibice bī-ġulġul gül
3. Reng idüp itdirerek cām-ı meye ḳulḳul gül

4. Oldı meyden ruḫuñ ey ṭurrası sünbül gül gül
5. Gülşen içre saña olursa sezā bülbül gül

II

1. Gül-nihālān-ı çemen içre ḳadundur fā'iḳ
2. Çün çenār ʿāşıḳınuñ līk derūnı yanıḳ
3. Bir bölük ʿācize hīç dime misin ki yazıḳ

4. Sen açıl kim açıla ġonca-i ṭabʿ-ı ʿāşıḳ
5. Ḫışm ile bülbülüñ aġlatma amān ey gül gül

III

1. Ġonca-i laʿl-i lebüñ bülbüli eyler ebkem
2. ʿAraḳ-ı şerm-i ruḫuñ güllere olur şeb-nem
3. Perçemüñ vaṣfına da şöylece bir beyt disem

4. Görmese gül yüzüni ḳabına ṣıġmaz perçem
5. Olur imlāda bile münteḳış-ı kākül gül

IV

1. Oldı küllī saña yanmaġla fedā mā-ḥaṣalüm
2. Şimdi yanmaġa yaḳılmaġa bile varmaz elüm
3. Güş idersin şadedin ṭoġrısın ammā diyelüm

4. Saña pervāne hemān bülbül-i dil mi güzelüm
5. Āteş-i şevḳ-ı ruḫuñla n'olur olsa kül gül

---

33 P(138a).

V

1. Mütefāvit daḫi olursa reyāhīn yek yek
2. Nergis eyler yine zerrīn ḳadeḥ ile çeşmek
3. Mül gülüñ mühmelidür olmaġa gelmez münfek

4. Nev-bahār oldı yine bāde-i gül-fām gerek
5. Sāḳiyā ayrılamaz biribirinden mül gül

VI

1. Bir ʿaceb oldı çemenzār ki taʿbīr idemem
2. Birbiriyle şafaḳ u rūz şeb oldı der-hem
3. Oldılar kākül-i bī-çeş-fiġenāsā perçem

4. Gerden-i rūyına yāruñ dökülince şeb-nem
5. Bāġda birbirine girdi semen sümbül gül

VII

1. Ġoncalar kim açılup feṯḥ-i muʿammā eyler
2. Şöyle şanmañ yaluñuz bülbül-i şeydā eyler
3. Reng-i būyıyla dil-i zārı da yaġmā eyler

4. Gülşen-i ḫüsnini cānānımuñ īmā eyler
5. Oldı bu vech ile maʿnā-dihi cüz'i kül gül

VIII

1. Ne ḳadar çekse sezā gül-bün-i zībā-ḳāmet
2. Yeri baş üzre daḫi olsa maḥaldür ġāyet
3. Dime Pertev aña bu rütbe nedendür raġbet

4. Çünki vaṣf-ı ruḫ-ı dil-dāra sebebdür ʿİzzet
5. Deger oldıġına gülzār-ı cihānda gül gül

34
Taḫmīs-i muṭarraf-ġazel-i Vaḳʿa-nüvīs Vāṣıf Efendi*

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

I

1. Şanma ẓāhirde ḫaṭ ʿizārīdur
2. Bāġ-ı ḫulduñ benefşezārıdur
3. Yā gül-i rüyınuñ o ḫārıdur

4. Ki hezārān dil anda zārīdur
5. Mevsim-i ḥüsninüñ baḥārıdur

II

1. Ebr-i muẓlim degül nümūde olan
2. Şuʿle-i āhdan çü dūde olan
3. Dīde-i şevḳa yaʿni sūde olan

4. Rūy-ı ʿālemde nā-güşūde olan
5. Süm-i esb-i ġamuñ ġubārıdur

III

1. Ehl-i cāhuñ suḳūṭ-ı mertebesi
2. Bedre beñzer ki gitse kevkebesi
3. Pertevi eyle yaʿni debdebesi

4. Selḫ-i māhuñ sevād-ı yek-şebesi
5. Cām-ı iḳbālinüñ ḫumārıdur

---

34 HP(27b), Ü(27a), P(130a), H(83b).

* Başlık: HP, P. Taḫmīs-i muṭarraf li-ġazel-i Vaḳʿa-nüvīs Vāṣıf Efendi Ü. Muṭarraf Taḫmīs-i Pertev Ġazel-i Vāṣıf H.

I

(1) de: -HP, -Ü.

(4) dil: ol H.

II

(3) yaʿni: sürme Ü, H.

(4) nā-güşūde: tā-güşūde P.

III

(3) debdebesi: diyesi Ü.

(5) cām-ı: cāh-ı P.

IV

1. Ḥüsn-i ṣūret degül müşāhid olan
2. Gülşen-i dil nuḳūşı ile ṭolan
3. Bāġ-ı ʿālem anuñla zīb bulan

4. Levḥ-i dīdemde ʿaksi resm olınan
5. Naḳş-ı mirāt-ı ṣunʿ-ı Bārīdür

V

1. O ṣanavber-ḳadüñ nümāsıyiçün
2. Serv-i dil-cüyınuñ duʿāsıyiçün
3. Ḳadd-i bālāsınuñ ʿalāsıyiçün

4. Ten-i billūrınuñ ṣafāsıyıçün
5. Dem-be-dem cüy-ı eşk-i cārīdür

VI

1. Dili bī-ġāne ṣanma ey gül-i ter
2. Āşnā-yı ḳadīmüñe beñzer
3. Mürġ-i efġān-nedān ṣanursın eger

4. Anda nālende olmayan ne gezer
5. Bāġ-ı ʿaşḳuñ hezār-ı zārıdur

VII

1. Vāṣıfā yoḳ irāde destümde
2. Pertevā tevbe-i şikestümde
3. Hem elüm yoḳ güşād u bestümde

4. Ḳaldı dil āh o nīm mestümde
5. Yāra dil virmek ıżṭırārıdur

IV

(4) olınan: olan Ü, H.

VI

(3) nedān: neden H. / ṣanursın: ṣanursuñ P.

VII

(2) tevbe-i: tevbeyi Ü / şikestümde: müşgīnümde Ü.

(3) hem: yoḳ H. / yoḳ: hīç H.

35

Taḫmīs-i bahāriyye-i Müşārun-İleyh*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Bāġa gelsün ki gülüñ cilvegehi ḫār olsun
2. Gül varaḳlar ḳadem-i pākine īṣār olsun
3. Nice bir güşe-i kāşānede bī-zār olsun

4. Nev-bahār oldı yine māʾil-i gülzār olsun
5. Mey içüp dīde-i mestānesi ḫūn-ḫᵛār olsun

II

1. Āteşīn-laʿl-i lebi bāġda gül-nār olsun
2. Ġoncanuñ reşk-i dehāniyle yeri ṭār olsun
3. Gülşen içre ḳadi revnaḳ-dih-i eşcār olsun

4. Ḳāmetin seyr idüp serv-i nemā-dār olsun
5. Küre-i ḫāk ḳudūmiyle çemenzār olsun

III

1. Serv-i reftārı ferāmuş ide reftārından
2. Yaḳa bāzūsı çenārı ḥasedi nārından
3. Ḳızara rūyı gülüñ ruḫlarınuñ ʿārından

4. Lāle pür-dāġ ola tābiş-i ruḫsārından
5. Çeşm-i nergis açılup reşk ile bīdār olsun

---

35 HP(28b), Ü(28a), P(132b).

* Başlık: HP. Taḫmīs-i Bahāriyye-i ġazel-i mūmā-ileyh Ü.

Taḫmīs-i Bahāriyye-i Vāṣıf Efendi P.

Not: Ü nüshasında " Matla-ı dīger " diye başlık vardır.

II

(1) āteşīn-laʿl-i lebi: āteş-i laʿl gibi P.

(4) seyr: sırr P

III

(3) ḳızara: ḳara Ü

IV

1. Olsa da her ser-i şāḫı çemenüñ yaza ḳarīb
2. Berg-i sebzīn teseyyüdle çü sādāt-ı ḥabīb
3. Asmadur ṭarf-ı gülistāne viren zīnet ü zīb

4. Aṣılup zülfine mānend-i resen-bāz raḳīb
5. Dilerüm kāfiri āvīhte ber-dār olsun

V

1. Gülişi güller açarken o gül-i ḫandānuñ
2. Sāyesi ebr-i nemā-baḫşı iken būstānuñ
3. Dīdeme feyż-i aʿtā itmeye mi bārānuñ

4. Beni dil-ḫasta-i hicrān iden fettānuñ
5. Dāʾimā ʿārız-ı gül-gūn gözi bīmār olsun

VI

1. Serve dāmen be-miyānlıḳda ṣanavber olur eş
2. Müteheyyiʾ bir ayaġ üzre ṭurur iki keleş
3. Çarḫ-ı çārümden eñ evvel ṭoġar anlara güneş

4. Ḳurb-ı maḥbūbı ṭalebkār olan ʿĪsāveş
5. Terk ü tecrīd ile bu rehde sebük-bār olsun

VII

1. Pertevā Kaʿbe-i maʿnāda olanlar ʿākif
2. Ṣūret-i ḳahrdaki luṭfı olanlar ʿārif
3. Buyurur böyle olan ṣırr-ı ḳażāya vāḳıf

4. Ṭavr-ı gerdūna ʿabeş daḫl u taʿarruż Vāṣıf
5. Ṭaleb-i rāḥat iden tābiʿ-i aḳdār olsun

IV

(2) ḥabīb: ḥasīb Ü.

(5) ber-dār: dār HP, Ü.

VI

(2) müteheyyiʾ: müteheyyiʾler P

(3) eñ: en P.

VII

(1) Pertevā: Pertev Ü.

(4) ṭavr-ı gerdūna: ṭurlar döne P.

36

Taḫmīs-i ġazel-i Vāṣıf ʿOṣman Beg Ḳaftan-ı Silahdār-ı Şehryārī*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. O ẓālim kim beni zülfi gibi pür-pīç ü tāb ister
2. Dilüm sīm-āb bī-ārāmveş pür-ıżṭırāb ister
3. Gehi bezminde ṭalṭīf itmeden şanma şevāb ister

4. Gözüm yaşın o mest ʿişve-i hem-reng-i şarāb ister
5. Gönül mülkin ḫarāb-ı derd ü ġam bağrum kebāb ister

II

1. Ne māniʿ yār gāhi ḫāṭır-ı ʿuşşāḳı incitse
2. Velī gāhīce de maṭlūb-ı ʿuşşāḳuñ olup bitse
3. Maʿiyyet muʿriżinde āteşīlik itmese gitse

4. N'ola ḫūy-gerde rūy-ı yārdan būse ümīd itse
5. Gönül bir özge mecnūndur yanar āteşden āb ister

III

1. Bu rütbe bād-pūyān oldı cānā cüst u cūyuñda
2. Nihāyet nāfe-i Çin u Ḫoten mi buldı būyuñda
3. Nedür bu nā-güşā-yı ʿuḳde-i mū gibi ḫūyuñda

4. Şabā zülfüñ ʿaceb mi tār-mār eylerse rūyuñda
5. Ṭılsm-ı daḫme-i ḫüsnüñ o yüzden feṭḥ-i bāb ister

---

36 HP(29a), Ü(28b), P(133a), H(66b).

Not: H Nüshasında (66b) de der-kenarda yer almıştır.

* Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i Vāṣıf ʿOṣmān Beg Ḳaftan-ı Silahdār Şeḥryārī Ḥālā Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Enderūnī Vāṣıf Beg P.

Taḫmīs-i ġazel-i Enderūnī Vāṣıf Efendi H.

I

(1) pür-pīç: bir pīç P.

(4) yaşın: sen evvel P. / ʿişve-i: ʿişve P.

II

(5) gönül: gül Ü.

III

(3) güşā-yı: güşādı Ü.

IV

1. Ġubār-ı rāh-ı ʿaşḳ oldum vücūdum eyledüm ifnā'
2. Hevāya ḳalb olup cevv-i hevāda eyledüm me'vā
3. Maḥabbet şöyle te'sīr eylemiş kim gitmedi aṣlā

4. Göñül gerçi felekden ḫāke düşmiş ẕerredür ammā
5. Yine mihr āşnā bir mehveş-i ʿāli-cenāb ister

V

1. Bu vīrān-ḫāne-i dil çekdi Pertev bunca germ ü serd
2. Sirişk-i āteşīnle itdi nice āh-ı serd ü berd
3. Yine bilmez hele vīrān u maʿmūr oldığın bir ferd

4. Yapılmazsa n'ola Vāṣıf dil-i vīrān-ı ehl-i derd
5. Felek ehl-i dilüñ kāşāne-i ḳalbin ḫarāb ister

37

Taḫmīs-i ġazel-i Yāver Ḥasan Beg*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Dīde-i şūḫı ne oldı nigeh-endāz baña
2. Dehen-i tengi ne keşf eyledi bir rāz baña
3. İtdi dil vireli ẓulm itmege āġāz baña

4. Āh kim n'eyledi ol dil-ber-i ṭannāz baña
5. Çeşm-i maḥmūrı güzel ġamze-i ġammāz baña

IV

(1) vücūdum: vücūdı H.

(2) Hevāya: hevā Ü. / cevv-i: cüy-ı P.

V

(2) āteşīnle itdi: āteşīnler gördi H.

(3) vīrān u: vīrāne P.

(5) ḳalbin: ḳalbüñ P.

37 HP(29b), Ü(29a), P(120a), EE(60a), AE1(76a), H(65b).

*Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i Yāver Ḥasan Beg Rikābdār-ı Şehryārī Ḥālā Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Yāver EE .

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥasan Yāver Beg AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i Cenāb-ı Yāver Ḥasan Beg Efendi H.

I

(5) ġamze-i: ġamzesi P, EE, AE1, H. / ġammāz: -AE1; ṭannāz H.

II

1. Açayum rāz-ı dili ber-ṭaraf olsun ġavġā
2. Sırr-ı ʿaşḳum ideyüm ʿāleme yaʿni ifşā
3. Ẕikr idüp cevrüñi hīç eylemeyem vāveylā

4. İḫtiyārumla ḳazandum senüñ ʿaşḳuñ cānā
5. Ne ḳadar cevr ü cefā eyler iseñ az baña

III

1. Çeşm-i Leylī-nigehi göñlümi eyler mecnūn
2. Fikr-i hicrānı dil-i şādumı eyler maḥzūn
3. Ġam-ı zülf-i siyehi rūzımı eyler şeb-gūn

4. Nāz u reftārı da eyler dil u cānum meftūn
5. Yaluñuz çeşmi degül siḥr-i füsūnsāz baña

IV

1. Bād-ı āhumla güşād oldı çü gül dāġ-ı kühen
2. Ḫār-ı āzār döküp ḳanumı itdi gülşen
3. Ṭuydı el çāresi ne söylemeyeyüm daḫi ben

4. İşte ḫūn oldı dilüm ġamzelerüñ zaḫmından
5. Merḫamet itme misin ey nigeh-i nāz baña

II

(1) dili: dilüm P, EE, AE1, H. / ġavġā: daʿvā P, EE, AE1, H.

(2) sırr-ı: setr-i AE1.

(4) cānā: ammā P, AE1.

III

(1) mecnūn: meftūn EE.

(2) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 3. mısra ile yer degişmiştir. / Dil-şādumı: dilirīmi P.

(3) zülf-i: rūz-ı EE.

(4) meftūn: Mecnūn EE.

(5) siḥr-i: siḥr u Ü, AE1.

IV

(3) söylemeyeyüm: söylemesem de P; söylemesem daḫi Ü, EE, AE1.

V

1. Pertev-i şems gibi şu‘le kesildüm yek-ser
2. Gözlerüm yaş yerine gülşene şaçdı aḫger
3. Gül-nihālān ṭutuşup bülbüle hīç ḳalmadı yer

4. Giceler tā be-seḥer nāleler itdüm Yāver
5. Āh u feryād-ı hezār olmadı demsāz baña

38

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm Maḥmūd Beg ‘an-Ḫ‘ācegān-ı Dīvān-ı Humāyūn*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

1. Bir nigāhuñ var ki bi’llah ‘ācizüm taḳrīrde
2. ‘Aczini iẓhār ider sehm-i ḳażā tanẓīrde
3. Tīr-i āhı sebḳāt eyler her müjen te’şīrde

4. Nāvek-i ser-tīz-i müjgānuñ bulunmaz tīrde
5. Görmedüm pinyāl-ı ebrūñ zāġını şemşīrde

II

1. Bir belādur ‘aşḳ kim her kim ki dūş olsa eger
2. Neş’esi evvel-be-evvel ‘aḳlına virür żarar
3. Olsa ‘āşıḳ şaşırur tedbīri Eflāṭūnlar

4. Çāresizdür pençe-i ‘aşḳuñda ‘aḳl-ı ḥīleger
5. N’işler ol rūbāh kim ḳalsa dehān-ı şīrde

V

(1) Pertev-i: Pertevā EE.

(2) gözlerüm: gözlerümden EE. / yaş yerine: yaşını hep P, AE1. / saçdı: saçdum EE.

38 HP(30a), Ü(29b), P(133b).

*Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm Beg ‘An-Aġayān-ı Enderūn-ı Hümāyūn Ü. Taḫmīs-i ġazel-i Enderūnī Nedīm Beg P.

I

(2) iẓhār ider: iẓhārdur P.

II

(1) belādur: belā-yı HP.

III

1. Misk-i Rūmīler görüp aʿlāsı zülfüñdür didüm
2. Deste-i reyḥānlaruñ zībāsı zülfüñdür didüm
3. Şemm-i ʿanber-bū idüp raʿnāsı zülfüñdür didüm

4. Düşte sünbül ḳoḳladum maʿnāsı zülfüñdür didüm
5. Boynuma olsun günāh itdüm ise taʿbīrde

IV

1. İtdi müşgīn ḫālinüñ sevdāsı çün dilde ḳarār
2. ʿAşḳ u meşk olmaz nihān dirler meṣeldür āşkār
3. Nūş idüp cām-ı şarāb-ı laʿlüñ oldum neş'edār

4. Bāde-i ʿaşḳuñ ile mest oldıġum ʿālem ṭuyar
5. Būy-ı mey pinhān olınmaz şīşe-i tedbīrde

V

1. Pertevā taʿẕīb idüp ehl-i dili çarḫ-ı le'īm
2. Virmede dāyen gibi medyūnına renc-i elīm
3. Ben anuñla eylemem dād u sitād Allah kerīm

4. Çarḫ ile ʿaḫẕ u iʿṭañuz var mıdur bilmem Nedīm
5. Hīç ṭaḳṣīr itmiyor zīrā seni taʿzīrde

III

(1) misk-i: müşg-i P.

V

(2) renc-i: renc ü P.

39
Taḫmīs-i ġazel-i Māhir Efendi*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I

1. Āstānuñ bekleyüp bī-i‘tibār olmaḳ da güç
2. Künc-i ġamda bir gice encüm-şümār olmaḳ da güç
3. Böyle tā rūz vāṣıl-ı şeb-zindedār olmaḳ da güç

4. Bār-ı hicr-i dil-bere tāḳat-medār olmaḳ da güç
5. Pāye-dār-ı vuṣlat olsam pāy-dār olmaḳ da güç

II

1. Ġamze dāl ḫançer niġāh-ı dīdeler ḳanlar döker
2. Seng-i ṭa‘n-ı düşmen ise eyledi cāna eṣer
3. Çāre-cū-yı hicr-i yār iken biri virdi ḫaber

4. ‘Āşıḳāna yā taḥammül yā ṣabır yāḫūd sefer
5. Dirler ammā mübtelā-yı āh u zār olmaḳ da güç

III

1. Şeh-süvārum gel basup geçme fütādeñ dā’imā
2. Çek ‘inān-ı esb-i nāzuñ sīnemüm üstinde tā
3. Bāña maḫṣūṣ eyle cevrüñ eylerüm saña recā

4. Pāy-māl-ı reh-güẕār olsam saña āsān bāña
5. Āh-ı aġyāre bu yolda ḫaḳsār olmaḳ da güç

---

39 HP(30b), Ü(30a), P(133b).

*Başlık: HP, Ü, P.

I

(2) bir: her Ü.

(3) rūz: rūz-ı Ü.

(4) bār-ı: yār-ı P.

(5) pāye-dār-ı: pāy-dār-ı Ü.

II

(1) dīdeler: ġamzeler P.

III

(1) fütādeñ: fütāden P.

(3) maḫṣūṣ: manṣūṣ Ü.

IV

1. Gel gel ey ġam-ḫānemüñ şādī-res ü zīb ü feri
2. Külbe-i aḥzān ḳudūmüñ ile bulsun zīveri
3. Dūş olaldan ʿaşḳuña zīrā ki oldum ser-seri

4. Gāh teşrīf-i ḫayālüñ geh cemālüñ ey perī
5. Ḥasret ile dīde rūz-ı intiẓār olmaḳ da güç

V

1. Düşdi nūr-ı rū-yı Pertev çün mey-i dūşīneye
2. Ṣubḥ-ı ʿīdüñ pāyesin virdi şeb-i āẕīneye
3. Oldı ʿaḳs-endāz pā-yı tāb-ı mihr āyīneye

4. İrtifāʿ-ı mihr ile Māhir sipihr-i sīneye
5. Tābdār-ı Pertev-i ruḥṣār-ı yār olmaḳ da güç

40

Taḫmīs-i ġazel-i Seyfī ez-ḳudemā-yı şuʿarā*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1. Allāh ol bütün dili ne ḳara ṭaşdur
2. Dil-ḫastagān çeşmi esīr-i firāşdur
3. Üftādegānı ḫavf ile pür-irtiʿāşdur

4. Ālām-ı ḫaṭṭı dilde olan zaḫme başdur
5. Ṭīġ-ı ecel didükleri andan tıraşdur

IV

(1) şādī-res ü: şādī-res-i P.

(5) rūz-ı: dūz-ı Ü.

V

(1) Pertev çün: çün Pertev Ü, P.

(3) pā-yı tāb-ı: bā-tāb Ü nā-yâb-ı P.

(4) sipihr-i: sihir-i P.

40 HP(31a), Ü(30b), P(116a), EE(57a), AE1(72a), H(62a).

*Başlık: HP, Ü, H. Taḫmīs-i ġazel-i Seyfī Beg P, AE1.

Taḫmīs-i Seyfī ez-Ḳudemā-yı Şuʿarā EE.

I

(1) dili: ḳalbi P, AE. / ne: -Ü.

(2) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 3. mısra olarak yer almaktadır. / dil-ḫastagān: dil-ḫastagānı P.

II

1. Şol ṭabla perçem ile gör ol şūḫı berberi
2. Bir maġribī fese ḳomış iḳlīm-i Berberi
3. Ṭīġ-ı nigehle bir tutup āyīne-i beri

4. Başdan çıḳardı zülfī gibi cümle dilleri
5. Başlar kesicidür bu nice ser-ṭırāşdur

III

1. Degme firāz-ı kūh olamaz şāḫil eşküme
2. Şāḫiller ola mı ʿacebā ḥā'il eşküme
3. Ceyḥūn müsāvi olması nā-ḳābil eşküme

4. Baḥre diñüz ki çaġlamasun ġāfil eşküme
5. Zīrā gözümden artuġı bir iki yaşdur

IV

1. Şāhum senüñçün oldı müzeyyen serīr-i ʿaşḳ
2. Ṭoġdı cemāl-i pāküñe mihr-i münīr-i ʿaşḳ
3. Emr itdi saña bendeligümi emīr-i ʿaşḳ

4. Mühr urdı mihr gencine sīnemde pīr-i ʿaşḳ
5. Ḫam ḳaddüm aña ḫātem ü göz aña ḳaşdur

V

1. Ġamzeñ egerçi Perteve bed-hūlıġ eyledi
2. ʿAşḳuñ dil-figārına dil-cūlıġ eyledi
3. Zülfüñ de girdi araya cādūlıġ eyledi

4. Aldurdı zād ʿaḳlını uṣlulıġ eyledi
5. Dīvāne Seyfī şāḥib-i ʿaḳl-ı maʿāşdur

II

(2) maġribī: maġrebī Ü maġrib-i P.

III

P, EE, AE1 ve H nüshalarında ilk üç mıra aşağıdaki gibidir.

"Ceyhūn ḫūn aġlamasun ġāfil eşküme

Şu yollarını şaġlamasun ġāfil eşküme

Sāḥil ḥudūd baġlamasun ġāfil eşküme"

IV

(3) emīr-i: esīr-i Ü; serīr-i EE.

(4) mihr: mihr-i P, AE1. / gencine sīnemde: gencīne-i sebzinde AE1. / pīr-i: mīr-i P, EE, AE1.

V

(4) zād ʿaḳlını: zār ġafleti P.

41

Ṭaḫmīs-i ġazel-i Nahīfī Efendi El-merḥūm*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

I

1. Ey derd ü ġam-ı ʿaşḳı benüm püşt- penāhum
2. V'ey dergehi ġayrīler ile ʿarbedegāhum
3. Ey ṭavrı levendānevī işkeste külāhum

4. Göz gördi göñül sevdi seni ey yüzi māhum
5. Ḳurbānuñ olam var mı benüm bunda günāhum

II

1. Ol şeh nigeh-i ʿāşıḳa ḳāʾil mi degüldür
2. Göz yaşlarına yoḫsa ki māʾil mi degüldür
3. Bu bendesi ʿuşşāḳına dāḫil mi degüldür

4. ʿĀşıḳlıġuma şāhid-i ādil mi degüldür
5. Evżā-i ḥazīnümle ġarībāne nigāhum

III

1. Vīrānemi tenhā buyur iḥyā ḳademüñle
2. Şāhum gelemezseñ ḥademüñle ḫaşemüñle
3. Ṭoldı dil ü cān ḥasret-i rūyuñla ġamuñla

4. Memnūn-ı viṣāl eyle beni gel keremüñle
5. Yansun ḥased āteşlerine baḫt-ı siyāhum

---

(5) ʿaḳl-ı: ʿaḳl u H.

41 HP(31b), Ü(31b), P(116b), EE(57b), AE1(72b), AE2(43b), H(62b).

*Başlık: HP, Ü . Taḫmīs-i ġazel-i Nahīfī Merḥum P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i Nahīfī EE, AE2.

Taḫmīs-i ġazel-i Nahīfī el-Merḥum H.

I

(1) derd ü: derd-i EE. / püşt: püşt ü P, AE1.

(2) v'ey: ey P, EE, AE1, AE2, H. / ġayrīler: aġyār P, EE, AE1, AE2, H.

(3) levendānevī: levendāne ne v'ey Ü; levendāne v'ey P.

(5) mı: -Ü.

II

(3) dāḫil: ḳāʾil P.

(4) ʿāşıḳlıġuma: ʿāşıḳlıġum H. / şāhid-i: şāhid ü AE2.

III

(1) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 3. mısra olarak yer almaktadır.

IV

1. Ben eylemedüm sevmege bi'llah seni tedbīr
2. Sen şāha esīr itdi beni sā'iḳ-i taḳdīr
3. Olmam ṭutalum dūzaḫ-ı ʿaşḳuñ ile dil-gīr

4. Ey seng-dil itmez mi senüñ ḳalbine te'ṯīr
5. Ḫārāları ḫākister iden āteş-i āhum

V

1. Pertev gibi hīç olamamış luṭfuña nā'il
2. Ḫāk-i deriñi idememiş kendine menzil
3. Seng-i ġam ile başı ṣınuḳ pāları der-gil

4. Bir baġrı yanıḳ ʿāşıḳ-ı mihnet-zededür dil
5. Aġlatma Naḫīfī ḳuluñı cevr ile şāhum

42

Ṭaḫmīs-i muṭarraf-ġazel-i Nedīm-i Ḳadīm el-merḥūm*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1. Gel ey esīr-i zülf-i perīşānuñ oldıġum
2. Künc-i ġamuñda silsile-cünbānuñ oldıġum
3. Pāmāl-i nāz-ı ḳadd-i ḫırāmānuñ oldıġum
4. Ey ʿaşḳuñ ile kūyuñ ġalṭānuñ oldıġum
5. Bilmez misin rubūde-i çevġānuñ oldıġum

IV

(1) sevmege bi'llah: bi'llah sevmege Ü.

(3) dil-gīr: alev-gīr P, EE, AE1, H.

(4) ḳalbine: ḳalbūñe AE1.

V

(1) lūṭfuña: luṭf ile AE1.

(2) deriñı: derini P, AE1. / kendine: kendüye Ü, P.

42 HP(32a), Ü(32b), P(116b), EE(58a), AE1(72b), H(63a).

*Başlık: HP. Muṭarraf -Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm-i Ḳadīm Aḥmed Efendi el-merḥūm Ü.

Taḫmīs-i muṭarraf Be-ġazel-i Nedīm P, AE1.

Muṭarraf-Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm EE.

Muṭarraf-Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm el-Merḥūm H.

I

(3) nāz-ı ḳadd-i: esb-i nāz-ı P, EE, AE1, H. / ḫırāmānuñ: ḫırāmuñ Ü.

II

1. Ṭāvuslar gibi çemenistāna çıḳ yüri
2. Reftār içün tezerv ile seyrāne çıḳ yüri
3. Gül gül-bün üzre çıḳdı gülistāne çıḳ yüri
4. Serv-i revānsın reh-i būstāne çıḳ yüri
5. Ey men-fedā-yı ḥālet-i cevlānuñ oldıġım

III

1. Gördükçe bendeki bu şeker ḫandelerindür
2. Yanında ṭatlı ḫandelerüñ gül-şekerindür
3. Allah o lebde ḥāṣıl olan ḳand-ı terindür
4. Ṣunmak ʿaḳīde pāre lebüñ yā mekerindür
5. Bildüñ mi ṭūṭī-i şekeristānuñ oldıġum

IV

1. Aġyār ḳorḳusından aman hīç bilür misin
2. Dirsem ne çektigüm o gice incinür misin
3. Sen böyle ġayret ile beni öldürür misin
4. Ben itmedüm ʿayān duyulmış görür misin
5. Meclisde tā-be-rūz nigehbānuñ oldıġum

V

1. Pek istedi üçüncü gün ʿīdüñ efendimi
2. Sen şūh-ı şeh-levendimi serv-i bülendimi
3. Göz yolda cānum özledi Pertev pesendimi
4. İtmem fedā diyüp bu kühen müstemendimi
5. Luṭf eyle gel Nedīmüñe ḳurbānuñ oldıġum

II

(4) reh-i: yüri P, EE, AE1, H.

III

(1) ḫandelerindür: ḫandelerinden Ü, P, AE1.

(2) gül-şekerindür: gül-şekerinden P, AE1.

(3) o lebde: olup da Ü. / terindür: terinden Ü, P, AE1.

(4) pāre: yāre EE. / mekerindür: mekerinden P, AE1.

(5) AE1 nüshasında III. bend ile IV. bendin 5. mısraları yer değişmiştir.

IV

Not: Bu bent AE1 nüshasında der-kenarda bulunmaktadır.

(1) amān: ammā AE1.

43

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm Efendi el-merḥūm*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Sebze-i bīgāne bitmiş cüy-bār-ı nūrdan
2. Ẓulmet-i şeb ẓāhir olmış ṭarf-ı ḳurş-ı ḫūrdan
3. Añladum fikrüñ bu teşbīhāt-ı dūr-ā-dūrdan

4. Ḫaṭ-ı sebz olmış bedīd ol gerden-i kāfūrdan
5. Ey ʿaceb çıkmış zümürrüd maʿden-i billūrdan

II

1. Ṣorma ol muġ-beççenüñ āyīn-i dīn ü meẕhebin
2. Añla pey-der-pey bu nūş-a-nūş-ı meyden meşrebin
3. Rāḥat-ı ḥulḳūm laʿlīn-fām-ı mül itmiş lebin

4. Mey terāviş eyler emdikçe turunc-ı ġabġabın
5. Şöyle sīr ol mest-i nāzum neş'e-i pür-zūrdan

III

1. Ḥavż-ı ṣahbāda baṭ-ı mey itdügi demler şinā
2. Def terennümle ṭolu ney zevḳ-i meyle āşnā
3. Çıḳ çıḳ eylerken ġama çār-pāre-i ḥālet-fezā

4. Mevc ururdı muṭribüñ gördüm kemergāhında tā
5. Şöyle taşmış naġme-i ter kāse-i ṭanbūrdan

---

43 HP(32b), Ü(33a), P(117a), EE(58a), AE1(73a), H(63a).

*Başlık: HP. Taḫmīs li-ġazel-i Nedīm-i merḥūm Ü.

Dīger Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm EE.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm el-merḥūm H.

I

(1) P, EE AE1 nüshalarında 2. mısra ile yer değişmiştir.

II

(1) ṣorma ol: ṣormadum Ü. / āyīn-i: āyīn ü P, AE1. / dīn ü: dīn-i P.

(2) añla: añladum Ü. / pey-der-pey: pey-ā-pey Ü. / bu:-Ü. / nūş-ā-nūş-ı: nūş-ı Ü.

(4) turunc-ı: turunc u AE1.

III

(2) meyle: seyle Ü.

IV

1. Çoḳ zamān aġyār ile yan yana geçdüñ baḳmaduñ
2. Sīnemi deldüñ ḥarīm-i cāna geçdüñ baḳmaduñ
3. Āh kim bugün daḫi şāhāne geçdüñ baḳmaduñ

4. Dün çemende sevdigüm mestāne geçdüñ baḳmaduñ
5. Serv-i reftāruñ görüp başın ṣalardı dūrdan

V

1. Bir cefākāra ḳul itmiş kim anı çarḫ-ı leʾīm
2. Ġamzesi bīmiyle bir laḫt-ı dili olmış dü nīm
3. Ḥālini dir Pertevā ḫākündeki ʿaẓm u remīm

4. Nā-tüvānum şöyle kim mecrūḥ olur cismüm Nedīm
5. Geçse zīr-i sāye-i müjgān çeşm-i mūrdan

44

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm Efendi*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Tācdārān-ı cihāndan ʿasker-i efrāda dek
2. Mücrimān-ı beste-i der-zencīrden āzāde dek
3. Kūdekān-ı mektebīden Ḥażret-i Üstāda dek

4. Fırḳa-i erbāb-ı dilden zümre-i zühhāda dek
5. Hep esīriñdür begüm ḥattā dil-i nā-şāda dek

IV

(2) sīnemi deldüñ: sīne dağıdan Ü.

(5) başın ṣalardı: başlar ṣalardı P, AE1.

V

(2) bir: her Ü, P, EE, AE1.

(3) ḥālını dir Pertevā: Pertevā dir ḥālını P, EE, AE1, H.

(4) cismüm:çeşmüm Ü; cism-i EE.

44 HP(32b), Ü(33b), P(117b), EE(58b), AE1(73b), AE2(44a), H(63b).

*Başlık: AE2. Taḫmīs-i ġazel-i müşārun ileyh HP, Ü, P, EE.

Taḫmīs-i Nedīm AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm el-merḥūm H.

I

(1) tācdārān-ı: tācdārān u AE2. / cihāndan ʿasker-i: cihān-bānāndan EE, AE1, AE2, H.

(2) beste-i: bestever Ü.

(3) kūdegān-ı mektebīden: ṭıfl-ı ebced-ḫᵛānlardan P, EE, AE1, AE2, H.

II

1. Çın-seḥer bir ḫoş ḥavādiṣle gelüp peyk-i ṣabā
2. Dir ki ifşā eylerüm ammā be-şarṭ-i iḫtifā
3. Dün gice keyf-i şarāb-ı nāb ile ol meh-liḳā

4. Şöyle mest olmış ki açılmış girībān-ı ḳabā
5. Nāfdan tā bendgāh-ı ḥançer-i fülāda dek

III

1. Ḫ'āb u rāḥat ḥayret ü efkāra rehn olmış gibi
2. Ṣāf ol mir'āt-ı dil jengāra rehn olmış gibi
3. Dīn ü īmānuñ daḫi zünnāra rehn olmış gibi

4. Mā-melek şeyḫüm bütün ḫammāra rehn olmış gibi
5. Delḳ-i peşmīnden müẕehheb nüsḫa-i evrāda dek

IV

1. Aṭalar seyri muvaḳḳit hem de zevḳ olmaz müdām
2. Çamlıca ṭaġında da ṭutmam dıraḫtāsā maḳām
3. Bākī nüzhetgāhlardan da virem bir bir peyām

4. Gökṣu bir nā-ḫoş hevā şimdi Çubuḳlı pek ziḫām
5. Sevdigüm tenhāca çekdürsek mi Sa'dābāda dek

II

(1) çın-seher bir: çın-seher riz P.

(4) ki açılmış: açılmış hem AE1.

III

(1) ḥayret ü: ḥayret-i Ü.

(2) ṣāf ol mir'ât-ı dil: gönlünüñ ṣāfiligi Ü.

(3) dīn u īmānuñ daḫi: ḥāṣılı īmān u dīn-i P, EE, AE1, AE2, H.

(4) mā-melek: mālik H.

IV

(2) dıraḫtāsā: dıraḫt AE1.

(5) çekdürsek mi: çekdür ḳāyıġı AE1.

V

1. Pertevā faḫr eylesem teslīm ider ʿaḳl-ı selīm
2. Ṭabʿ-ı şūḫum nükte-perdāz u süḫandān u fehīm
3. Ḫāme-i muʿciz-beyānum olalı çūb-ı Kelīm

4. Kilk-i ayyāruñ ʿaceb nā-refte-rāh açdı Nedīm
5. Ḫāne-i endīşeden gülzār-ı istiʿdāda dek

45

Taḫmīs-i ġazel-i müşārun-ileyh*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿi lā tün fāʿilün

I

1. Çün şarāb-ı ʿaşḳınuñ kim oldum āḫir mātızı
2. Cāmveş devr itmeden ayaġuma indi şızı
3. Gördüñüz mi būs-ı laʿlīn vaʿd iden īmānsuzı

4. Eyledi bir iki peymāneyle ser-gerdān bizi
5. Āh o ṣahbā ṣatıcı ʿaḳl alıcı kāfir ḳızı

V

(5) endīşeden: endīşedeñ P.

45 HP(33a), Ü(34a), P(118a), EE(58b), AE1(74a), AE2(44b), H(64a).

*Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm Ü, EE.

Dīger Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm Efendi AE2.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm-i Merḥūm H.

I

(1) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 2. mısradır. / çün: bu EE, AE1, H. / ʿaşḳınuñ: ʿaşḳuñ H. / kim oldum: oldum ben de P, EE, AE1, H. / Gördünüz mi nice aldār ayıġı vü mātızı AE2.

(3) laʿlīn: laʿlüñ P, AE1. / Būs-ı laʿlīn nuḳl içün vaʿd eyleyen īmānsuzı AE2.

II

1. Dün şarābuñ keyfi ben maḫmūra pek kār eylemiş
2. Āh-ı keyfiyyet beni bī-neng ü bī-ār eylemiş
3. Çün ḳızup hemşīresi vaʿdını inkār eylemiş

4. Germ olup oġluñ bize bir būse iḳrār eylemiş
5. Dün ḳızuñ da çiġnedi ey pīr-i mey ol sāḳızı

III

1. Ḫaṭ-ı laʿl-i ġonca-i zībāya açdurmaz liḥāf
2. Gerdeni ḳulḳulden itmez mi ṣūrāḫiyi muʿāf
3. Lebleri yāḳūtdan rengīn disem olmaz ḫilāf

4. Sīnesi destindeki peymāneden berrāḳ u ṣāf
5. Ruḫları destīdeki ṣahbā-yı terden ḳırmızı

IV

1. Eyledi ḥāṣıl-ı şarābum bāġ-ı sīnem içre kerm
2. Baḫṭ yāver dem müsāʿid neş'e seng-endāz-ı şerm
3. Meclis-i ülfetde tābʿ-ı āteş-i ʿaşḳumla germ

4. Ḫāne tenhā elde ṣahbā kelle germ ü yār nerm
5. Āh ey ṣabr u taḥammül baʿd-ez-īn yāhū sizi

II

Not: AE2 nüshasında III. Bendle yer değişmiştir.

(1) şarābuñ: şarābın H.

(2) āh-ı: āh o P,AE1.

(3) çün ḳızup hemşīresi: çünki hemşireñ ḳızup P, EE, AE1, AE2, H.

(5) ḳızuñ: ḳızın P. / ol: bu

III

(1) laʿl-i:laʿli AE2. / zībāya: raʿnāya P, EE, AE1, H.

(4) berrāḳ u: berrāḳ-ı Ü.

(5) destīdeki: destindeki P.

IV

(1) Şevḳ-ı peydā ġam nihān iʿdā-yı āhen dilde nerm P, EE, AE1, AE2, H.

(3) meclis-i ülfetde tābʿ-ı: ḥāṣılı ḥamām-ı vuşlat EE, AE1, AE2, H.

(5) ṣabr u: ṣabra vü Ü.

V

1. Çünki baḥṣ-i ʿaşḳda Pertev de aḳrānuñ gibi
2. Bir suʾāl itse n'olur vaḳtüñde yārānuñ gibi
3. Bu o kāfir olmasın ketm itme īmānuñ gibi

4. Var mıdur bilmem Nedīmā bir daḫi anuñ gibi
5. Dīn ü dil ḫaşmı riyā cellādı taḳvā ḫırsızı

46

Ṭaḫmīs-i ġazel-i müşārun-ileyh*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

I

1. Ḫāl-ı müşgīni siyeh şöyle siyeh nūr gibi
2. Beden-i pāki sefīd öyle ten-i hūr gibi
3. Kāküli şöyle siyeh kim şeb-i deycūr gibi

4. Gerden-i sāfī beyāż öyle ki kāfūr gibi
5. Çeşm-i ebrūsı siyāh öyle ki semmūr gibi

V

(1) ʿaşḳda: ʿaşḳdur P. / Pertev: -EE.

(2) vaḳtüñde: vaḳtinde P.

(3) o: -Ü. / bu o kāfir olmasın: şol bizim kāfir midür EE, AE1, AE2, H.

(4) bir daḫi: didigüñ Ü, P. / Nedīmā: -EE.

(5) ḫırsızı: gibi Ü.

46 HP(33b), Ü(34b), P(118a), EE(59a), AE1(74a), H(64a).

*Başlık: HP. Ġazel-i taḫmīs-i Nedīm el-merḥūm Ü, H.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel EE.

I

(1) ḫāl-ı müşgīni: ol bütün ḫālı Ü, P; ḫāl-ı misgīni H.

(2) ten-i: ten P.

(4) sāfī: pākī AE1.

(5) çeşm-i: çeşm ü H.

II

1. İnse dāmenine dek çāki-i pīrāheni çāḳ
2. Āşkār olsa ten-i nāzüki ez ser-tā sāḳ
3. Nigeh-i dikḳat it ey dīde alur gözlen baḳ

4. Cism-i pākin didiler hem ter imiş hem berrāḳ
5. Tepeden ṭırnaġa dek gül gibi billūr gibi

III

1. Berg-i gülden daḫi zībā daḫi nāzük bedenüñ
2. Cisme cān cāna ġıdā rūḥa şifādur dehenüñ
3. Şaḳın ʿayb itme suʾālini efendim görenüñ

4. Nigehüñ böyle neden ḫastadur ey şūḫ senüñ
5. Gözlerüñ bezm-i ezelden beri maḫmūr gibi

IV

1. Ol siyeh-mest gözi ḫūn-ı dilüm çaḳdıḳça
2. Ġamzeden şāġ u sola ḫançerini taḳdıḳça
3. Şemʿa-i ḥüsnüni ʿaşḳum ʿalevi yaḳdıḳça

4. Şuʿle-i ḥüsnine gözler ḳamaşur baḳdıḳça
5. Ġāh u bī-ġāh gelüp şöyle ṭura nūr gibi

II

(4) pākin: pāküñ P, AE1.

(5) dek: dāḳ Ü.

III

(1) zībā daḫi nāzük: nāzük daḫi zībā Ü, P, EE, AE1, H.

(2) cisme: çeşme Ü. / ġıdā rūḫa şifādur: şifā-āver iken ol HP.

(3) suʾālini: suʾāl elini Ü. / şaḳın ʿayb itme suʾālını: sorma sen emr-i muḳarrer bil P, EE, AE1, H.

IV

(1) ol siyeh-mest gözi: dem-be-dem dīdelerüm EE; dem-be-dem dīdeleri AE1,H.

(2) ġamzeden: nigehi P, EE, AE1, H.

(3) şemʿa-i ḥüsnüni ʿaşḳum ʿalevi: āteş-i ʿaşḳ daḫi cān u dili EE, AE1, H.

(5) gāh u: gāh-ı P.

V

1. Böyle dir aġız açup sīnede her bir çāküm
2. ʿĀşıḳuñ Pertev-i nā-kām degül de ya kim
3. Var ise işte ṣalā yoḳ benüm aṣla pāküm

4. Suʾ-i ẓann eyleyemem ġayrilere ammā kim
5. Derd ü ʿaşḳuñla Nedīmā hele rencūr gibi

47

Ṭaḫmīs-i Türkī bā-ġazel-i Fārısī Müşārun-ileyh*

Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

I

1. İş şimdi saña düşdi ey çeşm-i pür-āb ammā
2. Seyl-ābuñ ile itme dünyāyı ḫarāb ammā
3. Geç ḳalma yavaş gitme pek itme şitāb ammā

4. ای اشک بجانان رو زود آبجواب اما
5. هم خودروخودبرخوان این نامه چوآب اما

II

1. Ey ʿāşıḳ-ı hicr-ülfet v'ey zaḫm-ḫūr-ı dil-rīş
2. İtmek eger isterseñ yār ile nihānī ʿayş
3. Ne dağdağa vü teşvīş ne ḥāsid-i bed-endīş

4. خواهی که کند جلوه آن نور بصردرپیش
5. چشم از دو جهان بربند نی از پی خواب اما

V

(1) dir: -Ü.

47 HP(34a), P(118b), EE(59a), AE1(74b).

*Başlık: HP. Dīger Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm P.

Taḫmīs-i ġazel EE.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm AE1.

Ṭaḫmīs-i Türkī bā-ġazel-i Fārısī Nedīm Merḥūm H.

II

(1) zaḫm-ḫūr-ı: zaḫm-ḫ῾ār P.

(2) isterseñ: istersen P. / ʿayş: iş P.

(3) dağdağa vü: dağdağa-i P, AE1.

III

1. Saña diyeyüm bir söz ey şūḫ-ı cihān līkin
2. Ol sözden olur gerçi ḥālüm de yaman līkin
3. Duymaġa bunı gelmez ḫūbān-ı zamān līkin

4. کش وسمه بر ان ابرو از تو زکمان لیکن
5. کلگونگ بر ان رخزن از رنک شراب اما

IV

1. Ẓālimleri dünyānuñ şayılsa eger peş peş
2. Ẓulm ü sitem itmekde yoḳ aña ādil ü eş
3. Bu deyr-i cihān içre her ṭavrı yine dil-keş

4. خط آمد و اکنون هم کافر پچهٔ چشمش
5. انجیل ستم خواند از روی کتاب اما

V

1. Biñ ḫavf ile oynardı sīnemde yürek ṭab ṭab
2. Bezminde bu şeb yāruñ yoġmış hele bir muġzeb
3. Pertev dimiş ol māh-ı zībeş-figen-i maġreb

4. بشنوزندیم ما این تازه غزل مطرب
5. منکوش کن این کوهردرکوش رباباما

48

Ṭaḫmīs-i ġazel-i Mezāḳī-ü'l-Mevlevī*

Mütefāʿilün faʿūlün mütefāʿilün faʿūlün

I

1. Ne viṣāle rāġıbuz biz vü ne mā'il-i ṣafāyuz
2. Ne fedā mühimmimüzdür vü ne ṭālib-i vefāyuz
3. Ne ḥarīf-i bezm-i ʿişret ne esīr-i dil-rübāyuz

4. Ne o ġamzelerle hem-dem ne nigehle āşnāyuz
5. Yine bāde-nūş-ı ʿaşḳuz yine mest-i bī-nevāyuz

III

(2) yaman: beyān AE1.

48 HP(34b), Ü(32a), P(114b), EE(57a), AE1(71b), AE2(44b), H(62a).

*Başlık: HP, Ü, P, AE1. Taḫmis-i Mezāḳī EE.

Taḫmis-i ġazel-i Mezāḳī Süleymān Efendi el-Mevlevī AE2.

I

(2) mühimmimüzdür: mühimmimiz var P.

(3) ḥarīf: ḥarīş P, AE1.

II

1. Dimeyem mi sen de fikr it bu edāya daḫi nā-sāz
2. Nice müddet olmış iken saña ġam-güsār u hem-rāz
3. Beni ṭarḫ-ı bezm-i üns it ruḳabāya eyle iʿzāz

4. Baña dūz-bāş-ı ġamze dile çin ebrū-yı tāz
5. Bu şikence vü ʿitāba bu ḳadar neden sezāyuz

III

1. Bize eyledi ʿināyet bunı ol Cenāb-ı Bārī
2. Ki ne vaḳt olursa olsun bulıcaḳ biz iʿtibārī
3. Gerek olsun iḫtiyārī vü gerekse ıżṭırārī

4. Çü nesīm-i nev-bahārı açaruz o gülʿ izārī
5. Bu nefes ki bizde vardur dem-i nefḫa-i ṣabāyuz

IV

1. Ne kelāmımuzda kiżb ü ne ḫulūṣumuzda noḳṣān
2. Eger iḳtiżā iderse oluruz yolında ḳurbān
3. Bunı şimdicek ider mi bu zamānemüzde yārān

4. Ne ḫadeng-i ġamze lāzım u ne sell-i seyf-i müjġān
5. Biz o şeh-süvār-ı ḫüsne dil ü cān ile fedāyuz

---

(5) ʿaşḳuz: ʿaşḳımuz AE2.

II

Not: AE2 nüshasında III bentle yer değişmiştir.

(1) dimeyem: dimedüm P.

(3) beni: bizi AE2. / ruḳābaya: ruḳābayı Ü.

(4) dūz-bāş: dur bāş Ü, AE1, AE2. / tāz: nāz P, EE.

(5) vü: -EE.

III

(1) bize: bunı AE2. / bunı: bize AE2.

(2) ne vaḳt: nuḳūt HP. / biz: bir P.

(3) vü gerekse: vü ger ki Ü; gerek olsun EE.

IV

(2) iderse: ider EE.

V

1. Sözümüzle bulsa zīnet felegüñ revāḳ u ṭāḳı
2. Daḫi Pertev alsa naẓmuñ mehi bedr olup muhāḳı
3. Yine iʿtibār ider yoḳ nice itmeyüz merāḳı

4. N'ola ḫod-fürūş olursaḳ bu ġazelle çün Mezāḳī
5. Ki revāc-ı güft-gū yoḳ yine böyle ḫoş-edāyuz

49

Muṭarraf Ṭaḫmīs-i ġazel-i Yāver Ḥasan Beg Rikābdār-ı sābıḳ*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

I

1. ʿĀşḳuñla senüñ āteşe yandum ḫaberüñ yoḳ
2. Bīmār-ı ġam-ı fırḳatüñ oldum kederüñ yoḳ
3. ʿAyb itmem efendim seni dāġ-ı cigerüñ yoḳ
4. N'oldıysa baña oldı senüñ bir żararuñ yoḳ
5. Āh-ı şerer-i nālelerümden ḥaẕerüñ yoḳ

V

(1) sözimüzle bulsa: sözümüz bulursa P.

(2) naẓmuñ: -AE1. / naẓmuñ mehi berd: ol meh bedri rev P.

(3) itmeyüz: temyīz-i Ü.

(4) ḫod-fürūş: ḫod-fürū P.

49 HP(35a), Ü(35a), P(120a), EE(60b), AE1(76a), H(65b).

* Başlık: HP. Muṭarraf Taḫmīs li-ġazel-i Rikābdār Şehryārī Yāver Ḥasan Beg Ü.

Dīger Taḫmīs-i muṭarraf be-ġazel-i Ḥasan Yāver Beg P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel EE.

Muṭarraf Ṭaḫmīs-i ġazel-i Yāver Ḥasan Beg Efendi H.

I

(2) kederüñ: ḫaberüñ P.

(5) ḥaẕerüñ: ḫaberüñ P.

II

1. Ḥayfā ki göñül ḫasta-i bī-tāb yatursın
2. Ḥüzn ü elem-i hicr ile bī-ḥˇāb yatursın
3. Ġam-ḫānede bā-dīde-i bī-ḥˇāb yatursın
4. Bu āteş-i ḥasret ile pür-tāb yatursın
5. Derd-i dil-i rencūrıña bir çāregerüñ yoḳ

III

1. Gāhīce teġāfül gehi bīgāne nigehüñ
2. Ḳatʿ oldı mı hep neẕẕare-i luṭfı geh ü gāhuñ
3. Alma yetişür bende-i efgendenüñ āhuñ
4. ʿAfv itmemeden başḳaca nā-kerde günāhuñ
5. Üftādeñe ey gözleri āhū nelerüñ yoḳ

IV

1. Ey ġonca-lebüm hem-dem olup gül gibi ḫāra
2. Bir kerre nigāh eylemedüñ bende-i zāra
3. Güş urmaduñ aṣla ne diyor ṣavt-ı hezāra
4. Bilmem nic'olur derd-i derūnlar vara vara
5. Üftādelerüñ ḥāline ey meh naẓaruñ yoḳ

V

1. Yāver ne ʿaceb sen daḫi pek nāz idiyorsun
2. Pertev gibi eflāke mi pervāz idiyorsun
3. Ol şūḫa sitiġnāya mı āġāz idiyorsun
4. Vuṣlat hevesin dilde niçün az idiyorsun
5. Çoḳdan berīdür semtine yāruñ seferüñ yoḳ

II

(1) göñül ḫasta-i: dilā ḫasta-i P, AE1, H; ḫasta-i EE.

(2) ḥizn ü: ḥüzn-i H. / ile: -Ü.

(3) bī-ḫˇāb: pür-āb HP,Ü.

(5) çāregerüñ: çārelerüñ P.

III

(2) mı: -EE.

(5) üftādelerüñ ḥāline ey meh naẓaruñ yoḳ P.

IV -P.

(1) EE, AE1 ve H nüshalarında 1. ile 2. mısralar yer değiştirmiştir.

V

(1) Yāver: Pertev EE. / pek: biñ P.

(4) vuṣlat: rü'yet P, EE, AE1, H. / az: zār AE.

50
Taḫmīs-i ġazel-i ʿĀrif Süleymān Beg el-merḥūm*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Ol ẓālimde ḳanı evvelki ülfetler sevişcikler
2. Vişāle ʿāşıḳ-ı ḥasret-keşāsā ol evişcikler
3. Nedür şimdi ya ol biñ vaʿd idüp yüz vermeyişcikler

4. Ḫam itdi ḳāmetüm ol çīn-ebrū gösterişcikler
5. ʿİtāb eyler yüzünden vech-i iḥsāna görüşcikler

II

1. Dehānum öp dimek bildürmecendür ġayb u meşhūdı
2. Miyānum ḳuc dimek añlatmacıḳdur būd u nā-būdı
3. Saçın dökmek göge çıḳsın dimekdür sünbülüñ dūdı

4. Yüzüñ göstermemek yüz virmemekdür mihre maḳṣūdı
5. İdüp destin nikāb ol nāz u naḫvetle gülişcikler

III

1. Muḥayyer nice şey gördüm didüñ ġurbetde meskende
2. O ṭāvus-ı cinān mişlin dilā gördüñse di sen de
3. O reftārı tezervī bāġda seyr itmedüm ben de

4. Ne bülbülden ne ṭūṭīden işitdüm bezm-i gülşende
5. O lüknetler o şekker ḫandelerle söyleyişcikler

---

50 HP(35b), Ü(35b), P(119a), EE(59b), AE1(75a), AE2(45a), H(64b).

* Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i ʿĀrif Süleymān Beg Merḥūm Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i ʿĀrif Süleymān Beg P, AE1, AE2.

Taḫmīs-i ġazel-i ʿĀrif EE.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīmāne ʿĀrif Süleymān Beg Merḥūm H.

I

(2) evişcikler: evişişcikler P, AE1.

(5) görüşcikler: girişcikler Ü, P, AE1, AE2, H.

II

(2) būd u: būd-ı P.

(3) saçın: saçuñ P.

(5) destin: destüñ AE1.

III

(1) şey: şeyi P. / didüñ: dime Ü.

(3) tezervī bāġda : tezerv bāġında HP , AE1; tezervi nāzda EE. / itmedüm: eyledüm P, EE, AE1.

IV

1. Sitem vādīlerinde gezmeden maḳṣūd cānāna
2. Degül mi niyyeti ḳıymaḳ didükde sen dil ü cāna
3. Saña ben de dimişdüm ey göñül maḫfī yana yana

4. Revāc-ı ḳadr-i ḥüsnüñ ḳaṣd ider ʿuşşāḳ-ı nālāna
5. Tecāhül eyleyişcikler bilişler bilmeyişcikler

V

1. Nice demdür ki Pertev Kaʿbe-i kūyındadur Ṭāʾif
2. Anı bir görmege geh deyr ü geh mesciddedür ʿĀkif
3. Ne hikmetdür ki sırr-ı emr-i hicre olmamış vāḳıf

4. Helāk itdi beni bāzīçe-i ṭıflānesi ʿĀrif
5. Ṣaded-gūy-ı niyāz-ı vaṣla geldükçe çelişcikler

51

Taḫmīs-i ġazel-i Ġālib Dede Efendi

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

I

1. Nigāh-ı düzde zenaḫdān u bel begendiremem
2. Sirişk-i çeşme binā vü temel begendiremem
3. Şu nā-maḥalle ne dirsek maḥal begendiremem

4. Dil-i żaʿīfe bir āfet güzel begendiremem
5. O ḫasta-i ġam-ı ʿaşḳa ecel begendiremem

II

1. Dehāndan ṣoracaḳ biñ suʾāl bilsem de
2. Miyān baḥṣine dāʿir ḫayāl bilsem de
3. Ḥadīṣ-i ṭurra-i pür-ḳīl u ḳāl bilsem de

4. Niyāz u nāza da siḥr-i ḥelāl bilsem de
5. Nigāh-ı pür-fene itmem cedel begendiremem

V

(3) emr-i hicre: hicr ü vaṣla AE2.

(4) bāzīçe-i: bāzīçesi EE. / ʿĀrif: ʿĀkif Ü.

(5) çelişcikler: çekişcikler AE1.

51 AE2(45b).

III

1. Ġalaṭ ya lafẓ u ya imlādadur sözümde degül
2. Yaḫūd ki naġme-i bī-cādadur sözümde degül
3. Nigāh u cūşı ya ġavġādadur sözümde degül

4. Ḫaṭā o nergis-i şehlādadur sözümde degül
5. Egerçi her suḫanum bī-bedel begendiremem

IV

1. O mehle ülfete germiyyetüm olup māniʿ
2. Neẓāre-i ruḫuna ḥayretüm olup māniʿ
3. Recā-yı vuşlatına ġayretüm olup māniʿ

4. Taṣavvuruma daḫi himmetüm olup māniʿ
5. Sezā-yı ḫ̔āhiş olur bir emel begendiremem

V

1. Hilāli Pertev-i fikrüm ider iken meh-i tām
2. Ḫayālüm ile olurken ṣabāḥ zulmet-i şām
3. Semend-i ṭabʿuma pāmāl iken bu ne ecrām

4. Kemend-i naẓmum iderken ġazāl-ı maʿniyi rām
5. Yine o şūḫuma Ġālib ġazel begendiremem

52

Ṭaḫmīs-i ġazel-i Nedīmāne ʿĀrif Efendi*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Sen ister dilleri ṭatyīb ḳıl ister dil-āzār ol
2. Ne māniʿ bende kim dirseñ baña cevre sezādār ol
3. Ne var bir kerecik de vāḳıf-ı ḥāl-ı dil-i zār ol

4. Teġāfülle yeter memnūn idersen bendeñi var ol
5. Yüri var sevdigüm ġayrı nevāzişgār-ı aġyār ol

---

52 HP(36a), Ü(36a), P(119b), EE(59b), AE1(75b), H(65a).

* Başlık: HP. Taḫmīs-i ġazel-i Nedīmāne ʿĀrif Efendi Ü.

Taḫmīs-i ġazel-i Teẓkire-i evvel Sabıḳ ʿĀrif Efendi P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīm EE.

Taḫmīs-i ġazel-i Nedīmāne Teẓkire-i evvel ʿĀrif Efendi H.

I

(1) dil-āzār: dil-zār H.

(2) bende kim: nidelüm P. / dirseñ: dirsen AE1. / baña: eger P, EE, AE1, H.

(3) dil-i: dil ü P.

II

1. Nedendür bendeñi bu rütbe bī-mihr ü vefā olmaḳ
2. Dile laʿl-ı revān-baḫşuñ ecel ġayre şifā olmaḳ
3. Bana ḫoş gelmiyor ey bī-vefā böyle fedā olmaḳ

4. Saña el virdi mi bīgānelerle āşnā olmaḳ
5. Berāy-ı tecrübe cānā biraz da ʿāşıḳa yār ol

III

1. Firāḳuñla bu sīne dāġ dāġ olmış iken yer yer
2. Yine ṭurmaz çeker ġamzeñ dil-i pür-dāġıma ḫançer
3. Nic'oldı ey vefā düşmen senüñle sürdigüm demler

4. Fedā itdüñ yeter feryād u āha eyleyüp muẓṭar
5. Beni nā-çār teşhīr eyledüñ sen daḫı nā-çār ol

IV

1. Yanında gerçi kim maḳbūl cānā bir recām olmaz
2. Bu da maʿlūmdur senden ki tahşīl-i merām olmaz
3. Lisānında ne yapsun ʿāşıḳuñ ġayrı kelām olmaz

4. Efendim bezme gel luṭf it saña teklīf-i ḫām olmaz
5. Eger isterse cānuñ raḳs it isterse ḳadeḥkār ol

V

1. N'içün pek ser-keş oldı bu nihāl-ı gül-bün-i zībā
2. Fiġān u nāle-i ʿuşşāḳ zārı itmiyor ışġā'
3. Ne yapdı n'eyledi bilmem ki āyā Pertev-i şeydā

4. O gül-rūya bugün ben söyledüm ʿĀrif Nedīmāsā
5. Hücūm-ı nāle-i şeb-gīrden ẓālim ḫaberdār ol

---

(5) yār: bār AE1.

III

(1) sīne: sīnem P, AE1. / yer yer: bir bir P, AE1.

(4) itdüñ: itdi EE.

IV

(5) isterse: istersen AE1.

V

(1) pek: -Ü. / bu: ol P, AE1.

(2) itmiyor: itmeyüp Ü. / ışġā': ışfā' P, AE1.

(3) n'eyledi: n'işeldi HP, Ü, H.

(4) ʿĀrif: Ḥālim EE.

53
Taḫmīs-i ġazel-i Ḥālet Saʿīd Efendi*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Göz ucıyla gāh biñ ġunc u delāl eylerdi yār
2. ʿĀrz-ı dīdāriyle gāhī mekr ü āl eylerdi yār
3. Ebr-i kākül içre rūyın geh hilāl eylerdi yār

4. Taġıdup zülfin gehī ʿarż-ı cemāl eylerdi yār
5. ʿĀşıḳ-ı ḥasretkeşin āşüfte-ḥāl eylerdi yār

II

1. İtdigi cevr ü sitem virmezdi pek cāna taʿab
2. Böyle feryād itmeyüp ṣabr itmeme oldur sebeb
3. Ḫāṣılı ḥācet degül evṣāfını yād itme hep

4. Gāh nāz u geh niyāz u gāh vaʿd-ı būs-ı leb
5. Teşnesin gāhice sīr-āb-ı zülāl eylerdi yār

---

53 HP(36b), Ü(36b), P(120b), EE(60b), AE1(76b), H(66a).

* Başlık: HP, P. Taḫmīs-i ġazel-i Saʿīd Ḥālet Efendi Ü.

Taḫmīs-i ġazel EE.

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥālet Saʿīd AE1.

Taḫmīs-i ġazel-i Saʿīd Efendi H.

I

(1) ġunc u delāl: ġonca-i lāl P; ġunc-ı delāl EE.

(3) rūyın: rūyuñ AE1.

(4) zülfin: zülf Ü.

II

(1) virmezdi pek cāna: ʿuşşāḳa pek virmez P, EE, AE, H.

(2) itmeyüp: eyleyüp P, AE1. / oldur: olup Ü.

(5) teşnesin: ʿāşıḳuñ P, AE1, H.

III

1. Mürġ-i cāna gāh çeşmin şāh-bāz itdükçe ben
2. Cāy-ı pinhānına dīdem gāh bāz itdükçe ben
3. Gāh rusvālıḳ idüp ifşā-yı rāz itdükçe ben

4. Geh der-āġūş iderek ʿarż-ı niyāz itdükçe ben
5. Ṭarf-ı düşum perde-i ruḫsār-ı al eylerdi yār

IV

1. Ben saña bi'llāh taʿrīf eyleyem mi ol şehi
2. Güş idüp ḳavlüm inanursan yorulmazsın tehī
3. Çıkmamış olsaydı böyle vādi-i cevre rehi

4. Bir nigāh-ı nāz ile ḳaṣd itse ʿuşşāḳın gehi
5. Sīne pür-sūz u girībān-çāk ü lāl eylerdi yār

V

1. İntiẓār-ı dāġ ile geh çeşmi eylerdi sefīd
2. Gāh ḳurbān itmege ʿuşşāḳını eylerdi ʿīd
3. Pertevi şāyān-ı vaṣl itse gehi olmaz baʿīd

4. Ki ciger-ḫūn eyleyüp biñ dürlü cevr eyler Saʿīd
5. Ki teġāfül-güne ḥālümden su'āl eylerdi yār

III

(1) çeşmin: çeşmüñ P.

(3) gāh: gā Ü.

IV

(1) bi'llah: bi'llahi P. / eyleyem mi: eylemem P.

(4) ʿuşşāḳın: ʿuşşāḳı EE.

(5) girībān-çāk ü lāl: girībānınuñ delāl AE.

V

(3) itse: itmezse P, AE1, H; itmez EE. / gehi: gāh P, EE, AE1, H.

54

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥālet Saʿīd Efendi*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1. Ser-şaḫs-ı fikr-i kākül içün bir külāhdur
2. Dil mihmān-ı derd ü ġama tekyegāhdur
3. Çeşm āşnā-yı ġamze-i cān-bāş-ḫᵛāhdur

4. Ten lerzenāk gerdiş-i çeşm-i siyāhdur
5. Cān āteş-i firāḳda ḥālūm tebāhdur

II

1. Bir māhdur ki günlerümi leyl-i tār ider
2. ʿĀḳlum başumda zülfi gibi tār-mār ider
3. Her üstüḫᵛān-ı cismüme de ʿaşḳı kār ider

4. Her mū tenümde ney gibi feryād u zār ider
5. Her dāġ u şerḥa sīnede bir şekl-i āhdur

III

1. Zülfüñ ḫayālidür sebebi ḳīl u ḳālimüñ
2. Hep oldur aşlı şiʿr ile de iştiġālimüñ
3. Sen şāha gerçi luṭfı da yoḳ ʿarż-ı hālimüñ

4. Oldum esīr-i firḳatı sen şūḫ ẓālimüñ
5. Kārum hemīşe hicrüñ ile āh u vāhdur

---

54 HP(37a), Ü(37b), P(121a), EE(61a), AE1(77a), H(66b).

* Başlık: HP, P, H. Taḫmīs-i ġazel-i Saʿīd Ḥālet Efendi Ü.

Taḫmīs-i ġazel EE.

Taḫmīs-i ġazel-i Ḥālet Saʿīd Efendi AE1.

I

(2) derd ü: derd-i EE.

II

(1) ki: -H.

(2) gibi: anuñ P, AE1. / tār-mār: tār u mār Ü.

(3) üstüḫᵛān-ı: üstüḫᵛānı P.

(4) tenümde ney: tenümdeki EE. / feryād u: feryād-ı Ü.

III

(1) P nüshasında 2. mısra ile yer değiştirmiştir.

(2) oldur: budur EE, AE1, H.

(3) yoḳ: çoḳ Ü.

IV

1. Ol bir perī ki kīnen alur āb-gīneden
2. Aña muḳārin olma diler dil ḳarīneden
3. Bī-çāre raḥm-ı ümīdin ider tīġ-ı kīneden

4. Cān ḫavf-ı ġamzesiyle girīzān sīneden
5. Cellād-ı çeşmi gör ki ne āfet nigāhdur

V

1. Ey dürr-i şāhvār bil ʿummānuñ oldıġum
2. Sen gevher-i yegāne vü ben kānuñ oldıġum
3. Yaʿni yem-i ḫurūş-dihi ānuñ oldıġum

4. Bildüñse ġavṭa ḫūrde-i hicrānuñ oldıġum
5. Cevr eyle bāri itme teġāfül günāhdur

VI

1. Ben ġayriler gibi olamam sevdigüme bār
2. Eylerse dāḫi derd-i cefāsı derūna kār
3. Çün Pertev-i belā-keş ü mehcūr u dil-figār

4. Ey nūr-ı dīde senden ümīd-i Saʿīd-i zār
5. Ancaḳ nigāh-ı şefḳat o da gāh gāhdur

IV

(1) EE, AE1 ve H nüshalarında 1. ve 2. mısralar yer değişmiştir. / bir perī: perperī AE1. / kīnen: kīneñ AE1.

V

(3) Mecrūḥ-ı zaḫm-ı ġamze-i bürrānuñ oldıġum P, AE1, H.

(4) bildüñse ġavṭa ḫūrde-i: bildüñ esīr renciş P, AE1, H.

VI

(1) bār: yār AE.

55
Taḫmīs-i Türkī bā-ġazel-i Fārısī-i Kelīm*

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

I

1. Seni görd̈üm açup ālemde ey ferruḫ-liḳā dīdem
2. 'Alīl-i intiẓāruñken görüp senden şifā dīdem
3. Ṣabāḥ-ı leyl-i hicrüñde bulup nūr u żiyā dīdem

4. امانم دادهجربی مداراتاترادیدم
5. ترادیدمچرا کویم که از هجران چهادیدم

II

1. Eger tiryāk eger semdür birin itmem ḳabūl u red
2. Cihānda i'timādum ḳalmadı bir şeye ey gül-ḫad
3. Nice bed didigümden ḫoş gelür ḫoş didigümden bed

4. کجا رفت آنکه میکوید بد از نیکان نمی آید
5. بچشم خوشتن کارنمک ازتوتیا دیدم

III

1. Senüñ Mecnūn-ı Leylī zülfüñem ey dil-ber-i dil-keş
2. Nişār eyler benüm ra'd-ı fiġānum ṭaġlara āteş
3. Hem-āvāz olma mümkin midür ebraḳ ile ey meh-veş

4. زبش بامن بدعوی ناله کردآخرشدافغانش
5. بپای ناقرت آخرجرسرا بی صدا دیدم

---

55 HP(38a), Ü(39a), P(121b), EE(61a), AE1(77b).

* Başlık: HP. Taḫmīs-i Türkī bā-ġazel-i Fārısī-i Kelīm-i Ṭūr-ı sūhān Ü.
Taḫmīs-i ġazel-i Kelīm-i Kāşānī P, AE1.
Taḫmīs-i ġazel EE.
Taḫmīs-i Türkī-i Kelīm-i Kāşānī H.

II

(2) şeye: seyyie AE1.

(3) gelür: gelüp EE.

III

(3) midür: mi ver H. / ebraḳ ile: ebrū-ḳıble P, AE1.

IV

1. Dimezsem daḫi bezm-i ḥüsninüñ mest olmaz aḥbābı
2. Tenük ẓarf-ı şarāb-ı leblerüñ itmez mi işrābı
3. Teşeʾüm gerçi itmem ḥükm ider ʿaḳluñ suturlābı

4. بوصلت دل کواهی کر چداداماز بیتابی
5. بلوح سینه ازخطهای ناخن فالها دیدم

V

1. Şeb-i yeldā-yı hicrüñ oldı ey nā-mihrbān mümted
2. Ānuñçün diyemem sāyeñde Pertev gün görür şāyed
3. Çü būmem beynimüzde rūz ile güyā çekilmiş sed

4. کنون ازروشنایدیده ام آشفته میکردد
5. کلیم از بس سیهروزی درین ماتم سرادیدم

56

Taḫmīs-i Türkī bā-ġazel-i Selīm-i Ṭahrānī*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

I

1. Laḫt-ı dil olup dīdede bā-derd ü miḥen āb
2. Rengīne boyanmışdı anuñ her ḳarışan āb
3. Ülfet yine mümkin mi ki sen āteş ü ben āb

4. دردیده ندارم وکرای عهد شکن آب
5. تاچنپ بعالم توزنی آتش ومن آب

IV

(1) ḥüsnünüñ: ḥüsnüñ EE,H.

(3) gerçi itmem: itmem ammā P, EE, AE1, H.

V

(3) būmem: mūmem P, AE1. / rūz: zūr EE.

56 HP(38b), Ü(39b), P(115a), EE(61b), AE1(77b), AE2(46a), H(67a).

* Başlık: HP, Ü, H. Taḫmīs-i ġazel-i Selīm-i Ṭahrānī P, AE1, AE2.

Taḫmīs-i ġazel EE.

I

(1) laḫt-ı: ḫūn-ı P, EE, AE1, H. / Çeşmüm de olup ḫūn-ı dil ü derd ü miḥen āb

II

1. Ey lā‘l-i revān-baḫşı mey-i nāba nemek-rīz
2. Ey lebleri güftārı ile gül-şeker-āmīz
3. Ey ḳaddi kıyāmet gününe ‘arbede-engīz

4. هرکاه کذشتی بدل ازاشک سبکخیز
5. یک نیزه چوفواره‌کذشت ازسرمن آب

III

1. Geh zehr-i sitem-nūş u gehī derd-i ma‘āşem
2. Geh ṭālib-i vuşlāt gehi hicrān -telāşem
3. Geh bādiye-peymālara ser-gerde vü bāşem

4. یاکی بتمنای کل روی تو باشم
5. سرکشتهٔعالم چوبا طرف چمن آب

IV

1. Ben māhi-i deryā-yı ġamam mevc idemez red
2. Mürġ-ābe-i ‘aşḳam baña gird-āb olamaz sed
3. Şu gibi aḳup kūyuña ey dil-ber-i gül-ḥad

4. همجسم حبابم که اکر چاک نباشد
5. پیرا من میشودازشرم بتن آب

V

1. Pertev saña evvel ideyüm ben bunı ta‘līm
2. Ḳıl sen daḫi yārān-ı zamāna eyü tefhīm
3. Ḫer kim ki ider ‘ālem-i āb-ı ġamı taşmīm

4. سوی چمن عشق سلیم از پی تسلیم
5. از موج حباب آمده با تیغ و کفن آب

II -P.

Not: AE2 nüshasında III. bendle yer değişmiştir.

(2) güftārı: ruḫsārı EE, AE1, AE2, H. / gül-şeker-āmīz: gül-şeker-ābız Ü.

III

(2) hicrān: hicrānı P.

IV

(2) baña: -Ü. / gird-āb: ṭūfān AE2.

(3) kūyuña: kuyına P.

V

(2) yārān-ı: ebnā-yı AE2.

(3) Kim ‘ālem-i āb itmegi eyler ise taşmīm AE2.

MUḤAMMES

I

Muḥammes-i Tercīʿ-Güne*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Ḥasret-i zülfüñle ʿaḳlum pek perīşān oldı gel
2. Ḥāl-i zārum ḳıṣṣa-i Mecnūna ʿünvān oldı gel
3. Her biri müjgānımuñ bir ebr-i bārān oldı gel

4. Eşkimüñ her ḳaṭre-i nāçīzi ʿummān oldı gel
5. Gel gel ey bīgāne-ülfet vaḳt-i iḥsān oldı gel

II

1. Ḫayli demdür bu dil-i Mecnūn-pesendi añmaduñ
2. Leyli-i zülfüñde der-zencīr ü bendi añmaduñ
3. Cān-fedā oldum yine bu derdmendi añmaduñ

4. Ben degül bir nice zār u müstemendi añmaduñ
5. Vaḳt-i istifsār-i aḥvāl-i ġarībān oldı gel

III

1. Fikr-i laʿlüñken benüm bāʿiş bu ʿayş u nūşuma
2. Kākülüñken tār-mārı baḫş-ı ʿaḳl u hūşuma
3. Hep ḫayālüñken senüñ bi'llāhi bādī cūşuma

4. Gelmez idüñ şerḥadan reh-yāb olup āġūşuma
5. Çāk-sīnem şimdi çün çāk-i girībān oldı gel

---

1 HP(37b), Ü(38b), P(140a), EE(62b), AE1(79a), AE2(46a), H(68b).

*Başlık: HP. Muḥammes Ü, AE2.

Muḥammes-i ʿĀşıḳāne P, AE1, H.

Muḥammes-i Pertev EE.

I

(4) nāçīzi: nāçīz Ü.

(5) gel gel ey: ey büt-i AE1.

III

(1) nūşıma: nūşa Ü.

(4) idün: idin AE2.

(5) çāk-i -Ü.

IV

1. ʿArż iderken kākülüñ aġyāra sümbül desteyi
2. Ḳoḳladurken ġayra bāġuñdan gül-i nā-rüsteyi
3. Künc-i nisyānda bıraḳmaḳ var mı bu dil-ḫastayı

4. Almaduñ gitdi ele hīç ḫātır-ı işkesteyi
5. Bāz-i dil bāzīçe-i eṭfāl-ı dihkān oldı gel

V

1. Böyle ḳalmaz her zamān ʿāşıḳda bu sūz u güdāz
2. Bu cefādan dil-berān daḫi gelür elbetde vaz
3. Pertev-i ḥasret-keş ü bī-çāreye düşdükde nāz

4. Bir gün olur çeşm-i güya çaġırur eyler niyāz
5. İtdigi nāz u sitiġnādan peşīmān oldı gel

2*

Muḫammes

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Şaḳın gezme żarar ḳaşdıyla ḫalḳa sen sen ol sin sin
2. Ki zīrā eylemez āzürde ʿaḳrebler daḫi cinsin
3. Eger cān incidürsen cins-i insāndan degül cinsin
4. Velī ister iseñ insān-ı kāmil şānına dinsin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

IV

(1) AE2 nüshasında 2. mısra ile yer degişmiştir.

(3) var mı: var mıdur AE2.

(4) gitdi: gitdüñ Ü, HP, EE.

V

(1) bu sūz u: bu sūz-ı Ü; Pür-sūz u AE2.

(3) hesret-keş ü bī-çāreye: bī-çāre vü hesret-keşe P, AE1.

2 HP(40b), Ü(38a).

*Başlık: HP. Muḫammes-i Tercīʿ-Güne Ü.

I

(3) cins-i: cinsin Ü.

II

1. Ne şemm it bülbülüñ verdin ne nāvek-ḫārdan incin
2. Ne ġayruñ yārına meyl eyle ne aġyārdan incin
3. Ne sen bir kimseden āh al ne āh u zārdan incin
4. Ne halḳuñ ġadrine saʿy eyle ne ġaddārdan incin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

III

1. Hemān her şaḫs-ı nā-dān ile her yerde olup bitme
2. Uyup ẕemmām u bed-gūya müsāvī baḫşine gitme
3. Görüp görmezlenüp tez geç ʿuyūb-ı ḫalḳı fāş itme
4. Senüñ de incinür ḳalbin ḳulūb-ı nāsı incitme
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

IV

1. Cihāna iʿtibār itme olursañ da cihān-dīde
2. Sülūk-ı rāh-āmīzişden eyle dāmenüñ çīde
3. Çekil künc-i ferāġ-ı vaḥdete budur pesendīde
4. Ne sen rencīde ol senden ne olsun kimse rencīde
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

V

1. Benī nevʿ-i beşerdür çün gerek mülḥid gerek müʾmin
2. Gerek ṣāliḥ gerek ṭāliḥ gerek sūfī gerek müdmin
3. Ne iseñ ḥüsn-i ḫulḳa verziş eyle rütbe-i mümkin
4. Hele bu mışraʿı Pertev ferāmūş eyleme līkin
5. Ne sen bir kimseden incin ne senden kimse incinsin

IV

(1) olursañ: olursan Ü.

V

(2) ṣāliḥ gerek ṭāliḥ: ṭāliḥ gerek ṣāliḥ Ü. / müdmin: müʾmin Ü.

3*
Müseddes

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1. Gördüm ki ol sipihr-i cemāl āftābını
2. Ebr eylemiş iḫāṭa ruḫ-ı māh-tābını
3. Evvel ki gibi bulamadum āb u tābını
4. Ruḫsār-ı tābnākine aşmış niḳābını
5. Ḫaṭṭuñ mı bu ne sāye-figendür didüm didi
6. Dūd-ı siyāh āh u fiġānuñ durur senüñ

II

1. Bend eylemiş ḥarīr ile verdin nihālde
2. Sünbüllerini destelemiş gül-i cemālde
3. Her tārı bir girīh ile biñ ḳīl u ḳālde
4. Ben de tevaḳḳuf itmeyüp aşlın suʾālde
5. Zülfüñde bu ne çīn ü şikendür didüm didi
6. Āhuñda pīç ü tāb-ı nihānuñ durur senüñ

III

1. Çözmişdi cümle tügmelerin sīne-bendinüñ
2. Virmiş idi ḫırāmını serv-i bülendinüñ
3. Almışdı ʿaḳlını nice biñ derdmendinüñ
4. Ḫandānlıġın görince leb-i nūş-ḫandınuñ
5. Ḳoynuñda bu ne berg-i semendür didüm didi
6. Mirʾāt-ı tābnāk-i cinānuñ durur senüñ

---

3 HP(41b), Ü(41b), P(141a).

*Başlık: HP, Ü.

Müseddes-i Pertev P.

I

(5) didi: idi Ü.

II

(3) girīh: kerre Ü; ger P.

(5) didi: di Ü.

III

(4) ḫandānlıġım: ḫandānlıġuñ P.

(5) didi: di Ü.

IV

1. Bir kerre meh-cemāline kim eyledüm nigāh
2. Deryā-yı nūrda nigehüm eyledüm şināh
3. Āḫir diyār-ı ḳaralara çıḳdı çünki rāh
4. Kāfūr-ı ebyaż üzre görüp fülfül-i siyāh
5. Rūyuñda ʿanberīn bu ne bendür didüm didi
6. ʿAks-i sevād-ı dīde-i cānuñ durur senüñ

V

1. Ḳadd-i nihāli ḥasreti bulduḳda ġāyetin
2. Hicrān-ı ġamı dilin alıcaḳ tāb u ṭāḳatın
3. Pertev bu sözden anlamışıdum ferāsetin
4. Ṭarz-ı luġazda yāra añup ḳadd ü ḳāmetin
5. Nevres bu ne nihāl-i çemendür didüm didi
6. Ḳaddum ḫayāli serv ü çemānuñ durur senüñ

IV

(2) eyledüm: eyledi Ü, P.

(4) kāfūr: kāfū P.

(5) didi: di Ü.

(6) cānüñdurur: ḫāluñdurur P.

V

(2) dilin alıcaḳ: alınca dilin P.

(5) didi: di Ü.

(6) -P.

4*

Müseddes

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

I

1. Kimine virdi 'aḳıl ṣūret-i şeydāda ḳodı
2. Kiminüñ 'aḳlın 'alup hey'et-i dānāda ḳodı
3. Çok fürū-māyeleri rütbe-i vālāda ḳodı
4. Çok cehennemligi de cennet-i 'ālāda ḳodı
5. Kimini sevdi Ḫudā kimini sevdāda ḳodı
6. Güli ārāyiş idüp bülbüli ġavġāda ḳodı

II

1. Kimini eyledi Leylā kimin itdi Mecnūn
2. Kimini fitne idüp kimisin itdi meftūn
3. Kimini eyledi memnūn kimin itdi maḥzūn
4. Kimini eyledi bālā kimini eyledi dūn
5. Kimini sevdi Ḫudā kimini sevdāda ḳodı
6. Güli ārāyiş idüp bülbüli ġavġāda ḳodı

III

1. Kimini itdi esīr ü kimin itdi āzād
2. Kimini eyledi şayd u kimin itdi şayyād
3. Kimini eyledi şād u kimin itdi nā-şād
4. Kimini eyledi Şīrīn kimin itdi Ferhād
5. Kimini sevdi Ḫudā kimini sevdāda ḳodı
6. Güli ārāyiş idüp bülbüli ġavġāda ḳodı

---

4 HP(42a), Ü(42b), P(141b).

*Başlık: HP, Ü.

Müseddes-i Pertev P.

I

Not: "ḳodu" kelmesi Ü nüshasında "ḳoydı" şeklinde yazılmıştır.

(2) 'aḳlın: 'aḳluñ P.

(3) rütbe-i: rütbe vü P.

III -HP.

(1) esīr ü: esīr Ü.

IV

1. Kimini eyledi aġyār u kimin eyledi yār
2. Kimini ġonca-gül itdi kimini eyledi ḫār
3. Kimini eyledi ḫandān kimini eyledi zār
4. Gec u mec itdi kimin kimini itdi hemvār
5. Kimini sevdi Ḫudā kimini sevdāda ḳodı
6. Güli ārāyiş idüp bülbüli ġavġāda ḳodı

V

1. Kimini itdi dırāz u kimin itdi kūtāh
2. Kimini eyledi yaşmaḳ kimini itdi külāh
3. Kimini itdi gedā vü kimini eyledi şāh
4. Pertevi sāye idüp mehveşini eyledi māh
5. Kimini sevdi Ḫudā kimini sevdāda ḳodı
6. Güli ārāyiş idüp bülbüli ġavġāda ḳodı

5

Tesdīs-i Türkī bā-ġazel-i Fārisī-i ʿİzzet Beg*

Mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün

I

1. Ṭutalum ḥüsnüñe yoḳdur muʿādil
2. ʿAceb bir var mı olmış saña vāṣıl
3. İder meftūnuñ elbet ʿaḳlı zā'il
4. Ne müşkilimiş meger ʿaşḳuñ ne müşkil
5. بفتنه سرو بالا ی تومائل
6. ترا میلم بمیل تست خائل

IV

(1) eyledi aġyār: itdi raḳīb Ü, P.

(4) kimin : kimüñ P.

5 HP(41a), Ü(41a), P(140b), H(86b).

*Başlık: HP. Tesdīs-i Türkī bā-Fārısī ġazel-i Āmedī ʿİzzet Beg Efendi Sellemehu'llāh Ü.

Tesdīs-i ġazel-i ʿİzzet Beg P.

Tesdīs-i Türkī bā-Fārısī Ġazel-i Āmedci ʿİzzet Mīr H.

I

(1) yoḳdur: yoḳ P.

(2) bir var: berdār Ü.

(4) ʿaşḳuñ: ʿaḳluñ P.

II

1. Reh-i ʿaşḳuñda oldum bī-ser ü pā
2. Velī ḫālümden itmem yine şekvā
3. Seni şāh-ı ḥüsün itdiyse Mevlā
4. Beni de eyledi ʿaşḳuñda rüsvā

5. کدای از منت افزون بادا
6. مبادا دولت حسن تو زئل

III

1. Göñül pür-nār-ı ḥasret dīde pür-nem
2. Bu derd-i ʿaşḳ imiş bir başḳa ʿālem
3. Cünūn-ı ʿaşḳa ḥayret oldı çūn żam
4. Dil-i żārum ne ister ben de bilmem

5. چو می آیی تو من باخودنیایم
6. نمیدانم که از وصلت چه حاصل

IV

1. Saña ben söyleyem de bī-kem u kāst
2. Mühim itmem gerek kecdī gerek rāst
3. Ne ruḫsār-ı dil-ārāra dil-ārāst
4. Ne sūz-efgen dil-i mārā dil-ārāst

5. شراری زآتش حسن تو بر خاست
6. بکنج سینه ام د م او دل

V

1. Maḥabbet ger haḳīḳī ger mecāzī
2. O fennüñ cāhilidür Faḫr-ı Rāzī
3. Eger ḳaṣduñsa bulmaḳ imtiyāzı
4. İdüp Pertev lisānından niyāzı

5. زعزت پرس درس عشقبازی
6. که حال او مست حل این مسائل

III

(1) pür-nār-ı: bir nāz-ı Ü.

(1) söyleyem de: söylemede Ü.

(6) ḫāl: ḫālet P.

6

Nedîm-i merḥûmuñ Müseddes-i meşhûrınuñ Birer Mışraʿına Be-her Mışraʿ-ı evvel Żamîmesiyle Müşterek Vâdisinde İnşâd Olınân Nev-âyîn-muʿaşşerdür*

Mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

I

1. Ḫayâl-i sünbülüñ ey gül-beden ʿıtr-ı meşâm olsun
2. Ġam-ı ḫâlüñle genc-i ʿaşḳ-ı miskiyyü'l- ḫitâm olsun
3. Lebüñ ḫâtem gibi ḫoş-ḫaṭla isterse be-nâm olsun
4. Nigîn-i laʿlüñi yâd itmeyem ʿâlemde nâm olsun
5. Senüñ isterse vaṣluñ rây gân-ı ḫâṣ u ʿâm olsun
6. Dile câm-ı emel endüh u miḥnetsiz ḫırâm olsun
7. Cemâlüñ rûzedâr-ı vuṣlata mâh-ı ṣiyâm olsun
8. Ġamuñ eksilmesün peymâne-i ʿömrüm tamâm olsun
9. Beni maḥrûm-ı bezm-i vaṣl iden mest-i müdâm olsun
10. Dil-i mecrûḥımuñ ḳanın içenler şâd-kâm olsun

---

6 HP(42b), Ü(43a), P(142a), EE(63a), AE1(79b), AE2(42b), H(68b).

*Başlık: HP. Nedîm-i merḥumuñ Müseddes-i meşhûrınuñ be-her Mışraʿına Birer Mışraʿ-ı evvel Żamîmesiyle Müşterek Vadîsinde İnşâd Olınan Nev-âyîn-muʿaşşerdür Ü.

Nedîm-i merḥumuñ Müseddes-i meşhûrınuñ Her Mışraʿına Birer Mışraʿ-ı evvel Żamîmesiyle Müşterek Ṭarzında Söylenen Muʿaşşerdür P.

Muʿaşşer-i Tercîʿ-bend EE.

Nedîm-i merḥumuñ Müseddes-i meşhûrınuñ Her Mışraʿına Birer Mışraʿ Żamîmesiyle Müşterek Söylenen Ġazeldür AE1.

Nedîm-i merḥumuñ Müseddes-i meşhûrınuñ Mışraʿlarına Birer Mışraʿ-ı evvel Żamîmesiyle Müşterek Vâdîsinde Söylenen Muʿaşşer AE2 .

Nedîm-i merḥumuñ Müseddes-i meşhûrınuñ Her Mışraʿına Birer Mışraʿ-ı evvel Żamîmesiyle Müşterek Ṭarzında Söylenen Nev-âyîn-muʿaşşerdür H.

I

(3) lebüñ ḫâtem gibi ḫoş-ḫaṭla: gözüm hicri mey-i laʿlüñ ile P, AE1, AE2, H. / be-nâm: câm P, AE1, AE2, H.

(4) itmeyem: itmenem Ü; itmem AE1.

(7) rûzedâr-ı: üzredâr-ı Ü.

(10) şâd-kâm: şâd u kâm P; şâd-mân AE1.

II

1. Perīşān eyledüm zülfi ḫayāli ile destārı
2. Be-cādur serde hem-bezmāne sevdā-yı hevādārı
3. Çıḳarmam bir nefes dilden hevā-yı laʿl-i dil-dārı
4. Ḥabābāsā şikest eylerse de cām-ı dil-i zārı
5. Hele rūḥ-ı revān cism-i bī-cān olsa güftārı
6. Ṭırāz-ı meclis-i aḥbāb ise ben istemem yārı
7. Ne ol bezm-i şafā lāzım ne bezmüñ cām-ı ser-şārı
8. Ḫumār-ı ġam benüm dīrīne kārumdur hemān bārı
9. Beni maḥrūm-ı bezm-i vaṣl iden mest-i müdām olsun
10. Dil-i mecrūḥımuñ ḳanın içenler şād-kām olsun

III

1. Şeh-i ʿaşḳam veli ḫavfum yine kendi sipāhumdan
2. Baña cevr ü cefā eksik midür baḫt-ı siyāhumdan
3. Benüm dür oldıġum teʾsīr-i āh-ı ṣubḥgāhumdan
4. Ne ḥācet imtinān ol ġırra-i mest kec-külāhumdan
5. Beni ẓāhirde gerçi dür iderler līk o māhumdan
6. Dem-i mestīde yārı şāḳınup şemşīr-i āhumdan
7. Ne şekvā eyleyem yārān u yār kīne-ḫ̔āhumdan
8. İdüp cām-ı lebin āsūde zehr-āb-ı nigāhumdan
9. Beni maḥrūm-ı bezm-i vaṣl iden mest-i müdām olsun
10. Dil-i mecrūḥımuñ ḳanın içenler şād-kām olsun

II

(2) serde: serve P. / bezmāne: bezmān-ı AE2.

(5) hele: velī: AE2. / cism-i bī-cān: çeşm-i bī-cā AE1.

(10) şād-kām: şād u kām P; şād-mān AE1.

III

Not: EE nüshasında III ve IV yer değişmiştir.

(4) itminān: imtināsı Ü. / ġırra-i: ġamze P, AE1.

(7) -P.

(8) -P. / lebin: lebüñ Ü.

(9) vaṣl: viṣāl Ü.

(10) şād-kām: şād-mān AE1.

IV

1. Şikāyet rāh-ı bī-pāyān-ı miḥnetden ḥamāḳatdür
2. Ṭarīḳ-i ʿaşḳda pādaşi-i miḥnet saʿādetdür
3. O meclis kim şarābı būse-i lebden ʿibāretdür
4. O bezm-i ḫāṣda ḫamyāze-rīz olmaḳ da ʿişretdür
5. Ġam-ı dīrīne-i şahbā-yı leb görseñ ne leẕẕetdür
6. Neşāṭ-ı tāze-i ḫūn-ı ciger bir özge ḥāletdür
7. Mey-i pür-neşʾe-i āmāl-i vuṣlāt bir ḥikāyetdür
8. Ḫumār-ı yeʾs ile ḫod-hem-ser olmaḳ cāna minnetdür
9. Beni maḥrūm-ı bezm-i vaṣl iden mest-i müdām olsun
10. Dil-i mecrūḥumuñ ḳanın içenler şād-kām olsun

V

1. Amān nāmum zebūn-küşlikle meşhūr olmasun yā Rab
2. Çerāġı kimsenüñ āhumla bī-nūr olmasun yā Rab
3. Hevāī dil-keşüm eyyām-ı bāḫūr olmasun yā Rab
4. Benüm çün ṣubḥ-ı vuṣlāt şām-ı deycūr olmasun yā Rab
5. Dimem iʿdāma ben memnūn u mesrūr olmasun yā Rab
6. El-ān cāyumda bu mey-ḫāneden dūr olmasun yā Rab
7. Dil-i işkestemāsā ḳalbi meksūr olmasun yā Rab
8. Çekenler sāġarüm hem-dāra maḫmūr olmasun yā Rab
9. Beni maḥrūm-ı bezm-i vaṣl iden mest-i müdām olsun
10. Dil-i mecrūḥımuñ ḳanın içenler şād-kām olsun

IV

(1) bī-pāyān-ı mihnetden: bī-pāyān muḥennetden P.

(10) şād-kām: şād-mān AE1.

V

(3) dilkeşüm: dilkeşi P, EE, AE1, AE2, H.

(4) benüm: hem H.

(5) ben: da P, EE, AE1, AE2.

(6) cāyumda: cāyum EE, AE1, AE2. / mey-ḫāneden: ʿişret-ḫāneden P, EE, AE1, AE2, H.

(10) şād-kām: şād-mān AE1.

VI

1. Gezerken rāh-ı ʿaşḳ u miḥnetüñ Pertev olup merdi
2. Bugün gördüm Nedīm-i cān-güdāz-ı derd-perverdi
3. Gelür ol da biribirine ḳatmış ḫāk ile gerdi
4. Serinde kūh-ı miḥnet kāhe dönmiş çehre-i zerdi
5. Nedīm kim ḫūn-ı dil-nūş eyleseydi derd ü ġam yerdi
6. Zebān çekdükçe kānūn-ı cigerden şuʿle-i derdi
7. Bu yollarda inandum çekmiş ol da germ ile serdi
8. Dem-ā-dem āh idüp bu maṭlaʿ-ı dil-sūzı söylerdi
9. Beni maḥrūm-ı bezm-i vaṣl iden mest-i müdām olsun
10. Dil-i mecrūḥumuñ ḳanın içenler şād-kām olsun

7

Ṣāḥib-dīvānuñ Ġazelini Şeyh Ġālib Efendi Merḥūm Laṭīfe-gūn Taḫmīs İtdükde Birer Mışraʿ Żammile Muʿaşşerdür*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Maṭlaʿ-ı ebrūların taḫmīs ü tanżīr eyledük
2. Maḳṭaʿ-ı medḫiyyesin tīġ ile taḥrīr eyledük
3. ʿĀḳibet kesdük ümīdi sell-ı şemşīr eyledük
4. Bunca demler bilmedük bī-hūda teʾḫīr eyledük
5. Āteş-i hicrāna bu vech ile tedbīr eyledük
6. Āh-ı serd ile şoġutduḳ cānı dil-gīr eyledük
7. Teşnegān-ı ʿaşḳı eşk-i çeşm ile seyr eyledük
8. Nāle-i pür-sūzımuzla çünki söz bir eyledük
9. Şerḫ-i mā-fīʾl-bālimüz biñ dürlü taʿbīr eyledük
10. Yana yana derdimüz ol şāha taḳrīr eyledük

VI

(1) rāh-ı: -Ü. / Pertev: bende EE.

(2) Nedīm-i :-EE. / cān-güdāz-ı: cān-güdāz u AE1.

(6) şuʿle-i derdi: şuʿle-i verdi AE2.

(7) çekmiş ol da: ol da çekmiş AE1.

(10) şād-mān: şād-kām AE1.

7.HP(44a), Ü(44b), P(143a).

*Başlık: HP. Şeyḫ Ġālib Efendi Merḥūmuñ Ġazel-i faḳīrānemi Laṭīfe-günā İtdükleri Taḫmīsüñ Mışraʿlarına ve Ġazel-i faḳīrüñ Mışraʿlarına Birer Mışraʿ Żammiyle Söylenen Muʿaşşer-i nev-āyīndür Ü.

Şeyḫ Ġālib Efendi Merḫūm Ṣāḥib-i dīvānuñ Mışrāʿ-ı laṭīfe-güna Taḫmīs İtmekle Taḫmīs-i meẕkūruñ Mışraʿlarına ve Ġazelüñ Daḫi Mışraʿlarına Birer Mışraʿ Żammiyle Söylenen Muʿaşşerdür P.

I

(2) taḥrīr: taḥrīk Ü.

II

1. Çoḳ recālar eyledük ol māh-ı evc-i rifʿate
2. Hīçbiri güş-i ḳabūle girmedi baḳ ḫikmete
3. Şeb-nem-i eşki nişār itdük düşüp maḥviyyete
4. Olmadı vāṣıl biri ol mihr-i burc-ı naḫvete
5. Gelmedi īmāna inṣāf itmedi bu firḳate
6. Geldi gitdükçe metānet müselmān ġayrete
7. İtmek içün ḥüzn-i dil teʾṣīr o Yūsuf-ṭıynete
8. İrdi çāk-ı dāmen-i efġān u nāle ġāyete
9. Ol meh-i Kenʿān alışsun diyü ders-i miḥnete
10. Āyet-i maḥzūnī-i Yaʿḳūbı tefsīr eyledük

III

1. Eylemezse cebr-ḫāṭır ol meh-i pür-şīvemüz
2. Ġāyib olur keşret-i maẓlūmdan güyende iz
3. Baḳ neler söyler ne rüʾyālar ṣayıḳlar bendeñiz
4. Ṭorṭulu-yı ḫışm ile olsun hele göñlüm mātiz
5. Hey mürüvvetsiz ḫaḳīḳatsiz vefāsız vaʿdesiz
6. V'ey feḍakār u dil-āzār u filān u ferteñiz
7. Sen serāy-ı ḳalbimüz itdüñ ḫarāb ammā ki biz
8. Hep ḫarābāt ehlini ābād idüp yapmaḳdayız
9. Göñlümüz yeksān-ı ḫāk itmekle eksildi nemiz
10. Naḳsı ile çoḳ dil-i vīrānı taʿmīr eyledük

IV

1. Kākül-i Leylīde āġāz eyleyüp efsāneye
2. Geldi söz gāhīce şemʿe gāhice pervāneye
3. Eyledük ʿaṭf-ı suḫan Mecnūna andan lāneye
4. Ḫār u ḫas gül diyerek vardı ṣaded-ı cānāneye
5. Āşnālıḳ riştesin rabṭ itdük ol bi-gāneye
6. Varduḳ āḫır şūfiyāne ṭarz ile mey-hāneye
7. Ger yārān didiler pür-gū dil-i dīvāneye
8. Bilmediler ḳīl ü ḳālüñ aṣlını ammā neye
9. Beñzedürlerdi yine eṭvārımuz ferzāneye
10. Baḥṣ-i zülf-i yāri ammā biz de zencīr eyledük

III

(4) ṭorṭulu-yı: ṭorṭu-yı P.

(7) serāy: ḫarāp P.

IV

(1) Leylīde: Leylīden Ü.

(3) ʿaṭf-ı suḫan Mecnûna: ʿaṭf u suḫan-ı Mecnûn P.

(7) ger: gerçi Ü. / dil-i: dil ü P.

(9) beñzedürlerdi: beñzedürler Ü.

V

1. Bindi bir deste gül-i hod-rū alup zevraḳçeye
2. Hem piyāle hem ḫum-ı memlū alup zevraḳçeye
3. Kendi gibi bir iki bed-ḫū alup zevraḳçeye
4. Ġālibā bir de büt-i pür-gū alup zevraḳçeye
5. Böyle söyler Ġālibe ḳarşu alup zevraḳçeye
6. Meh-cebīnüm sizlere yāhū alup zevraḳçeye
7. Dün gice Keşmīri bir meh-rū alup zevraḳçeye
8. Ḫāl-ı rūyundan da bir Hindū alup zevraḳçeye
9. Şöyle esmer bir hilāl-ebrū alup zevraḳçeye
10. Sāyesinde Pertevā mah-tāb-ı Keşmīr eyledük

V

(7) dün: ol Ü.

(8) rūyundan da: rūylarında Ü.

TARİHLER

I

Tārīḫ Berāy-ı tecdīd-i merḳād-ı Şerīf Ḥażret-i Sünbül Sinān Ḳaddesa'llahu Teʿālā Sırrahu'l ʿAzīz*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

1. Ġavṯ-ı aʿẓām Yūsuf-ı Sünbül Sinān
   Ḳuṭb-ı ekrem kāşif-i sırr-ı Ḫudā

2. Ol ʿazīz-i pür-kerem ol pür-himem
   Ol kerīm ol maḫż-ı nūr ol pīşvā

3. Bu maḳām-ı aḳdesi meʿvā idüp
   Rāh-ı Ḥaḳḳa olmış idi reh-nümā

4. Her kelāmı bāʿiṯ-i feṯḥ ü fütūḥ
   Her nigāhı māye-i ʿizz ü ʿalā

5. Faḳr ile faḫr eyleyen ʿāşıḳlara
   Ḫāk-pāyi idi ʿayn-ı kīmyā

6. Yoġidi red feyż-ḫ˘ah-ı sālike
   Hem-çü dergāh-ı cenāb-ı kibriyā

7. Daʿvet-i Haḳḳa icābet eyleyüp
   Oldıġunda ʿāzim-i semt-i beḳā

8. Nūr ola Sünbül Sinānuñ ḳabri hep
   Mışraʿ-ı tārīḫ-i riḥletdür aña

II

1. Feyż-i rūḥ-ı pākine esrārına
   Maẓhar eyle Rabbenā yā Rabbenā

2. Çün Selīm Ḫān İbn-i Sulṭān Bāyezid
   İstimāʿ itdi o Mansūrü'l-Livā

1.HP(59a), Ü(61b), P(160a).

*Başlık: HP. Tārīḫ Berāy-ı tecdīd-i merḳad-i şerīf Ḥażret-i Sünbül Sinān Ḳaddesa'llahu Sırrahu Ü, P.

I

(1a) Yūsuf-ı Sünbül: Sünbül-i Yūsuf Ü.

(4b) nigāhı: nigāh P.

(8a) Nūr ola Sünbül Sinānuñ: N'ola ol Sünbül-sitānuñ P.

II

3. Yapdı ol ṭā-be ṣerāhuñ himmeti
Türbe-i pāki bināsın ibtidā

4. Gerdiş-i eyyām ile olup ḫarāb
Şöyle ki tecdīde olduḳda sezā

5. Pādşāhān da velīler ḥāleti
Oldıġunda şübhe yoḳ kim ḥāliyā

6. Şehryār şer‘ perver-i dīn-ı penāh
Ol şeh-i şāhān-ı dehre muḳtedā

7. Ol velī himmet o şāh-ı esḫiyā
Kim Selīm Ḫān İbn-i Sulṭān Muṣṭafā

III

1. Hayy u meyyit görmede ikrāmını
Müstefīż-i cūdıdur bāy u gedā

2. Cümle tārīḫ-i selef mażbūṭımuz
Gelmemişdür böyle pür-cūd u seḫā

3. Vaṣfınuñ mi‘şārı ‘öşri olamaz
Her ne rütbe olsa ger medḥ ü ṣenā

4. Ḫaḳ te‘ālā‘ ömrin efzūn eylesün
Kim bu ma‘rıżda ḳabūl olur du‘ā

5. Oldı teşrīf-i hümāyuna ḳarīn
Nā-gehān bu ḫānḳāh-ı cān-fezā

6. Türbe-i pīrī ziyāret eyleyüp
Oldı rūḥāniyyetinden pür-ṣafā

7. Görди kim ol daḫme-i kenz-i defīn
Hem muḳaṣṣī żīḳ hem köhne binā

8. Eyleyüp tevsi‘ine emri ṣudūr
Bir iki ḳaṣr itdi cennetde binā

---

(3) bināsın: bināsuñ P.

(4b) ki: kim Ü.

(6a) şehryār: şehryāri Ü.

(7b) kim Selīm Ḫān: -Ü.

III

(8) -Ü.

9. Ṭarḫ-ı sümbülzār cennet eyledi
Devleti bulsun bahārāsā nemā

10. Bu maḳām öyle makām-ı pākdür
Bulınur her derd içün bunda devā

11. Eyleyen bu cāya ḥürmet feyż alur
Maʿnevī vü ṣadrı bī-reyb ü mürā

12. Kim bu cāy-ı pākde medfūndur
Duḫter-i āl-i Muḥammed Muṣṭafā

IV

1. Fāl-ı ḫayr itdüm bunı bī-reyb ü şek
Nāşırı olur revān-ı evliyā

2. Bu maḳāmı himmeti iḥyā idüp
Bāġ-i sünbül tāzelendi güyiyā

3. Didi tārīḫini Pertev bā-nuḳaṭ
Sünbülistān-ı behişt oldı bu cā 1219

2

Tārīḫ Berāy-ı Post-nişīn Şerīf Efendi der-Ḳādirī-ḫāne-i Top-ḫāne*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḳuṭb-ı aʿẓām nāmdaş-ı cedd-i Sulṭān-ı Resūl
Yaʿni İsmāīl-i Rūmī ol velīler ekmeli

2. Reh-nümā-yı sālik-i pāk-ı ṭarīk-i ḳādirī
Gösteren süllāke ḳurb-ı Ḥaḳḳa rāh-ı esheli

IV

(2b) bāġ: dāġ P.

(3b) bu: -Ü.

2 HP(60a), Ü(64a), P(169b), EE(71b), AE1(90b), H(78b).

* Başlık: HP. Tārīḫ Berāy-ı Post-nişīnī-i es-Seyyid eş-Şeyḫ Şerīf Efendi der-Ḳādirī-ḫāne-i Ṭop-ḫāne Ü.

Top-ḫānede Ḳādirī-ḫāne Āstānına Seyyid Şeyḫ Ahmed Efendi Post-nişīn Olduḳda Söylenen Tārīḫdür EE, AE1.

Top-ḫānede Ḳādirī-ḫāne Āstānına Seyyid Şeyḫ Ahmed Efendi Post-nişīn Olmalarına Tārīḫdür H.

(2a) ṭarīḳ-i: ṭarīḳat-i AE1. (b) süllāke: süllāk P.

3. Devr idüp āfāḳı çün mihr-i cihān-tāb-ı semā
Ḳırḳ sekiz dergāh uyandurdı bu ʿālemde beli

4. Oldı iḥyā himmetiyle Kaʿbeveş bu ḫānḳāh
Ol velīdür bu maḳāmuñ post-nişīn-i evveli

5. Şems-i tābān gibi ẓāhir feyż-i rūḥāniyyeti
Gerd-i ḫākī jeng-i mirʾāt-ı derūnuñ ṣayḳali

6. İṣrine sālik olan cānlar olup rūşen-żamīr
Himmet-i vālāsı çekdi rāh-ı ʿaşḳa meşʿali

7. Çāresāz-ı derdmendāndur türāb-ı merḳadi
Ḫāk-i dergāhı ṣudāʿ-ı ehl-i derdüñ sandali

8. Terbiyetden kesb-i ḥāl iden ʿarīf-i nüktedān
Bir daḫi almaz lisāna māżi vü müstaḳbeli

9. Cā-nişīni oldılar ṣonra yedi şeyḫ-i güzīn
Sırr-ı Ḥaḳda her biri tafṣīl ḳıldı mücmeli

10. İtdi anlar sebʿa-i seyyāreveş bir bir ufūl
Şimdi bir ẕāt-ı şerīf ʿarz itdi vech-i ecmeli

11. Reh-nümā-yı Ḥaḳ Şerīf Aḥmed Efendi nām ẕāt
Bir naẓar ile ider ḥaḳ-bīni çeşm-i aḥveli

12. Mesned-i ʿirşāda cālis olması ẓannum budur
Eyledi ḫoşnūd ervāḥ-ı nebī vü mürseli

13. İstese bir mübtedī nā-dānı ṣāḥib-ḥāl ider
Añladup bir remz ile cümle kitāb-ı münzeli

14. Böyle ẕāt-ı ber-güzīnüñ sāliki bir ānda
İtse sebḳat çoḳ mı rāh-ı Ḥaḳda çendin merḥali

(3b) uyandurdı: uyandurmış EE.

(5a) şems: mihr P, EE, AE1, H. (b) ḫākī: ḫāk P. / ṣayḳali: mişḳali Ü, EE.

(6a) olup: olur P, AE1, H.

(7a) derdmendāndur: derd-meydāndur Ü.

(10a) itdi: ibtidā Ü.

(12b) nebī vü: nebiy-yi P.

(13b) remz: söz EE, H. / cümle: āyāt AE1, H.

15. Dikḳat it Pertev hele bu nükteye tārīḫde
Ḳavl u fi‘li hep keremdür hep kerāmetdür veli

16. Post-ı ‘irşāda cülūs itdükde ol ẕāt-ı şerīf
Tam tārīḫ oldı vāḳi‘ lafẓ-ı ẕāt-ı kümmeli

3

Tārīḫ-i vilādet Berāy-ı zāde-i Üstād-ı Kerāmet-penāh*

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

I

1. Cihāna bir efendi-zādemüz geldi bi-ḥamdi’llah
Ele tahrīr-i tārīḫiçün aldum ḫāme bi’smi’llah

2. Ḫudāvend-i ma‘ārif pīşegān Üstād-ı üstādān
Cenāb-ı Neş’et-i zīşān-ı āgeh-dil veliyyu’llah

3. Nice müddetdi bir ḫayrü’l-ḫalef isterdi Mevlādan
Ki ya‘ni bir oġulcuḳ görmesin itmişdi ḫāṭır-ḫ‘āh

4. Ne ister kim aña iḥsān ḳılmaz Ḥażret-i Vehhāb
Ḥuṣūle gelmemek mümkin mi sāḥib-dildeki dil-ḫ‘āh

5. Mübārek rūz-ı cum‘a vaḳt-i pāk ḍaḥve-i kübrā
Ṭulū‘ itdi sa‘ādetler ile çün āftāb u māh

6. Ḫuceste-nām-ı nāmīsi Muḥammed Neş’etdür anuñ
Ola reftār-ı ‘ömr-i nāzenīni Ḫızr ile hem-rāh

II

1. Eşerde el-veled sırr-ı ebīh-i vārid olmışdur
Olur elbet maḳām-ı vālid ol maḥdūma menzilgāh

(15a) Tārīḫde: Tārīḫdür P, EE, AE1.

3.HP(60b), Ü(66a), P(162b)

* Başlık: HP. Tārīḫ-i vilādet Berāy Zāde-i Üstād-ı Kerāmet-penāh Velāyet-i Destgāh Sellema’llah Ü.

Tārīḫ-i vilādet-i Neş’et Efendi-zāde P.

I

(5b) āftāb u: āftāb-ı P.

II

(1b) vālid: vālidan Ü.

2. Ḫudā evlād u aḫfād ile itsün vālideyn mesrūr
Bu daʿvāt ile şimdi rūz u şeb meşġūldür efvāh

3. Namāz-ı cumʿada meşġūl iken Pertev duʿāsıyla
Gelüp bir müjde-res tebşīr idince mevlidin nāgāh

4. Mücevher böyle bir mıṣraʿla düşdi sāl-ı tārīḫi
Cenāb-ı Neşʾete bir neşʾe iḥsān eyledi Allah

4

Bir Daḫi Tārīḫ-i vilādet-güne Neşīdedür*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1. Ser-tāc o sitād-ı esātīẕe-i cihān
Yaʿni cenāb-ı Neşʾet o sulṭān-ı ʿārifān

2. Olduḳlarında mevlid-i neşʾeyle neşʾe-yāb
Ṭoġduḳda bir oġulları mānend-i āftāb

3. Reşk-āver itdi sūr-ı hümāyūnı maḳdemi
Ġayret-dih oldı ʿīde o vaḳtüñ be-her demi

4. Tārīḫlerle mevlidi olındı tehniyet
Ḥaddınca itdi her birimiz ʿarz-ı maʿrifet

5. Ammā ġarībdür bu kerāmet ki vāḳıʿā
Hīç sebḳat itmemişdür anuñ miṣli ḫāliyā

6. İzmīri Şeyḫ Selāmi-i pür-ḳadr ü iʿtibār
Ol şeyḫ-i Naḳş-bend o seyyāh-ı rūzgār

(2a) vālideyn: vālidin Ü, P.

(4b) eyledi: eyledüñ Ü, P.

4.HP(61a), Ü(66b), P(162b)

* Başlık: HP. Müşārun-ileyh-i kerāmet-penāh Efendimüz Ḥażretlerinüñ Maḫdūm-ı necābet Mersūmları Neşʿet Efendimize Bu Daḫi Tārīḫ-i vilādet-günedür Ü.

Tārīḫ-i diger P.

I

(3a) hümāyūnı: hümāyūnda P (b) ʿīde: -P.

(5a) kerāmet ki: kerāmetle Ü, P.

(6a) İzmīri: İzmīr P (b) Naḳşibend: Naḳşibendi P.

7. Biñ iki yüz ṭoḳuz senesinde o pīşvā
İḳlīm-i Hind ü Belḫ ü Buḫārāya gitdi tā

8. Biñ iki yüz on altıda çün ʿavdet eyledi
Mānend-i Kaʿbe ārzu-yı Neş'et eyledi

9. Olmışdı anda mālik o dīvān-ı Bī-dile
ʿAżm-ı reh itdiginde getürmiş idi bile

10. İtdi hediyye Ḥażret-i Üstāda çün o dem
Açup tetebbuʿ idicek ol ẕāt-ı pür-kerem

II

1. Ḫatm eylemiş şu beyt ile Bī-dil kelāmını
Bu neş'e ile bulmış o ḥüsn-i niẓāmını

2. Güyā o beyt-i neş'eye tārīḫ-i sāl olur
Bu ehl-i ḥāl meslegi bir özge ḥāl olur

3. Kim vaşfın ide bī-dil ü cān-ı cinān-mekān
İde selāmı ile Buḫārādan armaġān

4. Allah bilür ki naẓma sezādur bu menḳabet
Pertev anuñçün eyledüm iẓhār-ı maʿrifet

5. Tārīḫ-i mevḳiʿinde bu ol beyt-i pākdur
Kim vaṣf u midḥatı zi-semek tā simākdur

6. ʿĀlī-nijād-ı neş'e-i iḳbāl-i mevḥibet
Encüm vürūd-ı cevher-i iclāl-ı menzilet

---

(7) -Ü.

(10a) Üstāda çün: Üstād içün P.

II

(1b) ḥüsn-i: ḥüsn u P.

(3a) vaşfın: vaşfuñ P.

(4) -P.

(5b) midḥatı: meḥdi P.

5

Tārīḫ Berāy-ı feṯḥ-i Mıṣr-Ḳāhire*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Nigehbān-ı cihān ṣulṭān-ı ẕī-şān Ḫüsrev-i devrān
   Nerīmān-ı zamān ṣāḥib-ḳırān-ı rezm-i dānāyı

2. Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Selīmü's-Ṣāliṣ ol ġāzi
   Derinde eylemez derbān Ġūrı vü Ṭumānbāyı

II

1. Yazıldı fātiḥ-i ṣānī-i Mıṣr elḳāb-ı şāhīsi
   Müyesser itdi Ḥaḳ bir böyle nām u şān u vālāyı

2. Selīm Ḫān-ı ḳadīm almışdı mülk-i Mıṣrı Ġūrīden
   Cünūd-ı ehl-i İslām ile idüp ceng ü ġavġāyı

3. Şeh-i devrān ġazā itdi ʿadū-yı dīnden aldı
   Duʿā-ḫ͡ān eyledi el-haḳ bütünce ehl-i dünyāyı

4. Bu sāl-ı meymenet-fāla hem ism-i Ġūrīdür tārīḫ
   Bu nām eyler yine bu sāl yaʿni feṯḥe īʿmāyı

5. Ġayūr ismi daḫi tārīḫ olur bu sāl-ı meymūna
   Anuñçün ġayretu'llah itdi ḫalḳa luṭf-ı baḫşāyı

6. Muʿīn ü yāveri bu devletüñ çün faḫr-i ʿālemdür
   Gelür imdāda elbetde sürūş-ı mülk-i bālāyi

7. Cevāhirle yazılsun ṭāḳ-ı ʿarşa beyt-i tārīḫi
   Ki bu feṯḥ itdi iḥyā Pertev aʿlā ile ednāyı

---

5 HP(61b), Ü(61a), P(159b), H(87b)

* Başlık: HP. Tārīḫ berāy-ı Mıṣr-Ḳāhire Ü.

Tārīḫ-i feṯḥ-i Mıṣraʿ-ı Ḳāhire P.

Tārīḫ-i feṯḥ-i cedīd Mıṣraʿ-ı Ḳāhire H.

I

(1b) dānāyı: tüvānāyı Ü, H.

(2a) Selīmü's-Ṣāliṣ: Selīm-i Ṣāliṣ P / ġāzi: dāver H.

II

(1b) bir: -Ü.

(4a) fāla hem ism-i: nāle çün H (b) bu sāl yaʿni feṯḥe: feṯḥ-i Selīm Ḫānīye H.

8. Bu sūr u bu sürūra ṣad-be-ṣad el-ḥamd Allaha
Yine Sulṭān Selīmü'ṣ-Ṣāliṣ aldı Ümm-i dünyāyı

6

Ḳıṭ'a Tārīḫ-güne Berāy-ı Feṯḥ-i Mıṣır*

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Ümm-i dünyāyı Fıransız idicek istilā
Ḥüznine olmış idi nice derūnuñ bā'iş

2. Ġam-ı dil oldı mübeddel hele şevḳ u ṭaraba
Ḫaber-i feṯḥ-i Mıṣır kevne olınca ḥādiṣ

3. Didi bu mıṣra'ı Sulṭān Selīm-i evvel
Ṣāni-i fātiḥ-i Mıṣr oldı Selīmü's-Ṣāliṣ

7

Tārīḫ-i Sāḥil-serā-yı Ḥażret-i Beyḫān Sulṭān Aliyyetü'ş-Şān*

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Nezāhet sāḥa-i 'iṣmet serāyında olan çāker
Mu'allā mertebe hemşīre-i şāh-ı cihān-bānī

2. Cenāb-ı Ḥażret-i Beyḫān Sulṭān-ı felek-dāye
Ola maḥfūẓ-ı ḥıfẓ-ı 'avn u ṣavn-ı pāk-i Sübḥānī

3. Teşeḫḫuş eyleyüp ma'nā-yı lafẓ-ı 'iffet ü 'iṣmet
Vücūd u cūd-baḫşı oldı kevne luṭf-ı Rabbānī

(8a)sūr u: sūra P.

6 HP(62a), Ü(61b), P(159b)

* Başlık: HP. Ḳıṭ'a-i Tārīḫ-güne-i Mıṣr-ı Ḳāhire Ü.

(1b) nice: cümle P.

(3a) mıṣra'ı: mıṣra' P / Sulṭān Selim-i evvel: güyā ki Selim Ḫān-ı Ḳadīm Ü, P.

7 HP(62a), Ü(60a), P(158b)

* Başlık: HP, Ü. Tārīḫ-i Sāḥil-serāy-ı Ḥażret-i Beyḫān Sulṭān Aliyyetü'ş-Şān Merḥūm P.

(1a) çāker: çeker Ü

(3b) luṭf-ı: luṭf u P

4. Ne rütbe ṭabʿ-ı ʿālişānı bālādur beyān eyler
Şühūdü'l-ḥāli bu sāḥil-serāyuñ çār erkānı

5. Müsāʿid ṭāliʿ itmiş ẕātını hem sā'iḳ-i taḳdīr
Ki ḳıldı ketḫudā bir kān-ı ʿaḳl u rüşd ü ʿirfānı

6. Semiyy-i bāni-i beyt-i Ḫudā hem-nām-ı İbrāhīm
Ki yaʿni kedḫüdā-yı devlet-i ʿulyā-yı Ḫāḳānī

7. Medār-ı rāy u dāniş tīz-fehm ü şāḥib-endīşe
Ḫayır-ḫᵛāḫ-ı şehen-şāhī vü ḫayr endīş-i sulṭānī

8. Ne ṭarḥ-ı dil-nişīn kim ḥükm olındı eyledi inşā
Żamīr-i tāb-nākinde ʿalendür sırr-ı pinhānı

9. Baḳılsa bu şeref iḳbāl ü baḫt-ı şalṭanatdandur
Ki olmaḳ böyle nā-dīde binā inşāsı şāyānı

10. O güne bir binā kim görmemişdür dīde-i gerdūn
Hezārān sāl bu dünyānuñ olup çarḫ-ı gerdānı

11. Tevaḳḳuf eyleyen zevraḳları pīşende deryāda
Tehī şanmam olurlar resminüñ hep deng ü ḥayrānı

12. Cihān-ı köhneyi bu ṭarḫ n'ola ḳıldı ābādān
Zihī elṭāf-ı Rabbānī zihī tevfīḳ-i Yezdānı

13. O ẕī-şān-ı cihānuñ oldı çün re'yi ile ābād
Müzeyyendür bütün sāḥil-serāyuñ gerçi her yanı

14. Velī bir ḳaṣr-ı şāhī ṭarh olındı kim derūnında
Ki ḳaṣr-ı cennet-i aʿlā olur belki aña sānı

15. Zihī ḳaṣr-ı feraḥzā habbezā kāḫ-ı neşāt-efzā'
güne dil-nişīn kim mest ü ḥayrān eyler insānı

16. Binā-yı ser-firāzı ʿālem-i bālāya ḳāmet-keş
Temāşā itdürür rūḥāniyān-ı ʿarş-ı Raḥmānı

(4b) şühūdü'l-ḥāli: şuhū'l-ḥād P

(7a) rāy u: rāy-ı P

(8b) ʿalendür: ʿayāndur P

(9a) baḫt-ı: baḫt u P

(11) -Ü

17. O üç sedli ḳaṣır üç sed çeküp Ye'cüc-i ekdāre
Biri deryā biri gülşen biri ḥavżuñ nigeh-bānı

18. Gören sīm-āb aḳar ẓanneyler ammā sel-sebīlinden
Aḳan ābı velī elmāsveş şaffāf vü nūrānī

19. Nice taʿrīf olınsun çaġlayanlar kim be-cā-yı āb
Ki cārī eylemiş āb-ı zülāl ü mā-ı ḥayvānı

20. İder ebr-i maṭīrüñ dāmenin türāb-ı fevvāre
Bulup āb-ı revān fisḳıyyesinden rifʿat ü şānı

21. Nigāh-ı ʿişmetinde şöyle feyż-i terbiyet var kim
Ser-ā-ser ġonca-i neşgüftedür verd-i gülistānı

22. Ya ol zīr-i zemīn kim taḥt-ı ḳaṣr-ı pāk-i ʿulyāda
Sezādur olmaġa bi'llah ḥarīm-i ḫās-ı sulṭānı

23. Ümīd-i maḳdem-i şāh-ı cihānla oldı ābādān
Ki resm-i dil-pezīrinde bulındı emr ü fermānı

24. Teşerrüf eyledikçe gāhi olur çarḫdan pür-nūr
Ḳudūm-ı pāk-ı şāhī ile bulup ʿizzet ü şānı

25. O ḫāḳān-ı muʿaẓẓam kim anuñ vaṣfında ʿācizdür
Hezārān Enverī vü ʿUrfī vü Nefʿī vü Ḫāḳānī

26. Cenāb-ı Ḥażret-i Sulṭān Selīm-i Maʿdelet-fermā
Ki sebḳat itmemişdür şehryārān içre aḳrānı

27. Tenezzüh itmek içün gāh u geh tabʿ-ı hümāyūnı
Müşerref itmegin hemşīre-i sulṭān-ı ẕī-şānı

28. Bu ḳaṣr-ı bī-bedel bir naẓm-ı Şevket olur oldum kim
Anuñ şeh-beytidür ẕāt-ı hümāyūn-ı cihān-bānı

(18b) aḳan: ammā Ü.

(20b) bulup: bulup P / fisḳıyyesinden: fisıyyesinde Ü, P.

(21b) Ki resm-i dil-pezīrinde bulındı emr ü fermānı Ü.

(22) -Ü / pāk-i: pāk u P.

(23) -Ü.

(24a) pür-nūr: bir ter Ü, P.

(25a) Ḫākān-ı: Ḫākānī P.

(27a) tenezzüh: tenezzül P (b) hemşīre-i: hemşīresi Ü, P.

(28a) bir: pür P / şevket: pür: şevket P / kim: -P.

29. Hezārān zevḳ u şevḳ u şādiye bu cāy olup me'vā
Biribirinden aʿlā ter ola her vaḳt u her anı

30. Sezā Pertev cevāhirle yazılsa levh-i tārīḫi
Zihī zībende ḳaṣr-ı bī-naẓīr-i ṭārḫ-ı sulṭānı Sene:1218

8

Tārīḫ Berāy-ı Tekye-i es-Seyyid Şeyḫ Selāmi Efendi Sellema'llahu Teʿālā*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Kāşif-i remz-i ṭarīḳat vāḳıf-ı ʿilm-i ledün
Mālik-i mülk-i haḳīḳat rehber-i sıddīḳiyān

2. ʿĀrif-i esrār-ı Ḥaḳ şeyḫ-i ṭarīḳ-i Naḳş-bend
Pīşvā-yı sālikān u reh-nümā-yı güm-rahān

3. Ḥażret-i Seyyid Selāmī nuḫbe-i Āl-i Resūl
Seyyidü's-sādāt verd-i āl-i bāġ-ı ḫāndān

4. Şöyle bir baḥr-ı ʿulūm-ı ẓāhir u bāṭındur ol
Kim olur her ḳatresinde nice deryālar nihān

5. Berr ü baḥr-ı ʿālemi gezdi seyāḥat eyledi
Reşk iderdi ḥāline seyyāh-ı arż eflākiyān

6. Ḥacc idüp gitdi diyār-ı Hind ü Sind iḳlīmine
Nice aṣḥāb-ı kerāmet ile itdi iḫtirān

7. Geşt idüp Belh ü Buḫārā vü Semerḳand illerin
Güş iden naḳlin olur engüşt-i ḥayret ber ü bān

8. Rubʿ-ı meskūnda pür-himmetle pervāz eyledi
Bir maḥalde ṭutmayup ʿanḳā-yı ṭabʿı āşiyān

(29a) zevḳ u şevḳ: şevḳ u zevḳ P.

(30b) bī-nazīr-i: bī-nazīr u P.

8 HP(63a), Ü(63a), P(160b)

* Başlık: HP. Tārīḫ Berāy-ı Tekye-i es-Seyyid eş-şeyh Selāmī Efendi Sellemehu'llah Ü.
Tārīḫ Berāy-ı Tekye-i Naḳş-bendī eş-şeyḫ Selāmi Efendi P.

(4b) nihān: ʿayān P.

(5a) berr ü: berre Ü.

(7b) naḳlin: naḳline Ü / ber ü bān: derd-hān P.

(8a) pür: bir Ü.

9. Eyleyüp İzmīrden İslāmbola āḫir nüzūl
Kaṣdı iḫvānı ziyāret idi ancaḳ nāgehān

10. Çünki iskānı ẓuhūr itdükde ẓahr-ı ġaybden
Lāzım oldı neşr-i feyż itmekler içün bir mekān

11. Yapdılar bu ḫānḳahı ẓātına Eyyūbde
Ṣanki ḳaṣr-ı ʿārifān oldı Buḫārāda hemān

12. Yā Selāmī dergehidür bu yāḫud dārü's-selām
Saḥa-i pākin görenler dir behişt-i cāvidān

13. Sālikān-ı Ḥaḳḳa dārü'l-feyż olup bu ḫānḳah
Feyż-i Ḥaḳla tāze cān bulsun nice efsürde cān

14. Bu maḳām olduḳca ḳā'im Pertevā bānīsinüñ
Eylesün iḳbālin ʿālī Ḫāliḳ-i kevn ü mekān

15. Söyledüm bir neẓr ile tārīḫ-i cevher-dārını
Oldı bu tekye hemāna miṣl-i ḳaṣr-ı ʿārifān

9
Tārīḫ Berāy-ı Kāşāne-i Abdü'l-hādī Efendi der-Anḳara*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Cenāb-ı Abd-ı Hādī ol Efendi-i melek-şīme
Resūl-i kibriyānuñ nesl-i pāk-i āl ü evlādı

2. Ḳużāt-ı sitteden bir ẓāt-ı ʿālī ḳadr-ı ẓī-şāndur
Ṣafā vü ẓevḳ u cünbīşdür hemīşe kār-ı muʿtādı

3. Civān-meşreb ḫafīfü'r-rūhdur bir şeyḫ-i kāmildür
Ḳul eyler kendüye ḫalḳ-ı laṭīfī merd-i āzādı

(9a) İslāmbola: İstanbula Ü, P.

(11b) ʿārifān: zamān Ü.

(12b) pākin: pāküñ P.

(13b) cān: gān P.

9 HP(63b), Ü(63b), P(161a)

* Başlık: HP, Ü, P.

(1b) pāk-i: P.

(2a) ẓī-şāndur: ẓī-şān Ü.

4. Olup miʿmār-ı ṭābʿı ġayret-endāz-ı Sinimmārı
Himem-i ṣarf ile oldı binā bünyādına bādī

5. Ḫavernāḳ reşk idüp tedbīri bu kāşāne-i pākī
Dem-ā-dem cilvelensün sāḥasında şevḳ ile şādi

6. O rütbe zīb ü zīnet buldı kim bu ḫānenüñ şāyān
Nuḳūş-ı dil-pezīri eylese dem-beste Bih-zādı

7. Füzūn idüp Ḫudā iḳbāl ü sāl-ı ʿömrin anuñ hem
Maṣūn ola derūnunda tebār u hīş u aḫfādı

8. Gelüp üçler hidāyetle idince semʿime esmā
Didüm tārīḫini Pertev saʿādet-ḫāne-i ḫādi

10

Tārīḫ Berāy-ı taʿmīr-i Cāmiʿ-i Ḥüseyin Aġa der-ḳurb-ı Esīr Bāzārı*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. İmāmü'l-müslimīn Sulṭān-ı ẕī-şān Şeh Selim Ḫānuñ
Zamān-ı devletinde olmada her bir maḥal iḥyā

2. Ez-ān cümle ḫarāb olmışdı iḫrāḳ ile bu cāmiʿ
Ḥüseyn Aġa-yı bāb-ı salṭanat itmiş idi inşā

3. Cenāb-ı Ḫażret-i Ṣālih Aġa ol seyyidü's-sādāt
Aġayı ḥażret-i bābü'l-ʿaliyye ol kerem-baḫşā

4. Neẓāretle binā emrinde oldı vāḳıf-ı sāni
Ḥüseynüñ aḥsen itdi cāmiʿin tecdīd ile ḥaḳḳā

5. Ṣalāt içün cemāʿat beş vaḳit geldikde ey Pertev
Ḥisāb-ı cevherin tārīḫin itsün böylece iḥsā

(4a) ġayret-endāz-ı: ġayret-endāzı P.

(6a) nuḳūş-ı: nuḳūşı P.

(8a) semʿime: semeʿa Ü.

10 HP(64a), Ü(63b), P(161b)

* Başlık:HP, Ü. Tārīḫ Berāy-ı taʿmīr-i Cāmiʿ P.

(1b) devletinde: devletüñde P.

(4b) cāmiʿin: cāmiʿüñP / ḥaḳḳa: iḥyā Ü.

6. Bu mıṣra‘ dur ki itmām-ı binānuñ sāl-ı tārīḫi
Ḥüseyn Aġanuñ oldı cāmi‘-i evvelkiden zībā Sene:1217

11
Tārīḫ Berāy-ı ta‘mīr-i Çeşme-i Acı Maşlaḳ be-himmet-i Beyḫān Sulṭān*

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Kerem-i Ḥażret-i Beyḫān Sulṭān
Yine icrā olacaḳ ḫīn oldı

2. Pek ḫarāb olmış iken bu maşlaḳ
Himmetiyle yine tezyīn oldı

3. Mā’-ı berrāḳ ile leb-rīz olıcaḳ
Mermer-i tekne bilūrīn oldı

4. Pertevā tam bu beyt-i tārīḫ
Bu maḥalde ḳaṭı rengīn oldı

5. Yapılup böyle müzeyyen ḫālā
Acı Maşlaḳ yine şīrīn oldı Sene:1206

(6a) sāl-ı: tām P (b) zībā: a‘lā P.

11 HP(64a), P(165b), EE(70a), AE1(89a), H(77a)

* Başlık: HP. Tārīḫ-i tecdīd-i Acı-Maşlaḳ P.

Tārīḫ-i Acı-Maşlaḳ AE1.

Tārīḫ H.

(1b) icrā: bir ecr AE

(5b) ḫālā: -P

12

Tārīḫ Berāy-ı Çeşmesār u Namāzgāh der-Şehr-i Ḳonya der-Reh-güẕār-ı Ḥüccāc*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Rūhbālī-zāde merḥūm Muṣṭafa Aġa içün
Ḳıl du‘ā bir ṣu içüp geç bu ṭarīk-i cāddeden

2. Āb-ı nāb-ı ḫoş-güvārundan bunuñ bir ṭās içen
Vazgelür müdmin de olsa nūş-ı cām-ı bādeden

3. Var suyında şöyle ḫāṣṣiyyet ki ger bir bī-namāz
Ābdest alursa ḳaldurmaz başın seccādeden

4. Mıṣra‘ ınuñ ḥarf-ı cevher-dārıdur tārīḫ-i tam
Ḳatmadum bir ḥarf ey Pertev ḥurūf-ı sādeden

5. Baluñ ‘aynı olmaḳ üzre buldılar bir āb kim
Şu yerine şerbet aḳdı ‘Aynı Bālī-zādeden

13

Tārīḫ Berāy-ı Çeşme der-Meydān-ı Ġulāmān-ı ‘Acemiyān*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Şāh-ı ‘ālem Ḥażret-i Sulṭān Selīm-i kām-rān
Āb-ı iḥsān ile çün kim oldı iḥyā’ kā’ināt

2. Ser-ṭulumba bendesi ta‘rīf idüp bā-‘arż-ı ḥāl
Bu maḥal bir āba muḥtāc oldıġı buldı ṣebāt

3. Lafẓ-ı cevher-dār ile Pertev didüm tārīḫini
Kevṣere mecra’ ola bu çeşme-i māü’l-ḥayāt Sene:1218

---

12 HP(64b), Ü(70a), P(165a), EE(70a), AE1(89a), H(77b)

* Başlık: HP, Ü .Tārīḫ Berāy-ı Çeşmesār-ı Namāzgāh der-Şehr-i Ḳonya P.

Tārīḫ-i Çeşme der-şehr-i Ḳaramān Reh-güẕār-ı Hüccāc EE.

Tārīḫ-i Çeşme-i şehr-i Ḳaramān Reh-güẕār-ı Hüccāc AE1.

Tārīḫ-i Çeşme-i şehr-i Ḳaramān der-Reh-güẕār-ı Hüccāc H.

(2a) nāb: tāb EE, H / ḫoş-güvārından: ġoş-güvārını EE / ṭās: şu P (b) müdmin de: mehdinde EE.

(5a) baluñ: bamuñ P.

13.HP(64b), Ü(70a), P(166a)

* Başlık: HP. Tārīḫ Berāy-ı çeşme der-meydān-ı Ġulāmān-ı ‘Acem Ü, P.

(3) -Ü.

14

Merḥūm Tevfīḳ Yaḥyā Efendi Ḥażretlerinüñ Dūş-ı faẕīletlerinden Ferve-i beyżā-yı meşīḫāt-ı İslāmiyye Müfeḫḫir olınduḳda Cedd-i ʿaẓāmı Ḥüsāme'd-dīn ʿUşşāḳī Ḥażretleri Lisānından Söylenen Tārīḫ*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Zīnet bulup o ẕāt ile ṣadr-ı fetvā
   Kesb-i şeref idince o cāy-ı vālā

2. Tārīḫini bu mıṣraʿ ile ceddī didi
   Tevfīḳ-i Ḥaḳ refīḳuñ ola yā Yaḥyā Sene:1205

15

Tārīḫ Berāy-ı Pehlevāni-i Refīḳ Efendi*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Cenāb-ı Ḥażret-i mektūbi-i ṣadr-ı muʿallā-cāh
   Mükerrem ẕātına Tevfīḳ Refīḳ ü yār-ı cān oldı

---

14 HP(65a), Ü(64b), P(161b), EE(70b), AE1(89b), H(78a).

* Başlık: HP. Müttekā-pīrā-yı Ṣadr-ı fetvā Tevfīḳ Yaḥyā Efendi Ḥażretlerinüñ Dūş-ı faẕīletlerinden Ferve-i beyżā-yı meşīḫat-ı İslāmı Müffeḫḫir Olduḳda Cedd-i ʿaẓāmı Ḥüsame'd-dīn ʿUşşāḳī Ḥażretleri Lisānından Söylenen Tārīḫdür Ü.

Yaḥyā Tevfīḳ Efendi Merḥūmuñ Meşīḫatına Ceddi Ḥüsāme'd-dīn ʿUşşāḳī Lisānında söylenen Tārīḫdür P.

Müttekā-pīrā-yı Ṣadr-ı fetvā Tevfīḳ Yaḥyā Efendiye Ferve-i beyżā İksā Olınduḳda Cedleri Ḥüsāme'd-dīn ʿUşşāḳī Lisānından İnşād Olınan Tārīḫ-i tehniyyetdür EE.

Müttekā-pīrā-yı fetvā Tevfīḳ Yaḥyā Efendinün Dūş-ı faẕīletlerinde Ferve-i beyżā Müsteḫār Olduḳda Cedd-i ʿaẓāmları Ḥüsāme'd-dīn ʿUşşāḳī Lisānından İnşād Olan Tārīḫ-i tehniyyetdür AE1.

Müttekā-pīrā-yı Ṣadr-ı fetvā Tevfīḳ Yaḥyā Efendi Cenāblarınuñ Dūş-ı faẕīletlerinden Ferve-i beyżā-yı Müfeḫḫir ü Mübāhī Olduḳda Cedd-i ʿaẓāmları Ḥüsame'd-dīn ʿUşşāḳī Lisānından İnşād Olınan Nev-āyīn-i tārīḫ-i Tehniyyetdür H.

(1b) cāy-ı: cāh-ı EE, H.

(2a) bu mıṣraʿ ile: duā iderek EE, AE1, H / didi: dir EE, AE1, H.

15 HP(65a), Ü(65a), P(161b)

* Başlık: HP. Tārīḫ Berāy-ı Pehlevānī Mektūbī-i Ṣādr-ı ʿĀlī Ü

Tārīḫ Berāy-ı Pehlevāni Mektūbī-i Ṣādr-ı ʿĀlī Refīḳ Efendi P

2. Hünerver ḳadrdān bir Bermekī'y-yüṭ-ṭabʿdur kim ol
Ki baḫş-ı cūdı ile nice maḥzūn şād-mān oldı

3. Kemān infāḳda baḫş idemez destī ile zīrā
O tīr īṣār ider bu cūd u luṭf u baḫşa kān oldı

4. Hemāre kārı icrā-yı sünendür ẓāhir ü bāṭın
Ki fenn-i remy taʿlīm itmege saʿy-ı nişān oldı

5. Semādan menzile bārān-ı raḥmetveş nüzūl itdi
Atarken meşḳ içün her tīri kim gözden nihān oldı

6. Eġer menzilgehine düşmeseydi sehmi dirlerdi
Hümānuñ üstüḫānı mürġ-i tīre āşiyān oldı

7. Çıḳup meydāna dört şāhid didi bu beyt-i menḳūṭı
Me'āli ile Pertev ḳabzaya tārīḫ-hʿān oldı

8. Ṭoḳuz yüz menziline irdirüp zorı ile sehmi
Efendim yāveri Tevfīḳ-i Ḥaḳla pehlevān oldı

16
Tārīḫ Berāy-ı Pehlevānī ʿİzzet Beg*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Saʿd Vaḳḳās-ı zamāne Ḥażret-i ʿİzzet Begüñ
İtsün efzūn kuvvet-i bāzū-yı baḫtın Müsteʿān

2. Cāy-gīr-i ṭabʿıdur aḫlāḳ-ı aṣḥāb-ı güzīn
Kārı dā'im ittibaʿ-ı sünnet itmekdür hemān

(3a) infāḳda: itifḳda P.

(4a) sünendür: sünnetdür Ü sünende P.

(7a) manṭūḳı: manḳūṭı HP, P.

(8b) yāveri: yārī-i Ü, HP.

16 HP(65b), Ü(65a), P(162a).

* Başlık: HP. Tārīḫ Berāy-ı Pehlevānī Āmedī-i devlet Ḥażret-i ʿİzzet Beg Ü.
Tārīḫ Berāy-ı Pehlevānī Āmedī ʿİzzet Beg P.

(1a) ʿİzzet: -Ü.

3. Pīr-perver çille-keş dervīşdür çün kim özi
Çille-keşlikde şebīhi oldığı içün gümān

4. Tāḳat-ı saḫt-ı kemānī āzmāyiş itmege
Merd-i meydān-ı hüner ol cümle fende ḳahramān

5. Bir nice kez eyledi gerçi keş-ā-keş yāy ile
Bir atışda tīri itdi menzilin lakin nişān

6. Tīr-i cāyın buldı Pertev çün duʿāyı müstecāb
Ḳoluña ḳuvvet ṣadāsı ile pür-oldı cihān

7. Çār şāhid çıḳtı meydāna didi tārīḫini
Ḳuvvet-i bāzū ile ʿİzzet Beg oldı pehlevān Sene:1218

17
Tārīḫ Berāy-ı dırāzdan ʿİzzet Beg*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Cenāb-ı āmedi-i bāb-ıʿāli-i devlet
Ki yaʿni Ḥażret-i ʿİzzet Beg ol melek-ḫaslet

2. Dinülse şānına şāyeste ḫādimü'l-fuḳarā
Ki ehl-i faḳre ider luṭf ile hemīn ḫiẕmet

3. O ẕātdur veled-i maʿnevī-i ehlü'llah
Ki ẕātını oġul idindi Ḥażret-i Neş'et

4. Cemīʿ-i fende de miṣli ne geldi vü ne gelür
Bilen bilür anı yoḳdur sitāyişe ḫācet

5. Kemān-keşīde ḫuṣūṣā ki ferd ü yek-tādur
Cenāb-ı Ḥaḳ vire bāzūsına hemān ḳuvvet

6. Oḳı hevāda hümālar şikār ider dilese
Yere inince ne var itse cümleyi sebḳat

---

17 HP(65b), Ü(65b), P(162a)

* Başlık: HP, P. Tārīḫ Berāy-ı Dırāzdan müşaru'n-ileyh Ü.

(4b) sitāyişe: sitāyişine Ü

(6a) hevāda: hemvāre P / dilse: dinse P

7. Urur murād idinür ise mūrı çeşminden
Alınca tīr ü kemān destine bilā-külfet

8. Nişāngeh olma bir iş mi aña derā-yı hedef
Meger içinde olan neyle eyleye niyyet

9. O niyyet ile oḳ atduḳda pūteye bir gün
Delüp derāyı ḳırup tilini hemān sā'at

10. Bu tekyegāh-ı şerīfe kemān-keşān-ı selef
Birer nişāne bıraḳmaḳ çün eylemiş 'ādet

11. Anuñ çün eyledi ta'līḳ bunda bu eşeri
Ki ẕikr-i ḫayra ola bir vesīle vü ālet

12. Didüm bu cevheri tārīḫi Pertev ol eşere
Ola bu tīr-i derāda nişāne-i 'İzzet Sene:1219

18
Tārīḫ Berāy-ı vilādet-i 'İzzet Beg-zāde*

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Güzīn evlād-ı üstād-ı zamāne Neş'et 'İzzet Beg
Yegāne ẕāt-ı 'ālī-şāndur ol mīr-i 'ālī-cāh

2. Hünermendān-ı 'aṣruñ mefḫarıdur şi'r ü inşāda
Ḥuṣūl-i kām ile maḥsūd-i aḳrān eylesün Allah

3. Ḳarīn-i ehl-i ḥāl oldı naẕar aldı ne var irse
Biraz müddetde a'lā rütbeye ber-vefḳ-i ḫāṭır-ḫ'āh

4. Semend-i 'izz ü rif'at zīr-i rānında ḫırām itsün
Hemīşe sāḫa-ı iḳbāl u iclāl ola menzilgāh

---

18 HP(66a), Ü(67a), P(163a)

* Başlık: HP. Tārīḫ-i vilādet-berāy-ı zāde-i veled-i ma'nevī-i Üstād-ı Kerāmet-penāh Sellemehu'llah Ü.

Tārīḫ-i vilādet-i 'İzzet Beg-zāde P.

(1b) ẕāt-ı: -Ü.

(2a) şi'r ü: şi'r-i P.

(4a) itsün: itse P.

5. Bu eşnāda anı Ḥaḳ bir oġulcuḳ ile şād itdi
Duʿā-yı ṭūl-ı ʿömriçün çekildi medd-i bi'smi'llah

6. Süleymān-ı zamān olmaz mı ʿaşrında maʿārifle
Ki ola Neş'etāsā nāmdaşı bir veliyyu'llah

7. Necābet gevherī raḫşende olmaġla cebīninde
Münevver itdi ḫāṭır-ḫānemüz Pertev çü nūr-ı māh

8. Bu kesb-i ḥāline hem nāmınuñ fāl oldı hem tārīḫ
Süleymān Beg semiyy-i nām-ı pāk-ı Neş'et-i āgāh Sene:1215

19

Tārīḫ Berāy-ı vilādet-i Muʿīn Efendi-zāde*

Feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Feyż-yāb ide Muʿīni Mevlā
Ola aḳrānı içinde fā'iḳ

2. Bu sürūrı ola iḳbāline dāl
Bir veled virdi Cenāb-ı Ḫāliḳ

3. Bu veled feyżine ser-levḥa olup
Şubḥ-ı iclālini olsun fāliḳ

4. Bir güzel cān olur inşallah
Ne ḳadar medh olınursa lāyiḳ

5. Vażʿ iden nāmını ḫod Neş'etdür
Neş'e-yāb olmaya mı hey ʿāşıḳ

6. Şuleḥādan ider anı ol nām
Olmaz elbetde o merd-i fāsiḳ

7. Didigüm gibi ẓuhūr itdükde
Ola Pertev de sözünde şādıḳ

(8a) ḥāline: ḥālete P.

19 HP(66a), Ü(67b), P(163b)

* Başlık: HP. Tārīḫ-i vilādet Berāy-ı Muʿīn Efendi-zāde Ü.
Tārīḫ-i vilādet-i Muʿīn Efendi-zāde P.

(3a) veled: dile HP, P.

8. Beyt-i tārīḫe düşüp ism-i Ḥayy
İtdi taḳdīr cenāb-ı sā'iḳ

9. Sābiḳūn ḳavline olsun lāḥiḳ
Ṣāliḥ a'māl-ı Muḥammed Ṣādıḳ

20

Tārīḫ-i tev'em Zādegān-ı 'Oṣmān Aġa*

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

I

1. Ḳıldı 'Oṣmān Aġayı Ḥaḳ mesrūr
Yeridür eyler ise sūr u sürūr

2. Nice dem ḥasret idi evlāda
Maṭlab itmişdi anı dünyāda

3. İtdi iḥsān iki veled kim İlāh
Tev'emān şanki gökde mihr ile māh

4. Bir hümāya ikisi per ile bāl
Ẓılları farḳ-ı vālide iḳbāl

5. Birisi cisme rūḥ-perverdür
Biri ḳalbe meserret-āverdür

6. Leb-i cūda ya iki serv-i sehī
Manẓar-ı vālideyni cilvegehi

7. Bir nihāl üzre gūyiyā iki gül
Şāḫ-ı gülde yāḫud iki bülbül

8. Birbirinden ayırmasun Mevlā
İkisi iki dīdedür bīnā

(9b) Ṣādıḳ: sābıḳ Ü, P.

20 HP(66b), Ü(68a), P(164a)

* Başlık: HP. Tārīḫ Berāy-ı tev'em Zādegān-ı 'Oṣmān Aġa Ü, P.

I

(3b) şanki gökde: gökde şanki P.

(4b) vālide: vālid P.

(7b) bülbül: sünbül Ü.

(8) -P.

9. Nām-ı nāmīleri tefe'üldür
Bereket celbine tevessüldür

10. İkisi bir resūle oldı semiy
Eyleye feyż-yāb ism-i nebī

11. Nāmdaş-ı Ḫalīl-i Raḥmāndur
Berekāt-ı Ḫalīle bürhāndur

12. Birinüñ nāmı ism-i İbrāhīm
Birinüñ de Ḫalīl-i Rabb-i Kerīm

II

1. Ḥaḳ ḫaṭālardan eyleyüp maḫfūẓ
Ḳılalar ḳalb-i vālidi maḥẓūẓ

2. Cevherī ḥarf ile iki mışra'
Oldı ol mihr ü māha şan maṭla'

3. Pertevā nice ḫayra dir kim dāl
Sāl-ı tārīḫin eyledüm ben fāl

4. Ḳıla iḥsān u rūzı Rabb-ı Raḥīm
Berekāt-ı Ḫalīl-İbrāhīm

21

Tārīḫ-i vilādet-berāy-ı kerīme-i Ḥażret-i 'Āmir Beg Efendi*

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Zübde-i āl-i Ḥażret-i 'Āmir
Nesl-i pāk-i sülāle-i Zehrā

2. İtdi bir duḫtere muvaffaḳ kim
Anı faż̈l ile Ḥażret-i Mevlā

II

(1a) ḫaṭālardan: ḫatālar Ü / eyleyüp: eyleye P.

(3a) Pertevā: Pertev P (b) tārīḫin: tārīḫüñ P.

(4a) u: -HP.

21 HP(67a), Ü(67b), P(163b)

* Başlık: Ü. Tārīḫ berāy-ı vilādet-i kerīme-i 'abd-ı faḳīr HP.
Vilādet-i tārīḫ-i kerīme-i 'Āmir Beg P.

3. Müjde-i maḳdem ile ʿīd itdük
Bu Muḥarrem ayında biz ḫālā

4. Bu da evlād-ı Murtażādandur
Nice ʿīd eylemez ya ehl-i vefā

5. Ḫayyir-i maḳdem-i sülāle-i āl
Sūr u ʿīd-i muḥibb-i Āl-i ʿabā

6. Mevlidi itdi ḥüznümüz teskīn
Ana ʿömr-i ṭāvīl vire Ḫudā

7. İsm-i sāmīsi olmaġa tārīḫ
Bir güzel nām fikr iderken aña

8. Ṭoġdı bu beyt ḫāṭıra Pertev
Cevherī ḥarfi olınur iḥṣā

9. Gökden inüp yere bu maʿşūma
Nām-ı pāk-i Ḫadīcetü'l-Kübrā

22
Tārīḫ-i vilādet-i Birāder-zāde*

Mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün

1. Bizüm birāder efendiye eyledi aʿṭā
Bu ḥīnde bir oġulcuḳ Cenāb-ı Rabb-ı Raḥīm

2. Şeb-i aḥad idi varduḳda on bire sāʿat
Vilādetüñ kerem itdi Cenāb-ı Rabb-ı Kerīm

3. Teşādüf itdi çü mevlidi ġurre-i Recebe
Salāḥ ḫālinedür dāl anuñ bu luṭf-ı cesīm

4. Bi-ʿaynihi pederi olmaġ ile sīmāsı
Tefeʾül itdüm olur ol daḫi selīm u ḥalīm

(8a) bu beyt ḫāṭıra Pertev: ḫāṭırlara hemān bu beyt Ü, P.

22 HP(67b), Ü(69a), P(164b).

* Başlık: HP. Tārīḫ-i vilādet-berāy-ı birāder-zāde Muḥammed Selīm Ü.
Tārīḫ-i vilādet-i birāder-i sāḥib-i dīvān P.

(2b) Cenāb-ı Rabb-ı Kerīm: Hüdā-yı luṭf-ı Kerīm P.

(4b) selīm ü ḥalīm: ḥalīm ü selīm P.

5. Sülālemüz hele ḳatʿ olmadı bi-hamdi'llah
Ḳudūmi oldı bize bāʿiṣ-i sürūr-ı ʿaẓīm

6. ʿUlūm-ı nāfiʿ ü sāliḥ ʿamel ü ʿömr-i ṭavīl
İde ʿatiyye vü iḥsān hemān Cenāb-ı ʿalīm

7. Didi vilādeti tārīḫin ʿammīsi Pertev
Muḥammede vire Perverdigār ḳalb-i selīm

23
Kerīmeye Lafẓen Söylenen Tārīḫdür*

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Biñ iki yüz on altı şaʿbānı
On biri yazdıġı gice ṭaḳvīm

2. Penc-şenbihdi gerçi kim o gice
Bize itdürdi Cumʿaveş taʿẓīm

3. On bire çār yek ḳala sāʿat
Ḳademin kevne eyledi taḳdīm

4. Ümmetu'llah isimlü bir duḫter
Perteve yaʿni virdi Ḥayy-ı ḳadīm

5. Bir oġulcuḳ ümīdin eyler iken
Bir kerīme ʿināyet itdi Kerīm

---

23 HP(67b), Ü(69a), P(164b).

* Başlık:HP. Kerīmecigüme Lafẓen Söyledigüm Tārīḫdür Ü.
Tārīḫ-i vilādet-i kerīme-i sāḥib-i dīvān P.

(3b) ḳademin: ḳademüñ P.

24

Tārīḫ-i irsāl-ı liḥye-i Muḥammed Beg*

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Gül-i bāġ-ı hüner Muḥammed Beg
Ḥüsn-i aḫlāḳdan muṣavverdür

2. Çelebīlikde miṣli yoḳdur hem
Ma‘rifet ehlidür hünerverdür

3. Liḥye-i pākin eyledi irsāl
Ḫaṭṭı şeh-bāz-ı ḥüsne şeh-perdür

4. Ḫaṭṭ-ı ruḫsāra olınur teşbīh
Gül ki reyḥān ile ber-ā-berdür

5. Yaḳışan sebze bāġ-ı ruḫsāra
Ya benefşe ya sünbül-i terdür

6. Naẓarumda benüm ḫaṭ-ı nevḫīz
Micmer-i ruḫda dūd-ı ‘anberdür

7. Mūrlar şekkeri bulur elbet
Lebe ḫaṭ gelmesi muḳarrerdür

8. Ne güzel Pertevā bu tārīḫüñ
Hem ḥurūfī daḫi mücevherdür

9. Leb-be-leb olsa da ne var dehene
Ḫaṭ-ı nev mūr tenüñ şekkerdür Sene: 1216

---

24 HP(68a), Ü(69b), P(164b), EE(70b), AE1(89a), H(77b).

* Başlık: HP. Tārīḫ Berāy-ı irsāl-ı liḥye-i Muḥammed Beg Efendi Ü.

Tārīḫ-i irsāl-ı liḥye-i Muḥammed Beg Şām Ḳapu Kedḫudāsı-zāde P.

Tārīḫ-i ḫaṭ Ber-āverden EE, H.

Tārīḫ-i āḫer Liḥye-i Muḥammed Beg AE1.

(1b) ḥüsn-i aḫlāḳdan: ḥüsn ü aḫlāḳına P.

(3a) pākin: pāküñ P.

(7a) şekeri: sükkeri Ü, EE, H.

(8b) hem: kim Ü, P, EE, AE1, H.

(9b) nev: nūr P. / şekkerdür: sükkerdür H.

25

Tārīḫ-i irsāl-ı liḥye-i Şerīf Nā-yāb Beg*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Seyyidü’s-sādāt ol aṣl-ı aṣīl ḫānedān
Mīr Nā-yāb ol bülend-elḳāb ol ẕāt-ı şerīf

2. Ahmed-i Mürsel rıżā-yı pākini taḥṣīl içün
Eyledi irsāl-ı ḫaṭ ḥālen ki ḫaṭṭı dey ḫafīf

3. Şāblıkdan rütbe ref‘ içün hümāyūn-ḫaṭ gelüp
Ḥükmüni infāẕ vechinden ider emr-i ‘anīf

4. Zīr-i seng-i itmināndan sebzesin ḳıldı ḫalāṣ
Kendi āzād itdi ḫaṭṭın ya‘ni ol mīr-i ẓarīf

5. Zemzem ile şüst u şūsun Ḥaḳ müyesser eyleyüp
Mūyı a‘dādınca ḫayrın görsün ol merd-i ‘arīf

6. İstedi bir mıṣra‘-ı tārīḫ ile tebrīkini
Rütbe-i babada üstādı olan Pertev ża‘īf

7. Böyle bir mıṣra‘la düşdi cevherīn tārīḫ-i sāl
Ḳıṭ‘a-i rūy üzre şandum liḥyesin ḫaṭṭ-ı şerīf

26

Sulṭān Süleymān Ḫān Ṭābe Şerāh Ḥażretlerinüñ Püşīde-i Ṣandūḳa-i Türbe-i Şerīf Tecdīd Olındığını Mübeyyen Ẕeylüne Taḥrīr Olınmaḳ Üzere Söylenan Tārīḫdür*

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. Didüm püşīde-i ṣandūḳasına cevherīn tārīḫ
Süleymān Ḫāna ola kisve-i nev ḥulle-i cennet

---

25 HP(68a), Ü(69b), P(165a).

* Başlık: HP, Ü.

Tārīḫ-i liḥye P.

26 HP(68b), Ü(70b), P(165b).

* Başlık: HP. Şulṭān Selīm Ḫān Ṭābe Şerāh Ḥażretlerinüñ Püşīde-i şandūḳa-i türbe-i şerīfleri Ẕeyline Tecdīd Olınması Mübeyyen Taḥrīr Olınmaḳ Üzere Söyledigüm Ṭārīḫdür Ü.

Tārīḫ Berāy-ı tecdīd-i kisve-i şandūḳa-i Şulṭān Süleymān P.

(1a) ṣandūḳasına: ṣandūḳasında P. (b) Ḫāna: Ḫān Ü.

27

Kaşġarī Abdullah Efendi Tekyesinde Post-nişīn-i irşād İken Vāşıl-ı dergāh-ı İlāh Olan Şeyḫ ʿĪsā Efendi Ḥażretlerine Söylenan Tārīḫdür*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Cenāb-ı şeyḫ ʿĪsā ḫˇācegān-ı Naḳş-bendīden
Zamānuñ ḳuṭb-ı aḳṭābı idi ol ẕāt-ı bī-hem-tā

2. Yetişmiş feyż-yāb olmışdı ʿAbdu'llah Efendiden
Nice cānlar uyarmış ʿārif-i bi'llah idi ḥaḳḳā

3. Cihān kim bī-beḳādur her ḳonan bundan göçer elbet
Gider daʿvet olınduḳda eger pīr ü eger bernā

4. Bu ẕāt-ı bī-muʿādil daḫi gitdi elden aldurduḳ
Muḳaddes eyleye rūḥ-ı şerīfin Ḥażret-i Mevlā

5. Mücevher ḥarf ile levḥa ḳalem yazmış bu tārīḫi
Ki böyle tam vāḳiʿ oldı Pertev eyledüm iḥṣā

6. Fedā-yı mā-melekle mālik-i mülk-i viṣāl oldı
ʿUrūc-ı āsmān-ı evc-i ʿulyā ḳıldı şeyḫ ʿĪsā

---

27 HP(68b), Ü(70b), P(167a), EE(71a), AE1(89b), H(78a).

* Başlık: HP. Kaşġarī ʿAbdullah Efendi Tekyesinde Post-nişīn-i irşād İken Vāşıl-ı dergāh-ı İlāh Olan Şeyḫ ʿĪsā Efendiye Söylenen Tārīḫ-i merşiyedür Ü.

Tārīh-i vefāt-ı Şeyḫ ʿĪsā Efendi Post-nişīn-i tekye-i Kaşġārī P.

Ḥażret-i Ḫālid Civārında Kaşġarī ʿAbdullah Efendi Tekyesinde Post-nişīn İken Vefāt İden Şeyḫ ʿĪsā Efendiye Merşiye Tārīḫidür EE.

Ḥażret-i Ḫālid Civārında Kaşġarī ʿAbdullah Efendi Zāvīyesinde Post-nişīn-i irşād ʿĪsā Efendiye Tārīḫdür AE1.

Ḥażret-i Ḫālid Civārında Kaşġarī ʿAbdullah Efendi Tekyesinde Post-nişīn-i irşād İken Vāşıl-ı dergāh-ı İlāh Olan Şeyḫ ʿĪsā Efendiye Merşiye Tārīḫidür H.

(2b) nice: velī Ü, HP, P.

(3a) bundan: bunda P.

(4b) şerīfin: şerīfüñ P.

(5a) levḥa ḳalem: levḥ-i ḳalem P, EE. (b) tām: nām AE1. / iḥṣā: imlā AE1.

28

Üsküdarda Ayazma Cāmi'i Muvaḳḳiti Meşāyih-i Tarīḳāt-ı Aliyyeden Yahyā Efendi Merḥūma Söylenan Merşiyye Tārīḫidür*

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Oldı bu ḫāk medfeni Yahyā Efendinüñ
Rūḥ-i şerīfi vāṣıl olup ḳurb-ı 'İzzete

2. Ḳuṭb-ı cihān Cenāb-ı Naṣūhī ḳulundan ol
Almışdı feyż vāḳıf idi sırr-ı vaḥdete

3. Bir nice sāl Ayazmadaki cāmi'üñ daḫi
Olmış idi muvaḳḳiti baḳ baḳ şu ḥikmete

4. Kim 'abdı Ḥaḳḳa da'vet idi beş vaḳit işi
Ṣarf eylemişdi hāṣıl-ı 'ömrin 'ibādete

5. Tārīḫ-i tām riḥletine mülhem oldı dil
Yahyā Efendi hū diyüp 'azm itdi cennete

29

'Azīz Maḥmūd Efendi Ḥażretleri Āstānesinde Post-nişīn-i irşād Olan Mudanyalı-zāde Rūşen Efendi Merḥuma Söylenen Merşiyye Tārīḫidür*

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Cenāb-ı şeyḫ-i Rūşen nāmdaş-ı mefḫar-i 'ālem
Cihāna bir gelenlerdendi gitdi ol veli'y-yullah

---

28 HP(69a), Ü(73b), P(168b), EE(71a), AE1(90a), H(78a).

* Başlık: HP. Üsküdarda Ayazma Cāmi'i Muvaḳḳiti Meşāyih-i Tarīḳāt-ı Aliyyeden Yahyā Efendi Merḥūma Söylenen Merşiye-i Tārīḫdür Ü.

Tārīḫ-i tarīḳāt-ı Yaḥyā Efendi P.

Tārīḫ-i Merşiye EE, H.

Dīger Tārīḫ-i Vefāt AE1.

(1b) 'İzzete: Ḥażrete P, AE1.

(2b) vāḳıf: maẓhar P, EE, AE1, H.

(3b) idi: -P.

(4b) 'ömrin: 'ömrüñ P.

29 HP(69b), Ü(74a), P(166b).

* Başlık: HP. 'Azīz Maḥmūd Efendi Ḥażretleri Āstānesinde Post-nişīn-i irşād Olan Mudanyalı-zāde Rūşen Efendi Merḥuma Söylenān Merşiye-i Tārīḫdür Ü.

Tārīḫ-i vefāt-ı Şeyḫ Rūşen Efendi P.

2. Olup sellāk rāh-ı Ḥaḳḳa reh-ber bir nice müddet
Hüdāyī āstānında nice cān eyledi āgāh

3. ʿUlūm-ı ẓāhir u bāṭında kāmil merd-i rūşen-dil
Kerāmātı cihāna rūşenāyī-baḫş idi çün māh

4. Taḫalluḳ itdüginde ḫulḳ-ı peyġam-berle el-ḥāsıl
Leb-ā-leb idi gül-bang-ı şenāsıyle bütün efvāh

5. Maḳām-ı aşla ricʿat itdi bu ʿālemden el çekdi
Nidā-yı ʿ*irciʿī*ʾ* irdükde güş-ı hūşına nā-gāh

6. İder tārīḫ-i sāl-ı riḥletin Rūşen-beyān Pertev
Ḥurūf-ı noḳṭadārı ile bu bir beyt-i ḫāṭır-ḫᵛāh

7. Olup rūḥ-ı revānı ʿāzim-i vādī-i rāh-ı Ḥaḳ
Maḳāmın nūr-ı tevḥīd ile rūşen eylesün Allah

30

Naşūḥi Efendi Ḳuddise Sırrahu'l-ʿazīz Ḥażretleri Ḳavlinden Kestelli Şeyḫ Ḥasan Merḥūma Söylenen Mersiyye Tārīḫidür*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Faẓlen u sırren ṭarīḳen merd-i kāmil pīr idi
Şeyḫ Ḥasan Ḥażretleri ol mecmaʿ-ı ḫulḳ-ı ḥasen

2. Rūḥ-ı pākī ṭāir-i ʿarş-ı berīn oldı velī
Ol dil-āgāh ẕāta olmış idi bu Kestel vaṭan

3. Ḥażret-i Şaʿbān Efendi işrine sālik olup
Ḥalvetī sāḥib-kerāmet ẕāṭ idi bī- mā u men

(2a) rehber: her Ü. (b) āstānında: āstānuñda P. / āgāh: ilḫāh Ü.

* Kur'ân-ı Kerin, Fecir suresi, ayet 28.

(6a) ider: idüp P.

30 HP(69b), Ü(74a), P(166b).

* Başlık: HP. Naşūḥi Efendi Ḳuddise Sırrahu'l-ʿazīz Ḳavlinden Kestelli Şeyḫ Ḥasan Efendi Merḥūma Söylenen Mersiye Tārīḫidür Ü.

Tārīḫ-i vefāt-ı Ketselli Şeyḫ Ḥasan Efendi P.

(2a) oldı: itdi Ü.

4. Ehl-i dīd ehl-i baṣīret merd-i müsteṣnā idi
Pīş-i çeşminde anuñ yeksān idi sırr u ʿalen

5. Nice cānlar eyledi āgāh sırr-ı vaḥdete
Sırrını itsün muḳaddes ol cenāb-ı Züʿl-minen

6. İki çeşmümden döküp gevher didüm tārīḫini
Sırr-ı bāḳī ola göçdi menziline Şeyḫ Ḥasan

31
Ümmī Sinān-zāde Şeyḫ Ḥasan Efendi Ḥażretlerine Söylenen Mersiye Tārīḫidür*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḥażret-i Ümmī Sinān-zāde Cenāb-ı Şeyḫ Ḥasan
Nāmına mecmuʿa-ı ḫulḳ-ı ḥasen dinse eḥaḳ

2. Ḥüsn-i ḫulḳuñ menşeʿī bir ʿārif-i bi'llah idi
Maʿni-i ʿirfāna olmış idi ẕātı mā-ṣadaḳ

3. ʿİlm-i ẓāhirde tebaḥḥur itdiginden māʿadā
Almış idi mekteb-i ʿilm-i ledünnīden sebaḳ

4. Ġarḳ-ı nūr-ı vaḥdet olmış merd-i ṣāhib-dil idi
Nūr-ı tevḥīd ile refʿ itdi nice dilden gasaḳ

5. Nuṭḳ-ı ehlu'llahı ḥāl itmiş maḳāmātın görüp
Münʿadimdür ḥāliyā miṣli berīn nehc u nesaḳ

6. Ḫātim-i zürriyyet-i Ümmī Sināndur çün o ẕāt
Maẓhar-ı sırrını itdi anı Rabbü'l-felaḳ

7. Ḥāmem evṣāf-ı kemālātında Pertev oldı lāl
Vaṣfı olmaz ḥāṣılı güncīde-i levḥ-i varaḳ

8. Nūr-ı maḫẓ-ı ʿālem-i nūr oldugın eyler beyān
Düşdi ber-vech ile kim tārīḫi maḫz-ı nūr-ı Ḥaḳ

---

31 HP(70a), Ü(74b), P(165b).

* Başlık: HP. Ümmī Sinān-zāde Şeyḫ Efendi Ḥażretlerine Söylanen Tārīḫ-i mersiyedür Ü. Tārīḫ-i vefāt-ı Ümmī Sinān-zāde P.

(3a) ʿilm-i: ʿālem-i P. / tebaḥḥūr: tecrīd P.

32
Tārīḫ-i vefāt-ı Vāṣıf Efendi

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Hey meded Vāṣıf Efendi oldı fevt
Kim odur hem-nām-ı Faḫr-ı kā'ināt

2. Ṣuffe-i evṣāfda Vāṣıf idi
Hem ṣafā-yı ḳalb ile mevṣūf o ẕāt

3. Āḳıbet kesb-i riyāsetden geçüp
Ḳılmadı dünyā-yı dūna iltifāt

4. İḫtiyār itmişdi ʿazli cāhdan
Pīş ez-īn ol pīr-i memdūḥu's-simāt

5. Ḳabri nūr olsun ki almışdı duʿā
Pertevi vaḳtinde ol Rūşen-ṣıfāt

6. Gitdi şaʿ bānda didüm tārīḫini
Vāṣıf-ı Aḥmed-şiyem ḳıldı vefāt

33
Tārīḫ-i vefāt-ı Şeydā Efendi El-Mevlevī

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḥāfıẓ-ı Ḥażret-i Ḳur'ān Cenāb-ı Şeydā
Sālik-i rāh-ı fenā sikke-keş-i Mevlānā

2. Pīr iken fenn-i ḳırā'atde ve bu ḥāli görüp
İtdi hem ḥacc u ṭavāf-ı Ḥarem-i beyt-i Ḫudā

3. Sırr-ı muṭrib idi bu cāy-ı ṭarab-baḫşāda
Nice peşrevler eşer itdi ki ḥālet-efzā

4. Bir gelenlerdenidi mūsiḳi fenninde bu ẕāt
Güfte-i bestelerin kendi iderdi inşā

---

32 P(166a).

33 P(166a).

5. Kār-ı nāṭıḳları āyīn şer şerīfi vardur
Hele şarḳılarınuñ ḥaddı olınmaz iḥṣā

6. Dīde-i ḳalbi açıḳ ehl-i başīretden idi
Ẓāhirā çeşm-i cihān-bīni idi nā-bīnā

7. Mürġ-i rūḥı ṭayerānına mücevher tārīḫ
Bülbül-i ravża-i ʿadn ola revān-ı Şeydā

34
Tārīḫ-i vefāt-ı Ḫᵛāce-i cihān Kerāmetlü Neş'et Efendi

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḥażret-i āḫund-ı zī-şān-ı reşādet-iḳtirān
ʿĀlem-i ʿilm-i ledün Neş'et Süleymān-ı zamān

2. Olmaġın merkūz tabʿ-ı pākı aḫlāḳ-ı nebī
Cümleye elṭāfi mebẕūl idi her vaḳt u her ān

3. Neş'e-yāb idi mey-i ʿaşḳ-ı Celālü'd-dīnden
Meslegi idi velī āyin-i pākī ḫᵛācegān

4. Sırra evvel Ḥażret-i āgāhdan āgāh olup
Ḥażret-i īşāndan ikmāl ḳıldı baʿd-ez-ān

5. Himmetiyle ẓāhir u bāṭın nice ʿācizleri
Yoḫsul iken bāy idüp bāy iken itdi kām-rān

6. Hind ü Sind ü Mekke vü Būṭḫā necārādan gelen
Zā'irāna dir ki pākī idi dārü'l-emān

7. Dār-ı feyż-ā-feyż idi ṭullāba devlet-ḫānesi
Buldı isti'dādı rütbe her biri bir ḳadr u şān

8. Kimi şāʿir kimi münşi kimi ṣāḥīb-ḥāl olup
Ḳalmadı bī-behre ḳalmış dergehinde bendegān

9. Bezm-i ders-i feyżinüñ zānū-zeni olan ẕevāt
Kesb-i rūḥāniyyetüñ faḫr ile eylerler beyān

10. Bā-ḫuṣūṣ ʿabd-ı ʿināyet-dīdesi ḳırḳ beş sene
Faḫr-i ʿabdiyyet ile aldum müşārü'n-bi'l-benān

---

34 P(168a).

11. Bī-mecāl-ı nuṭḳ iken kesb-i mecāl-i nuṭḳ idüp
Lāl iken oldum kerāmātıyla merṭūbu'l-lisān

12. Elden aldurdum ne çāre şimdi ol sulṭānumı
N'eyleyem insün yere ġayrı bu ṭāḳ-ı āsmān

13. Teng olup bu ḫākdān bir küdüret ẕātına
Oldı çün rūḥu'l-ḳudüs tā ʿālem-i ḳudsa revān

14. Bendegānuñ ḳurretü'l-ʿaynı gibi öksüz ḳoyup
Devlet-i bāḳī ile menzilgehi oldı cenāb

15. Başımuzda feyż-i rūḥāniyyeti cāvīd olup
Bi'l-maʿiyye ḥaşr ide maḥşerde Rabb-ı müsteʿān

16. Naḳş-bendī neẕri itmām eyledi tārīḫini
Oldı baba Neş'ete aʿlā-yı ʿilliyyīn-mekān

35
Dīger Tārīḫ-i vefāt*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Būsitān-ı nebevīden yine bir gül ḳopdı
Öyle bir gül ki cihān bāġını ḳıldı vīrān

2. Ḥayf ṣad ḥayf ciger-pāre-i müftī-zāde
Gül-i āl-i nebevī yaʿni Muḥammed bürhān

3. ʿİlm ü ʿirfān-ı ḥaḳāyıḳda maḫādīm idi ol
Gitdi eyvāh kim ol mefḫar-i ṣāḥib-ʿirfān

4. Daḫil-i dār-ı sürūr oldı o maḫdūm ammā
Eyledi vālidinüñ ḳalbini beytü'l-aḫzān

5. Oldı tārīḫ-ı vefāt āḫirete lafẓı aña
Cān atup āḫirete oldığı dem rūḥı revān

35P(169a), EE(71a), AE1(90a), H(78b).

*Başlık: P. Tārīḫ-i Mersiye EE, H.

Tārīḫ-i vefāt AE1.

(3a) ʿirfān-i ḥaḳāyıḳda: ʿirfānda būrhān-ı EE, H; ʿirfānda AE1.

(4b) eyledi: aldı H.

(5a) lafẓı: luṭfi EE.

36
Bayrām Paşa Şeyḫi Nūrü'd-dīn Efendi Ḥażretlerine Söylenen Merşiye Tārīḫidür*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

1. Ġavş-ı 'ālem Şeyḫ Nūrü'd-dīn Pīr
Sāf-dil pür-himmet ol merd-i ġayūr

2. 'Ālim-i 'ilm-i ledün bir ẕāt idi
Böyle bir cān eylemez her dem ẓuhūr

3. Çoḳ siyeh-dil buldı nūrıyla żiyā
İncilā-baḫşā idi mānend-i ḫūr

4. Ġarḳ-ı deryā-yı hüviyyetken yine
Ṣaḥv u māḥv 'ālemlerinde pür-şu'ūr

5. Vāṣıl-ı ser-menzil-i rāh-ı fenā
Bir mücāhid ẕāt idi ġāyet ṣabūr

6. Feyż-yāb olmışdı Naṣbü'd-dīnden
Ḳuṭb idi ol daḫi bī-naḳṣ u ḳusūr

II

1. Ravża-i sünbülde oldı ravżadār
Pāk u pākīze nice sāl u şuhūr

2. Bū-yı gülzār-ı tecellī şemm idüp
Oldı sünbül-çīn-i bāġ-ı kūh-ı Ṭūr

3. Dergeh-i Bayrām Paşada şeyḫ iken
Cāygāh oldı aña dāru's-sürūr

---

36 HP(70a), Ü(75a), P(167a).

* Başlık: HP. Bayrām Paşa Şeyḫi Şeyḫ Nūrü'd-dīn Efendiye Söylenen Tārīḫ-i merşiyedür Ü. Tārīḫ-i vefāt-ı Şeyḫ Nurü'd-dīn P.

I

(3a) çoḳ: çü Ü.

(4) -Ü.

(6a) Naşbü'd-dīnden: Ḳutbu'd-dīnden Ü, P.

II

(1b) pāk u: pāk-ı P.

4. Vāṣıl-ı Ḥaḳ oldı bayrām eyledi
Rıḥlet eṣnāsında gūyā itdi sūr

5. Feyz-i rūḥāniyyet ü himmet ile
Cānlar āgāh eyledi nezdīk u dūr

6. Da'vet-i Ḥaḳḳa icābet eyleyūp
Çünkim oldı tārik-i dārü'l-ġurūr

7. Riḥlet-i tārīḫi Pertev cevherīn
Şeyḫ Nūrü'd-dīni Mevlā ḳıldı nūr

37

Nāyī Çallu Dervīş Muḥammed Dedeye Söylenen Merṣiye Tārīḫidür*

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Çallu Dervīş Muḥammed Nāyī
Ḳuṭb-ı nāyī-i sāni idi o ẕāt

2. Dem-i 'Īsā idi neyindeki dem
Sāmi'īne iderdi baḫş-ı ḥayāt

3. Bāng-ı nāyıydi sūr-ı İsrāfīl
Mürdeye itdürür idi ḥarekāt

4. Neydi nāyındaki o mu'ciz-dem
Buldı çoḳ baḥr-ı ġam-ġarīḳi necāt

5. Dem-i nāyında vardı ve'l-hāṣıl
Nefḫ-i rūḥ eylemek gibi ḥālāt

6. Naġamātındaki ḥalāvet ü ẕevḳ
Nāyını eyler idi çūb-ı nebāt

(4a) eyledi: oldı Ü.

(5b) nezdīk: tezdīk P. / u dūr: olur Ü.

37 HP(70b), Ü(75b), P(167b).

* Başlık: HP. Nāyī Çallu Dervīş Muḥammed Dedeye Söylenen Merṣiye Tārīḫi Ü. Tārīḫ-i vefāt-ı Nāyī Çallu Dervīş Muḥammed P.

(2) -Ü.

(4b) necāt: ḥayt P.

7. Ġayrı ney naġmesin ḳabūl itmez
Güşlarda ḳalūp o ḫoş naġamāt

8. Gelmedi öyle ney-zen-i kāmil
Olınalı binā bu sitte cihāt

9. Çāre ne ol da gitdi aldurduḳ
Yoḳdur ʿālemde çün devām ü ṣebāt

10. Tam tārīḫi cevherīn Pertev
Çallu Dervīş Muḥammed itdi vefāt

38

Kātib Aġa-yı dārü's-saʿāde-i esbāḳ Ḥ̔ācegāndan ve Ġarīḳ-i baḥr-ı maḥviyyet-i ehl-i Çaldan Es-Seyyid İbrāhim Ḥanīf Efendi Merḥūma Söylenen Merṣiye Tārīḫidür*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. İrtiḥāl itdi yine bir ehl-i ḥāl
Yaʿni kim es-Seyyid İbrahīm Ḥanīf

2. Nāẓım-ı manẓūme-i pāk-siyer
Şāʿir-i pākīze-gū merd-i ʿarīf

3. Ṣaḥv u maḥv ʿālemlerin idüp güẓār
Vāṣıl-ı Ḥaḳ oldı ol ẕāt-ı şerīf

4. Cezbe-i Raḥmānda maḥv idüp vücūd
Rūḥ-ı maḥż olmışdı çün cism-i laṭīf

5. Gördi çün iḳbāl-i ʿaks-i lā-beḳā
Terk-i dünyā itdüginde ol ẓarīf

6. Hüzn ile nā-çār tārīḫin didüm
ʿAdne maḥviyyet ile gitdi Ḥanīf Sene:1218

(7a) ney: -Ü. (b) Olınalı binā bu sitte cihāt Ü.

(8) -Ü. (b) sitte: post P.

38 HP(71a), Ü(75b), P(167b).

* Başlık: HP. Kātib Aġa-yı dārü's-saʿāde-i esbāḳ Ḫ̔ācegān-ı divān-ı hümāyūndan ve Ġarḳ-ı baḥr-ı maḥviyyet-i ehl-i ḥālden es-Seyyid İbrāhim Ḥanīf Efendi Merḥūma Söylenen Tārīḫ-i merṣiyedür Ü.

Tārīḫ-i vefāt-ı İbrāhīm Ḥanīf Efendi P.

(3a) ʿālemlerin: ʿālemlerini P.

(4b) cism-i: çeşm-i Ü.

39
Şākird-i şāḥib-i dīvān Dervīş İslāma Söylenen Merşiye Tārīḥidür*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ehl-i īmān bir güzel cān olmaġın Abdü's-Selām
   Künye-i islām ile 'ālemde olmışdı be-nām

2. Kesb-i 'irfān itmegiçün ḫānmānın terk idüp
   Rāḥat-ı dünyāyı bilmiş idi kendüye ḥarām

3. Az vaḳitde çoḳ ma'ārif kesb idüp aldı naẓar
   N'eyleyüm ḳıydı felek itdürmedi sa'yın tamām

4. Ṭālib-i 'ilm idi ġurbetde vebādan gitdi āh
   Virdi üç güne şehādet rütbesin Rabbü'l-enām

5. Fevti tārīḫi beyān eyler maḳāmın şübhesiz
   Cennet-i dārü's-selāmı ḳıldı cā Abdü's-selām

40
Tārīḫ-i Liḥye*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Oġlımuz gibi mu'azzez bir vücūd
   Miṣlī yoḳ bu ḳubbe-i devvārda

2. Oldı ḳurrā ṭıfl-ı endek-sāl iken
   Beççe bir bülbüldi şan gülzārda

---

39 HP(71b), Ü(76a), P(168b).

* Başlık: HP. Şākird-i şāḥib-i dīvān Dervīş İslāma Söyledigüm Tārīḫ-i merşiyedür Ü.
Tārīḫ-i vefāt-ı Dervīş İslām P.

(2a) ḫān-mānın: ḫān-mānuñ P.

40 HP(71b), P(169b), EE(70b), AE1(89a), AE2(47b), H(77b).

* Başlık: HP, P. Tārīḫ-i ḫaṭ-ı Ber-āverden EE, H.
Tārīḫ-i ḫaṭ AE2.

(1b) devvārda: devvārede AE2.

(2b) bülbüldi: bülbülleri AE1.

3. Az vaḳitde çoḳ ma'ārif kesb idüp
Merdümek oldı ulü'l-ebṣārda

4. Söz bulınmaz vaṣf-ı ḥüsn-i ḫaṭṭına
Mū-şikāfān ẕihnini iḳrārda

5. Liḫyesin nā-rüste iken koyverüp
Sebze peydā itdi rū-yı nārda

6. Ḫarf-i cevher-dār olur tārīḫ-i tām
Kisvedür ḫaṭ Ka'be-i ruḫsārda

41
Tārīḫ-i laṭīfe-āmīz*

Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün

1. Çekirdekden yetişdi bāġçemizde
Nice müddetde bir ḳaysı aġacı

2. Velī-'ahd idi şāh-ı bahāra
Şigūfeydi başı üstinde tācı

3. 'Aceb nev-rüste bālā-ḳad fidāndı
Naẓar degdi velī bozdı mizācı

4. Yazıḳ ḫāk ile yeksān itdi şarşar
Degerken mīvesi Rūmun ḫāracı

5. Ṭutup ḳaldurmaġa anı kemā kān
Çalışduḳ çoḳ bulunmadı 'ilācı

6. Unutma Pertevā ḳayd it ḳo ṭursun
Tamam tārīḫdür ḳaysı aġacı Sene:1195

(4a) ḥüsn-i: ḥüsn ü P.

(6a) olur: olup EE.

41 HP(71b), P(170a), EE(70a), AE1(88b), H(77a).

* Başlık: HP, P. Laṭīfe-āmīz Bir Tārīḫdür EE.

Laṭīfe-güne Tārīḫdür AE1.

Laṭīfe-āmīz Bu Da Bir Tārīḫdür H.

(1a) yetişdi bāġçemizde: yetişmiş idi bizde P, EE, AE1, H.

ḲIT‘ALAR

1

Eḥibbādan Bir Ẕāt-ı ‘āli-ḳadrüñ Bāġçesinde Bīnā Olınan Ḳaṣr ve Ḥavż Vaṣfında Ḳıṭ‘adur*

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. Bu ḳaṣr-ı dil-güşā bir beyt-i dil-keşdür ki vaṣf olmaz
   İçinde mündericdür nice mażmūn-ı feraḥ-baḫşā

2. Bu bāġçe müstezād-ı mıṣra‘-ı āzādı bu beytüñ
   Nice mıṣra‘ ki zīb-efzā-yı ṣad dīvān-ı bī-hem-tā

3. Bu bāġçe beyt-i rengīn-i Nigāristān-i Ġaffārī
   Bu āb-ı ḥavż ise hem-vezn-i nehr-i cennetü’l-me’vā

4. Bu bāġçe ḥāṣıl-ı ma‘nasıdur Būstān-ı Sa‘dīnüñ
   Bu kāḥ-ı dil-güşā mażmūn-ı Sāḳī-nāme-i Ġarrā

5. Bu beyti neş’e-baḫşānuñ ki Ṣahbā-nāme-i Nef‘ī
   Atılmış kāġıd-ı tesvīdidür bir güşede güyā

6. Bu beyte nisbet eyle Çār-bāġ-ı Işfahān vaṣfı
   Murabba‘ güfte-i Tanbūrāsā olamaz ışġā

7. Meżāmīn-i gül ü mül ile çün dīvān-ı Ḥāfıẓdur
   Virür maḫmūre bu ḳaṣr u bu bāġçe ḥālet-i ṣahbā

8. Gören ṣāḥib-naẓar aḥbābı itmez mi hezār-ı mest
   Mey-i gül-reng ile leb-rīz-i sāġar her gül-i zībā

9. Sezā cām-ı Sikender revzenine olsa reşk-āver
   Ki bunda neş’e-baḫşā sīr olur zīrā ġamın dünyā

---

1 HP(72a), EE(69b), AE1(88a), AE2(47a), H(76b).

*Başlık: HP, EE. Eḥibbādan Bir ẕātuñ Bāġçesinde Binā Olman Ḳaṣr u Ḥavż Vaṣfında Söylenen Ḳıṭ‘adur AE1.

Eḥibbālardan Bir Ẕātuñ Bāġçe ve Ḳaṣr ve Ḥavżı Vaṣfında Söylenmiş AE2 .

Eḥibbādan Bir Ẕātuñ ‘Āli-ḳadrüñ Bāġçesinde Binā Olınan Ḳaṣr ve Ḥavż Vaṣfında Söylenen Ḳıṭ‘adur H.

(1a) bu: bir AE1.

(2a) āzādi bu: āzādi-i AE2.

(3a) beyt-i: zīb-i AE1. (b) cennetü’l-me’vā: cennet-i me‘vā AE2.

(6b) Tanbūrāsā olamaz: Tanbūrveş olmaz hele AE2.

(8a) hezār-ı: hezārān AE1.

(9) -HP, -EE, -AE2, -H.

10. Donanduḳça şigūfeyle bu sebzin cāyı ser-tā-ser
Olur ṭāḳ-ı sipihr-i hefte seng-endāz-ı istihzā

11. Gül-i şeb-būyunı görseydi bir şeb ger olup mihmān
Çıḳardı ḫāṭır-ı Mecnūndan verd-i ruḫ-ı Leylā

12. Ḫayāl-i Şevketāsā mevc urur baḥr-ı şafā bunda
Ḳi ʿUrfī ḥükm ile Pertev ben itmem pek tehī daʿvā

2

Ḳıṭʿa Kemān-redif-i der-sitāyiş-i Ṣadr-ı aʿẓam Yūsuf Żiyā Paşa*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

I

1. Bir nāle itdi bu gice kim el-āmān kemān
Diñdi kemān oldıġına bī-gümān kemān

2. Demsāz idince ben daḫi nāy-ı fiġānumı
Rāz-ı nihānum itdi bütünce ʿayān kemān

3. Sīne kemāne nālede bir sāz beñzemez
Ḳoymaz derūn-ı sīnede rāz-ı nihān kemān

4. Her sāz sūz-ı nār-ı ġama virmez iltihāb
Pür-tāb-ı ʿaşḳ iden dil-i zārı hemān kemān

5. Her perdesinde bir nice biñ nāle muḫtefī
Her oḳ başışda itse ne var şad fiġān kemān

6. Meclisde nāle tengleri tūde tūdedür
Güyā getürdi naġme yüki kervān kemān

7. Sāzlar iderse naġme-i nā-sāz u serd u berd
Olur ġam-ı naġam ile āteş-feşān kemān

(11b) verd-i: derd-i AE1.

2 HP(72b), Ü(57b).

* Başlık: HP, Ü.

I

(3a) kemāne: kemān Ü.

(4b) zārı: rāzı Ü.

(5a) perdesinde: yerde sende Ü.

8. Her sīne-çāk ü nālesi hem sūznākdür
Gūyā dil-i nizārum ile tev'emān kemān

9. Nālān u rūy-ı zerd ü zaʿīf ü nizāndur
Ṣūretde gerçi kim görinür nā-tüvān kemān

10. Ammā ki şīt-i nāleye geldükde ʿaşḳ ile
Āşūb-ı baḫş naʿra-i ṣad ḳahramān kemān

11. Pertev n'olur olursa bu şevḳ ile baʿd-ez-īn
Erbāb-ı ṭabʿ u dānişe vird-i zebān kemān

II

1. Ṭarḥ olsa tāze şiʿre sezādur kemān redīf
Naẓmında yaʿni beslese naẓm-āverān kemān

2. Bir āṣaf-ı yegāne vü bir ṣadr-ı aʿẓamuñ
Nuṭḳ-ı şerīfi ile bula nām u şān kemān

3. Yūsuf Żiyā-yı Mışr-ı cihān feṭḥ-i Mışır
Olsun maḳām-ı ḫiẓmetine naġme-ḫᵛān kemān

III

1. Vaṣf-ı kemānda beyt-i şerīfi ṣudūr idüp
Olsa ʿaceb mi gün gibi saʿd iḳtirān kemān

2. Her naġmesinüñ irse n'ola şānı göklere
Oldı ḳabūl ṭabʿı ile kām-rān kemān

3. Ol ṣadr-ı kāmkār o ḫidīv-i muʿaẓẓama
Maḳṣad duʿādur oldı zemīn ü zamān kemān

4. Allāh ʿaṣr-ı pākini mānend-i sūr ide
Olduḳca naġmeler ile ʿaẓbü'l-beyān kemān

(7b) olur: oluruz Ü.

III

(1b) aceb mi: acemi Ü.

(4a) pākini: pāki Ü.

3

Bu Daḫi Ṣadr-ı aʿẓam Yūsuf Żiyā Paşa Ḥażretlerinüñ Ḥużūrlarında Ḳırā'at Olınan Neşīdedür*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

1. Dil-i ġam-dīdenüñ biz daḫi ḫandān oldıġın gördük
   O nā-şāduñ hele bir kerre şādān oldıġın gördük

2. Ne var bir kerre de gül gibi ḫandān oldıġın görsek
   Hezārāsā anuñ biñ kerre nālān oldıġın gördük

3. Şeb-i tārīk-i yeʾsüñ ġāyeti ṣubḥ-ı saʿādetmiş
   Siyeh necm-i ümīdüñ mihr-i tābān oldıġın gördük

4. Felek devr eylemez vefk-i murād üzre dime artıḳ
   Bu çarḫuñ ḫ̔āhiş üzre çünki gerdān oldıġın gördük

5. Bu ẓālim baḫt-ı bedden itmeyüz bir daḫi vāveylā
   O kāfir mā-ceränuñ çün Müselmān oldıġın gördük

6. Nice şād olmasın dil kim şu Pertev gibi bī-baḫtuñ
   Ḥużūr-ı Ṣadr-ı aʿẓamda ġazel-ḫ̔ān oldıġın gördük

7. Bu Mışr-ı devleti ʿulyāyı ṣad el-ḥamd Mevlāya
   Semiyy-i Māh-ı Kenʿān ile raḫşān oldıġın gördük

8. Ki yaʿni Ḥażret-i Yūsuf Żiyā Paşa-yı pür-cūduñ
   Maḳām-ı āṣafīde ṣadr-ı ẕī-şān oldıġın gördük

---

3 HP(73a), Ü(58b).

* Başlık: HP. Bu Daḫi Ṣadr-ı aʿẓam u Efḫam Yūsuf Żiyā Paşa Ḥażretlerinüñ Ḥużūr-ı āṣafānelerinde Ḳırāʿat Olınan Neşīdedür Ü.

I

(1b) şādān: şād Ü.

(3a) tārīk-i: tārinüñ Ü.

(5a) bedden: yedden Ü.

(8a) Żiyā: -Ü.

II

1. Gelelden ṣadr-ı ʿālīye kerem bābın güşād itdi
   Nice bī-keslerüñ elṭāfa şāyān oldığın gördük

2. Ez-ān cümle bu bī-kes bī-nevāya eyleyüp raġbet
   Nevāziş lāyıḳ-ı erbāb-ı ʿirfān oldığın gördük

3. Egerçi görmedik güş itdük ammā ʿaṣr-ı eslāfı
   Süleymān meclisinde mūr mihmān oldığın gördük

4. Şuʿā-ı nūr-ı iḥsānıyla ol ḫātem-şiyem ṣadruñ
   Söyünmiş şemʿa-i baḫtuñ fürūzān oldığın gördük

5. Ḳaṭı bī-servet ü sāmān idi bu bende-i nāçīz
   Hele sāyende luṭfuñla pür-ʿünvān oldığın gördük

6. Karīn-i iltifāt-ı ṣadr-ı ālī olmaġın ḫālā
   Anuñ reşk-āver-i emṣāl ü aḳrān oldığın gördük

7. El açdukça duʿā-yı devlet içün sūy-ı Mevlāyā
   Melāʾik mecmaʿ-ı āmīne pūyān oldığın gördük

4

Muḳaṭṭaʿāṭ-ı müteferriḳa*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Pençe-i nefs ü hevāda ḳalmayam böyle esīr
2. El açup geldüm senüñ dergāhuña ey dest-gīr
3. Sen hemān iḫlās ile ʿarż-ı merām it Pertevā
4. Hīç red yoḳdur o dergehde ol āgāh u ḫabīr

I

(1b) eltāfa: eltāf-ı Ü.

(5a) bī-servet: bir servet Ü.

(7a) Mevlāyā: bālāya Ü.

4 HP(188a), P(172b), EE(72b), AE1(91b), H(80a).

*Başlık: P, AE1. Muḳaṭṭaʿāt HP.

Bu Daḫi Ḳıṭʿadur EE.

Ḳıṭʿa H.

(2) dergāhuña: dergāhına AE1.

5
Ḳıṭʿa
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Gitmede ʿömr-i güẕeşte mergüñ istiḳbāline
2. Mihnet ü ġamla geçen demlerde istiʿcāline
3. Vaḳt-i māżīden ḳıyās it Pertevā müstaḳbelün
4. Böyle dünyā-yı denī ġam-ḫᵛārınuñ vay ḥāline

6
Ḳıṭʿa
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḫāl-ı müşgīni dimāġ-ı cānuma ʿanber yeter
2. Misk-i rūmı istemem zülfündeki būlar yeter
3. Ḳayd-ı destār itmesün Pertev o ṭıfl-ı nev-resüm
4. Kāküli etrāf-ı fesde bir siyeh çenber yeter

7
Ḳıṭʿa
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Amān māhum amān sünbüllerüñ gösterme aġyāra
2. Çıḳar hem kendisi başdan ider hem ḥalḳı āvāre
3. Serüñde ol mehüñ kākülleri çenberlik itmez mi
4. Başında bir fes olsun da ne ḥācet şāl u destāra

---

5 HP(188a), P(173b).

(1) ömr-i: ömrüm P.

(3) müstaḳbelün: müstaḳbeli P.

6 HP(188a), P(172b), EE(72a), AE1(91a), H(79b).

Not: Bu ḳıṭʿa P, EE, AE1 ve H nüshalarında nā-tamam gazeller arasında yer almaktadır.

(2) zülfündeki: zülfünde EE.

(4) bir siyeh çenber yeter: -AE1.

7 HP(188b), P(172b), EE(72a), AE1(91b), H(79b).

Not: Bu ḳıṭʿa P, EE, AE1 ve H nüshalarında nā-tamam gazeller arasında yer almaktadır.

(1) sünbüllerüñ: sünbüllerin EE, H.

(2) hem: -EE.

(3) serüñde: serinde EE.

(4) şāl: sāl P.

8
Ḳıṭʿa
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Ebrūlarınuñ her biri mışrāʿ-ı rubāʿī
2. Çün tīr-i ḳaża her biri hem kārına sāʿī
3. Bir cezbesi var kim diyemem Pertev o şūḫuñ
4. ʿAşḳ ehline nāy-ı dilüm itdürdi semāʿī

9
Ḳıṭʿa
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Cūlar gibi her serv-ḳadüñ pāyına aḳsaḳ
2. Aḳsaḳlıḳ ider ise ayaḳ yolda bıraḳsaḳ
3. Dāl ḫançer olur ġamzeleri hışm u ġażābla
4. Pertev o şehüñ birazıcık rüyına baḳsaḳ

10
Ḳıṭʿa
Feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Bir nefesdür bu ḥayāt ile memāt
2. Ne menāzil ne mesāfat vardur
3. Böyle iken bu ʿacebdür ki yine
4. Ara yerde nice āfet vardur

---

8 HP(188b), P(172b), EE(72a), AE1(91b), H(80a).

Not: Bu ḳıṭʿa P, EE, AE1 ve H nüshalarında nā-tamām gazeller arasında yer almaktadır.

9 HP(188b), P(172b), EE(72a), AE1(91b), H(80a).

Not: Bu ḳıṭʿa P, EE, AE1 ve H nüshalarında nā-tamām gazeller arasında yer almaktadır.

(4) şehüñ: mehüñ P, EE, AE1, H.

10 HP(188b), P(173b).

11
Ḳıṭʿa
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Saña gel bir naṣīḥat eyleyeyüm
2. ʿĀmil olup pür-iʿtibār olasın
3. O işi itme kīm nihānīce
4. Āşikār olsa şermsār olasın

12
Ḳıṭʿa
Mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün

1. Saña benden naṣīḥat ey birāder
2. Sekiz kimseyle olma yār u demsāz
3. Ḥasūd u bī-vefā nādān u kāẕib
4. Baḫīl ü nā-kes u maġrūr u ġammāz

13
Mektūb-ı aḥbābdan Selām Mevḳiʿinde*

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Daʿvāt ü selāmı o ḳadar itdi ki yārān
2. Taʿdāda degül ḥavşala-i nāme müsaʿid
3. Temhīr idelerdi bu varaḳ-pāreyi cümle
4. Mecmuʿa-i ḥakkāke dönerdi hele kāġıd

---

11 HP(188b), P(173b).

12 HP(189a), P(173b).

3) ḥasūd u: ḥasūd-ı P. / nādān u: nādān-ı P.

13 HP(189a), P(173a), EE(72b), AE1(91b), AE2(47b), H(80a).

*Başlık: HP. Bir Dost Mektūbına Eḥibbādan Selām Maḥalline Yazılmışdur P, AE1.

Bir Dost Mektūbına Eḥibbādan Selām Maḥalline Yazıldı EE, H.

Ḳıṭʿa AE2.

(3) bu: -AE1.

14

Āzāde-ser Bir Cāna Devāt u Ḫāme İhdāsında*

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Dil ü zebān meyānunda tercümān elfāẓ
2. Peyām-res daḥi aḥbāba çünki nāme olur
3. Ne rütbe güşe-güzīn-i ferāgat olsa bile
4. Enīs-i ehl-i maḥabbet devāt u ḫāme olur

15

Acı Ḥamām Ḳurbunda Vaḳi' Ḳolluḳdaki Yangın Ṭulunbasında Āteş Zuhūr İdüp Ḳolluġı Yaḳduḳda Söylenen Ḳıṭ'a*

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Şan ālet-i iṭfā-yı ḥarīk idi ṭulumba
2. Kolluḳ neferi ḫādim-i iḥrāḳ olacaḳdı
3. Olur olacaḳ çāre nedür ḥükm-i ḳażāya
4. Ḳolluḳda ṭulumba ṭutuşup ḳolluġı yaḳdı

---

14 HP(189a), P(173a), EE(72b), AE1(91b), AE2(47b), H(80a).

*Başlık: HP. Āzāde-ser-i eḥibbādan Biri Cāna Devāt u Ḫāme İhdāsına Söylenmiş P.

Āzāde-ser-i eḥibbādan Biri Cāna Devāt u Ḫāme İhdāsına Söylendi EE, H.

Āzāde-ser-i eḥibbādan Biri Cāna Devāt u Ḫāme İhdāsına Söylenmişdür AE1.

Ḳıṭ'a AE2.

(2) nāme: ḫāme P, AE1.

(3) ne: bu P.

15 HP(189a), P(173b).

*Başlık: HP.

16
Dīger Ḳıṭʿa-i der-ḫaḳ zifūs*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Çamurlı günde kim ki gider rākiben yola
2. Eṭrāfa olmamaḳ nice mümkin zīfūs-feşān
3. Ḫalḳ istiʿāẕe eyleyerek ictināb ider
4. Şeyṭān şanur o atlı daḫi kendin ol zamān

17
Ḳıṭʿa
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Ülfet demi ʿuşşāḳa Saḳız ḳızlarınuñ āh
2. Rūmāne edālar ile çār mūynesi vardur
3. Bir dāne ḳurı ḳara ḳarı yoḳdur içinde
4. Ammā nice sīmīn-ten ü bārbūnyesi vardur

18
Ḳıṭʿa*
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ne güne sehv ü ḫatā itmişüm ṣavāb içre
2. Mürāʾīler idebilmez anı ṣevāb içre
3. Hevā-yı nefs ile cām-ı dilüm leb-ā-lebdür
4. Dem-i hevā ne şekil pür ise ḫabāb içre

---

16 HP(189b), P(173a), EE(72b), AE1(92a), H(80b).

*Başlık: P, AE1.

Ḳıṭʿa-i laṭīfe-āmīz EE.

Ḳıṭʿa HP, H.

(4) kendin: kendüñ AE1.

17 HP(189b), P(173b).

18 P(173a), EE(72b), AE1(91b), H(80a).

*Başlık: H. Dīger Ḳıṭʿa P.

Bu Daḫi Ḳıṭʿadur EE.

Ḳıṭʿa-i dīger AE1.

(2) mürāʾīler: mürāyīler H.

(4) dem-i: dem ü EE, AE1.

19

Ḳıṭʿa

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Çoḳ mıdur naẓmum eger pertevlenüp ʿİzzet bula
Himmet-i ʿİzzet Beg ile buldı Pertev çün niẓām

2. Ṣarf idüp naḳd-ı himem yazdurdı tertīb eyledi
Ḳalmadı eşʿārum evrāḳ üzre nāḳış nā-tamām

3. Eyleye her işrini tanẓīm anuñ daḫi Ḫudā
Ḥamdu'li'llah buldı dīvānum duʿāsıyla ḫitām

20

Ḳıṭʿa-i Nedīmāne vü Şūḫāne-edā*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Gerden ü ruḫsārı üzre dāne dāne ḫāller
Ṣayd içün ʿuşşāḳı zülfi ḥalḳasında dāmı var

2. Ġoncaveş laʿl-i lebi sünbül gibi gīsūları
Beste-i şīrīn-dehānı dīde-i bādāmı var

3. Sāʿid u bāzū vü sāḳı nūrveş billūrveş
Cebhesi māh-ı dırahşān servveş endāmı var

4. Penbeden nāzük sürīn ü nāfi bihden bihterīn
İki gülce sīnesi üstinde sīm-i ḫāmı var

---

19 P(174a).

(3a) vezin bozuk.

20 P(172a), EE(69b), AE1(88a), H(76b).

*Başlık: AE1. Ḳıṭʿa-i Nedīmāne EE, H.

Not: Bu kıta P nüshasında na-tamam gazel olarak yer almaktadır.

(1b) gerden ü: gerden-i P.

(2a) laʿl-i lebi: laʿl gibi EE.

(3) EE nüshasında 5. beyittir. (3a) sāʿid ü: sāʿid-i AE1. / bāzū vü: bāzū-yı EE.

(3b) cebhesi: cebheveş EE.

(4a) vü: -EE. / nāfi: bāfi EE; nākı P.

5. Ḥāşılı ser tā-be-pā nāz u sitiġnā bir nigār
Añlanan ʿuşşāḳ-ı zāra hem de luṭf-ı ʿāmı var

6. Bir bölük nā-sāzlar almış velī eṭrāfını
Ḫārlar içre ʿaceb gül-ġoncaveş ārāmı var

7. Bir perī-peyker güzel gördüm ki Pertev ben bugün
Ḥüsnine nisbet hemān Leylā-yı Ḳaysuñ nāmı var

21
Laṭīfe-güne Bir Ḳıṭʿadur*

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ayasofyā Camiʿinde bugün
Didi bir şeyḫ-i zemīn saçma-feşān

2. On bir aylıḳ mesāfe ḳaṭʿ iderek
Size gelmekde şehr-i savm iḫvān

3. Meclis-i vāʿiẓe yaḳın yerde
Otururlardı cemʿ olup yārān

4. Didiler şeyḫ-i herze-güftāra
Eyle endīşe söyleme hezeyān

5. On bir ayda gelür didüñ ne güzel
Gitmesin daḫi itseñe iẕʿān

6. O hisāb üzre baḳıcaḳ şeyḫüm
İki yılda bir olmalı ramażān

(5b) ʿāmı: tāmı AE1.

(7) EE, AE1 ve H nüshalarında matlaʿ beyti olarak yer almaktadır.

21 P(170a), EE(70a), AE1(88b), H(77a).

*Başlık:EE. Laṭīfe-āmīz P.

Laṭīfe-güne Ḳıṭʿadur AE1.

Laṭīfe-güne Bu da Bir Ḳıṭʿadur H.

(1a) bugün: bir gün EE.

RUBĀʿĪLER

1
Rubāʿī

Ahreb

1. Güller gibi geldi eyledi şoñra hicāb
2. Şerminden idüp destini rūyına niḳāb
3. Setr idemedi āl-i ruḫun dest-i bilür
4. Parlardı derūnı cāmda çūn mey-i nāb

2
Rubāʿī

Ahreb

1. Bir şeb ki gelüp sīnede mihmān oldı
2. Ġam-ḫāne-i dil reşk-i gülistān oldı
3. Bir ġonca idi dāġ-ı derūn-ı Pertev
4. Açıldı bütün gülleri ḫandān oldı

3
Rubāʿī*

Ahreb

1. Dün Perteve bunı bir civān söylermiş
2. Şanmışlar anı ki dāstān söylermiş
3. Bir kimseye taḫşīş iderüm ben vaşlum
4. Her ḳanġı güzel dirse yalan söylermiş

---

1 HP(189b), P(173a).

(1) eyledi: açıldı P.

(4) çūn P.

2 P(173a), EE(72b), AE1(92a), H(80b).

3 P(175a), EE(72b), AE1(92a), H(80b).

*Başlık: P, H.

Rubāʿī-i dīger EE, AE1

(4) dirse: -EE.

GAZELLER

1*

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Eyā kerīm ü keremver Cenāb-ı Mevlānā
   Eyā faḳīrlerüñ dest-gīri sulṭānā

2. Maḥabbetüñ olalı mürşid-i ḳalem-rev-i Rūm
   Olur maḥabbetüm efẕūn fe'ānen ve ānā

3. Ṣatılsa cānı ṣatup hep maḥabbetüñ aluram
   Maḥabbetüñ baña yegdür bu cāndan cānā

4. Ġubār-ı ḫāk-ı reh-i dergehüñ bilür iksīr
   Cihān içinde ki vardur her 'āḳil ü dānā

5. Derūn-ı dilde ḫafī ḥubbuñ ile meşġūlüm
   Varur isem daḫi dergehlerüñe aḥyānā

6. Gedā-yı pertev-i şems-i cemāliyüm Pertev
   İder mi sā'ilini red Cenāb-ı Mevlānā

2

Mef'ūlü mefā'īlün mef'ūlü mefā'īlün

1. Sulṭān-ı keremversin yā Ḥażret-i Mevlānā
   Sen bir ulu serversin yā Ḥażret-i Mevlānā

2. Ben 'abd-ı süfehkāram nāçīz u tebehkāram
   Ġāyetle günahkāram yā Ḥażret-i Mevlānā

---

1 HP(75a), Ü(18a), P(5a), EE(1b), AE1(1b), H(1b).

*Başlık: İbtidā'-ı ġazeliyyāt-ı Pertev H.

(2a) mürşid-i ḳalem-rev-i Rūm: cān rūz-ı elestden beridür P; rūz-ı elestden beridür EE, AE1, H. / maḥabbetüñ: muḥibbüñ H. (b) vü: -AE1.

(3b) baña: dile EE, AE1, H.

(4a) ġubār-ı: ġubāruñ Ü. (b) cihān: cihānda P.

(5) -P, -AE1. (a) ḥubbuñ: ẕikrüñ EE, H. (b) isem: ise Ü; isem de EE. / dergehlerüñe: dergehüñe EE.

2 HP(75a), Ü(78a), P(5a).

(2a) nāçīz u: nāçīz-i P.

3. Sen şems-i velāyetsin sen mihr-i hidāyetsin
Sen maḫż-ı ʿināyetsin yā Ḥażret-i Mevlānā

4. Ben bendeyem ʿāciz-ter pür-maʿsiyet ü muẕṭar
Pür-ẕenb ü ẕelīl-aḫḳar yā Ḥażret-i Mevlānā

5. Pür-feyż ü ṣafā sensin pür-mihr ü vefā sensin
Pür-cūd u seḫā sensin yā Ḥażret-i Mevlānā

6. Ben ẕerre-i kem-māye ben ʿāciz ü bī-māye
Sen neyyir ü ben sāye yā Ḥażret-i Mevlānā

7. Sen mecmaʿ-ı ʿirfānsın sen eşref-i insānsın
Sen māye-i īmānsın yā Ḥażret-i Mevlānā

8. Ben Pertev-i nālānam ḫˇāhende-i iḥsānam
Elṭāfuñı cūyānam yā Ḥażret-i Mevlānā

3*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Maṭlaʿ-ı dīvān-ı ḥüsnüñ ebruvāndur ibtidā
Ebruvān ser-levḥa-i zīb ḥüsn ü āndur ibtidā

2. Ḫaṭṭ-ı ruḫsāruñ sevād-ı āyet-i Ḳur'āndur
Ebruvān ser-sūre-i sebʿal-meṣāndur ibtidā

3. Gerçi rū-māl eyledüñ bizler de dāmānuñ gibi
Būs idenler pāyuñ ammā gīsuvāndur ibtidā

4. Olmadum nālem ḳadar çāpük-rev-i semt-i viṣāl
Güşına vāṣıl fiġān u el-amāndur ibtidā

(4b) ẕenb ü: ẕenb-i P.

(5a) feyż ü: feyż-i P./ mihr ü: mihr-i P. (b) cūd u: cūd-i P.

(6a) kem-māye: kem-māhe Ü. / ʿāciz ü bī-māye: ʿāciz-i bī-māye Ü.

(7b) īmānsın: iḥsānsın P.

3 HP(75b), Ü(78b), P(5b), EE(1b), AE1(1b), H(1b)

*Başlık: Ġazeliyyāt-ı Ḥarfü'l-Elif HP.

(1b) ser-levḥa-i zīb: sermāye-baḫş u EE; sermāye-baḫş-ı AE1; sermāye-i baḫş H.

(2a) ḫaṭṭ-ı ruṭsāruñ: Zülf-i müşgīnüñ P, EE, AE1, H. (b) sebʿal meṣāndur: Ḳur'ān-sāndur EE, AE1, H.

(3b) pāyuñ ammā: ḫāk-pāyuñ EE, AE1, H.

5. Şun dehān-ı Perteve la'l-i leb-i cān-perverüñ
Mürdeye lāzım begüm zīrā ki cāndur ibtidā

4*

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. الا یا ایها ا ساقی ادر کاسا و نا ولها
Ki bu ġam-ḫānede bī-neş'e ṭurmaḳ ḫayli müşkil hā

2. Cefā-keşlikde gönlüm işte ḫūn oldı yeter ẓālim
Taḥammül eylemez bu bār-ı cevre degme bir dil hā

3. Ḥabāb-ı pā füzün rīg-i revāndan rāh-ı 'aşḳuñda
Bu menzil evveliyse ol rehüñ ammā ki menzil hā

4. Ġam-ı ḫāṭır ġumūm-ı dehr ile hem-deng olup gitdi
Olursa böyle olsun üştür-i ṭāḳatde maḥmil hā

5. Ḥabāb-ı eşk-i ṭūfān-zā-yı çeşmüm oldı nüh-eflāk
Şikeste fülk-i dil şimdi bulur ammā ki sāḥil hā

6. Yapup tezyīn ḳıldum şehryārum cāmi'-i dilde
Senüñ teşrīfüñe bir maḥfil ammā hoşca maḥfil hā

7. Bu pendi dürr-i mengūş eyle Pertev sen de çün Ḥāfız
متی ما تلق من تهدی دع الد نیا و اهملها

(4b) u: kim EE, AE1, H.

(5a) la'l-i: evvel-i Ü, HP, EE; ol la'l-i AE1; ol H. (b) Mürdeye lāzım: Ḫastaye elzem P, EE, H; ḫastayam elzem AE1.

4 HP(75b), Ü(78b), P(6a), EE(1b), AE1(2a), H(1b).

*Başlık: Taẕmīn-i beyt-i Ḥāfıẓ EE.

Taẕmīn-i beyt H.

(2a) cefā-keşlikde: cefā-keşlikle Ü.

(3a) pā: nā AE1. (b) menzil evveliyse: evvel-menzil ise HP. / ol: o P.

(5a) ṭūfān-zā-yı: ṭūfān-hīz Ü,P. (b) bulur: olur P, EE, AE1, H.

5

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Beni ferdālara şalduñ çelebi gelmedüñ ā
   Ya niçün göñlümi alduñ çelebi gelmedüñ ā

2. ʿĀlem-i ābda āyā yeñi aḥbābuñ ile
   Yine mi ṣoḥbete ṭalduñ çelebi gelmedüñ ā

3. Ne olur gāhice de bendeñi mesrūr itseñ
   Yine anlarla mı ḳalduñ çelebi gelmedüñ ā

4. Tīġ-i ġamzeñ dile īmā-yı viṣāl eyler iken
   Ṣabr u sāmānumı alduñ çelebi gelmedüñ ā

5. Perteve gāhice teşrīfinüñ aldum ḫaberin
   Beni ferdālara şalduñ çelebi gelmedüñ ā

6

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Baḳ şol nigāra rūḥ-ı revān söylerüm saña
   Ser tā-be-pāy peyker-i cān söylerüm saña

2. Çeşmüñ ḫafīce ġayriye eylermiş iltifāt
   Ol ḥāli ben görürsem inān söylerüm saña

3. Sen reşk-i mihri gāhice ḫūrşīde beñzedüp
   Gün gibi āşkāre yalan söylerüm saña

4. Şol bir ḳuluñ ki mültefitüñ idi bir zamān
   Cevrüñle şimdi ḥāli yaman söylerüm saña

5. Ben ḥāl-i zār-ı Pertev-i nā-kāmı sevdigüm
   Gāhī nihān gāhi ʿayān söylerüm saña

---

5 HP(76a), Ü(79a), P(5b), EE(1b), AE1(1b), H(1b).

(2a) āyā: ābā AE1.

(4b) alduñ: çalduñ Ü, HP, EE, AE1.

(5a) teşrīfünüñ: teşrīfün Ü, HP. / ḫaberin: ḫaberüñ AE.

6 HP(76a), Ü(80b), P(6a), EE(2a), AE1(2a), AE2(2a), H(2a).

(1a) baḳ şol nigāra: reftār-ı yāri EE, AE1, AE2, H. (b) ser-be-pāy: ḫüsn-i nigārı EE, AE1, AE2, H.

(2a) ġayriye: āşıḳa HP, AE1, AE2, H.

(4b) şimdi: şoñra AE1.

7

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Cünbiş-i pālūde-i ter yāl u bāl olmış saña
   Reng-i şerm-i ġonca-gül ruḫsār-ı al olmış saña

2. Ber-murād itmez misin ḥasret-keş-i āġūşuñı
   İncelüp bāzūsı şan bir şarı şāl olmış saña

3. Nūrdur cism-i laṭīfüñ gelmiyor āġūşuma
   Ey perī vuṣlat bu ḥāletle muḥāl olmış saña

4. Ol perīyi görmedüñ mi yoḫsa gördüñ mi yine
   Ceẕbelenmişsin göñül bilmem ne ḥāl olmış saña

5. Cān u serdür tuḫfe-i dergāh-ı şāhānem dimiş
   Ḳorḳma ‘āşık vir cevābın çün su‘āl olmış saña

6. Görmeden gitdüñ Nedīmā sen nigār-ı Pertevi
   Bir perī-ṣūret görünmiş bir ḫayāl olmış saña

8

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Zehr-i ḳātil nūş-ı cān iksīrdür sensiz baña
   Merg-i nāgeh dāru-yı tedbīrdür sensiz baña

(5b) gāhī nihān gāhī ‘ayān: gāhi ‘ayān u gāh nihān HP, Ü, AE2; gāhī nihān vü gāh ‘ayān EE, AE1, H.

7 HP(76a), P(6a), EE(2a), AE1(2a), AE2(2b), H(2a).

(1) AE2 nüshasında matla beyti aşağıdaki gibidir.

“ Mihr-i rūyuñ üzre ebrūlar hilāl olmış saña
Sūḫte bir iki aḫter daḫi ḫāl olmış saña ”

(2) -AE2.

(3) Bu beyit AE2(48a) da müfret(beyit) olarak geçiyor.

(4a) yine: ‘aceb P.

(5) -HP, -P, -EE, -AE1, -H.

(6a) görmeden: görmedin P, EE.

8 HP(76b), Ü(80b), P(6b), EE(2a), AE1(2b), AE2(2a), H(2a).

2. Her müjem fevvāre-i ḫūn olduġundan māʿadā
Her biri tīr-i ḳażā-teʾşīrdür sensiz baña

3. Fırḳatüñle ser-te-ser gülzār āteşzār olur
Naġme-i ney nāle-i şeb-gīrdür sensiz baña

4. Buldı şūret sū-be-sū ey būt ḫayālüñ ile çün
Ḫāne-i dil deyr-i pür-taṣvīrdür sensiz baña

5. Pertevā iḳbāline şad el-ḥased hem-bezminüñ
Baḫt u ṭāliʿ çün gedā-yı pīrdür sensiz baña

9

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Sevmedüm ʿömrümde bir dil-dārı senden māʿadā
Kām-yāb-ı vaṣluñ āyā var mı benden māʿadā

2. Gerdenüñ būs oldıġın gül-būseler iṣbāt ider
Müddeʿāma şāhidüm var sūʾ-i ẓandan māʿadā

3. Birbirinden istimāʿ ile o şūḫuñ ḫüsnini
Görmeden şeydāsı olmış çok görenden māʿadā

4. Bīsütūn-ı ʿaşḳda Şīrīnveş ol şīrīn-lebüñ
Bir nice Ḫüsrevleri var Kūh-kenden māʿadā

5. Tārınuñ her bir şikencinde o zülf ü kākülüñ
Var girihler ʿuḳdeler çīn ü şikenden māʿadā

6. Nice dil der-bend-i zencīr eylemiş gīsūları
Maḥbesi varmış zenaḫdān u ẕeḳandan māʿadā

7. Kimsenüñ minnet-keş-i iḥsānı olmam Pertevā
Yāverüm yoḳdur Ḫudā-yı Ẕü'l-Minenden māʿadā

(3a) āteşzār olur: āteşzārdur HP, AE1, AE2; āteşzār olup Ü.

(4a) şūret: göñlüm AE1.

(5a) Pertevā: Pertev HP, P, EE, AE1, AE2; Pertev H. (b) baḫt u ṭāliʿ çün gedā-yı: nev civān-ı baḫtum gedā bir EE,H; nev-civān baḫtum bir AE1; nev-civān-ı baḫt cāna AE2.

9 HP(76b), Ü(79a), P(5b).

(1a) bir dil-dārı: ben dünyāda Ü, P.

(2a) oldıġın: oldıġuñ P.

10*
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ārzū-yı sāye-i zülf-i dü-tā düşmez baña
Devlet-i bī-minnet-i ẓıll-ı hümā düşmez baña

2. Seng-i cevrüñ ile oldı tūtiyā mir'āt-ı dil
Yine 'aks-i rūy-ı mihr-i dil-rübā düşmez baña

3. Eylesem nīsān ṭaleb ser-sebzi-i ümmīdüme
Berḳ-ı ḫırmen-sūz-ı dilden mā'adā düşmez baña

4. Cāy-gīr oldı süveydā-yı dilümde būs-ı ḫāl
Ḫūşe-i pervīnden berg ü nevā düşmez baña

5. Miḫnet ü ālām-ı dehr-i dūna menba'dur dilüm
Ba'd-ez-īn şekvā vü naḳl-ı mā-cerā düşmez baña

6. Mu'tekifveş setr-i ḥāli ḥaşr-ı ḳayd itmem hele
Ben ḳalender-meşrebem hīç būriyā düşmez baña

7. Ḫāṭırum ḫoş iltifāt itmezse ol nā-mihrbān
Pertevem çün mihrden nūr u żiyā düşmez baña

11
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Nesīm-i āhum 'aceb virdi mi peyām saña
Ḫulāṣa mā'ilem ey serv-i ḫoş-ḫırām saña

2. Felek 'adāveti terk it hediyyem eyle ḳabūl
Ki tīr-i āhumı göndermişüm selām saña

---

10 HP(77a), Ü(81a), P(6b), EE(2a), AE1(2b), AE2(3a), H(2a).

*Başlık: Taẕmīn-i mışra' EE.

(1a) dü-tā: -Ü.

(2a) ile: -AE1. / Tūtiyā oldı dilüm mir'ātı seng-i cevrüñ ile AE2.

(4) HP, EE, AE1 ve H nüshalarında 5. beyitle yer değişmiştir. (a) dilümde: dilde Ü.

(5) -Ü, -AE2. (a) dūna: dündan AE1, H. / menba'dur: menba'-ı P, AE1. / şekvā vü: müşgvār H.

(7b) Pertevem: Pertev Ü. / nūr u: nūr-ı HP, Ü, P, EE, AE1, AE2.

11 HP(77a), Ü(81a), P(6b), EE(2b), AE1(2b), AE2(1b), H(2b).

(1a) ahum: 'aşḳ AE2.

3. Hilāl-ı yek-şebe ebrūña daḫi olsa meşīl
Ya bedr-i tām nice beñzesün tamām saña

4. Esīr-i bend-i ser-i zülfüñ it dil-i zārum
Amān merḥamet itme budur recām saña

5. Göñül çü Ḳays-ı beyābān-neverd-i ʿaşḳ olsañ
Bir öyle gözleri āhū olur mı rām saña

6. Zebān-ı Pertevi bīhūde eyleme ḫāmūş
Lisān-ı ḥāl ile de ʿarz ider merām saña

12
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ey dil ne rütbe cevr ider ise revā saña
Biñ kez didüm ki olmaz o mehden vefā saña

2. Dil-teng olma ġonca-ṣıfat ey nihāl-i gül
Şerḥ itse ḥāl-i zārumı gāhi ṣabā saña

3. Raḥm eyle pāy-māl-ı ġam itme o bī-kesi
Oldı göñülcegüm güzelüm mübtelā saña

4. ʿAks-ı sevād-ı dīde-i baḫtum mıdur ʿaceb
Ey rūy-ı tābnāk o ḫāl-i ḳara saña

5. Ḫaṭṭ-ı amān ṣahīfe-i rūya yazılsa da
Mümkin mi tār-ı zülfden olmaḳ rehā saña

6. Pertev bu mıṣraʿı dimiş ol şūḫa ġālibā
Cān olmaḳ ister ey leb-i şīrīn fedā saña

(3a) daḫi olsa: olsa daḫi Ü, P; olsa da EE, AE1, H. / meşīl: miṣāl Ü; temşīl EE, AE1, H. / Hilāli ḳāşıña teşbīhī idemem teslīm Ü. / yek-şebe ebrūña: yek-şebūm ebruvān H. (b) tām: tamām AE1. / tamām: -AE1.

(4b) itme: it AE1.

(5b) mı rām: müdām EE.

(6b) ile de: ile AE1.

12 HP(77a), P(7a), EE(2b), AE1(3a), H(2b).

(1b) kez: -EE.

13

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Eġer Baḥr-ı Sefīde dinmiş olsaydı ten-i deryā
O şūretde Boġaziçine dirdüm gerden-i deryā

2. Ẓuhūr itmez saña mānend bir lü'lü-yi nā-süfte
Nice dür-dāneler peydā ider ābisten-i deryā

3. Sirişkümden alur şu ḳıṭʿa-i elmās-ı ruḫsāruñ
Fitīl-i şeb-çerāġa şuʿleverdür revġan-ı deryā

4. Niçün ter-dāmenān-ı baḥr-ı ʿişyān ḳalsun ālūde
İderken ālemi taṭhīr āb-ı dāmen-i deryā

5. Tebaḫḫur itmek ile āşnā-yı ḥāl olınsın mı
Şinā mümkin midür taḥṣīl olınmazsa fen-i deryā

6. İder sāḥillerin ber-bād mevc-i eşk çeşmāsā
ʿAceb ser-tīz imiş bi'llahi Pertev nāḫun-i deryā

14

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Debīristān ḫum-ı ṣahbā-ḥikem ḫ̆āce leb-i mīnā
Felāṭūn gūdek-i zānū-nişīn-i mekteb-i mīnā

2. Bahā-yı bī-revāc-ı ʿaḳl olur mı cevher-i yāḳūt
Degül sūd u ziyān dād u sitāddur maṭlab-ı mīnā

3. Hemān hem-reng-i sīmīn-gerden-i sāḳī-i ser-keşdür
Dökülmiş meşreb-i rindān üzre ḳāleb-i mīnā

---

13 HP(77b), Ü(79b), EE(2b), AE1(3a), AE2(2b), H(2b).

(1a) Baḥr-ı Sefīde dinmiş olsaydı: dinmiş olaydı Baḥr-ı İsfīde EE, AE1, AE2, H.

(3b) şuʿleverdür: şuʿle vermiş Ü; şuʿle virdi AE2.

(4a) ter-dāmenān-ı: ter-dāmān-ı AE1. / ālūde: āsūde Ü.

(5) -AE2. (a) tebaḫḫür: tecerrüt EE, AE1. / olınsın mı: olsın mı Ü; fehm olmaz EE, AE1, H.

(6a) saḥillerin: saḥillerüñ AE1. / çeşmāsā: çeşmāşā H.

14 HP(77b), Ü(80a), P(7b), EE(2b), AE1(3a), AE2(2a), H(3a).

(2a) cevher: gevher P. / bī-revāc ʿaḳl olur mı cevher-i: kem-revāc-ı cevher ʿaḳla virür EE, AE1, AE2. (b) sitaddur: site[d]dür P, -AE1. / dād: ād H.

(3) -AE2. (a) simīn: ḫūy P, AE1, H. / hem-reng-i: hem-rengi H.

4. Felek peymānesidür şems mihmān-ı ser-i ḫ̔ānı
ʿAceb mi gün gibi rūşen olursa kevkeb-i mīnā

5. Muḥannā dest-i şāḳī esb-i pūr-ı Zāl cāmumken
Nice tündī-i gerden-keşlik eyler eşheb-i mīnā

6. Düşer āyīne-i şahbāya ʿaks-i ʿişve-i şāḳī
ʿAceb midür görülse cāmda tāb-ı teb-i mīnā

7. Būrīde-şāḫ-ı zühd-i huşkı ser-sebz eyleyen müldür
Viren neşv ü nemā kettāna meh-tāb-ı şeb-i mīnā

8. Ḫum-ı mey ḫāver-i şems-i haḳīḳatken baña Pertev
Be-cā olmaz dimek şahbāya māh-ı Naḫşeb-i mīnā

15

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ey şeh ʿāşıḳ-küşlük istersin ki nām olsun saña
Cān u ser fitrāk-zīb-i iḫtişām olsun saña

2. Ülfetüñle gönlümüñ duydum perīşān oldıġın
Baḫt-ı vārūnumdan ey kākül selām olsun saña

3. İltifātı kesdi şemşīr-i nigeh dirsem n'ola
İçdigüñ ḫūn-ı dil ey ḫūnī ḥarām olsun saña

4. Dād u bī-dād it ḳarışmam baʿd-ez-īn dil kişveri
Vech-i ser-bestiyyet üzre iltizām olsun saña

5. Hīç inanmam böyle dām u dāne ile Pertevā
Gelsün ol āhū-yı vahşet-pīşe rām olsun saña

(4a) felek peymānesidür: felekdür āteşīnī P; felekdür hem-nīşini EE, AE1, AE2, H. / mihmān-ı: mihmānı EE.

(5) -HP, -Ü, -AE2. (b) tündī-i gerden-keşlik: tündī vü ser-keşlik EE tündī vü gerden-keşlik H.

(6) -HP, -Ü, -AE2. (a) āyīne-i: -EE.

(7a) ser-sebz: -EE. (b) neşv ü: neşve P.

15 HP(78a), P(7b), EE(3a), AE1(3b), AE2(2a), H(3a).

(1a) şeh ʿāşıḳ-küşlük: şehi āşıḳ-küş AE2. / istersen: isterseñ AE2, H.

16
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḥālin ey üftāde düşdükçe beyān lāzım saña
ʿĀrż-ı ḥāl ol şāha vir kim her zamān lāzım saña

2. Var mı yoḳ mı laʿl-i nā-yāb-ı dehānuñ bildire
Dil gibi bir vāḳıf-ı rāz-ı nihān lāzım saña

3. Bülbül-i şeydā-yı gül-ruḫsār u Leylī zülfisin
Tā ser-i Mecnūnda ey dil āşiyān lāzım saña

4. Yād-ı laʿli rūḥ-perverlik ider vaḳt-i firāḳ
Ger riyāzet-keş de olsañ ḳūt-ı cān lāzım saña

5. Ey dil-i sūzān niçün pervāneveş ḫāmūşsun
Nāmuñı bülbül ḳomış ol gül fiġān lāzım sañā

6. Sen ki fermān-rān-ı iḳlīm-ı nezāketsin şehā
Pertevāsā bir Nedīm-i nüktedān lāzım saña

17
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Ebrūları mihrāb-ı mesācid mi degül ya
Dil güşe-i mihrābda sācid mi degül ya

2. Ḫūn-hˇārlıġuñ ġamzeleri itmesün inkār
Çeşmānı bu daʿvāmıza şāhid mi degül ya

3. Ol sāʿid-i billūr ile sāḳī şuna şahbā
Mey-ḫˇārelerüñ baḫtı müsāʿid mi degül ya

---

16 HP(78a), Ü(80a), P(8a), EE(3a), AE1(3b), AE2(1b), H(3a).

(1a) ḥālın: ḥāluñ EE, AE1, H. (b) vir kim: kim dir HP, Ü, P, EE, AE1, H.

(2) -AE2.

(3a) zülfisin: zülfüsüñ P; zülf iseñ Ü.

(5a) pervāneveş: pervāne-i EE. (b) nāmuñı: nāmını AE2.

17 HP(78a), Ü(81b), P(8a), EE(3b), AE1(3b), AE2(3a), H(3b).

(2a) ḫūn-ḫˇārlıġuñ: ḫūn-ḫˇārlıġın HP; ḫūn-ḫˇāralıġın Ü; cellādlıġuñ AE2.

4. Dirmiş ki o bī-raḥm görüp beẕl-i sirişküm
Dīvāneye bu maṣraf-ı zā'id mi degül ya

5. Gelmez ne selām ü ne peyāmı yine Pertev
Bu emre dil ü cān ise ḳāṣıd mı degül ya

18
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Neyl-i vuṣlat ḫ̲ābda āsān olurmış vāḳı'ā
Ḳıymet-i būs u kenār erzān olurmış vāḳı'ā

2. Gördüm ol meh-pāreyi seyrümde kim düş görmedüm
'Ālem-i rü'yāda çoḳ seyrān olurmış vāḳı'ā

3. Bedre dönmiş ol hilāl-ebrüyı gördüm ḫ̲ābda
Ġurre-i ġarrā meh-i tābān olurmış vāḳı'ā

4. Bezm-i 'işretde şızup şāhāne eyler ḫ̲āb-ı nāz
Rind-i mestüñ her biri ṣulṭān olurmış vāḳı'ā

5. Vāḳı'āmda ol mehi gördüm uyandum Pertevā
Her viṣālüñ āḫ̲iri hicrān olurmış vāḳı'ā

19
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Neş'elendüm mi şarāb-āvere şor şorma bāña
Dest-i sākīde dönen sāġara şor şorma bāña

2. Terk-i 'aşḳ eyleme mümkin midür 'āşıḳa begüm
Anı var āḫ̲ere şor dīgere şor şorma bāña

(4b) dīvāneye: dīvāne EE. / maṣraf: maṣrafı AE2.

(5a) gelmez ne selām ü ne: gelmezse selām u P.

18 HP(78b), Ü(79b), P(7a).

(2a) meh-pāreyi: meh-pāre-i P.

19 HP(78b), P(8a), EE(3b), AE1(4a), AE2(3a), H(3b).

(1a) neş'elendüm mi: neş'elendün mi P.

3. Beni āvāre-i bezm ideli ey dil ruḳabā
Neler itmiş o perī-peykere şor şorma bana

4. Dīdeden girye ile naḳş-ı ḫayālüñ mi gider
Çoḳ yaşamışdur o çeşm-i tere şor şorma bana

5. Servi pā-māl-i ḫırāmuñ bilürem çün Pertev
Sen inanmazsan eger ʿarʿara şor şorma bana

20
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Olsa sūdāger-i zülfüñ ile enbāz şabā
Sünbülüñ tengini açmaġa ider nāz şabā

2. Gül-nihāl-i çemeni oynadur eşnā-yı bahār
Şimdi ḳışdur leb-i bām üzre çalar sāz şabā

3. Lāne-i mürġ-i dile bādi-i tālān olıyor
Bu hevālar da n'olur itmese pervāz şabā

4. Olsa da maḥrem-i rāz-ı girih-i zülfüñ eger
Olamaz ġonca-i lāʿlüñ ile hem-rāz şabā

5. İtdürür lāle gibi dāġ-ı derūnın iẓhār
Būy-ı zülfüñ getürüp sünbüle ġammāz şabā

6. Gūş-ı dil-dāra ider nālemi vāṣıl Pertev
Olur ʿindümde benüm ḥāşılı mümtāz şabā

(5a) çün: ey P.

20 HP(79a), Ü(80b), P(8b), EE(3a), AE1(4a), AE2(2b), H(3b).

(2a) çemeni: -AE1. / eşnā-yi: ebnā-yı P, AE1.

(3) -HP, -Ü. (a) tālān: nālān AE1. (b) n'olur: ne var AE2.

(4a) girih-i: kerem-i EE.

(5) -AE2. (a) derunın: derunuñ AE1.

(6a) vaşıl Pertev: Pertev vaşıl AE2.

Ḥarfü'l-Bā

21

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Kiştzār-ı emele ebr-i 'aṭā vir yā Rab
   Sebze-i mezra'-ı ümmīde nemā vir yā Rab

2. Telḫkām eyledi āmīziş-i derd-i mey-i ġam
   Dil-i ġam-dīdeme sen zevḳ u ṣafā vir yā Rab

3. Kīne-cūdur ḳatı bī-raḥm u mürüvvetdür āh
   Kerem it yāra biraz mihr ü vefā vir yā Rab

4. Bī-vefā cevrini çekmek dile pek virdi fütūr
   Baña bir mehveş-i bī-cevr ü cefā vir yā Rab

5. Būs u āġūşı niyāz ile yazıldı yāra
   Bu recā-nāmeme ḥālāt-ı du'ā vir yā Rab

6. Ararum baḥr-ı sirişkümde kenār-ı vuşlat
   Keşti-i maṭlaba uygunca hevā vir yā Rab

7. Pertevi eyledi dil-teng-i cefā-yı gerdūn
   Bend-i ġamdan sen o miskīne rehā vir yā Rab

22

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Bu gice virdi baña ṣāḳi ḥükm-i āb ṣarāb
   Çevürdi başumı mānend-i āsiyāb ṣarāb

2. Anuñ içün geçemem olmasam da ehl-i şikem
   Ġazelde bir nice mażmūn olur kebāb ṣarāb

---

21 HP(79b), Ü(82a), P(9a), EE(3b), AE1(4b), H(4a).

(2a) mey-i: lāy-ı HP, Ü. (b) zev u: zevḳ-ı Ü.

(3b) yāra: yā da Ü.

(4a) pek: biñ P.

(5a) būs u: boş Ü .

(6b) maṭlaba: ḫ'āhişe EE, AE1, H.

22 HP(79b), Ü(82a), P(9a), EE(4a), AE1(4b), H(4a).

3. Tezehhüd eyleme ḳurbānı oldıġum söyle
Fedā olur mı leb-i cūda māh-tāb şarāb

4. Sözüñ de neş'e virür leblerüñ ḳadar sāḳī
Diyorken öpsem eger aġzuñı şarāb şarāb

5. Serābı āb görürlerdi reh-revān çölde
Göründi her bün-i ḫumda bu yıl serāb şarāb

6. Olınca nā'il-i būs-ı lebüñ ciger-pārem
Bir iki sāl çeker ḫayli ıżṭırāb şarāb

7. Bu neş'esizlik ile ʿayb olınmaz ey Pertev
Görürse dīde-i rindān be-cā-yı ḫ̆āb şarāb

23

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ne söyleseñ alınur eyler ıżṭırāb ḥicāb
Virür nigāh aña yüz güne pīç-tāb ḥicāb

2. O ġonca-i edeb-i bāġ-ı ʿişmetüñ bezmi
O bezmdür ki ider olsa neş'e-yāb ḥicāb

3. Su'āl ider baña ol şūḫ gāhi maṭlabumı
Ne çāre māniʿ olur virmege cevāb ḥicāb

4. O āb u tāb ki vardur cemāl-i pāküñde
Elüñe şu ḳomaġa eyler āftāb ḥicāb

5. Görince teşne-i laʿl-i leb-i revān-baḫşuñ
Ḳadeḥde cāmda ḫumda ider şarāb ḥicāb

(3a) ḳurbānı: ḳurbānuñ AE1.

(4a) leblerüñ: leblerin H. (b) diyorken: emerken P, AE1.

(5b) serāb: şarāb AE1, H.

(6a) nā'il: mā'il EE.

(6b) sāl: -EE.

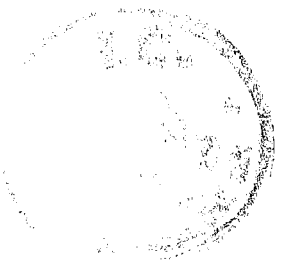
23 HP(80a,), Ü(82b), P(11a), EE(5a), AE1(6a), AE2(4b), H(5b).

(1a) eyler: -AE1.

(2) -Ü. (b) ider: -EE.

(3a) gāhi: gāh P, -EE. (b) māniʿ olur virmege: virmege māniʿ olur P, EE, AE1, H.

(5a) teşne-i: neş'e-i AE2.

6. Ḫulāṣa ey şeh-i iḳlīm-i nāz çün Pertev
Fütādeñem ḳuluñam itme ictināb ḥicāb

24
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Ne var iderse de nev-rüstem ictināb ḥicāb
Füzūn olur bilürüm mevsim-i şebāb ḥicāb

2. Görince āyinede ʿaks-i rūyuñı nūrum
Didüm ki māha ne ḫoş olmış āftāb ḥicāb

3. Olur neẓāreye ḥā'il baḳılsa revzen-i cām
Şarāba min-vecih olmaz mı şīşe ḳap ḥicāb

4. Çiçek bozuḳları olurdı ḥüsnine perde
Şarāb-ı nāba olaydı eger ḥabāb ḥicāb

5. Açılsa kāküli sünbül olur perīşān-ḥāl
Ṭağılsa zülfi ider büy-ı müşg-i nāb ḥicāb

6. Görince ḫ̆ābda ol meh didi baña Pertev
Dem-i viṣālde virmez mi saña ḫ̆āb ḥicāb

25
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Sāḳī bu cām o tevbe-şikenden midür ʿaceb
Ey çeşm-i mest yoḫsa ki senden midür ʿaceb

2. Gelmiş çemende ʿar'ara āzād kāġıdı
Ol serv-i bāġa sāye-figenden midür ʿaceb

---

24 HP(80a), Ü(82b), P(9a), EE(5a), AE1(6a), AE2(4a), H(5b).

(1,..4) Ü nüshasında 21. gazelde geçmektedir. (b) şebāb: şihāb H.

(6) Ü nüshasında makta beyti olarak yer almaktadır. (a) didi baña: baña didi P, EE, AE1. (b) viṣālde: viṣāl AE1.

25 HP(80a), P(9a), EE(4a), AE1(5a), AE2(4a), H(4a).

(1a) sāḳī: yine Ü. (b) ey çeşm-i mest: mestānelikler P, EE, AE1, H; sāḳī hemān AE2.

(2b) bāġa: bāġ AE1; nāza AE2.

3. Her dem siyeh-bahār olur eṭrāfi menba‘ı
Āb-ı ḥayāt çāh-ı zeḳandan mıdur ʿaceb

4. Sıġmaz o şūḫ ele avuca degme ḫāl ile
Cism-i laṭīfi būy-ı semenden midür ʿaceb

5. Pertev ṭoḳundı ḥarf-i vefā şimdi gūşuma
Ḫaṭdan mıdur o ġonca-dehenden midür ʿaceb

26
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

1. Ol ṭıfl-ı şūḫ u şeng ne ʿālemdedür ʿaceb
Müjgānı çün ḫadeng ne ʿālemdedür ʿaceb

2. Meydān-ı ḥüsni ḫaṭṭ-ı siyāh aldı şimdicek
Ruḫsār-ı al-reng ne ʿālemdedür ʿaceb

3. Bir tar maḥalde idi yeri yoġ iken ḫaṭṭuñ
Şimdi dehān-ı teng ne ʿālemdedür ʿaceb

4. Mürġ-i dili şikāre gözi şimdi kesmiyor
Şeh-bāz-ı tīz-çeng ne ʿālemdedür ʿaceb

5. Bir şūḫuñ ol da kākülüne ser-fedā imiş
Ol perçem-i çeleng ne ʿālemdedür ʿaceb

6. Pertev bu mıṣra‘ ile añarmış o mehveşi
Ol ṭıfl-ı şūḫ u şeng ne ʿālemdedür ʿaceb

---

26 HP(80b), P(11b), EE(5a), AE1(6b), AE2(4b), H(5a).

(1a) ol: o H.

(2a) aldı: oldı P.

(3b) dehān-ı: o ḫāl-ı EE.

(4) -Ü.

(6a) bu mıṣra‘ ile aramış mehveşi: o mürġ-i alları sayd u şikār iden Ü; şorar gezermiş o daḫi bizüm gibi P, EE, AE1, AE2, H.

(6b) ol ṭıfl-ı şūḫ u şeng: şah-bāz-ı tīz-çeng Ü.

27

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Bu āh-ı serd aña ebr-i bahār olur mı ʿaceb
   O āteşīn-güle jālem nişār olur mı ʿaceb

2. İder mi sāza heves ol civān-ı ḫūb-nefes
   Çü ṭıfl-ı naġme o da ney-süvār olur mı ʿaceb

3. Ġamıyla itdi beni pīr-i nā-tüvān ol şūḫ
   Benüm gibice o da iḫtiyār olur mı ʿaceb

4. Cüdā-yı yāra vaṭanda dinür ġarīb-i diyār
   Bizüm de meskenimüz kūy-ı yār olur mı ʿaceb

5. Ḳıyāmetüñ gecesidür aña nümüne-nümā
   Bu leyl-i firḳate yā Rab nehār olur mı ʿaceb

6. Şarāb-ı ʿaşḳla mest-i eleste sāḳīnüñ
   Şarābı dāfiʿ-i renc-i ḫumār olur mı ʿaceb

7. Bu baḫt-ı bed baña bīgānelik mi eyler hep
   Biraz da eyleyüp inṣāf yār olur mı ʿaceb

8. Hemīşe yerlere düşmekde sāyeveş Pertev
   Żiyā-yı mihr-i semā ḫāksār olur mı ʿaceb

9. Ḳuṣūr-ı ẕillete bakmaz Cenāb-ı ʿİzzetden
   Bu sāde naẓmuma da iʿtibār olur mı ʿaceb

28

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḫaṭṭ-ı kej-dümden o gül-ruḫsāre gelmiş pīç ü tāb
   Şanki burc-ı ʿaḳrebe taḥvīl ḳılmış āftāb

2. Yaḳmasuñ nār-ı ḥased ebnā-yı cinsüñ dil-beri
   Sen sen ol itme ruḫuñdan Yūsufum refʿ-i niḳāb

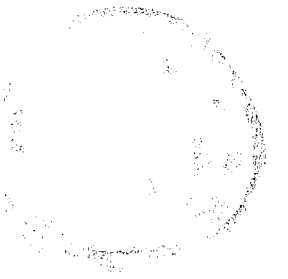
27 HP(80b), Ü(83a), P(9b).

(2a) ḫūb-nefes: ḫūb-naḳş P.

(7) -HP, -P.

(9) -HP.

28 HP(81a), Ü(83a), P(10a).

3. Çoḳ güzel ebyāt var mecmūʿa-ı ḥüsnüñde līk
Mıṣraʿeyn-i laʿlüñ itdüm ben efendim intiḫāb

4. Dād elinden ol siyeh-mest-i şarāb-ı naḫvetüñ
Dīde-i maḫmūrınuñ fikri ile ḫālüm ḫarāb

5. Nev-civānlar pīr olup pīrān olur gūdek-mizāc
Ehl-i dīd ʿindinde Pertev şāb şeyḫ u şeyḫ şāb

29

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Virsin aġyāra cefā baña vefādur maṭlab
Maḥv-ı ʿaşḳ olana ey dil ne revādur maṭlab

2. Nā-be-cā ḫ'āhişe yoḳ şerʿ-i maḥabbetde mesāġ
Ṭālib-i būse-i cānānda be-cādur maṭlab

3. Menʿ-i ʿaşḳ ile beni eyleme taʿẕīb amān
Senden ey şeyḫ hemān ḫayr duʿādur maṭlab

4. Çeşm-i ḫūnīnümi sil al ele mecrūḥ dilüm
Çün nigārā ser-i engüşte ḥınādur maṭlab

5. Şerḥa vü dāġ-ı ġama olma devāsāz ṭabīb
Yalıñuz bir suḫan-ı ṣadr-ı şifādur maṭlab

6. Cān-ı zārumda firāḳuñ ile tende bīzār
Mürġ-i nālende-i maḥbūsa rehādur maṭlab

7. İstemez debdebe vü ṭanṭana-i dünyāyı
Dehrden Perteve bir māh-liḳādur maṭlab

---

29 HP(81a), P(9b), EE(4a), AE1(5a), AE2(3b), H(4b).

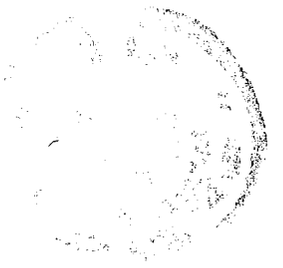
(1a) virsin: virmesin AE2.

(2a) mesaġ: yasaġ P, AE1.

(4a) dilüm: dili P, EE, AE1, H. (b) çün: ḫūn EE.

(6) -AE2. (a) tende: tenden P, EE, AE1, H.

(7a) debdebe vü: debdebe-i EE, H. (b) Perteve: Pertev P.

30

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Olur muvāfiḳ-ı şürb-i şarāb-ı ʿālem-i āb
   Görülse āb-ı şafādur serāb-ı ʿālem-i āb

2. ʿAceb ne şu ile döndi dolāba ʿālem-i āb
   Ki açdı güllerini rindüñ āb-ı ʿālem-i āb

3. Ḥisābsuz ġamı def' eylesün hemān sāḳī
   Bugün şayılmayacaḳdur ḥisāb-ı ʿālem-i āb

4. Gözümde her varaḳ-ı Būstān Gülistāndur
   Sezā oḳutmaġa şimdi kitāb-ı ʿālem-i āb

5. Var ise āteşi şahbānuñ oldı ʿaks-endāz
   Ki itdi māhi-i ḥavżı kebāb-ı ʿālem-i āb

6. Delīl-i maḥv-ı ma'āṣīdür ehl-i tevbe içün
   Ḫayāl u ḫāṭıra ḫaṭṭ-ı pür-āb-ı ʿālem-i āb

7. Tehī imiş ġam-ı ʿālem ʿilācı sāġar iken
   Bilindi şimdi ḫaṭā vü ṣavāb-ı ʿālem-i āb

8. Şeb-i siyāh-ı ġarībānda gün ṭoġıncaya dek
   Münevver ola hemān āftāb-ı ʿālem-i āb

9. Nigāh-ı germ ile gördüm cemāl-i sāḳīde
   Çü nūr-ı berḳ uruyor āb-ı tāb-ı ʿālem-i āb

10. N'ola papas ḳarası şeb gibi siyāh olsa
    Özümde ẓāhir olur māh-tāb-ı ʿālem-i āb

11. Olınca Pertev ü ʿİzzetle müşterek ʿĀmir
    Suḫanda eylediler intiḫāb-ı ʿālem-i āb

31

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Riyāż-ı ʿaşḳ saḳar lālesi lehebdür hep
   ʿAceb bu kim yine bir bezm-i pür-ṭarabdur hep

---

30 P(11b).

31 HP(81a), P(9a), EE(4b), AE1(5a), H(4b).

2. Çü sāye pey-rev olur kām olınca rū-gerdān
Seni berī-i meṭālib iden ṭalebdür hep

3. Senüñ teġāfül-i çeşmüñle zülf-i zencīrüñ
Bu fitne vü bu keş-ā-keşlere sebebdür hep

4. Sitāre suḫtegānuñ nücūmı gerdūnda
Siyāh ḫāl-i ruḫuñ gibi münteḫabdur hep

5. İder fütāde seni Pertevā çü bülbül-i zār
O gül-beden o semen-ber o ġonca-lebdür hep

32

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Sūz-ı derūna nūş-ı mey-i nābdur sebeb
Hep iltihāb-ı āteşüme ābdur sebeb

2. Rāḥuñ müdām rūḥ-fezālıḳ şi'ārına
La'lüñ şarābı itdügi işrābdur sebeb

3. Rāz-ı derūnum āh u sirişkūm 'ayān ider
Hep güft-gū-yı āşḳuma aḥbābdur sebeb

4. Ey māh mihr-i rūyuñ ile leyl olur nehār
Ancaḳ biraz da cünbişe meh-tābdur sebeb

5. Bir ḫūrde-sāl itdi beni sāl-ḫūrde-pīr
Şeyḫāne ṭavr-ı Perteve bir şābdur sebeb

(1b) yine: -P, -AE1.

(3b) vü bu: vü HP.

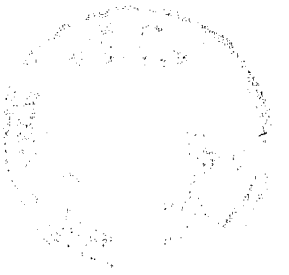
(5a) ider: iden AE1, H.

32 HP(81b), P(10a), EE(4a), AE1(5b), H(4b).

(2a) şi'ārına: şi'ār yine P.

(4b) cünbişe: safveti P, AE1; cennet-i EE.

(5a) ḫūrde-sāl: ḫūrde-sāle H. (b) şābdur: şāhdur P.

33

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Gehī çöz bend-i sīneñ bāġ-ı ḥüsne yāsemenlik yap
   Çıḳar kāküllerüñ gāhīce fesden feslegenlik yap

2. Basup ḫaṭ işte seyrāngāh-ı 'ām olmış o bāġ-ı ḫāṣ
   Saña kim didi kim boz öyle gülzārı çemenlik yap

3. Ser-ā-pā ol mehi 'üryān temāşā ise maḳṣuduñ
   Ḥarīr-i rişte-i nūr-ı nigehden pīrehenlik yap

4. Gezer elden ele hem çün tuḥaf bu beççe-i Gürci
   Çorab-ı köhne-i pā-mālüñ atma eldüvenlik yap

5. Gül-i dāġ-ı dil-i Pertev n'olur sāyeñde zeyn olsa
   Ḫayāl-ı serv-ḳaddüñ ile göñlüm nārvenlik yap

34

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Yaparsan işte bārī böyle vaṣf-ı dil-sitānlar yap
   Ġazel ṭarzında ammā sergüzeştüñ dāstānlar yap

2. Sözüm yoḳ gerçi ḫūnī çeşme ṣūret virdüñ ey naḳḳāş
   Hüner oldur ḳıya bakışlarında ḳahramānlar yap

3. O ebrūnuñ ne ḥaddindür ki bir müyına beñzetmek
   Sen ey üstād eger istersen āhenden kemānlar yap

4. Ne ḫāṣıldur ayaḳdan bir iki sāġar çaḳup gitmek
   N'olur ey mest-i nāzum bezme gel raṭl-ı girānlar yap

5. Bahār eşnāsı ḫavf itme dükenmez sünbüli bāġuñ
   O perçemden sen ister ṭabla ṭabla armaġanlar yap

---

33 HP(81b), P(10b), EE(4b), AE1(5b), AE2(4a), H(5a).

(1a) sīneñ: zülfüñ AE2.

(4a) bu: ey EE, AE1, AE2, H.

(5a) n'olur: nūr-ı EE. / Ne olur sāye-perver olsa dāġ-ı ġonca-i Pertev AE2.

34 HP(82a), P(10b), EE(5a), AE1(5b), H(5a).

(2b) ḳıya: ḳaba AE1.

(3b) ey: -EE, -H.

(4b) bezme gel: bezm-i gül AE1.

6. Şu kāfir bāri bu güne sürülsün ḫarca ey Pertev
Siyeh-baḫtum o māha çarḫa çekdür sürmedānlar yap

35

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Görmeden yāri ẓāhir oldı raḳīb
Gözümüzde misāfir oldı raḳīb

2. ‘Aşḳ-ı yār oldı sīnede īmān
İşidüp ṣırf kāfir oldı raḳīb

3. Ben ki sūdāger-i viṣāl oldum
Sūḳ-ı ḥırmānda tācir oldı raḳīb

4. Çeşmüñ eylerdi bende meşḳ-ı füsūn
Fitne fenninde māhir oldı raḳīb

5. Ġam girībān-ı cānum almış idi
Bu keş-ā-keşde ṣābir oldı raḳīb

6. Gelmeden yār ḫāneme Pertev
Gözümüzde misāfir oldı raḳīb

36

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. Ser-i gīsūlaruñla çünki pāyuñ āşnādur hep
Türāb-ı maḳdemüñ hem-būy-ı müşg olsa sezādur hep

2. Ḫırām-ı nāzuña efgendedür şimşād çün sāye
Hevā-yı ḳāmetüñle servler ser der-hevādur hep

(6a) bu: bir P; yer AE1. / ḫarca: çarḫa P.

35HP(82a), P(10b), EE(4b), AE1(5b), H(5a).

(3b) sūk-ı: şevḳ-ı AE1.

(4a) bende: bize AE1.

(5) -AE1.

(6a) gelmeden: gelmedin P, AE1. (b) gözümüzde: sözümüzde AE1.

36 HP(82a), P(11a), EE(4b), AE1(6a), AE2(3b), H(5a).

(2a) nāzuña: nāzüke P. / efgendedür: üftādedür AE2.

3. Nigāh-ı luṭfa da gāhīce nā'il itme ʿādetdür
Senüñ baḳışlaruñ bilmem niçün zālim ḳıyadur hep

4. Başup geçme nigāh-ı luṭf ḳıl eṭrāfa sulṭānum
Güẕergāhuñdaki ḳullar bütün ehl-i recādur hep

5. Ol bī-dāda işitdüm dünki Pertev böyle söylerdi
Senüñ güş itdügüñ maẓlūmdan ẓālim duʿādur hep

Ḥarfü't-Tā

37

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Yā Rab dil-i ġam-dīdemi luṭfuñ ile şād it
Bir dem de beni vāṣıl-ı ser-ḥadd-ı murād it

2. Bir ben bileyüm pādişehüm bir daḫi sen bil
Esrārumı nā-maḥreme evrāḳ u midād it

3. Faẓluñla beni eyleme bir kimseye muhtāc
Baña keremüñ bābını bī-saʿy güşād it

4. Feyżüñle ḳıl āşārumı her ṭabʿa muvāfıḳ
Her bir sözümi māye-i tefrīc-i fu'ād it

5. Pertev şalayum ʿāleme ḫūrşīd-i cihānveş
Mihrüñ dile günden güne çün māh-ı ziyād it

38

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Gāh eyler idüm seyr-i cemālüñle ḳanāʿat
Gāh āyine-i dilde miṣālüñle ḳanāʿat

(3b) bilmem niçün zālim: cānā niçün bilmem P, AE1; bilmem niçün cānā EE, AE2, H.

(4b) güẕergāhuñdaki ḳullar bütün: büyūt-ı reh-güẕāruñ melce-i P, EE, AE1, AE2, H.

37 HP(82b), Ü(83b), P(12b), EE(6a), AE1(7b), H(6b).

(2a) bileyüm: bilmem EE. (b) nā-maḥreme: nā-maḥrem-i HP, Ü, EE, AE1, H.

(5b) mihrüñ dile: iḳbālümi P, EE, AE1, H.

38 HP(83a), Ü(84a), P(12b), EE(5b), AE1(6b), AE2(5a), H(6a).

2. Sīr olmaz iken niʿmet-i dīdār ile dīdem
İtdüm ne ʿaceb şimdi ḫayālüñle ḳanāʿat

3. Sen ḫurmet-i duḫt-i rezi bilmez misin āyā
İtseñ n'olur ey ṣūfi ḥelālüñle ḳanāʿat

4. Olsaydı bu ruḫṣat eger aġyāra müyesser
Ẓannum bu ki itmezdi viṣālüñle ḳanāʿat

5. Terk ideli ṣahbā-yı leb-i laʿlüñi Pertev
İtdi yaluñuz dāne-i ḫālüñle ḳanāʿat

39
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Kām-ı leb-teşneye ger virse de leẕẕet şerbet
İdemez āb gibi defʿ-i ḫarāret şerbet

2. Laʿl-i nābuñ ile çün eyledi ʿişret şerbet
Baʿd-ez-īn neş'e virür mey ḳadar elbet şerbet

3. Görülür ise bulur içre ne var bāde gibi
Nice demdür çeker ol leblere ḥasret şerbet

4. Şeb-i vuṣlatda ṣunup şerbet-i gül gibi lebin
Sā'im-i hicr idüm isterdi ṭabīʿat şerbet

5. Ḫasta-küşlikde ṭabībüm melekü'l-mevt idi ṣan
Nabż-ı bīmāra göre virdi ne ḥikmet şerbet

6. Şīşesi içre hemān sāʿat olur ḳand-ı nebāt
O şeker-lebden eger alsa ḥālāvet şerbet

(2b) ne ʿaceb: taʿaccüb AE1, AE2.

(3a) ḫurmet-i: ḥırmen-i AE1.

(4a) olsaydı: olaydı EE.

(5a) ideli: eyleyeli EE. / laʿlüñi: laʿlini AE2.

39 HP(83a), Ü(84b), P(12a), EE(5b), AE1(7a), AE2(5a), H(6a).

(1) -Ü. / P nüshasında 1 ve 2. beyitlerin yeri degişmiştir. (a) teşneye ger: teşnegere P, AE1.

(2) Ü nüshasında matla beytidir. (b) ḳadar: gibi AE1, AE2, H.

(3) -Ü, -AE2.

(5a) ṣan: -AE2.

(6) -Ü, -AE2. / P nüshasında 4. beyit olarak yer almıştır.

7. Gelmeden ḫaṭṭ-ı lebüñ būseñe nā'il olamam
Çün vedāʿ üsti begüm gelmesi ʿādet şerbet

8. Nūş iden eşribe-i laʿlüñi oḫşar zülfüñ
Mār-gīrāne olur māniʿ-i ḫaşyet şerbet

9. Ġāze zībeş-dih olur rūy-ı güzeşte ḥüsne
Cāme-i köhneye virmez dime zīnet şerbet

10. Zāde-i ṭabʿuñ olur şerbeti olursa şarāb
İçilür gerçi ki eşnā-yı vilādet şerbet

11. Pertevā bu ġazel işrāb ider irsāl eyle
Eger isterler ise Ḥażret-i Neş'et şerbet

40

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ārām ḳıl derinde o yārüñ şebāt ṭut
Bir dem ġamın şafā-yı dem-i kā'ināt ṭut

2. Tecdīd içün ʿatīḳ-i ḳuyūd-ı maḥabbeti
Bir elde ʿarż-ı ḥāl ü bir elde berāt ṭut

3. Deryūzegī-i būs-ı leb it ey gedā-yı ḥüsn
İskenderāne ḫˇāhiş-i āb-ı ḥayāt ṭut

4. Ḥayfā ki behreñ olmadı bu ʿayş u nūşdan
Kim didi saña öyle sürūşī-şıfāt ṭut

5. Düş kūy-ı yāra ḳalḳa düşe ol ḫalāş-ı ġam
Ey ʿāşıḳ-ı belā-zede rāh-ı necāt ṭut

(7a) olamam: olalım AE2.

(8b) Mār-gīrāne: mār-gīrān P.

(11) -Ü.

40 HP(83b), Ü(84a), P(12b), EE(6a), AE1(7a), AE2(5a), H(6b).

(1a) derinde o yārüñ: o yār derinde P, AE1; derinde o şāhın AE2. (b) bir dem: Her bir Ü, P.

(2b) ḫāl u: ḫāl P, AE1.

(3a) Deryūzegī-i būs-ı leb it: Yād eyle ḫaṭṭ-ı laʿl-i lebi P , EE, AE1, AE2, H. / ḥüsn: ʿaşḳ P, AE1.

(4) AE1 nüshasında 5. beyit ile yer değişmiştir. (a) nūşdan: nūşsus P. (b) öyle: -AE1.

(5) -HP, -Ü.

6. Çeşmüñde tūtiyā bil o şīrīn-dehānumuñ
Ḫaṭṭ-ı lebi ḫayālini çūb-ı nebāt ṭut

7. Pertev yıḳık göñülleri Neş'et yapar hemān
Göñlünde ṭutmaḳ ister iseñ öyle ẕāt ṭut

41

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. İderken bī-vefālar va'de-i ferdā unutdum ṭut
Hemānā dāmen-i hicr-i ferāmuşkār ṭutdum ṭut

2. İdüp tiryāḳ mār-ı zülf ef'ī-yi reng ile bī-hūş
Ḳımāṭ-ı sīnede ṭıfl-ı dil-i zārı uyutdum ṭut

3. A zāhid ḫāşıluñ hüsrāndur dünyā vü 'uḳbāda
Riyā ter-dāmenin sen zühd-i ḫuşk ile ḳurutdum ṭut

4. 'Alev-ḫīz olmada gitdükçe āteş-ḫāne-i āşḳum
Bürūdet 'arż idüp sen sūzişüm cānā soġutdum ṭut

5. Virince bir ḳadeḥ ger ḫūn-ı dilde itdürürse nūş
Biraz da sāḳi-i devrān elinden ḳan yutdum ṭut

6. Unutmazsañ daḫi aldanmamaḳ ḳaşdıyla ey Pertev
İderken bī-vefālar va'de-i ferdā unutdum ṭut

(6b) çūb: ḳand P, EE, AE1, AE2, H.

(7a) yıḳık gönülleri Neş'et yapar hemān: ḫayāli yāver ola kendi olmasa EE, AE1, AE2, H. (b) Göñlünde ṭutmaḳ ister isen öyle: Dilde ṭutarsan işte hemān böyle P, EE, AE1, H; Göñülde bāri ṭutar iseñ böyle AE2.

41 HP(83b), Ü(83b), P(13a), EE(6b), AE1(7b), H(7a).

(1b) Hemānā dāmen-i hicr-i ferāmuşkār: Hemān dāmān-ı künc-i fiṛḳat ü hicrān EE, AE1, H.

(2a) tiryāḳ: tiryāḳı P. / bī-hūş: hūş Ü.

(3a) dünyā vü: dünyāda P, EE. (b) dāmenin: dāmen P.

(5) EE nüshasında 6. beyittir. (a) Virürse bādesin teşbīh idüp ḫūn-ı dil-i zārı EE, AE1, H.

(6b) iderken: ider AE1.

42

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlun

1. Sen şāha esīr olma dilüñ cānına minnet
   Eylersin anı almaġa sen yanına minnet

2. Kūy-ı dil-i bī-çāre muḫālif yuvalandı
   Düşdi ḫam-ı zülfüñ yine çevgānına minnet

3. Bu nāle-i pür-sūz u şebān-rūzı ki vardur
   Bülbüllerüñ eyler mi dil-efgānına minnet

4. Peykān-ı ḫadengi hedef-i sīnede ḳalsa
   İtmem nigehüñ pençe-i müjgānına minnet

5. Kūh-ı ġamı seyl-āba virürdi dil-i Pertev
   İtseydi eger dīde-i giryānına minnet

43

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Ruḫuñdan rūzgār ile gider bend-i niḳāb elbet
   Ṭılısm-ı genc-i vaṣluñdan da olur feṭḥ-i bāb elbet

2. Ḥayāt-ı cāvidān ise ġaraż dil-beste-i zülf ol
   Olur zencīr-bend-i pāy 'ömr-i pür-şitāb elbet

3. Dökülsüñ māḫ u mihr-i āsmān dirdüm velī cānā
   Seni tesbīḥe lāzım āftāb u māh-tāb elbet

4. Ḳalem ger olmasa giryān ider mi vaṣfuñı taḥrīr
   Görürmiş şāhid-i āmālini çeşm-i pür-āb elbet

5. 'Āceb mi mūy-ı āteş-dīdeveş olursa pīç-ā-pīç
   Gelür ḫaṭṭ-ı cüdāyī-i ḫüsünden pīç ü tāb elbet

---

42 HP(83b), Ü(84a), P(13a), EE(6a), AE1(7b), H(6b).

(1a) dilüñ: dilin P, AE1.

(2a) dil-i bī-çāre: dilimüz ḫayfā EE, AE1, H.

(3) Ü nüshasında 4. beyitle yer değiştirmiştir.

(5a) dil-i: dili P.

43 HP(84a), Ü(84b), P(13a), EE(6a), AE1(7b), H(6b).

(3a) velī: güher P; gehi AE1.

(5b) ḫaṭṭ-ı: ḫıṭṭa HP, P. / cüdāyi-i ḫüsünden: cüdāyi ḫüsnüñden de P.

6. Görürsin sīne-i dil-dārı Pertev büse-ḫᵛāh ol kim
Sehergehde olur dirler duʿālar müstecāb elbet

44
Be-Lehce-i Türkī-i ʿAcem*

Mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün

1. Yoluñda men belā-kerdānem ey dost
Senüñ öz başuña ḳurbānem ey dost

2. Diyersin baña sen çaḳır çakupsın
Lebüñ bed-mestiyem seḳrānem ey dost

3. Senüñ teg cevri çoḫ yaḫşi yamandan
Vefā-ḫᵛāhem zihī ḥayrānem ey dost

4. Ḫarābāt-ı muġān-ābādi olmam
Ġamuñ maʿmüriyem vīrānem ey dost

5. Seni görgeç gider ṣabr u ḳarārum
Saña aḥvālümi güyānem ey dost

6. Terā üftāde vü efgende-keştem
Saña men Türkçesi şaʿbānem ey dost

7. Muḥibb-i āl u evlād-ı ʿAlīyem
Çü Pertev ġayret-i īrānem ey dost

(6a) görürsen: görürseñ Ü, EE.

44 HP(84a), Ü(85a), P(13b), EE(6b), AE1(8a), H(7a).

*Başlık: Be-Lehce-i Türkī-i Fārısī Ü.

(1a) yoluñda: yolında EE, AE1.

(2a) diyersen: diyerseñ EE.

(3a) yamandan: yamandur Ü.

(6) Bu beyit AE2(48a) da müfret(beyit) olarak geçmektedir. (b) men: ben P, AE1.

(7a) muḥibb-i: maḥabbet Ü.

Ḫarfü 'ş-Şa

45

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ol serv-ḳadde dā'iye-i dest-res 'abeş
   Üftādeye bu ṭūl-ı emel bu heves 'abeş

2. Zühhādı neyle bezm-i meye da'vet eyledüñ
   Nā-ḳābile naṣīḥat u ṣarf-ı nefes 'abeş

3. Mecrūh oldı pençe-i cevrüñde dil yeter
   Mürġ-i şikeste-bāla degül mi ḳafes 'abeş

4. Mest-i müdām-ı raṭl-ı girān-ı maḥabbete
   Bezm-i şarāb u sāḳi vü bīm-i 'ases 'abeş

5. Dünyā-pereste itme perestiş ḫaẕer ḫaẕer
   'Ankā-şikāra ḫāṣılı ṣayd-ı meges 'abeş

6. Erbābına ne rütbe sezā ise esb ü tāc
   Ser-pā bürehnegānede pā-būş u fes 'abeş

7. Ġamdan şikāyet itme eger varsa sūz-ı dil
   Pertev muḥīṭ-i āteş-i 'aşḳ üzre ḫas 'abeş

46

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Nümāyiş-i şeb-i meh-tāba hāledür bā'iş
   Nişāb-ı neş'eye ḫāṭṭ-ı piyāledür bā'iş

2. Müzeyyen it ruḫ-ı alüñ siyāh kākül ile
   Ki zīb-i gülşene sünbülle lāledür bā'iş

---

45 HP(84b), Ü(85b), P(13b), EE(7a), AE1(8a), AE2(5b), H(7b).

(1a) dā'iye-i: dā'iyehu AE1. (b) emel bu: emel EE.

(3b) bāla: bāl P.

(4b) bezm-i: bezm ü EE. / sāḳi vü bīm-i : sāki vü bīm u P; sāḳī-i vü ḫavf AE1.

(5a) pereste: pür-nesne Ü.

(6) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

46 HP(85a), Ü85b), P(14a), EE(7a), AE1(8b), H(7b).

(1a) nümāyiş-i: leṭāfet-i EE, AE1, H. (b) neş'eye: neşveye P, AE1.

(2a) siyāh: siyāhi AE1. / kākül ile: kāküle EE.

3. O ġonca-i lebe teb-ḫāle virdi zībāyiş
Ṭarāvet-i varaḳ-ı verde jāledür bā'iş

4. Bahā-yı ḳāmeti arturdı şevb-i gün-ā-gün
Revāc-baḫşa-i dükkāna kāledür bā'iş

5. Ḳafes-nişīn-i ġam olmaġla mürġ-i dil Pertev
Hemīşe eyledügi āh u nāledür bā'iş

47

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Firāḳ-ı verd-i ruḫuñ āh u zāruma bā'iş
Kesād-ı neş'e-i la'lüñ ḫumāruma bā'iş

2. Kenār-ı şīşe-i dil müy-ı ḫaṭṭuñ olmaz mı
Olursa seng-i 'adüv inkisāruma bā'iş

3. Ḫaṭuñda oldıġıdur ol siyāh-ḫāl-i nihān
Siyeh sitāregi vü baḫt-ı tāruma bā'iş

4. Olur mı nāḫun-i tedbīrkār ger bilemem
Güşād-ı 'uḳde-i düşvār kāruma bā'iş

5. Bir āteşīn-ruḫuñ 'aşḳı oldı ey Pertev
Ḥarāret-i dil-i āteş-niṣāruma bā'iş

(3b) varaḳ-ı: varaḳa Ü. / verde: derde P.

(4a) bahā-yı ḳāmeti arturdı: ḳumāş-ı ḥüsni füzūn itdi EE, AE1, H.

(5a) olmaġla: olmaġa HP, Ü, EE, AE1, H. / dil: -HP.

47 HP(85a), P(14a), EE(7a), AE1(8b), H(7b).

(1a) verd-i: derd-i P, EE.

(3b) sitāregi vü: sitāregi-i P, AE1.

Ḥarfu 'l-Cim

48

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Te'şīr-i āhum itmez o gül-ruḫ şümār hīç
   Sāmān-ı gülsitānı ider rūzgār hīç

2. Ḥükm-i sevābit-i felegi añdurur firāḳ
   Vaḳt-ı viṣāle geçmede yoḳdur ḳarār hīç

3. Ṣordum ḫafīce rāz-ı dehānın niyāz idüp
   Didi hezār nāz ile ol şīvekār hīç

4. Olmaz güşāde mişḳal-ı şevḳ u sürūr ile
   Āyīne-i dilümdeki jeng u ġubār hīç

5. Yaḳdı o ḫāl ḫırmen-i ṣabr u sükūnumı
   Pertev idermiş 'ālemi keh ber-şerār hīç

49

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ursa nesīm-i āh ile ḫaṭṭ-ı izār mevc
   'Ummān-ı fitne yer yer urur çün bahār mevc

2. Deryā-yı ġamda ḳalmaz esen rūzgār ile
   Ṭūfān-ḫurūş-ı āhum ider tār u mār mevc

3. Mevc-i sihām-ı ġamze vü müjgān degül bedīd
   Ebrū-yı tīġ-ı yārdadur āşkār mevc

4. 'Ummān-ı 'aşḳa nisbet ile ḳaṭredür bihār
   Kim görse cūş-ı eşküm olur şermsār mevc

---

48 HP(85a), Ü(86a), P(14a), EE(7a), AE1(8b), H(7b).

(1a) āhum: āh P; āh-ı EE, AE1. (b) gülistānı: gülistān EE.

(2b) viṣāle:viṣāl P.

(4b) dilümdeki: dilümde bu P; dilümde AE1.

(5a) sükūnumı: sükūnumuz Ü.

49 HP(85b), Ü(86a), P(14b), EE(7a), AE1(9a), AE2(6a), H(8a).

(1b) 'ummān-ı: 'ummāl-ı Ü. / yer yer: bir yer AE1.

(3a) sihām-ı: sihām u AE1.

5. Pertev şināverān-ı muḫīt-i felākete
Urur hemīşe ḥādiṣe-i rūzgār mevc

Ḥarfü'l Ḥā'

50

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Nā'il-i maṭlab ider sāliki bī-şek tesbīḥ
Yāri tesḫīr içün ey ṣūfī hemān çek tesbīḥ

2. Tevsen-i himmeti mey-ḫānede eylerdi ḫırām
Olmasa şeyḫ-i riyā-pīşeye köstek tesbīḥ

3. Rāyiḥā-baḫş-ı meşām olsa da sübḥāna'llah
Bir midür ḫāl-i muʿanberle ḳalembek tesbīḥ

4. İllere zülf-i girih-gīrini çoḳ oḫşatmış
Ki siyeh-reng ü mücellā olur işlek tesbīḥ

5. Ḳaṭre-i ḫūn-ı sirişküm döneli mercāna
Yār ile ḳullanuruz şimdi bir örnek tesbīḥ

6. Vāṣıl itsün de bizi kāmumıza tek Pertev
Destimüzden n'ola olmazsa da münfek tesbīḥ

51

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Rindāne gelür güşe-i mey-ḫāne müferriḥ
Çün ḳaṣr-ı feraḥ-güster-i şāhāne müferriḥ

(5b) urur: ur EE.

50 HP(85b), Ü(86a), P(14b), EE(7b), AE1(9a), H(8a).

(1a) ider: iden Ü, EE, H. / sāliki: sā'ili P, AE1.

(5b) ḳullanıruz: ḳullanur Ü, AE1. / bir: -AE.

51 HP(85b), Ü(86b), P(14b), EE(7b), AE1(9a), AE2(6a), H(8a).

(1a) rindāne: sekrāne AE2. (b) Çün ḳaṣr-ı feraḫgüster-i şāhāne: Zühhād riyā-pīşeye āyā ne P, EE, AE1, AE2, H.

2. Rāḫuñ feraḫ-efzālığını eylemiş inkār
Sūfī-i riyā-meşrebe āyā ne müferriḥ

3. Bir ţamla mül-i sürḫdür ammā dehen-i teng
Leb-rīz-i mey-i nāb çü peymāne müferriḥ

4. Güllerle olur zīneti eyyām-ı bahāruñ
Dil-berler ile ʿīdde kül-ḫāne müferriḥ

5. Pek neş'e-fezā ţıfl-ı dile bāzī-i raḳḳās
Envāʿ-ı lūʿab gerçi ki ţıflāne müferriḥ

6. Şormış dehen-i dil-bere Pertev ḫaber almış
Meyden ne müferriḥ leb-i cānāna müferriḥ

Ḥarfu'l-Ḫā'

52

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ejdehā vü ḳahramān-ferdür o zülf ü çeşm ü ruḫ
Şūriş u efsūn-perverdür o zülf ü çeşm ü ruḫ

2. Zaḫm urup sihr eyleyüp yaram şerer-pāş eyledi
Efʿi vü cādū vü ejderdür o zülf ü çeşm ü ruḫ

3. Oldılar mihmān-ı ḳaşr-ı bāġ-ı dil çoḳdan beri
Üç perīşān ḫasta dil-berdür o zülf ü çeşm ü ruḫ

---

(2) P nüshasında 5. beyittir. -EE, -AE1, -AE2, -H.

(3) P ve EE nüshalarında 2. beyittir.

(3b) nāb: nāba EE.

(4) P, EE ve AE1 nüshalarında 3. beyittir. (a) güllerle: göñüllerle EE. (b) dilberler: dilirler AE1.

(5) P, EE ve AE1 nüshalarında 4, AE2 nüshasında 3. beyittir. (a) neş'e-fezā: neş'e virdi EE, AE1, H.

(6b) cānāna: cānān Ü.

52 HP(86a), Ü(86b), P(15a), EE(7b), AE1(9b), AE2(6b), H(8a).

(1a) zülf ü çeşm ü: zülf-i çeşm-i EE. (b) zülf ü çeşm ü: zülf-i çeşm-i EE.

(2) Bu beyit AE2(48a)'da müfret(beyit) olarak geçmektedir. (b) ejderdür: āzerdür HP. / zülf ü çeşm ü: zülf-i çeşm-i EE.

(3a) beri: berü P. (b) zülf ü çeşm ü: zülf-i çeşm-i EE.

4. Cennet olsa iltifāt itmem cihān zīrā baña
Sünbül ü nergis gül-i terdür o zülf ü çeşm ü ruḫ

5. Ḥayret-efzādur dile āmīzişi Pertev hele
ʿAḳreb u āfet semenderdür o zülf ü çeşm ü ruḫ

53
Mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün

1. Ruḫuñ vaṣfuñda bir söz mi ḳamer ruḫ
Nedür meh āftāb-ı tābver ruḫ

2. Olur sīr-āb gird-āb-ı sirişküm
Olur āteş-feşān ol verd-i ter ruḫ

3. Olursa böyle olsun işte ruḫsār
Degül şāyeste-i neẕẕāre her ruḫ

4. Çemenzār içre nesrīn zāra beñzer
Siyeh-kāküller içre cilveger ruḫ

5. Gelür Pertev ḫaṭ-ı ruḫsār-ı fi'l-ḥāl
Cemālī māt ider hem ṭarḥ ider ruḫ

54
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Şīve vü reftārda bī-miṣl ü hem-tādur o şūḫ
Ḥāṣılı ser tā-be-pā nāz u sitiġnādur o şūḫ

2. Dīdeden dīdārı ġā'ib sāyesi serden cüdā
Ṣanasın ẓıll-ı hümā vü cism-i ʿanḳādur o şūḫ

(4b) zülf ü çeşm ü: zülf-i çeşm-i EE.

(5a) dile: derd ile AE1. (b) aḳreb: maġrib P. / semenderdür: semenddür HP. / zülf ü çeşm ü: zülf-i çeşm-i EE.

53 P(15b), EE(7b), AE1(9b), H(8b).

(1a) vasfuñda: vasfında EE. (b) āftāb-ı: āftābe EE.

(2a) Olur sīr-āb girdāb-ı: olup serd-āb germ-āb-ı EE, AE1.

54 HP(86a), Ü(87a), P(15a), EE(8a), AE1(9b), AE2(6a), H(8b).

3. Zeyn ider şāʿirlerüñ beytin ḫayāl-i ʿişvesi
Güyiyā şeh-bend-i mażmūn u maʿnādur o şūḫ

4. Kārı ʿāşıḳ-küşlik olmışken ʿacebdür kim yine
Mürdeler iḥyā iden nuṭḳı Mesīḥādur o şūḫ

5. ʿĀşıḳ-ı efsürde-dil vaṣl ile bulur tāze cān
Güyiyā maḫmūre Pertev keyf-i ṣahbādur o şūḫ

55
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Pālūde midür cism-i laṭīfüñ senüñ ey şūḫ
Dir dir ditirer kim ṭoḳunursa tenüñ ey şūḫ

2. Nūr-ı Şeb-i Ḳadr indi ṣanur sīneñe herkes
Perçem arasından göricek gerdenüñ ey şūḫ

3. Ḳarşu yaḳalarda seni bir kez yaḳalarsam
Yırtılsa yaḳam elde ḳalur dāmenüñ ey şūḫ

4. Çekdüñ yetişür furtuna-i bād-bürūtı
İndirmemisin şuya biraz yelkenüñ ey şūḫ

5. Āġūş-ı ḫayāl-i dil-i Pertev gibi ʿüryān
Almaz mı seni ḳoynına pīrāhenüñ ey şūḫ

(3a) şāʿirlerüñ: ehli dilüñ EE, AE1, H. / ʿişvesi: şivesi Ü. / Ehli ṭabʿa māye-baḫşā virür ona ʿişvesi AE2. (b) şeh-bend-i: bendergeh-i Ü, P, EE, AE2, H

(4a) bu ʿacibdür öldürürken ʿāşıḳ-ı zārın yine P, EE, AE2; bu ʿacibdür ol dirken ʿāşıḳ-ı zārın yine AE1, H. (b) iden: ider HP.

55 HP(86b), Ü(87a), P(15a), EE(8a), AE1(9b), H(8b).

(1b) dir dir: tir tir P. / kim ṭoḳunursa: degsem elümle P, EE, AE1, H.

(2a) indi: itdi H. (b) arasından: arasında P,AE1.

Ḥarfu'd-Dāl

56

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ol ki cānlar almaġa 'uşşāḳı iḥyā ḳoymış ad
   İki ḫūnī şāh-bāza çeşm-i güyā ḳoymış ad

2. Rūḥı ser-gerdān-ı vādī-i cünün olmış gezer
   Kākül-i şeb-günuña Mecnūn u Leylā ḳoymış ad

3. Heft dūzaḫ bir şererdür nār-ı 'aşḳumdan diyen
   Rūz-ı ḥaşre ḳadd-i bālā-yı dil-ārā ḳoymış ad

4. Bir sitem-ḫūdan vefā ümmīd ider bī-çāre dil
   Kim fedā-yı 'āşıḳa nāz u sitiġnā ḳoymış ad

5. Bilmeyen zībālıġuñ añmalı merhūn ḫaṭṭuña
   Nefy-i ḫüsnüñ emri bālāsında ṭuġrā ḳoymış ād

6. Bana bir ḥālet virür kim bāde-i la'l-i lebüñ
   Mestler ol ḥāle ḥālā keyf-i şahbā ḳoymış ād

7. Şimdi bir ẓālim esīr itmiş işitdüm Pertevi
   Çāker-i bī-dest ü pā maḥv-ı ser-ā-pā ḳoymış ād

57

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Döner öz āteş ile bir fenerdür ḫalḳa-i tevḥīd
   Ya çarḫ-ı tīz-devr-i pür-şererdür ḫalḳa-i tevḥīd

---

56 HP(86b), Ü(87b), P(15b), EE(8b), AE1(10a), AE2(6b), H(9a).

(1a) ki: -Ü.

(2b) Mecnūn u: Mecnūn-ı HP, P, AE1.

(3) -HP.

(4) -HP, -EE, -AE1, -H. / Ü ve AE2 nüshalarında 5. beyitle yer değişmiştir.

(6) -AE1, -AE2. (a) kim: ki P.

(7a) Pertevi: Perteve Ü. / itmiş işitdüm: itmiş de gördüm P, EE, AE1, AE2, H. (b) bī-dest: bā-dest EE, H.

57 P(15b), EE(8a), AE1(10a), AE2(6b), H(8b).

(1b) pür-: -EE, -H.

2. Dönenler ḥalḳa-i bīrūndur ḳalmaz bu dergehde
Der-i Mevlāya çün miftāḥ-ı zerdür ḥalḳa-i tevḥīd

3. Cihānda destine her kimsenüñ geçmez nedür çāre
ʿAceb bir sübḥa-i lüʾlüʾ-yi terdür ḥalḳa-i tevḥīd

4. Anuñ vābeste-i devrānıdur eflāk-ı ser-gerdān
Miyān-ı ʿarş-ı kürsīde kemerdür ḥalḳa-i tevḥīd

5. Menāzil ḳaṭʿ ider devrān iderken ʿāşıḳān Pertev
Belī ser-geştegāna rāh-berdür ḥalḳa-i tevḥīd

58

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Muḥāldür yine ḳurbet görünse sūy-ı ümīd
Serāb-ı bādiyedür şanki āb-cū-yı ümīd

2. Şikāf-ı dāmen-i ṣabr irdi tā girībāna
Yetişmedi o kühen cāmeye refū-yı ümīd

3. Ter idemez leb-i maḥrūr-ı nā-murādı yine
Pür olsa āb-ı murād ile ger sebū-yı ümīd

4. Şināverān-ı heves itse ʿālem-i āba
Kenār-ı ġamda olur ser-zede kedū-yı ümīd

5. Muḳadder ise ḥuṣūl-i merām olur Pertev
Gel itme bīhüde rīzān āb-ı rūy-ı ümīd

(4a) eflāk-ı: eflāke EE, H. (b) ʿarş-ı: ʿarş u EE, H.

58 HP(87a), Ü(87b), P(15b), EE(8a), AE1(10a), H(9a).

(1) P, EE ve H nüshalarında mısraların yeri degismiştir. (b) serāb-ı: şarāb-ı EE, H.

(2b) yetişmedi: yetişme Ü.

(3a) maḥrūr-ı: māḥmūr-ı Ü.

(4a) şināverān-ı:şināverāne Ü. / āba: sīr-āb P.

(5a) merām: murād P.

59

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. İderken bülbülān ḫār-ı gül-i bī-dāddan feryād
Olur 'aksiyle ḫāṣıl kūh da feryāddan feryād

2. Ne firḳatden olur maḥzūn ne vuṣlatdan olur şādān
Çü bülbül bu dil-i nā-şād-ı māder-zāddan feryād

3. Ne var bu āh-ı serdüm ṭāḳ-ı çarḫı ḳılsa nālende
Leb-i bām eylemez mi faṣl-ı deyde bāddan feryād

4. Ne ḫūnī ġamze-i cellād-ı bī-dādından itdüm āh
Ne ol bī-merḥamet ẓālim sitem-mu'tāddan feryāḍ

5. Ne ḫikmetdür bu kim yek-laḫt iken söyletseñ eylerler
Veledler vālidinden vālidi evlāddan feryād

6. Ziyānkārī-i eṭfāl eylemişken h'āceyi bī-zār
İder eṭfāl-ı mekteb sīli-i üstāddan feryād

7. Bu şeş dergāh-ı ġamda üstüḫ'ān olsañ da rāḥat yoḳ
Çü Pertev zār iken zār itmede nerrāddan feryād

Ḥarfü-ẕ'Ẕel

60

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Büse-i şīrīn-dehen būs-ı ruḫ-ı terden leẕīẕ
Gerdeni ammā meẕāḳ-ı cāna her yerden leẕīẕ

2. Oldı leẕẕet-yābı şekker-baḫşı la'l-i leb ne var
Tīġ-ı düşnāmuñ gelürse ḳand-ı ḫançerden leẕīẕ

---

59 HP(87a).

60 HP(88a), Ü(88b), P(16b), EE(9a), AE1(11a), AE2(7b), H(9b).

(1b) gerdeni ammā: leblerin emmek EE, AE1, H; leblerüñ emmek AE2.

(2a) Leẕẕet aldı şeker-i la'lüñ ile n'ola dile P. / Oldığından sīr-āb-ı çeşme-i āb-ı ḥayāt AE2. / şekker: sükker AE1. / ne var: -Ü. (b) düşnāmuñ: düşnām-ı AE2. / gelürse: olursa P, EE, AE1, H; zebānuñ AE2. / ḳand-ı: zaḫm-ı AE2.

3. İdemem tercīḥ būs-ı gerdeni būs-ı lebe
Rāḥatü'l-ḥulḳūm olur mı gül-be-şekerden leẕīẕ

4. Dāġ yaḳdı cāna bir merhem tırāş-ı zaḫm-ı dil
Yana yana aġlarum ḳan eski demlerden leẕīẕ

5. Vaṣla dā'ir bir şekercik çignemişsin Perteve
Va'd-ı vuṣlat aña der-āġūş-ı pisterden leẕīẕ

61
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Olmaz dehen-i yāremüz emden müteleẕẕiẕ
Eksek daḫi sükker
Zaḫm-ı dilimüz tīġ-i sitemden müteleẕẕiẕ
Çün ḫançer-i şekker

2. Şīrīn-mezāḳ ehl-i naẓar sāde nigehle
Mānende-i mir'āt
Erbāb-ı şikem zevḳ-ı ni'amdan müteleẕẕiẕ
Çün gāv-ı 'alef-ḫ̆ar

3. 'Ummān-ı ġam-ı 'aşḳa ṭalup gitmede gönlüm
Zevraḳçe miṣāli
Māhi gibi telḫ-ābe-i yemden müteleẕẕiẕ
Çün merd-i şināver

4. Ḫarfin dile almaz idi hīç şevḳ ü sürūruñ
'Ömründe ḫulāṣa
Şol dil ki ola leẕẕet-i ġamdan müteleẕẕiẕ
Zevḳı görüp ürker

(3a) İdemem tercīḫ būs-ı gerdeni: Būse-i gerdāni tercīḥ idemem Ü, P, EE, AE2, H; Būse-i gerdāna tercīḥ idemem AE1. (b) ḥulḳum: ḥulūm P.

(4a) Dāġıma oldı nemek-pāş-ı teselli ġamzeler AE2. / tırāş-ı zaḫm-ı dil: tırāş zaḫm-ı dile P. (b) yana yana aġlarum ḳān: tāze tāze ḫūn-çegāndur AE2. / eski: eşki EE.

(5b) aña der: -AE1.

61 HP(88a), Ü(88b), P(17a), EE(9a), AE1(11a), AE2(7b), H(10a).

(1b) dilimüz: dilime AE2. / çün: ḫūn EE.

(3a) 'ummān-ı: 'ummān-nedān Ü. / miṣāli: miṣāl EE. (b) çün merd-i şināver: ger esse de şarşar EE, AE1, AE2, H.

(4a) hīç: -Ü, -AE2. (b) görüp: añsa Ü.

5. Ben Perteve terk eyle gel aḳlāmı dimezdüm
Bārī şu ḳadarca
Olsa leb-i küttāb ḳalemden müteleẕẕiẕ
Çün ney-i şekerter

Ḥarfu'r-Rā'

62

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Bu 'ālem içre kişi şādmān olur da n'olur
Se rūze devlet ile kām-rān olur da n'olur

2. Kenāre-gīr-i ferāġat-güzīne 'anḳāveş
Firāz-ı kāle-i Ḳāf-āşiyān olur da n'olur

3. Netīcesin bilürüm kim girān-serī-i ḫumār
Serümde neş'e-i raṭl-ı girān olur da n'olur

4. Cefā-keşāndur olanlar ḥaḳīḳate vāṣıl
Güzeller 'āşıḳına mihrbān olur da n'olur

5. Derūnda cān gibi esrār-ı 'aşḳı gizleyegör
Lisān-ı ḫalḳa düşer dāstān olur da n'olur

6. Bu ḫāke egmedi ol serv-i ser-keşi āhum
O güne bād-ı muḫālif-vezān olur da n'olur

7. Zamān-ı evvel-i ḥüsnüñde görmedüñ luṭfın
Ẓuhūr-ı ḫaṭla āḫir zamān olur da n'olur

8. Fütādegānına ḫubān ki dest-gīr olmaz
Ġamıyla dil o ḳadar nā-tüvān olur da n'olur

9. Ḳabūl-ı merhem-i behbūd eylemez Pertev
Kühen bu zaḫm-ı nihānum 'ayān olur da n'olur

(5a) gel: sen Ü.

62 HP(88b), Ü(89a), P(17a), EE(9a), AE1(11b), H(10a).

(1b) rūze: rūz-ı P.

(2) -Ü, -EE. (a) vü: -AE1. / 'anḳāveş: çün 'anḳā EE, AE1, H.

(3,4,5,8) -EE , -AE1, -H.

(6) EE, AE1 ve H nüshalarında 4. beyittir.

(7) evvel-i: evvelde Ü./ AE1 ve H nüshalarında 3. beyittir.

(8a) olmaz: olamaz P.

63
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ġamze kim siḥr-i füsūn teʾşīre bir ṣūret virür
Çeşm-i seḥḥāruñ dili tesḫīre bir ṣūret virür

2. Kāsesin Mecnūnuñ Leylī gibi itmez şikest
Ṣūret-i ikrāmda tekdīre bir ṣūret virür

3. Ḫāne-i ḳalbüm ider evvel ḫarāb-ender-ḫarāb
Ṣoñra baʿżen luṭf idüp taʿmīre bir ṣūret virür

4. Bī-sütūna şīr-rīzān ṣūret-i Şīrīn idi
Ḥāliyā ʿaks ile cūy-ı şīre bir ṣūret virür

5. Dīde-i efsūn-nigāhuñ kilk-i Bihzād-ı ḫayāl
Levḥ-i dilde ʿaynını taṣvīre bir ṣūret virür

6. Ḫaṭ muḥāḳ itmiş iken iʿcāz-ı Mūsā heftede
Māh-rūyuñ bedr idüp tenvīre bir ṣūret virür

7. Şerm idüp ḫūy-gerde olmış şanma ol gül-ġoncayı
Māʾ-i verdī ṣanʿat-ı taḳṭīre bir ṣūret virür

8. Bu hevā-yı ʿāşḳ ider faṣl-ı ḫazānı nev-bahār
Nev-civānlar cünbişinde pīre bir ṣūret virür

9. Evvelā ṭarz-ı zemīnin ṭarḥ idüp levḥ-i dile
Ṭabʿ-ı Pertev baʿdehu tanẓīre bir ṣūret virür

64
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḥāl-ı ʿāşḳa kendin ol meh gerçi maḥrem gösterür
Raḥmı ammā ʿāşıḳa ġāyet ile kem gösterür

---

63 HP(89a), Ü(89a), P(18b).

(1b) dili: velī Ü.

(3b) luṭf idüp: luṭfumla P.

(8b) nev-: bu Ü.

64 HP(89a), Ü(89b), P(17b), EE(9b), AE1(11b), H(10b).

2. Zaḫm ururken ṭīġ-ı ser-tīz-i nigāhı gönlüme
Ẓālimüñ sīmīn-beri kāfūrı merhem gösterür

3. Görmedüm ben öyle bir ṭannāz-meşreb āh āh
İsteseñ būs-ı femin yoḳ der lebin hem gösterür

4. Tāzelerken nāz ile ol beççe-i muġ servete
Zīr-i fesden misk-i Rūmī gibi perçem gösterür

5. Çözdigi eṣnā muḳaddem şālını belden o şūḫ
Ṭarf-ı nāfın sīne-i şāfından aḳdem gösterür

6. Açsa ger cism-i laṭīfin ol perī hammāmda
Ṣan teşhīş eyleyüp nür-ı mücessem gösterür

7. Vāḳıf oldum Pertev-i nā-kām-ı zāruñ ḥāline
Ḥüznin iẓhār eylemez kendüyi ḫurrem gösterür

65

Mefʿūlü fāʿīlātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Nā-gāh bezm-i ülfete kim ol melek gelür
Ḥūr u perī mi ādeme bi'llāhi şek gelür

2. Rü'yāda gördügüm gelicek yāda ol mehi
Aʿżām süst olup lebüme esnemek gelür

3. Sāḳī n'idem ki itse ferāmūş nevbetüm
Fikre ʿaṭā-yı nā-be-sezā-yı felek gelür

4. Kāfir nedür bu neşʿe-i ẕātı lebüñde kim
Laʿlüñ yanında bāde ḳatı bī-nemek gelür

5. İncāz-ı vaʿd-ı vaşlına eylerken iʿtimād
Evvel ẓamīr-i Perteve itdügi dek gelür

(2a) gönlüme: dillere HP, EE, AE1, H.

(4b) mişk-i: müşg-i P.

(6) -HP, -Ü. (a) laṭīfüñ: laṭīfin AE1, H.

65 HP(89b), Ü(89b), P(17b), EE(9b), AE1(11b), H(10a).

(2) Ü nüshasında 4. beyittir. (b) olup: Olur P, EE, AE1.

(3) Ü nüshasında 2. beyittir. (b) fikre: fikri P.

(4) Ü nüshasında 3. beyittir.

(5b) Perteve: Pertev P.

66

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Tā gelür giryem görüp ṭāḳ üzre giryān ṭırmaşur
   Ḫaddüñi gül görse ammā serve ḫandān ṭırmaşur

2. Leblerüñden bir şifā-yı ṣadr olur söz almaġa
   Nerdübān-ı üstüḫ̆ān-ı sīneden cān ṭırmaşur

3. Geh ser-i zülfi ne var ḳılsa perīşān-dil evin
   Āşiyān-ı mürġ içün naḫl üzre mārān ṭırmaşur

4. Sīne-i kāfūr-gūn-ı yāri seyrān itmege
   Yāsemen dīvāra hem çün ʿaşḳ-ı pīçān ṭırmaşur

5. Gökde mümkin Pertevā ol māhı görmek diseler
   ʿAnkebūtāsā nigāhum āsmāne ṭırmaşur

67

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ne işler kesdigin ol ġamzenüñ dil-gīr olandan ṣor
   Nice bend itdügin zülfünde der-zencīr olandan ṣor

2. Tevekkül ʿālemi bī-ḫavf u ḫ̆āhiş özge ʿālemdür
   Felekde anı her emrinde bī-tedbīr olandan ṣor

3. Ne bilsün ḳıymet-i nev-res-civānı bü'l-heves bī-derd
   Ṭarīk-i derd-i ʿāşḳ içre anı sen pīr olandan ṣor

4. Niçün kem-ḥarf olur ser-mest-i ʿaşḳ-ı ḫātem-i laʿlüñ
   Lisānı meclis-i ʿişretde der-zencīr olandan ṣor

---

66 HP(89b), EE(9b), AE1(12a), H(10b).

(1b) gül: -AE1.

(2a) ṣadr: ṣad H.

(3a) ne var: n'ola AE1.

(4a) yāri: bāri AE1. (b) yāsemen: yāsemīn H

(5b) āsmāne: çarḫa her ān AE1.

67 HP(89b), P(17b), EE(10a), AE1(12a), H(10b).

(4) Bu beyit AE2(48a)da müfret(beyit) olarak geçmektedir. (b) zencīr: zih-gīr P, AE1, AE2, H.

5. Urulmaḳ bir kemān-ebrūya Pertev zevḳdur ġāyet
Anı leẕẕet-çeş-i zaḫm-ı nigāh-ı tīr olandan şor

68
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Reh-i 'aşḳında ẓann itmeñ ki giryān olduġum ister
Ne ġayret-keşdür ol mümtāz-ı aḳrān olduġum ister

2. Degüldür zevḳ-yāb ol tīr-i müjgān degmeden cāna
Benüm leẕẕet-şināş-ı zaḫm-ı peykān olduġum ister

3. Bilür kim ḫūn-ı dildür tüşesi her dem bu ġam-ḫ ̌āruñ
Ziyāfet-ḫāne-i derdinde mihmān olduġum ister

4. Ne çāre vuṣlat-ı pervāne yanmaġla olur ḥāṣıl
Anuñçün āteş-i 'aşḳ ile sūzān olduġum ister

5. Şeb-i deycūr-ı hicrāndan o meh ṭuymış ki efġānum
Çerāġ-ı dāġ ile Pertev fürūzān olduġum ister

69
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Ġam-ı cānāndan aḥbāb-ı dil-i vīrānımuz vardur
Bizüm de ḥālimüzce yārimüz yārānımuz vardur

2. Ḫayāl-i ḳāmet-i bālā-nihālāna olaldan cāy
Kenār-ı cūy-bār-ı dilde naḫlistānımuz vardur

3. Atı oynāġı bir yerdür efendim şeh-süvārānuñ
Ḳarīb-i ḫānemüzde bir büyük meydānımuz vardur

---

(5) Bu beyit AE2(48a)da müfret(beyit) olarak geçmektedir.

68 HP(90a), Ü(90a), P(18a), EE(10a), AE1(12a), H(10b).

(1a) 'aşḳında: 'aşkuñda P.

(3a) ḫūn-ı: ḫavf-ı EE, AE1.

(4a) yanmaġla olur ḥāṣıl: yanmaġıla ḥāṣıldur HP.

(5a) ṭuymış: duymış P,AE1. / efġānum: feryādum Ü, EE, AE1, H.

69 HP(90a), Ü(90a), P(18a), EE(10b), AE1(12b), H(11a).

(2a) Olaldan cāy ḫayāl-i ḳāmet-i bālā-nihālāna EE, AE1, H. / cāy: cār P.

4. Daḫi bir beyti cānā olmamış ẓannum bu manẓūruñ
Senüñ vaṣfuñda on beş cüz ḳadar dīvānımuz vardur

5. Dökerse dīde bir yaş dilde biñ gevher olur peydā
Bizüm bārān-ı eşke mevsim-i nisānımuz vardur

6. Buyur gāhīce şāhum ḫāne-i Pertev diyüp geçme
Bizüm de ḥālimüzce yārimüz yārānımuz vardur

70

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dīde-i pür-nem ile ebr-i bahār ikisi bir
Cūşiş-i giryem ile mevc-i bahār ikisi bir

2. İmtizāc ideli ẓihnümde ḫazān ile bahār
Nevḥa-i mātem ile ṣavt-ı hezār ikisi bir

3. Ṣoñı ya dūzaḫ-ı yeʾs ü ya behişt-i ümmīd
Rūzgār-ı ġam ile rūz-ı şümār ikisi bir

4. Ḳulḳulından ki ṣurāḥīnüñ olur derd-i serüm
ʿAyş-ı cām-ı Cem ile renc-i ḫumār ikisi bir

5. Zor ile pençe-i taḳdīr burılmaz çünkim
Kuvvet-i Rüstem ile Zāl-ı nizār ikisi bir

6. Çāresi rīş-i dilüñ nīş-i dil-āzār olıcaḳ
Yāraya merhem ile nişter-i ḫār ikisi bir

7. Zār-ı ʿāşıḳdur iden çeşmini ter maʿşūḳuñ
Gül-i pür-şeb-nem ile bülbül-i zār ikisi bir

8. ʿĀḳılāne ḥareketdür diyemem ben kibre
Cünbiş-i sersem ile sāḫte vaḳār ikisi bir

(5a) Dökerse dīde bir yaş: döker bir yaş dīde P, EE, AE1, H.

70 HP(90a), Ü(90b), P(20a), H(82a).

(2b) mātem: ḫātem H.

(3a) yeʾs ü: yeʾs P; yeʾs-i H.

(5) H nüshasında 7. beyittir. (a) burılmaz: bozılmaz Ü, P. (b) zāl: zār P.

(6a) niş: tiş P.

(7) -HP, -Ü, -P.

9. Gelmeden dehre ġaraż kesb-i hünerdür yoḫsa
Bī-hüner ādem ile seng-i mezār ikisi bir

10. Fikr-i kākülle perīşān olalı dil-i Pertev
Zülf-i ḫam-der-ḫam ile pīçiş-i mār ikisi bir

11. Feyż-i Neş'et ile hep rūz-ı Ḫıżırdur günümüz
Ḫıżr-i ferruḫ-dem ile feyż-i bahār ikisi bir

71

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Şūḫlar āşıḳ-ı maḫmūr u harāb isterler
Ne şarāb u ne kebāb u ne rebāb isterler

2. Ne günāh u ne ṣevāb eyleyen erbāb-ı cünūn
Ne 'itāb u ne 'iḳāb u ne 'aẕāb isterler

3. Sīne vü dilde olan dāġa baḳar 'āşıḳlar
Ne ḥisāb u ne kitāb u ne nişāb isterler

4. Zülfüñ aġyār ṭutanlar meh-i ruḫsāruñda
Ne ḥicāb u ne niḳāb u ne seḥāb isterler

5. Pertev 'üryān-ten ü üftāde-i pāyī o şehüñ
Ne ṣiyāb u ne devāb u ne rikāb isterler

72

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Ḫūbān ki ser-ā-pāy beni dīde bulurlar
Her bir nigeh-i dīdemi nā-dīde bulurlar

(9a) hünerdür: hüner Ü. (b) bī-hüner: bā-hüner Ü.

(10a) olalı: ola Ü.

71 HP(90b), P(18a), EE(10a), AE1(12a), H(11a).

(4b) niḳāb: 'iḳāb AE1.

(5a) pāyī: bābı EE. (b) ṣiyāb: ṣebāb P. / devāb u: devāb P.

72 HP(90b), Ü(90b), P(21a), AE1(23b).

Not: AE1 nüshasında (23b)'de der-kenarda yar almaktadır.

2. Pīçişlerini zülfüñ arayup ṭarayanlar
Her ṭārını bir ḫāṭıra-pīçīde bulurlar

3. Ḫarçlıḳ gibi maẓmūnda żarūretleri yoḳdur
Erbāb-ı suḫan her sözi ānīde bulurlar

4. Menzil-res-i kām itmege hem-rāhum olanlar
Pā-yı emelüm rāhda ḫ̔ābīde bulurlar

5. Pāyān-ı şeb-i ġam seḥer-i şevḳdür elbet
Ġam-dīdeleri meslek-i şādīde bulurlar

6. Pertev bulamaz Ḥażret-i Neş'et gibi yoḫsa
Pertev gibi anlar nice şūrīde bulurlar

73

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Çemenler üzre ki berg-i gül-i bahār düşer
Ṣanursın ebr-i semādan zemīne ḳar düşer

2. Bu ḫāke yoḳ mı ki bir būse virmege meylüñ
Zemīne ṭoġrı gülüm ṣāḫ-ı mīve-dār düşer

3. Enīs-i Ḳays-ı dil olmaz mı bir gözi āhū
Bu ṣaydgāh-ı maḥabbetde çoḳ şikār düşer

4. Firāḳ-ı teng-dehān ile teng olup 'ālem
'Adem diyārına 'uşşāḳ-ı zārı dar düşer

5. Göñül çü āyine muġber olur hemān Pertev
N'idem ki çeşmüme 'aks-i ḫaṭ-ı ġubār düşer

---

73 HP(91a), Ü(91a), P(1a).

(1a) bahār: bahāra P. (b) kār: kāra P.

(2b) ṭoġrı: doġru P.

(4a) olup: olur P.

(5b) çeşmüme: çeşmüm Ü.

74

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Ṭu‘m-ı gül-büse kim dehāna deger
   Leẕẕeti tadmaġ cāna deger

2. Baḫşiş-i būs-ı gerden-i sīmīn
   İtdügüñ ṭavr-ı imtināne deger

3. Ya ḳaşuñ Rüstemüñ ḳırar yayın
   Bakışuñ ‘arż-ı Ḳahramāna deger

4. Seni āġūşa almadan cānā
   Ḫançerüñ cān-ı nā-tüvāna deger

5. Bir dürr-i bī-bahānesin şāhum
   Bilemem vaṣluña bahā ne deger

6. Küşte-i ġamzeñi başup geçme
   Dāmenüñ ḳorḳarum ki ḳana deger

7. Bülbülüñ gül içün olan zārı
   Güç ile güş-ı bāġbāna deger

8. Gāhi mıżrāb-ı muṭrib ey Pertev
   Perde-i tār-ı ‘āşıḳāna deger

75

Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Vaḳt-i hicrüñ ġam-ı nihānı ḳalur
   Yaralar oñulur nişānı ḳalur

---

74 HP(91a), Ü(91a), P(18b), EE(9b), AE1(12b), H(11a).

(3a) yaḳışuñ: müjeler P, EE, H; müjdeler AE1. (b) baḳışuñ: yaḳışuñ AE1.

(4b) ḫançerüñ: ḫançerin Ü.

(6a) Küşte-i ġamzeñi: Ḫāne-i çeşmümi P, EE, AE1, H. / geçme: geçerek P, EE, AE1, H. (b) dāmenüñ: dāmenin AE1.

(7) -HP, -Ü.

(8a) Āh-ı mıżrāb-ı ġām gehi Pertev EE, AE1, H. (b) perde-i tār-ı: tār-ı efġān EE, AE1, H.

75 HP(91b), Ü(91b), P(19b).

(1b) yaralar oñulur: Yara oñulsa da P.

2. Dem-i ḍarbı şavuşsa efġānuñ
Sīnede şadme-i fiġānı ḳalur

3. ʿĀşıḳuñ dūd-ı āh-ı germinden
Felegüñ rūy-ı āsmānı ḳalur

4. Geçer evvel zamānı ruḫsāruñ
Fitne-i āḫirü'z-zamānı ḳalur

5. Bellidür dil-sitān ne vaḳt olsa
Mürġ-i ḫüsn uçsa āşiyānı ḳalur

6. Ehl-i cāhuñ süḳūṭ-ı mertebede
Ne enīsi ne yār-ı cānı ḳalur

7. Yoġına varına cihānuñ yuf
Ne gedāsı ne kām-rānı ḳalur

8. Dil-firīb olma Pertevā dehre
Ne bahārı ne ḫod ḫazānı ḳalur

76

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Her būsesi yanında birer imtinānı var
Her vaʿd-ı vaṣlı içre de bir kaç yalanı var

2. Ol ḳaşı yayı egnine giymiş ki bir yelek
Her dügmesinde ḳalʿa-i Māzenderānı var

3. Dirler egerçi başmamış on dördüne yaşı
On beş ḳadar o ẓālimüñ ammā ki ḳanı var

4. Ṣāḥib-ḳırān-ı keyf ile elleşme güçcedür
Naḳş eyler ādemi yere gürz-i girānı var

5. Ol şeh-levend-i dāġ-ı dilüm görse raḥm ider
Bāzūlarında çünki maḥabbet nişānı var

6. Ḳoyverse perçemin dökülür tā miyānına
Hem ṣūfiyāne başda velī ṭaylasānı var

---

76 HP(91b), Ü(91b), P(19a), EE(10a), AE1(13a), H(11b).

(2) -HP, -Ü.

7. İncinme gelse daḫi geç ol ṭıfl-ı nāz eger
Yap yap gelür şitāba ne mücib zamānı var

8. Şüḫāne ṭavr-ı Pertevi şaymam tamāmına
Ḳalbinde n'eyleyem ḫalecān-ı nihānı var

77

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dil-i āvāre ne rehber ü ne hem-rāh bilür
Dergeh-i Ḫażret-i Ḥaḳḳa bir ʿaceb rāh bilür

2. Öyle isnād-ı mecāzī ile şekvā bilmem
Bed u nīk-i felege virmezüm Allah bilür

3. Ḫalḳa-ı bāb-ı tevekkül geçeli dest-i dile
Ne ümīd ü ne meṭālib ü ne dil-ḫ ̌āh bilür

4. Ne ʿaceb ṭurfa cünündur ki cünūnı ʿaşḳuñ
Gāh olur kendisini bilmez olur gāh bilür

5. Ne bilür çekdügin ʿāşıḳlaruñ aġyār ile yār
Orasın nāle-i şeb āh-ı seḥergāh bilür

6. Ne dükenmez reh imiş meslegi ʿaşḳuñ ki göñül
Ömr-i Ḫızrı daḫi ol rāhda kūtāh bilür

7. Çözülen müy-miyān ḳayd-ı mecāzīsinden
Nefy ü iṯbāt-ı dehen sözlerin efvāh bilür

8. Vādi-i ʿaşḳ-ı İlāhīde olan mūr-ı żaʿīf
Deşt ü hāmūndaki arslanları rūbāh bilür

(7b) ne mücib: ḫācet P; ne ḫācet EE, AE1, H.

77 HP(92a), Ü(92a), P(20b).

(2a) bilmem: itmem P. (b) bed u nīk-i: bed nevini P. / virmezüm: virmez Ü.

(3b) ümīd-ü: ümīd P.

(4a) cünndur: civandur P.

(5a) çekdigin: çekdigüñ P.

(6b) Ömr-i Ḫızrı: Ömri Ḫızr P.

(7b) sözlerin evfāh: ol rāhda günāh Ü.

9. Ne bilür daġdaġa-i mātı piyāde Pertev
Bilme şānından eger olsa anı şāh bilür

10. Ḥadd-ı fehmi ḳadar āgāh olan ehl-i ḥāle
Ḥażret-i Neşʿet Üstādı dil-āgāh bilür

11. ʿAbd-ı nāçīzi hele maḳdemine yüz süreli
Dār-ı feyż-i keremin bir ulu dergāh bilür

78

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Bülbül gibi dil derd-i dilin zār ile söyler
Elfāẓa ne minnet
Añlatmak içün ol güle tekrār ile söyler
Virmez aña zaḥmet

2. Tenhāda o büt söylemez aṣlā baña bir ḥarf
Çün ṣüret-i dīvār
Hem-meclis olursaḳ eger aġyār ile söyler
Ḫā'indür o ġāyet

3. Daʿvātüm olur vāṣıl-ı dergāh-ı icābet
Yoḳ ẕerrece şübhem
Zīrā dil anı nāle-i esḥār ile söyler
Maḳbūl olur elbet

4. Mecrūḥ-ı dil-fiġārına ol ġamze-i gūyā
Mānende-i cellād
Söylerse yine ḫançer-i āzār ile söyler
Tatyībe ne ḥācet

5. Bir nüktecik itmek dilese Pertev o şūḫa
Pinhān ola dirse
Eşʿār arasında anı işʿār ile söyler
Bā-remz ü ẕerāfet

---

78 HP(92a), Ü(92b), P(19a), EE(10b), AE1(13a), H(11b).

(2b) meclis: cālis EE.

(3) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 2. beyittir.

(4a) dil-fiġārına: dil-efkārına AE1.

79

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Bakışum saña ġarībāne degüldür de nedür
İltifātuñ baña şāhāne degüldür de nedür

2. Söyleden sensin efendim beni ammā seni de
Söyleden bir iki peymāne degüldür de nedür

3. Şubḥa dek gezmede başlu başuna bī-pervā
O mehüñ ṭavrı levendāne degüldür de nedür

4. Ḳıṭʿada ḥüsn ü bahāda yoḳ anuñ hem-tāsı
Ṣadef-i kevnde bir dāne degüldür de nedür

5. Nā-be-hengām bizi böyle başup geçmekden
Niyyetüñ bezm-i ḥarīfāne degüldür de nedür

6. Mest olur naġme-i mestāne urur ʿāşıḳlar
Saʿdiler tekyesi meyhāne degüldür de nedür

7. Meclisinde oturan kimseye uyḳu getürür
Vāʿiẓüñ sözleri efsāne degüldür de nedür

8. Her birinüñ urulur ḫançer ebrūlarına
Pertev-i dil-şöde dīvāne degüldür de nedür

80

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Nigehüñ siḥr ü füsūn itmede cādū gibidür
Çeşm-i mestüñ daḫi ʿaynı ile āhū gibidür

---

79 HP(92b), Ü(92b), P(19b), EE(10b), AE1(13a), H(11b).

(1) P, EE, AE1 ve H nüshalarında mısraların yeri değişmiştir.

(3) P, AE1 ve H nüshalarında 4. beyittir.

(4) P, AE1 ve H nüshalarında 5. beyittir.

(5) -Ü. / P ve AE1 nüshalarında 3. beyittir.

(6) -HP / nāġme-i: naʿra-i Ü.

(8b) dīvāne: dīvā P.

80 HP(92b), Ü(92b), P(20a), EE(11a), AE1(13b), AE2(8a), H(12a).

2. Kākülüñ müşg ü ruḫuñ ʿıṭr u ḫūyuñ būy-ı gül-āb
Bedenüñ hāşılı ḫoş-bū ile tenzū gibidür

3. Nāẓır-ı bāġ-ı cinān-ı ruḫuñ oldı dīdem
Revzen-i ḫāne-i dil cennete ḳarşu gibidür

4. Muʿteberdür anuñ ʿindinde raḳīb-i bed-ḫˇāh
ʿĀşıḳ-ı şādıḳ-ı cān-dādesi şuçlu gibidür

5. Pertev-i dil-şöde bir serv-i ḫırāmān görüp
Dimiş oldum beni üftāde iden şu gibidür

81
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḳaçan ol şūh açup āġūş-ı girībān görinür
Sīnesi dīdeme çün Pertevā yaman görinür

2. Gencveş itse daḫi cāy-ı nihānın pinhān
O perī ādeme germ-ābede ʿüryān görinür

3. Uyusam vaşluñı ḫulyā vü ḫayāl eyleyerek
Fikr-i zülfüñle nice ḫˇāb-ı perīşān görinür

4. Ḫākim-i ḫıṭṭa-i iḳlīm-i cemāl olmış ḫaṭ
Zülf-i kāfir bu ʿaşırlarda müselmān görinür

5. Yine ḫūn-ḫˇārelige başladı mı ġamzelerüñ
Ki bu demler dem-i tīġ-ı nigeh al ḳan görinür

6. Zülf ü ʿārıż ne zamān olsa muʿārıż Pertev
Çeşmüme şubḥ-ı vaṭan şām-ı ġarībān görinür

(2a) müşg ü ruḫuñ: müşg-i ḫūbuñ Ü. / ʿıṭr u: ʿıṭr-ı P. turra EE, H; verd u AE1.

(5a) ḫırāmān: ḫırāmānı AE2. (b) beni: seni Ü.

81 HP(93a), Ü(93a), P(20b), EE(11a), AE1(13b), H(12a).

(1b) yaman: imān Ü.

(3a) vaşluñı: vaşfuñı P, AE1.

(6a) Pertev: -Ü.

82

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Mey-i gül-gün ki n’idem bezme ayaġ ile gelür
   Duḫt-ı rez şanki ‘arūsāne duvaġ ile gelür

2. Āb-ı engürda bu neş’e vü bu seyrān nedür
   Güyiyā meykedeye nüzhet-i bāġ ile gelür

3. Böyledür ḥāl-i cihān nīkden olmaz bed dür
   Bülbül-i naġme-serā gülşene zāġ ile gelür

4. Dest-i ḳaṣṣābı ḳażādan nice mümkin taḫlīṣ
   Mīşler zebḥe çerāgehden ayaġ ile gelür

5. Şem‘ u ḳandīle çerāġānda hīç ḥācet yoḳ
   Lāleler bāġçeye kendi çerāġ ile gelür

6. Gec ü mec ḫaṭ ḳaralar ṣafḥa-ı rūyi yoḫsa
   Sāde-rūlar bu fenāya yüzi aġ ile gelür

7. Pertevā terbiyet-i Ḥażret-i Üstāda gelen
   Ḥubb-ı ālāyiş-i dünyāyı ferāġ ile gelür

83

Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün

1. Ṭāḳ-ı felege yazmaġa şāyān eşerüm var
   Yoġise ne var rütbe vü cāhum hünerüm var

2. Ne devlet ile şayfı ne faḳr ile şitāsı
   Her dem açılur gül gibi eş‘ār-ı terüm var

3. Silk-i güher-i dīde-i giryānumı gördüñ
   Genc-i dil-i zārumda göreydüñ nelerüm var

---

82 HP(93a), Ü(93a), P(21a), AE1(19a).

Not: AE1 nüshasında (19a)’da der-kenardadır.

(1a) gül-gün ki: gül-güne P. (b) ‘arūsāne duvaġ: ‘arūsān dudāġ P.

(2a) Āb-ı: mey-i Ü, P.

(5) -HP. / Ü ve AE1 nüshalarında 6. beyitle yer degişmiştir. (a) ḳandīle: ḳandīl Ü.

(7a) Pertevā: tertīb-i Ü.

83 HP(93b), Ü(93b), P(23a).

(1b) rütbe vü: rütbe-i P.

4. Sevdāsına düş olalı şīrīn-dehenānuñ
Sūdāger-i Mışrum nice teng-i şekerüm var

5. Gitdükçe bülend olsa n'ola sāye-i ḳaddüñ
Ey serv-i revānum sańa ʿālī-naẓarum var

6. Ben şemʿ-i şebistān-ı vişāl olalı Pertev
Pervānelerüñ sūz-ı dilinden ḫaberüm var

7. Pertev alalı sāye-i Neş'etde ḫuşūşā
Çün mihr-i semā kevkebe-i kerr ü ferüm var

8. Vālā himem ile ṭokuz eflāke ṣıġışmam
Faḫr eyler isem var yeri göñlünde yerüm var

84

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḫam-ı zülfin bańa ʿarż eylemesün mercūdur
Bilürüm ḫāṣiyetin siḥr idici cādūdur

2. Bir ḳıl ile yedilür leşker-i ḥayret-zedegān
Biñ ḳadar maḥmil-i taṣvīri çeken bir mūdur

3. Sāye-i servi dimişler ṭutalum cāy-ı neşāṭ
Ya niçün fāḫteler naġme-zen-i gügūdur

4. Her seḥer sūzişüm ile iderüm daʿvet-i keyf
Ġulġul-ı āh-ı derūn ḳulḳul-ı tenbākūdur

5. Ne ḳadar yirse ġam-ı ḫālini ġam-ḫ'ārı yisün
Ki ṭaʿām-ı ġamını haẓma o pek tenzūdur

6. Nice itmez raḫne degdigin ïmā leb-i yād
Naḳş-ı gül-büse ki gül-ġonca-i şeftālūdur

(4a) dehenānuñ: dehānuñ HP, P.

(5a) n'ola: ne var P. / sāye-i: pāye-i Ü.

(8b) göñlünde: göñülde P.

84 HP(93b),Ü(94a),P(23a).

(1b ḫāṣiyetin: ḫāṣiyyet P.

(6a) ïmā: ammā P.

7. Vaʿd-ı incāzını gāhīce iderken iḫtār
Āb-ı cū ṣanma bu rīzān olan āb-ı rūdur

8. Kim der-āġūş ider ol şūḫ levendi Pertev
Dem-be-dem ḫançer-i hūn-rīzi ki hem-pehlūdur

9. Bi'l-bedāhe bu ġazel himmet-i Üstād iledür
N'ola elfāẓ u maʿānisi disem dil-cūdur

10. Ḥażret-i Neşʿet Üstād-ı cihān ṣaġ olsun
Cümle şāḳirdine himmetlü ʿināyetlüdür

11. Bā-ḫuṣūṣ ʿabd-ı kerem dīdeleri ḥaḳḳında
Naẓar-ı luṭf-ı girān-māyeleri nīkūdur

85

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Taṭyīb idüp suḫanla dil-i bī-dilān yapar
Bir bütdür ol ki maʿbed-i İslāmiyān yapar

2. Bir ṭoġrı ḫarf söyleyemez ṭıfl iken daḫi
Taġlīt idüp fütādesini biñ yalan yapar

3. Cism-i zebāni-i saḳar-ı ʿaşḳ olmasa
Başumda mürġ-i Ḳays gelüp āşiyān yapar

4. Bāzū-yı dāġdār mı açdum ki çün çenār
Belki o şeh-levend görüp bir nişān yapar

5. Gör neş'esin şarāb-ı leb-i laʿl-i dil-berüñ
Tih cürʿa bādesiyle çü raṭl-ı girān yapar

6. Ḫāşiyyet-i piyāle-i meşşāṭa-kārı gör
Rūy-ı semen-nümāyı gül-i erġuvān yapar

(3b) girān-māyeleri: ger īmāneleri P.

85 HP(94a), Ü(94a), P(21b), EE(11a), AE1(13b), AE2(10a), H(12a).

(1a) taṭyīb idüp: ḫāṭır-şiken EE, AE1, AE2,H.

(2) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 3. beyittir.

(3) -HP, -Ü. (a) cism-i: cismün EE, AE1; cismüm H. / saḳar-ı: sefer-i EE.

(5) -Ü. / AE2 nüshasında 7. beyittir. (a) tih: ne AE1.

(6) -Ü, -AE2.

7. Vā‘iẓ söziyle bü’l-hevesān ḫaẓẓ-ı nefs içün
Peygülesinde her gice ḳaṣr-ı cinān yapar

8. Güş eylemez şemātet-i a‘dāyı ‘āşıḳān
Pür-gülaruñ anasını dā’im kerān yapar

9. Ḳalḳ yapca yapca dergeh-i pīr-i muġāna düş
Pertev yıḳıḳ göñülleri ol āstān yapar

86

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Viren göñüllere ġavġā vü şūr odur ki odur
Cihāna fitnever-i nev-ẓuhūr odur ki odur

2. Geçerken uġradı bir kerrecik geçenlerde
Firāḳa şaldı bizi oldı dūr odur ki odur

3. Miyān-ı yāri der-āġūşa ṣarf-ı himmet ḳıl
Me’āl-i evsaṭ-ı ḫayr-ı umūr odur ki odur

4. Senüñ maḥabbet ü ‘aşḳuñda itmedüm taḳṣīr
Egerçi var ise bende ḳuṣūr odur ki odur

5. Benüm de Pertev-i maḥzūn u zār gibi hemān
Gözümde nūr u dilümde sürūr odur ki odur

87

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. O şūḫa sevdigimüz ẓāhir itmesek ne olur
Göñül giderse de biz bāri gitmesek ne olur

---

(8) -HP.

(9a) pīr-i muġāne düş: üstāda düş hemān Ü, P.

86 HP(94a), Ü(94b), P(22a), EE(11a), AE1(14a), AE2(8b), H(12b).

(1b) nev: -EE, -H.

(3a) ṣarf-ı: ṭurma AE1. (b) ḫayr-ı umūr: ḫayrü’l-umūr P, AE2.

(4a) maḥabbet ü: maḥbbet-i P.

(5b) nūr u: nür Ü, P.

87 HP(94a), Ü(94b), P(22a), EE(11b), AE1(14b), AE(11a), H(12b).

2. Ben āh eylemesem sen de nāzı az itseñ
Raḳībe rāz-ı nihānı belirtmesek ne olur

3. O gül-rūḫ ʿazm-ı gülistān ider diyüp de hemān
O yerde biz de çemen gibi bitmesek ne olur

4. Egerçi yanmaġa mūmuz begüm çü pervāne
Vücūdı yanmadan evvel eritmesek ne olur

5. Firāḳa dāʾir olan şoḫbeti amān Pertev
Ṣaġırlıġa urup aṣlā işitmesek ne olur

88
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Egerçi bāde-i laʿlüñ ḫumārı pek çoḳdur
Yine bu böyle iken neşʾedārı pek çoḳdur

2. Mesīre yerleri çoḳ ṣaydgāhdur Ġalaṭa
Ṭutulmaz āh ki ṭavuşān-ı şikārı pek çoḳdur

3. Cefā-yı yārdan itmez şikāyet ammā dil
ʿAceb nedür sebebi āh u zārı pek çoḳdur

4. İnanma devlet-i ḫüsnüñde ḳavl-i aġyāra
Efendi muḳbilüñ ʿālemde yāri pek çoḳdur

5. Meşīl-i Pertev-i ḫoş-gūyı az Sitānbuluñ
Egerçi şāʿir-i şöhret-şiʿārı pek çoḳdur

(1b) de: -P.

(2b) rāz-ı: nāz-ı HP.

(4) -EE, -AE1, -H. / P nüshasında 3. beyittir. (a) egerçi: eger ki P.

(5a) amān: hemān EE, AE1, AE2.

88 HP(94b), Ü(95a), P(23b).

(5a) P nüshasında bozuk.

89

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Enderūn-ı sīne anuñçün oñulmaz rīşdür
Her biri müjgānınuñ bir ḳan çıḳarmaz şīşdür

2. Birbirinden şehd-i leb zenbūr-ı ḫaṭ olmaz cüdā
Ḫande-i gül gül-be-şekker ḫārı ammā nīşdür

3. Sünbülüñ aḥvālini bilmem benefşicler hele
Fikr-i zülfüñle çemende serleri der-pīşdür

4. İstemem kām-āver olmaḳ böyle bed-fercāmdan
Kim zen-i dünyā-yı dün fertūta bir bed-kīşdür

5. Şemʿ-i sūzān-ı Rufāʿīye muḥib pervāneler
Gülşenīler tekyesinde bülbülān dervīşdür

6. Perçemüñ gerçi müşevveş ḫāṭır eyler Pertevi
Anuñ içün ol daḫi pür-pīç ü pür-teşvīşdür

7. Ḥażret-i Ḥaḳ ber-devām itsün Cenāb-ı Neşʾeti
ʿĀcizān u bī-kesān ḥaḳḳında ḫayr-endīşdür

90

Feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Rīş-i dildür ki ol bitmez işler
Yoḫsa dünyāda biter hep işler

2. Deşne-ı ġamzeye uymaz zaḫmı
Tīr-i müjgānı derūna işler

---

89 HP(94b), Ü(95a), P(23b), AE1(18b).

Not: AE1 nüshasında (18b)'de der-kenarda yer almaktadır.

(2b) ḫande-i: cüfre-i Ü. / hārı: hār P. / nīş:tīş P.

(4) -HP. (a) bed-fercāmdan: bed-fercāndan P.

(5b) suzān: rūzān P.

90 HP(95a), Ü(95b), P(24a).

(1a) ol: o Ü.

(2a) deşne-ı: rişte-i P. (b) müjgānı: müjgān HP, Ü.

3. Kārvān-ı ġam-ı ʿaşḳ-ı cānān
Kişver-i cāna gönülden işler

4. Bī-sütūn-ı ġamınuñ müzdveri
İstemez ḥaḳḳını bī-müzd işler

5. Ḳalalı yārda dil ey Pertev
Bilemem ḥālini n'eyler n'işler

91
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ġam gelüp yār-ı ḳadīmüm gibi yārānlıḳ ider
Şevḳ-ı bīgāne eger gelse de nā-dānlıḳ ider

2. Āh ol fitnegeri ben saña taʿrīf idemem
İtdi meftūn beni hālā yine fettānlıḳ ider

3. Cemʿ ider mülk-i dili almaġa ʿasker ḥaṭṭı
Perçemi devlet-i ḥüsnüñde perīşānlıḳ ider

4. Ruḳabādan baş alınmazdı biraz olduḳ emīn
Şekkerīn laʿl-i lebe ḥaṭṭı meges-rānlıḳ ider

5. Kişver-i ḥüsne hücūm itmeye mi leşker-i ḫaṭ
Bunda bir mūr-be-kem gāhi Süleymānlıḳ ider

6. Feyż-yāb-ı suḫan-ı Ḥażret-i Neş'et olalı
Şimdi Pertev daḫi haddince suḫandānlıḳ ider

92
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Zūrmend iflāsla şanma tüvānger söyleşür
Pehlüvān şaḫs-ı faḳr ile ḳalender söyleşür

2. Söz bir itdükde iki çeşmān-ı güyā-yı kebūd
Birbiriyle şan iki ṭūṭī-i aḫżar söyleşür

---

91 HP(95a), Ü(95b), P(24a).

(1a) ḳadīmüm gibi: ḳadīm gibice P.

(4b) şekkerīn: sükkerīn Ü.

92 HP(95b), Ü(95b), P(24b).

3. Lü'lü'-i dendānını anduḳça la'l-i lebleri
Güyiyā cevher-fürūşāndur ki gevher söyleşür

4. Hīn-i vuṣlat cāmeāsā cism ü ten bīgānedür
Her ḳaçan rūḥumla o rūḥ-ı muṣavver söyleşür

5. Sīnesin itdükde Pertev tīr-i müjgāne siper
Dīde-i efsūngeriyle baḫş-ı dīger söyleşür

6. Pey-rev oldumsa ne var vādī-i mīr-i ʿĀmire
Birbiriyle ʿādet olmışdur suḫanver söyleşür

93
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ġamze-i ʿāşıḳ-küş-i yār ile kimler söyleşür
Merḥametsiz öyle ḫūn-ḫʷār ile kimler söyleşür

2. Külbe-i aḥzāna daʿvetsizce gelmiş ol perī
Şimdi artıḳ ʿāşıḳ-ı zār ile kimler söyleşür

3. İltifāt itmez yine zülfī penāhıyken dilüñ
Öyle birçoḳ başlu ʿayyār ile kimler söyleşür

4. El yuyanlar cāndan cānāna eyler ʿarẓ-ı ḥāl
Ey dil āgāh ol ki dil-dār ile kimler söyleşür

5. Pertev olmış güç belā çeşm-āşnā-yı ġamzesi
Öyle bī-raḥm u dil-āzār ile kimler söyleşür

(4a) cism ü ten: cismveş P. (b) o: ol P.

93 HP(95b), Ü(96a), P(22a), EE(11b), AE1(14b), AE2(11a), H(12b).

(2a) külbe-i aḥzāna: ḫalvet-i ḫāṣiyete EE, H; ḫalvet-i ḫāşına AE1; ḫalvet-i ḫāṣiye AE2.

(3a) dilüñ: dilin AE1.

(4a) cānāna: cānā AE1.

94

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ne tedbīre ne tezvīre ne ḥācet dāma ḳalmışdur
   Güşād-ı sīne-bendi cüz'i bir ibrāma ḳalmışdur

2. Tezerv ü kebk ü ṭāvus-ı çemen yanında bir şey mi
   Ḫırām-ı nāz u şīve ol perī endāma ḳalmışdur

3. Bu şeb dest-i ḫayālüm ile soydum şöyle ol māhı
   Ki üstinde ne pīrāhen ne hīç bir cāme ḳalmışdur

4. Bütün ṣarf eyledüm varum faḳat mevcūd yanumda
   O şūḫa yazdıġum üç beş saṭır bir nāme ḳalmışdur

5. Büyükler sīr olup Pertev o hercāyīden el çekmiş
   Naʿīm-i vaṣlınuñ ṣoñ süfresi ḫuddāma ḳalmışdur

95

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Viṣāli mīvesi yāruñ olur biter yetişür
   Naṣībimüzse bizüm de irer yeter yetişür

2. O olmaz ise eger sāye-rīz uġur olsun
   Riyāż-ı ʿaşḳda her yıl ne servler yetişür

3. Fiġānı kesme senüñçün ne mümkin idi göñül
   Saña dimiş ola ol fitne-cū meger yetişür

4. Duyurma bāri baña ġayr ile ṣafālarıñı
   Firāḳuñ ile benüm çekdigüm keder yetişür

---

94 HP(95b), Ü(96a), P(22b), EE(12a), AE1(14b), AE2(9a), H(13a).

(1a) tedbīre ne tezvīre: tezvīre ne tedbīre AE2. (b) güşād-ı: güşādı P, AE1.

(2b) ḫırām-ı: ḫırām u H.

(3b) hīç: ḫod HP, Ü, P.

(4a) faḳat: ḫaṭ-ı P, AE1. / yanımda: ḳoynumda AE2. (b) üç beş: on beş P, AE1.

(5b) vaṣlınuñ: vuṣlatuñ AE1, AE2.

95 HP(96a), Ü(96b), P(22b), EE(12a), AE1(14b), H(13a).

(1b) naṣībimüzse: nefsimizse AE1. / yeter: biter Ü, H bir AE1.

(2b) Riyāż-ı ʿaşḳda her yıl: Bu gülsitān-ı cihāndur HP, Ü.

(3b) fitne-cū: fitne EE.

5. Pesend-i Perteve bir gün dimez o bī-dāde
Sitemse de yeter ey kīnever yeter yetişür

96

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Nigāhuñ gerçi kim Bābil-zemīn cādūlarındandur
Siyeh çeşmüñ velī deşt-i Ḫoten āhūlarındandur

2. Gören Mecnūn-ı lā-ya'ḳıl olur açılsa ol kākül
Ne kākül bāġ-ı ḥüsn-i Leylinüñ şeb-būlarındandur

3. Olur nim-ḫordesi ma'cūn-ı gevher cān-ı bīmāra
Düri dendānları āb-ı hayāt incularındandur

4. O şūḫ oldı egerçi ḫaṭ ber-āver ẓāhirā ammā
Zamānuñ ḥüsn ile mümtāz-ı çār-ebrūlarındandur

5. Kitāb-ı 'aşḳ oḳurken ḥalḳa-ı ders-i maḥabbetde
Dil-i şeydāmızuñ Mecnūn-ı hem-zānūlarındandur

6. Senüñ ol nīm-sāġar bādeñe yoḳ minnetüm sāḳi
Dilüm mey-ḫāne-i 'aşḳuñ ḫum-ı memlūlarındandur

7. Umulmazken benümçün dünki gün cānān ġıyābumdan
Dimiş Pertev bu 'aşruñ şā'ir-i ḫoş-gūlarındandur

(5a) gün: kez Ü. (b) kīnever: kīne EE.

96 HP(96a), Ü(96b), P(22b), EE(11b), AE1(15a), AE2(9a), H(13a).

(1b) Ḫoten: Cinān EE, AE1, AE2, H.

(2a) gören: görüp EE. (b) ḥüsn-i: ḥüsni P.

(3b) gevher: cevher P.

(4a) egerçi: eger Ü, EE. / ẓāhirā: ẓāhir Ü.

(6b) dilüm: dil-i Ü. / bādeñe: bāruña P, AE1.

(7a) cānān: cānā P.

97

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. O şūḫ gāhi ki nūş-ı şarāb için ḳurulur
   O sāʿat ʿāşıḳ-ı zāra ʿitāb içün ḳurulur

2. Başarsa seyl-i sirişküm eger ser-i kūyuñ
   Ne piller anda iyāb u ẕihāb içün ḳurulur

3. Dükkān-ı maʿrifetüñ ʿankebūt perdelerin
   Tehī mi ṣanduñ o ṣayd-ı ẕebāb içün ḳurulur

4. Cevāmiʿ içre olan iʿtikāflar şimdi
   Namāz vaḳti ḥużūr ile ḫ̆āb içün ḳurulur

5. Felekde her gice sāʿat gibice ey Pertev
   Kenāra almaġa bir āftāb içün ḳurulur

98

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Raḳībüñ ʿarż-ı ḥāle ictisārı var benüm yoḳdur
   Anuñ her dürlü ʿarż-ı iftiḳārı var benüm yoḳdur

2. Ne dervīşem ne bāy ü ne gedāyam ben bu ʿālemde
   Cihānda herkesüñ bir güne kārı var benüm yoḳdur

3. Dil-i zārumda bu farṭ-ı maḥabbet iżṭırarıdur
   Güzel sevmekde ḫalḳuñ iḫtiyārı var benüm yoḳdur

4. Mübāhāt eyleyüp maḥv-ı vücūd itmekde pervāne
   Dimiş baḳ Ḳays u Ferhāduñ mezārı var benüm yoḳdur

5. Şarāb-āşām-ı ʿaşḳuñ rinde uymaz keyfi kim anuñ
   Serinde neş'e-i meyden ḫumārı var benüm yoḳdur

---

97 HP(96a), Ü(97b), P(25a), EE(12a), AE1(15a), AE2(9a), H(13a).

(2a) iyāb: lebāb H.

(3a) ʿankebūt perdelerin: ʿankebūtī perdeleruñ P,AE1.

98 HP(96b), Ü(97a), P(25a).

(2a) ne bāy: bāy Ü.

(4a)maḥv-ı vücūd itmekde: bir sūz-ı ʿaşḳ olmaḳda P.

6. Disün bu mışraʿ ın gördükde şiʿ rüm reşk idüp Servet
Anuñ Pertev fürūz-ı iştihārı var benüm yoḳdur

7. Cenāb-ı Neş'etüñ feyżiyle buldı gün gibi şöhret
Ki Pertev almaġa anuñ murādı var benüm yoḳdur

99

Feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1. Ne ṭalebkāri-i dünyāda ne ʿuḳbāda arar
Arayanlar bizi bir künc-i sitiġnāda arar

2. Bir zamān Ḳays-dil olmışdı anuñ Mecnūnı
Beni ol Leyliveşüm yine o sevdāda arar

3. Bir luġaz görmek ile ẕikr-i dehānında göñül
Lebinüñ nāmını her beyt-i muʿ ammāda arar

4. İşidüp ṭıbdaki ḫāşiyyet-i āfṭımūnı
Şūfinüñ ḥumḳına baḳ baḳla-i hamḳāda arar

5. Ḫūbına mā'il olan kişver-i naẓmuñ Pertev
Şāhid-i şiʿ r-i teri işte bu sīmāda arar

100

Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1. Güllerüñ zībālıġı var rūy-ı zībālar ḳadar
Bülbülüñ feryādı var ʿuşşāḳ-ı rüsvālar ḳadar

2. Bu bahār ezhārı itdi ʿaynı ḥüsn-i rūy-ı yār
Muʿ teberdür şimdi nergis çeşm-i şehlālar ḳadar

3. Sāḥil-i baḥr-ı letāfet oldı gūyā bāġlar
Cūş-ı şeb-nemden ṭarāvet buldı deryālar ḳadar

(6a) mışraʿ ın: mışraʿ ı P. (b) benüm yoḳdur: -Ü.

(7b) murādı: medārı Ü.

99 HP(96b), Ü(97a), (25a).

(2b) beni: ben Ü.

100 HP(97a), Ü(97b), P(24b).

4. Mezraʿ-ı āmāle ey ʿāşıḳ nemā virdi bu dem
Vaʿd-ı kemmūnı ana bir vaʿd-ı ferdālar ḳadar

5. Sebze-i şaḥrā gedānun şimdi sebz iḥrāmıdur
İdemez dünyāda zevḳ aʿlālar ednālar ḳadar

6. Şıḥḥat-ı Üstād ile Pertev fe-hamden şümme ḥamd
Gül gibi ḫandān u şādānum ki dünyālar ḳadar

101
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dime kim şuç yaluñuz ġamze-i hūn-ḫᵛārda var
Dil-i efkārda var ḫançer-i āzārda var

2. Bād-ı zehr isem hicrān bilürüm kanġısıdur
Diseler mārda var kākül-i dil-dārda var

3. Diyemem sünbül-i firdevs ʿizārındaki bū
Gül-i gülzārda var nāfe-i Tatarda var

4. Güc-i dil-zārda senüñ yoḫsa yerüñ ey ġonca
Kākül-i yārda var güşe-i destārda var

5. Nevk-i ḫāmemdeki teʿsīr-i fiġān ey Pertev
ʿĀşıḳ-ı zārda var nāle-i bīmārda var

102
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Gerçi her bir güzele giydicegi şey yaraşur
Şāhid-i ḥüsne velī cāme-i zülf ey yaraşur

(4b) vaʿd-ı kemmūnı: vaʿde-i kemmūn P.

(5a) şimdi: -Ü.

(6b) şıḥḥat-ı: şoḫbet-i Ü.

101 HP(97a), P(25b), EE(12b), AE1(15a), AE2(9a), H(13b).

(1a) dime kim şuç yaluñuz: yaluñuz şuç dime kim P, EE, AE1, H. / kim: bu AE2.

(3a) ʿizārındaki: ʿizāruñdaki EE.

(4a) dilzārda: dilzāra AE1. (b) kākül-i: ravża-i P; gül-i EE, H, -AE1. / yārda: bārda EE. -AE1.

102 HP(97a), Ü(97b), P(25b), EE(12b), AE1(15b), AE2(9b), H(13b).

(1a) bir: -Ü.

2. Lafẓ-ı mühmel söz içinde yaraşıḳsuz ise de
Biribirine uyar ṭoġrısı ney mey yaraşur

3. Bir yere geldigi dem bāde-keşān-ı ḥasret
Öyle meclisde ṭolu içme pey-ā-pey yaraşur

4. Dilde bir taḫtgehi mışr-ı maḥabbet var kim
Bir senüñ gibi o ṭaht üzre şehā key yaraşur

5. ʿArẓ-ı ḥālümdeki şükr içre şikāyet maṭvī
Böyle ṭomāra açılmaḳdan ise ṭay yaraşur

6. Hey begüm hey dimedi medḥüñ oḳurken Pertev
Her ser-āġāzda ḫ̔ānendeye hey hey yaraşur

103

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Naẓarum şimdi de bir āyine-ber berberedür
O ise herkes ile rūy-be-rūy berberedür

2. Nev bir cān mı alduñ şemer būseñi vir
Ya ne var boş degül ey tāze fidān berberedür

3. Nā-sezālarla mı aḫşāmlamış ol bedr-i münīr
Gerden ü ġabġab u ruḫsār u leb u berberedür

4. Çehre vü cism-i nizārı dil-i bīçāremüzüñ
Seng-i hicr ile figār ideli dil berberedür

(2a) yaraşıḳsuz ise de: yaraşıḳsuzsa daḥi Ü, P, EE, AE1. (b) birbirine uyar ṭoġrısı ney: ṭoġrısı birbiri yanınca ney ü P, EE, AE1, AE2, H.

(3) -AE2.

(5a) maṭvī: mesṭūr AE2. (b) ṭomāra: māra Ü.

(6a) medḥüñ: ḫaṭuñ AE2.

103 HP(97b), Ü(98a), P(25b), EE(12b), AE1(15b), H(13b).

(1b) rūy-be-rūy: rūy-be-rū P, H.

(2b) yā: bā EE.

(3b) leb u: leb-i Ü.

5. Birbiriyçün ṣıla'-i raḥme gider mülketine
Pertevüñ ʿazmi daḫi memleket-i Berberedür

104
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Vażʿ-ı zāhid meşreb-i rindāneye bīgānedür
Ehl-i mescid sākin-i mey-ḫāneye bīgānedür

2. Sāḥil-i deryā-yı ʿişretdür leb-i sāġar baña
Bezm-i ʿaşḳuñda lebüm peymāneye bīgānedür

3. ʿĀlem-i pīrīde reftār itme çün vaḳt-i şebāb
Cünbiş-i ṭıflānedür şeyḫāneye bīgānedür

4. Üns ile yek-laḫt olurken birbiriyle iki yād
Ḥüsn-i ülfet meslek-i ḫ̆işāneye bīgānedür

5. Meskeninde ḫāne-perver ḳayd ider ārāmı līk
Ġurbet ülfet ḫāne vü kāşāneye bīgānedür

6. Ġaflet itmez ḫoş havādiş güşı ile ehl-i dīd
Dīde-i bī-ḫ̆ābumuz efsāneye bīgānedür

7. İntiẓām-ı bī-niẓām ḫāle verzişdür ʿabeş
Pīçiş-i zülf-i perīşān şāneye bīgānedür

8. Eylemezse mest-i nāzum terk-i āyīn-i edeb
Ṭavr-ı şūḫı ṭarz-ı küstāḫāneye bīgānedür

9. Meclisinde nāya demsāz eylemişken nālemi
Āh o cānum pāresi āyā neye bīgānedür

10. Ben ḫarāb-dīde-i maḫmūruñ oldum baḳmaduñ
Mest iken çeşmüñ niçün mestāneye bīgānedür

11. Ḳalb u ḳālıb cān u cānān birleşür gāhī velī
Gāhice şeydā göñül cānāneye bīgānedür

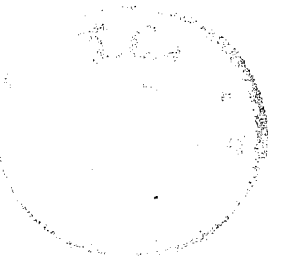
(5a) birbiriçün: bir perī çün AE1.

104 HP(97b), P(24b).

(1a) meşreb: cünbiş HP.

(3,..9,...13) -P.

(10a) ben ḫarb-dīde-i: āşinā-yı dīde-i P.

12. Pertev-i bī-rengde vardur ki bir rengīn-edā
Āşnāya āşnā bīgāneye bīgānedür

13. Rütbe-i Üstādı her zā'ir kemā-hi añlamaz
Nūr-ı mihr-i āsmān pervāneye bīgānedür

105

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Ne bu vaż'-ı teġāfül-güne ile ol bilişcikler
Sitem vādīlerinden semt-i vaşlı gösterişcikler

2. Senüñ mahcūb-ı rūy-ı tābnāküñ olmasa ġonca
Nedür bu surḫi-i şerm ü ḥayā ol terleyişcikler

3. 'İnān-ı iḫtiyārum almaḳ ister dest-i şabrumdan
Dem-ā-dem esb-i nāza ol binişcikler inişcikler

4. Fedā-yı 'āşıḳ-ı nālān ḳurban olduġum meşreb
Velīkin öldüren aġyār ile bezme gelişcikler

5. Şaf-ı 'āşıḳda eyler imtiyāz Pertevi īmā
İşāret eyleyüp aġyāra ġamzeñ gösterişcikler

106

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Āh-ı serdümden 'alev-ḫīz olsa ger ḳalbümde nār
Dir gören ẓāhir şitā eyyāmıdur kānūn yanar

2. Mün'akisdür āteşīn ruḫsār-ı sāḳī sāġara
N'eyleyüm zemzemler ammā āb ile āteş şunar

(12a) Pertev-i: Pertevi .

105 HP(98a), Ü(98a), P(26a), EE(13a), AE1(15b), AE2(11a), H(13b).

(2b) surḫi-i: surḫi vü AE2.

(3a) iḫtiyārum: iḫtiyārı AE1,H.

(4b) öldüren: ol dīden AE1.

(5a) imtiyāz Pertevi: imtiyāzı 'āşıḳı Ü. (b) aġyāra: müjgāna AE2.

106 HP(98a), Ü(98b), P(26a), EE(12a), AE1(16a), AE2(8b), H(14a).

(1b) yanar: henār Ü.

3. Hep nişān-ı āteş-i dāġ-ı derūnın ʿarż ider
Ḳanda kim bāzū-yı ʿüryānın dırāz eyler çenār

4. Sebzezār-ı kevşeri sūzān ider ḫaṭṭ-ı lebe
Cedvel-i ḥaḍrā ile āb-ı ḥıżr çizsin kenār

5. Teşnedür ḫūn-ı dile ol ġamze-i ḫūn-ḫˇāra līk
Bu dil-i ḫūn-geşte bu sūzānumı görse ḳanar

6. Ben şeb-i vuṣlat saña yansam yaḳılsam itme ʿayb
Çünki sönmez tā seḥer-i ʿīd olsa ḳandīl-i menār

7. Sumnātuñ āteş-i ġayret ider maḥv āteşüñ
Pertev-i īmānum ey Pertev görüp pār pār yanar

107

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Yine senden saña ey şāh-ı ḫūbānum şikāyet var
Seni çoḳ sevdigüm çün bende de gerçi ḳabāḥat var

2. Yıḳılmaz seyl-i zūrbāda vü cūş-ı sirişkümden
Binā-yı muḥkem-i vaşlında ol rütbe metānet var

3. Virür ḥabb-ı taḥammül şerbet-i ṣabr u sükün yoḫsa
Dimez hikmet-şināsān ḫasta-i ʿaşḳa ifāḳat var

4. Begüm senden cüdā hīç şorma hāl-ı nāba sāmānum
Gözümde eşk-i ḫūnīn ü lebümde āh-ı ḥasret var

---

(3) Ü nüshasında 4. beyitle yer değişmiştir.

(4) -AE2. (a) ider: iden Ü, EE, AE1,H.

(5) -Ü. (a) ḫūn-ḫˇāra: ḫūn-ḫˇār P, AE2 (b) bu: -EE.

(6a) vuṣlat: vaşlına Ü. / itme: ḳılma Ü.

(7a) sumnātuñ: sumnātın AE1. / āteşüñ: āşın HP āteşin EE, AE2.

107 HP(98b), Ü(98b), P(26b), EE(13b), AE1(16a), AE2(11a), H(14a).

(2a) seyl-i zorbada vü: zor-ı seyl-i bāda P, EE, AE1, AE2; rūz-ı seyl-i bāda H. / cūş-ı: seyl-i P, EE, AE1, H. (b) vaşlında: vaşluñda Ü; vuşlatda P.

(4b) vü lebümde: dilümde Ü.

5. O ʿāşıḳ kim ola başında sevdā-yı ser-i zülfüñ
Serinde sāye-i żıll-i hümā-yı ʿizz ü devlet var

6. Gül-i her dem bahār-ı şevḳı görmez hīç ḫazān Pertev
Hevāsında cünün iḳlīminüñ bir başḳa ḥālet var

108
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Şu revzende amān bir Leyli saçlı māh-ı ṭalʿat var
Güneş ruḫsāreli bir mihr-i raḫşān-ı sabāḥat var

2. Olur ġayret-dih-i kālā-yı zībā-yı şeb-i meh-tāb
Muṭallā āsmānı cāmeli bir şūḫ āfet var

3. İremden mi ḫırāmuñ ey benüm ṭāvus-ı firdevsüm
Ki zīrā heyʾetüñde bir yeñi çıḳma ḳıyāfet var

4. Leẕīẕ ü ābdār ayvā vü şeftālüsı da ammā
Turuncunda bu bāġuñ şekerāsā bir ḥalāvet var

5. Gülistān-ı dilüm ḫālī hemān Pertev derūnunda
O nergis çeşm o gül-ruḫ ol semen-ber serv-ḳāmet var

109
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Āhū-yı Çini dīdelerüñ ıżṭırāba ḳor
Āşūb u fitneyi nigehüñ pīç ü tāba ḳor

(5a) ola başında: serinde ola P, EE, AE1, AE2, H. (b) serinde: başında Ü, P, EE, AE1, AE2, H.

(6a) görmez: olmaz Ü, AE2; itmez P, EE, AE1, H. / hazān: -Ü.

108 HP(98b), Ü(101b), P(26b), EE(13a), AE1(16a), AE2(11b), H(14a).

(1a) şaçlı: saçı AE2. (b) ruḫsāreli: ruḫsāre AE1.

(2b) āfet: ṭalʿat P, AE1.

(3b) heyʾetüñde: heyʾetinde P. / çıḳma: çıḳdı Ü, AE2, H.

(5b) çeşm o: çeşm-i P; çeşm ü AE2.

109 HP(99a), Ü(99a), P(26b), EE(13a), AE1(16b), AE2(11b), H(14b).

(1a) dīdelerüñ: müşg-i şaçuñ AE2.

2. Reşk-i tebessümüñ gül-i ḫandānı şoldurur
Reng-i ruḫuñda ġoncayı şerm ü ḥicāba ḳor

3. Ḳan dökmeden n'idem ki çeker dest-i ġamzeler
Güyā ki tīġ-ı ġamġam-ı Rüstem ḳırāba ḳor

4. Reşk-āver olsa rengi ne var ḫūn-ı dillere
Ḫūn-āb-ı eşkümi şu yerine ḥıżāba ḳor

5. Pertev Nedīm bezmi ider mest naġmesi
Muṭrib ki ḥarf-ı rāzumı güş-ı rebāba ḳor

110
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Raḳībān ġamz içün ol şāha kim 'aşḳum ṭuyurmışlar
Ser-āmed bir belā-keş 'āşıḳumdur ol buyurmışlar

2. Mu'abbir-zādenüñ küyında görmiş kendüsin zāhid
İşābet eyleyüp rü'yā-yı vaṣlın hicre yormışlar

3. Na'īm-i ḫ'ān-ı vaṣla sürmemişler sīr-çeşmān el
Neẓāreyle uzaḳdan dīde-i cānı ṭuyurmışlar

4. Teġāfül tā-be-key ḫaṭ başmış işte mihr-i ruḫsārı
Ġurūb itmiş güneş ol māhveş hālā uyurmışlar

5. Egerçi olmamışlar vāṣıl ammā n'eyleyüm Pertev
Raḳīb-i seg-nefisler ol ġazālum ḫayli yormışlar

(3a) ġamzeler: ġamzesi P, AE1, AE2, H.

(4a) Reşk-āver-i 'aḳīḳ ise rengi 'aceb midür AE2.

Not: H nüshasında bu mısranın bitiminde "Taẓmīn" notu vardır. (5b) rebāba: rebāb Ü.

110 HP(99a), Ü(99a), P(27a), EE(14a), AE1(16b), AE2(9b), H(14b).

(1a) içün: idüp HP, Ü. / şāha: şūḫa AE2.

(2a) zādenüñ: beççenüñ P, EE, AE1, AE2, H. / kendüsin: kendüyi HP, Ü, AE2. (b) vaşlın: vaşluñ Ü.

(3a) sürmemişler: sunmamışlar EE, H. (b) cānı: -P.

(5a) olmamışlar:olmamışdur P. (b) seg-nefisler: seg-şıfatlar AE2. / ġazālum: ġazālı P.

111

Mefā'īlün fe'ilātün mefā'īlün fe'ilün

1. Hediyye 'āşıḳ-ı zāra sitem maḳūlesidür
Gelen 'ıyāde-i bīmāra ġam maḳūlesidür

2. Ben iftiḫār iderüm töhmet itmemekle 'abeş
Senüñse mu'teberüñ müttehem maḳūlesidür

3. Egerçi jāle-i gülzār bār olur nem-i eşk
Sirişk-i dīde-i zārumsa yem maḳūlesidür

4. Tehī yere şu'arā ṭay ider nice maẓmūn
Vücūd-ı sırr-i dehānuñ 'adem maḳūlesidür

5. Şikār olur diyerek düşme ḳayda ey Pertev
O āhū-yı ḥarem-i muḥterem maḳūlesidür

112

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bī-niḳāb u bā-niḳāb 'arż-ı cemāl eylerdi yār
Geh hilāli bedr ü geh bedri hilāl eylerdi yār

2. Geh teġāfül geh tecāhül geh cefā gāhi 'itāb
İtdügi cevri gehi benden su'āl eylerdi yār

3. Gāh küstāḫāne ḥarf-endāz-ı vaṣl oldukça ben
Dest-i nāzın perde-i ruḫsār-ı al eylerdi yār

4. Gāh teşvīḳ-i viṣāl ü gāh tenbīh-i firāḳ
Geh firāġ-ı 'aşḳ ile emr-i muḫāl eylerdi yār

---

111 HP(99a), Ü(99a), P(27a), EE(13b), AE1(16b), AE2(12a), H(14b).

(3a) Dimiş ki jāle-i gülzārum olsa eşküme bār EE, AE1, H. / Dirüm ki şeb-nem-i gülzār-ı rūy-ı yār olsun AE2. (b) zāruma: pür-nemse EE, AE1, AE2.

(4b) vücūd-ı: peyām-ı AE2.

(5a) diyerek: diye Ü. / Şikār-ı çengel 'uḳāb olur mı hīç Pertev EE, AE1, H. / Şikār-ı çengel-i şāhīn olur mı hīç Pertev AE2. (b) o: ol P.

112 HP(99b), Ü(99b), P(27a), EE(14a), AE1(16b), AE2(12a), H(14b).

(1b) hilāli: hilāl-i P.

(3a) küstāḫāne: kestāne Ü.

(4a) vü: -H.

5. Gelmez idüm geh vefā-mānend-i Pertev yādına
Geh benümçün ġayr ile ceng ü cidāl eylerdi yār

113*
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Açılmadı bir büse virüp yār-ı semen-ber ('Ārif)
Kim virdügini gördi ya 'ālemde semen-ber (Pertev)

2. Destār-ı levendāne şarın artıḳ efendim ('Ārif)
Bu ḳad ile zīrā ki yaraşmaz saña çember (Pertev)

3. Gül cāmi'inüñ bülbül-i zār oldı ḫaṭībi ('Ārif)
İtdi yine kendüsine şāḫ-ı güli minber (Pertev)

4. Esbān-ı sıṭabl-ı şehe söyledi ḳaṣā'id (Pertev)
Söylenmedi maẓmūn-ı ocaġ-ı 'Ali Ḳanber ('Ārif)

5. Pertev yañılup ḫālini öpdüm diye düşdi (Pertev)
'Ārif didi güş eyleyicek işte bu 'anber ('Ārif)

114*
Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Hem nigāhı hem ebrūvānı urur
Beni hem tīri hem kemānı urur

2. Dāġ-ı dil tīrinüñ nīşāngāhı
Her kez atduḳça ol nīşānı urur

3. Bāz 'anḳā şikār iken ġamzeñ
Gāh olur ṣayd-ı nā-tüvānı urur

(5a) gelmez idüm geh vefā-mānend-i Pertev: geh vefā-mānend-i Pertev gelmez idüm EE.(b) ceng ü:ceng-i Ü.

113 EE(13b).

*Başlık: Ġazel-i müşterek 'Ārif-Pertev EE.

114 HP(99b), Ü(99b), P(28b), EE(13b), AE1(17a), AE2(10b), H(14b).

*Başlık: Taẓmīn H.

Taẓmīn-i maṭla' EE.

4. Ḫançeri daḫi ġamzesi gibidür
Zaḫmı ammā ki bu nihānı urur

5. Nigeh-i kīne-ḫ͡vāh u ʿarbede-cū
Berḳdür ṣanki kişt-i cānı urur

6. Ḫaṭ-ı kāfir bahār-ı ḥüsnüñ āh
Rūyına seyli-i ḫazānı urur

7. Görse pervānenüñ gül şemʿin
Āteşe bülbül āşiyānı urur

8. Aḳın eylerse ġamze-i Tatar
Kişver-i dil degül cihānı urur

9. Bu ġazelde çü ḳahramān Pertev
Naʿra-ı ʿaşḳ-ı cān-sitānı urur

115
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Vaṣf-ı lebüñde ṭāb-ı ḳavī bī-mecāl olur
Baḥṣ-ı ḫaṭuñda söz çoġalur ḳīl u ḳāl olur

2. Āmed-şöd-i ḫalāyıḳ ile baḳsan ey göñül
Rūy-ı zemīn perde-i ẓıll-ı ḫayāl olur

3. Yaz çekdigüñ cefāları ḳıl bir kitāb-ı ʿaşḳ
ʿUşşāḳ-ı zāra bir gün olur ḥasbiḥāl olur

4. Pek de ḳaçınma öyle sevilmekden ey perī
Ehl-i kemāle yār olan ehl-i kemāl olur

(4a) daḫi: dāġ P. (b) ki: -Ü.

(5a) nigeh-i: nigehi EE. / kīne-ḫ͡vāh u: kīne-ḫ͡vāh-ı Ü; kīne-ḫ͡vâh P.

(7a) pervānenüñ gül: pervāne degül EE, H; pervāne vü gül AE1.

(8) -EE, -AE1, -H. (a) eylerse: iderse P.

(9a) Pertevā maṭlaʿ-ı Nedīm henüz P, EE, AE1, AE2, H.

115 HP(100a), Ü(100a), P(28a), EE(14a), AE1(17a), H(15a).

(1a) lebüñde: ruḫuñda P.

(3a) cefāları ḳıl bir kitāb-ı ʿaşḳ: belāları bir bir kitāb ḳıl EE, AE1, H. (b) olur: ola H.

5. Pertev hemîşe ḫāneñe ġam-ḫānedür dime
Gāhice anda yār ile bezm-i viṣāl olur

116
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Gönlüm ḫayāl-i dil-bere mesken degül midür
Çeşmüm o cāy-ı dil-keşe revzen degül midür

2. Āgūş-ı teng-i vuṣlata gelmez çün ol perî
Nūr-ı müşaḫḫaṣ oldıġı rūşen degül midür

3. Bir ṭutma yār-ı ṣādıḳuñı bî-vefā ile
Hercāyidür sürūr-ı ġam evden degül midür

4. Bîgāne āşnā yine 'ummāna ṭalmada
Erbāb-ı 'aşḳ 'aḳlına yelken degül midür

5. Cevr ü cefā-yı yār sitemkār Pertevā
Luṭf-ı sipihr-i dündan ehven degül midür

117
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ol reşk-i ḫūr ḫüsn ü edāda meleklenür
Meşrebde n'eyleyüm felekāsā döneklenür

2. Ta'lîm-i fenn-i 'aşḳ ider 'uşşāḳına gehi
Gāhîce de o merdüm-i çeşmüm bebeklenür

3. Ol ġonca-i ḫayā olur āzūrde-i nigāh
Gül-berg-i rūyı tāze vü terdür beneklenür

---

116 HP(100a), Ü(100a), P(28a), EE(14b), AE1(17a), AE2(12b), H(15a).

(1b) revzen: mesken Ü.

(4a) bî-gāne: bî-gāne-i HP, AE1. / āşnā: şinā HP, AE1 şitābına Ü.

117 HP(100a), Ü(100b), P(28b), EE(14b), AE1(17b), H(15a).

(1a) ḫüsn ü: ḫüsn-i P. / edāda: bahāda Ü.

(3a) ol ġonca-i: o gül-ġonca-i Ü. / nigāh: naẓar EE, AE1, H. (b) gül-berg-i: gül-ber[g]-i EE.

4. Eyler ḫarāb sırça-serāy-ı dilüm keder
Seng-i sitemle kāse-i ʿömrüm direklenür

5. Firḳāt şebinde Pertev o meh-rūydan cüda
Āh eylesem şerāre-i ʿaşḳum fişeklenür

118
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gözüñde eşk-i firḳat lebde āh-ı ḫasretüñ yoḳdur
Ġam-ülfet olduñ ʿāşıḳ şimdi eski hāletüñ yoḳdur

2. Cihān mesrūr-ı luṭfuñ olması çün ʿazm ü cezm itdüñ
Beni vaṣluñla şādān itmege hīç niyyetüñ yoḳdur

3. Olur meşhūr-ı ʿālem dil-rübālar bī-vefālıḳla
Senüñ ey pür-cefā ẓāhirde öyle şöhretüñ yoḳdur

4. Olur senden muḳaddem āh-ı ḫasret vāṣıl-ı dil-dār
Senüñ bildüm ki ey seyl-i sirişküm ġayretüñ yoḳdur

5. Belā-yı ʿaşḳa düş olduñ göñül pek nā-tüvān ḳalduñ
Çü Pertev düşmege pāyına yāruñ ḳudretüñ yoḳdur

119
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. N'ola dirsem şehā ẓulm ü sitemle şöhretüñ yoḳdur
Ya ben bilmez miyüm üftādeñe kem niyyetüñ yoḳdur

2. N'içün ey dürr-i eşküm rīg-i deryā-yı muḥīṭ olduñ
Anuñçün dergeh-i cānānda ḳadr u ḳıymetüñ yoḳdur

3. Bu leble bu tebessüm ey gül-i ḫandān ki var sende
Benüm gibi hezārān bulmaġa hīç minnetüñ yoḳdur

---

118 HP(100b), Ü(100b), P(28b), EE(14b), AE1(17b), AE2(8b), H(15b).

(1a) firḳāt: ḫaṣret EE / ḫaṣretüñ: firḳātüñ EE.

(2a) olmasıçün: olmayıçü P. / cezm: bezm EE. / itdüñ: itseñ AE2, H.

(5a) düş olduñ: düşdün ey P, EE, AE1, AE2, H.

119 HP(100b), Ü(100b), P(29b), EE(14b), AE1(17b), AE2(8a), H(15b).

(3a) leble: leyle P. (b) hezārān: hezārın HP; hezāruñ Ü.

4. Ne ḳanlar nūş idüp ġamlar yidüm eyyām-ı ḥüsnüñde
Dimem ey bī-vefā kim ḥaḳḳ-ı nān u niʿmetüñ yoḳdur

5. Cefākār ol sitemkār ol da tek terk itme ġam-ḫᵛāruñ
Benümle ey vefā düşmen senüñ az ülfetüñ yoḳdur

6. Hünerle gün gibi meşhūr olursan da yine Pertev
O meh-rūnuñ yānında ẕerrece māhiyyetüñ yoḳdur

120
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ruḫlaruñ ḫuld-ı berīn laʿl-ı lebüñ kevṯerdür
Dergehüñ cāna muḥalled ḳalacaḳ bir yerdür

2. Āh-ı serdüm nice teʾsīr ider ey şūḫ saña
Dil-i zār āteş-i ʿaşḳuñ ile pür-micmerdür

3. Dergehüñde ne olur biz daḫi bir gün görsek
Ṭalʿat-ı mihr-i cemālüñle derüñ ḫāverdür

4. Virmiş idüñ baña ey sāḳi ṭolı bir sāġar
Beni bu ḥāle ḳoyup mest iden ol sāġardür

5. Ḫᵛāba varsañ daḫi nezẕāre ne mümkin saña āh
Dūr-bāşa müjenüñ her biri dāl ḫançerdür

6. Ya ḳanı şīve-i reftār u ḫırāmuñ anda
Ṭutalum serv-i çemen ḳaduñ ile hem-serdür

7. Çeşm ü ebrūsına laʿl ü femine söz yoḳdur
Levn-i rūyı şu ḳadar var ki biraz esmerdür

(4b) ḥaḳḳ-ı: ḥaḳḳ u AE1.

(5a) ol da: evvelde Ü. (b) vefā: bī-vefā Ü.

(6b) ẕerrece: derece EE.

120 HP(100b), Ü(101a), P(29b), EE(14a), AE1(18a), AE2(10a), H(15b).

(1a) ruḫlaruñ: ruḫların EE. (b) cāna: ḫāna EE. / yerdür: yerlerdür P, AE1.

(3a) biz: bir EE.

(4a) Baña bir sāġar pür vermiş idüñ ey sāḳi AE2.

(5a) varsañ: varsın AE1.

(6a) şīve-i: şīve vü P, AE1.

8. Ḫaṭ-ı püşti leb ile başdı ḳadem ġayba velī
Daḫi ol ḫāl-ı żāmīrümde benüm mużmerdür

9. Ṭarḥına bu ġazelüñ bā'iş olan ey Pertev
Ḥażret-i Kānī-i üstāḏ-ı suḫan-perverdür

121
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Bir soġuḳ var ki felekde meh-i enver ditrer
Belki āteşkededе mürġ-i semender ditrer

2. Ḥücrede kim ṭona pür-āteş olan minḳallar
Minḳal içre n'ola dirler ise aḫger ditrer

3. Olsa da cāmesi ger bebr-i yabān postundan
Bu hevāda püser-i Zāl-i muṣavver ditrer

4. Tūde-i berfe dönüp ferve-i ḳarsāḳ u vaşaḳ
Şanki yaḫdāna girer anı giyenler ditrer

5. Bu ṣoġuḳlar Ḳocaḳarı ṣo[vu]ġun itdi güẕār
Künc-i tennūrda her māde vü her ner ditrer

6. Ḍarb olur dā'iresi pençe-i deyden çün def
Cülcül-i kevkeb ile çarḫ-ı müdevver ditrer

7. Perde-püş oldı şerer kendi gülüñden Pertev
Kürre-i nār verāsında çün aḫter ditrer

(9a) bu ġazelüñ bā'is olan: bā'is olan bu ġazelüñ HP.

121 HP(101a), Ü(102b), P(32a).

(1b) āteşkededе: āteşde de ol P.

(3a) bebr-ı: bebr ü Ü.

(4b) yaḫdāna: necdāna Ü.

(5a) ṣoġun itdi: ṣoġuñ kıldı Ü, P. (b) māde: mā P.

(7a) perde-püş: penbe-püş Ü; şineveş P. (b) nār: nāz Ü. / P nüshasında " ne revrāsında çün aḫter ditrer " şeklindedir.

122

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ġırralanma ḥüsnüñe meh-peykerüñ parlar geçer
Māh-tābum tābiş-i pür-ülkerüñ parlar geçer

2. Revnaḳ-ı meh-tāb iḳbāli şanurken dā'imā
Şuʿle-i kettānāsā aḫterüñ parlar geçer

3. Daʿvet-i keyf-i seḥer ḳaşduñsa iç cām-ı ṭolu
Yoḫsa keyfī tellī ḥabb-ı anberüñ parlar geçer

4. Rūşen eyler cān evinüñ revzenin şimşek gibi
Ṭurma sīnemden muraşşaʿ ḫançerüñ parlar geçer

5. Atmeydānından ey çāpük-süvār āteş gibi
Her seḥergāh esb-i pür-zīb ü ferüñ parlar geçer

6. Ey ʿarūs-ı ḫaclegāh aldanma zīb-i ġāzeye
Naḫl-i sūrāsā dem-i verd-i terüñ parlar geçer

7. ʿAks-i meh-tāb ile ey nā-mihrbān çün āb-ı cüy
Āb u tāb-ı rüy-ı Pertev-āverüñ parlar geçer

123

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Nigāhuñ gerçi kim bir düzd-i māhirdür çalar çarpar
Hele Tatar ġamzeñ gibi nādirdür çalar çarpar

2. Ḫayālüñ kim şebī-ḫūn-ı dil eyler fitne-i zülfüñ
Kemend-endāz bir ʿayyār-ı sāḥirdür çalar çarpar

3. Şaḳın yol virme zāhid ḫāne-i ḳalbe burup çehreñ
Metāʿ-ı dīnüñ ol perī ne kāfirdür çalar çarpar

---

122 HP(101a), Ü(101b), P(30a), EE(12b), AE1(18a), AE2(11b), H(15b).

(1b) tābiş-i: minḳal EE, AE1, AE2, H / ülkerüñ: aḫgerüñ EE, AE1, AE2, H.

(2b) aḫterüñ: aḫgerüñ AE1.

(3a) ṭolu: ṭıla HP, Ü, EE, AE2, H.

(4a) revzenin: revzenüñ Ü, P, EE, AE1, H. (b) sīnemden: sīnemde P.

(5b) esb-i pür-zīb: esb ü zīb AE1.

123 HP(101b), Ü(101b), P(30a), EE(15a), AE1(18a), AE2(12a), H(16a).

(3a) burup: büzüp Ü, P, AE2, H. / çehreñ: mihrüñ EE. (b) dīnün: dīni P, EE, AE1, AE2, H.

4. Devāvīn-i suḫan-sencāndan mażmūn-ı ebyātı
O kim bir nev-heves nā-puḫte şā'ir dür çalar çarpar

5. O tīġ-ı ebruvānla Pertev-i pür-zaḫmuñı ḫāke
Nigāhuñ Ḳaḫramānı ḫarbe ḳādirdür çalar çarpar

124

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Bir ṭatlı söz lebinden anuñ nā-şinīdedür
Güyā ki la'l-i nābı mühürli 'aḳīdedür

2. Āhum muḥīṭ-i eşkümi pür-cūş itmegin
Keştī-i māh-ı nev bile ṭūfān-dīdedür

3. Giryem degül mi sāye-i zülfüñde dil-pesend
Raġbet kenār-ı cūlar ile ẓıll-ı bīdedür

4. Çevgān-ı zülfden serümi ḳılma nā-ümīd
Ey şeh-süvār bu tek ü bu bir ümīdedür

5. Ḥayfā o ḫaṭ ber-āverimüñ berḳ-ı āhdan
Gülzār-ı ḥüsn ü behceti āfet-resīdedür

6. Oldañ ḫaṭ-āver itmeyüz artıḳ şikāyeti
Bālāsı 'arż-ı hālimüzüñ ḫaṭ keşīdedür

7. Pertev o mehle görmek içün bir muḥāsebe
Her dāġdār-ı şerḥa-i dil bir cerīdedür

(4b) şā'irdür: şā'ir Ü.

(5b) ḫarbe: ḍarbe HP.

124 HP(101b), Ü(102a), P(30b), EE(13a), AE1(18b), AE2(12b), H(16a).

(1a) nā-: tā- P. (b) güyāki: şüretde HP, Ü. / 'aḳīdedür: uḳābdur HP.

(2a) Āfāḳ-ı ḳanda ḫūn-ı muḥīṭ-i sirişkden EE, AE1, AE2, H

(3a) Diller şikenc-i zülfde giryem pesend ider EE, AE1, H. / Diller miyān-ı zülfde giryem pesend ider AE2. (b) cūlar ile: cūlara vü Ü,P; cūda beli EE, AE1, AE2, H.

(4) -HP, -Ü / EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 5. beyittir.

(5) -HP, -Ü / EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 6. beyittir.

(6) EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 4. beyittir. (a) Pā-māl-ı cevre ġayrı yeter ḳıl müsā'ade EE, AE1, AE2, H.

8. ʿĀrif Efendi tezkire-i mānīʿ-i rikāb
Her beyt-i dil-nişīnleri bir ḳaşīdedür

9. Medhiyyesi yanında anuñ vāşıf olsa ger
Cümle medāyiḥ-i şuʿarā bir neşīdedür

125
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ne bülbül zār ol ḥāle ne lāle dāġ ber-dildür
Ġam-ı ḥāl-ı ruḫ-ı ʿuşşāḳ cemāle dāġ ber-dildür

2. Dehān-ı ġonce-i nā-rüstesi ol gül-bün-i nāzuñ
Henüz açılmayan tāze nihāle dāġ ber-dildür

3. Görelden ḥalḳa-i zülf-i siyeh-tāb içre ruḫsāruñ
Kemāl-i reşkten berd üzre hāle dāġ ber-dildür

4. Süveydā-yı dili künc-i lebe ḥāl itmedür ḳaṣdum
Bu dür-ā-dür olan endīşe ḥāle dāġ ber-dildür

5. Getürmem ḳāle müy u nāl olursa nāleden cismüm
Bu ḳışşam ḫişşehāy-ı ḳīl ü ḳāle dāġ ber-dildür

6. Firāḳ eşnāsı ümmīd-i visāl ile geçer ammā
Şeb-i firḳat hele rūz-ı viṣāle dāġ ber-dildür

7. Ẓuhūrı dāġdan olmaġla nāyuñ nāle-i cān-sūz
Belirtme yoḫsa kim nāle bu ḥāle dāġ ber-dildür

8. Egerçi ebr-i berḳ-ālūd her dem görülmez ammā
Yaz eyyāmı hevā-yı iʿtidāle dāġ ber-dildür

9. Ḫaṭā itmem disem Pertev o şūḫuñ ḫaṭṭ-ı müşgīni
Ḫotende nāfe-i müşg-i ġāzale dāġ ber-dildür

(8,9) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

125 P(36b).

126

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Eşk-i çeşmüm kim dem-ā-dem mā-cerāsın arturur
Gül-nihāl-ı ḳāmetüñ neşv ü nemāsın arturur

2. Ḫaṭ ber-āverlik cemāl-i pāküñe noḳṣān mıdur
Ḥüsn-i ḫaṭ çün muṣḥaf-ı ḥüsnüñ bahāsın arturur

3. Bāde-i laʿlüñde var bir özge ḥālet sāḳiyā
Naʿra-i mestīde ʿuşşāḳuñ ṣadāsın arturur

4. Neş'e-i mey zā'il itmez ser-ḫoşuñ gerçi ġamuñ
Vaḳt-i şādīde velī ẕevḳ u ṣafāsın arturur

5. Her zamān efyūn-ı ḫālüñle olınmaz neş'e-yāb
Ehl-i keyf anuñ içün her gün ġıdāsın arturur

6. Eylesün cevr-i raḳīb-i bed-liḳālardan ḫazer
Her perī-ruḫsār kim mihr ü vefāsın arturur

7. Ol nigāh-ı iltifāt ol ihtizāz-ı farṭ-ı nāz
ʿĀşıḳānuñ vuṣlata dā'ir recāsın arturur

8. Gerçi Pertev bī-hicāb eyler beni nūş-ı şarāb
N'eyleyüm ol ġonca-i şermüñ ḫayāsın arturur

127

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bu ḫayret şanma kim ʿāşıḳda Mecnūn oldığındandur
Nigāh-ı fitnesāz-ı çeşme meftūn oldığındandur

2. Şenākār-ı ḳad-ı bālāsı hep erbāb-ı naẓm olmaḳ
O şūḫuñ ḳāmetī ġāyetle mevzūn oldığındandur

3. Niçün nefrīn ile laʿn ile mezkūr oldı dirlerse
Raḳīb-i bed-meniş menfūr u melʿūn oldığındandur

---

126 P(37b), Ü(110a).

(4a) mey: -Ü.

(6b) perī-ruḫsār: biri ruḫsār Ü.

127 HP(102a), Ü(102a), P(30b), EE(15a), AE1(18b), AE2(13a), H(16a).

(2b) oldığındandur: -Ü.

(3a) laʿn ile: laʿnetle P. (b) u: -P.

4. Görüp giryān beni bezminde bilseñ oldığum tekdīr
Su‘āl itseñ o ẓālim dir ki memnūn oldığındandur

5. Saña maḫzūn maḫzūn Pertevüñ bāḳışları şāhum
Fedākār oldığuñ bilmiş de dil-ḫūn oldığındandur

128
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

1. ‘Uşşāk-ı zāruñ ‘askeri ḫaylī alaylıdur
Güş it şadā-yı nālelerin kerre-nāylıdur

2. Ol şeh-süvār kim saña dün vaṣfın eyledüm
Baḳ şu alaydan at ḳoyuran Mışrī ṭaylıdur

3. Ol lāle-ḫad beyāż o gerden ki anda var
Ol şūḫ Lālelili yāḫud Aḳsarāylıdur

4. Bir ben miyüm gedāsı bu ālemde bir şehüñ
Ḫalḳ-ı cihān da cümlesi yoḫsullı baylıdur

5. Tellendi şaçı sūr-ı ḫitāndur bu kūs sesin
Zencīr-i ‘aşḳ görme misin kim ḳalaylıdur

6. İtmiş kemīn ġamzesi çeşmi buçağını
Ol şāh-bāz ẓannum o Şāhin Girāylıdur

7. Hep cān-güdāzīdür baña Pertev naṣīb olan
Kār-ı cihān egerçi ki güçli ḳolaylıdur

(4b) oldığındandur: -Ü.

(5b) oldığuñ: oldığın EE, AE1, AE1.

128 HP(102a), Ü(102b), P(31a), EE(15b), AE1(18b).

(1b) nālelerin: nālelerüñ P, AE1.

(2a) saña: -Ü. (b) baḳ şu alaydan: baḳ baḳ şu işte P, EE, AE1.

(3b) Lālelili: Lāleli ve P.

(4b) cihānda: cihān HP, Ü, P, EE.

(5a) kūs sesin: gün sen EE; gün sesin AE1. (b) kim: ki P, AE1.

(7a) güdāzīdür: güdāzdur P, AE1.

129

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Ebrūları bir maṭla'-ı bī-miṣl ü bedeldür
Vaṣf-ı ruḫı gül-güne-i ruḫsār-ı ġazeldür

2. Ġavġā-yı ḳıyāmet ḳoparur her nigehinde
Çeşm-i siyehi vesme-i ebrū-yı cedeldür

3. İtmezse eger būs-ı hayāt-āverī işrāb
Ḫaṭṭ-ı lebi hem neş'e-i ṣahbā-yı eceldür

4. Ol ḥüsn-i cihān-sūz ile ol şu'le-i āvāz
Āteş-figen-i ḫāne-i dil olsa maḥaldur

5. Reftārı levendāne vü güftārı zebān-zed
Pertev ġazeli gibi ḫoş āyende güzeldür

130

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Sen itdüñ 'āşıḳı nālende hep kimüñ ṣuçı var
Bu āh u nālede ey ġonca-leb kimüñ ṣuçı var

2. Şeb-i viṣāli riyāsuz senüñle söyleşelüm
Benümse her gice ṣuç ya o şeb kimüñ ṣuçı var

3. Ṣuç öldürende degüldür ölendedür dirler
Şehīd-i ġamzeye ṣorsaḳ 'aceb kimüñ ṣuçı var

4. Şikāyet itme göñül cevr-i bī-nihāyetden
Sen eyledüñ ġam-ı 'aşḳı ṭaleb kimüñ ṣuçı var

---

129 HP(102a), Ü(103a), P(30b), E(15a), AE1(19a), AE2(12b).

(2a) nigehinde: nigehüñde P.

(3a) Şaḫş-ı emele zülf ider işrāb-ı ḫayātı EE, AE1, AE2. (b) ḫaṭṭ-ı lebi: tīr-i ġamze EE; tīr-i müje AE1; şīr-i müje AE2.

(4a) ile: -AE1. (b) dil: cān AE2.

130 HP(102b), Ü(103a), P(31a), EE(15a), AE1(19a), AE2(13a).

(1b) bu āh u nālede: bu āh-ı nālede Ü; fiġān u giryede AE2. / ṣuçı var: -Ü.

(2a) viṣāli: viṣāl P, AE1; viṣāle EE. (b) ṣuçı var: -Ü.

(3b) ġamzeye ṣorsaḳ: ġamze-i yārum P, EE, AE1, AE2.

(4a) cevr-i: 'aşḳ-ı HP, Ü, P.

5. Kabāhati o gül-endāma bulma ey Pertev
Dil oldı nāle vü zāra sebeb kimüñ şuçı var

131
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Müjgān sinān be-kef şeh-i ḫüsnüñ çerīsidür
İşve girişme ġamze nigeh ʿaskerīsidür

2. Oldı ḫayāl-i şūreti çeşmümde mürtesim
Taşvīr-i çeşmesāruñ o naḳş-ı perīsidür

3. Mirriḫ-i ġamze tīġ ile söyleşse de göñül
Biñ naḳd-ı cān ile o mehüñ Müşterīsidür

4. Sen rāh-ı ʿaşḳı bir dükenür yol mı añladuñ
Deşt-i ʿadem menāzilinüñ eñ berīsidür

5. Reftārı itse Pertevi ḫayrān ʿaceb midür
Bir mürġzār-ı nāzük o kebg-i derīsidür

132
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Bülbülem böyle gül-ʿiẓārum var
Āh u zār itmege medārum var

2. Naḳd-ı ḳalb-i sirişke yoḳsa revāc
Zer ü zīverüm yoġ ise zārum var

3. Uydı bir bī-vefāya gitdi göñül
Ne enīsüm ne ġam-güsārum var

(5b) nāle vü: nāle-i P, AE1

131 HP(102b), Ü(103a), (P(31a), EE(15b), AE1(19a), AE2(8a).

(1a) müjgān-sinān: müjgān-sitān P.

(2a) ḫayāl-i şūreti: ḫayāli şūret-i HP, AE2; ḫayāl-i şūret-i EE.

(5a) ḫayrān: -Ü.

132 HP(103a), Ü(103b), P(31b), EE(15b), AE1(19b), AE2(13a).

(2a) yoḳsa: yoḳ mı P, EE, AE1, AE2.

(3a) bir: -P. (b) enīsüm: eylesem AE1. / ġam-güsārum: ġamum dem Ü.

4. Güş idüp nālişüm o gül-ruḫsār
Dimiş anuñ gibi hezārum var

5. Felegüñ devletinde ey Pertev
Böyle bir mihr bir nigārum var

133
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dil-i dīvāne ḳayd u bend-i zülfüñden çözülmişdür
Ġam-ı ʿaşḳuñ ile bir güşede varmış büzülmişdür

2. Tenezzül itmez oldı mürġ-i cāna ol hümā-pervāz
Anuñ şah-bāz çeşmi başḳa bir ṣayda süzülmişdür

3. Ṭabībüm ummadan maʿcūn-ı yāḳūt-ı leb-i laʿlüñ
İfāḳat gelmiş iken ḫasta-i hicrüñ üzülmişdür

4. Nice yār ile yekten olmış ʿāşıḳ ḫīn-i vuṣlatda
Vedāʿ eṣnāları mānend-i cild-i mīş üzülmişdür

5. Muʿārıż-pīşeye tāb-āver olmaz rişte-i zülfüñ
Keş-ā-keşden hezārān ḥabl-ı müstaḥkem üzülmişdür

6. Kenār-ı kāma vāṣıl olmaḳ ümmīd ile çoḳ demler
Miṣāl-ı taḫta pāre baḥr-ı maṭlabda yüzülmişdür

7. Hemān bir ben miyüm efsāne olmış ʿaşḳla Pertev
Nice manẓūm u menṣūr ol ḥikāyetler düzülmişdür

134
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Çün duḫter-i rez muġ-beçe-me'nūs degüldür
İşkest iken şīşe-i nāmūs degüldür

(5a) felegüñ: felek Ü. (b) böyle bir mihr: bed mihr öyle AE2.

133 HP(103a), Ü(103b), P(33a).

(3a) leb-i laʿlüñ: laʿli lebüñ Ü.

(5a) zülfüñ: ülfet Ü, P.

134 HP(103a), Ü(104a), P(32a), EE(15b), AE1(19b), AE2(13b).

2. ʿAşḳ āteşi küncīde-i kem-havṣala olmaz
Kim berḳdur ol şuʿle-i fānūs degüldür

3. Ḳıl Çerkesi ey ġamze-i Tatar aḳınuñ kim
Dil mülketidür memleket-i Rūs degüldür

4. Dünbāle-revī ṭıfl ola mı ʿāşıḳ-ı ser-bāz
Neḳḳāre ki hem velvele-i kūs degüldür

5. İster ki ser-ā-pā ola endāmuña mir'āt
Ḳaṣd-ı dil-i Pertev yaluñuz būs degüldür

135
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Sāde-rūlukda daḫi vardı ṣafā-yı dīger
Ḫaṭ ile şāhid-i ruḫ giydi ḳabā-yı dīger

2. Ḳaṣr-ı ʿayn oldı nişīmengeh-i sulṭān-ı ḫayāl
Ṣadr-ı ser-ṣuffe-i dil aña sarāy-ı dīger

3. Ḫālet-i bāde-i nāz itmiş iken pür-cünbiş
Neş'e-i meyde saña virdi edā-yı dīger

4. Ḫasta-i ʿaşḳa devā āh u sirişk ile olur
Aña çesbān olamaz āb-ı hevā-yı dīger

5. Tīr-i ġamzeñ ola çün ey ḳaşı yā mihmānum
Cāndan özge bulamam ben aña cāy-ı dīger

6. O perīden olıcaḳ būs-ı lebe ruḫsat-yāb
Eylemiş ʿāşıḳ-ı şūride recā-yı dīger

7. Sāye-i zülf-i dil-ārāda olan āsūde
Pertevā isteye mi ẓıll-ı hümā-yı dīger

(2b) şuʿle-i: şemʿa-i AE2.

(3a) aḳınuñ: afetüñ Ü; aḳın EE, AE1; emn AE2.

(4b) hem: -P.

135 HP(103b), Ü(104a), P(32b), EE(16a), AE1(19b), AE2(13b).

(2b) şuffe: şafḥa P.

(4) -AE2. (b) çesbān olmaz: çespīde degül EE, AE1.

(5a) yā: kemān EE.

(6b) recā-yı: duʿā-yı EE.

136
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. La'lüñ hicāb-ı zaḫm-ı dilümle dilek diler
Ḫaṭṭuñ henüz ḫaḳ ḥuḳūḳ-ı nemek diler

2. İtmez mi siḥr-i dīde eşer baḳ sürūşa da
Maḥbūs-ı çāh-ı Bābil olanlar melekdiler

3. Ḫūbān ki zülfüñ eyleye ber-çīde şanurum
Zencīrler ile ejderi bālāya çekdiler

4. Çoḳdan su'āl-ı ḫāṭır-ı mehcūr olunmadı
Vuṣlatla nā-murādı be-kām idecekdiler

5. Pertev ḫumār-ı bāde-i la'lüñle ḫastadur
Olsa dehen-güşā-yı suḫan esnemek diler

137
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ol ẓālimüñ sitemleri hep ḫāṭırumdadur
Zaḫm-ı dilüñ elemleri hep ḫāṭırumdadur

2. Her bir şikenci gerden-i cāna kemend idi
Zülfüñ o pīç ü ḫamları hep ḫāṭırumdadur

3. Ben ḳan yaş aġlar iken o meh bāde-nūş idi
Ol bezmüñ 'ayş u demleri hep ḫāṭırumdadur

4. Oldı egerçi vuṣlata tebdīl iftirāḳ
Hicrüñ henüz ġamları hep ḫāṭırumdadur

5. Cevr ü cefāsını sayamam yoḫsa Pertevā
Ma'dūd olan keremleri hep ḫāṭırumdadur

---

136 HP(103b), Ü(104b), P(32b), EE(16a), AE1(20a), AE2(13b).

(2a) siḥr-i: zaḫm P, EE, AE1.

(3a) zülfüñ: zülfin AE2. (b) ejderi: ejderdi Ü.

(5a) ḫastadür: ḫasta dir AE2.

137 HP(104a), Ü(104b), P(32b), EE(16a), AE1(20a), AE2(13b), H(17b).

(1a) ol: o Ü.

(2a) cāna: cām-ı AE1; ḫāne AE2.

(5b) ma'dūd olan: ol mehveşüñ AE.

138
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Şeb-i deycūrumı nūr itmek ise ancaḳ olur
Çeşm-i ḥassādumı kūr itmek ise ancaḳ olur

2. Ṭarz-ı ikrāma ḳoyup ṣūret-i istiṣḳāli
Meclisinden bizi dūr itmek ise ancaḳ olur

3. Başımuz taşdadur ammā yerimüz nerm ider eşk
Āstānuñda ḥużūr itmek ise ancaḳ olur

4. Nā-gehān böylece tekdīre gelüp gitmekle
Külbemüz dār-ı sürūr itmek ise ancaḳ olur

5. Böyle Pertev gibi ḫ̔āhişger-i cāh olmayana
Ġaraẓuñ ʿarż-ı ġurūr itmek ise ancaḳ olur

139
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Gerden ü ber yaḳalar çāk idecek yerlerdür
Naʿrayı vāṣıl-ı eflāk idecek yerlerdür

2. Sāye-i serv-ḳadüñ belki o taḳrīb düşer
Kūyuñ eṭrāfı teni ḫāḳ idecek yerlerdür

3. Şāh-bāz-i nigehi ṣayd hevāsında uçar
Dili āvīze-i fitrāk idecek yerlerdür

4. Gül-i ruḫsārı ṣolup ḳaldı ḫayāli gözde
Dīdeyi eşk ile nemnāk idecek yerlerdür

5. İntisāb içün o zāhid-beçeye ey Pertev
Serimüz sergi-i misvāk idecek yerlerdür

---

138 HP(104a), Ü(104b), P(33a), EE(16a), AE1(20a), H(17b).

(3) P ve AE1 nüshalarında 3. ve 4. beyitler yer değişmiştir.

(5a) ḫ̔āhişger-i cāh olmayana: yoḳluḳda gezen nā-kāme HP, Ü, P.

139 HP(104a), Ü(105a), P(33a), EE(16b), AE1(20a), H(17b).

(4a) ruḫsārı: ruḫsār HP, P, AE1.

140
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Gülşen-i rūyında yāruñ nev-bahār olmış mıdur
Güller açılmış mı ‘āşıḳlar hezār olmış mıdur

2. Kākül-i Leylā-yı müşg-efşānı ol nev-rüstenüñ
Bīd-i Mecnūn gibi āyā sāyedār olmış mıdur

3. Sīne-i gül büsezārından o gül-pīrāhenüñ
Tāze-res nārenc-i pistān āşkār olmış mıdur

4. İntiẓār-ı mevsim-i būsendeyüm o ṭıfluñ āh
Şāḫ-ı şeftālū-yı ḳaddī mīve-dār olmış mıdur

5. Mürġ-i dil bir serv dalın lāne itmiş Pertevā
Ol nihāl-i nev-rese bilmem ki bār olmış mıdur

141
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

1. Müşg-i Ḫoten mi zülf-i müca‘‘ad midür nedür
‘Anber mi yoḫsa ḫāl-ı mu‘avved midür nedür

2. Hūr u perī mi yoḫsa melek mi o nev-nihāl
Mevzūn-ḫırām serv-i sehī-ḳad midür nedür

3. Dil-ber odur ki ḳāmetini seyr iden diye
Serv-i revān mı naḫl-i ser-āmed midür nedür

4. Çoḳdan berī görünmedi dil ben de şormadum
Zencīr-i zülf-i yāre muḳayyed midür nedür

---

140 HP(104b), Ü(105a), P(33b), EE(16b), AE1(20b), H(17b).

(2a) Leylā-yı müşg-efşānı ol nev-: Leylī-i müşgīn rengin ol nā- Ü, P.

(3a) zārından: zārında P.

(4a) o: ol H.

141 HP(104b), Ü(105b), P(34b).

(1a) müşg-i: misk-i Ü.

(2a) nev-nihāl: nihāl Ü.

(3b) mı: bu Ü.

5. Ol ḫūruñ āstānını mesken mi itdi dil
Yoḫsa cinān içinde muḫalled midür nedür

6. Bārī yıḳılsa rāḥat iderdük biraz zamān
Çarḫ-ı felek mi yoḫsa bu günbed midür nedür

7. Ṣūfīde bu ruʿūnet u şiddet ne bī-sebeb
Eşşekligi ʿaceb ki müşedded midür nedür

8. Bīm ü hirās virdi cihāna nigehleri
Cellād çeşminüñ ḫūyı pek bed midür nedür

9. Ol ẓālimüñ sitemleri aṣlā tükenmedi
Pertev cefāsı bī-hadd u bī-ʿad midür nedür

142
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Mey-keşān meclisde giryān olsa cām-ı mül güler
Bāde-i eşkin ṣurāḫīler döker ḳulḳul güler

2. Nāle-i ney gibi diñler yār yāruñ derdini
Böyledür aḥvāl-ı ʿālem bülbül aġlar gül güler

3. Nāle vü feryād-ı maşnūʿum eşer itmiş diyü
Eşk-i çeşm-i gül ṣanup şeb-nemleri bülbül güler

4. Zülf-i yāri bāġda reyhāne tercīh itseler
Gülme şānundan degülken ol söze sünbül güler

5. Devr-i Ādemden beri Pertev bu ḥālet böyledür
ʿĀşıḳ-ı zār eyler efġān dil-ber-i şengül güler

143
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Maʿni-i beyt-i dehānuñ gerçi kim ser-bestedür
Leblerüñ ancaḳ o beyte mıṣraʿ-ı bercestedür

(5a) ḫūruñ: cevrüñ P. (b) cinān: cenāb Ü.

(7a) ne bī-: bilā Ü, P.

142 HP(105a), Ü(105b), P(38a).

143 HP(105a), Ü(106a).

2. Bir çemenzārüñe teşrīf eyler ol ʿarʿar ḫırām
Serv ü bālālar naẓārda sebze-i ḫod-rüstedür

3. Ḫam-be-ḫam olmış dökülmiş rūyıña sünbüllerüñ
Her ḫamın gördükde ẓan itdüm anuñ bir destedür

4. İltifātından düşürdüñ raḫnelendi sāḳiyā
Sāgar-i dil alma bīhūde ele işkestedür

5. Ebruvāndur şāh-ı āhū-yı dü dīde Pertevā
Şāḫı ol āhūlaruñ ammā be-hem peyvestedür

144

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Meh-pāre-i cemāl-i cemīli gülüşlidür
Ebr u hilāl-ı māh-ruḫı gösterişlidür

2. Vaṣf-ı femi bu dürlü ḥurūf ile söylenür
Yāḳūt-pāre-i deheni incü dişlidür

3. Söz yoḳ tenāsüb-i tenine ḥüsn ü ānına
Rem-gerde-ḫūdur āh ki āhū revişlidür

4. Gökşuda seyr idüp size medḥ itdügüm güzel
Şol ḳayıguñ kıçundaki māʾī binişlidür

5. Beş on gün içre Pertev alup bedr olur o şūḫ
Meh-pāre-i cemāl-i cemīlī gülüşlidür

(2b) sebze-i: bende-i Ü.

(3a) dökülmiş: -Ü.

(4a) raḫnelendi: raḫnelenleri Ü.

144 HP(105a), Ü(106a), P(33b), EE(16b), AE1(20b), H(18a).

(2a) ḥurūf: ḥarīf HP.

(4a) güzel: güdek P, AE1.

(5a) gün: -Ü.

145

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Reşk-i ruḫsāruñ ile mihr-i dıraḫşān şararur
   Müy-ı zerdüñ ḥased ile meh-i tābān şararur

2. Görmesün şırma şaçın yoḫsa siyeh sünbüller
   Hep atup rengini mānend-i zaʿferān şararur

3. Gül-i nesrīn ruḫuñ dīde-i nergisle görüp
   Cümle çün berg-i ḫazān verd-i gülistān şararur

4. Gül-i zerrīn ile bāġuñ işin altun itdüñ
   Hep ḳanarya gibi ẓannum bu hezārān şararur

5. Şaruşın bir güzele ḳaynadı ḳanum Pertev
   Çehre mānende-i dil-ḫasta-i hicrān şararur

146

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Vaşlın o şūḫ egerçi ki cāna bedel virür
   Var ise cānuñ alma naşıl bir güzel virür

2. Ol ṭurralar ki zībeş-i ḳadd u sürīndür
   Gördükçe āh ḫāṭıra tūl-ı emel virür

3. Bu ihtizāz-ı nāz ki vardur o şūḫda
   Elbette ḳaṣr-ı vuṣlatı bir semte bel virür

4. Üftādegāna şimdi ider dest-gīrlik
   Böyle ḳalursa hāne diyem işte el virür

---

145 HP(105b), Ü(106a), P(34b), EE(17a), AE1(20b), H(18a).

(2a) şaçın: şaçuñ EE, AE1, H. (b) hep: hem P, AE1.

(5a) şarışun bir: bir şarışun P.

146 HP(105b), Ü(106b), P(34b), EE(18a), AE1(21a), H(18a).

(1a) vaşlın: vaşluñ P. / ki: -Ü.

(2a) ṭurralar ki: ṭurralarla Ü.

(3a) ihtizāz-ı: āh u zāre P, AE1; āh-ı zār-ı EE, H.

(4b) ḳalursa: giderse P, EE, AE1, H. / diyem: deyem Ü.

5. Āfet midür nedür bilemem ġamzesi hele
Her bir nigāhı cāna peyām-ı ecel virür

6. Yıllar geçer o Perteve bir ḥarf söylemez
Pertevse aña günde iki üç ġazel virür

147
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Āhum ki dilde zaḫm-ı nihāndan ḫaber virür
La'lüñ peyāmı mürdeye cāndan ḫaber virür

2. Her neş'enüñ netīcesi derd-i ḫumārdur
Devr-i piyāle devr-i zamāndan ḫaber virür

3. Faṣl-ı bahār faṣl-ı der-pey olması
Tafṣīl-i ḥāl-i pīr-i civāndan ḫaber virür

4. Geçmez mi şeyḫ efendi o meh-rūydan 'aceb
Her tār-ı rīşi tār-ı ketāndan ḫaber virür

5. Deşt-i nedāmet olalı gül-geşt Pertevüñ
Her ḳaṭre eşki āb-ı revāndan ḫaber virür

148
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. N'eyleyüm serv-ḳadān 'āşıḳa ber virmezler
Gül-nihālān gibi ġonca-i ter virmezler

2. 'Āşıḳān der-be-der olsun diyü eyler ḫūbān
Ḫod-be-ḫod böyle tehī zīnet ü fer virmezler

3. Aldıġuñ gözyaşıdur ḫūn-ı dilüm la'l u 'aḳīḳ
Saña aġyār begüm böyle güher virmezler

(5a) ġamzesi: ġamzesin HP, AE1; ġurresin Ü.

(6b) Pertevse aña günde iki üç: vaṣf-ı lebüñde bu aña her gün P, EE, AE1, H.

147 P(18b).

148 HP(105b), Ü(106b), P(34b), EE(17a), AE1(21a), AE2(14a), H(18b).

(1a) ber: yer P, AE1, AE2. (b) gibi: gibice Ü.

4. Raġbeti var o mehüñ bezmimüzi teşrīfe
N'eyleyem ruḫṣatı māderle peder virmezler

5. Sen de rez-duḫterin al varıñı vir ẕevḳını sür
Çünki Pertev saña dünyāda püser virmezler

149
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Tehī sīmīn-ber üzre şanma zülf-i ḳīr-gūn şarḳar
Degüldür sīneñe mā'il de düşuñdan niçün şarḳar

2. Görür kim incelikde yoḳ belince tār-ı gīsūsı
Bilüp ḥaddin miyānından aşaġı ser-nigūn şarḳar

3. Benüm feryādumı āvāre bir bülbül mi ẕann itmiş
Ser-i dīvār-ı bāġ-ı dilden ol gül-ḫadd bīrūn şarḳar

4. 'Aceb ḥāletvar ol raḳḳāṣuñ oynın seyr idüp şandum
Kemer-bendi ucından nāfı zānūya füzūn şarḳar

5. O pistānlar çiçekli zerd-fām ol cāmeden Pertev
Gülistānda yetişmiş tāze ter līmon-gūn şarḳar

150
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Sen de bul bencileyin sen gibi bir yār da gör
Saña derdüm diyemem gel yüregüm yar da gör

(4a) bezmimüzi: bezmimüze P.

(5a) rez-duḫterīn: rez-duḫterüñ P, AE1. / āl: -P, -AE1. / vir: pür AE1. / sür: gör HP, Ü, AE1.

149 HP(106a), Ü(107a), P(34a), EE(17a), AE1(21a), H(18a).

(1b) sīneñe: sīnene Ü.

(3b) gül-ḫadd: gül-ḫand EE, AE1, H.

(4a) ḥāletvar: ḥāl-var Ü. (b) zānūya: zānū Ü zānūda P.

(5a) zerd-fām: zer ü fām H.

150 HP(106a), Ü(107a), P(35a), EE(17a), AE1(21a), AE2(14a), H(18b).

(1a) bencileyin: sencileyin P, EE, AE1, H.

2. Hele bir ẓālime düş ol da efendim şāhum
Cürm-i nā-kerdelerüñ eyleme iḳrār da gör

3. Bu ṭarāvetli ruḫ-ı sādeyi māhum bir de
Ḳaplasun āyine-i ḥüsnüñi jengār da gör

4. Zāhidā şürb-i yehūd ile görülmez neş'e
Ẕevḳ-i rindāneyi bir meykedeye var da gör

5. Yüz virür mi saña ol ġonca-i nāz ey Pertev
Naḳd-i eşküñ yolına eyleme īṣār da gör

151

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Lebüñ Ḫıżr-ı ḫaṭ-ı nev-ḫīze ey ḫāṭır-şiken göster
Pesend itdür Mesīḥe yoḳ dime nuṭḳ it dehen göster

2. Çerāgāh-ı hayāt-ı rūḫ-ı hayvān ḫaṭṭ-ı la'lüñdür
Kenār-ı cūybār-ı āb-ı Ḫıżruñ da çemen göster

3. Ne mümkin būy-ı müşgīn tār-ı zülfüñ resmi ey naḳḳāş
Sen ister bir ser-i mū üzre biñ Çīn u Ḫoten göster

4. Ṭaġıt ḳāküllerüñ ruḫsār-ı ala seyre git bāġa
Füsūn it bāġ-bāna āteş üzre feslegen göster

5. Senüñle ben de Pertev yāra şāyān şunda bir dil var
Anı isterse ben 'arż eyleyem isterse sen göster

152

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Şu vaḳt oldı daḫi gelmez mi sāḳī yevm-i şeklikler
Ya māh-ı rūzedür ḳarşuya çıḳmaz mı yemeklikler

(3a) bu: bir P. / māhum bir de: bir de māhum AE2.

151 HP(106a), Ü(107a), P(35a), EE(17b), AE1(21b), AE2(9b), H(18b).

(2a) la'lüñdür: la'lüñden P, AE1. (b) Ḫıżruñ: Ḫıżrın AE1.

(3) AE2 nüshasında 4. beyitle yer değişmiştir. (a) zülfüñ: zülfi AE2. / resmi: naḳşı Ü; resm AE2. (b) ister: istersen AE1.

152 HP(106b), P(35b), EE(17b), AE1(21b), AE2(14b), H(18b).

(1a) şenlikler: şeñlikler H.

2. Niçün meclisden olsun dūr ḫūbān-ı nemek-rīzān
Olur elbet kenār-ı sofra-i meyde nemeklikler

3. Raḳīb olsaydı hem-dem bizlere gül-geşt-i ṣaḥrāda
Zemīn-i hīlede eylerdi kāfir köstebeklikler

4. Niçün isrāf idersin zāhid ol rīş-i dırāzı sen
Yapup ṣatsañ ne olur yüz ḳadar ḳuyruḳ sineklikler

5. Açılmaḳlıḳla tāze tāze dāġ u şerḥa ey Pertev
Yine zeyn oldı yer yer ravżа-ı dilde çiçeklikler

153
Mefā'īlün fe'ilātün mefā'īlün fe'ilün

1. Viṣāl-ı bezm-i dil-ārā baña hicāb iledür
Ki dūr-bīnde ḳurb-ı naẓar niḳāb iledür

2. Firīb-ḫorde-i āb-ı zülāl-ı vaṣl olalı
Serāb u rīg-i revān pāy-ı dilde āb iledür

3. Sirişk ü ḫūn-ı dilümden meger ki reng almış
Çü ḥüsn-i sāḫte gül-güne vü gül-āb iledür

4. Hemīşe feyż-i naẓar ile nāḳış olmada tam
Ki bedri-i mehi nev mihre intisāb iledür

5. Teveccüh-i dil-i Üstāddan alup Pertev
Baña bu feyż-i suḫan andan iktisāb iledür

(2a) meclisden olsun dūr: meclisde olsun dūr P; her demde yoḳ meclisde AE2.

(3a) hem-dem: hem-reh AE2.

(3b) kāfir: vāfir HP.

(5a) açılmaḳlıḳla: açılmaḳlıġla P. / şerḥa: yāze HP; zaḫm AE2.

153 HP(106b), Ü(107b), P(35b), EE(17b), AE1(21b), AE2(14a), H(19a).

(1b) ḳurb-ı: ḳarīb AE1, H.

(2b) āb: -Ü.

(3a) almış: olmış AE1.(b) gül-güne vü: gül-gün u AE2.

(4a) ile: birle P, EE, H.

(5b) iktisāb: kitāb AE2.

154
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. 'Āşıḳların n'idem ki ḫużūra cemāl oḳur
Çeşmi zebān-ı ḥāl ile ism-i celāl oḳur

2. Vaşf-ı nigāhuñı oḳuma degdi cānuma
Her bir ḫadengi ma'reke-i pür-ı Zāl oḳur

3. Bezm-i nigāra kendini da'vetli 'add ider
Hicrān-nāmeden o ki ḥarf-ı viṣāl oḳur

4. Ders-i cefāyı ezber idüp ṭıfl iken o şūḫ
El-ān unutmamış daḫi ḥāfız-miṣāl oḳur

5. Bir bir o şūḫa derd-i nihānın beyān idüp
Ḥarf-ı niyāzı olsa da dil bī-mecāl oḳur

6. 'Arż eyle Pertev ol şehe bu şi'r-i tāzeyi
Ẓannum budur ki eylese de infi'āl oḳur

155
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Cāẕibe şanma hemān rūy-ı siyeh-çerde de var
Şaruşınlarda da gül-gūn u semen-berde de var

2. Ḫāl-ı müşgīnler ile rūyda zīnet lāzım
Yoḫsa kim reng ile bū berg-i gül-i terde de var

3. Öyle şīrīn-lebe mūr-ı ḫaṭı hīç 'ayb olmaz
O ḳadar mūr-ı siyeh şehd ile şekkerde de var

---

154 HP(106b), Ü(107b), P(36a), EE(20a), AE1(22a), AE2(14b), H(19a).

(1a) 'āşıḳların: 'āşıḳlaruñ P, AE1. / n'idem ki ḫużūra: dem ki ḫużūr P.

(2a) nigāhuñı: nigāhını P, EE, AE1. (b) ma'reke-i pür-ı: ḳıṣṣa-i sihr-āb u AE2.

(3b) oña: ola AE1.

(5a) beyān: 'ayān EE, AE1, H. / idüp: ider HP, Ü, EE, AE2, H.

155 HP(107a), Ü(108a), P(36a), H(82a).

(1b) gül-gūn u: gül-rū vü H.

(2a) rūyda: ruḫda H.

(3a) mūr-ı ḫaṭı hīç: hīç mūr-ı ḫaṭı Ü, P, H.

4. Şīve vü ʿişve gerek ḳāmeti bālālarda
Ḳadd-i bālā yaluñuz serv ile ʿarʿarda da var

5. ʿĀşıḳ-ı pāk-naẓar şāhid-i bāzār aramaz
Dil-rübā yoḫsa ki delīlāk ile berberde de var

6. Güşe-i tekyede ẕikri ile meşġūl azdur
Künc-i mey-hānede çoḳ rind ü ḳalenderde de var

7. Sen hemān Pertev-i nā-kāmdan eşʿār iste
Şiʿr-i ter defter ü dīvānda da ezberde de var

156
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ol benefşī-ḫaṭ ki ol şūḫuñ yanaġından çıḳar
Sünbül-i cennetdür ol firdevs bāġından çıḳar

2. Nāye dirsem eyle vāṣıl güş-i yāre nālemi
Bir kulaġından girer ol bir kulaġından çıḳar

3. Rūşenī-baḫşā-yı rāh-ı çeşm-i haḳ-bīnāndur
Şuʿleler kim mescid ü deyrün çerāġından çıḳar

4. Żabṭ-ı āh itsem de nār-ı ʿaşḳum itsem de nihān
Şuʿle-i sūz-ı derūnum sīne-dāġından çıḳar

5. Mürġ-i dil zār u zebūn oldı şu rütbe Pertevā
Ger giriftār olsa şayyāduñ ṭuzaġından çıḳar

(4a) bālālarda: bālarda Ü.

(6a) azdur: az ise H.

(7b) defter ü: defter-i P.

156 HP(107a), Ü(108a), P(38a).

(2a) eyle: güş-ı P. (b) girer: girüp HP, Ü.

(5b) ṭuzaġından: çerāġından P.

157
Mefā'īlün fe'ilātün mefā'īlün fe'ilün

1. Recā-yı vaṣl ile dil ʿarż-ı ḥāl idüp n'eyler
Muḥāl fikr ile olmaz ḫayāl idüp n'eyler

2. Füsūn ile beni zülfüñ esīr ḳılmış iken
O ġamzelerde yine mekr ü āl idüp n'eyler

3. Cefāsını çekecek rütbe ṭāḳatüm yoḳdur
ʿAceb beni bu ḳadar bī-mecāl idüp n'eyler

4. Bilen ḥikāyet-i zer-dūz buryā-bāfī
Bu kār-ḫānede kesb-i kemāl idüp n'eyler

5. Görüldi vuṣlat-ı pervāne şemʿ ile Pertev
ʿAceb göñül yine fikr-i visāl idüp n'eyler

158
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḫārlar şāḫ-ı gülüñ destinde tīġ-ı kīnidür
Ġoncalar eşk-i hezāruñ ḳatre-i ḫūnīnidür

2. Şöyle rūḫānī nejādında olur mı ʿāşıḳı
Cennet-i dünyānuñ ol meh-pāre hūr-ı ʿīnıdur

3. Mihr ü meh ruḫsār u cebhe zülf ü siyeh rūz u şeb
Ḫāllerde āsmān-ı ḥüsninüñ pervīnidür

4. Kendüden geçmiş yatur ol şūḫ mest-i nāz olup
Būse-çīn olmaḳsa ḳaşduñ ṭurma vaḳt-i ḥīnidür

---

157 HP(107b), P(36a), EE(17b), AE1(22a), AE2(14b), H(19a).

(2a) esīr: zebūn P, EE, H.

(3a) ṭāḳatüm yoḳdur: tāblarumdur AE2 .

(4a) bafī: bākī P.

(5a) şemʿ ile: şemʿadan P, EE, AE1, H. / Mişāldür aña Pertev çü şemʿ-i pervāne AE2.

158 HP(107b), Ü(108b), P(36b), EE(17b), AE1(22a), AE2(15a), H(19a).

(1a) kīnidür: keyfidür Ü. (b) eşk-i hezāruñ: de bülbülüñ hep AE2.

(2a) nejādında: neşdārında Ü.

(3a) cebhe: vech ü P; veche EE. / siyeh: sīne HP, Ü, P, AE2.

5. Neşʿe-dār olmaḳlıġa minnet ne Pertev baʿd-ez-īn
Bezm-i vaṣluñ laʿl-i cānān bāde-i rengīnidür

159
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Gül-nihāl-i nev-resüm ṭūbā-ḫırām olsun da gör
Ol hilāl-ebrūyı bedr-i ḥüsni tām olsun da gör

2. Şānedür revnaḳ viren dirsen o zülf-i pür-ḫama
Hāl-ı ʿāşıḳ gibi bir de bī-niẓām olsun da gör

3. Dīde-i bīmāra aldanma ḫaẕer müjgāndan
Her birisi ḳaṣd-ı cān ile sihām olsun da gör

4. Gerçi kim ḫaṭṭ-ı siyehdür maġrib-i mihr-i ruḫı
Māh-ı tābān-ı cemālī bir de şām olsun da gör

5. Rūy-ı yāra tāb yoḳ Pertev nigāh-ı diḳḳate
Sen o ḫūnī ġamzeyi mest-i müdām olsun da gör

160
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Kākülüñ pīç ü tāba nāz eyler
Çeşm-i mestüñ şarāba nāz eyler

2. Dişlerüñ baġrını deler güherüñ
Leblerüñ laʿl-i nāba nāz eyler

3. Reng-i zülfüñ virür şebe ḫaclet
Meh ruḫuñ āftāba nāz eyler

(4b) vaḳt-i: vaḳt u AE2.

(5a) neşʿedār: neşʿevār EE, H.

159 HP(107b), P(36b), EE(18a), AE1(22b), AE2(14b), H(19b).

(1b) ḥüsni: ḫüsn ü P.

(2a) Şāne revnāḳda da dirsen zülf-i piç-ā-piçe līk AE2. (b) bir de: yere AE2.

(3b) dīde-i: çeşm-i AE2. / bīmāre: müjgāne EE; bīmārına AE2.

160 HP(108a), P(37a), EE(18a), AE1(22b), AE2(15a), H(19b).

(2) -AE2 (b) laʿl-i: laʿl u AE1.

4. Nūr-ı ḥüsnüñ ḳamaşdurur çeşmi
Şerm-i rūyuñ nikāba nāz eyler

5. Dehenüñ ġoncayı ider ḫāmūş
Āb-ı rūyuñ gül-āba nāz eyler

6. Ḳuluñam dirsem ol şeh-i ḥüsne
Belki redd-i cevāba nāz eyler

7. Mest-i ʿaşḳuñdı bir zamān Pertev
Gözleri şimdi ḫ̆āba nāz eyler

161
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Leb-i dāġ-ı firāḳa cān-ı ḥasret-dīde gelmişdür
Viṣālüñ ārzūsıyle der-i ümmīde gelmişdür

2. Niẓām-ı ḥāli ʿāşıḳ nāb sāmānlıḳda bulmış kim
Hevā-yı zülf-i Leylī ile Mecnūn bīde gelmişdür

3. Çekilmiş āb u tābı mihri gördüm māh-ı nev şandum
Perī-zādum meger ser-çeşme-i hūrşīde gelmişdür

4. Reh-i cānānda çün naḳş-ı pā der-meşhed-i ʿāşıḳ
O rāha resm ü ʿādetdür ki cānlar gide gelmişdür

5. Müyesser olmadı taḳbīli dest ü pāyı cānānuñ
Bu yıl imsāk-ı māh-ı rūze Pertev ʿīde gelmişdür

(4a) nūr-ı: tāb-ı AE2. / ḳamaşdurur: ḳumaşıdur P.

(5) -HP, -AE2.

(6) -HP.

(7b) gözleri: göz EE.

161 HP(108a), Ü(108b), P(37a), EE(15a), AE1(22b), AE2(15a), H(19b).

(1b) viṣālüñ: viṣālī HP, EE, AE1, AE2, H.

(3a) tābı: tāb P .

(4) -EE. (a) meşhed-i : meşhedüm P. (b) resm ü ʿādetdür: resm-iʿādīdür HP, EE.

(5a) olmadı: oldı P. / dest ü: dest-i P.

162

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. O ẓālim ḥāl-i zārum ṣanma istifsāra gelmişdür
   Yine tekrār bīmār itmege āzāra gelmişdür

2. Begüm ḥāşāk-ı seyl-āb-ı sirişk itdüm raḳībānı
   Ḥayālüñ her ne dem ki dīde-i ḫūnbāre gelmişdür

3. Senüñ zünnār-bend-i küfr-i zülfüñ olalı ey büt
   Ṣanemler ʿaşḳuma īmān idüp güftāra gelmişdür

4. Ne vech ile disünler beñ o ḥāl-i rūy-ı tābāna
   O bir pervānedür kim şuʿle-i dīdāra gelmişdür

5. Şikest-i şīşe-i dil idi ḳaṣdı Pertev ol māhuñ
   Ṣanurduñ nūş-ı cām-ı bāde-i ser-şāra gelmişdür

163

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gönülden ārzū-yı rūy-ı şūḫ u şeng geçmişdür
   Sipihr-i kīneverle vaḳt-ı sulḥ u ceng geçmişdür

2. Ġam-ı ʿaşḳuñ hücūmuñ görse reşk-i Ḳahramān ġamzeñ
   Ṣanurdı rāh-ı dilden leşker-i Hūşeng geçmişdür

3. Görenler iḫtişām-ı mevkib-i ʿuşşāḳ-ı rüsvāyı
   Didiler yan-be-yan eñ şoñra ʿār u neng geçmişdür

4. Şitāb itme hemān git ṭurma ey dil ʿaşḳ rāhında
   Bu vādīde ṣabā-reftār çoḳ pāleng geçmişdür

---

162 P(38b), EE(18b), AE1(23b), AE2(15b), H(20a).

(2a) begüm: hemān AE2. / itdüm raḳībānı: olur tenüm cānā AE2. (b) ne dem: n'idem H.

(3b) güftāra: iḳrāra EE, AE1, H.

(4a) disünler: diyem ben AE2.

(5a) şikest-i: -P. / Pertev ol māhuñ: ol māhuñ Pertev AE2.

163 P(38b), EE(18b), AE1(23b), AE2(16a), H(20a).

(1a) şūḫ u: şūḫ-ı P.

(2a) hücūmuñ: hücūmın EE, AE1.

(3a) ʿuşşāḳ-ı: ʿuşşāḳı EE.

(4b) reftār: reftārı AE2, H.

5. Nigāh-endāz-ı devri-i nişāngāh olmam ey Pertev
Benüm āhum feleklerde ṭoḳuz ferseng geçmişdür

164
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Senüñ ol ḫūnī çeşmüñ ḳana ḳana ḫūna ḳanmışdur
Ki bī-tāb u tüvān bālīn-i müjgāna ṭayanmışdur

2. Yanan bir ben miyüm ol āteşīn ruḫsāre sultānum
Senüñ ḫāl-ı ruḫuñda ḫāliyā ol nāra yanmışdur

3. Girerse bāġ-ı ḫulda ḫulle giymez 'āşıḳ-ı üryān
Ki ser-tā-ser gül-i şeh-rāh-ı kūyuñla boyanmışdur

4. Temāşā ḳıl sitiġnā-yı cemālüñ feyż-i te'şīrüñ
Beyābānda görenler Ḳaysı hep Leylāyı şanmışdur

5. Füsūnsāz-ı nigāhuñ devr-i pür-sūzında ey Pertev
Olup ḫ'ābīde rāḥat fitne uyḫudan uyanmışdur

165
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ruḫsār-ı yāri kākül-i cānān açar ḳapar
Bāb-ı ḥarīm-i cenneti rıḍvān açar ḳapar

2. Şol tügmeler ki 'uḳde-i dil idi çok zamān
Dest-i ḫayāl-i şerm ile el-ān açar ḳapar

3. Sermāye-i sirişki düketmiş mi dīdeler
Ḫaylī dem oldı bir ḳurı dükkān açar ḳapar

(5b) feleklerde: feleklerden EE, AE1, AE2, H. / ferseng: ferheng EE, AE1.

164 P(38b), EE(18a), AE1(23b), H(20b).

(3a) girerse: giderse P, AE1.

(4a) te'şīrüñ: te'şīri EE; te'şīrin AE1, H.

(5a) pür-sūzında: pür-şurında EE .

165 HP(108a), EE(18a), AE1(22b), H(19b).

(2a) şol: ol EE, H.

4. İşgūfezārı gice şafādur cemāl-i yār
Yüzden niḳābını şeb ü rūzān açar ḳapar

5. Pertev açar ḳapar şaded-i vaşlı yār ile
Enbān-ı mekr ü āli raḳībān açar ḳapar

166
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Sāḥirān ḥayrān-ı çeşm ü ġamze-i cādūsıdur
Ejdehālar ḫāne-zād-ı dīde-i āhūsıdur

2. Bād-ı āh-ı nāba hengāmum perīşān itse de
Rīşte-i cān deste-bend-i kākül-i şeb-būsıdur

3. Gül be-çeşmi intiẓār-ı būseye olur şemer
Bāġ-ı ruḫsāruñ ki ḫaṭ gül-berg-i şeftālusıdur

4. Yād-ı bālāsıyla her dem eylese efġān naġam
Mürġ-i dil ol serv-ḳaddüñ ḳumri-i gugusıdur

5. İltifāt-ı Pertev üftāde itse var yeri
Āsmān-ı ḥüsnüñ ol nā-mihrbān meh-rūsıdur

167
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Ey baḫt uyan zülf-i siyeh-tār senüñdür
Hem-reng olasın tā
Gencīne senüñ olmaz ise mār senüñdür
Var eyleme şekvā

(4b) şeb ü: şeb-i H.

(5a) açar: açup AE1, H. / yār ile: yārime EE.

166 HP(108b), Ü(108b), P(37b), EE(18b), AE1(23a), AE2(7b), H(20b).

(1a) sāḥirān: sāmirān EE. / çeşm ü: çeşm-i P.

(2a) Dāġ-ı dil eşkūfe-i şeh-rāh-ı nüzhetgāh-ı yār AE2.

(3a) İntizār-ı būseye müşmir eylemez mi dīdeyi EE, AE1, AE2, H.

(4a) eylese: itse EE. (b) ol: o Ü.

167 HP(108b), Ü(109a), P(38a), EE(18b), AE1(23a), AE2(15b), H(20a).

(1a) zülf-i: ḫaṭṭ-ı HP, AE2. (b) eyleme: eyle Ü.

2. Bir būseñe biñ cān virür ʿāşıḳ-ı nā-kām
Göñli alur almaz
Ey şāh-ı sitem-pīşe bu eşʿār senüñdür
Yoḳ söz buna aşlā

3. Bir düzd-nigeh ki ḥarem-i sīnede ṭutdum
Ḫançer teber elde
Ben bildüm o bī-merḥamet-ʿayyār senüñdür
Sen bilme misin ya

4. Gör dīde-i giryānda ʿaks-ı ruḫ-ı ālüñ
Olmış nice rengīn
Ey şūḫ-ı leb-cūde bu gülzār senüñdür
Gel eyle temāşā

5. Neẓẓāreye lerze dile ḥayret virür ancaḳ
Pertev yine ḫoşnūd
Ey serv-i ḫırāmum yüri reftār senüñdür
Çün fitne-i ber-pā

168
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ey vefā-düşmen cefā-āyīn u v'ey aġyār yār
Raḥm it inṣāf it derūna eyledi efgār kār

2. Şāhuma şāyestedür yoḳ baḥr-ı ḫūn-ı eşkde
Yoḫsa bu deryāda bī-ʿad lüʿlü-i şehvār var

3. Zār iden ẓālim teġāfüldür tecāhüldür beni
Ben ġam-ülfet ʿāşıḳum itmez beni āzār zār

(2a) göñli: göñül Ü. (b) eşʿār: esʿār HP. / aşlā: ḥālā Ü.

(3a) ki: kim EE, AE1. / teber: ḳılıç P, EE, AE1, H. (b) misin: misüñ AE2.

(4a) olmış nice rengīn: ġayetle yaḳışmış HP, EE, AE1, AE2, H. (b) ey: o AE1.

(5a) neẓẓāreye: endāmuma Ü, P.

168 HP(109a), Ü(109a), P(39a), EE(19a), AE1(23b), AE2(10b), H(20b).

(1a) u:-HP, -Ü, -P, -AE2. / vey: rūy P. (b) inṣāf it: -Ü.

(2a) şāhuma: -Ü. / eşkde: eşküme EE. (b) bu deryāda bī-ʿad: deryālarda bī-ḥad P, AE1; deryālarda bī-ʿad EE, AE2, H.

4. Ḫār u ḫasdur ebr-i bārān şu‘le-i āh-ı dile
Seyl-i germ-āb-ı sirişke ḳulzüm-i zeḫḫār ḫār

5. Raḥm ider aġyāra şorsan ḫāl-i zār-ı Perteve
Ey vefā-düşmen cefā-āyīn u v’ey aġyār-yār

169

Mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün mütefā‘ilün

1. O perīveşüñ belī gerçi ḫoşca ḫırām u nāz u edāsı var
Aralıḳda n’eyleyem ülfet eyler iken biraz da fedāsı var

2. Dil-i zāra mürġ-i hümā hevāda ḥased ider disem el virür
Ne ḳadar uçursam eger sezā ser-i kākülüñde yuvāsı var

3. O şeh-i memālik-i nāz u ‘işvenüñ ‘āşıḳānınuñ ey göñül
‘Ulemāsı var şuleḥāsı var ‘uḳalāsı var budalāsı var

4. Dil ü cān çıḳardı ne şübhe ḳarşu sürür-ı maḳdem-i yār ile
Gelürüm dimekle inanmadum baḳalum daḫi ‘acebāsı var

5. Beni daḫi maḥrem-i rāzı eylemedi bu rütbe yakın iken
Saña Pertevüñ şanurum ki birazıcıḳ niyāz u recāsı var

170

Mef‘ūlü mefā‘ilün fa‘ūlün

1. Ey şūḫ elemüñde sürımuz var
Ḫüznüñde bile sürürımuz var

2. Ḳalduḳ deger emrimüzde ‘āciz
‘Aşḳuñ ile çoḳ umūrımuz var

(4a) ebr-i: ber- Ü ebr u P, AE1. / Tāb-ı süz-ı düd-ı āha ebr-i bārān būm-ı ḥüsn AE2. (b) germ-āb-ı: giryān-ı Ü.

(5a) aġyāra: aġyār P, AE1. / Perteve: Pertev Ü, EE. (b) u: -AE2. / vey: rūy P.

169 HP(109a), Ü(109b), P(39a), EE(19a), AE1(24a), AE2(15b), H(20b).

(2a) hümā: -EE. (b) sezā:-Ü.

(4a) dil ü: dil-i Ü. / çıkardı: çıkarsa AE2. (b) gelürüm: gelür Ü.

(5a) beni: ben Ü.

170 P(33b).

3. Mihr-i ruḫuñ ārzūsı ile
Firḳat-ı şeb içre nūrımuz var

4. Seyl-āb ider cihānı sūzān
Ṭūfān ocaġı tenūrımuz var

5. ʿİzzet Begüñ ʿizzetiyle Pertev
Pertev olaraḳ ḥużūrımuz var

6. Taḳṣīr-i sitāyiş eylemezken
Medḥinde yine ḳuṣūrımuz var

171

Müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

1. Ḥāl-i ruḫı ol āfetüñ zengi-i şāverānlanur
Çeşm-i nigāh-ı ḫışm ile ḳāhir u Ḳahramānlanur

2. Ḳaşı kemān Rüstem ü her müje tīr-i Zāldür
Zülfi kemend ü ġamzesi nīze-i cān-sitānlanur

3. Zāl-ı zamāne ġamzesi fenn-i ḫadengi ögredür
Zehre-şikāf baḳışı Rüstem-i dāstānlanur

4. Ġam mı gelür töhmetine küşte iderse pūrını
Ḳavli gibiyse Ṭūsīnüñ ölse de yine cānlanur

5. Şadme-i ʿaşḳa başını ʿāşıḳuñ eyledi siper
Bilmedi gürz-i berzidür urmaġ ile girānlanur

6. Ḳuvvet u zūrı yoġ ise lāġer ise ne var göñül
Pertev-i feyż-i ʿaşḳ ile ol daḫi pehlevānlanur

---

171 HP(109a), Ü(109b), P(39a), AE1(24a), AE2(17a), H(20b).

(1a) ḫāl-ı: ḫālı P. / şāverānlanur: sāverānlanur Ü. (b) ḳāhir u: ḳāhir-i Ü.

(2b) ü: -HP, -Ü, -P, -AE1, -H.

(3a) Zāl-ı zamâne: Zāl u zamān P.

(4b) gibi si: gibiyse H.

(6a) ne var: naġm-ı AE1, H.

172
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. İşgüfte verd-i bülbüleye rīşe şīşedür
Taşvīr-i şīr-i cāme daḫi pīşe şīşedür

2. Sengīn bahā güherleri cevr ile ḳırmada
Güyā baḳılsa çarḫ-ı sitem-pīşe şīşedür

3. Ḥüsnüñ telaffuẓ itmege ḥācet ne dildedür
Żabṭ-ı perī-i ma'nāya endīşe şīşedür

4. Virmez ziyān cevher-i 'aşḳa cünūn-ı dil
Ḫārā-yı küh küh-ı ġama tīşe şīşedür

5. Āb-ı güher virürse daḫi şīşe pāreye
Pertev ṭolu güher hemīşe şīşe şīşedür

173
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ġamze cān almaġa pür-cūş u ḫurūş olmış gelür
Āfet-i īmān u dīn u ṣabr u hūş olmış gelür

2. Şöyle yaḳmış nār-ı ḥasret kim begüm pervāneyi
Bezme çün şem'-i fürūzān şu'le-pūş olmış gelür

3. Nuḳl-ı şeftālūya yād el degmemiş mi n'eyleyüm
Bāde-i cām-ı lebüñden bāde-nūş olmış gelür

4. Ḳahramānlar olamaz tāb-āver nezẓāresi
Bu geliş dirler ki ol hūnī beşūş olmış gelür

---

172 Ü(109b), P(39b), EE(19a), AE1(24a), AE2(16a), H(21a).

(1a) pīşe: bīşe AE2.

(2a) bahā: bahār AE2 / ḳırmada: ḳırmadur AE2.

(3a) itmege: itmek AE2.

(5b) ṭolu güher hemīşe: güher hemīşe güher Ü, EE, AE2, H; güher hemīşe AE1.

173 Ü(110a), P(39b), EE(19b), AE1(24b), AE2(16a), H(21a).

(1b) dīn u ṣabr: dīn-i 'aḳl Ü; dān u 'aḳl AE2.

(3b) lebüñden: lebinden AE2. / bāde-nūş: bañа nūş AE2.

5. Bir zamān cām-ı lebüñ mestiydi Pertev şimdicek
Ḫāne-i ḫammāra varmış bāde-nūş olmış gelür

174
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. 'Aşḳdan zāhid-i zerrāḳ girībān silker
Bitdi gūyā ki yakasında o nādān silker

2. Dökülür tozḳoparanuñ per ü bāl-ı ṭīri
Nīze-i ġamzeyi her demdeki cānān silker

3. Girye-i nā-be-maḥal vaṣla olur mı ṣemere
Mīve-dār olmadan işgüfeyi bārān silker

4. Ḥasret-i zaḫmı ile bildi ki pek muġberdür
Ḳabża-i ḫançer-i gerd-i dil-i nālān silker

5. Rütbede ḳor mı kemāl ehlini Pertev devrān
Bāġbān mīvenüñ olmışcasın olan silker

175
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Mübāhāt it benümle sāḳi böyle mest nādirdür
Mey-āşāmum dehānum būy-ı meyden yine ṭāhirdür

2. Bilür bir cevre biñ mażmūn söyler yārdan geçmez
Bilen şarṭ-ı vefāyı var ise 'ālemde şā'irdür

3. Olur semt-i firāḳa kendi ṭālib şübhesiz 'āşıḳ
Bilür mu'tāda hicrān itmenüñ resmin ne kāfirdür

4. Begüm men'-i na'īm-i ḫ̆ān-ı vaṣluñ ile ḳorḳutma
Yiyüp içmekden imsāk ideli ben 'ahd-ı vāfirdür

---

174 P(39b), EE(19b), AE1(24b), H(21a).

(2a) koparanuñ: perrānuñ EE. (b) demdeki: demlerdeki AE1.

(4b) ḫançer-i: ḫançeri P.

(5a) Pertev-i revān: Pertev devrān EE, H.

175 AE2(16b).

5. Zi-ḫayr-ı rīze-i rūz-ı şıyāmuñ maṭla‘ ı Pertev
Ṭutalum kim hilāl-i ‘īd ebrūsında ẓāhirdür

176
Fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün

1. Kūhsār-ı ġam-ı hicrān dile hāmūn gibidür
Rütbe-i Ḳays baña nisbet ile dūn gibidür

2. Mihri var n’eyleyüm ammā ki maḥallinde degül
Dūna raġbetde o meh-pārede gerdūn gibidür

3. Düş-ı ‘afva ola mı yār ẕünūb-ı mücrim
Ten-ālūdeyem raḥmete ḳalyūn gibidür

4. Bīm-i aġyār ile īṣār-ı sirişk itmeyeli
Çeşmüm ey nūr-ı baṣar ḥayf ki medyūn gibidür

5. Rind ü zāhid meṣel-i şīşeger u dīvāna
Bezm-i ‘irfānda nādān daḫi ṭā‘ ūn gibidür

6. Ḫūn-ı dīde leke-i cürmi ider pāk çü āb
Tevbe-i çirk günehi müẕnibe ṣābūn gibidür

7. Pey-rev-i nuṭḳ-ı şehen-şāh suḫan-ı Neş ’et olan
Ġazelin böylece ẕeyl eyleme ḳānūn gibidür

8. Hele ben zaḫm-ḫor-ı tīr-i nigāhum Pertev
Bilmem ammā dil-i bī-çāre de urġun gibidür

---

176 HP(110a), Ü(110b), P(40a), EE(16b), AE1(24b), AE2(16b), H(21a).

(3a) ola mı yār: olamaz bār Ü, AE2; ola mı bār H.

(5a) şīşeger: şīşe-gerd AE2. (b) tā‘ ūn: dā‘ ūn Ü tāġūñ AE1.

(6b) müẕnibe: müẕnib-i P.

(7) H nüshasında 8. beyitle yer değişmiştir.

(8a) zaḫm-ḫor-ı: zem-ḫūr-ı Ü; zaḫm-ı ḫūr-ı EE, AE1.

177

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Ceyhūn dimek eşküme bir rütbe-i dündur
Şimdi gözümün nāmı begüm ḳulzüm-i ḫündur

2. Güm-rāh olur ḫavfı ile āh-ı şebāngāh
Eflāke çıḳan her şererüm rāh-nümündur

3. Dil muḫteraʿ ṭavr-ı cününum dimiş ammā
Mecnūnlıġı yek fen şanur ol ise fünündur

4. Şerḥ itse de añlamaz efendim ḫaṭ-ı rüyuñ
Ḫāl-ı siyehi künc-i lebüñ metn-i füsündur

5. Zür ile ḫalās ola mı mürġ-i dil-i Pertev
ʿAnḳā daḫi dāmuñda senüñ ṣayd-ı zebündur

178

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Gerçi ḫayretle nigeh ḥüsnüñe menfūruñdur
Beni bu ḫāle ḳoyan dīde-i maḫmūruñdur

2. Şeh-i iḳlīm-i ḥüsünsün ki sipāhuñ fitne
ʿİşve yanuñda ḫadem nāz silaḥ-şoruñdur

3. Nigehüñ dāġ u müjeñ zaḫm urur cāna velī
Yaraya merhem olan sīne-i kāfūruñdur

4. Döndüren sāġarı elmāsa şarābı laʿle
Sāḳīyā ʿaks-i leb ü sāʿid-i billūruñdur

---

177 HP(110b), P(40a), EE(19b), AE1(25a), H(21b).

(1a) rütbe-i: pāye-i EE, AE1, H. (b) ḳulzüm-i: çeşme-i EE, AE1, H.

(2a) olur ḫavfı: olalı ḫavfuñ P, EE, AE1.

(3b) fünündur: füsündur EE.

178 HP(110b), Ü(110b), P(40a), EE(19b), AE1(25a), AE2(17a), H(21b).

(1a) ḫayretle: bī-hūş P, EE, AE1, AE2, H.

(2a) şeh-i: şāh-ı AE2. (b) yanuñda: pīşüñde P, EE, AE1, AE2, H. / ḫadem: revān AE2.

(3a) urur: açar P, EE, AE1, AE2, H.

5. Şeb-i deycūr-ı firāḳuñda olurduḳ güm-rāh
Meş‘āl-i ḳāfilemüz yine senüñ nūruñdur

6. Dil-i vīrān güher-i ‘aşḳuñ ile māl-ā-māl
Pertev-i dil-şöde ol gencde gencūruñdur

179
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. N’idem ol meh nigāhın tīr ü ebrūsın kemān eyler
Nişāngāhın hemān mürġ-i dil-i zār āşiyān eyler

2. Olur efzūn ḫarīdār-ı metā‘-ı bender-i ḥüsni
Du‘ā-yı mūrı ḫaṭṭ-ı püşt-i leb vird-i zebān eyler

3. Lisān-ı çeşm-i güyāsın bilür yoḳ ‘āşıḳānında
O şāh-ı kişver-i nāz ebruvānuñ tercümān eyler

4. İder baḫr-ı sefīdi kān-ı yāḳūt iftirāḳuñla
Benüm fevvāre-i çeşmüm ki dilden ḫūn revān eyler

5. Ne nāz u ne sitiġnādur murādı Pertev ol şūḫuñ
Cefā-keşlikde tāb-ı dil-figārın imtiḥān eyler

180
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Bülbülüñ vaḳt-ı bahāra intiẓārın kim bilür
Şem‘ içün pervānenüñ feryād u zārın kim bilür

(5a) olırduḳ: ḳalurduḳ P, AE1, H. (b) ḳāfilemüz yine: ḳāfile-i ‘aşḳ P, EE, AE1, AE2, H.

(6a) māl-ā-māl: hālā māl Ü; pür-maḫsen AE2. (b) ol gencde: oluncada Ü.

179 HP(110b), Ü(111a), P(35b), EE(19b), AE1(25a), H(21b).

(1a) ol meh nigāhın: evvel nigāhuñ P. (b) dil-i: dil u P.

(3a) güyāsın: giryāsın EE. / yoḳ: -AE1. (b) ebruvānuñ: ebruvānın Ü.

(5b) dil-figārın: dil-figāruñ EE; dil-figārı AE1.

180 HP(111a), Ü(111a), P(41a), EE(20a), AE1(25b), H(22a).

(1a) bülbülüñ vaḳt-ı bahāra: āteş-i ‘aşḳ ile ḳalbüñ EE, AE1, H. / intiẓārın: intiẓāruñ P, AE1.

2. Bilmeyince iġbirār-ı ḫāṭırum Leylīveşüm
Söyle mir'āt-ı dil-ı Ḳaysuñ ġubārın kim bilür

3. Fāriġü'l-bāl iken oldum ben esīr-i çeşm-i yār
Şāh-bāzuñ böyle bir merdüm şikārın kim bilür

4. Kişver-i dil pāy-ı taḫtı oldıġın bilmiş raḳīb
Gönlüme şāh-ı ḫayālüñ reh-güẕārın kim bilür

5. Pertevā her neş'edārı ser-girān eyler ḫumār
Cām-ı ser-şār-ı neşātuñ hūş-güvārın kim bilür

181

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ṣanma ṣabāyı būyı içün Çīne dek gider
Müşgīn o zülf o kākül-i pür-çīne dek gider

2. Çīn ü şikenc-i ṭurradan ol dil ki dūr ola
Sevdā-yı būy-ı zülf ile Māçīne dek gider

3. Bir nev-bahāra reşk virür bir gül idi yār
Böyle gidişle dāmen-i gül-çīne dek gider

4. Dün gice ḫod-be-ḫod o mehi andum aġladum
Ẓannum odur ki gūş-ı suḫan Çīne dek gider

5. Çīne 'azīmet eylese Pertev ṣabā ile
Müşgīn o zülf o kākül-i pür-çīne dek gider

(2a) hatırum: hatır-ı P, AE1 ḫāṭırı EE, H. (b) söyle: şöyle AE1.

(3b) şāh-bāzuñ: şāh-bāzın AE1. / merdüm: demde P; dem AE1.

(5b) cām-ı: cāma Ü.

181 HP(111a), Ü(111b), P(40b), EE(20a), AE1(25a), H(22a).

(1a) ṣanma ṣabāyı būyı içün: būy urur ṣanma ṣabā P; būy-āvariye ṣanma ṣabā EE, AE1, H. / būyı: misk Ü.

(2a) ola: olur P, AE1.

(3a) bir: bu P.

182
Mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün

1. O şāhı görmege ʿuşşāḳ reh-güẕāra gider
Kimi nihān ü kimi böyle ʿāşkāra gider

2. Fiġān-ı bī-eşerem çün duʿāya muḥtācım
O seng-dil gibi bir āhenīn ḥişāra gider

3. Sirişk-i girye-i aġyār maḥv-ı eşkümdür
Çü seyl maḥv-ı vücūd itmeye biḥāra gider

4. Nuḳūd-ı nāsereveş rāyic olmadı eşküm
Yazıḳ metāʿ-ı nigāhumda intiẕāra gider

5. Ne menzil aldı ne yārāndan girü ḳaldı
Kümeyt-i nāle-i dil şöyle bir ḳarāra gider

6. Ġazelde ḥāl-i dilüñ yana yana şerḥ eyle
Ki Pertev elden ele belki dest-i yāra gider

183
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Çeşmüm ki hicr-i laʿlüñ ile ḫūn-çegān olur
ʿUmmān-ı eşk-i ʿāleme mercān-feşān olur

2. Ḫaṭṭ-ı ruḫuñ mı fitne-i āḫir zamān mıdur
Maġribde mihr-i ḫāveri gördüm ʿayān olur

---

182 HP(111a), Ü(111b), P(40b), EE(20a), AE1(25b), AE2(10b), H(22a).

(1b) böyle: şöyle EE, AE1, H.

(2b) o: şu AE2.

(3) -HP, -Ü. (a) maḥv-ı: ġarḳ-ı EE, AE2, H. (b) maḥv-ı vücūd itmege: cümlesi maḥv olmaġa AE2.

(4a) nā-seraveş: nā-sereden P, AE1. (b) nigāhumda: nigāhda Ü.

(5a) yārāndan: bārāndan Ü.

(5b) dil: -Ü.

(6a) dilüñ: dilin AE2.

183 HP(111b), Ü(112a), P(41a), EE(20b), AE1(25b), AE2(16b), H(22a).

(1b) eşk-i: eşküm P, EE, AE1, AE2, H.

3. Leylī olursa kāse-şiken Ḳaysa ġam degül
Maḫṣūṣ olan sitemle daḫi imtinān olur

4. Bir ḥāle ḳoydı ḥālet-i ʿaşḳuñ begüm beni
Görsem de görmesem daḫi hālüm yaman olur

5. Var ise yine Pertev o kāfūrī-sīnedür
Şimdi şikeste göñlüme merhem-resān olur

184

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Nigāhuñ her n'idem bāzū-yı şāḫ-ı verdi nişterler
Ser-ā-ser gül-nihālān-ı çemen ḫavfuñla ḳan derler

2. Senüñ sīmīn-berüñ levḥ-i duʿā-yı nūrdur cānā
Nizār u zār-ı sīnem anı āġūşıyla mıṣtarlar

3. Beni ey ehl-i zevḳ āgāh ḳılmış idi bir mey-keş
Şarāb-ı telḫi sāḳīnüñ leb-i şīrini şekkerler

4. Ḫayālüñ ile evrāḳ-ı dil olsa meclisi taşvīr
Sirişk u ḫūn-ı dil ḫal-gerde eyler sīmler zerler

5. Virelden gūdek-i şeydā dili üstāda sulṭānum
Debistān-ı ḥüsünde şāhidī-i ʿaşḳ ezberler

6. Buyur kim cilvegāhuñdur çemenzār-ı dil-i Pertev
ʿAcāyib nüzhet-efzā vü ferāh-baḫşādur ol yerler

(3a) Fāriġü'l-bāl iken oldum ben esir-i çeşm-i yār EE. / olursa: olınca P , AE1, AE2, H. / ġam degül: ġam mıdur Ü, P, AE2.

(5a) Seng-i sitemden özge yoḳ eyvāh Pertevā EE, AE1, AE2 , H. / sīnedür: sīneler P. (b) merhem-resān: rāḫat-resān AE2.

184 HP(111b), Ü(112a), P(41a), EE(20b), AE1(26a), AE2(17a), H(22b).

(1b) gül-nihālān-ı çemen: gül-nihāl-ı gülistān EE, AE1, AE2, H. / ḫavfuñla: ḫavf ile P, EE, AE1 , AE2, H.

(2a) nūrdur: nevdür Ü.

(3a) ḳılmış: itmiş P, EE, AE1, H. / bir: -Ü. (b) şekerler: sükkerler EE, AE1, H.

(4b) ḫal-gerde: cigerde Ü .

(5b) debistān-ı ḥüsünde: debistānda kitāb-ı P, EE, AE1, AE2, H.

(6a) buyur kim: bilürken P. / cilvegāhuñdur: cilvegāhdur Ü. (b) nüzhet-efzā vü: nüzhet-efzādur EE; nüzhetārā AE2.

185
Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Kim ki ümniyye-i manşıb ile evrād oḳur
Nā’il-i kām olıcaḳ defter-i īrād oḳur

2. Bir iki gün idigün şeşder-i dehrüñ ‘ömri
Yek dü dirken saña bāzīger-i nerrād oḳur

3. Ḫasbiḥāl itmiş o ma‘şūḳa-i ‘āşıḳ-meşreb
Kışşa-ı Ḫüsrev ü Şīrīn ile Ferhād oḳur

4. İtdi çoḳ ‘āşıḳ-ı nā-kāmı helāk ammā kim
Ruḥını gāhīce ḫayr ile idüp yād oḳur

5. Nice mürşid geçinen ẕāt-ı şerīf ey Pertev
Ders-i ‘irfānda daḫi tuḥfetü’l-irşād oḳur

186
Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Meh yüzüñ āyine-i mihr-i dıraḫşān mıdur
Mihr ü meh yoḫsa o āyīneye ḫayrān mıdur

2. Görmeden yāri uçar mürġ-i ḫayāli gözde
‘Acebā vuṣlatı sīmurġ-ı Süleymān mıdur

3. Nūr-ı īmān-ı ruḫuñ üzre siyeh zülfün mi
Bezm-i gülşende yaḫud gebr ü müselmān mıdur

4. Dürc-i yāḳūtda dür-dāne-i manẓūme midür
Yoḫsa ol hoḳḳa-dehende leb ü dendān mıdur

5. Zehr-i ḳahruñ dil-i mesmūma tiryāḳ-āver
Derdüñ āyā ki baña müjde-i dermān mıdur

6. Sūzişüm olsa füzūn giryem olur ṣad çendān
Bün-i tennūr-ı derūn menba‘-ı ṭūfān mıdur

---

185 HP (112a), Ü(112a), P(29a), EE(20b), H(82b).

(2a) gün: -Ü. / idigün: iderken P. (b) yek: tek H. / bāziger: yāziger P.

(4b) ruḥını gāhīce ḫayr ile: gāhīce itdügi bidādı EE; gāhīce ruḥını ḫayr ile H.

186 HP(112a), P(26a).

7. Çeşm-i fettān-ı civānāmı uyutdı nigehüñ
ʿAşrı çeşmüñde senüñ fitne der-enbān mıdur

8. Çıḳsa cān ẓannum o Pertev yine çıkmaz cānān
Cān içinde ʿacebā gizlice bir cān mıdur

9. İtsün ʿİzzet Begi Allāh ḫidīv-i ʿālem
Ben aña yaluñuz efendim dime bir şān mıdur

187

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Servüm egerçi servler içre güzīdedür
Ancaḳ biraz da ser-keş ü hem ser-keşīdedür

2. Ṣayyāda terk-i vaḫşet ider dām unutdurur
Āhū berem egerçi ġazāl-ı remīdedür

3. Evvel bahār ḥüsni midür ol ḫaṭ-āverüñ
Sünbülleri benefşeleri nev-demīdedür

4. Görmez cihānı gözlerüm ol māhı görmesem
Zīrā ki mihr-i rūyı anuñ nūr-ı dīdedür

5. Zaḫm-ı nihānı dil ne ḳadar ẓāhir itmese
Ḫūn-ı derūn ser-i müjelerden çekīdedür

6. Himmet-cenāh olup yine pervāza başladı
Pertev egerçi mürġ-i dilüm her bürīdedür

7. Tabʿ-ı bülend-i Ḥażret-i ʿİzzet şu rütbe kim
Her beyti bir ġazel ġazeli bir ḳaṣīdedür

(8a) can: da HP.

(9) -HP.

187 HP(112a), Ü(114a), P(29a).

(1b) hem ser-: dāmen- Ü, P.

(2a) dam: ram Ü.

(4a) görmez: gör Ü.

(5a) ne ḳadar: naḳd-i Ü. (b) ser-i: şer-i Ü.

(6b) her: yer P.

(7) -HP.

188
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Sende kim vardur o reftār cihānda bir olur
Hem o güftār-ı şeker-bār cihānda bir olur

2. Cān virüp būs-ı revān-baḫşuñı alsam cānā
Böyle pür-fā'ide bāzār cihānda bir olur

3. Ẓulm ü ġadrüñle Hülāgūyı helāk eylersin
Sen gibi ẓālim ü ġaddār cihānda bir olur

4. Sāḥir-i zülfüñ ider siḥr ile cādūları bend
Öyle efsūnger ü seḥḥār cihānda bir olur

5. Ne ḳadar gizler isem rāzum idersin ifşā
Sen gibi kāşif-i esrār cihānda bir olur

6. Ben hezārān gibi feryād-ı muvaḳḳit bilme
Bülbül-i seyf ü şitāzār cihānda bir olur

7. Didiler Pertev içün ḫaml-ı ḫafīfin göricek
Öyle dervīş-i sebük-bār cihānda bir olur

8. Ḥażret-i ʿİzzetün eşʿārın taḳlīd olmaz
Öyle bir muʿcize-āṣār cihānda bir olur

189
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Müjenüñ her biri gāhīce yalıñ ḫançer olur
Gāh tīġ-ı nigeh-i dīdelere cevher olur

---

188 HP(112b), Ü(114b), P(29b), AE1(23b).

Not: AE1 nüshasında (23b) de der-kenarda yer almıştır.

(1a) o reftār: revā reftār Ü.

(2b) pür: bir P, AE1.

(3b) ġaddār: ġaddāre Ü.

(6) -HP, -Ü, -P.

(7) -Ü.

(8) -HP. (a) eşʿārın: eşʿārına Ü, AE1.

189 HP(112b), Ü(114b), P(31b).

2. Dīde-i mestüñ içün söyledügüm ebyātuñ
Mest-i maḫmūrlara her biri bir sāġar olur

3. Uçurur şāʿiri tā ʿālem-i bālālarda
Eṣer-i ḫoşterinüñ her biri bir şeh-per olur

4. Câme-i fāḫir ile zīnete ḥācet mi o māh
Bu sitāyişler aña her biri bir zīver olur

5. Ḥānesinden o mehüm ʿarż-ı cemāl itdükde
Kendisi mihr-i semā çāk-deri ḫāver olur

6. Ey göñül gel ġam-ı hicrān diyüp geçmeyelüm
Anda da gāhice soñra añacaḳ demler olur

7. Dökdigüñ gözyaşı ẓāyiʿ mi olur ey Pertev
Bī-bahā her biri vaḳt ile dürr ü gevher olur

8. Ḥażret-i Neşʿet-i üstād-ı cihānuñ biʾllah
Dergehünde füsaḥā vü büleġā çāker olur

9. Ṣūri vü maʿnevī kām-āver olur ḥaddince
Nigeh-i luṭfına her bendesi kim maẓhar olur

190

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Perçem ki sāye-āver-i çār-ebruvān olur
Ol māh-ı ʿişve server-i çār-ebruvān olur

2. Mümkin midür urulmama nev-ḫaṭ güẕeşteye
Tīr-i ḳāżā be-çenber-i çār-ebruvān olur

3. Gülzār-ı Çār-bāġ-ı Şıfāhān reşk ider
Rūyuñ ki sāye-perver-i çār-ebruvān olur

(2a) mestüñ: mestī P. (b) maḫmūrlara: maḫmūrelere P.

(3a) şāʿiri tā: şāʿir-i nā P.

(4a) câme-i: câme vü Ü.

(5b) çāk-deri: ḫākverī P.

(6b) da: -HP.

(8) -HP.

(9a) kām-āver: kām Ü.

190 P(21b), EE(11b), AE1(14a), H(12b).

4. Bīgāne oldı merhem-i kāfūra şimdi dil
Zaḫm-āşnā-yı ḫançer-i çār-ebruvān olur

5. Rüsvā vü ser-bürehne-i ʿaşḳ eyleyen beni
Bir dil firīb-i berber-i çār-ebruvān olur

6. Hep ḫoş-nişīn ḥayme-i Leylī-i perçemi
Mecnūn-ı ḥüsn-i esmer-i çār-ebruvān olur

7. Dört üstine meẕāḳ ider ʿālemde Pertevā
Ol kim esīr-i dil-ber-i çār-ebruvān olur

191

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Tecellī nūrı nārından ruḫuñ nūr iḳtibās eyler
Görenler āteşīn-ruḫsāruñı āteş ḳıyās eyler

2. İden bāver-i ḫulūṣ ehl-i dünyāya aña beñzer
Ki rūyı baḥri bir ẓann eyleyüp vaż'-ı esās eyler

3. Teʿalluḳ-ḫār-ı dāmen-gīri ḫavfın iden āgeh-dil
Hemā-reh cisme ʿüryānlıḳ libāsın iltibās eyler

4. Ferāġ-ı ʿaşḳ ile zühd ü riyāya düş olan kimse
Perīden ḳurtılur güyā ki şeyṭān iḫtilās eyler

5. Nem-i çeşmüm iken bālā vü ser-sebz eyleyen böyle
Benüm serv-i ser-efrāzum ʿaceb nemdem hirās eyler

6. Hemān Pertev midür ümmīd-ḫᵛāh-ı himmet-i üstād
Ümīd-i himmetin kendin bilen ser-cümle nās eyler

7. Ḳadīmi bende-i nā-çār u dīrīn ʿabd-ı nimet-ḫᵛār
Bu elḳāba sezāvār almaġı dil iltimās eyler

---

(6) -P, -AE1.

191 HP(113a), Ü(115a), P(31b).

(2a) bāver-i: yāver-i P. / dünyāya: dünyāyı Ü.

(3a) dāmen-gīri: dāmen-gīr-i P.

(4b) ḳutılur: ḳurtılup Ü.

(5) -Ü.

(7b) almaġı: olmasın Ü; olmayan P.

192*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dil-sitānlar zülfi zīr-i pāye īṣāl itdiler
Meskeninde dilleri ẓannum bu pā-māl itdiler

2. Ḥālet-i ʿaşḳı ki inkār itdi şūḫān-ı cihān
Āh u eşki ʿāşıḳānda şāhid-i ḥāl itdiler

3. Gördiler kim ḳāl ile tafṣīl olınmaz ḥāl-i ʿaşḳ
ʿĀşıḳān efsānesüñ nāẓımlar icmāl itdiler

4. Şehryārān-ı ḫüsün pek ẓālim u bī-dād imiş
Ṣoydılar çoḳ pādşāh u ḳatı abdāl itdiler

5. Añlayup ḫaṭ-āvere erbāb-ı ṭabʿuñ meylini
Sāde-rūlar ḳalmadı hep liḫye irsāl itdiler

6. Gül yañaḳ āyīnesīne ḫoş ṣadālı ḫūblar
Ṣuṣdurup bülbülleri ṭūṭīleri lāl itdiler

7. Āşiyān-ı künc-i istiġnāda ʿanḳā-meşrebān
Terk ü tecrīdi per-i pervāze şeh-bāl itdiler

8. Mālik-i kenz-i ḳanāʿat olan aṣḥāb-ı ḫıred
Kesb ü ṣarf içün ne efkār ü ne āmāl itdiler

9. Yine şekvā itmeden ḫāli degül ḥasret-keşān
Firḳat-ı dil-dārlarda mehlerin sāl itdiler

10. Ḥażret-i Vāṣıf gibi bir ḳadr-dān-ı rūzgār
Pertev-i bī-ḳadrüñ āṣārına iḳbāl itdiler

---

192 HP (113a), Ü(115a), P(34a), H(87a).

*Başlık: Cevāb-ı Vaḳʿa-nüvīs Vāṣıf H

(1b) bu: -Ü, -H. / dilleri ẓannum: dil-i bī-çāre H.

(2) H nüshasında 3. beyitle yer değişmiştir.

(4) -H. (b) ḳatı: defter Ü.

(6) -H.

(7b) pervāze: pervāz Ü.

(8b) ne āmāl: āmāl H.

(10b) āsārına: eşʿārına H.

11. Eyleyüp üstād ile tavṣīf o vaṣṣāf-ı zamān
Ḳadrini terfiʿ idüp mümtāz-ı emṯāl itdiler

193
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Müy-ı zülfüñ ʿaceb belince midür
İncelikde daḫi bel ince midür

2. Ḥaddeden geçme incecik beller
Ṣırma ol kākülüñ telince midür

3. Mü-miyānuñ mı ince müyuñ mı
Diḳḳati yan-be-yan gelince midür

4. Kim ṭuyar fikrümi miyānuñda
İnce fikrüm ḳadar el ince midür

5. Tār-ı zülfe muvāṣalat Pertev
Bel gibi rūz-ı şeb belince midür

194*
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. O māhuñ ḫāli meh-tāb-ı ruḫ-ı ḫūbāna nāz eyler
Semāda encüm-i raḫşān meh-i tābāna nāz eyler

2. İderse nāzenīnüm ʿāşıḳ-ı ḥayrāna nāz eyler
Gül-i ḫandānı bāġuñ bülbül-i nālāna nāz eyler

---

(11) -H.

193 HP(113b), Ü(113b), P(27b).

(5a) zülfe: zülüf HP. (b) bel: yel HP, Ü. / belince: yelince HP.

194 HP(113b), Ü(113a), P(27b)

*Başlık: Ġazel-i müşterek HP.

Müşterek Ü.

(1b) meh-i: -Ü.

(2a) ḥayrāna: ḥayrān Ü.

3. Ḥaḳāretle baḳup bī-çāregānı terk idüp geçme
Gedālar yoḳluk ile gāh olur sulṭāna nāz eyler

4. Çemen zümrüd piyāle laʿl-i bārān lüʿlü-i şehvār
Bugün baḳ rind mey-i şāhen-şeh-i devrāna nāz eyler

5. Gehī yaş dökmez ammā dīde-i ġam-dīdeden gāhī
Sirişk-i çeşm-i giryān cūşiş-i bārāna nāz eyler

6. Kemāl-i ʿaşḳdur iẓhār iden māhiyyet-i ḥüsni
Bu yüzden ʿāşıḳ-ı āşüfte-ser cānāna nāz eyler

7. Düşermiş gāh maʿşūḳa gehī ʿuşşāḳa istiġnā
Seḥerde şemʿi gördüm kim aña pervāne nāz eyler

8. Niyāzum iltifātuñ rütbedür ey nāz-meşreb kim
Bu ẕerre ceẕbe-i mihr-i felek-ʿünvāna nāz eyler

9. Felek meşreblige ḫ̔āhişle bir müstaġni olmış kim
O meh-rū mihr ü māh u encüm-i raḫşāna nāz eyler

10. Taʿalluḳ ḳaṭʿınuñ āsāyişi inkār olınmaz kim
ʿİmāretgāha cūş-ı seylde vīrāna nāz eyler

11. Olup Pertev gibi ʿİzzet de fikr-i yār ile ḫāmūş
Ṭabīʿat istimāʿ-ı ṣoḥbet-i yārāna nāz eyler

12. Cenāb-ı Neşʿetüñ kemter gedāsı bāb-ı luṭfunda
Bulup feyż-i haḳīḳat Ḫusrev ü Ḫāḳāna nāz eyler

(3a) geçme: geçe Ü.

(4a) bārān: yārān P. (b) devrāna: devrān Ü.

(5) P nüshasında 5. ve 6. beyitler yer değişmiştir. (b) bārāna: bārān Ü.

(7b) şemʿi: şemʿ P.

(8a) nāz-meşreb: nār-meşreb HP.

(9b) māh u: māh-ı Ü.

(10b) vīrāne: vīrān Ü.

(11b) istimāʿ-ı: esmāʿ-ı Ü.

195*
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Nāzenīnüm ki nāza nāz eyler
O dem ʿāşıḳ niyāza nāz eyler

2. Hep begüm nāzı sen mi itmelisin
Gāh Maḥmūd Ayaza nāz eyler

3. Olalı ḳıble ṭāḳ-ı ebrūsu
Semti semt-i Hicāza nāz eyler

4. Öyle bir ḫod-perest kāfir kim
Büte baḳmaz namāza nāz eyler

5. Feyż-i taḥḳīḳi buldı ʿİzzet-i zār
Pertevāsā mecāza nāz eyler

196
Eṭfāl-ı şīr-ḫˇārgāna Maḫşūş Lisān İçinde Olan Baʿżı Elfāẓ İltizāmiyle Söylenen Ġazelcik*

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Māhcıḳ istesem ol mehden eger a a dir
Göricek eşkümi bu çep çepidan büvvā dir

2. Ninesi ʿāşıḳınuñ ḳanına mı aş yermiş
Daḫi ḳundaḳda iken ḫūn-ı dile mamma dir

---

195 HP(114a), Ü(114a), P(28a).

*Başlık: Ġazel-i Müşterek HP.

Bu Daḫi Müşterekdür Ü.

(2a) nāzı: -Ü.

(2b) Āyāza: Ābāza Ü.

196 HP(114a), Ü, (112b), P(41b), EE(21a), AE1(26b), H(22b).

*Başlık: Eṭfāl-ı şīr-ḫˇārgān Lisānına Maḫşūş Olan Elfāẓ İltizamiyle Sölenen Ġazelcikdür Ü.

Eṭfāl-ı şīr-ḫˇārgān Lisānına Maḫşūş Olan Elfāẓ İltizamiyle Sölenen Ġazeldür EE, AE1, H.

(1a) āʾā: aña P, AE1, H; ammā EE. (b) çep çepīdan: çıp çıp iden P, EE, AE1.

(2b) ḳundaḳda iken: ḳundaḳdadur ol P.

3. Şīr-ḫ'ārum ḳuzucaġum ḳoyuna girse bile
Lebümi aġzıña al emme ṣaḳın umma dir

4. Seyre seyrāne götürmek dileyen ol bebegi
Aldadup hoppacuḳ u dandin ile atta dir

5. Ḳıh ider tīġ -i nigāhı cız ider nār-ı ġamı
Şöyle nev-rüste ki baḳsañ yemege pāppā dir

6. Ummacıdur ṣaḳınup uyma raḳībüñ sözine
Cici dirken saña el soñra begüm ḳaḳḳa dir

7. Dili ṣıbyān eline kim ki virür ey Pertev
Āḳil u kāmil olan öylelere ḥoppa dir

197
Nūrīdür Maḫlaṣ-ı dīrīne-i Seyyid Pertev*

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Görinen noḳta noḳta ṣanma ḫāl-i 'anberīnümdür
Didi ṣaf ṣaf siyeh-pūşān mülk-i zülf-i çīnümdür

2. Ser-ā-pā sīnemi sūrāḫ sūrāḫ eyleyen neyveş
Ġamuñla laḥẓa laḥẓa āteş-i āhı enīnümdür

3. Amān at nāvek-i müjgānuñı tek sīneme bir bir
Dil ü cān ey kemān-ebrū saña ḳat ḳat rehīnümdür

(3a) bile: daḫi AE1.

(4a) götürmek: getürmek HP, H. (b) u: -P, AE1.

(5a) tīġ: tīr P; ġamze EE, H. / nigāhı: çeşmi EE, H. (b) nev-rüste: nā-rüste H. / ki: iken EE, H. / baḳsañ: baḳ AE1, -H. / yemege: eṭ'imeye EE, AE1, H.

(6b) begüm: paşam Ü, P, EE, AE1, H.

(7a) Çün bebek ṭıfl-ı dili kim vire ṣıbyān eline EE, AE1, H. (b) āḳil u kāmil olan: Pertev-i dil-şödemüz öylelere P, EE, AE1, H.

197 HP(114b), Ü(112b), P(23a), EE(20b), AE1(26a), H(22b).

*Başlık: HP, EE, AE1, H

(1a) noḳta noḳta: dāne dāne P, EE, AE1, H. (b) mülk-i zülf-i: ceyş-i mülk-i Ü, P; mülk-i HP.

(2a) sūrāḫ: -Ü. (b) āhı: āh u EE, AE1, H.

(3a) sīneme: sīneye Ü,P; sīne-i EE. / bir bir: yer yer P, AE2.

4. Olup tīġ-ı nigāhuñdan cebīnüm nīme nīme āh
Ṣanurlar şerḫa şerḫa yaralar çīn-i cebīnümdür

5. Görince böyle nev ṭarḫı ḳopar āvāze-i hey hey
N'ola peh peh dinilse Pertevā rengīn-zemīnümdür

198

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḫançerüñ beste görüp ṣanma miyāne zīver
İtmiş ʿuşşāḳına ḍarb itmek içün der-ḫançer

2. Ġazab-ālūde nigeh ʿāşıḳa gün göstermez
ʿArż iden ʿuḳde-i aḥvālini dir dir ditrer

3. Baġlanup iki kedū māh u mihrden gerdūn
Baḥr-ı ḥayretde şebān-rūz şināverlik ider

4. Olalı çeşm-i tere verd-i ruḫı ʿaks-endāz
Şīşe-i dīdeme güyā ḳodı zība güller

5. Nūridür maḫlaṣ-ı dīrīne-i āṣār-ı faḳīr
Ki anı dimiş idi ḫīn-i vilādetde Peder

6. Ḥażret-i Neşʿet-i āgāh-dil ü ẕī-şānuñ
Pertev-i himmet-i vālāsına oldum maẓhar

7. Daḫi pertevlice bir nām ile yād olmaġ içün
Eyledüm saʿy iderek nice zamān kesb-i hüner

8. Ẕeyl-i kālāya virür ḳadr-ı şeref çün tamġā
Nev-ḳumāş-ı eşerin maḫlaş içün ʿarż eyler

(4a) nigāhuñdan: nigāhından Ü. (b) cebīnümdür: çīnümdür Ü.

(5a) āvāze-i: āġāze-i H. (b) peh peh: poh poh EE, AE1. / Pertevā: Nūriyā HP, Ü, EE, AE1, H.

198 HP(114b), Ü(113a), P(41b), AE1(26a), H(22b).

(1a) ḫançerüñ: ḫançerin HP. / miyāne: miyān P. (b) ḫançer: ḫaber HP; çenber P, AE1, H.

(2b) iden: idüp P, AE1.

(3a) baġlanup: bā-ġażup Ü.

(4a) olalı: ideli P, AE1. / ruḫı: ruḫın AE1, H.

(5b) dimiş idi ḫīn-i vilādetde: ḫīn-i vildetde dimiş idi P, AE1, H.

(7a) olmaġ içün: olmalıdur P, AE1.

199

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. O ḫūnīn ġamzeler çeşm-āşnā-yı ʿīd-i ḳurbāndur
Gönüller hem-çü kīş-i cān fedā-yı ʿīd-i ḳurbāndur

2. Güzeller böyle her dem kendi desti ile ḳan dökmez
Bu zebḫ u bu fedā mihr ü vefā-yı ʿīd-i ḳurbāndur

3. İderler dīde-i ḳurbānı pūşīde dem-i bismil
Bu ikrām u nevāziş ḫūn bahā-yı ʿīd-i ḳurbāndur

4. İder ḫūn-ḫˇāreler mānende-i ḳurbān pāre ʿuşşāḳın
Raḳīb-i kīne-cū şimdi gedā-yı ʿīd-i ḳurbāndur

5. Helāk-ı ṭīġ-ı bürrānuñ olursa ʿīd ider ʿuşşāḳ
O ḫūn-ālūdelik laʿlīn ḳabā-yı ʿīd-i ḳurbāndur

6. Nizār u lāġer ʿuşşāḳın o şūḫ itmezse ger ḳurbān
O da bir güne ey Pertev cefā-yı ʿīd-i ḳurbāndur

200*

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Şu güne muʿtedil oldı bu sāl feyż-i bahār
Ki ḫār püşt-i gül açdı çü gül-bün-i gülzār

2. Reh-i eşerden eger kim hevā şuʿūd itse
Nümā-pezīr olur serde servi-i destār

3. Çemenleri n'ola gül açsa bulsa neşv ü nemā
Ter itdi dāmenin ebr-i mücessem-i dīvār

4. Ruṭūbet-i nefis-i ney-nevāzdan şimdi
Ki sebz olursa sezā nāy-ı ḫuşk mūsiḳār

5. Hevā o rütbede nerm yetdi kim ten-i mücrim
Ki çūb-ı dār siyāsetden olamaz bīzār

---

199 H(82b).

200 H(87a).

*Başlık: Bahariyye-i Ābdār.

6. Şu güne oldı müzeyyen cemāl-i ḫāl-i çemen
Ki ḳalmadı dil-i ʿāşıḳda ḫˇāhiş-i dīdār

7. Çemende luṭf-ı nesīm öyle kim bu eşnāda
Zemīnde sāye-i teşḫişle olmada seyyār

8. Şigūfeden olup envāʿ-ı levn rūy-ı zemīn
O rütbe oldı mü'essir ki ihtimām-ı bahār

9. Donandı cāme-i şayfiyyelerle şāḫları
Ḳabā-yı sebz varaḳlarla zeyn olup eşcār

10. Çemenler oldı müzeyyen nihāller tezyīn
ʿAnādil itmede medḥ ü sitāyişi tekrār

11. Benim de cāme-i şayfiyye ārzūsı ile
Sitāyiş itmege minḳār-ı ḫāmem oldı hezār

12. O ẕāt-ı ekremi medḥ eylerim ki ammā kim
İder hemīşe o bī-berg-i sebze feyż-i bahār

13. Re'īs-i devlet-i ʿulyā yegāne-i devrān
Güzīde rükn-i rekīn-i ḫıdīv-i luṭf-āsār

14. Bahār-ı devlete bir gül vücūd-ı nā-yābı
ʿAdīl ü miṣlini yoḳ gördügi ulü'l-ebṣār

15. Ṣabā-yı luṭfı ider ġoncadan girihleri ḫal
Güşāde olmada dā'īye ʿuḳde-i düşvār

16. O güne baḥr-ı ʿaṭā kim yanında dūn ḳalur
Kef-i kerīmine nisbetle feyż-i ebr-i bahār

17. Cihāna gelmedi gelmez bir öyle Eflāṭūn
ʿAḳılda deşt ü kiyāsetde miṣli yoḳ deyyār

18. Nigāh-ı re'feti düşkünlere meded-resdür
Medīḥe-güyıdur iḥsānınuñ ṣıġār u kibār

19. Duʿā-yı devletini Perteve ehem bilürem
Zamīme olalı mefrūżuma mesā vü nehār

20. Hemīşe mevsim-i şayf-ı bahār ola der-pey
İde maḳām-ı riyāsetde devlet ile ḳarār

Ḥarfu'z-Zā'

201

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Dil-i bī-çāremüz efgendelikde rāhdan ḳalmaz
   Yine üftān u ḫīzān sa'y idüp hem-rāhdan ḳalmaz

2. Degül mümkin beḳāya naḳl-i eşḳāl eylemek çün kim
   O 'ālemde gedālar dāḫi şāhen-şāhdan ḳalmaz

3. Verā-yı inzivāda ḥaḳ bu kim menkūb-ı iḳbālüñ
   O istiġnāları ḫ'āhişgerī-i cāhdan ḳalmaz

4. Ḫarābātuñ yine köhne libāsın idemez tecdīd
   Egerçi 'ankebūtuñ her biri cüllāhdan ḳalmaz

5. Derūnuñ cāme-i ṣūf ile ṣafvet bulmaz ey ṣūfī
   Nihānī 'ālem-i āb āb-ı zīrgāhdan ḳalmaz

6. Egerçi āh u vāh itmez yanar pervāneler ammā
   Benüm 'indümde ol āh itmemekle āhdan ḳalmaz

7. Devām-ı devletiyle baḫt-yār olduḳda bir kimse
   Du'ā-yı bed aña da'vet-i devlet-ḫ'āhdan ḳalmaz

8. Cenāb-ı Neş'etüñ dergāhı Pertev ḥüsn-i ḫulḳundan
   Ziḫām-ı farṭ-i züvvār ile Beytu'llāhdan ḳalmaz

202

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Keyfiyyet-i ṣahbā-yı lebüñ Cem bile bilmez
   Cem ḳanda ḳalur 'Īsī-i Meryem bile bilmez

2. Ser-mest-i mey-i nāz kenārumda yaturken
   Ol dil-ber-i nāzendeyi öpsem bile bilmez

---

201 HP(115a), Ü(115b), P(42a).

(1a) efgendelikde: efgendelikle Ü, P.

(5a) ṣafvet: ṣeffet P. (b) zīrīgāh: zīrgāh HP, Ü.

(6b) itmemekle: itmemekler Ü.

(7b) bed. yed HP.

202 HP(115b), Ü(116a), P(42a), EE(21a), AE1(26b), H(23a).

3. Naḫvet mi ʿaceb ʿilleti yāḫud ki teġāfül
Çeşmüñ o ḳadar ḫasta ki Ādem bile bilmez

4. Çoḳ ṣūfī-i ṣāfīyi ḳomış dūzaḫ-ı ʿaşḳa
Bir muġ-beçe kim lafẓ-ı cehennem bile bilmez

5. Biz ʿālem-i ervāhda düşdük ġam-ı ʿaşḳa
Ol çekdügümüz derdi muḳaddem bile bilmez

6. Ebrūlarınuñ tīrine Pertev hedef oldum
Bu ṭarza gögüs germegi Rüstem bile bilmez

203

Mefʿūlü fāʿīlātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Dirsek ne var bu fende eger bir bulunmışuz
İtsek n'olur mübālaġa şāʿir bulunmışuz

2. Teʿsīr-i nālemüz ile nālāndur ehl-i derd
Biz ḫānḳah-ı ʿaşḳda zākir bulunmışuz

3. Cānā metāʿ-ı ḥüsnüni ketm itme rūyınuñ
Biz gümrük-i cemālüñe nāẓır bulunmışuz

4. Taʿmīr olınsa geh-be-geh itmez miyüz sürūr
Bu tekyegehde biz de misāfir bulunmışuz

5. Maʿnā-yı lafẓ der-yemeni oldı ḫālimüz
Ṭut kim ḥużūr-ı yārda ḫāżır bulunmışuz

6. Şerḥ-i kitāb-ı dāġ-ı derūn eylesek n'ola
Pertev fünūn-ı ʿaşḳda māhir bulunmışuz

(3a) ḫasta ki: ḫasta mı Ü.

(4a) ṣāfīyi: ṣfīyā H.

(5) -HP, -Ü. (a) biz: bezm EE.

203 HP(115b), Ü(116a), P(42b), EE(21a), AE1(26b), H(23a).

(1a) ne var: n'olur P, EE, AE1. / bir: -Ü; biz EE. (b) n'olur mübālaġa: ne var mübālaġa P, AE1, H; mübālaġa ne var EE.

(2a) te'sīr-i: tā Ü. / derd: ḫāl P.

(3a) cānā metāʿ-ı ḥüsnüni: gül-büseli ḳumaşını P, EE, AE1, H. /rūyınuñ: gerdenüñ EE, AE1, H.

(4b) bu tekyegehde: ġam tekyesinde EE, AE1, H. / de: -EE.

(6a) n'ola: n'olur AE1.

204

Fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Hem-cenāḥuz mürġ-ı Ḳaysa deşt-i ġamdur lānemüz
   Dāne-i ḫāl-ı ruḫ-ı Leylīveşāndur dānemüz

2. Neş‘e virmez bezm-i hicrānuñda nūş-ı bādesi
   Bāde-i kevşerle yoġrulsa gül-i peymānemüz

3. Reşk-i meh-tābiyyedür taḥte’s-semā’-ı dehrde
   Zīr-i saḳf-ı hücre-i vīrāne-i kāşānemüz

4. Āşnā-yı hālimüz pervāne-i ḫāmūşdur
   Bülbül-i pür-gū bu mebḥaşda bizüm bīgānemüz

5. Bu ḫarābātuñ yapılmaz bādesiyle keyfimüz
   Pertevā bir özge keyfiyyetdedür mey-hānemüz

205

Mef‘ ūlü fā‘ ilātü mefā‘ īlü fā‘ ilün

1. İrse ṣabāḥ-ı ḥaşre şeb-i iftirāḳımuz
   Olmaz ḫalel-peẕīr bizüm iştiyāḳımuz

2. İster nevāziş it bize ister teġāfül it
   Biz bozmayuz ḫulūşda cānā siyāḳımuz

3. Aġyāra kim iderdi müdārā vü iltifāt
   Te‘ sīr ideydi ol mehe ḥarf-ı nifāḳımuz

4. Ḫāk-ı niyāza naḳd-i sirişk olmadan niṣār
   Virmez ayaġ-ı sāḳi-i sīmīn-sāḳımuz

5. Var yoḳ cevābı būs-ı dehençün alınmadan
   Pertev ṣarıldı müymiyāna merāḳımuz

---

204 HP(115b), Ü(116b), P(43a).

(2b) kevşerle: kevşerler Ü.

205 HP(116a), Ü(116b), P(43a), EE(21a), AE1(27a), AE2(17b), H(23a).

(1) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında mısralar yer değişmiştir.

(2a) nevāziş: teġāfül EE, AE1, H. / teġāfül: nevāziş EE, AE1, H.

(3b) mehe: şehe EE, AE1, AE2, H.

(5a) alınmadan: alınmadı EE.

206*
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḫüsrev-i mülket-i bī-dād ki dirler o bizüz
   Mā'il-i nāle vü feryād ki dirler o bizüz

2. Reg-i çeşm-i dil-i ʿuşşāḳı iden ḫūn-efşān
   Nişter-i ġamzesi faṣṣād ki dirler o bizüz

3. Gitmeyüp şāh-reh-i semt-i fedāya aṣlā
   Bendesin itmeyen āzād ki dirler o bizüz

4. Dāmen-i mīvesine dest-i emel nā-rüste
   Ḳāmeti ʿarʿar u şimşād ki dirler o bizüz

5. İltifāta nigeh-i çeşmini hem-reng idici
   Māhir-i ṣanʿat-ı aždād ki dirler o bizüz

6. Fitneyi çeşm-i füsūnsāzı iden āşüfte
   Dil-ber-i ṭarz-ı nev-īcād ki dirler o bizüz

7. Yaluñuz Pertevi dil-ḫūn iderüz ẓann itme
   Sitem-i ʿāşıḳa muʿtād ki dirler o bizüz

---

206 HP(116a), Ü(116b), P(42b), EE(21b), AE1(27a), AE2(19a), H(23b).

*Başlık: Zebān-ı dil-berden HP, H.

Ġazel-i dehān-ı dilberden EE.

Dehāndan Dilberden AE2.

(1a) mülket-i: memleket-i AE1.

(2a) çeşm-i: çeşm ü P, EE, AE1 / ʿuşşāḳı: ʿāşıḳdan P, EE, AE1, AE2, H / efşān: rīzān P, EE, AE1, AE2, H.

(3a) semt-i: terk-i AE2.

(4) -AE2. (a) dāmen-i: rāmı AE1.

(5) -AE2. (a) iltifāta: iltifāt-i Ü; iltifāt u: P, AE1. / çeşmini: ḫışmını HP, EE, AE1. / hem-reng idici: hem-cilve iden EE, AE1, H.

(6) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(6a) itme: itmeñ Ü. (b) sitem-i: sitem u P.

207

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dil-i pür-şerḥa vü mecrūḥı ḳoyma dāġ-ı sūzānsuz
Yaḳışmaz lālezār elbette ey gül-ruḫ çerāġānsuz

2. Virür germiyyet-i bāzār-ı sāmān ʿaşḳa rüsvāyı
Belī germ-ābe zīnet-yāb olur mı hīç ʿüryānsuz

3. Ḳadd-i bālāsınuñ vaşfında kūteh dest-i endīşe
Ḥadiṣ-i zülfī bir efsānedür gūyā ki pāyānsuz

4. Ser-ā-pā dāġ-ı sīnem dīde-dūz-ı tīr-i ġamzeñdür
Amān at nāveküñ çeşmān-ı dāġum itme müjgānsuz

5. Taṣavvurda ḫaṭāmı itdi Bihzād ḫayālüñ kim
Bu şiʿrüñ Pertevā ḫoş-ṣūret-i ḥüsni velī cānsuz

208

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Maṭlab-ı faṣl u bāb-ı ʿaşḳuz biz
Şerḫ-i metn-i kitāb-ı ʿaşḳuz biz

2. Āb yoḳ dilde tābdan ġayri
Deşt-i ġamda serāb-ı ʿaşḳuz biz

3. Ne ḫumār u ne bīm-i şaḥne ʿases
Neş'e-yāb-ı şarāb-ı ʿaşḳuz biz

4. Jālemüz būy-ı verdden ḳalmaz
Gül ṣuyunda gül-āb-ı ʿaşḳuz biz

---

207 HP(116a), Ü(117a), P(44a), EE(21b), AE1(27a), AE2(18b), H(23b).

(1b) elbette: beste AE1.

(4b) itme: ḳoyma P, EE, AE1, H.

(5a) İder iḥyā o reşk-āverde-i taṣvīr-i Bihzādum EE, AE1, H. / Cevāb-ı Ġālib-i pür-māye anı eylesün iḥyā AE2. (b) Pertevā ḫoş-ṣūret-i: ṣūretā ḫoş-ṣūretā Ü.

208 HP(116b), Ü(117a), P(44b), EE(21b), AE1(27b), H(23b).

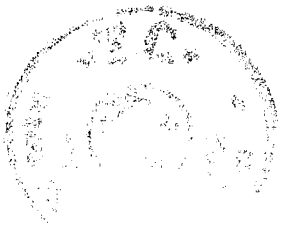
(1a) faṣl u bāb-ı: faṣl-ı rebāb-ı AE1.

(2b) deşt-i: tīh-i P, EE, AE1, H. / serāb-ı: ḫarāb-ı P; şarāb AE1, H.

(3b) teşneyāb-ı: neşʿeyāb-ı Ü, H.

(4a) verdden: verd Ü; derden P, EE.

5. Leyli tesvīd-i şiʿrüme Mecnūn
Pertevā intiḫāb-ı ʿaşḳuz biz

209
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Gāhīce pīşgāhına yāruñ muvāẓıbuz
Ol şehryār-ı kişver-i ḥüsne muṣāḥibüz

2. Geh ʿazl u gāh naṣb oluruz kūy-ı yārda
Devletde şanki biz daḫi ehl-i menāṣıbuz

3. Taḥrīr-i vaṣf-ı ḫāl u ḫaṭı cümle kārımuz
Dīvān-ı ḥüsn ü ānda güyā ki kātibüz

4. Meclisde sākit oldığımuz ʿayb olunmasun
İtmek içün o şūhı taḫayyül murāḳıbuz

5. Düşdi göñül o şāha nedür çāre Pertevā
ʿĀşıḳlıġa egerçi aña nā-münāsibüz

210
Feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Öyle gün yoḳ ki beni aldatmaz
Öyle dem yoḳ ki dili aġlatmaz

2. Mīve-çin itme degül bāġından
Gül-i şeftālusını ḳoḳlatmaz

3. Bu ne ḥikmet yine ol gül-rūyuñ
Ḫār-ı āzārı bañа hīç batmaz

---

209 HP(116b), Ü(117b), P(44a), EE(22a), AE1(27b), AE2(18a), H(23b).

(1b) şehryār: şah-sūvār P, EE, AE1, H.

(2a) kūy-ı yārda: āstānına AE2. (b) devletde şanki biz daḫi: güyā ki kūy-ı yārda AE2.

(3a) ḫaṭı: ḫaṭın EE. (b) ḥüsn ü: ḥüsni vü EE.

(5a) göñül o: o göñül AE2. / nedür: ne AE1. / Pertevā: Pertev AE1.

210 HP(117a), Ü(117b), P(44b), EE(22a), AE1(28a), H(24a).

(1a) ki: -Ü.

(3a) ḥikmet yine ol: ḥikmetdür o P, EE, AE1, H. / rūyuñ: ruḫsāruñ P, EE, AE1, H.

4. Ḳaddini ʿāşıḳınuñ yay eyler
Gerçi oḳ gibi yabāna atmaz

5. Perteve emtiʿa-ı vaşlın açar
Şoñra bāzāra gelince yatmaz

211
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Mihr-i münīre perde çeküp dūd-ı āhımuz
Bulsun revāc kāle-i baḫt-ı siyāhımuz

2. Pūr-māyeyüz o ḫˇāce-i bendergeh-i ġamuz
Kim gevher-i sirişk ile pür-kārgāhımuz

3. Ḥüzn ü sürūr eylemeyüz ʿazl u naṣb ile
Dāʾim biñ ḳarār bizüm ʿizz ü cāhımuz

4. Meʾlūf-ı derd ü ġam bir alay bī-nevālaruz
Aşlā taḫayyül itdigümüz yoḳ refāhımuz

5. ʿAnḳālaruz ki güşe-i ʿuzletde lānemüz
Yoḳ ḳaṣr-ı ser-bülendine dehrüñ nigāhımuz

6. Taḳbīl-i ẕeyl ḳanda ḳalur ḥarf-i būsesin
Biʾllah tefevvüh itmege varmaz şifāhımuz

7. Rāh-ı ḫaṭāya gerçi ṣavābı gidilmemek
Geçmez ḫaṭā da itse ḳulından İlāhımuz

8. Biñ şerm ü biñ ḥicāb ile olsun ʿöẕr-ḫˇāh
Pertev bizüm günāhımuza her gün āhımuz

(4a) ʿāşıḳınuñ: ʿāşıḳuñ Ü, P.

(5a) vaşlın: vaşluñ AE1.

211 HP(117a), Ü(117b), P(43a), H(82b).

(2a) pür-māyeyüz: pür-māye biz HP; pür-māye bir H.

(5a) güşe-i ʿuzletde: ḳaf-ı istiġnāda HP, H. (b) ḳaṣr-ı: gāhi H.

(6) -HP, -Ü, -P.

(7a) rāh-ı: rāhı P.

212
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Rūze-dār olsaḳ da yoḳa vardur eglencemüz
Zeyn-i bezm-i şerbet-i iftārdur eglencemüz

2. Bir zamān yerdük içerdük şimdi ammā çün felek
Māh-ı ṣavm olmaġla istiġfārdur eglencemüz

3. Tābiş-i ṣavm u ṭaʿām ile dem-i imsāke dek
Māh-tāb-ı kāse-i ser-şārdur eglencemüz

4. Yine bayram irtesi eglenceler maʿlūm olur
Şimdilik ne yār u ne aġyārdur eglencemüz

5. Biz tüketdük şiʿri Pertev Ḥazret-i ʿİzzet Begüñ
Himmet idüp didügi eşʿārdur eglencemüz

213
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Çünkim ḫamīr-i ʿaşḳ-ı derūn u birūnumuz
Maḥẓ-ı maḥabbet oldı ẓuhūr u büṭūnumuz

2. Ġavṭa-şümār-ı sāḥil-i baḥr-i felāketüz
Yoḳdur ruḳūm-ı defterimüzde yekūnumuz

3. Baḥr-ı sefīd ü ḳarayı yāḳūtzār ider
Yād-ı lebüñle ṭamlasa bir ḳaṭre ḫūnumuz

4. Gözden bıraḳma mürġek-i cān-ı nizārumuz
Fitrāk-i zeyn olur yine ṣayd-ı zebūnumuz

5. Buldum meṭālibe dil-i fāriġ ile vuṣūl
Menzil-res-i merām imiş esb-i ḫarūnumuz

6. Tesḫīr içün perīleri sihre ne iḥtiyāc
Eşʿār-ı Pertev olmayacaḳ mı füsūnumuz

---

212 P(43b).

213 HP(117a), P(43b).

(4b) olur yine: olursa da P.

(5a) meṭālibe: meṭālib P.

7. ʿİzzet Begi ʿazīz ide dārında Ḫudā
Ḳaldurdı ḫākden bu ser-i ser-nigūnumuz

8. Kimyā-yı ḫāk-pāyına üstād-ı ekremüñ
Sīm-āb gibi aḳmada yoḳdur sükūnumuz

9. ʿAbd-ı der-i me-ḫarīdesi olmaz mıyuz bizüm
Zīrā ṭarīḳ-i Ḥaḳḳa odur reh-nümūnumuz

214
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bu ḫarābāt-ı muġān maʿmūra beñzer beñzemez
Çeşm-i mest-i sāḳiyān maḫmūra beñzer beñzemez

2. Şāhid-i şaḫṣ-ı ḫayālüñ vaṣl u hicrān-dīdesi
Ẓāhirā şol vāṣıl u mehcūra beñzer beñzemez

3. Reh-güẕār peydā iden erbāb-ı dil dilden dile
Āşnāyān-ı ḳarīb ü dūra beñzer beñzemez

4. Çeşm-i vaḥdet-bīnüñ eşyāya nigāh-ı ḥayreti
Fi'l-ḥaḳīḳa nāẓır u manẓūra beñzer beñzemez

5. Her varan olmaḳdadur Pertev aña çünkim ḫarāb
Bu ḫarābāt-ı muġān maʿmūra beñzer beñzemez

---

(7) -HP.

(9a) Vezin bozuk.

214 HP(117b), Ü(118a), P(43b), H(82b).

(2) P nüshasında 3. beyittir. (a) Şāhid-i: şā P. (b) vaṣıl u: vaṣıl-ı P.

(3) P nüshasında 2. beyittir. (a) reh-güẕar: rehüñdür Ü. / iden: didin Ü.

(5) H nüshasında makta beyti şöyledir:

" Pertev-i şems-i ḥaḳīḳat alsa bir şaḫṣuñ gözin
Dīde-i bīnāsı çeşm-i kūra beñzer beñzemez "

215

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Āh-ı serd-i āteşīni bāda beñzer beñzemez
ʿAşḳ ile maġmūm olan nā-şāda beñzer beñzemez

2. Seyr iden ābādi-i kūy-ı ḫarābātı dimiş
Mey-keş-i mest ü ḫarāb-ābāda beñzer beñzemez

3. Pek ʿayāndur ḳudret-i ṣunʿ-ı Ḫudā bu nüktede
Dikḳat itseñ her peder evlāda beñzer beñzemez

4. Ḫāṣıl iken ikisi bir ḫūşenüñ bir tākda
Neş'e virmekde ʿarāḳa bāde beñzer beñzemez

5. Āşkārā vü nihān sevmekde ülfet itmede
ʿĀşıḳ-ı duḫter-püser dāmāda beñzer beñzemez

6. Leyli-i ʿaşḳ ile Pertev şanma her Mecnūnı Ḳays
Yār içün her kūh-ken Ferhāda beñzer beñzemez

216

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. N'ola mürġ-i dil-i işkeste-pere virmese yüz
Şāh-bāzuñ cigerin ṭuʿma iden ḫūnī göz

2. Āteşīn rūyuñı āhum ki şerer-ḫīz itdi
Ḫāne-i ḳalbe ne var düşse şerer yerine köz

---

215 HP(117b), Ü(118a), P(44a), EE(23b).

(1) HP,Ü ve P nüshalarında mısraların yeri degişmiştir. (1a) serd-i: ser ü P. (b) ʿaşḳ ile maġmūm olan nā-şāda: neş'e virmekde ʿaraḳ hem bāde EE.

Not: EE nüshasındaki (1b) HP ve P nüshalarında (4b)'dedir.

(2a) ābādi-i: ger-bādi-i EE. (b) mest ü ḫarāb ābāda: virmekde ʿarāḳa bāde Ü.

(5) -HP, -Ü, -P.

(6a) ʿAşḳ-ı Leylīsiyle Pertev dime her Mecnūna Ḳays EE. (b) kūhken: ṭaġ delen EE.

216 HP(118a), Ü(118b), P(44b), EE(21b), AE1(27b), AE2(18b), H(24a).

(1a) n'ola mürġ-i dil-i işkeste-pere virmese: mürġ-i işkeste-per ü bālimüze virmedi P , EE, AE1, H; mürġ-i işkeste-per ü bālüme hīç virmedi AE2. (b) cigerin: cigerüñ P, AE2.

(2) -HP, -Ü. / şerer-ḫīz: ʿalev-ḫīz AE2.

3. Hażm olınmaz idi ber-vech ile cānā sögüşüñ
Ger nemekdān-ı leb-i laʿlüñ aña ekmese ṭuz

4. İtse de her ne ḳadar ḫāṭır-ı zārum muġber
Ben o mirʿāt-ı ruḫuñ üstine ḳondurmam ṭoz

5. Ẓannum ol bār olacaḳ Çīne giden kārvāna
Öyle zülfe nice tāb-āver ola düş u omuz

6. Terbiye eyle diyü ādeme oġlan getürür
Daḫle şāyeste mi sūfī gibi bu boynuzlu öküz

7. Ṣābitüñ şiʿrini taḥsīn idelüm ammā kim
Pertevüñ bu ġazel-i pākine de var mı ya söz

217

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. ʿAceb var mı diyen ol ġamzeye ġaddārlıḳ bilmez
Ya ol çoḳ başlı zülf-i kāfire ʿayyārlıḳ bilmez

2. Neler eyler neler bu bī-ser ü sāmāna şorsunlar
Tevāżuʿ-pīşedür gerçi o ẓālim varlıḳ bilmez

3. Ḳomış yek taḥtadan meydāna varuñ bir cefākāra
Nedendür bu dil-i dīvāne hīç bāzārlıḳ bilmez

4. Esīrüñ oldı ammā baḳma taḳsīrātına şāhum
Göñül sulṭāndur hīç ṭarz-ı ḫidmetkārlıḳ bilmez

(3b) laʿlüñ: nūşuñ P, EE, AE1, H. / ekmese: ekse EE.

(5b) öyle zülfe nice tāb-āver ola: nice tāb-āver ola perçemine P; nice tāb-āver olur perçemine EE, AE2, H; nice tāb-āver perçemine AE1.

(6) -H.

(7a) taḥsīn idelüm ammā kim: pek övdün efendim ammā P, EE, AE1, AE2, H.

217 HP(118a), Ü(118b), P(45a), EE(22a), AE1(28a), AE2(18a), H(24a).

(1a) ʿaceb var mı diyen: diyen var mı ʿaceb AE2. (b) ʿayyārlıḳ: mekkārlıḳ P, EE, AE1, AE2, H.

(2a) bī-ser: ser AE1.

(3a) varuñ: varın EE, AE1, AE2. / cefākāra: fedākāra EE, AE1, AE2. (b) nedendür: ʿacāyibdür P, EE, AE1, AE2, H. / bu:-EE, -AE1, -AE2. / dil-i: deli P.

5. Gücenmem ḫāṭırum rencîde olmaz Pertev ol şūḫa
Daḫi pek ṭıfl-ı endek-sāldur dil-dārlıḳ bilmez

218
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. İtmesün çeşm-i füsünger ġamze-i ṭannāza nāz
İstemez yāverlik itse şayda da şah-bāza bāz

2. Nuṭḳ-ı dil-āgāh-ı mir'āt-ı serā'ir olmasa
Mün'akis olmazdı şi'r-i Ḥāfıẓ-ı Şîrāza rāz

3. Ey yazan tîr-i nigāh-ı yārdan çekdüklerüm
Çille-i hicr-i kemān-ebrūların ḫamyāze yāz

4. Kūs u dühl olmaḳ uṣūlāt āşnā bir kimseye
Ölmeden yegdür dehān-ı muṭrib-i nā-sāza sāz

5. Böyle taḳsîm itdi ḳassām-ı ezel kim Pertevā
Çoḳ gelür rūzî ḳanā'atkāre şāḥib aza az

219
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'îlü fā'ilün

1. Būm-ı ümîdi bām-ı serādan uçurmışuz
Hem kerkes-i merāmı yuvadan uçurmışuz

2. Sengîn-dilinde yārimüñ olmışdı cāy-gîr
Aġyārı ṣan'at ile ḳayadan uçurmışuz

(5b) sāldur: sāledur P, AE1.

218 HP(118a), Ü(119a), P(45a), EE(22b), AE1(28a), AE(18b), H(24a).

(1b) şayda: şayd HP, AE2.

(2a) serā'ir: ser-ā-ser EE. (b) Şîrāza: Sîrāda Ü.

(3b) kemān-ebrūlaruñ: kemān-ebrūların AE2.

(4a) kūs u dühl: kūs-ı dühlde Ü; güş-ı zihn P, AE1. (b) ölmeden: ölmede P.

(5a) Pertevā: Pertev Ü. (b) rūzî: rūz-ı P.

219 HP(118b), Ü(119a), P(45a), EE(22b), AE1(28a), AE2(17b), H(24b).

(1a) būm-ı: yevm-i EE. / AE2 nüshasında mısraların yeri değişmiştir. (b) hem: biz AE2.

(2b) aġyārı: aġyār-ı P.

3. Pür-şuʿleyem serümde nice lāne-gīr olur
Mürġān-ı Ḳaysı biz o hevādan uçurmışuz

4. Cild-i şaḳīli uçmaġa şāyān degülse de
Biz şeyḫi zühd-i ḫuşk u rīyādan uçurmışuz

5. Bir kerre oldı sāye-figen farḳ-ı Perteve
İḳbāli ẓıll-ı bāl-ı hümādan uçurmışuz

220

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Zülf-i efʿī gibi tāḳatver-i ʿuşşāḳ olmaz
Degme bir mār-ı siyeh māye-i tīryāḳ olmaz

2. Ḳalsa da kākülinüñ şekl-i ḫayāli gözde
Resmi naḳş olmaġ ile sünbül ü leylāḳ olmaz

3. Gül-i pejmürde vü bī-ḫārı kim itmiş şād-āb
Rūy-ı pür-mūyı tırāş olsa da berrāḳ olmaz

4. Çār-ebrū güzelüñ ḫüsni olur ʿālem-gīr
Ġurre-i yek-şebe pertev-dih-i āfāḳ olmaz

5. Rind-i bī-ḳayd ü melāmet-zede-i rūsvāyı
Olsa da zāhid eger zāhid-i zerrāḳ olmaz

6. Mūy-ı ser bīd-i ḫazān-dīde ser-i Mecnūnda
Gül-i dāġ-ı ser-i şūrīdede evrāḳ olmaz

7. Bend-i zencīrine pā-beste iken perçeminüñ
Ḫaṭṭ-ı nev-ḫīz dile hüccet-i ıṭlāḳ olmaz

8. Olma bīhūde firīb-ḫūrde-i vaʿd-ı kümūn
Kim dimiş şūḫlaruñ baʿżısı ʿallāḳ olmaz

9. Ḫaber-i vuşlat-ı dil-dārdan özge bir şey
Tesliyet-baḫş ġam-ı ḫāṭır-ı ʿuşşāḳ olmaz

10. Pertevā bu suḫanuñ oldı beyān-ı vāḳiʿ
Suḫan-ı şāʿir-i ḫoş-lehcede iġlāḳ olmaz

(4a) Uçmaḳ semt-i cild-i şaḳīli degül dime AE2. (b) ḫuşk u: ḫuşk-ı EE.

220 HP(118b), Ü(119a).

(9b) ʿuşşāḳ: müştāḳ Ü.

221

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Dime ṭıfl-ı dile gehvāresi cünbān uyumaz
Ḫavf ider sākin-i kāşāne-i vīrān uyumaz

2. Baḥr-ı cūşānı uyutdı ḳaṭarāt-ı eşküm
N’eyleyüm şular uyur dīde-i giryān uyumaz

3. Maḥv olur ‘aşḳ ile ārzū-yı her dü serā
Düzd-i şeb-gerd uyur ḳandeki sulṭān uyumaz

4. Dil-ber-i şīvegerūñ ‘āşıḳı rāḥat mı bulur
Ḳumriyān serv-i sehī olsa ḫırāmān uyumaz

5. Mest-i şahbā-yı lebüñ ḫ‘ābı ḫayāl eyler mi
‘Āşıḳuñ her ne ḳadar olsa da sekrān uyumaz

6. Şevḳ-ı vaṣl olmaya mı cūş-ı sirişke bārī
Rūzgār olsa vezān lücce-i ‘ummān uyumaz

7. Dil-i Pertev nice bī-ḳayd uyusun kākülde
Fitne-i ġamze ile dīde-i fettān uyumaz

222

Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün

1. Her şūḫ bir üftāde-i kem-pāyesiz olmaz
Āzād bile olsa [da] serv sāyesiz olmaz

2. ‘Uşşāḳ da bīhūde mi şeydālıġı taḥṣīl
Sūdāger-i bāzār-ı cünūn māyesiz olmaz

---

221 HP(119a), Ü(119b), P(45b), EE(22b), AE1(28b), AE2(17b), H(24b).

(1a) dile: dil P.

(3a) ‘aşḳ: ‘aşḳı P, AE1; ‘aşḳum AE2. (b) şeb-gerd: şeb-gīr P; şeblerü AE2.

(4b) ḳumriyān: ḳumri-i P, AE1.

(5b) ‘āşıḳufi her ne ḳadar: zevḳ-ı meh-tābı bilen P, EE, AE1, AE2, H.

(6) -AE2. (6a) bārī: bādī HP, Ü, EE, AE1.

(7a) Dil-i Pertev nice bī-ḳayd uyusun kākülde: Kākülünde nice āsāyiş ider dil-i Pertev P, EE, AE1, AE2,H.

222 HP(119a), Ü(120a), P(45b), EE(22b), AE1(28b), AE2(17b), H(24b).

(2b) māyesiz: sāyesiz P.

3. Ger bāy u gedā pīr ü civān gebr ü müselmān
Ḥālince dili dā‘iye-i vāyesiz olmaz

4. Bintü’l-‘inebe ṭıfl-ı dilüñ meyli ‘abeş mi
Nā-rüstelerüñ perverişi dāyesiz olmaz

5. Ger şāh-ı cihān olsa gedāsı yine Pertev
Her şüh bir üftāde-i kem-pāyesiz olmaz

223
Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün

1. Cānā deḥenüñ ġonca-i hāndān bilürüz biz
Reftār u ḳadüñ serv-i ḫırāmān bilürüz biz

2. İşgüfelerin n’eyleyüm faṣl-ı baḫāruñ
Gül-reng-i ruḫuñ verd-i gülistān bilürüz biz

3. Zeyn olsa nigāh itmeyüz ezhār ile ‘ālem
Kāküllerini sünbül ü reyḥān bilürüz biz

4. Cem‘ olsa da Mecnūnlaruñ sāye-i bīde
Ol cem‘e sebeb zülf-i perīşān bilürüz biz

5. Def‘-i ġam ider dirler aḳar ṣu vü çemenzār
Cūy-ı çemeni dīde-i giryān bilürüz biz

6. Sen olmasan ey ġayret-i ḥūr ey meh-i Ken‘ān
Ḳaṣr-ı İremi külbe-i aḥzān bilürüz biz

7. Bu nāle hemān bülbül-i şeydāya mı maḫṣūṣ
Her nālegeri bülbül-i nālān bilürüz biz

8. Fenn-i edeb-i ‘aşḳı kim ‘ārif ise Pertev
Ser-levḥa-i mecmū‘a-i ‘irfān bilürüz biz

(4a) dilüñ: dilin P. / meyli: şuġli HP, Ü, P, AE1, AE2, H.

223 HP(119a), Ü(120a), P(46b).

(2a) işgüfelerin: işgüfelerüñ Ü.

(4a) Mecnūnlaruñ: Mecnūnların P.

224

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. La'l-i lebüñi Çeşme-i Kevşer bilürüz biz
   Bālā-ḳadüñi Sidreye hem-ser bilürüz biz

2. Dergāhuñı bir cāna muḫalled ḳalacaḳ yer
   Revzenlerüñi cennete manẓar bilürüz biz

3. Ye'cüc-şümār olsa da ḫavf itmeyüz aġyār
   Ol şūḫı ki çün sedd-i Sikender bilürüz biz

4. Ger ḫ'āba da varsañ yine mümkin mi neẓāre
   Her bir müje-i çeşmüñi ḫançer bilürüz biz

5. Sen dilleri şanduñ ruḫ-ı pür-tābla sūzān
   Āteşkededе mürġ-i semender bilürüz biz

6. Aġlatma başup geçme bu ḫākī ḫazer eyle
   Her ḳaṭre-i ḫūn-ābemüz aḫger bilürüz biz

7. Güller ile gül cāmi' i olduḳda gülistan
   Her şāh-ı güli bülbüle minber bilürüz biz

8. Erbāb-ı hüner olsa da ṣaf ṣaf yine Pertev
   Her birinüñ ḳadrini deger bilürüz biz

9. Bālā ile bālāterüñ elbet yeri başḳa
   Her şi'r-i teri şanma ber-ā-ber bilürüz biz

10. Mu'ciz-eşer ez-cümle biri Vāṣıf Efendi
    Bezminde hünerverleri çāker bilürüz biz

11. Faḫr itse n'ola ẕāt-ı şerīfi ile devlet
    Bu devlet-i ẕātın hele mu'ciz bilürüz biz

---

224 HP(119b), Ü(121b), P(46a), EE(22a).

(2b) revzenlerüñi: revzenleri Ü; revzenlerini P.

(3a) itmeyüz: eylemez P.

(4a) ḫ'ābe: ḫ'ār P. (b) müje-i çeşmüñi: müjeñi 'āşıḳa EE.

(5,9,10,11) -HP, -Ü, -P.

225

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Gül-i dāġ ile ser tā-pā gülistān olsam eglenmez
Gülerken güldürürken belki giryān olsam eglenmez

2. Degülse āşnā ger perde-i güşuñ fiġānumla
Neyāsā nice dem bezmüñde nālān olsam eglenmez

3. Yanup yaḳıldıġı gāhīce 'ayyāruñ nümāyişdür
Ki ben sūz-ı dil-i zārumla biryān olsam eglenmez

4. Firāḳuñla benüm külbemde ḥālüm başḳa ḥāletdür
Begüm ḫānende ger şad sāl mihmān olsam eglenmez

5. Benüm de 'aşḳ-ı ḥüsnüñ ile başḳa ṭarz u ṭavrum var
Ser-ā-pā saña çün mir'āt-ı ḥayrān olsam eglenmez

6. Saña tā söyledür iḫlās u teslīmiyyetüm cānā
Eger her def'ada biñ kerre ḳurbān olsam eglenmez

7. Niçün sen gizli gizli eylemezsin āhı Pertev ben
Eger çāk efgen-i ceyb ü girībān olsam eglenmez

226

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. O yār yaralar açmaḳ bilür daḫi şaramaz
Hemān cevr ü cefā itmege yarar yaramaz

2. Bilür mi ḥālleri dillerüñ ne 'ālemde
N'içün o ẓālim 'aceb zülfin arayup ṭaramaz

3. Dil-i figendeye raḥm eylemez misin şāhum
Ki derdini diyemez yana yana yalvaramaz

---

226 HP(119b), EE(23a), AE1(28b), AE2(18a), H(25a).

(3) EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 4. beyitle yer değişmiştir.

(6) -HP, -EE, -AE1, -H.

(7a) gizli:-AE1. / āhı Pertev ben: āhımı Pertev EE; āhı ben Pertev AE1.

226 HP(120a), Ü(120b), P(46b), EE(23a), AE1(29a), AE2(19a), H(25a).

(1a) yāralar: yāra EE, H. (b) hemān: henüz Ü.

(3b) diyemez: diye HP.

4. Ḫayāli böyle ḳalur mıydı gözde dāmānı
   Ne çāre pençe-i müjgāne geçdi ḳurtaramaz

5. Sen eyle gāhice teşrīf-i külbe-i Pertev
   O saña ey meh-i Ken'ān n'eylesün varamaz

227
Fa'ūlün fa'ūlün fa'ūlün fa'ūl

1. Lebinçün ölenler ḥayāt istemez
   Düşen baḥr-ı 'aşḳa necāt istemez

2. Beyābānda şaḥrā -neverd-i cünūn
   Ḳarār u devām u ṣebāt istemez

3. Olan ḥākim-i ḫıṭṭa-i mülk-i 'aşḳ
   Yedinde temessük-i berāt istemez

4. Aña dirler 'āşıḳ ki ma'şūḳsuz
   Virilse eger kā'ināt istemez

5. O mihr-i sipihr-i teġāfül dimiş
   Benüm Pertevüm iltifāt istemez

228
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Niyāz-ı būse-i la'lüñ degüldür ḥikmetsüz
   Devāya tālib olur mı hīç ādem 'illetsüz

(5b) meh-i: -EE.

227 HP(120a), Ü(121a), P(46b), EE(23a), AE1(29a), AE2(19a), H(25a).

(1a) lebinçün: lebüñçün AE2.

(2a) şaḥrā: şaḥrāda HP, P.

(3a) mülk-i: mühr-i P. (b) temessük-i: temessük ü H.

(4a) ma'şūḳsuz: ma'şūḳasuz Ü, P.

228 HP(120b), Ü(121a), P(45b), EE(23a), AE1(29a), H(25a).

(1a) degüldür: degüldi Ü, P, EE, H.

2. Dil-i ża‘īf ü nizārum firāş-ı firḳatde
Ġamuñ yetişmese cānā ḳalurdı rāḥatsuz

3. Bayaġı şoḥbet iderken söz arasında hemān
‘Alāḳamı diyüvirdüm o şūḫa külfetsüz

4. Egerçi neyl-i viṣālı olursa da düşvār
Yakışmıyor yine ḫubān nāz u naḫvetsüz

5. O şūḫı ben bilürüm Pertevā yeter övdüñ
Güzelligine söz olmaz velī ḥaḳīḳatsüz

229

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Tā bulunca ḳāmet-i bālāsı ġāyet beklerüz
Biz o servüñ sāyesin ḳopsa ḳıyāmet beklerüz

2. Bu rü’yāyı ḫalvet itdüñ şeh-per-i pervāzımuz
Biz de çün sī-murġ-ı ‘anḳā künc-i ‘uzlet beklerüz

3. Ṣayd u ṣayyād olmazuz mānend-i kebg ü şāh-bāz
Bizler ‘anḳā-meşrebüz ḳāf-ı ḳanā‘at beklerüz

4. Ḫastagī-i dīdesin ‘özr ile görmezlenmesün
Çeşm-i bīmārı biraz bulsun ifāḳat beklerüz

5. ‘Abdı da‘vet eylerüz ma‘būda ‘abdiyyet içün
Biz Muvaḳḳit-zādeyüz vaḳt-i ‘ibādet beklerüz

6. Dūdmān-ı cünd-i Bektāşiyyeveş āyīnimüz
Çünki ḳuldur nāmımuz ḳulluḳda ḫidmet beklerüz

7. Ḳaşdımuz def‘-i ḫumār-ı neş’e-i aşliyyedür
Da‘vet-i keyf ile şanmañ bezm-i ‘işret beklerüz

(2b) cānā ḳalurdı: ger ḳalur idi P; ger ḳalurdı AE1.

(5a) Pertevā: Pertev Ü.

229 HP(120b), Ü(120b), P(46a).

(1a) ġāyet: ‘ināyet Ü.

(2a) pervāzımuz: pür vārımuz Ü.

(3a) kebg ü: kebg-i P.

(4a) ḫastagī-i: ḫüsnüñi Ü. / dīdesin: dīdesi P.

(5) Ü nüshasında 5.beyitten sonra "Tetimme" notu vardır.

8. Pertevāsā cümle iḫvān yek-zebān-ı ittiḥād
Ḫāk-pāye var recāmuz līk nevbet beklerüz

9. Cemʿ olup ʿizz-i ḥużūr-ı ḥażrete şubḥ u mesā
Vaḳt-ı feyż ü himmet-i Üstād Neş'et beklerüz

10. Dest açup her dem ḫulūş-ı bāl ile daʿvātına
Tā bulınca dergeh-i Ḥaḳda icābet beklerüz

230
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün

1. Derdüñ ile ʿömr-i ʿāşıḳ āḫir olsa söyleyemez
Rāz da pinhānı ḳadar ẓāhir olsa söyleyemez

2. Gün gibi meşhūr-ı cihān olmaġıla şimdi şehā
Muʿciz-i ḥüsnüñde senüñ kāfir olsa söyleyemez

3. Ḥarf-ı vaşlı söylemenüñ yoḳ aña imkānı hele
Ḳanda ḳaldı ġayrileri şāʿir olsa söyleyemez

4. Bī-zebān olur o şehüñ hem-demi bilmem ki neden
Meclisinde söylemege ḳādir olsa söyleyemez

5. Dimedüm ben hem de dimem ki didi Pertev ʿacebā
Bu vezinde böyle ġazel sā'ir olsa söyleyemez

Ḥarfü's-Sīn
231
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Tāb-āver olup zülf-i şebe aḫter-i elmās
Virdi giceye feyż-i seḥer ḫāver-i elmās

2. Ṣandum ki hemān cān evine şāʿiḳa indi
Destüñde senüñ parlayıcaḳ ḫançer-i elmās

(9b) vaḳt-ı: vaḳf-ı HP.

230 P(47a).

231 HP(121a), Ü(122a), P(47b), EE(23b), AE1(29b), AE2(19b), H(25b).

3. Yāḳūt dinür sāġara ṣahbā ile ṭolsa
Pür olsa ʿaraḳla dinülür sāġar-i elmās

4. Ḫūy-gerde ruḫuñ būs ideyüm de beni öldür
Şemm olsa da ḫoşdur yine gül-şekker-i elmās

5. Memzūc-ı ʿaraḳ nūş ideyüm bādeyi sāḳi
Gül-gūn foyadur bāʿiş-i rengīn-fer-i elmās

6. Çirkin mi olur bozsa çiçek ol gül-i zībā
Maṭbūʿ-ı tırāşiyle olur peyker-i elmās

7. Nāvek-i müjesi kendi lebi ḫūnınā teşne
Yāḳūta eşer eyleyemez nişter-i elmās

8. Sengīn-dilān olsa ne var ḥasret-i rāḥat
Kim gördi ya nerm oldıġını pister-i elmās

9. Gül pādşeh-i taḫt-ı çemenzār degül de
Başındaki pür-jāle ne ol efser-i elmās

10. Ḫalḳuñ ser-i bī-devletine ḳopdı ḳıyāmet
Şen eyleyicek böyle serüñ maḫşer-i elmas

11. Teb-ḫāle-i laʿlüñ görüp ol ġonca-i nāzük
Yāḳūtda ṣandum olur ābter-i elmās

12. İşden mi şayar ehl-i hüner mālla nāmı
ʿĀlemde çobān kim ola nām-āver-i elmās

13. Āh eyler iken ḳaṭre-i eşküñ de dökersin
Pertev saña şāyeste midür micmer-i elmās

14. Ben Ġālibe hem-seng olamazsam daḫi şimdi
Vaḳt ile olur seng-i siyeh cevher-i elmās

(3a) sāġara: ḫançer-i P.

(4a) ḫūy-gerde: ḫūy-ger-i Ü, EE. / būs: būy Ü. (b) şemm: sem AE2.

(5a) bādeyi: bādeñi Ü.

(6b) tırāşiyle: tırāşide AE1.

(7a) nāvek-i: -P. (b) yāḳūta eşer eyleyemez: yāḳūt eşer itse Ü.

(10) -HP, -Ü.

(11a) laʿlin: laʿlüñ Ü, P, EE, AE1, AE2, H. (b) olur: olup P.

(12,...14) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(13a) dökersin: dökerken P, EE, AE1.

232
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Çār-sūy-ı ārzūdan kāle-i zer-tārı kes
Tācir-i sūḳ-ı rıżā ol ġayr ile bāzārı kes

2. Açmayup daʿvā-yı pīç-ā-pīç ḫaṭṭ-ı ser-keşi
Tīġ-i şerʿ-i ḥüsn ile ol ġamze-i mekkārı kes

3. Meşrebümce cān-ı ser-şārı iden benden dirīġ
Meclis-i meyden ayaġ-ı sāḳi-i ġaddārı kes

4. Bendegī-i dergeh-i Ḥaḳ ise ḳaşduñ ḳılma ʿār
Şīşe-i nāmūsı işkest eyleyüp zünnārı kes

5. Ṣūfiyā daʿvī-i rīşi eyleme ṭūl u dırāz
Ḥadd-i miḳrāż-ı şerīʿat ile ol ṭarrārı kes

6. Şāhid-i āmāle pā-bend-i teraḳḳub olmasun
Yüz çevir ḥubb-ı sivādan rişte-i enẓārı kes

7. Olmasuñ pīçīde-i pāy-ı hayālüñ sevdigüm
Tīġ-i ġamzeñile ser-i gīsū-yı ʿanber-bārı kes

8. Gülşen-i kūyuñdan ey gül-bün-ṭırāz-ı bāġ-ı nāz
Deşne-i düşnām ile pāy-ı raḳīb-i ḫārı kes

9. Kūh-ı dil ʿaks-i mücefdür tā-be-key güft ü şinīd
Pertevā pür-güylıḳdan ḳıl ḥaẓer güftārı kes

---

232 HP(121b), Ü(122b), P(47b), EE(23b), AE1(29b), AE2(19b), H(25b).

(1b) tācir-i sūḳ-ı rıżā ġayr ile: mā-sīvādan vaṣl-ḫˇāh-ı yār iseñ EE, AE1, AE2, H.

(2) -HP, -Ü. (a) açmayup: aşmayup P, EE, AE2. (b) şerʿ-i ḥüsn: ḥüsn-i şerʿ EE. / ol ġamze-i: ey ġamze ol EE, H.

(3) -HP, -Ü. (a) cān-ı: cām-ı AE2.

(4,5,6) -EE, -AE1, -AE2, -H. (4b) nāmūsı: nāmūs P.

(6a) pā-bend-i: bā-bendde Ü. (b) enẓārı: neẓārı P.

(7,8) -HP, -P, -Ü. (7a) olmasuñ: olamsın AE1.

(9) EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında şöyledir:

Ḫod-be-ḫod güft ü şinīdüm kūh-ı ġam ʿaks-i mücef
Pertevā pür-güylıḳdan ḳıl ḥaẓer güftārı kes

Ḥarfü'ş-Şīn

233

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Siḥr ile āhū-yı çeşmüñ şīr şeklin bağlamış
   Şīrler şayd eyleyüp naḫcīr şeklin bağlamış

2. Şīve-i nuṭḳuñ olaldan 'āşıḳa bend-i zebān
   Bezmgāhuñ meclis-i taşvīr şeklin bağlamış

3. Pādşāhāne nigāhuñ ġamzesin itmiş silāḥ
   Kim miyān-ı zülfde şemşīr şeklin bağlamış

4. Ḫāk-i dāmen-gīr kūyından rehā mümkin degül
   Keşretinden naḳş-ı pā zencīr şeklin bağlamış

5. Dil giriftār-ı ser-i gīsū-yı dil-dār olalı
   Yerde zencīrin sürür bir şīr şeklin bağlamış

6. Ḳāf-ı istiġnā ḳalem-rev dergeh-i Mīr 'İzzete
   İltifāt-ı dām-ı 'anḳā-gīr şeklin bağlamış

7. Bāreka'llah resm olunsun ebruvānuñ üstine
   Ol müselsel mevc ile şemşīr şeklin bağlamış

8. Pertevüñ ḳaddin idüp müy-ı girih-gīrüñ dü-tā
   Sübḥası bend-i miyān bir pīr şeklin bağlamış

---

233 HP(122a), Ü(122b), P(48a), EE(24a), AE1(30b), H(26a).

(1a) Gözlerüñ cādū-yı merdüm-gīr şeklin bağlamış EE, AE1, H. (b) Şīrler şayd: şīr şaydı P. / bend olup zülfüñ dil-i naḫcīr şeklin bağlamış EE, H; bend olup zülfüñ ile dil naḫcīr şeklin bağlamış AE1.

(2) -P, -EE, -AE1, -H.

(3) -AE1, -H. / P ve EE nüshalarında 4. beyittir. (a) Yāruñ Allah resm olunsun ebruvānuñ üstine P. (b) kim miyān-ı zülfde: ol müselsel mevc ile P.

(4) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 2. beyittir. (a) degül: midür P, EE, AE1, H.

(5) -HP, -Ü, -AE1. / EE ve H nüshalarında 3. beyittir.

(6) -HP, H.

(7) -Ü. (a) AE1ve H nüshalarında 4. beyittir. (b) ol: o AE1.

(8a) Ḳaddini zülf-i girih-gīrüñ büküldüñ Pertevüñ P, AE1, H.

234

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Göñül bir müstemend āvāredür ārāmdan ḳalmış
O yāra yarasın şerḥ itmeden aʿlāmdan ḳalmış

2. Bu yılki būsesinden geçdük ʿīdüñ geçmeyüz ancaḳ
Ḳanı bir būsemüz vardı geçen bayramdan ḳalmış

3. Ṣafā-yı hālüñe terk eylerüz geldükde ārāmuñ
Geçenlerde işitdük ḫāṭıruñ ibrāmdan ḳalmış

4. Bu bī-tābı bugünki seyr-i ṣaḥrā itmeden ammā
Bu gerdānuñdaki gül-būseler aḫşāmdan ḳalmış

5. Meẕāḳ-ı cānda gül-şerbeti ṭuʿmın bulup bildüm
Bu sāġarda olan mey şol leb-i gül-fāmdan ḳalmış

6. Zamān ile ḳurardı dām-ı zülfüñ ṣayd-ı ʿuşşāḳa
Henüz ol dānedür ḫāl-ı ruḫuñ ol dāmdan ḳalmış

7. Görenler ol büti dirler Ayasofyada Pertev
Derūn-ı Kaʿbede evvel olan aṣnāmdan ḳalmış

235

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gehī ḫākisterin rū-pūş ider maḥcūbdur āteş
Ḳıvılcımlar saçup sıçrar gehī mecẕūbdur āteş

2. Ḳatı pür-revnaḳ u parlaḳ olur ḳış faṣlı ammā kim
Yaz eyyāmında maʿzūlīn gibi menkūbdur āteş

---

234 HP(122a), Ü(123a), P(48a), EE(24a), AE1(30a), H(26a).

(1b) itmeden. itmege P.

(2a) ancaḳ: lākin P, EE, AE1. (b) geçen: öbür HP, Ü, EE, H.

(3b) işitdük: işitdüm EE.

(5a) ṭaʿmın: ṭaʿmuñ P, EE. / bulup: bulur EE.

(6a) dānedür: dāne-i EE.

235 HP(122a), Ü(123a), P(48b).

(1a) gehi: ki her Ü.

(2a) ḳatı pür: ḳanı bir P.

3. Ḳucaḳlar herkeşi bir āteşīn ruḫsāredür güyā
Şitā faşlı hele ġāyet ile merġūbdur āteş

4. N'ola minḳal gibi āġūşa almaḳ ḳaşdın eylersek
Yalıñ yüzli ocaḳdan çıḳma bir maḥbūbdur āteş

5. Bu āteş ḳış güni nār-ı Halīlüñ yādgārıdur
Yaḫud nār-ı maḥabbetden dile mevhūbdur āteş

6. N'ola nār dānesin reşk-āver itse şaḫn-ı micmerde
Şitāda fākihe nāmı ile mektūbdur āteş

7. Şerer-pāş-ı cünüñ olmaḳ diler dāmān-ı eflāke
Ma'āẕa'llah ḥarīḳ eşnāsı pek ẓır ẓopdur āteş

8. Olur ey Pertev anuñçün şitā āteşle germ-ülfet
Şitādan müstevī-i ḳalb ile maḳlūbdur āteş

9. Cenāb-ı Neş'etüñ Mevlā ocaġın itmesün iṭfā
Şitā vü şayfda tā herkese maṭlūbdur āteş

236*
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Nev-bahār eyyāmı cennetdür ki sāḳīdür sürūş
Olsa şāyāndur bu eşnāda sebū-yı mey be-dūş

2. Ey gül-i ter 'azm-ı gül-geştüñ tamām eyyāmıdur
Cūylar çaġlar çemen ser-sebz bülbül pür-ḫurūş

3. Müşteri ḳızdurmaġa bülbül münādilikdedür
Çār-sūy-ı gülşen içre oldı güller ḫod-fürūş

4. Zevraḳ-ı meyle çekilsün bir kenāra mey-keşān
Mevc urup deryā-yı aḥżarveş çemen itdükçe cūş

5. Cūş idüp feryād u zār-ı 'āşıḳumdur dir mi gül
Gerçi ṭoldı 'āşıḳī-i bülbül-i zār ile güş

(3a) ruḫsāredür: ruḫsārdür P.

(8b) müstevī-i: müştevī-i HP.

236 P(48b), Ü(124a).

*Başlık: Müşterek P.

(4b) itdükçe cūş: itdi ḫurūş Ü.

(5b) āşıḳī-i bülbül-i zār: āşıḳı bülbül-i zārı P.

6. ʿİzzetāsā neş'enüñ buldur şuyuñ zühd eyleme
Gökşuda gök-ḳandil ol Pertev ḳo gitsin ʿaḳl u hūş

237
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Laʿlüñ şafā-yı bāde-i engūr ḳaplamış
Rez duḫterin piyāle-i billūr ḳaplamış

2. Deryā-yı eşki sūz-ı derūn eylemiş serāb
Ṭūfānı bir şerāre-i tennūr ḳaplamış

3. Gīsū-yı müşg-bārını dökmiş ʿiẕārına
Şan āteşīn aṭlasa semmūr ḳaplamış

4. Olmış velev ki cümleten ʿüryān perīveşüm
Cism-i laṭīfini göremem nūr ḳaplamış

5. Pür-ḫāl imiş çiçekli ḳumāş ruḫuñ didüm
İşgüfezārumı didi zenbūr ḳaplamış

6. Ḫūy-gerde gördüm ol dür-i deryā-yı naḫveti
ʿUmmān-ı ḥüsni lüʿlü-i menşūr ḳaplamış

7. Bir ṭatlı būsesin daḫi Pertev ben almadan
Ol şekerīn lebi ḫaṭṭ-ı pür-şūr ḳaplamış

(6b) ʿaḳl u: ʿaḳl-ı Ü.

237 HP(122b), Ü(123b), P(48a), EE(24a), AE1(30a), AE2(20a), H(26a).

(1b) duḫterin: duḫterüñ P, AE1.

(2a) eylemiş:eyleyüp

(3) -AE2. (a) ʿizarına: ʿizarın Ü.

(4a) velev ki: egerçi P, EE, AE1, AE2, H. (b) lāṭīfini: lāṭīfi EE, H.

(5a) pür-ḫāl: bir ḫāl Ü. (b) zārumı: zārı EE, H. / didi: didi ki EE.

(6) -AE2. (a) dür-i: gül-i P, EE, H.

(7a) almadan: almadum EE. (b) şekerīn. sükkerīn Ü, P, EE.

238

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ruḫuñ mir'ātı mihr ü māha ferr u tāb göstermiş
   Lebüñ āb-ı ḥayāt u kān-ı laʿle āb göstermiş

2. Dil-i şad-çāḳi gördüm el-amān dir ġamzeye güyā
   Şikāf-ı zaḫmın açmış Rüsteme Sührāb göstermiş

3. Leb-i laʿlüñde pinhān ḫandeler ʿuşşāḳa ḥarf-endāz
   Velī çīn-i cebīnin ṣūretā aġżāb göstermiş

4. Yazup aḥvālümi ʿarż itmege ḳorḳardum ol şūḫa
   Dil-i bī-çāreme raḥm eyleyüp aḥbāb göstermiş

5. Nice bīdār olur fitne senüñ bīm-i nigāhuñdan
   Füsūna reng idüp çeşm-i siyāhuñ ḫˇāb göstermiş

6. Degüldür ol bütüñ rūyında ebr ü şāniʿ-i ḳudret
   Perestişgāh-ı ʿaşḳa Pertevā miḥrāb göstermiş

239

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dil-i bī-çāre bilmezlikle luṭfuñ ilticā itmiş
   Amān ey ġamze-i ḫūn-hˇār ʿafv eyle ḫaṭā itmiş

2. Göñül şimdi ferāġat eylemiş sevdā-yı ḫālüñden
   Çekilmiş güşe-i çāh-ı ẕeḳanda inzivā itmiş

3. Ferāmūş itdi ẓann itdümdi bu reftārdan ammā
   Teġāfül-güne bir vādīcek itmek iḳtiżā itmiş

---

237 HP(122b), Ü(123b), P(49a), EE(24b), AE1(30b), AE2(20b), H(26b).

(2) Ü nüshasında 3. beyitle yer değişmiştir. (b) açmış: açup P, EE, AE1, AE2, H.

(3a) laʿlüñde: laʿlinde AE2. / ḫandeler: ġamzeler AE1. (b) cebīnin: cebīnüñ Ü; cebīni EE.

(4) -AE2. (a) şūḫa: şāḫa AE1,H. (b) bī-çāreme: bī-çāreye Ü.

(5) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

239 HP(123a), Ü(124a), P(49a), EE(24b), AE1(30b), AE2(20b), H(26b).

(1b) ḫūn-hˇār: ḫūn-hˇāre P, EE, AE1.

(2a) ḫāluñden: ḫālinden EE.

(3a) itdümdi: itdürdi P.

4. Dil-i ḥasret-keş ü mehcūrı ḫaylī demdür añmazdı
Sitemler gönderüp dil-dār luṭf itmiş ʿaṭā itmiş

5. Der-i cānāna Pertev ḥāl-i zār-ı iftirāḳından
Şikāyet itmege gitmişdi varmış da şenā itmiş

240

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bugün ol āfet-i devrānı gördüm pek güzellenmiş
Ṭarāvet bağlamış gitdükçe ḥüsni bī-bedellenmiş

2. Vefā lafẓ-ı küfürdür güyiyā dil-berler aġzında
Cefā resmī velīkin şarṭ-ı īmān gibi bellenmiş

3. Gelürken meclis-i rindāna ṣıḳlet virmege zāhid
Hele ḳaymış ayaġı gelmeden ol bezme ellenmiş

4. Saḳal başı taġıt ʿuşşāḳa meʾẕūn-ı ḫaṭ olmışsun
ʿArūsāsā bezenmiş ḳıṭʿa-ı ruḫsār tellenmiş

5. Şafā hercāyi meşrebdür dimez miydüm saña Pertev
Ġam-ı dehri temellenmiş şanup dilden tegellenmiş

241

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nūrdan ser tā-be-pā cism-i laṭīfi şāf imiş
Sīnesi āyīne-i ḫūrşīdden şeffāf imiş

2. Çeşm ü ebrū itmese īmā ne mümkin idi būs
Müşil-i devlet meger kim ādeme eṭrāf imiş

(4a) demdür: demdi EE. (b) dil-dār: dil-dāra P,AE1.

240 HP(123a), Ü(124b), P(49a), EE(24b), AE1(30b), H(26b).

(2a) küfürdür güyiyā dilberler aġzında: küfür-güyā dehānı dil-rübālarda P, EE, AE1, H.

(3a) rindāna: rindān Ü. / zāhid: vāʿiẓ P. / Gelürken küp gibi zāhid efendi künbed-i serle EE, AE1, H. (b) hele ḳaymış ayaġı gelmeden ol bezme: ayaḳ başmazdan evvel meclis-i rindāna EE, AE1, H.

(5b) dehri: ʿāşıḳ P, EE, AE1, H.

241 HP(123b), Ü(125a), (49b), EE(25a), AE1(31a), AE2(21a), H(26b).

(1a) nūrdan: gerden AE1.

(2a) īmā ne: īmān EE.

3. Didiler hep sürdi yanından o şeh bed-ḫūları
Nefy olan bī-çārelerse raḥm imiş inṣāf imiş

4. Ol dehān-ı tenge de ṣıġsun dimek ḥarf-i vefā
Yoḳ yere naḳdīne-i fikri hemān itlāf imiş

5. Şāhid-i maẓmūn bir ḳat daḫi giydi ḥüsn ü ān
Naẓma Pertev lafẓ-ı rengīn cāme-i zer-bāf imiş

242

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Varup zülfünde bīm-i ġamzeden dil kim mekān ṭutmış
Per-i şah-bāzda ol mürġe beñzer āşiyān ṭutmış

2. Ḫumār-ı bāde-i la'l-i lebüñle dil olup medhūş
Yatur bī-tāb-ı ḥayret lāl u ebkem ṣanki ḳan ṭutmış

3. Görüp lerzān devāsāz-ı viṣāl olduḳda dir cānān
Teb-i hicrüm bu nevbet nā-tüvānı pek yaman ṭutmış

4. Ġurūr-ı bāde-i ḥüsn öyle mest itmiş ki dil-dārı
Ḫaberdār olmamış kūyın fiġān u el-amān ṭutmış

5. Felek rū-bār içün Pertev żiyā-yı neyyir ü māhi
Meh-i tābān ile ḫūrşīd-i rūyuñ yan-be-yan ṭutmış

(3b) bī-çārelerse: bī-çārelikler P, AE1; bī-çārecikler EE, H.

(4b) fikri: 'ömri Ü. / hemān: meger EE, AE1, H.

(5b) zer-bāf: zībā P.

242 HP(123b), Ü(125a), P(49b), EE(25a), AE1(31a), AE2(21b), H(27a).

(2a) lebüñle: leb ile AE2.

(4a) bādi-i: bāde-i H. / mest: medhūş AE1. (b) fiġān u: fiġān-ı H, -AE2.

(5b) rūyuñ: rūyın AE1.

243 *

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Ol pīr-i 'aşḳ ḥüsn-i yāri bir āb-ı revān yazmış
Ki mecrāsın dil-i 'āşıḳda göstermiş nihān yazmış

2. Ruḫuñda ḫāme-i ḳudret gülistān-ı cinān yazmış
Ḫaṭ-ı peşt-i lebüñle la'lüñe siḥr-i beyān yazmış

3. Nişānī-i ḳażā ol zerd-fām ebrū-yı cānānı
Berāt-ı ḥüsnine zer-ḥal ile güyā nişān yazmış

4. Elif bīnī vü nündur dīdeler ebrū daḫi meddür
Bu yüzden vech-i yāra kilk-i ḳudret çifte ān yazmış

5. Okunmaz ḫayli pīç-ā-pīç ü nā-ḫ'āna idi zülfüñ
Hele ḥüsn-i āyetüñ ruḫsāruña haṭṭuñ 'āyān yazmış

6. Olup ṭarḥ-ı suḫanda müşterek Pertev ile 'İzzet
Ḳalemveş yek-zebān olmış hemān yazmış hemān yazmış

244

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Siyeh kāküllerüñ şah-bāz-ı ḥüsne bāl u per virmiş
Ḫaṭ-ı rüyuñda ṭāvūs-ı cemāle zīb ü fer virmiş

2. Kimi şīrin-meẕāḳ itdiyse güftār-ı şeker-bāruñ
Ḫayālüñ ḫāṭır-ı mehcūra gelmiş hep ḫaber virmiş

---

243 P(49b), Ü(124b).

* Başlık: Bu daḫi müşterekdür.

(1a) ol pīr-i: debīr-i Ü.

(2a) ḫāme-i: ḥāne-i Ü.

(4b) çüftedān: çüfte ān Ü.

(5b) āyetüñ: āyetin Ü.

244 HP(123b), Ü(125a), P(50a), EE(25a), AE1(31a), H(27a).

(1a) kāküllerüñ: kāküllerin EE.

(2) Bu beyit AE2(48a) da müfret(beyit) olarak geçmektedir. (a) şekerbāruñ: şeker-rīzüñ AE2. (b) gelmiş: varmış P, AE1.

3. Dem-i vaṣluñda aña bāri cām-ı la'l-günuñ ṣun
Ḫumār-ı bāde-i hicr 'āṣıḳa çoḳ derd-i ser virmiş

4. Bahār-ı ḥüsnine vābeste şeftālū-yı ruḫsārı
Nihāl-i ḳāmet-i cānān şügūfe bā-ṣemer virmiş

5. Nedīm-i bezm-i dīvān-ı cemālī iken ol şāhuñ
Sitāyişlerle Pertev böyle şi'r-i tāze ter virmiş

245

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. O 'anber-bār-ı zülfe nāfe-i Tatar yol bulmış
O gül-ruḫdan ṭarāvet kesbine gülzār yol bulmış

2. Siyeh-pūşān-ı zülfi ḫaṭṭ-ı nev-ḫīz itmesün tārāc
Meded bārū-yı ḥüsne leşker-i küffār yol bulmış

3. Alup cellād çeşmi ġamzeden fetvā-yı ḫūn-rīzi
Nice sefk-i dimā-ı nā-ḥaḳa ġaddār yol bulmış

4. Degül vuṣlat-girīz ammā ki farṭ-ı nāz u naḫvetden
Çıḳar semt-i firāḳa gizli bir hemvār yol bulmış

5. O serv-i ser-keşüñ Pertev dem-ā-dem pāy-būs içün
Aḳarşu gibi eşk-i dīde-i ḫūnbār yol bulmış

(3a) vaşluñda: vaşlında P. / bāri: yāri P. / Gül-āb efşān-ı vaṣl ol jāle-i gül-berg-i rūyuñla EE, AE1, H.

(4a) ḥüsnüne: ḥüsne AE1.

(5a) dīvān-ı: dīvāne P.

245 HP(124a), Ü(125b), P(50a), EE(25b), AE1(31b), H(27a).

(1a) zülfe: zülf P. / Tatar: Tatara P.

(4a) girīz: girīzān P.

(5a) serv: sürūr AE1. / ser-keşüñ: sirişk Ü. (b) aḳarşu: aḳarşular AE1. / ḫūnbār: ḫūnbāra P.

246

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gül-i ruḫsārına çeşm-i ʿadū bāġ olmaḳ istermiş
Anuñçün seyl-i eşküm ḳanlı ırmaġ olmaḳ istermiş

2. Nükūl itdi fedā-yı cāndan aġyār dūr oldı
Güñül dād u sitādında kişi ṣaġ olmaḳ istermiş

3. Benüm seyl-āb-ı eşküm nice demler cūş ḳılmazdı
Meger kim çaġlayanı yolları çaġ olmaḳ istermiş

4. Ḫayāl-i yār ile çün nāʾil-i vuṣlat dil-i pür-dāġ
Ser-ā-pā tende ol ḫ̌āhiş ile dāġ olmaḳ istermiş

5. Olurken rīşe rīşe ḫavfı ile dem-be-dem Pertev
ʿAcebdür rişte-i cān tīġına baġ olmaḳ istermiş

247

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün

1. O mehde şerḥ-i firāḳuñ müfaṣṣalı var imiş
O ḳıṣṣanuñ meger encām u evveli var imiş

2. Güzeştenüñ daḫi arturdı ḳıymet-i ḫüsni
Bahā-yı muṣḥafa ḫaṭṭuñda medḫali var imiş

3. Göreydi sūz-ı derūnumla yaḳdıġum felegi
Dir idi Ḳays bu germ-ābede deli var imiş

4. Bu ḫāke meylini āṣār-ı merḥamet ṣandum
Meger başında o servüñ ḳavaḳ yeli var imiş

5. Ṣanurdı Pertev o āṣūb-ı ġamzeyi örter
Meger ki fitnede zülfüñ daḫi eli var imiş

---

246 P(50b), EE(25b), AE1(31b), H(27a).

(1a) ʿadū-bāġ: ʿadū-bār EE, AE1.

(2a) dūr oldı: devr aldı EE, H.

(3b) çaġlayanı: çaġlayanuñ P, AE1.

247 HP(124a), Ü(125b), P(50b), EE(25b), AE1(31b), AE2(21b), H(27a).

(2a) güzeştenüñ: güzeştelik HP, Ü, P, AE2. (b) muṣḥafa: Muṣḥaf P.

(3a) derūnumla: derūnumda E2. (b) deli: veli P.

(4a) meylini: vaṣlını P. / āṣār-ı: gördükde AE2.

248

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Āhlar var kim lebümde āh-ı āteş-bārveş
   Cüylar var kim gözümde ḳulzüm-i züḫḫārveş

2. Cān alur her bir nigehde çeşm-i mesti hem yine
   Bāliş-i müjgānı yaşlanmış yatur bīmārveş

3. Hālevarum ol meh-i mest-i şarāb-ı naḫvete
   Ya‘ni eṭrāfında devrān eylerüm pergārveş

4. Bir seḥergeh kim der-i deyr-i muġānda nā-gehān
   Ol büti gördükde ḳaldum ṣūret-i dīvārveş

5. Ġamzeler Pertev niçün taḳṭī‘e eyler verzişi
   Lüknet-i güftār ḫoşdur sekte-i eş‘ārveş

249

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefa‘īlün

1. Perīşānī-i eṭvār ‘āşıḳa dil-dārdan ḳalmış
   Bu bir ser-riştedür zülf-i perīşān tārdan ḳalmış

2. Eli başına varmaz böyle çıḳmış perçemi başdan
   Perīşān olmış o meh-i zībeş destārdan ḳalmış

3. Ḳabūl-ı merhem-i behbūd itmez dem-be-dem sızlar
   Göñülde yaralar var ḫançer-i āzārdan ḳalmış

4. Şifā-yı derd-i dil la‘lümde dirse i‘timād itme
   O bir mühlik devādur bir nice bīmārdan ḳalmış

---

248 HP(124a), Ü(126a), P(50b), EE(26a), AE1(31a), AE2(20a), H(27b).

(1a) āh-ı: ebr-i HP, Ü, EE, AE2, H. / kim: ki EE. (b) var kim: var ki EE; kim var AE2.

(3a) hālevārum: hāledārum P.

(4a) der-i deyr-i: dergeh-i pīr-i P. (b) büti: büt P.

(5b) sekte-i: sekte vü AE1.

249 HP(124b), Ü(126a), P(51a), EE(24b), AE1(32a), AE2(19a), H(27b)..

(1a) ‘āşıḳa: şefe P, AE1, H. (b) tārdan: şārdan P, EE, H.

(4a) dirse: dir meh AE2.

5. Velī ol kāfir-i ḫüsn ü bahānuñ ḫışn-ı āhen mi
Metīn sengīn binādur güyiyā küffārdan ḳalmış

6. Güzeller şaydına şeyḫüñ zemīni vardı cāmi‘de
Rü’yāya düş olup bī-çāre kesb ü kārdan ḳalmış

7. Sezādur ḳayda Pertev bu ġazel dīvān-ı eş‘āra
Geçen demlerde inşād itdügüm āşārdan ḳalmış

250
Müfte‘īlün fā‘ilün müfte‘īlün fā‘ilün

1. Dīde-i āhūları fitnede mümtāz imiş
Ġamze-i cādūları ḫayli siḥirbāz imiş

2. Ḳaṣd ile her işleri ḫışm ile nāzişleri
Ġayre nüvāzişleri bendesine nāz imiş

3. Sāye-i ḳaddi tehī yoḳ ḫaber u āgehi
Ḳāmet-i serv-i sehī ṭut ki ser-efrāz imiş

4. Çeşmine ger perde-dār itse eger vechi var
Zülf-i dil-āvīz-i yār lāne-i şah-bāz imiş

5. Ẕevḳını Pertev sürer kimseye virmez ḫaber
Güşe-i ‘uzlet meger mesned-i i‘zāz imiş

---

(5) AE2 nüshasında 6. beyitle yer değişmiştir. (a) velī: dili AE1, AE2, H. (b) küffārdan: güftārdan AE2.

(7b) āşārdan: eş‘ārdan Ü.

250 HP(124b), Ü(126b), P(51a), EE(26a), AE1(32a), AE2(21a), H(27b).

(1b) siḥirbāz: siḥirsāz HP, Ü, AE2, H.

(2) AE2 nüshasında 3. beyt ile yer değişmiştir.

(3a) tehī: -AE1. (b) efrāz: firāz Ü, P, EE.

(4a) çeşmine: çeşmüñe P. / eger: gehī Ü, P, EE, AE2.

251

Fe‘ülün mefā‘īlün fe‘ülün mefā‘īlün[298]

1. Yine kākül-i pür-çīn şiken-der-şikenlenmiş
   Yine bu dil-i miskīn Ḫıṭā vü Ḫotenlenmiş

2. Aḳarken gözümden ḳan firāḳı ile her ān
   Kenār-ı leb-i cānān yeşermiş çemenlenmiş

3. Dimezdüñ nedür ḫālüñ olaydı bu pā-mālüñ
   Gör imdi ruḫ-ı alüñ gülāsā dikenlenmiş

4. Lebüñ surḫ iken gülden ruḫuñ da ḳaranfülden
   Ḳızarmış daḫi mülden ‘aḳīḳ-i Yemenlenmiş

5. O şūḫ itmeden raġbet nedür Pertevā ḥikmet
   Ḫarāb idi dil ġāyet bu günlerde şenlenmiş

252

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Çeşm-i şāhānesine ġamze silaḥdār olmış
   Dürc-i dür-dānesine la‘li mühürdār olmış

2. İnkisār-ı dil-i zārum mı eşīr itdi ‘aceb
   Sāġar-i la‘l-i leb-i muġ-beçe mūdār olmış

3. Ḫaṭ-ı ber-āver olalı sıḥḥate yüz tutmış idi
   Dīde-i mestini gördüm daḫi bīmār olmış

4. O mürüvvetsize ‘arż eyledügüm nāmelerüm
   Yapışup birbirine bir nice ṭomār olmış

5. Pertevüñ bu ġazelin ḫayli begenmiş cānān
   Meclisinde bu gice ṣoḥbet-i eş‘ār olmış

---

251 HP(124b), Ü(126b), P(51a), EE(26a), AE1(32a), H(28a).

[298] Not: Mevcut kaynaklardan bu veznin bahrini tespit edemedik.
(3b) gülāsā: ser-ā-ser P, EE, AE1, H.

252 HP(125a), Ü(126b), P(51b), EE(26a), AE1(32b), AE2(21a), H(28a).

(1b) dür-dānesine: dendānesine P.

(5a) ġazelin: ġazelüñ P,AE1.

253
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dilde sūz-ı ʿaşḳ-ı ḥüsnüñ Nār-ı Ṭūra beñzemiş
Cūş-ı giryem dīdede āb-ı tenūra beñzemiş

2. Nā-gehān gelmiş hayālüñ nükhet-i Yūsuf gibi
Beytü'l-aḥzān-ı dilüm dāru's-sürūra beñzemiş

3. Āteş-i sevdā-yı zülf-i ʿanberīnüñden yanup
Dūd-ı āhumdan dil-i sūzān buḫūra beñzemiş

4. Kül-ḫan-ı ʿaşḳuñda bu külden kömürden cāme-ḫʷāb
Pister-i pür-ʿizz-i sincāb u semūra beñzemiş

5. Zīr-i gīsūda serin şāfi Pertev ol mehüñ
Sāye-i sünbülde pinhān kūh-ı nūra beñzemiş

254
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Yoḳ yoḳ reh-i fenāda ʿaceb özge ḥāl imiş
Devlet meger cihānda ne şervet ne māl imiş

2. Şīrīn lebüm bu ʿāşıḳ Leylī-i ḥüsnüñe
Ferhād u Ḳays ḳıṣṣaları hep miṣāl imiş

3. Üftāde bir gedāsın ider şehryār-ı vaḳt
Ẓıll-ı hümāya sāye-i zülfüñ hamāl imiş

4. Her bir ḫamında şad dil-i zār oldı lānesāz
Her bir şikenc-i zülfi meger ḫayra dāl imiş

5. Rū-māl-ı ḫāḳ-pāyın umar bu fütādelik
Her tār-ı zülfi bencileyin pāy-māl imiş

---

253 P(51b), EE(26a), AE1(32b), H(28a).

(3b) āhumdan: āhumla EE, H.

254 HP(125a), Ü(127a).

(2a) lebüm: -Ü.

(5a) ḫāk-pāyın: ḫāk-pāyuñ Ü.

6. Pervāz ururs̱a evc-i melāḥatde var yeri
Şah-bāz-ı ḥüsne ḫaṭṭ-ı nevi şāh-bāl imiş

7. Ümmīd-i mīve-çīni-i vaşl itme Pertevā
Ol gül-fidān tāze yetişmiş nihāl imiş

255

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Görüp şarāb-ı lebüñ dil ki mest olup ḳalmış
Miṣāl-i cür'a piyāleñde pest olup ḳalmış

2. Delīl-i resm-i reh-i hāciyān olan şeyḫüm
Derūn-ı Ka'bede ṣūret-perest olup ḳalmış

3. Harīm-i meykedede nice şīşe-i nāmūs
Ayaġ-ı sāḳi ṭoḳınmış şikest olup ḳalmış

4. Ḥased o meste kimüñ ḫāk-ı cismidür bilmem
Ki zīr-i pāyı ḫuma pāy-best olup ḳalmış

5. Bu deyr-i 'aşḳda Pertev çü ṣūret-i Ḥāfıẓ
Nigāhı sāḳīde sāġar be-dest olup ḳalmış

256

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Şanurdum ol mehi gördükçe māh-tāb olmış
Bugünde bir naẓar itdüm ki āftāb olmış

2. Pür eyledi yine tennūr-ı çarḫı büy-ı kebāb
'Aceb bugün yine ḳaç biñ ciger kebāb olmış

---

255 HP(125b), Ü(127a), P(51b), EE(26b), AE1(32b), AE2(21b), H(28a).

(1a) dil ki: dilde P. (b) pest: mest EE, AE1.

(2a) delīl-i: dil-i Ü. / reh-i: rehi EE.

(3a) meykedede: meykede AE1.

(4a) meste: ḫışte HP, Ü, EE, AE2, H. (b) zār-i: zīrā H. / ḫama: ḫamse AE2.

256 HP(125b), Ü(127b), P(50a).

(2a) pūr: yer P.

3. O zülfe rīşe-i reyḥān gibice şarmaşmış
Egerçi cān ü göñül vaḳf-ı pīç ü tāb olmış

4. Nigāh-ı merḥamet yāra olmamış bā'iş
Derūn-ı dilde ya ḫūn ya gözümde āb olmış

5. Ḫayāli ol şehüñ ol rütbe nāz-perver iken
Enīs-i Pertev-i zāruñ pür-ıżṭırāb olmış

257

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Geçen günler işitmişdüm yetişmiş nev-civān olmış
Bugün gördüm ki ol muġ-beççeyi pīr-i muġān olmış

2. Du'ā al çünki ber-ḫūrdār-ı bāġ-ı ḥüsn olam dirsen
Nuḳūd-ı eşk alup hīç var mıdur bir kām-rān olmış

3. Gül-i daġ ile gerçi sīne-i 'uşşāḳı bāġ itdüñ
Senüñ sīneñ daḫi gül-büselerden gülsitān olmış

4. Gedā-yı dergehüñ naṣb oldıġum gerçek midür şāhum
Ser-i küyuñda şimdi böyle bir söz rāygān olmış

5. Dimezken kimseye öldürse bir ḫarf ḥāl-i rāzumdan
Yine efvāha düşmiş sırr-ı 'aşḳum dāstān olmış

6. Olaldan āşnā bīgānelerle ey sitem-pīşe
İşitdüm bendeñī yād itmemişsin çoḳ zamān olmış

7. Cenāb-ı fāżıla pīr ü mey olmışdı 'aceb Pertev
Reh-i naẓm içre gördüm ānı dāmen der-miyān olmış

(5a) nāz: nāz u P. (b) zāruñ: zār HP, Ü.

257 HP(125b), Ü(127b), P(51b), EE(25a), AE1(32b), AE2(21a), H(28a).

(3) -HP,-Ü.

(5a) öldürse: öldürseler HP, Ü, EE, AE2, H. / ḫarf: ḫarf-i HP, EE, H. / ḫāl-i: -HP, -EE, -AE1, -AE2, -H. (b) sırr-ı: sırrı P.

(7a) pīr ü: pīr-i P. / mey: mey mi Ü. (b) reh-i naẓm içre: şitābān P, EE, AE1, AE2, H. / ānı: ānı yolda HP, AE2, H.

258

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefaʿīlün

1. O gül-ruḫsār bir muʿciz-eşer göstermek istermiş
Leb-i ḫuşkumda şeftālū-yı ter göstermek istermiş

2. Mışırlı ḫarcı olduñ añlamışdum gerçi ʿazmüñden
Leb-i ḫaṭ-āverüñ mışra şeker göstermek istermiş

3. Meger ḳaṣdı dügün alayına binmekden ol şūḫuñ
Maḥābīb-i zamāna kerr ü fer göstermek istermiş

4. Dökülmiş şerḥalar şadrında ḫāli ʿāşıḳ-ı zāruñ
Meger ol ẓālime dāġ-ı ciger göstermek istermiş

5. Ölüp biñ kez dirilse ḫasta-i çeşmānı bīmārı
O şeh dirmiş ḥużūrumda hüner göstermek istermiş

6. Maḥal taḫṣīṣ ḳılmaz idi Pertev gelse ol şūḫa
Meger kim sīnesi şadrında yer göstermek istermiş

259

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefaʿīlün

1. Ṣanursın kim zen-i dünyā on üç on dört yaşındaymış
O fertüte anuñçün her gice bir oynaşındaymış

2. Görüp ḳaşuñ ser-i zülfüñveş ʿaḳlum tār u mār oldı
Cünūnuñ cūşişi gerçek ki māhum ay başındaymış

---

258 HP(126a), Ü(128a), P(52a), EE(25b), AE1(33a), AE2(22a), H(28b).

(1b) ḫuşkumda: ḫışmında HP; çeşmüñde P.

(2a) olduñ: olmış AE2.

(3) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 5. beyittir. (a) O āşûb-ı cihān alayı ʿuşşāḳ ile gezmekden EE, AE1, AE2, H.

(4) AE1 nüshasında 3. beyittir.

(5) -HP, -Ü. / EE, AE2 ve H nüshalarında 3. beyit, AE1 nüshasında 4. beyittir. (a) çeşmān-ı: çeşmānı P.

(6a) idi Pertev gelse: gelse bezme Pertev P, EE, AE1, AE2, H. (b) kim: -Ü. / sīnesi: sīne-i P, AE1. / şadrında: şüretde EE.

259 HP(125b), P(52a), EE(26b), AE1(33a), H(28b).

3. Bizüm bālīn ḫārāmuz gibi ol çeşm-i bīmāruñ
Ser-i ebrūsınuñ da mū-be-mū rastıḳ taşındaymış

4. Ṭayanmaz cism-i ʿāşıḳ olsa ger fūlāddan bir küh
Bu ḳuvvet tīr-i müjgānında yārüñ ya ḳaşındaymış

5. Perīşān ḫaṭṭı Pertev ile kākül vaşfı bir şiʿrüm
Daḫi el-ān ol kākül-i perīşānuñ başındaymış

260
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Seni bir āfet-i cān dirler idi gerçek imiş
Lebüñe rūḥ-ı revān dirler idi gerçek imiş

2. Zaḫm-ı tīrüñle zebūndur nice āhen diller
Ḳaşuña saḫt-ı kemān dirler idi gerçek imiş

3. Āşkār oldı bozulduḳda ṭılısm-ı kākül
Sīnene genc-i nihān dirler idi gerçek imiş

4. Ḥīn-i vuşlatda bunuñ ġavrına oldum vāṣıl
Dem bu dem ān bu ān dirler idi gerçek imiş

5. Körpe bir tāze vü ter şūḫı der-āġūş itmek
Eyler insānı civān dirler idi gerçek imiş

6. Yāri anduḳça gelür yāda bu mışraʿ Pertev
ʿAhd ü peymānı yalan dirler idi gerçek imiş

(3b) ser-i: serāy AE1.

(4a) fūlāddan: pūlāddan EE, H.

260 HP(126a), Ü(128a), P(52b), EE(26b), AE1(33a), H(28b).

(3) -HP, -Ü.

(4a) ġavrına: özüne EE; özrine H.

(5a) vü ter şūḫı der-aġūş itmek: civān ile şarılmaḳ yatmaḳ EE, AE1, H. (b) eyler: anlar HP.

(6a) yāri. yār P. (b) yalan: -EE.

261 *
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Bī-vefādur bu cihān dirler idi gerçek imiş
'Ahd ü peymānı yalan dirler idi gerçek imiş

2. Çü şabā itdi şabāvet dem-i mestīde güẕār
Genclige āb-ı revān dirler idi gerçek imiş

3. Degişüp 'aşḳ-ı mecāzīde hevā fehm itdüm
Hevese bād-ı vezān dirler idi gerçek imiş

4. Kendi nefsümde bunı tecrübe itdüm āḫir
Pīr olur tāze civān dirler idi gerçek imiş

5. Ṭāḳ idüp ṭāḳatümi itdi elif ḳaddümi dāl
Miḥnete bār-ı girān dirler idi gerçek imiş

6. Ḥaḳ dünyāda dinilmiş gibidür bu Pertev
'Ahd ü peymānı yalan dirler idi gerçek imiş

Ḥarfu's-Ṣād
262
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Hemīşe tīġuñı ser-tīz idüp miyānuña aş
Hemān kelle-i aġyār kes benānuña aş

2. Yazıldı ḳara ḳalemlerle şüret-i baḫtum
Şu yādgārı felek al da āsmānuña aş

---

261 HP(126a), Ü(128a), P(52b), EE(26b), AE1(33b), H(29a).

*Başlık: Taẕmīn-i mışra' EE.

Taẕmīn H.

(2a) Rüzgārı güẕerān itdi şabānuñ çü şabā P, AE1, H. (b) āb-ı revān: bād-vezān HP, AE1, H.

(3b) bād-vezān: bād-ı revān Ü; āb-ı revān AE1, H.

(4) P, EE, AE1ve H nüshalarında 5. beyitle yer değişmiştir. (a) aḫir: -Ü. / Kendi nefsinde idüp tecrübe bir gün diyesin P, AE1, H.

(5a) dāl: lām HP, Ü, P, EE, AE1. (b) bār: kūh P, AE1, H.

(6a) bu Pertev: Pertev bu P, AE1, H.

262 P(52b), EE(27a), AE1(34a), AE2(22a), H(29a).

(1b) aġyār: aġyārı AE1, AE2, H.

3. Telāş-ı sūd u ziyān itme ḫ̆ācegī-zādem
Metāʿ-ı kes-me-ḫar-ı gönlüm al dükānuña aş

4. Ḳaçurma fursatı fevt el verürse al dil-i zār
Ol bār-ḫāne-i ẕenbüñ bunı da yanuña aş

5. Felek felek ne yapar yādgār-ı Pertev baḳ
Ḳumāş-ı āhı hele farḳ-ı ferḳadānuña aş

263 *
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Bu āb u hevā hīç degül bir yere maḫṣūṣ
Bā-farṭ-ı letāfet
Ey dil yaluñuz ḫāk-i der-i dil-bere maḫṣūṣ
Mānende-i cennet

2. Feyż-i seḥerüñ rūzdan efzūnluġı rūşen
Elbette ne şübhe
Bu cāẕibe vü ān daḫi her esmere maḫṣūṣ
Bilmem ki ne ḥikmet

3. Her çeşm-i füsūngerde ben ol ḥāleti görmem
Biñ kerre de baḳsam
Bu fitneler efsūnlar ol gözlere maḫṣūṣ
Taʿrīfe ne ḥācet

4. Şemm itmedi mi bū-yı dil-āvīzini zülfüñ
Gül-ruḫları ṭursun
Kim dir ki bu ḫoş-būy hemān ʿanbere maḫṣūṣ
Kim dirse ḥamāḳat

(3a) sūd-ziyān: sūd u ziyān EE, AE1, H.

(4a) ḳaçırma: ḳaçırsa AE2. / fevt: zevḳ EE, AE2, H. / al: ey EE, AE1, AE2, H. (b) ol: şu AE2. / bunı: anı AE2.

(5b) farḳ-ı: -AE2.

263 HP(126b), Ü(128b), P(53a), EE(27a), AE1(33b), AE2(22b), H(29a).

*Başlık:Ġazel-i müstezād EE, AE1

Not: Ü nüshasında müstezat deyildir.

(2b) bu: hep P, EE, AE1, AE2, H. / cāẕibe vü: cāẕibe-i EE. / her: -HP, -P, -AE1, -AE2, -H.

(3a) görmem: gördüm AE1.

(4b) ḫoş būy: şeb-būy EE.

5. Gör bāde-i ʿaşḳ-ı ferah-efzāyı ki Pertev
Bu bezm-i fenāda
Var başḳaca bir neş'ecigi her sere maḫṣūṣ
Lāzım buna diḳḳat

Ḥarf u'ḍ-Ḍād

264

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Yaluñuz ṣūretde ḳalma ḫüsnden āndur ġaraż
Ḳālıb-ı bī-rūḥa baḳma cismden cāndur ġaraż

2. İttikā-yı bāliş-i zer-tārı itme ārzū
Gelmeden bu tekyegāh-ı dehre ʿirfāndur ġaraż

3. Bāʿiṣ-i şefḳat degüldür nāle-i cāngāh-ı dil
Merḥametsiz ḫūnīsin ammā ki iʿlāndur ġaraż

4. İltifāt-ı eşk-i ḫūnīn it ne var ey dil-rübā
Ḳırmadan ʿuşşāḳuñı çünki hemān ḳandur ġaraż

5. Dil-firīb-i fitne-i dünyā-yı dūn olmaḳ ʿabeṣ
Çünki bir zülfi perīşān çeşmi fettāndur ġaraż

6. Söylemekden Pertev eşʿārı muḫayyel sāde-rū
Baʿdehu cemʿ eyleyüp tertīb-i dīvāndur ġaraż

(5a) ki: -Ü.

264 HP(127a), Ü(128b), P(53a), EE(27a), AE1(34a), AE2(22b), H(29b).

(1a) yaluñız ṣūrede ḳalam ṣūret-i zībā degüldür AE2. (b) baḳma: baḳmam AE2.

(2a) itme: itmem AE2.

(3b) merḥametsiz ḫūnīsin: merḥametsizsin begüm P, EE, AE1, AE2, H.

(4) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(5) -AE2. (5a) olmaḳ: olma P. / Bu zen-i dünyā-yı dūna dil-firīb olmaḳ ʿabes Ü; Dil-firīb-i fitne-i dünyā-yı dūna olmaḳ ʿabes H.

(6a) Şiʿri Pertev sāde-rūca söylemeden fehm olan P, EE, AE1, AE2, H. (b) baʿde cemʿ eyleyüp: ol ḫaṭ-āver olmadan P, EE, AE1, AE2, H.

Ḥarfu'ṭ-Ṭā'

265

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Virdi zînet ḫātem-i yāḳūta ol reyhānî ḫaṭ
   Başdı ẓann itme ṣaḳın la'l-i leb-i cānânı ḫaṭ

2. 'Aks-i zülfüñ mi ḫaṭṭuñ mı ṣafḥa-i ruḫsârda
   Çıḳdı meydâna oḳunmaz şimdi bir Yûnânî ḫaṭ

3. Remz-i ḥüsnî şerḥ idince ḫaṭṭ-ı rûyuñ añladum
   Eyleyen tefsîr-i sırr-ı âyet-i Kur'ânı ḫaṭ

4. Nefy-i şaḫş-ı ḥüsn içün fermân mıdur itdi ẓuhûr
   Ṣafḥa-i rûyuñda pîç-â-pîç ol dîvânî ḫaṭ

5. İtdi Pertev bir güzel nev-ḫaṭṭ-ı 'Acem ḫayrân beni
   Bilmez idüm ḥüsn ile meşhûr imiş Îrânî ḫaṭ

266

Mef'ûlü fā'ilātü mefā'îlü fā'ilün

1. Gûş-ı elemle bir yere gelmez fem-i neşâṭ
   Mâtem gülini ter idebilmez nem-i neşâṭ

2. Encâm-ı kâr-ı râḥat-ı dildür ḫırâş-ı cân
   Pîrâye-baḫş-ı şâne-i ġam perçem-i neşâṭ

3. Memnûn olur mı sûrı vü maḥzûn mâteme
   Ol kimse kim bilür ġam u hem tev'em-i neşâṭ

4. Bî-tâb u ṭâḳat olsa daḫi bâzû-yı elem
   Zûr ile pençesin buramaz Rüstem-i neşâṭ

5. Pertev ḫarâb-ı 'aşḳa tesellî ne fâ'ide
   Nâsûr idince zaḫm-ı dili merhem-i neşâṭ

---

265 HP(127a), Ü(129a), P(53a), EE(27a), AE1(34a), H(29b).

(1b) ṣaḳın: ṣaḳuñ H.

(3a) ḥüsni: ḥüsnüñ EE.

(5a) Ol güzel nev-ḫaṭṭ 'Acem ḫayrân ider Pertev seni P, EE, AE1, H. (b) Bilmez idüm ḥüsn ile meşhûr imiş: ḥüsn ile meşhûrdur bilmez misin P, EE, AE1, H.

266 AE2(23a).

Ḫarf ü'z-Ẓā'

267

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Gelür çün yārdan itmek gerek yārüñ ġamından ḥaẓ
   Kişi lāzımdur itmek sevdiginüñ ādeminden ḥaẓ

2. Baña gösterdi bir meh-tābda bāġ-ı cemālin yār
   O bāġuñ eyledüm şeb-būlarından şeb-neminden ḥaẓ

3. Bu 'ālem özge 'ālemdür gerek ednā gerek a'lā
   Su'āl itseñ ider her kimse kendi 'āleminden ḥaẓ

4. Eger 'arż itseler ḥaẓẓ eylemem dārāt-ı Cemşīdi
   Anı bilmem 'aceb eyler miyüm cām-ı Ceminden ḥaẓ

5. Degül maḥẓūẓ Pertev puf pufundan ruḳye-ḫ̆ānuñ dil
   Ney-i āteş-nevānuñ eylerüm ferruḫ-deminden ḥaẓ

268

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Cemāl-i dil-keş-i cānān niḳābdan maḥẓūẓ
   Ki zülf-i dil-şikeni pīç ü tābdan maḥẓūẓ

2. Bulandı ḳanuma teşmīr-i sā'idinden kim
   Benān-ı nāzüki reng-i ḫıżābdan maḥẓūẓ

3. Geçer hemān çü vaḳt-i viṣāl eglenmez
   Niçün bu rütbe şu 'ömrüm şitābdan maḥẓūẓ

4. Ḫumār-ı bāde-i ye'siyle ser-gerdān olalı
   'Aceb ki dīde-i baḫt oldı ḫ̆ābdan maḥẓūẓ

---

267 HP(127a), Ü(129a), P(53b), EE(27b), AE1(34a), H(29b).

(1b) sevdiginüñ: sevdigiñüñ P. / ādeminden: ādemden P.

(2a) bāġ-ı cemālin: gülzār-ı ḫüsnüñ P, EE, AE1, H.

(3a) ednā gerek a'lā: a'lā gerek ednā P, EE, AE1.

(4b) anı: onı P, AE1, H.

(5a) ruḳye-ḫ̆ānuñ dil: ruḳye-ḫ̆ānanuñ EE, H.

268 AE2(23a).

5. ʿAşāsı pīr-i dilüñ bir nihān-ḳad Pertev
Çü şeyḫ-i pür-heves ʿahd-i şebābdan maḥẓūẓ

Ḥarfü'l-ʿAyn

269

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Levn-i ruḫ-ı ālüñ daḫi āl olsa ne māniʿ
Çün lāle vü çün gül
Yer yer eger üstinde de ḫāl olsa ne māniʿ
Çün toḫm-ı ḳaranfül

2. Çenberde güzeldür finofes üstine ammā
Perçem dökülürse
Gāhīce de pūşī geh-i şāl olsa ne māniʿ
Çepçevresi sünbül

3. Ḥaml eylediler ḥaml-ı şaḳīli dem-i vuṣlat
Ez-cānib-i ʿuşşāḳ
Ḫūbānuñ elif ḳadleri dāl olsa ne māniʿ
Bī-tāb ü taḥammül

4. Pīrān hevā olmaz imiş çünki ʿaşāsuz
Bu ḳāʿidedür çün
Yanumca ya bir tāze nihāl olsa ne māniʿ
Ḳondurmaġa bülbül

5. Bedr oldı ruḫı pertev-i mihrümle o māhuñ
Hem çün meh ü ḫūrşīd
Ebrūları mānend-i hilāl olsa ne māniʿ
Bu cāy-ı taḫayyül

270

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Kūyındaki ʿāşıḳları zār olsa ne māniʿ
Gülşende hemīn şavt-ı hezār olsa ne māniʿ

---

269 HP(127b), Ü(129b), P(53b).

(4a) pīrān hevā: pīr ehvā Ü.

270 HP(127b), Ü(129b), P(54a), EE(27b), AE1(34b), H(29b).

2. Pā-māl-i rehi oldıġum ʿizzet baña kāfī
Rāhındaki üftādesi ḫ̌ār olsa ne mānīʿ

3. Çār oldı taḥassürle gözi ḥasta-i ʿaşḳuñ
Görsün seni de yolda düçār olsa ne mānīʿ

4. İncinme eger varsa da aġyār yanında
Gül şāḫı bu ya bir iki ḫār olsa ne mānīʿ

5. Encāmı ṣarulsun da saña Pertev-i zāruñ
Çün müy-miyān cismi nizār olsa ne mānīʿ

271

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. İfādeye olamaz ʿuḳde-i lisān mānīʿ
Recā-yı vuṣlata olmazsa dil-sitān mānīʿ

2. Ḥamā'il ile dilüm ol ḫalāṣ-ı şerr-i raḳīb
Belā-yı dīde olur böyle ḥırz-i cān mānīʿ

3. Viṣāle ḫ̌āhişini gönlümüñ zebān diyemez
ʿAceb bu kim ola taḳrīre tercümān mānīʿ

4. Girişmelerle luṭf ġamzelerle ḳahr eyler
Ḫafīce eyler ʿaṭā līk olur ʿayān mānīʿ

5. Ḥarīm-i feyż-i Ḫudā der-güşādedür her gāh
O bābda olamaz Pertev īn u ān mānīʿ

(1b) hemīn: hemān P, EE, AE1, H. / ṣavt-ı: ṣūret-i AE1.

(2a) rehi: ruḫı P, AE1. / oldıġum: oldıġı P, EE, AE1, H. / baña: aña P, EE, AE1.

(4a) incinme: incitme P, AE1.

(5a) Pertev zāruñ: ḫasta-i ʿaşḳuñ Ü.

271 HP(128a), Ü(129b), P(54a), EE(27b), AE1(34b), AE2(23a), H(30a).

(1a) ifādeye: ifāde EE.

(2a) ḥamā'il: ḥamāyil P. / şer-i: sırr-ı P. (b) dīde: dīve AE2, H.

(3a) gönlümün: gönlüne EE, H; gönlüme AE1. / zebān: ziyān P, AE1. (b) kim: ki AE1.

(4a) girişmelerle: girişmesiyle AE2. / ġamzelerle: ġamzesiyle AE2.

(5a) der-güşādedür: der-güşāde EE; der-güşāde-der H. / her gāh: dergāh P, EE.

Ḥarfu'l-Ġayn

272

Fā'ilātün fā'ilātün fa'ilātün fā'ilün

1. Ey uran āvāzesiyle ney gibi demsāza dāġ
   'Āşıḳuñ yaḳmaz mı ya naġmeñ urunca sāza dāġ

2. Yine nālemden ṭurulmaz lāl-i maḥż olsam bile
   Cism ü cānum ser-te-ser yansa virür āvāza dāġ

3. Ġayret-endāz oldı tamġa ḫāneye kālā-yı dil
   Urulalı bender-i ḥüsnüñde bī-endāza dāġ

4. Tāb-ı nār-ı 'aşḳla āteş-feşāndur leblerüm
   Cāy-ı gül-būsem 'iẕār-ı şāhid-i mümtāza dāġ

5. Rāzdaşum vāḳıf-ı esrārum olmaḳdan ḳaçar
   Süz-i esrār-ı derūnumdur yaḳan hem-rāza dāġ

6. Dāġ ber-dildür baña mihr ü meh ile aḫterān
   Olalı Pertev-feşān sīnemde tāze tāze dāġ

Ḥarfü'l-Fa'

273

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Çeşm-i 'ālem-bīnsiz zīb-i ṣaf-ı müjgāna yuf
   Pādşāhsuz leşker-i pür-ḥaşmet ü 'ünvāna yuf

---

272 HP(128a), Ü(130a), P(54a), EE(27b), AE1(34b), AE2(23b), H(30a).

(1) AE2 nüshasında beyit şöyledir:

"Ey uran şāhīn çeşmi bāza vü şah-bāza dāġ
Sīne-i 'uşşāḳa şerḥa 'āşıḳ-ı ser-bāza dāġ"

(1b) 'āşıḳuñ: 'āşıḳın EE, H.

(2) AE2 nüshasında 3. beyitle yer değişmiştir. (a) Emr-i būs-ı ḫāl u ḫaṭ-ı leblerüñ tutmaz dehān AE2. (b) cism: çeşm Ü.

(3) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 3. ve 4. beyitler yer değişmiştir.

(5) AE2 nüshasında makta beyti olarak geçmektedir. (a) esrārum: aḥvālüm Ü, P, EE, AE1, AE2, H. (b) derūnumdur yaḳan: derūnumda yaḳan P; dilüm Pertev açar AE2.

(6a) mihr ü meh: māh-ı mihr Ü; māh u mihr P, EE, AE1, AE2, H. (b) olalı Pertev-feşān: rūşenā-baḫş olalı AE2.

273 HP(128b), Ü(130a), P(54b), EE(28a), AE1(35a), AE2(23b), H(30a).

(1a) 'ālem-bīnsüz: 'ālem-bīn ser P, H. (b) pādşāhsüz leşker-i: pādşāh-ı şer-leşker-i Ü.

2. Büse emr eyler ḫaṭṭuñ ṭutmaz dehānuñ n'eyleyüm
Ḥükmi nāfiẕ olmayan şaḥ-pençe-i fermāna yuf

3. Girye-i dildür hemīşe rūy-ı ḥüsni güldüren
ʿAndelīb-i zārsuz gül-ġonca-i ḫandāna yuf

4. Baḥr-ı eşküm olmadı teskīnsāz-ı sūz-ı dil
İtmedi defʿ-i ʿaṭaş şūr-ābe-i ʿummāna yuf

5. İştihā-yı ṭabʿı defʿ eyler mi hīç naḳş-ı turunc
Ṭıfl-ı dil-perverlik itmez Pertevā pistāna yuf

274
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Mānend-i ebr-i dīde-i giryān ṭaraf ṭaraf
Bārān-ı eşki itmede rīzān ṭaraf ṭaraf

2. Defʿ-i meẓālim-i şer ü şūr itmege ḫaṭuñ
İḳlīm-i ḥüsne eyledi fermān ṭaraf ṭaraf

3. Pejmürdelendi sünbül-i bāġ-ı melāḥatı
Efsāne oldı zülf-i perīşān ṭaraf ṭaraf

4. Olmaz güşāde ʿuḳde-i āmāl-i dil yine
Hem çün şabā olursa da pūyān ṭaraf ṭaraf

5. Ṭūfān-ḫurūş-ı dīde-i giryān u zāruma
Reşk eylemekde ġavṭa-i ʿummān ṭaraf ṭaraf

6. Bu dil-nişīn zemīnde kilk-i belāġatüm
Pertev çü esb eyledi cevlān ṭaraf ṭaraf

(4b) itmedi itmiyor P, EE, AE2, H.

(5a) ṭabʿı: ṭabʿ P. (b) Pertevā: Pertev ol P, EE, AE1, AE2, H.

274 HP(128b), Ü(130b), P(54b), EE(28a), AE1(35a), AE2(23b), H(30a).

(2a) ḫaṭuñ: ḫaṭṭum AE2.

(4) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 5. beyitle yer değişmiştir. -AE2 (a) ʿuḳde-i:ġonca-i P, EE, AE1, H.

(5) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında makta beyti olarak yer almıştır. (a) u zāruma: zāruma HP; Perteve P, EE, AE1, AE2, H.

(6) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 4. beyittir. (a) kilk-i belāġatüm: raḫş-ı ṭabīʿatüm P, EE, AE1, AE2; raḫşı ṭabīʿatüm H. (b) Pertev çü esb: çün esb-i nāz P, EE, AE1, AE2, H.

275

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Mülket-i gülzārı tārāc itdi istilā-yı berf
Cevr ile ṭarf-ı çemende oldı nā-peydā-yı berf

2. Sedd-i bend itdürse çoḳ mıdur der revzenleri
Zemherīdür serd-rūdur vāli-i vālā-yı berf

3. Eyleyüp ‘arż-ı maḥāret bir nefes efsūn ile
Penbezār itdi cihānı buġılı sīnā-yı berf

4. İtdi ebyaż levḥ-i esved-fām ḫāk ser-te-ser
Yazup isfīd ecille ḫāme-i inşā-yı berf

5. Süfle meyl eyleyüp niceler kenār-ı bāmda
Zirve-i a‘lāya çıḳdı rütbe-i vālā-yı berf

6. Māh-ı ṣavma daḫi itmekle tesādüf bu sene
Münzevī ḳıldı cihānı şiddet-i taḳvā-yı berf

7. Cismümi cāndan ṣatmışken eriyüp aḳması
Şādlıḳ bilmem nedendür göñlüme eşnā-yı berf

8. Gülleri olup güşāde şād olur ger yaġsa ḳar
Perteve dinse sezādur bülbül-i şeydā-yı berf

276

Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

1. Şimdi hezār-ı ġulġule-cūlar ṭaraf ṭaraf
Gülzārı eşk-i çeşm ile şular ṭaraf ṭaraf

2. Evvel bahār ‘aşḳı mıdur ‘ālemüñ bu dem
Mānend-i eşk aḳmada şular ṭaraf ṭaraf

3. Faṣl-ı bahārdur ṣalınur nev-nihāller
Ṭutmaz mı dehri gül gibi būlar ṭaraf ṭaraf

---

275 P(54b).

276 HP(128b), Ü(130b), P(55a).

(2b) şular: cūlar P.

(3b) būlar: rūlar Ü.

4. Vaḳt-i nemā-yı ẓarf-ı mey-i ḫoş-güvārdur
Gerden-keş oldı yine kedūlar ṭaraf ṭaraf

5. Nūş olmada şafā vü sürūr u neşāṭ ile
Her bir mesīregehde ṭolular ṭaraf ṭaraf

6. Pertev hezār oldı mı dervīş-i Gülşenī
Bilmem nedür bu naʿra-i hūlar ṭaraf ṭaraf

7. Ḫızmet-güẕār naẕīre-i ʿİzzet Beg ide Ḫaḳ
Her ḳanda varsa āyine-rūlar ṭaraf ṭaraf

Ḫarfü'l-Ḳāf

277

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Her gāh ki biz sāyeveş üftāde bulunduḳ
Ḫūrşīd gibi ʿālem-i bālāda bulunduḳ

2. Bir şeb ḫaṭ-ı şīrīn-lebinüñ baḥşi açılmış
Biz de o gice ṣoḥbet-i helvāda bulunduḳ

3. Ṭaʿn-ı ruḳabā gūşumıza olmadı reh-yāb
Biz yār ile bir güşe-i tenhāda bulunduḳ

4. Ḫāşiyyetimüz gitmiyor işkeste de olsaḳ
Gevher gibi çoḳ saḥḳ olup eczāda bulunduḳ

5. Pertev geh olup mihr ü maḥabbet gehi kīne
Geh ḫāṭır-ı aḥbāb u geh ʿaʿdāda bulunduḳ

(4a) nemā-yı: namāzı

(5a) sürūr u neşāṭ: neşāṭ-ı sürūr Ü. neşāṭ-ı sürūr P.

(6b) naʿra-ı: naġme-i P.

(7) -HP.

277 HP(129a), Ü(131a), P(55a), EE(28b), AE1(35a), AE2(24a), H(30b).

(2a) lebinüñ: lebüñ P, AE1.

278

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bu te'essüfler neden yanuñda cānānuñ mı yoḳ
   Beytü'l-aḥzānuñda ey dil māh-ı tābānuñ mı yoḳ

2. Ol ḳadar dermānde-i derd-i firāḳ olduñ mı vāh
   Kūy-ı yāra varmaġa bī-çāre dermānuñ mı yoḳ

3. Terk-i sūziş eyleyüp olduñ mı bilmem güşe-gīr
   Yoḫsa ey pervāne bir şem'-i fürūzānuñ mı yoḳ

4. Mevsim-i evvel-baḥāruñda ḫazān itdüñ göñül
   Sāyesi memdūd bir serv-i ḫırāmānuñ mı yoḳ

5. Ey felek bu ra'd u berḳuñla fiġānuñ aşlı ne
   Mihr ile tev'em ṭoġar bir māh-ı tābānuñ mı yoḳ

6. Bī-mürüvvet bī-ḥaḳīḳat bī-fütüvvetsin ḳatı
   Sevdigüm nāzüklügüñ mi yoḫsa 'irfānuñ mı yoḳ

7. Kāfir olsa hālüme raḥm eyleyüp inṣāf ider
   Merḥamet mi yoḳ dilüñde yoḫsa īmānuñ mı yoḳ

8. Aġlasañ ser-sebz olur Pertev gülistān-ı cemāl
   Girye-i dīdeñde feyż-i ebr-i bārānuñ mı yoḳ

279*

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Ser tā-be-ḳadem şu'le-i 'aşḳam şererüm yoḳ
   Ammā nelerüm var
   Yandı dil ü cānum ġam ile eşk-i terüm yoḳ
   Daḫi beterüm var

---

278 HP(129a), Ü(131a), P(55a), EE(28a), AE1(35b), H(30b).

(1a) neden: nedür P, AE1. (b) tābānuñ: Ken'ānuñ P, EE, AE1, H.

(4) P nüshasında 4.ve 5. beyitler yer değişmiştir.

(5b) ṭoġar: -AE1.

279 HP(129b), Ü(131a), P(56a), EE(28b), AE1(35b), AE2(24b), H(31a).

*Başlık: Müstezād AE2.

(1a) şererüm: şerer P.

2. Şorduḳda didüm ḥāl-i dili ol leb-i ʿĪsī
Ey cān enīsi
Bīmār-ı ġam-ı ʿaşḳuñ olaldan ḫaberüm yoḳ
Gerçi kederüm var

3. Ben muʿtekif-i külbe-i aḥzān-ı ferāġam
Bezminden ırāġam
Kim şāh-rāh-ı vaṣla çıḳar reh-güẕerüm yoḳ
Gizli seferüm var

4. Sūdāgere çoḳ fā'ide olmaz mı bu sözden
Ḳaçmazsa ucuzdan
Erzān ideli cevher-i cānum żararum yoḳ
Feṯḥ ü ẓaferüm var

5. Ālāyiş-i dünyādan ibā ideli ey dil
V'ey Pertev-i bī-dil
Dībā-yı zer-ender-zer-i mihre naẓarum yoḳ
Üstinde yerüm var

280
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Eşk-i çeşmüm Kızılırmaġı geçer ḳan olaraḳ
Āb-ı Ceyḥūnı başar ḫūn-ı dil ʿummān olaraḳ

2. Yaralar gönlümi tekrār sirişk-i çeşmüm
Āb-ı tīġ-ı nigeh-i dīde-i cānān olaraḳ

3. Āb-ı çeşmüm beni maḥv itse de olsam vāṣıl
Jāle-i gülşen-i mihr-i ruḫ-ı raḫşān olaraḳ

4. O cefā-cūnuñ elinden nice ḳan aġlamayam
Eylemez ʿāşıḳa cevrinde firāvān olaraḳ

(2a) ḥāl-i: ḫāli P. / ol: o P. / leb-i: lebi AE2. / ey: ol P, EE, AE1, H.

(3) -P, -AE1. (a) firāġum: firāḳum AE2. / bezminden: bezmüñden AE2, H. (b) çıḳar: çıḳarur AE2.

(5a) dünyādan: dünyāda Ü. / v'ey: vay Ü, P.

280 HP(129b), Ü(131b), P(56b), EE(28b), AE1(36a), AE2(24a), H(31a).

(2a) yaralar: yara AE1.

(3a) de: -EE.

(4a) cefā-cūnuñ: cefā-cūyuñ EE, H.

5. Geliyor peyk-i ṣabā elde sitem-nāme-i yār
Ḳandadur ḫāne-i Pertev diyü pürsān olaraḳ

281
Mef ʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Manẓūr-ı çeşm-i ʿarbede-engīzüñ olmaduḳ
Manṣūr-ı dār-ı zülf-i dil-āvīzüñ olmaduḳ

2. Ḫaṭ geldi bezm-i ḫüsnüñe çün micmer ü dāġ
Biz ẕevḳ-yāb-ı gül-şeker-āmīzüñ olmaduḳ

3. Bir dāġ var mı sīne vü dilde ʿaceb begüm
Çeşm-āşnā-yı ġamze-i ḫūn-rīzüñ olmaduḳ

4. Bāġ-ı ḥüsünde bir gül-i ḫandān görülmedi
Memnūn-ı luṭf-ı ḫande-i gül-bīzüñ olmaduḳ

5. Pertev nigāh-ı ḫışmuña me'lūf imiş senüñ
Biz maẓhar-ı teġāfül-i nāçīzüñ olmaduḳ

282
Mef ʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ṣol dil-berün ki ʿāşıḳa mihr ü vefāsı yoḳ
Ġılmān-ı cennet olsa da bi'llah ṣafāsı yoḳ

2. İḳlīm-i ʿaşḳ ahālisi zār u zebūn olur
Ẓannum bu günedür ki ḫoş āb ü hevāsı yoḳ

3. Bulmaz mı ḳadri dil-beri ʿindinde iʿtibār
Bir ʿāşıḳuñ ki vuṣlata dā'ir recāsı yoḳ

---

281 HP(130a), Ü(131b), P(56a), EE(29a), AE1(36a), AE2(24a), H(31b).

(2a) verā: vedâʿ P, EE, AE1.

(3a) ʿaceb begüm: begüm ʿaceb AE2.

(4a) gül-i: güli P.

(5a) ḫışmuña: çeşmüñe AE2.

282 HP(130a), Ü(132a), P(55b).

(1a) ʿāşıḳa: yāruna P.

(3a) ḳadri: ḳadr-ı P.

4. Āşūb-ı dehr olursa da ḥüsn ile n'eyleyüm
Yıllar geçer de ʿāşıḳa bir merḥabāsı yoḳ

5. Gerçi bu şūḫ tā o ḳadar pek güzel degül
Ancaḳ şuracıġı daḫi var kim fedāsı yoḳ

6. Pertev ziyāde cevri çekildi ḫaṭ-āverüñ
ʿUşşāḳ-ı zāra kim didi çendān cefāsı yoḳ

283
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. O nev-resīdeyi şar ṭıfl iken ḳucaḳlanacaḳ
Ki ṣoñra ser-keş olur dallanup budaḳlanacaḳ

2. Olur mı sebz-i ḫaṭṭı ḥüsn ü ānına mānīʿ
Nihāl-ı gül daḫi zībā olur varaḳlanacaḳ

3. Ḫarāb iden seni bīmār-ı çeşm-i sāḳīdür
Ne fitneler ḳoparur gör hele ayaḳlanacaḳ

4. Enīn-i sīneye benzer fiġān-ı velvelesi
Ṣadā-yı ṭanṭana-i kūs ṭumṭuraḳlanacaḳ

5. Bilindi ḳadri niḳāb ile görmenüñ Pertev
Gözüm çü revzen açıldı nigār şaḳlanacaḳ

284
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Yaʿḳūb-ı ġamam Yūsuf-ı gül-pīrehenüm yoḳ
Ḥüzn ile fiġān itmege beytü'l-ḥazenüm yoḳ

---

(5) -HP.

283 HP(130a), Ü(133a),P(57a), EE(29a), AE1(36b), AE2(24a), H(31b).

(1b) dallanup: dallanur EE.

(2a) sebz-i: sebze-i EE, H. / ḫaṭṭı: ḫaṭuñ Ü; ḫaṭ H. (b) varaḳlanacaḳ: revaḳlanacaḳ P.

(3a)iden: idüp AE1. / bīmār-ı: maḫmūr-ı EE, H. / sāḳīdür: sāḳīden H.

(4a) sīneye: sīnene P. / fiġān-ı: fiġān u EE.

(5a) ile: -Ü. (b) şaḳlanacaḳ: şaḳlanacaḳ EE.

284 HP(130b), Ü(132b), P(55a), EE(28b), AE1(35b), H(30b).

2. Eṭrāfumı ḫār-ı ġam alup kendümi şandum
Bir şāḫçeyüm tāze açılmış semenüm yoḳ

3. İtdürsem olur fāḫteye zārı ferāmūş
Reşk-āveri serv-i çemen ol nārvenüm yoḳ

4. Bīhūde ne feryād ideyüm ḫāruñ elinden
Bu bāġda bir ġonca-gül-i nesterenüm yoḳ

5. Tā olmayacaḳ Pertev o nev-rüste ḫaṭ-āver
Destümde rehāya çeh-i ġamdan resenüm yoḳ

285
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Derdini dilde nihān yerde ḳodı cilve-i 'aşḳ
Dil-beri derd-i dile perde ḳodı cilve-i 'aşḳ

2. Ḳaysı ṣaḥrāda ḳoyup Kūhkeni ṭaġlarda
Beni bir vādi-i dīgerde ḳodı cilve-i 'aşḳ

3. Bīd-i Mecnūnı leb-i cūde idüp ter-dāmen
Pāk-dāmenligi 'ar'arda ḳodı cilve-i 'aşḳ

4. 'Anberi āteş-i sevdā ile itdi sūzān
Būyını zülf-i mu'anberde ḳodı cilve-i 'aşḳ

5. Beyt-i ma'mūr u harābātda ārām u ḳarār
Ne müselmān u ne kāfirde ḳodı cilve-i 'aşḳ

6. Neş'esin ḫavṣala-i rinde görüp şāyeste
Meyi ne ḫumda ne sāġarde ḳodı cilve-i 'aşḳ

7. Leẕẕet-i şekker-i la'l-i nemegini bilene
Ṭu'mı ne milḥ ü ne sükkerde ḳodı cilve-i 'aşḳ

(3a) faḫteye: faḫte-i P, EE, AE1. / zārı: rāzı EE, AE1.

(5a) Pertev o: Pertevā Ü. / ḫāṭ-āver: ḫāṭır-āver Ü. (b) ġamdan: dilden Ü.

285 HP(130b), P(56b), EE(29a), AE1(36a), H(31a).

(2b) bir: de P.

(5a) ma'mūr u: ma'mūr-ı P, AE1.

(7a) şeker-i: sükker-i P, AE1.

8. Pertevā bülbüli pūyende idüp gülşende
Cebhe-i ġoncayı ḫūy-gerde ḳodı cilve-i ʿaşḳ

286
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Nedür ey meh bu ʿālem-ārālıḳ
Mihr ü ḥüsnüñdeki mücellālıḳ

2. Sed çeker pīşeme ṣaf-ı aġyār
Bulamam ülfete bir aralıḳ

3. Güllerüñ revnaḳın şikest eyler
Ruḫlaruñda olan o zībālıḳ

4. Ḳadd-i serv-i bülendi eyler pest
Ḳāmetüñde nedür o bālālıḳ

5. Ḳafes-i maḥbese ḳomazlar idi
Bülbülān itmeseydi şeydālıḳ

6. Ṭard olınmazdı kūy-ı cānāndan
ʿĀşıḳān itmeseydi rüsvālıḳ

7. Ne ḳadar tārik-i cihān olsaḳ
Yine lāzım degül mi dünyālıḳ

8. Lāne-i güşe-i ferāgatda
Pertevā çoḳca ya bu ʿanḳālıḳ

9. Ḥażret-i Neş'et-i peyām-ber-ḫūy
Kārı ebnā-yı dehre babalıḳ

---

286 HP(131a), Ü(132a), P(56b), AE1(36b).

Not: AE1 nüshasında (36b)'de der-kenarda bulunmaktadır..

(1a) meh: māh P.

(2a) sed: ser AE1.

(3a) revnaḳın: revnaḳuñ P. (b) ruḫlaruñda: ruḫlarında Ü, P.

(4a) ḳadd-i: ḳaddi P. / eyler pest: pest eyler AE1.

(5a) maḥbese: meclise P.

(6a) olınmazdı: olınmaz AE1.

10. Ḫulḳunuñ yoḳ naẓīr ü hem-tāsı
Allah Allah nedür bu yek-tālıḳ

11. Ḫulḳ-ı Bārī ile taḫalluḳ idüp
İtseñ ednālıḳ eyler aʿlālıḳ

12. Nice dil-mürdeyi ider iḥyā
Nuṭḳ-ı pākindedür Mesīḥālıḳ

13. Devlet ü ʿömrini füzūn itsün
Tā dem-i ḥaşr Ḥażret-i Ḫālıḳ

Ḥarfü'l-Kāf

287

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Şāhum ne var viṣālüñ umarsa fütādecik
Gāhīce bunda ferze çıḳar bir piyādecik

2. Çoḳ çoḳ niyāz-ı būs-ı ruḫ it at sür üstine
Fil-vāḳiʿ öyledür ḳapagör bir ziyādecik

3. Cebrīde saña yār mı itsün viṣāl içün
Ṣarf eyle sen de cüz'ice olsun irādecik

4. ʿUşşāḳdan ḳaçınmayaraḳ farṭ-ı nāz ile
Semt-i firāḳa açmadadur rāh-ı cāddecik

5. Giryānlıḳ ile nāle ile ḥāl-ı zārumı
Cānā cenābuña ġarażum bir ifādecik

6. Ḫūy-rīz-i ḫaclet olmaġıla meclisümde yār
Pertev gehi ʿaraḳ görürüm gāh bādecik

(10a) hem-tāsı: hem-tādan P.

(11a) Bārī: yār P. (b) itseñ: -P. / ednālıḳ: nālıḳ P.

(12a) nice dil: nefesi P.

287 HP(131b), Ü(133b), P(57a), EE(29a), AE1(36b), AE2(26a), H(31b).

(1a) ne var: n'olur Ü, P, EE, AE2.

(3a) yār: bār Ü.

(4b) rāh-ı: āh-ı AE1.

(5) -P,-AE1. (a) giryānlıḳ: giryendelikle Ü; giryānlıġiyle AE2.

(6a) ḫūy-rīz: ḫūn-rīz P, EE, AE2. (b) görürüm: gördüm AE1.

288

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ġazel-i ʿāşıḳāne böyle gerek
   Söyleyiş yana yana böyle gerek

2. Şuʿle-i şevḳum oldı şemʿ-i rehüm
   Meşʿale-i kārvāna böyle gerek

3. Ḳahramānlar helāk ider baḳsa
   Nigeh-i Ḳahramāna böyle gerek

4. Āsmānuñ ṭutuşmalı etegi
   Dūd-ı āha zebāne böyle gerek

5. Ḫasta-i ʿaşḳuña femüñ emdür
   Çāre derd-i nihāna böyle gerek

6. Şatup ālātı cenge gir Pertev
   Cebe ṣatmaḳ cihāna böyle gerek

289

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Şān-ı pākinde ẓuhūr itdi ḫitāb-ı "*Levlāk*"[299]
   Sebeb-i ḫalḳ-ı cihāndur zi-semek tā-be simāk

2. Raḫmet-i ʿālemiyāndur ki Nebiyyü'r-raḥmet
   Buyurur şānına Allah "*vemā-erselnāk*"[300]

3. Şeb-i Miʿrācda kim eyledi bālāya urūc
   Şevḳ-ı pā-būs ile çarḫ itdi girībānuñ çāk

---

288 HP(131b), Ü(133b), P(57a), EE(29b), AE1(36b), AE2(25b), H(31b).

(3) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(5a) ʿaşḳuña: ʿaşḳına Ü.

(6a) şatup: şatun Ü.

289 Ü(133a), P(57b).

Not: Ü nüshasında "Naʿt-ı Şerīf" başlığı var.

[299] "*Levlâke le-ma ḫalaktü'l-eflâk*" (Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım) ?.

(1b) zi-semek: resmüñ P. / simāk: semek Ü.

[300] "Ve-ma erselnâke illâ rahmetenli'l-âlemîn" (Ey Muhammed! Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik) Enbiyâ suresi, âyet 107.

4. Ḳurdı bir yerde serā-perde ki Sulṭān-ı Rüsül
Ḫāric ez-dā'ire ḳaldı bu ṭoḳuz ḳat eflāk

5. Ḳurb-ı ʿİzzetde olan rütbe-i ʿizz ü şerefin
Fehm ü derk eyleme mümkin degül ʿaḳl u idrāk

6. Çeşm-i Ḫaḳ-bīni ile gördi Cemālu'llahı
Bundan eyle şeref-i ẕāt-ı Ḫabībi idrāk

7. Luṭf-ı iḥsānuñ umar cümle ʿuṣāt-ı ümmet
N'ola deryā-yı şefāʿatda ber-evc-i ḫāşāk

8. Pek günehkār u tebehkāram efendim ben de
Eyle çirk-i günehüm āb-ı şefāʿat ile pāk

9. Pertevüñ ḥāline raḥm it gelicek ḥażretüñe
Dīdesi ḥüzn ile nemnāk u derūnı ġamnāk

290

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bir nāledür ki ṭarz-ı nev īcādı bülbülüñ
Yoḳdur meşīl-i şavt-ı Ḫudā-dādı bülbülüñ

2. Çūb-ı ḳafes nihāli de olsa gülüñ yine
Bes bellidür muḳayyed-i evrādı bülbülüñ

3. Bildüm nuṭuḳda ḫ̆āce-i ṭūṭīdür āyine
Kimdür çemende bilmedüm üstādı bülbülüñ

4. Kesbi hemān şabā vü hevādārī-i çemen
Hep bir hevā mıdur ʿaceb īrādı bülbülüñ

5. Vuṣlat şebinde nālem işitdükçe gel açıl
Ḫandān ider güli gice feryādı bülbülüñ

6. Bī-ʿadd u bī-şümār ise ʿāşıḳlaruñ ne var
Mümkin midür bahārda taʿdādı bülbülüñ

(5b) ʿaḳl u idrāk: ʿaḳl-ı derrāk Ü.

(6) -P.

(9b) u: o Ü.

290 P(57b).

7. Pertev tehī ḳalurdı bütün meclis-i ḳafes
Gül olmış olsa bāġda şayyādı bülbülüñ

291
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Benüm daḫi bu ġazel dāstānum olsa gerek
Ḫulāṣa-i sitem-i dil-sitānum olsa gerek

2. Henüz o yāra merām-ı derūnum añladamam
Luġāt-ı 'aşḳ u maḥabbet lisānum olsa gerek

3. Ḫazānı irdi daḫi bir gülini koḳlamadum
O gül-'iẕār benüm gülsitānum olsa gerek

4. Beni yaḳar naġam ile 'adūyı şād eyler
Enīn-i dil daḫi sīne-kemānum olsa gerek

5. Dirīġ-i gevher-i eşḳ olmadı nigāha sezā
Güzīde-i güher-i baḥr u kānum olsa gerek

6. Me'āl-i maṭlabumı itmedi beyān Pertev
Zebān-ı bīhūde-gū tercümānum olsa gerek

292
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün

1. Bir gün ola serv-ḳadı serv-i mezār olsa gerek
Sünbül-i zülfi naẓar-ı 'āşıḳa mār olsa gerek

---

291 HP(131b), Ü(134a), P(58a), EE(30a), AE1(36b), H(32a).

(1b) ḫulāṣa-i: iḫlāṣe-i Ü.

(2a) o: -HP, -Ü, -AE1, -H. / derūnum: derūnı EE, AE1, H. (b) 'aşḳ u: 'aşḳ-ı P, EE. / lisānun: zebānun P.

(3) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 3. ve 4. beyitler yer değiştirmiştir. (a) daḫi: -Ü. / ḫazānı irdi: ḫazāna vardı EE, AE1,H.

(4) -Ü.

(5a) Sirişk-i dīde-i giryāne baḳmaz ol ḫūnī EE, AE1, H.

(6a) maṭlabumı: maṭlabını EE. / itmedi: idemez P, EE, AE1, H.

292 HP(132a), Ü(134b), P(58a), EE(29b), AE1(37a), AE2(25b), H(32a).

(1a) ola: ol AE2. / serv-i: şem'-i P, AE1, AE2, H. (b) naẓar-ı: siyeh EE.

2. Berg-i ter gülşen-i ḥüsn-i ruḫı pejmürdelenüp
Ol ḫaṭ-ı nev çevre-i gülzārına ḫār olsa gerek

3. Girye vü efġānla bizi lāġer ider şimdi velī
Ol daḫi giryān olaraḳ zār u nizār olsa gerek

4. Silmedi bir kerecik āyīnemizi muġber idüp
Rūyı o tābende ruḫuñ cāy-ı ġubār olsa gerek

5. Bir gün o gül-ġonca-i nāzı göresiz hem-çü hezār
Pertev-i nālende gibi ol daḫi zār olsa gerek

293
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bezm-i 'aşḳuñ çoḳ müselsel cāmını nūş eyledük
Meşreb-i rindāneye taḳvā-yı rū-pūş eyledük

2. Biz o ḫum-ı nūş-ı mey pür-zūr-ı 'aşḳuz kim anuñ
Cür'asıyla çoḳ Felātūn-hūşı bī-hūş eyledük

3. Maḥrem olduḳ sırr-ı istiġrāḳ-ı ḫaṭṭ-ı cāmdan
Bir ḳadeh meyde ġam-ı dehri ferāmūş eyledük

4. Ḫāne ber-düş olsaḳ ey sāḳī ne ġam taġ üsti bāġ
Bir sebū-yı bādeyi rindāne ber-düş eyledük

5. Zūr-ı meyle el virüp dāmān-ı vuṣlat bāġda
Bir bir ol serv-ḳadı ḳucduk der-āġūş eyledük

6. Ḥażret-i taḫsīn-i 'İzzet ile Pertev biz bugün
Nuṭḳa geldük çoḳ hezār-ı zārı ḫāmūş eyledük

(2a) gülşen-ı: gelsün Ü. / ḥüsn-i ruḫı: ḥüsni daḫi P, EE. (b) Ol ḫaṭ-ı nev çevre-i gülzārına: çevre-i gülzārına ḫaṭṭ-ı nevi EE, AE1, AE2, H. / çevre-i: cevr ile P.

(3a) efġānla: nāle ile Ü, P, EE, AE1, AE2, H. / velī: -EE, -H.

(4a) Muġber idüp söylemedi bir kerecik āyinemizi P, EE, AE1, H.

(5a) o: -Ü. / gül: -EE. / göresiz: göremen P; göresin Ü, EE, AE1, H.

293 P(58a).

294

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nāle-i pür-sūzımuzla çünki söz bir eyledük
Yana yana derdimüz ol şāha taḳrīr eyledük

2. İtmegiçün ḥüzn-i dil teʾşīr o Yūsuf-ṭıynete
Āyet-i maḥzūni-i Yaʿḳūbı tefsīr eyledük

3. Sen serāy-ı ḳalbimüz itdüñ ḫarāb ammā ki biz
Niḳżı ile çoḳ dil-i vīrānı taʿmīr eyledük

4. Gerçi yārān didiler pür-gū dil-i dīvāneye
Baḫş-ı zülf-i yāri ammā biz de zencīr eyledük

5. Bu gice keşmīri bir meh-rū alup zevraḳçeye
Sāyesinde Pertevā meh-tāb-ı Keşmīr eyledük

295 *

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Şaldı hirās-ı ġamzelerüñ Ḳahramāna dek
Gitdi müjeñ ḫaberleri Cengiz Ḫāna dek

2. Müşgīn o zülfüñ ile o ḫāl-i muʿanberüñ
Gitmekdedür ḥavādiṣi Hindūsitāna dek

3. Çeşmümde tūtiyā iken olmaz baña naṣīb
Gerd-i semendüñ āh gider Iṣfahāna dek

---

294 HP(132a), Ü(134a), P(58b), EE(30a), AE1(37a), H(32a).

(2a) ṭıynete: ṭalʿata AE1.

(2b) maḥzūni-i: maḥzūnımı AE1.

(3b) niḳżı: naḳşı Ü. / dil-i : dili P.

(4a) yārān didiler pür-gū: pür-gū didiler yārān P, EE, AE1, H.

295 HP(132a), Ü(134b), P(59a), EE(30b), AE1(37a), H(32a).

*Başlık: Naẓīre-i Nedīm EE.

(2) Ü nüshasında 3. beyittir. (a) müşgīn o zülfüñ ile: ol āteşīn ʿiẕār u P, EE, AE1, H./ o ḫāl-i muʿanberüñ: ol ḫāl-i ʿanberüñ P, AE1.

(3) Ü nüshasında 4. beyittir. (b) semendüñ āh: semend-i nāzı P, EE, AE1, H.

4. Sen öyle bir yürekli ciger-dārsın ḳuzum
Ḫūnīligüñ ḥırās virür il başana dek

5. Pertev güşād-ı daḫme-i vaṣl-ı muṭalsamuñ
Vardı peyāmı ḳal'a-i Māzenderāna dek

296
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Sirişk ü ḫūn-i dilüm cüy-bār olur giderek
Ki ḳatre ḳatre aḳan şu biḥār olur giderek

2. Sihām-ı ġamze vü müjgāna dāġ-ı sīnemden
Ḫarīm-i cān u dile reh-güẕār olur giderek

3. Sefīne-i emelüñ gerçi yelkeni şuda
Kenār-ı kāma irer rüzgār olur giderek

4. Bir iki 'āşıḳı şaymazsa ger o gül-ruḫsār
Ne ġam fütāde-i 'aşḳı hezār olur giderek

5. Şarāb-ı nāzdan açmazsa Pertevā çeşmin
O mest-i 'işve daḫi hūş-yār olur giderek

297
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ref' olmaduḳ niḳāb mı vardur görülmedük
Ṭoġmaz bir āftāb mı vardur görülmedük

2. İş bāde-i lebüñ görüp olmaḳda neş'e-yāb
Yoḫsa şarāb-ı nāb mı vardur görülmedük

---

(4) Ü nüshasında 2. beyittir. (a) bir: -EE. (b) ḫūnīligüñ: ḫūnīlikde Ü; ḫūnīn leykīn EE.

296 HP(132b), Ü(134b), P(59a), EE(30b), AE1(37b), H(32b).

(1b) ki: bu Ü; o P, EE, AE1, H.

(2a) müjgāna: müjġān EE. (b) cān u: cān-ı EE, AE1, H.

(3a) gerçi: şimdi P, EE, AE1, H. (b) kenār-ı: nigār-ı AE1.

(4b) ġam: var Ü.

(5a) Pertevā çeşmin: Pertevi ḫāmūş P; Pertevi bī-hūş EE, H.

297 HP(132b), Ü(135a), P(59a), EE(30b), AE1(37b), AE2(24b), H(32b).

3. Āb-ı ḥayāt-ı vaṣluñ umarken bu teşne-dil
Ḥicrüñde sūz-ı tāb mı vardur görülmedük

4. Sāḳī bir iki üç dime ṭoldur piyāleyi
ʿĀlemde bir hisāb mı vardur görülmedük

5. Leyl ü nehār-ı ḫ̔āhiş-i teşrīf-i yār ile
Pertev ḫayāl u ḫ̔āb mı vardur görülmedük

298
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Fehm itmedüm mi ben de merāmın efendimüñ
Taṣdīḳ itmedüm mi kelāmın efendimüñ

2. Añsam miyānın ʿarż ider ol tār-ı kākülün
Bir kerre añla diḳḳat-ı tāmın efendimüñ

3. Ḥālā çerāġ-ı külbe-i dil nār-ı firḳati
Ẕikr itmeyem mi her gice nāmın efendimüñ

4. Ey bī-vefā bugün beni bu bilmemeñ neden
Dün almadum mı yolda selāmın efendimüñ

5. Miḥrāb-ı ebruvānuñ o da ḳıble eylemiş
Gördüm maḥallesinde imāmın efendimüñ

6. Bāzū-güşā olurdı ne şübhe çenārveş
Serv-i sehī göreydi ḫırāmın efendimüñ

7. Sāḳi bu cāmı da baña vir virme Perteve
O şimdi içdi bir ṭolı cāmın efendimüñ

---

(3) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 4. beyitle yer değitirmiştir. (a) teşne-dil: teşne-i dil AE2.

298 HP(133a), Ü(135a), P(59b), EE(30b), AE1(38a), H(33a).

(1a) mı: -Ü. / merāmın: merāmuñ P, AE1. (b) kelāmın: kelāmuñ P, AE1.

(2a) ansam miyānın: añsam miyānuñ P. / ider: ile P. / kākülün: kākülüñ P, EE, AE1, H. (b) tāmın: tāmuñ P; nāmın EE.

(3a) nār-ı: tār-ı P. (b) nāmın: nāmuñ P.

(4b) selāmın: selāmuñ P, AE1.

(5a) ebruvānuñ: ebruvānın EE, AE1, H. (b) imāmın: imāmuñ P.

(6b) ḫırāmın: ḫırāmuñ P, AE1.

299

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Mül-i gül-gün ile meşşāṭa iken çün cāmuñ
   Ṭuyamam rāyiḥasın şimdi mey-i gül-fāmuñ

2. Naẓarum yoḳ benüm aḫşām u ṣabāḥ-ı dehre
   Ḫaṭ-ı kerrende görüp ‘ayını ṣubḥ u şāmuñ

3. Ger felek olsa ketārem gene meyl itmez o māh
   Görmedüm ḥāṣılı ārāmını ol nā-rāmuñ

4. Nām-ı İslāmda bir şūḫ fedā itmiş anı
   Zāhide dise biri n’oldı senüñ İslāmuñ

5. Mürġ-i dil böyle giriftār olup ḳalmazdı
   Ḫaṭṭı ḫāṣiyyetini virmese müyīn dāmuñ

6. Ṭuna zevraḳları cānumdan uṣandurdı beni
   Olamaz çāresi taḥṣīline hīç eyyāmuñ

7. İtsün ‘İzzet Begi Allah mu‘azzez Pertev
   İtdi envā‘ını bu bendesine ikrāmuñ

300

Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün

1. Ey serv-i revānum yine cevlāna mı geldüñ
   Mānende-i āhū
   Üftādelerüñ ḫālini ki seyrāna mı geldüñ
   Yā hū yine yā hū

2. Bir ḫayli zamāndur ki ṭabīb-i dil ü cānsın
   Ḳıtāl-ı cihānsın
   Kāfir hele bir ḫasta müselmāna mı geldüñ
   Ya böyle midür bu

(7b) cāmın: cāmuñ P.

299 P(59b).

300 HP(133a), Ü(135b), P(61a), EE(30a), AE1(39a), H(33b).

Not: Bu gazel HP, Ü nüshalarında müstezad şeklinde değildir.

(1a) mānende-i: mānend-i P. (b) ḫālini: yoḫsa Ü. / ki: -AE1, -H.

3. Yüz ḳıblede göz şāhid-i mümtāza naẓār-bāz
Hīç Ḥaḳdan utanmaz
Zāhid yine sen mescide ʿiṣyāna mı geldüñ
Tu rūyıña ḥaḳ tu

4. Ey tīr-i nigeh tīġ-ı naẓar gibice sen de
Yaluñuz tek ü tenhā
Geçdüñ ḥarem-i sīneyi tā cāna mı geldüñ
Şu ġamzene ḳarşu

5. Pür-fitne gözüñ itdi dil-i Pertevi teshīr
Evvelki naẓarda
Güyā melegüm bezme sürūşāne mi geldüñ
Bā-dīde-i cādū

301

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gülünden şekve eyler ʿandelīb-i zārı söyletseñ
Fiġānından yanar bülbüllerüñ gülzārı söyletseñ

2. ʿAcāyibdür ki her bir vaż'-ı nā-ber-cāsı mühlikken
Ḫudāvendinden eyler şekve ḫıdmetkārı söyletseñ

3. Yüzün göstermemek yüz virmemek şanmışdum ʿuşşāḳa
Hücūm-ı ʿāşıḳāndan baḥş ider dil-dārı söyletseñ

4. Mey-i gül-reng ile reng eyleyüp sāḳī leb-i yāra
Dehān-ı tengnāsında olan esrārı söyletseñ

5. Olur dem-beste Pertev bülbül-i güyā-yı şūride
Fiġānuñ kūhsāra ʿaks ile kuhsārı söyletseñ

(4a) nigeh: müje AE1, H. / naẓār: nigeh AE1, H.

301 HP(133a), Ü(136a), P(60a).

(3a) şanmışdum: şanmışsın

(4b) dehān-ı tengnāsında: dehān-ı tengnāsındaki HP; dehānuñ tengnāsında P. / olan: -HP.

(5a) bülbül: -Ü. / güyā-yı: şeydā-yı P. (b) kūhsāra: kūhsār-ı P. / kūhsārı: kūhsār P.

302
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ḫālı ḳara belāları lebinüñ
Ḫaṭ-ı Ḫıżr-āşnāları lebinüñ

2. Perde-i ġoncayı ider şad çāk
Ḫande-i dil-güşāları lebinüñ

3. Naẓarumda liḥāf-ı ġonca gibi
Ḫaṭ-ı sebzin ḳabāları lebinüñ

4. Ḫaṭla giydük de ḫilʿat-ı semmūr
Artdı ḳadr-i ʿalāları lebinüñ

5. Ḫıżr-ı ḫaṭṭa içürdi āb-ı ḥayāt
Çeşme-i cān-fezāları lebinüñ

6. Ḳadr-i yāḳūtı eyledi işkest
Gevheri bī-bahāları lebinüñ

7. Deheni yoḳ mı dir ki būse-i iẕn
Yoḫsa var mı rıżāları lebinüñ

8. Dehen-i Perteve naşīb olsun
Bāri meḍḥ ü şenāları lebinüñ

303
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dilimüz neşʿe görür mest-i nigāhuñda senüñ
Hep siyeh-mest oluruz zülf-i siyāhuñda senüñ

---

302 HP(133b), Ü(135b), P(58b).

(3b) sebzin: şīrīn P.

(4a) giydük: gitdük P.

(6a) ḳadr-i yāḳūtı: ḳırdı yāḳūtı Ü; ḳādri yāḳūt P.

(7a) deheni: dehenüñi Ü,P. / dir ki: dirse P.

303 HP(133b), Ü(136a), P(59a), EE(29b), AE1(38a), AE2(25a), H(33a).

(1a) görür: görüp HP, Ü / nigāhuñda: siyāhunda EE. (b) hep siyeh mest: giceler ruz EE, AE1, AE2, H. / oluruz: iderüz P, EE, AE1, AE2, H.

2. Şād-merg itse de ʿāşıḳ ḫaber-i vaṣl seni
Gül-i ḫandān açılur rüste-giyāhuñda senüñ

3. Nice maḥcūbuñ olup dāmen-i ebre girmez
Meh gibi lekke mi vardur ruḫ-ı māhuñda senüñ

4. Dil-i güm-rāh aranurken zeḳanuñda ẓālim
Buldılar gönlümi ol maḥbes-i çāhuñda senüñ

5. Oldı sūz-efgen-i ḫūrşīd-i felek ey Pertev
Çoḳ ḥarāret var imiş şuʿle-i āhuñda senüñ

304

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Mihr-i münīre tāb virür meh yüzüñ senüñ
Ḥālet-fezāy mıdur o ser-ḫoş gözüñ senüñ

2. Gelmiş de görmemiş yine hīç rūyı iltifāt
Mehcūr-ı ḳurb-ı vaṣluñ olan öksüzüñ senüñ

3. İtme şikāyet ʿāşıḳ o nev-res civāndan
Güş-ı ḳabūle girmedi mi her sözüñ senüñ

4. Vaḳt-i viṣāl-ı ʿāşıḳ-ı ḥasret-keşüñ gibi
Pür-şevḳ geçsün öyle giceñ gündüzüñ senüñ

(2a) de ʿāşıḳ ḫaber-i vaṣl seni: daḫi vaṣlı peyām ile o şūḫ P, EE, AE1, AE2, H. (b) rüste: deste EE, AE1.

(3a) maḥcūbuñ: maḥcūb EE /girmez: giremez P, AE1.

(4a) zeḳanuñda: zeḳanında P zeḳan-ı EE, AE1, AE2, H. / ẓālim: ḫūbānda EE, AE1, AE2, H. (b) buldılar gönlümi ol: bī-günehler bulınur P, EE, AE1, AE2, H.

(5a) āteşine bir mihruñ P, AE2, H; āteşe bir mihruñ EE; āteşine bir mehüñ AE1. (b) ḥarāret: ṭarāvet P, AE1.

304 HP(134a), Ü(136a), P(60a), EE(30b), AE1(38a), H(33a).

(1b) ḥālet-fezāy: ḥalet-fezā P. / mıdur: mı hem Ü, P.

(2a) gelmiş de: gülşende P. / rūyı: dūr EE.

(3a) Teʿcīl-i emr-i vaṣl eyle incitme ol mehi P, EE, AE1, H.

(4a) viṣāl-ı: -EE. / ḥasret-keşüñ gibi: ḥasret-keşīdeveş EE, AE1, H.

5. Pertev disem o serv-i revān-baḫş-ı sāyeye
Āb-ı ḥayātilen mi şulāndı özüñ senüñ

305

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Yoḳ bülbüle vefāsı cihān gülsitānınuñ
Gül virse dāhi ḫār u ḫası āşiyānınuñ

2. Mürġ-i hümā-yı ṭīrüñe 'āşıḳ inanmasun
Yapsa içinde lāne eger gülistānınuñ

3. Mey-ḫ̆ār-ı 'āşḳ-ı la'l-i lebüñden 'aceb senüñ
Hīç yoḳ mı farḳı meykede şahbā-keşānınuñ

4. Cevr ü cefā vü mekr ü füsūnın bu 'ālemüñ
Gördük nice güzeştesinüñ nev-civānınuñ

5. Pertevle eylemezse tekellüm ne var o şūḫ
Ma'ẕūrdur ki lükneti vardur zebānınuñ

306

Müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün müfā'aletün

1. Sezā mı ki raḥmı olmaya hīç senüñ gibi mülk-i ḥüsne şehüñ
Fütādeñi pāy-māl-i cefā mı itme 'aceb ki resm-i rehüñ

(5a) Eş'āruñı bir 'Acem görüp didi Pertevā EE; Eş'ārıñı görüp bir 'Acem didi Pertevā AE1,H. (b)) āb-ı ḥayātilen mi şulāndı: İrān zeminden midür a yā EE, AE1, H.

305 HP(134a), Ü(136b), P(60a), EE(31a), AE1(38b), AE2(25b), H(33a).

(1b) ḫası: ḫasını AE2.

(2b) gülistānınuñ: üstüḫ̆ānınuñ HP, Ü, EE, AE1, AE2, H.

(3a) senüñ: begüm EE, AE1, AE2, H. (b) hīç yoḳ mı farḳı: hīç farḳı yoḳ mı Ü, P, EE, AE1, H; bir farḳı var mı AE2. / şahbā-keşānınuñ: şahbā-keşānuñÜ.

(4a) cefā vü: cefā P; cefā-yı EE, AE1. / füsūnın: fırībin EE, AE1, AE2, H. (b) güzeşte-sinüñ: güzeştesini AE2.

(5b) zebānınuñ: lisānınuñ Ü, AE2.

306 HP(134a), Ü(136b), P(60b), EE(31a), AE1(38b), AE2(25a), H(33b).

(1a) ḫüsne: ḫüsn-i EE. (b) ki: -EE.

2. Şu'ūra ḫalel virür gice ile gündüzi kimse farḳ idemez
Döküldigi demde rūyuña bād-ı ṣubḥ ile ṭurra-i siyehüñ

3. Görünme perī gibi o cemāle ṣabr olınur mı görmeyicek
Tehī yere alma 'aḳlını bir bölük fuḳarā-yı bī-günehüñ

4. Ne ḥāl-i dili ṣorar ne baḳarsın ey gül-i nā-güşāde-i nāz
Sözüñ gibi yoḳ mıdur dehenüñ gözüñ gibi ḥaste mi nigehüñ

5. Figendeñī boşlamazsın o rütbelerde de naḫvetüñ var iken
Ya Perteve 'arż-ı zülf degül neden kec olur gehi külehüñ

307

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Cānā beni kendüñ gibi kezẕāb mı ṣanduñ
Aġyār gibi yoḫsa ki kehr-āb mı ṣanduñ

2. 'Allāme-i her fenn-i kütüb-ḫāne-i 'aşḳam
Bir medresede sen beni bevvāb mı ṣanduñ

3. Ya maṭlabı ya meşrebi ya şıḳleti vardur
Her bezme gelen kimseyi aḥbāb mı ṣanduñ

4. Ta'yīb iderdüñ beni zāhid saña n'oldı
Sen de görüp ebrūları miḥrāb mı ṣanduñ

5. Bozdı seni ḫançer çekişi vaḳt-i recāda
Ol ṭarz-ı levendāneyi iġżāb mı ṣanduñ

6. Sen ḫ̆āb-ı teġāfülde saña cān virür 'āşıḳ
Cān virmegi cānā şekerīn ḫ̆āb mı ṣanduñ

(2a) farḳ: firāḳ Ü.

(3a) görünme: görme EE; görünem AE1. / mı: -AE1. / görmeyicek: görünmeyicek AE1. (b) alma: ala Ü.

(4a) nā-güşāde-i: güşāde-i AE1.

(5a) figendeñī: fütādeñī EE. / de: ki AE2.

307 HP(134b), Ü(137a), P(60b), EE(31a), AE1(38b), AE2(25a), H(33b).

(1a) beni: gibi Ü.

(2a) kütüb-ḫāne-i: kitāb-ḫāne-i P.

(4a) iderdüñ: iderdi P, AE1; ider idüñ EE.

(6a) 'āşıḳ: 'uşşāḳ Ü,P.

7. Ḳurbān olayum ʿīd ideyüm dirsen a Pertev
Ḫūnī nigeh-i ġamzeyi ḳassāb mı şanduñ

308
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ġamzeden nīze-i ʿāşıḳ-figenüñ var senüñ
Çoḳ belālı nigeh-i pür-fitenüñ var senüñ

2. Her şikencinde nice sāḥir-i Bābil-beste
Böyle bir zülf-i şiken-der-şikenüñ var senüñ

3. Dil-i ʿuşşāḳ-ı dil-figārıñı ḥabs itmegiçün
Kişver-i ḥüsnde çāh-ı ẕeḳanuñ var senüñ

4. Seni āġūşına ʿüryān alur bī-pervā
Baḫtı yāver ne güzel pīrehenüñ var senüñ

5. Gel şıḳılma güzelüm āyine-i Perteve baḳ
Sünbülüñ yāsemenüñ nesterenüñ var senüñ

Ḥarfü'l-Lām
309
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Mest olup ayılmayan mestāne kim gönlümdür ol
Tā ebed uşlanmayan dīvāne kim gönlümdür ol

2. Naḳş-ı bütden arayup naḳḳāşı buldı ʿāḳıbet
Maʿbed-i İslām olan büt-ḫāne kim gönlümdür ol

3. Bülbül-i zārı ne var bī-zār iderse tā seḥer
Mürġ-i efġān ü fiġāne lāne kim gönlümdür ol

(7a) ā: ey Ü. (b) ḫūnī: ḫūn-ı P, AE1.

308 HP(134b), Ü(137a), P(60b), EE(31a), AE1(38b), AE2(25a), H(33b).

(2a) sāḥir-i: sāḥil-i EE, H. (b) bir -Ü.

(3a) dil-figārıñı: dil-efkārın P; dil-figārını Ü, EE, AE2, H. (b) çāh-ı: çāre AE1.

(4b) baḫtı: yaḫşi P, AE1. / yaver: yavuz P, AE1. / güzel: ʿaceb AE2.

(5a) şıḳılma: şaḳla AE2.

319 HP(135a), Ü(137b), P(61a).

4. Ey dür-i baḥr-ı leṭāfet eyledüm ihdā saña
Bī-bahā bir gevher-i yek-dāne kim gönlümdür ol

5. Zer-nişān-ı dāġ ile her çākini zeyn eyledüm
Ṣunʿ-ı dest-i perçemüñ bu şāne kim gönlümdür ol

6. Ḫāne-i Pertevdür ol kim belki taʿmīr olmaya
Gāh u geh taʿmīr olan vīrāne kim gönlümdür ol

310*

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bezm o bezm aḥbāb o aḥbāb ʿişret ol ʿişret degül
Mey o mey sāḳi o sāḳī ḥālet ol ḥālet degül

2. Bir maḥalde dün dil ü dil-dārı gördüm vāh vāh
Yār o yār ʿāşıḳ o ʿāşıḳ ülfet ol ülfet degül

3. Cān u cānān arasında vardı bir cān şoḥbeti
Cān o cān cānān o cānān soḥbet ol soḥbet degül

4. Dergehünde ḫaṭ ber-āver gördüm ol māhı didüm
Meh o meh ḫāver o ḫāver ṭalʿat ol ṭalʿat degül

5. Ādet-i ehl-i Sitanbul iken evvel nāzükī
Şehr o şehr ādem o ādem ʿādet ol ʿādet degül

6. Ḫoş degüldür devr idelden seng-i rāh ile başum
Ser o ser bālīn o bālīn rāḥat ol rāḥat degül

7. Pertevā var özge yerler gerçi kim mey-ḫāneden
Mey o mey sāḳī o sāḳī ḥālet ol ḥālet degül

(5b) şunʿ-ı: nembaʿ-ı Ü.

310 HP(135a), Ü(137b), P(62a), EE(31b), AE1(39a), H(34a)

*Başlık: Taẕmīn-i mışraʿ EE, H.

(2a) dil ü: dil-i EE. / vāh vāh: āh āh P, EE, H; āh vāh AE1.

(4) -HP, -Ü.

(6a) başum: yāşum P. / bir nefes āsāyişüm yoḳ ḫāk-pāyuñdan cüdā HP, Ü. (b) ser o ser: serv o serv P.

(7a) O da Pertev nūş-ı mey çün mısaʿ-ı taẕmīndür P, EE, AE1, H.

311

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Böyle ey āh-ı dem-ā-dem āh-ı hem-demlik degül
Vāḳıf-ı rāz eylemek aġyārı maḥremlik degül

2. ʿAzra'īl-i cān-ı ʿāşıḳ eyledüñ düşnāmuñı
Ey leb-i cānāne bu ʿĪsī-i Meryemlik degül

3. Pādşāh-ı kişver-i ḫūbānsın ammā n'eyleyüm
Böyle ẓulm itmek sezā-yı şāh-ı ʿālemlik degül

4. Daʿvet itsem uġramazsın külbe-i aḥzānuma
Ey perī-ruḫsāre bi'llahi bu ādemlik degül

5. Yaluñuz ben mi didüm şāyān-ı hicr olsun ʿadū
Kim didi kāfir raḳīb içün cehennemlik degül

6. Sūfiyā nuḳlı düketmek var mıdur bī-nūş-ı mey
Bezm-i rindāndur bu ey nā-dān ḥaremlik degül

7. Bāʿiş-i efzūni-i ʿaşḳ oldıġın bildüñ firāḳ
Bu vecihden Pertevi terk itdügüñ kemlik degül

312

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bir gül içün düşmişüm āteşlere ammā ne gül
Şemʿ-i ruḫsārı yanında olamaz pervāne gül

2. Nev-heves ʿuşşāḳveş eṭrāfın almış şad hezār
Anuñ içün güş ṭutmaz degme bir efġāna gül

---

311 HP(135a), Ü(138a), P(62a), EE(31b), AE1(39b), AE2(26b), H(34a).

(1) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında mısraların yeri değişmiştir.

(2) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(3) -HP, -Ü.

(4a) Görmedi rūy-ı icābet daʿvet-i ayīnemüz EE, AE1, AE2, H. (b) bi'llahi bu: bu bi'llahi Ü, P, EE.

(5a) ʿadū: meded AE1.

(7a) olduġın: olduġuñ P, AE1. (b) vecihden: sebebden P, EE, AE1, H.

312 HP(137b), Ü(140a), P(62b), EE(31b).

(1b) ne: ki EE.

3. Gül degül mi evvelā baştan bahārı zeyn iden
Jālesi dürre müşābih kendisi mercāna gül

4. Vechi vardur min-vecih beñzer disem ruḫsāruña
Büy-ı rüyuñdan nişān virdi meşām-ı cāna gül

5. Bā'iṣ-i girye gülüñ açılması olmaz hezār
Verdler żımnī dimekde bülbül-i nālāna gül

6. Rütbe-i zībālığı dü bār olurdı ḳonsa āh
Verd-i ruḫsāruñ ile gülşende ger yan yana gül

7. Baḫr-ı ḫūn-eşkümde mürġ-ı āba dönsün bülbülān
Çünki ḫūn-āb-ı sirişk ile boyandı ḳana gül

8. İtdiler açılmadan ḥayfā nihālinden cüdā
Ġoncelikde mübtelā oldı daḫi hicrāna gül

9. Şeb-nem-i eşk ile sīr-āb olmayup bülbüllerüñ
Pertevā düşdi dem-ā-dem mevsim-i nīsāna gül

10. Bir gülidür Ḥażret-i Vāṣıf bahār-ı düvelüñ
Devlete ẕātı gerekdür nitekim bostāna gül

313
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Sāḳiyā destüñdeki mey iki sāġarlık degül
Böyle eṭvār-ı ḥekīmāne ḳalenderlik degül

(3a) evvelā: evvel EE.

(4a) vechi: veche P. / min-vecih beñzer disem: beñzedürsem min-vecih P. / ruḫsāruña: ruḫsārına EE. (b) rüyuñda nişān: rüyuñdan ḫaber EE; renginden nişān P.

(5a) açılmasın olmaz hazān: açılması olmaz hele Ü; açılmasına bāġda EE. (b) żımnı dimekde: żımnı dimez mi EE.

(7) -HP, -Ü, -P.

(8a) nihālinden: ki aslından EE.

(9a) olmayup bülbüllerüñ: olması içün bülbülüñ EE.

(10) -HP, -Ü, -P.

313 HP(135b), Ü(138a), P(63a), EE(32a), AE1(39b), AE2(26b), H(34a).

(1) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında mısraların yeri değişmiştir. (a) mey: -EE, -H.

2. Şemʿüñe pervāneyem āyīneñe ṭūṭi nedür
Sevdigüm cān virmedür ʿaşkuñda ḳaşmerlik degül

3. Münʿadimken buldı ṭarf-ı āb-ı hayvān-ı femüñ
Kār-ı ḫaṭṭı kim dimiş Ḫıżr ü Sikenderlik degül

4. Hem-çü māh-ı çār-dehdür ḫüsni ben geçmem yine
Geçdi çār ebrūlıgı dem tāzelik terlik degül

5. Ḫūşe-i engürı āġūşunda besler Pertevā
İtdügin tāk-i rezüñ kim dir ki māderlik degül

314

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bīgānelikler itme yeter āşnāya gel
Gitme cefā ṭarīḳine semt-i Vefāya gel

2. Pā-māl-i esb-i nāz ü teġāfül yatur göñül
Bir kerre bārı eyle nigeh ḫāk-pāya gel

3. Būs-ı dehense de dime yoḳ ḳıl müsāʿade
Efgendenüñ şu eyledigi bir recāya gel

4. Cām u piyāle şuʿle-i cevvāleveş döner
Nūş-ı şarāba sen hele bezm-i şafāya gel

5. Pertev sezādur olsa hezār-ı gül-i ruḫuñ
Terk eyle sen açılmaġı her nā-sezāya gel

315*

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dil-i pür-dāġum olsun lāle ḫaddüm cilvegāhuñ gel
Perīşān eyleme göñlüm döküp zülf-i siyāhuñ gel

(4a) yine: hele P, EE, AE1, H.

(5a) besler: lebler Ü, AE2. (b) itdügin: emdügin P, AE1.

314 HP(135b), Ü(138a), P(63a), EE(32a), AE1(39b), AE2(27a), H(34b).

(5b) sen açılmaġı: gel bu raġbeti P; raġbet itmegi EE, AE2; raġbeti AE1.

315 HP(135b), Ü(138b), P(63a), EE(32b), AE1(40a), AE2(26a), H(34b).

*Başlık: Taẕmīn-i mıṣraʿ H.

(1b) eyleme: eyle EE. / döküp: gibi P, AE1.

2. Senüñ mir'āt-ı ḥüsn ü ānuñ olan göñlümi cānā
Nice işkeste itmiş gör hele tīġ-i nigāhuñ gel

3. Yetiş sāḳī amān bir başḳa hālet bağlamış meclis
Şürāḫi ser-keş olmış sen de işkest it külāhuñ gel

4. Yoġ ise raġbetüñ ġam-ḫānemi teşrīfe sulṭānum
Ḥarīm-i lālezār-ı sīnem olsun cāygāhuñ gel

5. Nedīm-i Pertev-i mihr-i felekdür māḫ çün ey meh
Çıḳup taḫte's-semāda ḳadrini pest eyle māhuñ gel

316
Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün

1. Günlerimüz hicr ile şām oldı gel
Dīdemüze uyḳu ḥarām oldı gel

2. Sen gözi āhūyı şīkār itmege
Dīdelerüm ḥalḳa-i dām oldı gel

3. Māh-ruḫuñ görmek içün dergehüñ
Mecma'-ı aḥbāb-ı kirām oldı gel

4. Bizi ayaḳlandur amān sāḳiyā
Neş'emüzüñ vaḳti tamām oldı gel

5. Perteve şimdi daḫi gelmez misin
'Aşḳuñ ile ḫayli be-nām oldı gel

317*
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Saña ey çeşm-i güyā bed-du'ā itmem ḫaberdār ol
Beni bīmār-ı hicrān eyledüñ sen daḫi bīmār ol

---

(4) -HP. (b) lālezār-ı: lālezārum AE2.

(5a) māḫ çun: māḫ-tāb P, EE, AE1, AE2, H. (b) māhuñ: meh-tābuñ P.

316 HP(136a), Ü(138b), P(63a), EE(23a), AE1(40a), AE2(27a), H(34b).

(1b) uyḳu: uyḫı P.

(5a) Perteve: Pertev AE1. (b) be-nām: be-kām P.

317 HP(136a), Ü(139a), P(63b), EE(32b), AE1(40a), AE2(26a), H(34b).

*Başlık:Tażmīn-i mışra' Ü, EE, AE1. H.

2. Hemān var ol da tek dünyāda sen ey ʿömrümüñ vārı
Dilersen göñlüm aldat ʿahd ü peymān boz dil-āzār ol

3. Virüp āġūşa ruḫsat şoñra ṣabr it dirsen ʿuşşāḳa
Buña ṣabr olınur mı sevdigüm sen ʿāşıḳ-ı zār ol

4. Ne ḳanlar yutdıġum hicr-i lebüñle görmek isterseñ
Cefākārum gelüp bir kerrecik hem-bezm-i ḫūn-ḫ̆ār ol

5. Cefā itseñ vefā itmişce dil memnūn-ı iḥsānuñ
Ne eyler iseñ eyle ḫāşılı ʿömrüm hemān var ol

6. Nedīmāsā didüm Pertev bunı ol çeşm-i fettāna
Beni bīmār-ı hicrān eyledüñ sen daḫi bīmār ol

318

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Maḳām-ı nālişin gāhīce kim kühsār ider bülbül
Ṣadāda ʿaks-i kūh ile yeken yek kār ider bülbül

2. Buluşduḳda bahār eşnāsı bāġuñ bāġ-bān ile
Gül-i ḫandānını zārı ile bāzār ider bülbül

3. Eger kim görmese ḫār-ı gül-i ḫandāndan āzār
Ser-i dīvāra gülşende ʿabeş mi zār ider bülbül

4. Çemende muṭribān nāy u girifte idicek āġāz
Çalup ışlıḳların minḳār-ı müsiḳār ider bülbül

5. Anuñçün ḫoş gelür erbāb-ı ʿaşḳuñ güşına şavtı
Fiġān-ı Pertevī nālendeyi iş ʿār ider bülbül

(2a) sen: -EE. / ey: -Ü, -AE1. (b) göñlüm: ʿāşıḳ P, EE, AE1, AE2, H.

(3) AE2 nüshasında makta beyti olarak yer almıştır.

(4a) istersen: isterseñ EE, AE2.

(6a) Nedīmāsā: Nedīmāne Ü. / Pertev bunı ol: ben daḫi Pertev P, EE, AE1, AE2, H. / fettāna: fütāde AE2.

318 P(61b).

319

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Rüsvā-yı 'aşḳa şūriş-i ġavġā bir iş degül
İş çoḳ baḳılsa hīç biri ammā bir iş degül

2. Rencīde-ḫāṭır itmegi işden şümār idüp
Taṭyīb-i dil o mehveşe güyā bir iş degül

3. İş ḫalḳ içinde iş görüp itdürmedür pesend
İş görme kendi kendine tenhā bir iş degül

4. İbrām idüp ḳoma bugünüñ kārın irteye
Zīrā o şūḫa va'de-i ferdā bir iş degül

5. Bir iş mi inzivā ile taḥṣīl-i nām u şān
İndümde şīt-i şöhret-i 'anḳā bir iş degül

6. Pertev niyāzı boşlama yalvar ki iş budur
Ol şūḫa 'arż-ı nāz u sitiġnā bir iş degül

320

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

3. Cūlar gibi sīrişküm aḳarken şırıl şırıl
Ol ḫ̆āb-ı nāzda uyumışmış mışıl mışıl

4. Nāyuñ nevā-yı sūz-ı dili yaḳdı 'ālemi
Bilmem ne didi güşına ney-zen fışıl fışıl

5. Gelmez ferāġ-ı girye-i bī-iḫtiyārdan
Mānend-i dāġ-ı dīdeler olsa ḳızıl ḳızıl

6. Ey ṭıfl-ı nāz ben yanup 'aşḳuñla aġlayam
Germ-ābe-i dilümde sen oyna çıpıl çıpıl

---

319 HP(136b), Ü(139a), P(61b).

(3a) itdürmedür: itdürmede Ü.

320 HP(135b), P(63b), EE(32b), AE1(40a), AE2(27a), H(35a).

Not: Bu gazel H nüshasında (83a)'da tekrarlanmıştır.

(1b) uyumışmış: uyurmış P.

(4)P, EE, AE1 ve H nüshalarında 5. beyittir. -AE2. (a) nāz ben: nāzenin P, AE1. (b) dilümde: dilde EE.

7. Yaluñuz lisān-ı dil ḥareket itmeyüp aña
İġzābdan ḳımıldasa şāyān ḳımıl ḳımıl

8. Ser-geşte eylediyse ne ġam çarḫ bizleri
Ol da döner ḫayāl-ı fenerveş fırıl fırıl

9. Pertev de geh-be-geh hele taṣdīʿ idüp ʿabeş
Ol nāzenīne derdini söyler dırıl dırıl

321

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Cihānuñ rengine aldanma virme rengüñi reng al
Uṣūl ile yüri ger mest iseñ de pāyuñı deng al

2. Hemān yorġānıñuñ miḳdārı temdīd eyle aʿṣābuñ
Zamān-ı tenge ḫāluñ uydurup pā-būşuñı teng al

3. Şarāb iç neş'elenmekse murāduñ bezm-i ʿālemde
Ki yoḫsa keyf içün ne berş ü ne efyūn u ne beng al

4. Bu göz temyīz-i nīk ü bedde ʿayniyle terāzūdur
Sen ister gevher-i sencīde al ister iseñ seng al

5. Kümeyt-i bādeyi meşrebce biz ḳullanduḳ ey ṣūfī
Sen ister āster-i rehvār ister bir ḫar-ı leng al

6. Olur olmaz şeyi alma dehāna bezm-i ʿişretde
Neyüñ persengi meydür çünki ney yoġ ise perseng al

7. Dizildi nāyi mūsiḳārveş sāzendeler ey dil
Saña ol çengi şūḫı nisbet itsün sen de bir çeng al

---

(5) -HP. (a) lisān-ı: lisān u AE2. (b) aġzābdan: aʿżā būtūn EE, AE2, H.

(6) -HP. (a) eylediyse: eyler ise AE2.

321 HP(136b), Ü(139b), P(61b), H(81b).

Not: Bu gazel H nüshasında İzzet Beg tarafından tahmis edilmiştir.

(2a) yorġānıñuñ: yorġānınuñ Ü. / aʿṣābuñ: aʿṣāluñ P.

(4) Ü ve P nüshalarında 5. beyittir.

(5) Ü ve P nüshalarında 6. beyittir.

(6) Ü ve P nüshalarında 7. beyittir.

(7) Ü ve P nüshalarında 8. beyittir.

8. Ṣatarken nice sulṭān ʿārı bāzār-ı melāmetde
Saña kim didi kim sūḳ-ı maḥabbetde varup neng al

9. Ḳumāş-ı levn-i Leylī āb-ı çeşm-i Ḳays ile şolmaz
O reng-i ḫāṣa uysun Pertevā bir şūh-ı şeb-reng al

322

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Virdüñ ḫarāba ʿālemi ṭūfān mısın göñül
Bu cūş u bu ḫurūş ne ʿummān mısın göñül

2. Hicrān ilinde bādeye peymā-yı ġam mısın
Bu tengnā-yı sīnede pinhān mısın göñül

3. Bilmem nedür bu sendeki bī-intiẓām ḥāl
Zülf-i nigārdan da perīşān mısın göñül

4. Āzāde-serlik ʿālemi mi geldi yādına
Bend oldıġına yoḫsa peşīmān mısın göñül

5. Taṭyīb idüp seni ele almaz mı gāhīce
Yārüñ yolında ḫākle yeksān mısın göñül

6. Tīġ-i teġāfül ile helāk itmesün şaḳın
Çeşm-āşnā-yı ġamze-i bürrān mısın göñül

7. Bu ıżṭırāb ile bu şitāba sebeb nedür
Pertevle sen de ʿāzim-i cānān mısın göñül

---

(8) -HP. / Ü ve P nüshalarında 4. beyittir.

(9b) şeb-reng al: -P.

322 HP(137a), Ü(139b), P(64a), EE(32a), AE1(40b), H(35a).

(2a) bādeye: bāde P. (b) tengña-yı: tengñada EE.

(3a) bī-intiẓām: bu intiẓām P.

(4a) mi geldi: geldi mi P, EE, AE1, H.

(7a) ıżṭırāb ile: ıżṭırāba bile EE. (b) Pertevle: Pertev EE.

323

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Ser-āġāz eylesem feryāda ben ḫāmūş olur bülbül
   Mücessem gülsitāna naḳş olunmış ḳuş olur bülbül

2. Gülistān-ı cemālüñ būsitānda eylesem taḳrīr
   Olup zānū-zen-i dersüm ser-ā-pā güş olur bülbül

3. İşitse nā-gehān gül-bāng-ı efġān-ı seḥergāhum
   Nihāl-i gülden ürküp āşiyān ber-düş olur bülbül

4. Gül-i rūyun gülistānuñ iderse revnaḳın tārāc
   Ḫarāb-ābad-ı gülşende ḳalup bayḳuş olur bülbül

5. Ṣadā-yı nālem 'aks itse eger kühsār-ı gülzāra
   Ferāmūş eyleyüp zār-ı güli maġşūş olur bülbül

6. Leb-i mey-günunuñ vaṣfında bir beytüm sürūd itsem
   Tenük-ẓarf-ı mey-āşāmān gibi ser-ḫoş olur bülbül

7. N'idem ey nev-nihālüm sāye-rīz olsañ çemenzāra
   Ser-ā-ser şāḫsār-ı güllere ḫas-pūş olur bülbül

8. Benüm cūş-ı ḫurūş-ı baḥr-ı giryem dā'imā Pertev
   Bahār eyyāmı ḥaddince belī pür-cūş olur bülbül

324

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Vuṣlatuñ her vaḳt u her ān olsa da māni' degül
   Luṭf u iḥsānuñ firāvān olsa da māni' degül

2. Şu'le-i ān-ı ḥüsn-i rūyuñ itsün isterse füzūn
   Şem' olsun da fürūzān olsa da māni' degül

---

323 HP(137a), Ü(140a), P(62b).

(2a) cemālüñ: cemālin Ü. (b) zānū-zen-i dersüm: zānū-zen u resim P.

(4b) baykuş: bir kuş P.

(6) -P.

(8b) belī: bülbüli Ü. / pür-cūş: bir ḫoş P.

324 HP(138a), Ü(141a), P(64a), EE(32b), AE1(40b), AE2(26b), H(35a).

(2a) şu'le-i ān-ı: tābīş-i ān HP, Ü. / itsün isterse: eylesün ister AE2. (b) fürūzan: firāvān P.

3. Mest-i nāz olsun nigāh-ı ġamze-i cellādı da
Ḫūni çeşminde biraz ḳan olsa da māniʿ degül

4. Ḫānem olsun tek ḳudūmuñla müşerref her gice
ʿĀşkār olmazsa pinhān olsa da māniʿ degül

5. Āşıḳuñ āmiziş itsün de ġam-ı hicrān ile
Vuṣlatuñla ṣoñra şādān olsa da māniʿ degül

6. ʿİddür taḳbīle ruḫṣat vir de ey şāh-ı ḥüsün
Ḫāk-pāy olmazsa dāmen olsa da māniʿ degül

7. Ḫāne-i dil ḳalmasun tenhā hemān Pertev gelen
Hep ḫayāl ü fikr-i cānān olsa da māniʿ degül

325

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ṭaḳınınca o gülüm ḥüsn ü cemāl üstine gül
Açılur bāġ-ı ruḫuñda gül-i al üstine gül

2. Ser-i serv üzre ḳıyās itdüm açılmış güldür
Pek yaraşmış idi başındaki şāl üstine gül

3. Bildi kūtehligini ḳadd-i bülendüñ göricek
Saña hem-serlik içün çıḳdı sifāl üstine gül

4. Ḫüsnüne ġırralanup bülbülüñ medḥi ile
Bī-edebdür çıḳar ol ḳaddi nihāl üstine gül

5. Berg-i gülde açılur şan gül-i ḥabbü's-sevdā
Her n'idem kim gele rūyundaki ḫāl üstine gül

6. Gül ṭaḳınmış görüp ol mihr-i ruḫ-ı ebr üzere
Sāye-efgen şanurum mihr-i hilāl üstine gül

(3b) çeşminde: çeşmüñde EE.

(4a) ḫānem: cānum EE; ḫāzım P. / her: bir P.

(5a) ʿāşıḳuñ: ʿāşıḳ AE1. / hicrān ile: hicrānında EE.

(6b) ḫāk-pāy olmazsa dāmen: dāmen olmazsa girībān P, EE, AE1, AE2, H.

325 HP(137b), Ü(140b), P(64a).

(2a) ser-i serv: serv-i ser P.

(5a) berg-i: bir Ü.

(6a) mihr-i: mihr u HP, Ü. / ebr: ebrū HP, Ü.

7. Fikr-i rūyuñ ile dīvānçe-i Pertev açılup
Geldi gönlümde olan niyyet ü fāl üstine gül

326
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Gerçi buldı bend-i ṭomruḳdan rehā nā-çār gül
Ḫār elinden çekdi ammā kim nice āzār gül

2. Ḫār-ı āzār elde şişler belde ḳalyoncı kesüm
Gülgülī şāluñ ṣarınmış ʿarż ider dīdār gül

3. Tā-hevā-yı gül-ruḫuñ itdi serümde cilvegāh
Görmedi bir kimse başumda benüm deyyār gül

4. Sevdigüm söz yoḳ hele cūş-ı bahār-ı ḫüsnüñe
Ḫaṭṭ-ı nev-ḫīzüñ görüp şandum bitürmiş ḫār gül

5. Bülbül ü gül bir göründi çeşm-i vaḥdet-bīnüme
Şöyle ẓann itdüm olan gülzār içinde zār gül

6. Ḫīn-i vuṣlat bülbülüñ tā mevsim-i evvel-bahār
Ḫār elinden çekdigin itmez mi istifsār gül

7. Naʿra-i mestānesin Pertev tehī ẓann eyleme
Ṣundı şimdi bülbüle bir sāġar-i ser-şār gül

327
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Var bir suʾālüm ey büt-i ḫāżır-cevāb gel
Gel ey esīr-i ṣad şeh-i gerdūn-cenāb gel

2. Cevrüñ mi mānīʿ oldı ki çoḳdan görünmedüñ
Ey ẓālim itme eyledigüñden ḫicāb gel

(7a) açılup: açılur P. (b) niyyet ü: niyyet-i P.

326 HP(138a), Ü(140b), P(64b).

(2b) ṣarınmış: ṣalınmış P.

(4b) bitirmiş: yitirmiş P.

(5a) bülbül ü gül: bülbül degül Ü. (b) itdüm: idem Ü.

327 HP(138b), Ü(141b), P(64b), EE(33a), AE1(41a), H(35b).

3. Ben mest-i cām-ı lā'l-i lebem şāḳiyā amān
Tekrār sen de eyleme ḫālüm ḫarāb gel

4. Seyl-āb-ı eşki görmek içün ey ḫayāl-i yār
Gel cilvegāhuñ oldı bu çeşm-i pür-āb gel

5. Evrāḳ-ı dil ġamuñla ne ḥadde resīdedür
Bir kerre eyle defter-i hicr-i ḥisāb gel

6. Çekdürme böyle öldür efendim yeter yeter
İtdümse ben günāh sen eyle şevāb gel

7. Çün sāye pāy-māl-i ġamuñdur bu bī-nevā
Gel nūr-fāş-ı Pertev ol ey āftāb gel

328

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ey ḫāme şerḥ-i dāġ-ı dile hem-zebānum ol
Ey dāġ sen de şerḥ-i dil it dāstānum ol

2. Çeşm-i şiyāhuñ añlayamazsam lisānını
Ey ebru-yı semmūr-küleh tercemānum ol

3. İtmez o ġamze merḥāmet ey la'l-i ruḥ-baḫş
Gel çāresāz-ı ḫasta dil-i nā-tüvānum ol

4. Sen bāri vaḫşet itme dil-ārāmımuz gibi
Gel ey ḫayāl-i yār gel ārām-ı cānum ol

5. Gördüñ mi Pertev itdi seni daḫi zār zār
Kim didi saña maḥrem-i rāz-ı nihānum ol

(5b) ḥisāb: ḥicāb HP.

(6a) öldür: -EE.

(7a) bu bī-nevā: fütādeler P, EE, AE1, H. (b) nūr-fāş-ı: nūr-pāş-ı EE, AE1.

328 HP(138b), Ü(141b), P(65a), EE(33a), AE1(41a), AE2(27b), H(35b).

(1a) zebānum: zebān AE1. (b) dil: Ü.

(3) AE2 nüshasında 4. beyitle yer değişmiştir. (a) merḥāmet: raḥm sen AE2. / ruḥ-baḫş: cān-baḫş P, EE, AE1, AE2, H. (b) ḫasta dil-i: ḥüsni dil-i Ü; ḫasta-i dil P.

(5a) saña: -AE1.

6. Şāyān-ı dest-i yār degülseñ de ey ġazel
ʿİzz-i ḥużūr-ı yāre hemān armaġanum ol

329
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Devlet-i faḳr ile kim pür-iftiḫār oldı göñül
Ḫāksār olduḳça şāh-ı nāmdār oldı göñül

2. Nāʿil olduḳda nigāh-ı ġamze-i çeşmānuña
Güyiyā şandum ġılāf-ı Ẕü'l-feḳār oldı göñül

3. Ḫaṭ-ı ber-āverlik demin yād eyleyüp itdi hicāb
Her n'idem kim mā'il-i būs u kenār oldı göñül

4. Ḫor baḳma tuḥfe-i ihdā-yı nā-çīzāneme
Sen şeh-i ḥüsne ḳuluñdan bergüẕār oldı göñül

5. İḫtiyārumla degül terk-i hevā dil-dādeñe
Nev-civānum sevdigüm pek iḫtiyār oldı göñül

6. Ḫāletiyle şaḥv u maḥv ʿālemlerin raʿnā bilür
Neşʿe-i ʿaşḳuñla mest ü hūş-yār oldı göñül

7. Pertev almaḳla tevaḳḳur itme Pertev sen daḫi
İftiḫār itdükçe ġāyet pür-vaḳār oldı göñül

(6a) degülseñ: gülseñ de Ü; degülsen AE1. (b) ʿİzz-i ḥużūr-ı yāre hemān: var ḫāk-pāye rūyuñı sūr P, EE, AE1, AE2, H.

329 HP(139a), Ü(142a), P(65a), H(83b).

(2a) çeşmānuña: ʿayneynüñe Ü, H.

(3a) demin: demüñ H.

(4b) bergüẕār: bādgār H.

(5a) terk-i hevā: terk-i hedā Ü; pīrāne ser-i H. / dildādegi: dildādeliḳ H.

(7) H nüshasında makta beyti şöyledir:

Ḥażret-i Vāṣıf ola iḳbāl-i devlet ile şaġ
Pey-rev olmaḳla ana pür-iştihār oldı göñül

(7a) tevaḳḳur: tevḳīr P.

330

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Oldı vücūd tāb-ı teb-i rūzeden çü nāl
Dārū-yı 'īd yetişmese ẓannum yamandı ḥāl

2. Eyyām-ı rūz şöyle şovuḳ geçdi kim bu sāl
'Īde vuṣūlı itmez idi kimse hīç ḫayāl

3. Olsun bedīd cām-ı hilāli ki sāḳiyā
Bu nükteyi işāret ider ebru-yı hilāl

4. Ol şūḫ baḫt-ı lezzet-i gül-şekker eylemiş
Ben būs-ı 'īd-i la'l-i lebe itdüm intiḳāl

5. 'Īd oldı va'd-ı būse-i incāz vaḳtidür
'Īdeyndür bu maḥkemede şāhid-i maḳāl

6. 'Īd üsti her n'idem ki tefe'üller eyledüm
Ya nuḳl-ı būseye ya mey-i nābe geldi fāl

7. Cām elde 'aks-i ġurreye eylerdük intiẓār
Zīrā ki bizde def'-i sere yoġidi mecāl

8. Eṣnā-yı rūzede ṣademāt-ı şedīd-i bād
Çoḳ ehl-i keyfi eyledi bī-şübhe pāy-māl

9. Söylendi iştirāk ile 'İzzet bu nev ġazel
Bilsün olursa Pertev iden fā'ilin su'āl

10. Ṣayf-ı şitā bahār u ḫazāna gelür çü 'īd
Nicesine irüşdüre Allahu zü'l-Celāl

Ḥarfü'l-Mīm

331

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Dili ṣad bend ile zülfüñde bī-ḳayd-ı rehā buldum
O bī-ārāma tā gönlümce cāy-ı inzivā buldum

2. Yoluñda ḫāksār u ḫāk-pāyuñ olmadur ḳaṣdum
Efendim pāymālüñ olmada neşv ü nemā buldum

---

330 P(65b).

331 HP(139b), Ü(144a), P(65b), EE(33a), AE1(41b), AE2(28a), H(36a).

(2a) ḫāksār u: ḫāksāruñ P.

3. Gel ey dil ser-serî gezme beyābān-ı maḥabbetde
Senüñ şāyān-ı ʿaşḳuñ bir civān-ı dil-rübā buldum

4. Düşürmişsün elüñden ey kemān-ebrū dil-i zārı
Ararken sīnede tīr-i nigāhüñ ez-ḳażā buldum

5. Yitürdüm ārzū-yı vaṣlı oldum vāṣıl-ı cānān
O semte şimdi ben nā-refte bir rāh-ı ṣapā buldum

6. Dehānı baḥṣin açdum ol şeker-leb dil-berüñ Pertev
Seni söyletmege bir nev-zemīn şīrīn-edā buldum

332
Mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilün

1. Ḫiṭāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm
Cevāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

2. Zamāne bü'l-hevesānından ey göñül göster
Cenāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

3. Cerīde-i dil-i derd-āşnāda var mı yekūn
Ḥisāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

4. Muḥāl ḳalmadı nūş-ı şarāba ḫ̆āhiş-i tām
Ḫarāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

5. Bu mekteb-i edeb-āmūz-ı ʿaşḳda Pertev
Kitāb-ı ʿaşḳı kim añlar kimüñle söyleşeyüm

333
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Pīrān-ı ʿaşḳı ṭıfl iken irşāda başladum
Ben ders-i ʿaşḳa çünki elif bāda başladum

(3b) senüñ: saña AE1. / dil-rübā:mehliḳā Ü, P.

(5) -HP, -Ü. (a) cānā: cānān AE2.

(6a) baḥṣin: baḥṣüñ AE1.

332 HP(139b), P(65b), EE(33b), AE1(41b), AE2(28a), H(36a).

(4a) maḥāl: mecāl P, EE, AE2, H.

333 P (66a).

2. Sermāye-i sürūrı tüketdüm ġamuñda āh
Naḳd-ı ṣafā-yı māżīyi ta‘dāda başladum

3. Bezm-i maḥabbet içre tel ehli olan bilür
Ney nāle itdi ben yine feryāda başladum

4. ‘Uşşāḳ-ı zāra irmişiken ẓulmi ġāyete
Virmiş henūz o şūḫ ki bī-dāda başladum

5. Pertev dimekle ṭarz-ı kühen şi‘rüme o şūḫ
Ṭarz-ı suḫanda ben de nev-īcāda başladum

334
Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Ġamuñda ṣabr iderüm gerçi çāk-i ceyb itmem
Eger ider bulınursa anı da ‘ayb itmem

2. Ḫayāl-i la‘l-i lebüñ dürc-i dildedür maḥfūẓ
O yādgārı efendim ölince ġayb itmem

3. Yaḳīn geldi baña kim fedā imiş kāruñ
Cihān ḫilāfını söylerse şekk ü reyb itmem

4. Belī göñül ḳocamaz dirler idi gerçek imiş
Hevā-yı ‘aşḳda farḳ-ı şebāb u şeyb itmem

5. Ne derdler çekerüm ḫasretüñle Pertevveş
Ġamuñda ṣabr iderüm gerçi çāk-i ceyb itmem

335
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

1. Hem-vaṣl iken o māh ile mehcūr ḳalmışam
Mihmānum oldı meh yine bī-nūr ḳalmışam

2. Mānend-i ṣubḥa meclis-i rindānda yoḳ yerüm
Tākinde hem-çü ḫūşe-i engūr ḳalmışam

---

334 HP(139b), Ü(144b), P(66a), EE(33b), AE1(41b), AE2(28b), H(36a).

(5a) ḫasretünle: ḫasretünde AE2,H. / Pertevveş: Pertev ben EE.

335 HP(140a), Ü(142a), P(66b).

3. Tāb-ı şuʿāʿ-ı laʿlüñ idüp cānı teb-zede
Ser-çeşme-i ḥayātda maḥrūr ḳalmışam

4. Çün ḫaṭṭ-ı leb rehā bulamam pīç ü tābdan
Hem-sāye-i Mesīḥem ü rencūr ḳalmışam

5. Künc-i ḫarābezār-ı maʿārifde Pertevā
Çün genc-i nā-güşāde vü mestūr ḳalmışam

336

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Beni ḥayrān iden gözler mi kāküller midür bilmem
ʿAceb lebler mi gül-ruḫlar mı sīmīn-ber midür bilmem

2. Amān ol çeşm-i ḫūn-rīzüñ nigāh-ı tīġ-i ser-tīzi
Deler sīnem geçer ḫançer midür nişter midür bilmem

3. Maḥabbet şıfr-i zāʾiddür ḥisāb-ı bī-vefāyīde
ʿAhidler vaʿde-dih-i ḫāric ez-defter midür bilmem

4. Gönül nāmında şāhā bir ḳuluñ vardur senüñ ammā
Derüñde der-be-der çāker midür kemter midür bilmem

5. Cihānı pür-fiten ḳıldı nigāh u ġamze vü zülfüñ
Nedür ejder mi efsūnger mi şīr-i ner midür bilmem

6. Dehān-ı cānumı şīrīn-meẕāḳ itdi velī Pertev
Leb-i dil-ber mi ḳand-ı ter mi gül-şekker midür bilmem

(3a) tāb-ı: tār-ı P.

336 HP(140a), Ü(144b), P(66b), EE(33b), AE1(41b), AE2(28b), H(36a).

(3) AE2 nüshasında 5. beyitle yer değişmiştir. (3a) zāʾiddür: zāʾid mi Ü. (b) vaʿdede: vaʿdelerde Ü, P, AE1, AE2, H.

(4a) vardur: vardı Ü.

(5a) pür-fiten ḳıldı: fitnezār itti P, EE, AE1, H.

(6a) dehān-ı: dehānı P. / velī: dili P.

337

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ḳadd-i nigāra fitne-i ber-pā mıdur disem
Dil-keş ḫırām-ı serv-i dil-ārā mıdur disem

2. Kākül berāt-ı 'aşḳuma ṭuġrā mıdur disem
Ḫaṭ hüccet-i ferāġate imżā mıdur disem

3. İtdükçe ben niyāz o göz süzmeciklere
Nāzüklük ile vuṣlata īmā mıdur disem

4. Her dem açılmaz 'āşıḳa mevsim-şināsdur
Gül-ruḫlarına ġonca-i zībā mıdur disem

5. Ḫālüm su'āl iderse gelüp raḥme mehveşüm
Derd ü belā mı 'aşḳ mı şevdā mıdur disem

6. Gīsū-yı yāra ben daḥi bilmem ki Pertevā
Müşg-i Ḫoten mi 'anber-i sārā mıdur disem

338

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Cūlar gibi her serv-ḳadüñ pāyına aḳmam
Ben şāhid-i bāzār olanuñ rūyına baḳmam

2. İmān gibi 'aşḳuñ sereyān itdi derūna
Cevr itme tehī ben seni ölsem de bıraḳmam

3. Ser tā-be-ḳadem şem' gibi yanmaġa mūmam
Pervāne gibi gerçi perūm āteşe yaḳmam

---

337 HP(140a), Ü(144b), P(66b), EE(33b), AE1(42a), AE2(28a), H(36b).

(2) -HP, Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(3a) süzmeciklere: sürmeciklere Ü.

(4) AE2 nüshasında 5. beyitle yer değişmiştir.

(5a) mehveşüm: mehveş Ü. (b) belā mı: belā-yı P, EE, AE1.

(6a) ben daḥi: ḥāşılı Ü. (b) müşg-i: misk-i AE1, H.

338 HP(140b), Ü(145a), P(67a), EE(34a), AE1(42a), AE2(29b), H(36b).

(3a) Pervāne gibi vuşlat ile yanmaġa gelmez P, EE, AE1, H; Pervāne-i şem'-i şeb hicr itse de gönlüm AE2. (b) Pervāne gibi gerçi perūm: Ben göz göre cān u tenümi P, EE, AE1, H; Āhumla o nāzük teni ben AE2.

4. Yanınca revāndur yine her seg-heves aġyār
Ol çeşm-i ġazālum dir iñen ip bile ṭaḳmam

5. Ser-ḫoş gibiyüm ʿaşḳ u maḥabbet ile Pertev
Müdmin gibi her gönci olup gerçi ki çaḳmam

339
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Tīġ-i nigāh-ı ḫışmuñ ile sīne-çāküñam
Ḳaṭʿ-ı ümīd-i merḥametüñle helāküñam

2. Sīnemde āzmāyiş-i tīr-i nişān ḳıl
Ümmīd-i merhem eylemeyen zaḫmnāküñam

3. Bilmem telāş-ı nāvek-i saḫt-ı kemānuñı
İdmān-ı cevr-i ʿaşḳ ile bī-vehm ü bāküñam

4. Bī-behre-i ʿināyet-i vaṣl olmadum hele
Pāy-ı semend-i nāz u teġāfülde ḫāküñam

5. Bilmez misin ki ben daḫi Pertev gibi senüñ
Ḳaṭʿ-ı ümīd-i merḥametüñle helāküñam

340
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. O māh-pāreyi bir kerre mihrbān görsem
O zülf-i ser-keşi de serde sāyebān görsem

(4a) revāndur: düzülür Ü. / Aġyār olurdum be-rev-i vuṣlat-ı cānān P, AE1, H; Aġyār olurdum be-der-i vuṣlat-ı cānān EE; Aġyār olurdum be-devām ḳānda giderse AE2.

(5) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında makta beyti aşağıdaki gibidir:

"Pertev çü şemʿ maḥv-ı vücūd eylerüm ammā
Pervāne gibi yandığumı başına ḳālḳmam"

339 HP(140b), Ü(145a), P(67a), EE(34a), AE1(42a), AE2(28b), H(36b).

(2a) nişān: feşānuñ AE1.

(3b) vehm: rāḥm P, AE1.

(4b) semend-i: semende P, EE. / nāz: nār HP.

340 HP(140b), Ü(145b), P(67a), EE(34a), AE1(42b), AE2(30a), H(36b).

(1a) māh-pāreyi: meh-pāreyi Ü. (b) de serde: başumda P, EE, AE1, AE2, H.

2. Şikāyet itmez idüm ben siyāh baḫtumdan
Ḫayāl u ḫᵛāb ḳadar vaṣlı cāvidān görsem

3. O mehveşi baña göstermeyen hemān oldur
Yıḳılsa bāri şu nüh-ṭāḳ-ı āsmān görsem

4. Görüp ʿayān idemem şerḥ-i rāz-ı pinhānum
Hücūm ider nice biñ dāʿiye nihān görsem

5. Murādumı diyemem ṣoḥbet eylesem Pertev
Ne yapdıġum bilemem anı nā-gehān görsem

341
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Öyle bir pür-fiten ki añladamam
Öyle ḫāṭır-şiken ki añladamam

2. Kimseye yoḳ vefāsı yine anı
Şöyle çoḳdur seven ki añladamam

3. Leẕẕeti ḳaldı cānda büsesinüñ
Şöyle şīrīn-dehen ki añladamam

4. Hele ḳullāb-ı zülf-i pür-çīni
Baña itdi düzen ki añladamam

5. O şehi Pertevā temāşaya
O ḳadar çoḳ gelen ki añladamam

(4a) görüp ʿayān: ʿayān görüp P, EE, AE1, AE2, H. (b) ider nice: idince AE1.

341 HP(141a), Ü(145b), P(67b), EE(34b), AE1(42b), H(37a).

(1) P, EE, AE1 ve H nüshalarında mısraların yeri değişiktir. (1a) ki: -HP.

(2b) şöyle çoḳdur: şu ḳadar HP.

(3) AE1 ve H nüshalarında 4. beyitle yer değişmiştir. (b) şöyle: öyle HP, Ü.

(4) P ve EE nüshalarında 5. beyit, H nüshasında 3. beyittir.

(5) P ve EE nüshalarında 4. beyittir. (a) şeh-i: şehri Ü. / Dilde endüh u ġamdan ey Pertev P, EE, AE1, H.

342

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ey beste-dām-ı zülf-i dil-āvīzi oldıġum
   V'ey neş'e-yāb-ı la'l-i mey-āmīzi oldıġum

2. Zīr-i lebüñde bir şekerīn ḫande yoḳ mıdur
   Ey ẕevḳ-yāb-ı gül-be-şeker-rīzi oldıġum

3. Bezm-i çemende ġonca-miṣāl olma gül açıl
   Ey āşnā-yı ḫande-i gül-bīzi oldıġum

4. Fāş oldı ḫalḳa yine teġāfül ider o yār
   Manẓūr-ı çeşm-i 'arbede-engīzi oldıġum

5. Pertevden itme sāye-i sünbüllerüñ dirīġ
   Ey beste-dām-ı zülf-i dil-āvīzi oldıġum

343

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Ġażab-ālūd ben ol resme ḫiṭābı çekemem
   Çekemem ṭoġrısı bīhūde 'itābı çekemem

2. Benüm ol rind-i ser-'üryān ki başum üzre eger
   Sāye-i ẓıll-ı hümā olsa seḫābı çekemem

3. Dīde-dūzī-i dīger sāġaruma ḫażm olmaz
   Zīb-baḫş-ı mey iken çeşm-i ḫabābı çekemem

4. Cāygāh-ı dil-i āvārem iken her şikeni
   Zülf-i pür-çīndeki pīçīş ü tābı çekemem

---

342 HP(141a), Ü(142b), P(67b).

(1b) neş'e-yāb-ı: neş'e cūy-ı Ü, P.

(2b) ẕevḳ-yāb-ı: lūṭf eyle gel ey P.

(5a) sünbüllerüñ: sünbüllerin P.

343 HP(141a), Ü(145b), P(68a), EE(34b), AE1(42b), AE2(29a), H(37a).

(1a) alūd: alūde P, AE1.

(2a) başum: serüm Ü. / eger: -P, -EE, -AE2, -H. (b) sāye-i: sāyesi P, EE, AE1, H.

(3) -AE2. (3a) dīger: 'adū P, AE1, H.

(4a) dil-āvārem: āvārem Ü.

5. Kūh-ı temkīnüm efendim hele reftārumda
Kūy-ı cānāna gidersen de şitābı çekemem

6. Cān virürsem de eger gürsinelikden Pertev
Puḫtelik ʿarżı ile büy-ı kebābı çekemem

344
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ṭabla-i ʿıṭr ile vezne ne revādur perçem
Müşg-i Çīn ile şebīh olma ḫaṭādur perçem

2. Rūz-ı vaṣluñ şeb-i hicrānı gibi ḫaṭ ammā
Zā'il olmaz raḳam mihr ü vefādur perçem

3. İstese ʿālemi bir ḳılla yeder bī-pervā
Öyle bir sāḥir-i iʿcāz-nümādur perçem

4. Ḫāl-i reşk-āver-i Hindū-beççegān ise begüm
Ḥabeşī dil-ber-i ferḫunde-liḳādur perçem

5. Fitne-i āḫir o ṭarafdan idecek çünki ẓuhūr
Maġrib-i Fesde nihān olsa be-cādur perçem

6. Sāye-endāz-ı ser-i Pertev efgende degül
Ṭutalum ẓıll-ı per ü bāl-ı hümādur perçem

345
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Kemend-i zülfüñe dil-beste oldum pīç ü tāb itdüm
Olup dil-ḫasta-i bīmār-ı çeşmüñ terk-i ḥˇāb itdüm

---

(5) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H. (b) HP, Ü, P, EE ve AE1nüshalarında makta beytinin 2. mısraı olarak geçmektedir.

(6a) Pertevāsā hele ṭarz-ı reh-i temkīnüm var HP Pertevāsā hele her ṭarzda temkīnüm var Ü, P, EE, AE1, H.

344 HP(141b), P(68a), EE(35a), AE1(42b), H(37a).

(4a) ise: alsa AE1. / begüm: daḫi P, EE, AE1, H.

(5a) Rū-nümā olsa gerek āḫir o sudan fitne P, EE, AE1, H.

(6a) degül: dil AE1.

345 HP(11b), Ü(146a), P(69a), EE(34b), AE1(43a), H(37a).

(1a) zülfüñe: zülfine P. (b) bīmār-ı: peymā Ü.

2. Taḫayyül eyledüm ʿaksi ruḫuñ deryā-yı eşkümde
Ġam-ı ʿaşḳuñda ey meh-rū hele bir māh-tāb itdüm

3. Güẕār itmiş ser-ā-pā vaʿd-ı ferdālarla hey ẓālim
Firāḳuñda geçen eyyām-ı hicrānı ḥisāb itdüm

4. Döküp bārān-ı eşk-i dīde-i ġam-dīdemi nā-geh
Raḳībüñ ḫānmānın seyl-i eşkümle ḫarāb itdüm

5. Ḳodum dīvān-ı Pertev nāmını eṣnā-yı ʿaşḳuñda
Neler çekdümse bir bir cümle yazdum bir kitāb itdüm

346 *
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Teraḥḥum itdi o bī-dād gördigüñ ġamzem
Cefā vü cevrüñe muʿtād gördigüñ ġamzem

2. Ḫumār-ı bāde-i nāz ile şimdi mest ü ḫarāb
Senüñ o ẓulm ile ābād gördigüñ ġamzem

3. Niyāz-ı ʿāşıḳ-ı şermendeden nerim terdür
Miṣāl-ı ḫançer-i fülād gördigüñ ġamzem

4. Olup esīr o da bir ġamzekār-ı fettāna
Muḳayyed oldı ol āzād gördigüñ ġamzem

5. Ġam ile aġlamadan şimdi ṭaşt-ı ḫūn oldı
Çü navek-i nişter-i feṣṣād gördigüñ ġamzem

(3a) ser-ā-pā: bütünce Ü. / ferdālarla: ferdālar / EE hey: her Ü; be-hey EE.

(4a) bārān-ı: yārān-ı Ü. (b) ḫānmānın: ḫānmānuñ P.

346 HP(142a), Ü(146a), P(69b), EE(34b), AE1(43a), AE2(30b), H(37b).

* Başlık: Zebān-ı dil-berden HP, Ü, AE2.

Dehān-ı dil-berden EE, H.

(1b) vü: -Ü.

(2) -AE2. (2a) Serāb-ı nāz anı mest eylemiş ḫarāb yatar Ü. / ḫarāb: ḫırām H.

(3) P nüshasında 3. ve 4. beyitler yer değişmiştir.

(4a) o da bir ġamzekār-ı fettāna: ser-i zülf-i ser-keşān şimdi P, EE, AE1, AE2, H.

(5) -P. (a) dimiş füsūn daḫi: didi girişmeye de Ü. / Girişme vü nigeh-i nāzum ile hem-lehce EE, AE1, AE2, H.

6. Dimiş füsūna daḫi tevbe itdi ey Pertev
O fende māhir u üstād gördigüñ ġamzem

347
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Yād ile āşnā degül yārüm
Öyle pek bī-vefā degül yārüm

2. Bütün ʿömründe gerçi cevr itmiş
İtmiş ammā baña degül yārüm

3. Cevr ider dirler ʿāşıḳa yāri
Dirler ancaḳ saña degül yārüm

4. Bir ḥaşīrum da ḳalsa şarf iderüm
Yoluña bu riyā degül yārüm

5. Beni gāhīce gör dimek olmaz
Bu olur müddeʿā degül yārüm

6. Dili mehcūr-ı ḳurb-ı vaşl itmek
İşte bu iş revā degül yārüm

7. Firḳatuñ ile girye-i Pertev
Naḳl olur mā-cerā degül yārüm

348
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Dil-i zāruñ ilācı yoḳ güzelüm
Ġayr ile imtizācı yoḳ güzelüm

(6a) dimiş: didi AE2. / itdi: itdüm AE2. (b) fende: ḳanda AE2.

347 HP(142a), P(67b), EE(35a), AE1(43a), H(37b).

(2a)ʿömründe: ʿömrüñde AE1.

(4a) da ḳalsa: ḳalsa da AE1.

(6a) mehcūr-ı: mehcūrı P, EE.

348 HP(142a), Ü(146b), P(69a), EE(35b), AE1(43b), AE2(27b), H(37b).

(1b) ġayr: şevḳ P, EE, AE1, AE2, H.

2. Çeşm-i mestüñ gibi göñülcügümüñ
Saña ṣıḥḥat mizācı yoḳ güzelüm

3. Cennetüñ ḳāmetüñ gibi ḥālā
Şöyle ṭūbā aġacı yoḳ güzelüm

4. Göñlümüñ devlet-i cemālüñde
Kimseye iḫtiyācı yoḳ güzelüm

5. Perteve açma teng-i vuṣlatuñı
Anuñ ol yükde bācı yoḳ güzelüm

349
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Seni āyīnede kim laʿlüñe ḫayrān bulurum
Nigeh-i dīde-i maḫmūruñı sekrān bulurum

2. Ḫāk-i bismilgeh-i ʿaşḳuñ ne dem itsem ḫulyā
Dāmeninde nigeh-i ḥasretimüñ ḳan bulurum

3. Dil-i ḫūn-geşte ki meşġūl ola ismüñ ẕikre
Pençe-i her müjede subḥa-i mercān bulurum

4. Oḳını atdı yayın yaṣdı nigāhuñ ammā
Hedef-i sīnede müjgānların el-ān bulurum

5. Ḫ̔ābda ḫāneme Pertev anı gelmiş görsem
Uyanup her müjemi şemʿ-i fürūzān bulurum

(2a) göñülcügümüñ: göñülcümüñ HP, P.

(5a) teng-i vuṣlatuñı: käle-i vaṣluñ P, EE, AE1, AE2, H.

349 HP(142b), Ü(146b), P(69a), EE(35a), AE1(43b), H(37b).

(2a) itsem: itdüm P,AE1. (b) ḥasretimüñ: ḥasretinüñ AE1.

(3a) ẕikre: ẕikr Ü.

(4a) yayın: yayuñ P, EE. (b) müjgānların: müjgānını P, EE, AE1, H.

(5b) fürūzān: firāvān AE1.

350
Faʿūlün faʿūlün faʿūlün faʿūlün

1. Dilümde cemāli ḫayāl oldı bilmem
O perrī görünmez ne ḥāl oldı bilmem

2. Nice varayum kūy-ı dil-dāra şimdi
Gözüm yaşı deryā-miṣāl oldı bilmem

3. ʿAceb bu müyesser olur mı gülinden
Yetişdi ḳadi gül-nihāl oldı bilmem

4. Raḳīb oldı mı yār-ı ḫūn-ḫˇār içün çoḳ
Bugünlerde ceng ü cidāl oldı bilmem

5. Ne tedbīr idem Pertevā ülfetiyçün
O gitdükçe vaḥşi ġazāl oldı bilmem

351
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Ḥayret-zede-i ḫüsnüñ iken zülfe ṭolandum
Bilmem ki ne ṣandum
Gencīnede bir mār-ı siyehle oyalandum
Sünbüllerüñ andum

2. Dil-teşne-i āb-ı leb-i cān-baḫş iken eyvāh
Her ṣubḥ u şebāngāh
Ṣad ḥayf ki hicrüñ ile göz yaşına ḳandum
Āteşlere yandum

---

350 HP(142b), Ü(146b), P(69b), EE(35b), AE1(43b), H(38a).

(3a) Gülünden ʿaceb bu müyesser olur mı P, EE, AE1, H.

(4a) ḫūn-ḫˇār: ḫūn-rīz P, EE, AE1.

351 HP(143a),Ü(147a), P(69b), EE(36a), AE1(44a), AE2(29a), H(38a).

(1a) ḫüsnüñ: ḫüsni P, EE, AE1, AE2, H. / Bilmem ki ne ṣandum: Ruḫsārını añdum P, EE, AE1, H. (b) Sünbüllerüñ andum: Kākülleri ṣandum P, EE, AE1, AE2, H.

(2a) leb-i: Ü. (b) hicrüñ: hicrān P, EE, AE1, AE2. / Āteşlere yandum: ḫūn-ı dile bandum P, EE, AE1, AE2, H.

3. Geldi gülerek külbe-i aḥzānuma cānān
Çün mihr ü rahşān
Gördüm meh-i ruḫsārını uyurdum uyandum
Eṭrāfum arandum

4. Bāzār-ı maḥabbetde ziyān görmedüm ammā
İtmem beli şekvā
Çoḳ derd ü belā mihnet ü endūh ḳazandum
Ammā ki ṭayandum

5. ʿAşḳuñda göñül her ne didiyse baña ṭutdum
Ġayrısın unutdum
Rūsvāy olup şimdi ki her renge boyandum
Pertevden utandum

352
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḳıymet-i temkīni pür-cūş olmayınca bilmedüm
Ḳadr-i cūş-ā-cūş-ı ḫāmūş olmayınca bilmedüm

2. Bī-vefālar böyle mehcūr itdügin üftādesin
Bende ḫāṭırdan ferāmūş olmayınca bilmedüm

3. Dil-rübālardan ne ḳanlar nūş idermiş ʿāşıḳān
ʿAşḳuña bi'llah senüñ dūş olmayınca bilmedüm

4. Dürdan neẕẕārenüñ hem pāye-i vaṣl olduġın
Şāhid-i firḳat-ı hem-āġūş olmayınca bilmedüm

5. Nergis ü gül dirler imiş çeşm ü rüya Pertevā
Ben ser-ā-pā dīde vü gūş olmayınca bilmedüm

(3a) çün: ol P, EE, AE2, H; o AE1. / mihr ü rahşān: mihr-i dırahşān EE, AE2, H.

(4b) mihnet ü: mihnet-i P.

(5a) ʿaşḳuñda: ʿaşḳuñla P, EE, AE1, AE2. / didiyse: dise Ü.

352 HP(143a), Ü(147b), P(70a), EE(35a), AE1(44a), AE2(30a), H(38b).

(1) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında mısraların yeri değişiktir. (b) cūş-a-cūş-ı: cūşāşını P; cuşāşı AE1.

(2a) itdügin: itdügüñ P; itdügi EE. / üftādesin: üftāden Ü.

(3b) ʿaşḳuña: ʿaşḳuñ Ü.

(5a) Çeşm ü rüya nergis-i gül derler imiş Pertevā AE2.

353
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Meʾlūf-ı ġam-ı ʿaşḳam u rāḥat kim u ben kim
Ben düşmen-i sāmānam u ṣervet kim u ben kim

2. Ber-vech ile dīdāruña lāyıḳ naẓarum yoḳ
Ol mihr-i perī-peykere ḥasret kim u ben kim

3. Ṣan sebze-i şeh-rāh-ı çemenzār-ı fenāyam
Pā-māli-i ẕillet ile rifʿat kim u ben kim

4. Farż eyleyelüm mescid-i kūyuñda imāmem
Keyfiyyet-i aşḳuñla imāmet kim u ben kim

5. Tanẓīrde olduysa ḳuşūrum nʾola Pertev
Ben ḳandayam ol ḳanda vü Neşʾet kim u ben kim

354
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Baḥr-ı āteş ḥabābıdur gönlüm
Bāde-i ʿaşḳ ḳabıdur gönlüm

2. Baña geh ẕevḳ-ı bāġ-ı cennetdür
Geh cehennem ʿaẕābıdur gönlüm

3. Beni tā ṣubḥ uyutmıyor gerçi
O mehüñ cāme-hˇābıdur gönlüm

4. Varaḳ-ı verdi ḳış u yaz açılur
Bir gülistān kitābıdur gönlüm

---

353 HP(143a), Ü(148a), P(70b), EE(35b), AE1(44b), H(38b).

(1a) kim u: kim EE. (b) sāmānum: şān um P,AE1; şāhanum EE, H / kim u: kim EE.

(2a) didārıña: didār yine HP, P, EE, AE1. (b) kim u: kim EE.

(3a) sebze-i: bende-i P, EE, AE1, H. / fenāyam: cihānam P, EE, AE1, H. (b) pā-māli-i: heyʾet-i P, EE, AE1, H. / kim u: kim EE.

(4a) mescid-i mescide EE, H. (b) kim u: kim EE.

(5a) olduysa ḳuşūrum nʾola Pertev: Pertev ne var olduysa ḳuşūrum P, EE, AE1, H. (b) kim u: kim EE.

354 HP(143b), Ü(147b), P(70a), EE(36a), AE1(44a), AE2(29b), H(38a).

(1b) ḳabıdur: şarābıdur P.

5. ʿAşḳ bir şehryārdur Pertev
Der-i devlet-me'ābıdur gönlüm

355
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Hep senüñçündür benüm zār oldıġum
Ṣubḥa dek her gice bīdār oldıġum

2. Ḫāṭıra gelmez mi sāḳī çün ḳadeḥ
Bāde-i ʿaşkuñla ser-şār oldıġum

3. Hep mümāşāt-ı niġāhuñdur senüñ
Gāh u bī-geh böyle bīmār oldıġum

4. Āşnā-yı çeşm-i mestüñ olmadur
Hem-dem-i yārān-ı ḫammār oldıġum

5. Nükhet-i kākülden oldı Pertevā
Bū-şinās-ı müşg-i Tatar oldıġum

356
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Saña ibrām-ı viṣāl itmege ḳādir olamam
Yıl geçer hicr ile meh-rūyuña nāẓır olamam

2. Beni bir ḥāle ḳoduñ kim seni görmek degül a
Kaʿbe-i kūyınuñ eṭrāfını zā'ir olamam

3. Ġazab itseñ de baña yine elüñden feryād
Her zamān hicrüñe me'lūf ya ẓāhir olamam

(5a) şehryārdur: şehryārınuñ EE.

355 HP(143b), Ü(147b), P(70b), EE(36a), AE1(44b), AE2(29a), H(38b).

(3a) nigāhuñdur: nigāh iledür P.

(4a) mestüñ: senüñ Ü.

(5a) Pertevā: Pertev EE.

356 HP(144a), Ü(148a), P(71a), EE(36b), AE1(45a), H(39a).

(3a) de baña yine: daḫi tekrār P, EE, AE1, H.

4. Bāri ol luṭfa biraz ġayrileri şāyān ḳıl
Gördüñ artıḳ niʿam-ı cevrüñe şākir olamam

5. Bāde-i ʿaşḳ ile çün mest-i müdāmam Pertev
Ramażān gelmek ile tā'ib u ṭāhir olamam

357
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Bī-dilem dil-sitān nedür bilmem
Bülbülem gülsitān nedür bilmem

2. ʿĀşıḳam geh ḥüsün-perestem gāh
Zāhidem hüsn ü ān nedür bilmem

3. Ġamdan ölsem de iştikā itmem
ʿĀcizem el-amān nedür bilmem

4. Yaz u ḳış güllerüñ açar dağum
Nev-bahāram ḫazān nedür bilmem

5. Ġamze güyā ki ebruvānuña dir
Tīrem ammā kemān nedür bilmem

6. Yemm-i eşkümde āhdur bādum
Keştiyem bād-bān nedür bilmem

7. O mehüñ ebr-i kākülünden dür
Pertevem sāyebān nedür bilmem

(4b) cevrüñe: vaşlıña EE.

(5a) çün: ben P, EE, AE1, H. (b) ṭā'ib: ṭayyib P, EE, AE1.

357 HP(144a), Ü(142b), P(68a).

(2) P nüshasında 4. beyittir.

(3) P nüshasında 2. beyittir. (a) iştikā: iştikār P.

(4) P nüshasında 3. beyittir. (a) luṭfa biraz: luṭf ise de Ü.

(5) -Ü, -P.

(6) P nüshasında 5. beyittir.(a) bādum: yārum P. (b) keştiyem: keşti-yi Ü; keşti vü P.

(7a) Pertevem: Pertev Ü.

358

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Ṭıfluñ hele beñzer ḳatı bed-ḫūsına göñlüm
İster ki o şāhuñ çıḳa zānūsına göñlüm

2. Ḳaṣd ile o şūḫa eger aldansa da gāhi
Efsūn oḳudur ġamze-i cādūsına göñlüm

3. Nerm itmede ol seng-dili çekdi meşaḳḳat
Maġrūr idi pek ḳuvvet-i bāzūsına göñlüm

4. Āġūşda ol ṭıfluñ olup ḥ̆ābına mā'il
Gehvāre gibi çekmede pehlūsına göñlüm

5. Çün rīşe-i reyḥān şarılmış idi bāġuñ
Zülfüñ diyü reyḥānına şeb-būsına göñlüm

6. Bir ḥüsn bulur sevdigi ḫūbānda yoḫsa
Aḳmaz o ḳadar dil-ber-i dil-cūsına göñlüm

7. Āġūşa çeker tā-be-seḥer ḫ̆ābda yāri
Ḳanmış şeb-i vaṣluñ daḫi uyḫusına göñlüm

8. Bir Leylī-nigāh eyledi kim Pertevi meftūn
Mecnūn gibidür dīde-i āhūsına göñlüm

---

358 HP(144a), Ü(148b), P(71a), EE(36b), AE1(45a), AE2(27b), H(39a).

(1a) ṭıfluñ hele beñzer: beñ hele ṭıfluñ AE2.

(2a) şūḫa: şāha AE1. / eger: -EE. / Ol şūḫa hemān ḳaṣd ider aldatmaġı yoḫsa AE2. (b) oḳudur: oḳur P, AE1.

(3) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 4. beyitler yer değiştirmiştir. AE2 nüshasında 5. beyittir. (3a) nerm: zem Ü. / seng-dili: seng-dil AE1. (b) idi: olup AE2. / pek: çün Ü -AE2.

(4) -Ü, AE2 nüshasında 3. beyittir. (a) Āġūşa çeker tā-be-seḥer ḫ̆ābda yārı AE2.

(5) -AE2. (b) diyü: çü AE1.

(6,..7) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(8a) Ebrūları ṭāḳın o bütüñ ḳıble idinmiş P, EE, AE1, H; Bir deşt-i ḫüsündür ki iden Pertevi gümrāh AE2. (b) Pertev gibi geçmiş yaḳa ḳarşusına göñlüm P, EE, AE1, H. / gibidür: olur AE2.

359
Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Dāġlar lālezārıdur göñlüm
Lāleler kūhsārıdur göñlüm

2. Maḥż-ı ḫūn olsa cevrüñ ile yine
Luṭfınuñ şermsārıdur göñlüm

3. Çeşm-i mihri ḳamaşdururs a n’ola
Sīneñ āyinedārıdur göñlüm

4. Dilleri gezse de ḥayālüñ eger
Cāygāh-ı ḳarārıdur göñlüm

5. Gülşen-i ḥüsne cū sirişküm ise
Menba‘-ı cūybārıdur göñlüm

6. Baḥr-ı eşküm iḥāṭa eyleyeli
Şanki deryā kenārıdur göñlüm

7. Çeşm-i giryāndan aḳarı mı yoḳ
Dillerüñ pek kibārıdur göñlüm

8. Vaṭanın terk ider mi gitse bile
Derd-i yāruñ diyārıdur göñlüm

9. Ġam-ı ‘aşḳuñ ḳadīmden Pertev
Yāridür ġam-güsārıdur göñlüm

360
Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Yāra cāy-ı karārdur göñlüm
Mesken-i şehryārdur göñlüm

---

359 HP(144b), Ü(142b), P(70b), EE(36b), AE1(44b), H(38b).

(2a) maḥż-ı ḫūn: ḫūn-ı maḥż Ü.

(3b) āyinedārıdur: āyinevārıdur P.

(5a) cū: çü AE1, H.

(6b) şanki: şimdi P, EE, AE1, H.

(8a) bile: daḫi P, EE, AE1, H. (b) derd-i yāruñ: derd-i bāruñ HP; deryānuñ AE1.

(9a) ḳadīmden: ḳadīminden Ü. (b) yārıdur: bārıdur P.

360 HP(144b), Ü(143a), P(68b).

2. Pek muḳassī degüldür öyle yine
Nüzhet-ābād-ı yārdur göñlüm

3. O şehüñ taḫtgāhıdur çünkim
Der-i devlet-medārdur göñlüm

4. Her ḫusūsum göñülcegümle biter
Didi kim rütbevārdur göñlüm

5. Ṣāf-ı mir'āt idi velī şimdi
Pāy-māl-ı ġubārdur göñlüm

6. Beni maḥcūb-ı şermsār eyler
Ḳatı bī-neng ü ʿārdur göñlüm

7. Cüṣṣede bir żaʿīf mürġekdür
Nālede ṣad hezārdur göñlüm

8. Zaḫm urup ṣayd idüp hemān ḳapdı
Ṣandı dil-ber şikārdur göñlüm

9. ʿAlev-i nār-ı ʿaşḳ ile Pertev
Ṣanki bir şuʿlezārdur göñlüm

10. ʿİzzet-i Neş'et ile ammā kim
Gül-i her-dem bahārdur göñlüm

11. Bulalı Mīr ʿİzzet ikrāmuñ
Ḫayli ber-iʿtibārdur göñlüm

361
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Yine mi bu dili maḥzūn ideceksin bilmem
Ne zamān luṭfına maḳrūn ideceksin bilmem

2. Añlanur bir ṭarafa niyyet ü ʿazmüñ ammā
Kanġı bī-çāreyi memnūn ideceksin bilmem

(10a) ʿİzzet-i: himmet-i HP.

(11) -HP.

361 HP(145a), Ü(148b), P(71b), EE(36b), AE1(45b), AE2(29b), H(39b).

(1a) mi: -Ü.

3. Pek azaltduñ yine dād eylemegi merḥameti
Sitem ü cevrümi efzūn ideceksin bilmem

4. Başladuñ serv-i sehī gibi ḫırām eylemege
Yine āyā kimi meftūn ideceksin bilmem

5. Ġamzeñe gördürür olduñ nigeh-i luṭfı daḫi
Yine mi bir yeni ḳānūn ideceksin bilmem

6. Zülfüñi böyle kemend itmez idüñ gerdenüme
Beni sen şimdi mi Mecnūn ideceksin bilmem

7. Ḫayli dem hicrüñ ile giryededür Pertev-i zār
Ne zamān luṭfına maḳrūn ideceksin bilmem

362
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Beni sen vaṣluña maḳrūn ideceksin bildüm
Artıḳ aġyārı ciger-ḫūn ideceksin bildüm

2. Nigeh-i raḥmuñı maḥzūnuña efzūn iderek
Dil-i bī-çāreyi memnūn ideceksin bildüm

3. Dil-rübālıḳlar ile ʿişve vü nāz ile benüm
ʿAşḳumı dem-be-dem efzūn ideceksin bildüm

4. Vaʿde-i vuṣlatı ebrūlara itdürmekle
Sen daḫi bir yeni ḳānūn ideceksin bildüm

5. Ṭoladuñ boynuma zencīr gibi kākülüñi
Beni şimden gerü Mecnūn ideceksin bildüm

6. Boylu boyunca baña luṭf-ı firāvān iderek
Dibelik kendine meftūn ideceksin bildüm

(3a) merḥameti: merḥamet AE1. (b) sitem ü: sitemi P, EE, AE1, H.

(4a) ḫırām: dırāz P.

(5a) ġamzeñe: ġamzeye P, EE, AE1, AE2, H.

(6) -EE. (b) mi: -Ü.

362 HP(145a), Ü(148b), P(72a), EE(35b), AE1(45b), AE2(30a), H(39b).

(4) P nüshasında 6. Ü ve AE2 nüshalarında 5. beyittir; -EE, -AE1, -H. / vuṣlatı: vaṣluñı Ü, AE2.

(5) -Ü.

(6) -HP. / Ü, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 4. beyittir.

7. Pertevi niʿmet-i vaṣluñ ile dil-sīr itdüñ
Artıḳ aġyārı ciger-ḫūn ideceksin bildüm

363
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Nām-ı pāküñ kıyām ile anayum
Yaʿni ikrām-ı tām ile anayum

2. Geh dür-i baḥr-ı eşk idüp ihdā
Geh ḳurı bir selām ile anayum

3. Ne vefādār u ne sitemgersin
Seni bilmem ne nām ile anayum

4. Lebüñ öpdürmedüñ muʿāyededе
ʿĪd-i rūz-ı ṣıyām ile anayum

5. Daʿvi-i hicri itmeyüp taṭvīl
İḫtiṣār-ı kelām ile anayum

6. Zülf ü ḫālüñle göñlüm anduḳca
Dāne vü mürġ ü dām ile anayum

7. Iṣṭılāḥāt-ı şāʿirāne ile
Sīneñi sīm-i ḫām ile anayum

8. Yāri aġyār ile teẕekkür idüp
Pertevā ḫāṣı ʿām ile anayum

9. Yād olınduḳda Ḥażret-i Üstād
Nām-ı pākin ḳıyām ile anayum

(7a) dil-sīr: dilīr AE2.

363 HP(145b), Ü(143b), P(68b).

(2a) idüp: ider P.

(6,9) -Ü, -P.

364

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Huẕūr-ı yārda ḳandīllemekdür resm ü ādābum
Ḳaşı mihrābına şan mürtesim ḳandīl-i miḥrābum

2. Hele göñlüm çekildi baḥr-ı bī-pāyān-ı ʿişretden
Kenāra vāṣıl oldı fırḳatī-i ʿālem-i ābum

3. Gül-āb-ı tesliyet nāṣıḥ ne yapsun teşne-i ʿaşka
Gül-i bī-şuʿle-i ʿaşḳam yine āteşle sīr-ābum

4. Ben itmem yoḫsa seyl-i eşk-i āteşnāki ṭūfān-zā
Tenūr-ı sīne vü çeşmümde ḥāżır āteş ü ābum

5. Ola deryā-yı eşke Pertev-endāz öyle bir mehveş
Nice inkār olur Pertev ṣafā-yı seyr-i meh-tābum

365

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Bilmezlik ile ḳalmadı ṭāḳat dimiş oldum
Ol mehveşe hercāyi ṭabīʿat dimiş oldum

2. Baḳ ḥikmete çeşmān-ı siyeh-mesti alındı
Bīmārlaruñ bulsun ifāḳāt dimiş oldum

3. Noḳsān ider oldı anı da itdügi cevre
Bir kerre yañıldum da ʿināyet dimiş oldum

4. Bir nāvek-i müjgānı nişāngāhı şaşırmaz
Tīrüñ dil-i ʿuşşāḳa işābet dimiş oldum

5. Memzūc şunar ḥīle ḳatar ṭurma ḥarāma
Sāḳīye azıcıḳ daḫi ḥurmet dimiş oldum

---

364 HP(145b), Ü(149a), EE(36a), AE1(46a), H(39b).

(1b) mürtesim: -AE1.

(3b)ʿaşḳam: şemʿam Ü. / āteşle: ʿaşḳ ile AE1.

(4a) tūfān-zā: tūfān-zād Ü.

365 HP(146a), Ü(149a), P(72a), EE(37a), AE1(46a), AE2(31a), H(39b).

(2a) ḥikmete: ḥükmüne AE1. (b) bīmārlaruñ: bīmāruñ EE, H.

(4a) bir: her P, EE, H.

(5a) ḥarāma: şarāba AE2.

6. Gelmez yanuma tā o zamāndan beri Pertev
Virdi yaluñuzlıḳ baña vaḥşet dimiş oldum

366
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḫayāl-i laʿlüñe çeşmümde cānā cānı ben virdüm
Şarābı gerçi sen virdüñse de mīnāyı ben virdüm

2. Olup hem-bezm o mehveşle uzatdum baḥş-ı hicrānı
Şeb-i kūtāh-ı vaṣla pāye-i yeldāyı ben virdüm

3. Debistān-ı ḫıredden eyleyüp ṭıfl-i dili āzād
O ser-gerdān-ı ʿaşḳa dāmen-i şaḥrāyı ben virdüm

4. Beni giryān görüp ol dürr-i deryā-yı letāfet dir
Sirişk-i çeşmüñe bu cūş-ı ṭūfān-zāyı ben virdüm

5. Şenākāruñ idi biñ ẓulm ü bī-dād eyleseñ Pertev
Ḫaṭā itdüm saña ser-rişte-i şekvāyı ben virdüm

367
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Sirişki itmedi ḥācet su'āle dīdelerüm
Baḳ işte girye ḳomışdur ne ḥāle dīdelerüm

2. O güne maḥv olurum ki neẓāresinde anuñ
Görünce çeşmüñi gelmez ḫayāle dīdelerüm

3. Dimiş o gözleri āhū ki eyledi taʿlīm
Nigāh-ı ṭarzını çeşm-i ġazāla dīdelerüm

4. Gözümde uçma degül gözlerüm uçar yāra
Nigāhı mürġa dönüp perr ü bāla dīdelerüm

---

366 HP(146a), Ü(149b), P(71a), EE(37a), AE1(46a), AE2(30b), H(40a).

(1a) cānı: cāyı HP, Ü, P, EE, AE1, AE2.

(3b) şerāyı: şaḥrāyı Ü, EE, AE1, AE2, H.

(4a) deryā-yı: der-i AE1. / dir: vir AE2.

(5a) idi: -AE1.

367 HP(146b), Ü(143b), P(70a).

5. Bu intiẓāra göre şübhe yoḳ olur muḥtāc
Ġubār-ı maḳdemini iktiḥāle dīdelerüm

6. Ḥisāb-ı defter-i hicrānı görmeden ḳaldı
Baḳa baḳa güẕer-i māh-ı viṣāle dīdelerüm

7. Nümāyiş ehline iġmāż-ı ʿayn ider ancaḳ
Nigāh-ı diḳḳat ider ehl-i ḥāle dīdelerüm

8. Benüm de devlet-i ġamda nem eksik ey Pertev
Niṣār-ı sīmde beñzer ricāle dīdelerüm

9. Şeh-i ḳalem-rev-i ʿirfān Ḥalīm Girāy Sulṭān
Ki dürr-i naẓmını virmez lāle dīdelerüm

368 *
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Benüm kim bezm-i vaḥdet içre küfr ü dīni nūr itdüm (ʿArif)
Żiyā-yı şemsveş her cām-ı revzenden ẓuhūr itdüm (Pertev)

2. Çekince ḳavs-ı ebrū vaṣfını āġūş-ı maʿnāya (Pertev)
Yine pīrāna ser-bāzū-yı ṭabʿa ḫayli zūr itdüm (ʿĀrif)

3. Ḳımāṭ-ı sīneye giryān giryān tengter ṣardum (ʿĀrif)
Bu şeb ol ṭıfl-ı mihr-i nāzı ḥayfā bī-ḥużūr itdüm (Pertev)

4. Nigeh şemşīr-i firḳatle iderken münkesir-ḫāṭır (Pertev)
Dile īmā-yı vuṣlat itdi ebrūlar ġurūr itdüm (ʿĀrif)

5. Dem-i ʿīd-i viṣāle nūş-ı laʿlüñ eyleyüp şerbet (ʿĀrif)
Ḫayāl-i būy-ı zülfüñ micmer-i dilde buḫūr itdüm (Pertev)

(6a) defter-i: deftere P. (b) viṣāle: sāle Ü.

(9) -HP.

368 HP(146b), P(71b), EE(34a), AE1(45a), AE2(30b), H(39a).

*Başlık: Ġazel-i müşterek HP, AE2.

ʿĀrif Efendi ile müştereken meclisde söylendi EE.

ʿĀrif Efendi Ḥażretleri ile müştereken meclisde söylendi H.

(1b) şemsveş: şemşveş AE2.

(4a) firḳatle: hicr ile AE2.

(5a) laʿlüñ: laʿlin AE2.

6. Lisān-ı ḥālle dir ʿāşıḳa meh-rū-yı ḫaṭ-āver (Pertev)
Ḳıyāmetler ḳopardum ṭarf-ı maġribden ẓuhūr itdüm (ʿĀrif)

7. Cihānuñ şādmānısın idüp ferş-i reh-i vuṣlat (ʿĀrif)
Ġam-ı hicrüñ senüñ ben ġāje-i rūy-ı sürūr itdüm (Pertev)

8. Virür aḥbāba Pertev ḫaylice cemiyyet-i ḫāṭır (Pertev)
Bu şiʿr-i pāk ile ḥassādı Ārif bī-şuʿūr itdüm (ʿĀrif)

Ḥarfu 'l-Nūn

369

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Şarāba min-baʿd ey sāḳi isterse yasaġ olsun
Biraz da bāri nūş-ı bāde-i laʿle mesāġ olsun

2. Kaçınma naḳş-ı gül-büsemle tezyīn eyleyem sīneñ
Bu da ey gül-beden varsun dil-i aġyāra dāġ olsun

3. Duʿām oldur saña dūş oldıġı günden beri çeşmüm
Ki çeşm-i bedden ol āhū-nigeh yā Rāb ırāġ olsun

4. N'ola çaġlar aḳarsa cūy-ı eşküm bezm-i ʿişretde
Kenār-ı ābda bārān-ı ʿaşḳuñ keyfi çaġ olsun

5. N'ola Şīrīn ü Leylī Pertevā gitdiyse dünyādan
Benüm Şīrīn-lebüm Leylīveşüm ʿālemde şaġ olsun

---

(6) -AE2.

(7a) şādmānısın: şāhmānısın AE1; şādmānısını H. / ferş-i: fers-i EE, H, (b) ġāje-i: ġāzi-i P, AE1; ġāze-i H.

369 HP(147a), Ü(149b), P(72b), EE(42b), H(83a).

(1a) Şarāba min-baʿd ey sāḳi isterse: ama sāḳi bu ʿayş bīseye tāki EE, H. (b) Biraz da bāri nūş-ı bāde-i laʿle: ne var pür-sāġar-i laʿlūñle bir zevḳa EE, H.

(2a) eyleyem: eylesem EE, H.

(3b) ki çeşm-i beden: yaġuz gözlerden EE, H.

(4b) bārān-ı: yārān-ı Ü, P.

(5a) n'ola: n'olur H. / Pertevā gitdiyse dünyādan: gitdi derler ise ey Pertev EE, H.

370
Mefʿūlü mefāʿilün faʿūlün

1. Endūde-i nūr u tābsın sen
Hem māh hem āftābsın sen

2. Reftārı aḳar ṣudan mı gördüñ
Ġāyet ile pür-şitābsın sen

3. Ey çeşm-i siyeh-mest-i ʿişve
Benden de beter ḫarābsın sen

4. Görmem seni ḫayli demler oldı
Güyā ki gözümde ḫ̆ābsın sen

5. Ẓālim bu cefāyı kāfir itmez
Ẓannum bu ki bī-kitābsın sen

6. Pertev naẓar ile saña baḳdum
Hem māh hem āftābsın sen

371
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Eşküm al ol āteşīn ruḫsār dil-cūlarla sen
Gülşen-i āteş ṣularsın belki ol cūlarla sen

2. Bend iken her tārı zülfüñde hezārān cāduvān
Bir tutulmazsın hele Bābilde cādūlarla sen

3. Tāḳ-ı devlet-ḫāne-i cānānda olduñ lānesāz
Ülfet itdüñ var ise ey dil piristūlarla sen

---

370 HP(147b), Ü(150a), P(73a), EE(37b), AE1(46b), H(40a).

(1a) nūr u: nūr-ı EE. (b) māh: māh u EE.

(2a) aḳar: aḳan P.

(3a) siyeh: siyāh EE.

(4a) demler: zamān EE, AE1, H.

371 HP(147b), Ü(150a), P(73a), EE(37a), AE1(46b), AE2(32b), H(40b).

(1a) eşküm al: al sirişk EE, AE1, AE2, H. / ol: al AE2. (b) dil: ol HP, Ü, EE.

(2a) cāduvān: cān-devān EE,H.

4. Biñ yaşa āvāzesiyle Zühre çarḫı ṭoldurur
Raḳş idüp oynarken ol billūr bāzūlarla sen

5. Oldılar āvāre-i çeşm-i siyāhuñ Ḳaysın
Ey benüm Leylīveşüm n'eylerdüñ āhūlarla sen

6. Sende kim ol Ḳahramānī ġamze vardur şübhesiz
Nice ser-keş bend idersin müy-ı gīsūlarla sen

7. Cāy idindüñ mescidi ey kāfir ammā n'eyleyem
Nice miḥrābı ḫarāb itdüñ o ebrūlarla sen

8. Serv-i nāzum gel kenār-ı cüy-ı eşkümdür yerüñ
Ḳad çekersin ḳorḳma çeşmümden aḳan şularla sen

9. Pey-rev olduñ kilk-i ʿayyār-ı Nedīme Pertevā
Çoḳ ṭabīʿat bīş eylersin bu dārūlarla sen

372

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Żarar yoḳ ʿāşıḳa gerçi hicābsuzlıḳdan
O şūḫa yazıḳ olur ictinābsuzlıḳdan

2. Uyutmıyor seni māhum fiġān ile ʿuşşāḳ
Hilāle döndi tenüñ işte ḫ̔ābsuzlıḳdan

3. Cefāñ azaldı diyü iştikā ider ʿāşıḳ
Şikāyet itme de varmış ʿaẕābsuzlıḳdan

4. Rikābveş süremem gerçi pāyuña rūyum
Benüm daḫi şerefüm irtikābsuzlıḳdan

---

(5) -HP, -Ü, -P. (a) Ḳaysın: hem çü Ḳays AE2, H.

(6a) ġamze vardur şübhesiz: ġamzeler var şübhe ne Ü, H; ġamzelerisin şübhe ne P; ġamzelerle şübhe ne AE1; ġamze vardur şübhe ne AE2.

(7a) cāy: cān Ü.

(8b) çeşmümden: bu gözden AE2.

(9a) pey-rev: pīr Ü.

372 HP(148a), Ü(150b), P(73b), EE(37b), AE1(47a), AE2(33a), H(40b).

(1a) gerçi: ammā EE, AE1, AE2, H.

(2a) uyutmıyor: unutmıyor AE1. / māhum: şāhum AE2.

(3a) azaldı: azalduñ EE. / ʿāşıḳ: göñlüm AE2.

5. Bu mıṣraʿ ile uyandum geçen gün ey Pertev
Ḫumārdan göz açılmaz şarābsuzlıḳdan

373
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Nuḳl ister ise vaʿde-i būs-ı dehen olsun
Peymāne viren līk o peymān-şiken olsun

2. Gel gel benüm ey Yūsuf-ı gül-pirehenüm gel
Beytü'l-ḥazen-i sīne-i maḥzūn şen olsun

3. Ey mihr-i meh-ārā dilerüm Bāri Ḫudādan
Şemʿ-i ruḫuña māh-ı münevver legen olsun

4. Nev-ḫīz iken ol kāküle kim dir idi böyle
Her tār-ı füsūnkārı şiken-der-şiken olsun

5. Sen nāz ile der-ḫ̆āb yaturken gice şāhum
Pertev saña bir şemʿ-i mülemmaʿ beden olsun

374
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Çünkim ruḳabā vaṣla sezā cümleten olsun
Biz görmeyelüm rüyuñı cānāndan olsun

2. Dil-i ṭıflı beni eyledi āvāre vü bīzār
Cāyı dilerüm ki büni çāh-ı zeḳan olsun

(5a) ey: -EE. / Pertev: -Ü.

373 HP(148a), Ü(150b), P(73b), EE(38a), AE1(47a), H(40b).

(2a) gel gel: kākül AE1.

(6a) gice: saña Ü. (b) Pertev: -Ü.

374 HP(148a), Ü(150b), P(73b), EE(38a), AE1(47a), H(41a).

(1a) Çünkim rüḳabā vaṣla sezā: Çün vaṣlına şāyān rüḳabā P, EE, AE, H. (b) biz: bir Ü.

(2) Ü nüshasında 4. beyittir. (a) Dil-i ṭıflı beni eyledi āvāre vü: Ṭıfl-ı dil-i āvāre beni eyledi P, EE, AE1, H. (b) büni: bün-i EE.

3. Taṣvīr degülsin ya āyā rūḥ-ı muṣavver
Gördükçe beni söylesen a bir suḫan olsun

4. Būy-ı teninüñ ġonca-i gülzār-ı İremle
Farḳı ʿacebā yoḳ mı ki bir pīrehen olsun

5. Pertev gibi ben ḫaẕẕ iderüm acı sözüñden
İsterse lebüñ nuṭḳ ile şekker-şiken olsun

375

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Mey-āşāmān-ı ʿaşḳa güşe-i ġam-ḫāne ʿaşḳ olsun
Ḫum ile bādeler ḫum-ḫānede rindāne ʿaşḳ olsun

2. Ayaġ-ı meyden el çekdüñ çekildüñ bezm-i ʿişretden
Bezimde sāḳiler peymāneler mestāne ʿaşḳ olsun

3. Ḳadeh-nūşān-ı bezmüñ ẕevḳı müzdād olsun ʿaşḳ itdüm
Benüm de vaḳt ile nūş itdügüm peymāna ʿaşḳ olsun

4. Çekildüm künc-i ḫalvet-ḫāne-i vīrāneye çünkim
Dem eṣnāsı gelürsem ḫāṭır-ı yārāna ʿaşḳ olsun

5. Bu şiʿrüm Ḥażret-i Üstād gördükde dirüm Pertev
Ġurūr-ı ʿafv ile bu ṭavr-ı küstāḫāne ʿaşḳ olsun

---

(3) Ü nüshasında 2. beyittir. (a) degülsin: degülmiş EE. / rūḫ-ı: çarḫ-ı P. (b) gördükçe: gördükde P, EE, AE1, H.

(4) Ü nüshasında 3. beyittir.

(5a) Pertev: -Ü.

375 HP(148b), Ü(151a), P(73a).

(1b) rindāne: rindān-ı Ü.

(3a) müzdād: müjdād P.

(4b) ḫāṭır-ı: ḫāṭıra Ü.

(5a) dirüm: dir HP / Pertev: -Ü.

376

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Bul gönlüm ey ṣabā bu saña ṣıḳlet olmasun
   Çoḳdan görünmedi aña bir ḥālet olmasun

2. Bīmārlıḳ gibi bu teġāfülde çeşmüñe
   Ey mest-i nāz ḫavfum o bir 'illet olmasun

3. Ḥāẓır ṣıyām-ı hicr ile memhūr iken dehān
   Rūz-ı viṣāli añmayalum ġıybet olmasun

4. Bu āna dek çün olamamış kimse behrever
   Būs-ı lebüñ ṣaḳın ki bana ḳısmet olmasun

5. Āh ey ṭabīb o edviye-i nā-güvār-ı hicr
   Her def'a senden içdigimüz şerbet olmasun

6. Pek sülfe-perver olmaġa yüz ṭutdı dil-berān
   Bu ṭarz-ı nā-revā giderek 'ādet olmasun

7. Bir ḫastayam ki ni'met-i dīdāra ṭoymazam
   Ṣorsam ṭabībe bunda da bir ḥikmet olmasun

8. Pertev pek iltifātını arturdı ol perī
   Taġlīṭ içün bizi bu da bir ṣūret olmasun

---

376 HP(148b), Ü(151a), P(74a), EE(37b), AE1(47a), H(41a).

(1) Ü nüshasında mısraların yeri değişmiştir. (a) bul: bu Ü yoḳ AE1.

(2) Ü nüshasında 3. beyittir. (b) ḫavfum: ḫavf kim P.

(3) Ü nüshasında 44. beyittir. (a) ḥāżır şiyām-ı: ḫātır peyām-ı P; ḥāżır peyām-ı EE, AE1, H. (b) añmayalum: itmeyelüm AE1.

(4) Ü nüshasında 5. beyittir. (a) behrever: behredār P, AE1.

(5) Ü nüshasında 2. beyittir. (a) nā-güvār-ı: nā-gehvār-ı AE1.

(7b) ṭabībe: ḥekīme EE, AE1, H. / bunda: şunda P, AE1, H.

(8a) Pertev: -Ü.

377
Müf teʿ ilün müfteʿ ilün müfteʿ ilün

1. Bir gün ola ʿaşḳ ile zār ola cānān
ʿĀşıḳ-ı mehcūr yine yār ola cānān

2. Mīvesi erzān olup baḳmaya kimse
Şāh-ı temennāya da bār ola cānān

3. ʿĀşıḳa itdüklerin bulmayacaḳ mı
Ṣubḥa degin zār u bīdār ola cānān

4. Düş olup ol daḫi bir kāfir ḥüsne
Beste-i zünnār-ı küffār ola cānān

5. Ġayra reḳābet idüp ol daḫi Pertev
Ẓannum o kim dīdede ḫār ola cānān

378
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḳaçınmaz vaḥşet itmez ol perī gerçi sevilmekden
Beni giryān görince bayılur ammā ki gülmekden

2. ʿAceb ālüfte-meşrebdür olur herkesle hem-meclis
Niçün ḳaçmaz senüñ hemşīreñ ey muġ-beççe erkekden

3. Eger her ān u her dem her daḳīḳa görsem ol şūḫı
Uşan gelmez nedendür bilmezüm aşlın āh görmekden

4. İnanma vaʿde-i ferdāsına ʿaşḳuñ ʿayān itme
O ṭannāz-ı cihāna düş olan bulmaz rehā dekden

---

377 HP(148b), Ü(151b), P(74a), EE(38a), AE1(47b), H(41a).

(1a) ola ʿaşḳ: ʿaşḳ Ü. (b) mehcūr yine: mehcūruña AE1.

(3a) itdiklerin: itdiklerüñ Ü.

(4) -Ü. (b) beste-i zünnār-ı: -AE1.

(5a) ol daḫi: oldı AE1. (b) ẓannum: ḫavfum P, EE, AE1, H.

378 HP(149a), Ü(151b), P(74b), EE(38a), AE1(47b), AE2(33a), H(41a).

(1b) bayılur ammā ki gülmekten: -Ü .

(3b) bilmezüm: bilmez Ü. / aşlın āh: va'llahi P, AE1, AE2, H; bi'llahi EE.

(4b) olan: -AE1.

5. Seni ṣayd eylemezler mi görürsün vaḳti gelsün de
Uçarsın ey hümā-yı evc-i naḫvet gerçi yüksekden

6. Nice gelmez benüm yoḳuşuma fikr it a her-cāyī
Raḳīb ile Vefāya ṭoġrı sen in git de Zeyrekden

7. Nice böyle zemīni çignedür ẓannum budur Pertev
Ḫalāṣ olursa ger pāy-ı kümeyt-i ḫāme köstekden

379
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bendeñi zülfüñ gibi āşüfte-ḥāl itmez misin
Gīsüvānuñ gibi yāḫud pāy-māl itmez misin

2. İşte ṣubḥ oldı güneşler ṭoġdı ey mihr-i münīr
Cāme-ḫ̆āb-ı nāzdan 'arż-ı cemāl itmez misin

3. Bāde-i nāb-ı leb-i gül-fāmuñı nūş eylese
'Āşıḳ-ı ser-mestüñi ser-ḫoş ḫayāl itmez misin

4. Dest-perver yārüñi aġyāra yār olmış görüp
Ey perī sen 'āşıḳ olsañ infi'āl itmez misin

5. Tīrveş yābāna atsañ ey ḳaşı ya Pertevī
Ḫāṭır-ı bī-çāresin bir kez su'āl itmez misin

380
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Efġānı şöyle eyle ki aġyār işitmesün
Aġyār u yār ḳanda dil-i zār işitmesün

(5a) görürsen: hele gör P, EE, AE1, H.

(6b) sen in git: en git sen EE; indiginde AE1; in git sen AE2.

(7a) Pertev: -Ü.

379 HP(149a), Ü(152a), P(74a).

(3a) nāb-ı: tāb-ı Ü. (b) 'āşıḳ-ı ser-mestüñi ser-ḫoş ḫayāl: 'āşıḳ olsañ infi'āl Ü.

(4) -Ü.

(5a) Pertevī: -Ü. (b) bī-çāresin: bī-çāreni P.

380 HP(149b), Ü(152a), P(75a), EE(38b), AE1(48a), AE2(32b), H(41b).

(1a) efġānı: efġān AE2.

2. Tenhāda itme nāle ki yerüñ ḳulaġı var
Şāyed ki ʿaks ider der ü dīvār işitmesün

3. İncinme ḫalḳa yāra işitdürdiler diyü
Rāz-ı derūnuñ eyleme iẓhār işitmesün

4. Derd-i nihānı söyleme ṭursun o ẓālime
Eşʿār içinde eyleme işʿār işitmesün

5. Nā-güfte nā-şinīde ḳala Pertevā bu rāz
Meclis-be-meclis eyleme tekrār işitmesün

381
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nāzenīnüm sīneñi bend-i ḳabā göstermesün
Herkese öyle metāʿ-ı bī-bahā göstermesün

2. Būs-ı sīmīn-berle itmezler ḳanāʿat şübhesiz
Herkesüñ ol müddeʿāsına rıżā göstermesün

3. Çarpılur şūrīde vü şeydā olur göñlüm hemān
Aña kimse bir perī-rū dil-rübā göstermesün

4. Rūz-ı rūşen her gicem ḫˇāb-ı ḫayāliyle anuñ
Rüyın isterse o bī-mihr ü vefā göstermesün

5. Nuḳre-i eşki o şāha eylesün evvelce ʿarż
Tuḫfe-i cānı dil-i zār ibtidā göstermesün

6. Saʿy ider gördüm iki elle raḳīb-i rū-siyeh
Çehre-i ümmīdini dest-i duʿā göstermesün

7. Mihr-i Pertev-pāş-ı ʿismetsin żiyā-pāş ol velī
Saña benden ġayri bir ʿāşıḳ Ḫudā göstermesün

---

(2) -Ü. (b) ʿaks: ʿarż AE1.

(3a) incinme: incitme Ü; incinem EE, AE1. (b) rāz-ı: zār-ı EE, AE1, AE2. / derūnuñ: derūnın AE2.

(5a) rāz: söz EE; zār AE2.

381 HP(149b), Ü(152a), P(74b), EE(39b), AE1(48a), AE2(33a), H(41b).

(1a) nāzenīnüm: ḫˇāce-zādem P, EE, AE1, AE2, H.

(3a) olur: olup EE.

(4a) gicem: gice P, EE, AE1. / ḫˇāb-ı ḫˇāb u H. (b) rüyın: rūyuñ AE1. / isterse: eylerse AE1.

(5a) eşki: eşkin Ü, P, EE, AE1, AE2. (b) cānı: cān AE2.

(7a) Pertev:-Ü. / żiyā-pāş: żiyā-baḫş P, AE1, AE2./ ol velī: ol yüri P; oldı yol AE1; ol dili AE2.

382

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. O şūḫa gelmeden tek bezme nefret gelmesün gelsün
   Anuñ teşrīfine isterse ṭāḳat gelmesün gelsün

2. Bugün tenhāca geldi ol perī kūyında dil ḥālā
   Anı da eylerüz bir kere daʿvet gelmesün gelsün

3. Benüm āsāyiş-i cānum senüñ vaṣluñladur cānā
   Ḫayālüñ çeşme bārī hˇāb u rāḥat gelmesün gelsün

4. Bu nālīşler anuñçündür bütün hāmūn-ı firḳatde
   Fiġānumdan o āhū-çeşme vaḥşet gelmesün gelsün

5. Anuñ emrin mi ṭutsun yoḫsa nehyin Pertev-i bī-dil
   Ḫaberler gönderür ẓālim ki elbet gelmesün gelsün

383

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Güllere reşk virür ruḫları gülşen gülşen
   Laʿl ü yāḳūt deger lebleri maʿden maʿden

2. Dām-ı mürġ-ı dil ü cān ḫaṭuñ iken ḫāl-ı bütān
   Dāne ʿarż itse de ṣayd olmaya ḫırmen ḫırmen

3. Bir nigāh itme misin iki gözüm dergehinüñ
   Ṣaçdı dür-dāneler eṭrāfına dāmen dāmen

4. Āh-ı serdüm ġam-ı hicrüñ ile şeb tā-be-seḥer
   ʿAlev-efşān oluyor ʿāleme kül-ḫan kül-ḫan

---

382 HP(149b), Ü(152b), P(75b), EE(38b), AE1(48a), H(41b).

(1b) isterse: ister ise Ü.

(3b) ḫˇāb u: ḫˇāb-ı EE, AE1.

(5a) mi: -EE. / nehyin: nehyüñ P. / Pertev-i: -Ü. / bī-dil: bed-dil EE. (b) ki: -EE.

383 HP(150a), P(76a), EE(38b), AE1(48a), H(41b)

(1a) reşk: reng P, EE, AE1, H.

(2a) bütān: niyāz P,AE1. (b) itse: itdiyse AE1.

(3b) dür-dāneler: dür-dāne EE.

(4b) efşān: feşān AE1.

5. Külbe-i faḳrına ol şāh gelince Pertev
Nuḳre-i eşk nişār eyledi maḥzen maḥzen

384
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Kenārumda o ṭıfluñ ḫ'ābı hīç gitmez ḫayālümden
O şeb dīdārınuñ meh-tābı hīç gitmez ḫayālümden

2. O rütbe cāy-gīr olmış ki ol büt mescid-i dilde
Namāz içre ḳaşı miḥrābı hīç gitmez ḫayālümden

3. Şunarken ba'de-i gül-günını sāḳī bana bir gün
Şarāb-ı la'line işrābı hīç gitmez ḫayālümden

4. Görüp cām-ı lebüñ cānā iderdüm girye-i mestī
O eşküñ cūşiş-i seyl-ābı hīç gitmez ḫayālümden

5. Levend oldı uyutdı 'ālemi ḫālā yine Pertev
Kenārumda o ṭıfluñ ḫ'ābı hīç gitmez ḫayālümden

385
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Hevā-yı ittişālı çıḳdı ol şūḫuñ derūnumdan
Temennā-yı viṣālı çıḳdı ol şūḫuñ derūnumdan

2. Süveydā-yı dilüm 'aksi ile çün faṣṣ-ı ḫātemken
Sevād-ı naḳş-ı ḫāli çıḳdı ol şūḫuñ derūnumdan

3. Sifāl-ı dāġ-ı dilde gül gibi perverde olmışken
Gül-i al-i cemāli çıḳdı ol şūḫuñ derūnumdan

(5a) faḳrine: faḳrime P.

384 HP(150a), Ü(152b), P(76a), EE(39a), AE1(48b), H(42a).

(3a) sāḳī bana bir gün: bir gün bana sāḳī P, EE, AE1, H. (b) la'line: la'linüñ Ü, P.

(5a) Pertev: -Ü.

385 HP(150b), Ü(153a), P(76a), EE(39a), AE1(48b), H(42a).

(2a) 'aksi ile: âks eyledi P, AE1. (b) ḫāli: ḫayāl-i Ü, AE1.

(3b) Ü, P, EE, AE1ve H nüshalarında (4b) ile yer değişmiştir.

4. Gönül bāġında ḫūn-āb-ı sirişkümle yetişmişken
Ḳad-i bālā-nihālı çıḳdı ol şūḫuñ derūnumdan

5. Degülken bir nefes ārām mümkin Pertevā ansuz
Bütün fikr ü ḫayāli çıḳdı ol şūḫuñ derūnumdan

386
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Nār-ı ʿaşḳı beni mahv itdi ḫayāl eylemesün
Beni pervāne-i bī-tāba miṣāl eylemesün

2. Ḫāl-ı çāh-ı zeḳanuñ daḫi ben üftādeñveş
Bezm-i ḥüsnüñde yerin ṣaff-ı niʿāl eylemesün

3. Mürde-i ʿaşḳı ḥayāt-ı lebin umsun ammā
Ḫasta-i dīdesi ümmīd-i mecāl eylemesün

4. Bizi bir şīve ile eyleyüp evvel bī-hūş
Ṣoñra bīhūde yere ʿarż-ı cemāl eylemesün

5. Pertev-i mihr-i ruḫum gördi mi bir kimse dimiş
Ṣaḳınuñ bende-i mehcūrı suʾāl eylemesün

387
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dīde de itmezse yār ʿaksin mücāvir itmesün
Çeşm-i aġyāra ḫayālin teg misāfir itmesün

(4a) sirişkümle: sirişkümden P.

(5a) Pertevā: -Ü.

386 HP(150b), Ü(153a), P(76a), EE(39a), AE1(48b), AE2(31b), H(42a).

(1b) bī-tābe: bī-tāb P,AE1.

(2) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 3. beyittir. (a) daḫi ben: da dil Ü. (b) yerīn: birūñ AE1.

(3) Ü nüshasında 2. P, EE, AE1 ve H nüshalarında 4. beyittir. (a) lebin: lebüñ P, AE1. / umsun: olsun AE1.

(4) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 2. beyittir.

(5a) Pertev: -Ü.

387 HP(150b), Ü(153b), P(76b), EE(39b), AE1(49a), AE2(31b), H(42a).

(1a) itmezse: itmez EE. / ʿaksin: ʿaks-i AE1. (b) ḫayālin: ḫayālüñ EE, AE1, H.

2. Olmayam dirse eger bir bī-vefā dil-dāra dūş
Söyleyüñ ol şeh beni rencīde-ḫāṭır itmesün

3. Ḫaṭṭına merhūn ḳılup vaṣlın o şūḫ-ı sāde-ruḫ
Aḫşām üsti zāhid-i bī-ṣabrı kāfir itmesün

4. İncinürmiş ʿaşḳın işʿār itdügüm eşʿārda
Ḥācet ise ʿāşıḳın ol dāḫi şāʿir itmesün

5. Pertev-i nā-kāma da bir kerre olsun ḳıl nigāh
Yazıḳ ömrin miḥnet-i firḳatle āḫir itmesün

388

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Zār itdüñ ise dilleri bī-zār olacaḳsın
Şeb tā-be-seḥer sen daḫi bīdār olacaḳsın

2. ʿUşşāḳa şütūm ile ilişdüñ söze ẓālim
Ẓannum bu ki ġayetle dil-āzār olacaḳsın

3. Bu câme-i sebzin saña şīrīn yaraşur pek
Bī-şübhe ki ṭūṭī-i şeker-ḫʷār olacaḳsın

4. Ey serv ne bu baldırı çıplaḳlıġa ḫʷāhiş
Bilmem ki naṣıl oñmadıġa yār olacaḳsın

5. Sen gül gibi gül Pertevi bülbül gibi aġlat
Bu ḥüsn ile sen revnaḳ-ı gülzār olacaḳsın

(2a) bir: -Ü,-H. (b) söyleyüñ: söyleyin P.

(3a) ḳılup: idüp AE2. / o: -HP, -P, -EE, -AE1. / şūḫ-ı: ṭıfl-ı AE2. / sāde-ruḫ: sāde-rū AE1. (b) bī-ṣabr: bī-ṣabra P.

(4a) işʿār: iẓhār AE1. (b) ʿāşıḳın: ʿāşıḳuñ P, AE1.

(5a) Pertev-i: -Ü.

388 HP(151a), Ü(153b), P(75a).

(5a) Pertevi: -Ü. (b) gülzār: bāzār Ü.

389
Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Düşmen-i ṣabr u ṭāḳat olmışsun
Bire ẓālim ne āfet olmışsun

2. Bī-vefālarla āşnā olalı
Ḳatı bīgāne-ülfet olmışsun

3. Yine aġyār ile bugünlerde
Encüminnāz-ı ‘işret olmışsun

4. Beñzemez eski ḥāle hīç ḥālüñ
Hele bir başḳa ḥālet olmışsun

5. Çeşm-i bīmāra ey teġafül āh
Müstaḳil sen de ‘illet olmışsun

6. Pertev-i zāra būy-ı luṭfuñ yoḳ
Ṭutalum verd-i cennet olmışsun

390
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Āh-ı serdiyçün ḥaẕer eylermiş ol üftādeden
Nāzenīnler ise ḳışda ḥaẕẕ ider dil-dādeden

2. Oḳ yılanuñ ḳamçı eyler ḫam-süvār-ı ġamzesi
Tīzter tīr-i nigāhı engerekci-zādeden

3. Neş’e-yāb-ı sāġar-i la‘l-i leb-i cānān olan
Bur elin müdmin daḫi olsa ayaġ-ı bādeden

4. Cebhe-i zühdinde naḳş-ı būriyādur ḫāşılı
Zāhid isterse başın ḳaldurmasun seccādeden

---

389 HP(151a), Ü(153b), P(76b), EE(39b), AE1(49a), H(42b).

(3b) encüminnāz-ı: encüminsāz-ı Ü, P, EE, AE1, H.

390 HP(151a), Ü(154a), P(76b), EE(40a), AE1(49a), H(42b).

(1a) serdiyçün: serd için AE1.

(2b) tīz-ter tīr-i: tīr atar tīr-i P; tīr-i ser tīz AE1.

(3a) sāġar-i la‘l-i: la‘l-i sāġar-i EE. (b) bur: yüz P, EE.

(4b) başın: baş Ü, P.

5. Ekşerī nā-refte rehlerdür çıḳan çıḳmaz yola
Sen sen ol ayrılma ey Pertev ṭarīḳ-i cāddeden

391 *
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Üftādedür fütādeleri bī-ḥisāb iken
Şūḫān-ı dehre lerze-dih-i ıştırāb iken

2. Olmış gedā-yı şāh-reh-i ḥüsni bir şehüñ
Mülk-i cemāle ḫüsrev-i gerdūn cenāb iken

3. Bir Zāl-ı ġamzeden o da şimdi devā ṭaleb
Ferr-i cemāl-i ḥüsn ile Sührāb tāb iken

4. Rāz-ı derūnum itmededür sīneden 'ayān
Bend-i niḳābı daḫme-i Efrāsiyāb iken

5. Bülbül miṣāli meşḳ-ı fiġān oldı pīşesi
Şeb tā-be-rūz naḫvet ile mest-i ḫ'āb iken

6. Olduñ mı sen de ṭūṭī-i āyīne-i cemāl
Ey büt su'āl-i 'āşıḳıña bī-cevāb iken

7. Açılma pek de şarşar-ı āh-ı vezān idüp
Pejmürde olma ġonca-i pür-āb-ı tāb iken

(5b) Pertev: -Ü.

391 HP(151b), Ü(154a), P(77a), EE(38b), AE1(49b), AE2(32a), H(42b).

*Not: Bu gazel AE2 nüshasında 393. gazelle birleştirilmiştir.

(1a) üftādedür: üftādur Ü.

(2a) şāh-reh-i: şāh-rāh-ı Ü. (b) hüsrev-i gerdūn: pādişehüm cem P; pādişeh-i cem EE, AE1, H.

(3) -HP, -Ü, -AE2.

(4) -HP, -Ü. (a) derūnum: derūnın EE, H. (b) niḳābı: niḳab-ı EE.

(5a) miṣāli: miṣāl HP, Ü.

(6) -Ü. (b) 'āşıḳıña: it 'āşıḳa sen P.

(7a) açılma: açılmada Ü. / şarşar-ı āh-ı vezān: şar sürāḫi rizān P,EE. (b) olma: oldı AE1. / pür-āb-ı: pür-āb u EE,AE.

8. Mānend-i ebr olmada bir māha perdedār
Pertev cemāli mihr-i żiyā iktisāb iken

392

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Olmış hezār güller ile hem-nişīn iken
Āh u enīn diñlemeyen nāzenīn iken

2. Naḫcīrvār ol da urılmış bir āfete
Her bir nigāhı cāna işābet-ḳarīn iken

3. İtmekde seng-i reh-güẕerin būs-ı yārinüñ
Engüşter-i dilümde çü faṣṣ-ı nigīn iken

4. Küyuñda şimdi bir mehüñ ol ḫāksār imiş
Naḳş-ı ḳudūmı ġāje-i rūy-ı zemīn iken

5. Olmış remīde kendi de kendüden 'aşḳla
'Uşşāḳ-ı cān-fedāsına cāndan yaḳīn iken

6. Pertev gibi anuñ daḫi kārı fiġān imiş
Āh u enīn diñlemeyen nāzenīn iken

393

Müfte'ilün mefā'ilün müfte'ilün mefā'ilün

1. Mesken idi ḫayāline dīdelerüm pür-āb iken
Gülşen idi cemāline ḫāne-i dil ḫarāb iken

---

(8) -AE2. (a) mānend-i ebr: mānende ebre P; mānend-i ebrū AE1. (b) Pertev: -Ü. / cemāli: cemāline EE.

392 HP(151b), Ü(154b), P(77b), EE(39a), AE1(49b), H(43a).

(2b) nigāhı: ḫadengi Ü, P, EE, AE1, H.

(3) HP ve Ü nüshalarında 5. beyittir. (b) dilümde: dilde EE.

(4) HP, Ü nüshalarında 3. beyittir. (4a) kuyuñda: kuyın da AE1. / şimdi: -AE1. (b) ġāje-i: ġāze-i Ü, EE, AE1.

(5) HP,Ü nüshalarında 4. beyittir.

(6b) āh u: āh-ı H.

393 HP(152a), Ü(154b), P(77a), EE(40a), AE1(49b), AE2(32a), H(43a).

(1) -AE2.

2. Gelmedi bezm-i ṣoḥbete itmedi raġbet ülfete
Sāġar-i ʿayş u ʿişrete dīdelerüm ḥabāb iken

3. Bilmedi ḳadr u ḳıymetüm añlamadı ṣadāḳatüm
Ol meh-i evc-i behcetüm ḥüsn ile āftāb iken

4. Duymadı şevḳ u ḫ̔āhişüm girye vü zār u nālişüm
Rüyına eşk-i süzişüm bāʿiṣ-i āb u tāb iken

5. Perteve nisbet eylemiş ġayr ile ülfet eylemiş
Süfliye raġbet eylemiş māh-ı felek-cenāb iken

394

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḫumlar ile bādeler nūş itdügüm bilmez misin
Ṣoñra deryālar gibi cūş itdügüm bilmez misin

2. Ḫāne-i aġyārı giryem eyleyüp vīrānzār
Seyl-i eşki ḫāne ber-dūş itdügüm bilmez misin

3. Gerdenüñde āh kim gül-büseler naḳşın görüp
Dāġlarla cism-i menḳūş itdügüm bilmez misin

4. Māhveş hercāyi olduñ ey ḳamer māhiyyetüm
Bī-vefā yāri ferāmūş itdügüm bilmez misin

5. Pertevāsā bir ser-āmed ʿāşıḳam kim nālede
Biñ hezār-ı zārı ḫāmūş itdügüm bilmez misin

395

Müstefʿilātün müstefʿilātün

1. Bīmār olursam dermān idersin
Ābād olursam vīrān idersin

(2b) ʿayş u: ʿayş-ı Ü, P.

(4a) şevḳ u: şevḳ-i HP, P. (b) eşk-i: eşk ü EE.

394 HP(152a), Ü(155a), P(79a), EE(40a), AE1(50a), H(43a).

(2) -Ü. (a) aġyārı: aʿdā-yı P.

Not: Ayrıca P nüshasında 2a şöyle tashih edilmiştir: "Gerdeninde āh kim gül-büseler naḳşın görüp".

(3a) Reşk idüp gül-büse-i gerdān-ı sīm-endāmuña P, EE, AE1, H.

395 HP(152b), P(79b), EE(40b), AE1(50b), H(43b).

2. Aġlar görüp güldürmezsin ammā
Ḫandān olursam giryān idersin

3. Gitdükçe ḫūn-rīz olmaḳda ġamzeñ
Sen bu gidişle çoḳ ḳan idersin

4. Mürġ-i dili ṣayd itseñ de cānā
ʿAşḳ āteşinde püryān idersin

5. Raġbet ider mi baḳ saña yārüñ
Pertev yine sen ʿünvān idersin

396
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Bir midür sencileyin ḥūr u melekle ḳonuşan
Çilesüz her ḳaşı ya ʿaḳla yelekle ḳonuşan

2. Bāġ-ı ʿālemde odur būy-ı vefāsuz lāle
Dāġdār olmaya mı öyle çiçekle ḳonuşan

3. Hele cünbişli nümāyişli levend olmalıdur
Kec-küleh dāyī kesüm böyle tölekle ḳonuşan

4. Çıḳarur bir oyun elbette ṣonunda göresin
Nūr-ı ʿaynum hele sen gibi bebekle ḳonuşan

5. Pertev ol ġayret-i ḥūrı göricek böyle didüm
Cennet ister mi senüñ gibi melekle ḳonuşan

(4b) püryān: sūzān EE, AE1, H.

(5b) pertev yine sen: Sen yine Pertev P, EE, AE1, H.

396 HP(152b), P(80a), EE(40b), AE1(50b), H(43b).

(3a) hele: belī AE1, H. / levend olmalıdur: levendāne gerek EE, AE1, H.

(4b) tölekle: bebekle: melekle P.

(5a) Söyle bu mıṣraʿı ol ġayret-ḥūra Pertev P, EE, AE1, H.

397

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Bülbül-i ḫoş-nefesüm sensin efendim sensin
Ġonca-i dal-fesüm sensin efendim sensin

2. Şīve-i kīnesine eyledügüm cān ḳurbān
O levendāne kesüm sensin efendim sensin

3. Dest-gīrümsin efendim çeh-i firḳatde benüm
Yaʿni feryād-resüm sensin efendim sensin

4. Nīş-i ġamze olayum nūş-ı lebüñden dil-sīr
Şeker-i bī-megesüm sensin efendim sensin

5. Virseler ʿālemi Pertev gibi dil-şād olmam
Benüm ancaḳ hevesüm sensin efendim sensin

398

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Beẕl idenler cānını cānāna bī-cān olmasun
Dil viren gīsūlara ḫāṭır-ı perīşān olmasun

2. Tā ezelden ben şehīd-i dīde-i ḫūn-ḫʷāruñam
Ġamze de tīġin çeküp ḳan üstüne ḳan olmasun

3. Kākül-i dil-dār gitdükçe perīşān olmada
Baḫt-ı vārūnum gibi ber-geşte-sāmān olmasun

4. Hem çeker tīġ-i niġāh-ı bī-amān hem dir yine
Ḳahramānī dīdeden ʿālem hirāsān olmasun

---

397 HP(152b), P(80a), EE(41b), AE1(50b), H(44a).

(1b) Ġonca-i: ġoncaveş P, EE, AE1, H.

(3b) Yaʿni: Yine HP.

(4a) ġamze: ġamsuz HP, P, AE1. / dil-sīr: dilber EE; dilīr AE1. (b) şeker-i: sükker-i P, EE, AE1, H.

(5a) olmam: olamam P; olayum AE1.

398 HP(153a), P(80b), EE(40b), AE1(51a), H(44a).

(1a) idenler cānını cānāna: iden cānın leb-i cāna HP. (b) viren gīsūlara: virenler kāküle P, EE, H.

(2a) ḫūn-ḫʷārıñum: ḫūn-ḫʷār kim AE1. (b) tīġin: tīguñ AE1.

(4b) hirāsān: perīşān HP, P.

5. Zülf-i pür-çīne ḫiṭāb itme şaḳın kāfir diyüp
Nūr-ı vechüñ gördi ol şāyed müselmān olmasun

6. Yoḳ ḫaber Pertev dil-i güm-geşteden çoḳdan beri
Ol daḫi üftāde-i çāh-ı zenaḫdān olmasun

399
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Cüyā-yı vuṣlat ol göñül ol şermsār iken
Ne'şgüfte ġonca-çīde it ıṭr-ı bahār iken

2. Püyān idem hevā-yı viṣāl ile çün ġubār
Ol şeh-süvār-ı nāz daḫi ney-süvār iken

3. Dil nāle döndi nāleden ol seng-dil yine
Raḥm eylemez bu mertebe zār u nizār iken

4. Dil dīde-dūz-ı rūz-ı viṣālüñ senüñ henüz
Ey māh-rū dü dīdeme ḫaṭṭuñ ġubār iken

5. Evrāḳ-ı vaṣfınuñ birisi żāyi' olmamış
Şīrāze-bend-i mecma'-ı dil tār-mār iken

6. Bī-cā ṭabībe ṣalmaġa ḥācet ne Pertevi
Çünkim devā-yı derd-i dili sende var iken

400
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. İsterse ġamı ḫāṭır-ı vīrānına degsün
Dest-i emelüm zülf-i perīşānına degsün

(5a) ḫiṭāb: ḫaṭā P, EE, AE1, H. (b) vechüñ: vechin AE1. / ol şāyed: şāyed ol P.

399 HP(153a), P(80a), EE(39b), AE1(51a), H(44a).

(1b) ıṭr-ı: evvel P, EE, AE1, H.

(2) EE, AE1 ve H nüshalarında 3. beyittir.

(3) EE, AE1 ve H nüshalarında 4. beyittir.

(4) EE, AE1 ve H nüshalarında 5. beyittir. (b) māh-rū dü dīdeme: māhir-i dü-dīdede P; māh-rū dü-dīdeme HP.

(5) -HP, EE, AE1 ve H nüshalarında 2. beyittir. (a) vaṣfınuñ: vaṣfuñ H.

400 HP(153a).

2. Feryād-ı ciger-sūz-ı hezār eyleyeyüm kim
Ol tāze gülüñ ġonca-i ḫandānına degsün

3. Bir būsesin aldum leb-i cān-baḫşınuñ ey şūḫ
ʿUşşāḳınuñ ölmişlerinüñ cānına degsün

4. Sen saḫt kemān-dāri-i ebrūları seyr it
Ḫūn-ı dil-i zārum hele peykānına degsün

5. Bu vaḫşetüñ aşlı ne o kāfir de tiz elden
Dest-i heves-i dil hele fistānına degsün

6. Pertev daḫi maṭbūʿ olur ol dürr-i yetīmüñ
Naẓmum hele laʿl-i dürer-efşānına degsün

401

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Nihāyet-i elem-i intiẓārum oldı bugün
Ṭabīb-i cān u dilüm ol nigārum oldı bugün

2. Şarāb-ı laʿl-i lebi nuḳl-ı būs-ı ruḫsārı
ʿİlāc-sāz-ı dil pür-ḫumārum oldı bugün

3. Ḫazān-dīde iken gül-nihāl-i āmālüm
Açıldı ġonca-i ḳalbüm bahārum oldı bugün

4. Cefā-yı rūze-i hicrin unutdurup gitdi
Hezār ʿīde deger bir nehārum oldı bugün

5. O şāha hem-dem olup Pertevā Nedīm gibi
Benüm de bir añacaḳ rūzgārum oldı bugün

---

401 HP(153b), P(80b), EE(41a), AE1(51a), H(44a).

(1) P, EE, AE1 ve H nüshalarında mısraların yeri değişiktir. (a) elem-i: elem ü P. (b) dilüm: -EE.

(2) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 2. ve 3. beyitler yer değiştirmiştir.

(3a) dīde: resīde P, AE1, H.

(4a) hicrin: hicrān P,AE1; hicrüñ EE. / unutdurup: unıdulup AE1. (b) Hezār ʿīde: ki ʿīd ü ḳadr P,AE1; biñ ʿīd ü ḳadr EE,H.

(5) Bu beyit AE2(48b) de müfret(beyit) olarak geçmektedir.

402

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Şikāyet-gū-yı hicrānuñ olup cānā dehānumdan
Çıḳarsa ḥarf-ı vuṣlat 'add olur sehv-i lisānumdan

2. Ġam-ülfet 'āşıḳam birdür yanımda firḳat u vuṣlat
Göñül ḳā'il ne gelse yār-ı cān-ı nüktedānumdan

3. Ne mümkin ġayr ile zānū-be-zānū leb-be-leb görmek
Cemālüñ ḳısḳanurken nāzenīnüm çeşm-i cānumdan

4. Nigāh-ı dikḳat ebrū ider idüm ġamzeden ġāfil
Kemānın seyr iderken geldi geçdi tīri yānumdan

5. Dil-i āvāre-i bī-ṣabr u bī-ārāmuma Pertev
Ne ḥāletdür sükūnet geldi gelmez dil-sitānumdan

403

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Ey firḳat-ı cāvīd senüñ yandum elüñden
İtdüñ beni nevmīd senüñ yandum elüñden

2. Aldı gözümi şu'le-i elmās nigīnüñ
Ey pençe-i hūrşīd senüñ yandum elüñden

3. Berḳ-efgen-i ṣad ḫırmen-i hūş olmada cür'añ
Ey sāġar-i Cemşīd senüñ yandum elüñden

4. Taḳlīd-i hilāl-ebrū-yı cānāneyi boş ḳo
Ey māh-ı nev-i 'īd senüñ yandum elüñden

5. Çoḳ 'āşıḳı Pertev gibi ferdālara ṣalduñ
Ey māye-i ümmīd senüñ yandum elüñden

---

402 HP(153b), P(80b), EE(41a), AE1(51a), H(44b).

(2b) ne gelse: degülse P, AE1. / yār-ı: yārı EE.

(5b) geldi: gelmedi EE.

403 HP(154a), P(75a).

Bu gazelin Ü nüshasında sadece makta beyti bulunmaktadır.

(4b) nev: nevi P.

(5a) çoḳ: çün P.

404

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Ben 'arż idemem ḥālümi şermendeligümden
Ol şūḫ ṣanurmış bunı nāzendeligümden

2. Girdi elüme dāmeninüñ ucı bu taḳrīb
Hoşnūdum efendim hele ben bendeligümden

3. Açsam daḫi rūyum dimiş ol mihr-i dıraḫşān
Ṭāḳat mi gelür baḳmaġa raḫşendeligümden

4. Derdüm teb-i 'aşḳ oldıġı ḥayfā ki ṭuyıldı
Gördükçe o meh-pāreyi lerzendeligümden

5. Rüsvāyi-i 'aşḳı dilüme bā'iṣ-i Pertev
Yoḳdur żararum ol mehe efgendeligümden

405

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ol şāh-ı ḥüsn iderse güẕer şāh-rāhdan
Ta'cīz olur müzāḥeme-i dād-ḫᵛāhdan

2. Şerḥ-i ġam-ı firāḳuñ içün küştegānuñuñ
Ḫākinde dāġlar açılur her giyāhdan

3. Çün ejdehā-yı zehr-feşān ḳaṣd-ı cān ider
Tīġ-i nigeh ki tāb ala zülf-i siyāhdan

4. Gönlümdedür ḫayāli ne var şu'lenāk isem
Olmaz mı nūr-ı Yūsuf 'ayān ḳa'r-ı çāhdan

---

404 HP(154a), P(75a).

(4a) teb-i: büt-i P.

405 HP(154a), P(81a), EE(41a), AE1(51b), AE2(32a), H(44b).

(1b) olur müzāḥeme-i: olur ẕāḥme-i EE,H; olurum zāḥme-i AE2.

(2) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 3. beyittir. (a) küştegānuñuñ: küştegānınuñ EE, AE1, AE2, H.

(3) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 4. beyittir. (b) ki: -AE1.

(4) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 5. beyittir. (a) şu'lenāk: şu'ledār P.

5. Bedter degül midür ʿamel-i ḫuşkı zāhidüñ
Ter-dāmenānuñ eyledigi her günāhdan

6. Güş olmaz oldı bāġda feryādı bülbülüñ
Ḫandān gülüñ lebinde olan ḳāhḳāhdan

7. Pertev sipāh-ı ġamla ne mümkin mücādele
İmdād irişe saña meger kim İlāhdan

406
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Raḳş ider yārān-ı meclis neş'edār olduḳca sen
Cūş ider ḫumlar sebūlar bāde-hˇār olduḳca sen

2. Bāʿiş-i cemiyyet ü şīrāze-i dilsin yine
Böyle ey zülf-i perīşān tār-mār olduḳca sen

3. Sāyeveş maḫv-ı vücūd eyler yoluñda ʿāşıḳān
Māh-tāb-ı nūr-baḫşum āşkār olduḳca sen

4. Ġonca-i neşgüfte-i bāġ-ı ḥayāsın sevdigüm
Şerm ider verd-i güşāde şermsār olduḳca sen

5. Ġam gelū-gīr-i sürūr olmaḳlıġa minnet mi var
Ey şeh-i düşmen nevāz aġyāra yār olduḳca sen

6. Boşla ey bülbül fiġān-ı nā-be-cāyı baḳ güle
Ḳahḳāh-ı ḫande eyler zār zār olduḳca sen

7. Perde-pūş-ı ebr ider mihr-i sipihr-i ṭalʿatüñ
Āftābum ʿāleme Pertev niṣār olduḳca sen

---

(5) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 6. beyittir. (b) ter-dāmenānuñ: ter-dāstānuñ H.

(6) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 2. beyittir.

406 HP(154a), Ü(155a), P(75b).

(1) -Ü.

(3b) baḫşum: çeşm P.

(5b) nevāz: ne var P.

(7b) Pertev: -Ü.

407
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Tābdār olsun ruḫuñ āteş-nişār olduḳca ben
Olma sen rencīde-dil ḫāṭır-figār olduḳca ben

2. Mevsim-i feryādı mürġ-i dil nice farḳ eylesün
Dāġdāġ-ı ʿaşḳla her dem bahār olduḳca ben

3. Bezm-i aġyārı ider pür-nūr ḫūrşīd-i ruḫuñ
Encümāsā dīde-dūz-ı intiẓār olduḳca ben

4. Ol cefā-cū kūh kūh itmekde taḥmīl-i sitem
Nā-tüvān-ı cevr olup mūr-iḳtidār olduḳca ben

5. Şīr-mest-i çeşm-i ḫūn-ḫʷāruñ ḫumārın ʿarż ider
Bāde-i laʿl-i lebüñden neş'edār olduḳca ben

6. Aḫter-i tābende-i ṣubḥ-ı saʿādet ṣandılar
Zīr-i şeb-reng-i ḫaṭuñdan āşḳār olduḳca ben

7. Söyledür bülbül gibi ṭūtī-i ḫāmūş-ı dili
Pertevā āyīneveş ḥayret-şiʿār olduḳca ben

408
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Serve reftārı unutdurduñ ḫırām itdükçe sen
ʿArʿarı kūtāh-ḳadd itdüñ ḳıyām itdükçe sen

2. Naʿra-i mestān dü-bālā oldıġundan māʿadā
Cūş ider ḫumlar sebūlar nūş-ı cām itdükçe sen

---

407 HP(154b), Ü(155b), P(79b), EE(42a), AE1(51), H(44b).

(1b) Olma sen rencīde dil-ḫāṭır-figār: olmasun muġber dilüñ ḫāṭır ġubār P, EE, AE, H.

(3) -Ü.

(4a) kuh kuh: gāh gāh AE1. (b) mūr-iḳtidār: mū-iḳtidār EE.

(5a) ḫumārın: ḫumāruñ P. (b) neş'edār: teşnedār Ü.

(7b) Pertevā: -Ü.

408 HP(155a), Ü(155b), P(77b).

3. Bir merāmuñ itmedi ḥāṣıl naṣıl ṭannāzdur
Gerçi redd itmez sözüñ ʿarż-ı merām itdükçe sen

4. Ḳand-ı güftāruñda şekker-baḫş o lüknetler nedür
Ṭūṭi vü bebġā sükūt eyler kelām itdükçe sen

5. Pertevā ibrāmı taḥṣīl-i merām eyler didüñ
Nāzı arturdı o şūḫ ibrāmı tam itdükçe sen

409
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Şenlenür gülşen gibi āh u fiġān itdükçe ben
Ḥazż ider rāz-ı nihānum dāstān itdükçe ben

2. Faḫr ider ġarrālanur Mecnūnına Leylālanur
Mürġ-i Ḳaysa başum üzre āşiyān itdükçe ben

3. Ġayretinden gül-ruḫum gül-ġoncaveş dil-teng olur
Her n'idem kim ḳaṣd-ı seyr-i gülsitān itdükçe ben

4. Çāresi bī-çārelik dir ol ṭabīb-i cān u dil
Gāh geh kim ʿarż-ı nabż-ı nā-tüvān itdükçe ben

5. ʿĀciz oldum bu ne sırdur Pertevā tedbīrde
Āşkār olmakdadur ḥālüm nihān itdükçe ben

410
Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlü mefāʿīlün

1. Ey ġurre sen ol māhuñ ebrūsına beñzersin
Ey fitne sen ol çeşmüñ uyḳusına beñzersin

2. Ey kākül-i ḫod-rüste sen kişver-i Keşmīrüñ
Ezhār-ı bahārından şeb-būsına beñzersin

(4a) nedür: neden P.

(5a) Pertevā: -Ü.

409 HP(155a), Ü(156a), P(77b).

Not: Bu gazelin redifi "itdükçe ben" P nüshasında "itdükçe sen"şeklindedir.

(5a) Pertevā: -Ü.

410 HP(155a), Ü(156a), P(81a), EE(41a), AE1(52a), H(44b).

(1a) ġurre: ġamze Ü, P, EE, AE1.

3. Ey ġamze-i ḫūnī sen şāhāne-nigeh çeşmüñ
Yanındaki cellād-ı bed-ḫūsına beñzersin

4. Ey şūḫ-ı cefā-pīşe bu meşreb-i vaḥşetle
Deşt-i sitem ü cevrüñ āhūsına beñzersin

5. Ey mürġ-i dil-i Pertev sen ravża-i vaḥdetde
Mürġān-ı suḫan-gūnuñ Ḥaḳ-gūsına beñzersin

411

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Cānān yolında sāyeveş üftāde bende ben
Cān u serin viren de benüm dil viren de ben

2. Tīz-āb-ı cism-i zerdüm olur mı sirişküm āh
Cān gibi mahv olaydum o sīmīn-tende ben

3. Ya'ḳūbveş firāḳ ile giryān iken göñül
İrdüm viṣāl-i Yūsufa beytü 'l-ḥazende ben

4. Maḥṣūr-ı ḫ'āb olmaya tā fitne-i nigāh
Başdum fiġān u nāleyi burc-ı bedende ben

5. Cū gibi cüst ü cū iderüm eşk-i çeşm ile
Ol serv-i nāzı görmege ṭarf-ı çemende ben

6. Sīr-āb gördi ḫāli lebüñde göñül didi
Leb-teşne ḳaldum āh ki çāh-ı ẕeḳanda ben

7. Vaşluñla nā-murādı be-kām itmecik gibi
Bir böyle va'de belledüm 'ömrüm geçende ben

(2b) baḫārından: bahāruñ EE.

(3a) ġamze-i ḫūnī sen: ḫūnī nigeh sen de Ü.

(4b) sitem ü: sitem-i EE, H. / cevrüñ: nāzuñ P, AE1; bāzuñ EE, H.

(5a) Pertev: -Ü.

411 HP(155b), Ü(156a), P(81b), EE(42b), AE1(52a), H(45a).

(1a) cānān: cānā AE1. (b) serin: serüñ Ü.

(2a) olur mı: olurdı EE, AE1.

(4a) maḥṣūr-ı: maḥṣūs-ı Ü.

(5b) ṭarf-ı: ṣarf-ı EE.

(7a) vaṣluñla: vaṣluña AE1.

8. Gülzār-ı rūy-ı yārdaki ḥāli görmedüm
Sümbülde gülde lālede berg-i semende ben

9. Ben bendelikle almadum ey māh Pertevi
Sen sen olınca pādişahum işte bende ben

412
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Açup revzençe gāh u geh ki cānān gösterür kendin
Gelür güyā ki çāk-ı sīneye cān gösterür kendin

2. Naşıl çoḳ başlı kāfirdür ki zülf-i fitne-engīzüñ
Cihān-āşūb iken āşüfte sāmān gösterür kendin

3. İderken ḫūn-ı dilden istidāne vaḳt-i ḥācetde
Yine bu çeşm-i ter her-dem dür-efşān gösterür kendin

4. Görinür çeşm-i efsūnger gehi bīmār u bī-ṭāḳat
Gehī nerm olsa da gāhī Nerīmān gösterür kendin

5. Müzeyyenken çerāġ-ı lāle-i dāġumla dil Pertev
Ne çün gülşen de bülbül gibi giryān gösterür kendin

413
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Yaġmalar 'aḳlı zülfi kemendüm amān amān
Bilmezsem 'ayb ider yine kendüm amān amān

---

412 HP(155b), Ü(156b), P(81b), EE(41a), AE1(52a), H(45a).

(1a) gāh u geh: gāhi gāh P, EE, AE1, H. (b) gelür güya ki çāk-ı sīneye: ki çāk-ı sīneye güya gelür P, EE, AE1, H.

(2a) naşıl çoḳ başlı: ne naḫvet kīş P, EE, AE1, H.

(4a) bīmār u: bīmār-ı Ü, H. (b) nerm olsa da gāhī Nerīmān: bilmem niçün ẓāhirde sūzān P.

(5a) -EE. / Çerāġ-ı lāle-i dāġ dil-i Pertevle zeyn olmış AE1,H. (b) de: ne HP, Ü. / niçün gülşen de bülbül gibi giryān: gönül bilmen niçün ẓāhirde sūzān EE, AE1, H.

413 HP(156a), P(82a), EE(41b), AE1(52b), H(45a).

(1a) 'aḳlı: 'aḳlımı EE.

2. Cū gibi intiẓār ile eşküm revān iken
Ḳıldı ḫırām o serv-i bülendüm amān amān

3. Şandum ki geldi ḫāne-i çeşme ḫayāl-i yār
Teşrīf idince kendi efendim amān amān

4. Ol nāz u ben niyāz idiyorken hemān-dem
Bir şīve itdi ben de begendüm amān amān

5. Budur cevābı Pertev-i zārūñ ol āfete
Ey şeh-levend ü ḥūri-pesendüm amān amān

414
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Serve baḳmazlar görenler ḳāmet-i nāzendesin
Seyr iden baḳmaz güle ol gül-'iẓārūñ ḫandesin

2. Görse ger mecrūḥ-ı tīġ-i ġamzesin ol bī-vefā
Dir mi ey bī-çāre āyā bunca demdür ḳandesin

3. Üstüḫ'ān-ı sīne mūsīḳāre reşk-endāz olur
Nāy-ı bezm eylerse cānān bende-i nālendesin

4. Sāḳiyā evvelce añla nabżı vir şoñra şarāb
'Āşıḳ-ı bī-tābınuñ ṭut sā'id-i lerzendesin

5. Būse vü āġūşın idüp bī-dirīġ ol Perteve
Eylemiş şermende tekrār 'āşık-ı şermendesin

(2b) o: -P, -AE1.

(3a) Ġam-ḫāne-i faḳīre ḫayāli gibi hemān P, EE, AE1, H. (b) idince: itdi P, EE, AE1, H.

(5b) levend u ḥūri: levend-i ḥūr P; levendüm ḥūnī EE; levend-i ḥūri AE1.

414 HP(156a), P(78a), EE(42a), AE1(52b), H(45b).

(1) Bu beyit AE2(48b)'de müfret(beyit) olarak geçmektedir. (a) baḳmazlar: baḳsun mı AE2. (b) seyr iden baḳmaz güle ol gül-'iẓāruñ: gül temāşā eylemezler seyr idenler P, EE, AE1, H. / 'Azm-i gülzār eylesün mi seyr idenler ḫandesin AE2.

(4b) bī-tābınuñ: bī-tābıñuñ HP.

(5a) āġūşın: āġūşı EE āġūş AE1.

415

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ḫayāl-ḫāne-i maḥzūnumı şen itme misin
Ṭulūʿ-ı mihr-i cemālüñle rūşen itme misin

2. Bu dāġlar senüñ içün açıldı sīnemde
Gelüp a ġonca-gülüm seyr-i gülşen itme misin

3. Kenār-ı baḥr-ı sirişküñ bir aḳındılı yeridür
Gözümde kendüñ içün ṭarḥ-ı mesken itme misin

4. Yetişdüginde ḫaṭuñ biz de būse-çīn oluruz
Ruḫuñda ḫāṣılı gülzār-ı ḫırmen itme misin

5. Utanma eyle cefā Perteve bu gün baḳalum
Yarın ḥicābı Cenāb-ı Ḫudādan itme misin

416

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Sen de bir sen gibi bī-merḫamet āfet bulasın
Baña raḥm eyledigüñ mertebe raḥmet bulasın

2. Māhveş işte bütün ʿāleme seyrān olduñ
Şehr-i ḥüsn içre saña kim didi şöhret bulasın

3. Der-i dil-dāra eger uġrar ise reh-güẕerüñ
Ey ṣabā yāra selām it ki selāmet bulasın

4. Dürdan şemm-i gül-i rūyına imkān yoġ iken
Ne keremdür bu ki gül-büseye ruḫṣat bulasın

---

415 HP(152a), Ü(154b), P(78a), EE(40a), AE1(50a), H(43a).

(1b) mihr-i: -EE; şemʿ-i HP.

(3a) sirişküñ: sirişk P, EE, AE1. / bir: -HP, -Ü, -EE. / yeridür: yerdür P, AE1.

(4a) biz: ben P, EE, AE1, H. / oluruz: olayım EE, AE1, H.

(5a) Pertev: -Ü. / bu: bir Ü. (b) yarın: yaruñ EE.

416 HP(156a), Ü(156b), P(82a), EE(42a), AE1(53a), AE2(32a), H(45b).

(3a) reh-güẕerüñ: reh-güẕerin EE. (b) it ki: eyle P.

(4a) dürdan: derün AE1. / gül-i rūyına: gül-i ruḫlara Ü. (b) ruḫṣat: raġbet AE1.

5. Baña bir pīr-i cihān-dīde dimişdi Pertev
Terk-i āsāyişe saʿy eyle ki rāḥat bulasın

417

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Baḫş-ı büseñdür senüñ ʿuşşāḳı bī-ʿār eyleyen
Esḫiyādur sevdigüm bu ḫalḳı cerrār eyleyen

2. Nāle-i şeb-gīrüm oldı vaṣl-ı cānāna sebeb
Nālişümdür baḫt-ı ḫˇāb-ālūdı bīdār eyleyen

3. ʿĀşıḳ-ı dīrīneñi aġyārdan ʿadd eyledüñ
Nev-heves ʿāşıḳlar kimi yārüñ aġyār eyleyen

4. Rāz-ı pinhānum disem eylersin ammā iʿtibār
Muʿteber olmaz cihānda keşf-i esrār eyleyen

5. Dāġ-ı sīnemden aña revzenler açmışken yine
Dūd-ı āhumdur göñül kāşānesin tār eyleyen

6. Secdeden naḳş-ı ḫaṣīri eyleyüp çīn-i cebīn
Bu riyāyı çehre-i zāhiddür iẓhār eyleyen

7. Ṭīġ çekmez ḳan dökmez ġadrı sevmez gerçi yār
Ġamze-i ġaddārıdur ḫūn-rīz ü ḫūn-ḫˇār eyleyen

8. Ḫaşm-ı cānuñ olsa luṭf it eyleme ceng ü cidāl
Düşmeni Pertev müdārādur vefādār eyleyen

9. Ḫażret-i ʿİzzet Begün Ḥaḳ ʿizzetüñ itsün füzūn
İltifātıdur muḥibbānuñ şenākār eyleyen

418

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Civān nev-resi āzāde-ser-i ḫod-gām buldum ben
Ḫaṭı mürġ-i cemāli şayda müyīn-dām buldum ben

---

417 HP(156b), Ü(157a), P(78b).

(5a) açmışken: açmış gör P. (b) āhumdur: āhumdan Ü.

(9) -HP.

418 HP(156b), Ü(157b), P(78a).

2. Ne keyfiyyet bu kim görmiş degülken bādenüñ rengin
O laʿlīn ġoncada būy-ı mey-i gül-fām buldum ben

3. Gelenler benden evvel bādesin nūş eylemiş gitmiş
Gelüp bezm-i felekde ser-nigūn bir cām buldum ben

4. Meger varmış şeker-ḫ̔āba o şūḫuñ çeşm-i bādāmı
Ḳıyās itdüm görünce sükkerīn-bādām buldum ben

5. Görüşdüñ yār ile bir kerre de ʿīdeyn beyninde
Anuñçün bir sene ẓarfında üç bayram buldum ben

6. Hevā-yı ʿaşḳ ile deryā-yı sīm-ābı idüm evvel
Bi-ḥamdi'llah bugünlerde biraz ārām buldum ben

7. Cenāb-ı Neş'etüñ eksikligin göstermesün Rabbim
Ki Pertev sāyesinde ʿizz ü şān u nām buldum ben

419

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Şan ey başında ḳaşın ġurre-i ġarrāda gördüm ben
Şühūd-ı ġurreye ebrūların īmāda gördüm ben

2. Meger kim nūr-ı meh ʿaks-i cemāl imiş o ḫūrşīdüñ
Bugün aḫşāma ḳarşu cānib-i bālāda gördüm ben

3. Nigāh-ı nergise beñzer nigāh olmaz dimem zīrā
Ki anuñ miṣlini her dīde-i şehlāda gördüm ben

4. Bilūrīn şīşeye gül-desteler ḳonmış ḳıyās itdüm
N'idem ki ʿaks-i reng-i gül-ruḫuñ mīnāda gördüm ben

5. Cefālar ile geçdi müddet-i ʿömrüm faḳaṭ bir şeb
O şūḫ-ı mest-i nāzı ḫ̔āb-ı istiġnāda gördüm ben

(3a) eylemiş: eyleyüp P.

(4b) sükkerīn: şekerin P.

(6a) sīm-ābı: sīmāyı P.

(7b) şān u: şān-ı P.

419 HP(157a), Ü(157b), P(78b).

(1a) ḳaşın: ḳaşuñ Ü. (b) ġurreye: ġurrede P.

(4a) ḳonmış: ḳoymış P.

(5a) ʿömrüm: ʿaşḳum HP, Ü.

6. Baña şimden gerü seyr ü sefer lāzım mı ʿālemde
Sikender-seyr o mir'āt dil-i şeydāda gördüm ben

7. Mürūr itmekde iken māli-ḫulyālarla evḳātum
Refāh-ı ḥāli Pertev bir gice rü'yāda gördüm ben

8. Ser-efrāz-ı gürūh-ı şāʿir u münşīdür ʿİzzet Beg
Ki āsārı gibi ne şiʿr ü ne inşāda gördüm ben

9. Midād-ı ḫāmesi biñ nüktesiz bir noḳṭa vażʿ itmez
Sevād-ı lafẓınuñ āsārını maʿnāda gördüm ben

420
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bu ġavġāgāh-ı ʿaşḳa başın ortaya ḳoyan gelsün
Elin āb-ı ḥayāt-ı dehr-i fānīden yuyan gelsün

2. Ser-ā-pā cümleten aʿżā aña ḫıdmetde pā-ber-cā
O şāh-ı mülk-i istiġnā gönül taḫtında yan gelsün

3. Uşandurdı beni pervāneyi yandurma mażmūnı
Biraz müddetde bārī ḫāṭıra yan mollā yan gelsün

4. Olur ḳıymet-şināsān-ı zamāna ol zamān maʿlūm
Hele yāḳūt-ı aḥmer laʿl-i leble yan-be-yan gelsün

5. Biribirine uymazken iki miḥrāb ebrūda
İmām oldı o şehlā-dīdeler varsa uyan gelsün

6. Zemīn-i besteyi pes perdeden mırlanmama baḳma
Hele seyr eyle şāhum naġme-i tīze miyān gelsün

7. Cenāb-ı Neş'etüñ dergāhı bābu'llahdur Pertev
Çü Kaʿbe anda red yoḳdur duyan gelsün duyan gelsün

(7b) bir: bu Ü.

(8,9) -HP. (a) ser-efrāz-ı gürūh-ı: ser-firāz-kerde Ü.

(9b) asarını: asarunuñ Ü.

420 HP(157a),Ü(158a), P(79a).

(5a) ebrūda: ebrūya P.

(6b) tīze: tīz: HP, Ü.

421

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Murād-ı vaṣf-ı ḫaṭṭuñ olsa dūd-ı şemʿ-i āhumdan
Olurdı sürme ḫāṣıl dūde-i baḫt-ı siyāhumdan

2. Bana kūh-ı belā-yı āfet-i cān sedd-i rāh olmaz
Pil-i seyl-i sirişküm ben ki düzdüm seng-i rāhumdan

3. Dimiş pā-māl ider nām-āverān-ı ḫüsni ol meh-rū
Düşerse sāye bir iḳlīme işkest-i külāhumdan

4. Cefādan ġayrı bir şey görmedüm eyyām-ı ḫüsnüñde
Utanmam ol ḳıyāmet-ḳadle ḥaşr olsam günāhumdan

5. O gülzār-ı leṭāfetden nice gül-çīn olam dirsen
Ki olur pejmürde Pertev ṣadme-i pāy-ı siyāhumdan

422

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Güleli ḫaṭṭ-ı lebi ḳırdı geçirdi nicesin
Ṭatlı ṣoḥbetde ḥāẓır itmedi helvā gicesin

2. Şīr-ḫˇārum kuzucaġum geliyor ṭurra be-dest
ʿĀşıġın ʿāşıḳı ḳoynında arar sütlücesin

3. Ne ḳadar şöhre-i şehr olsa o meh ḥaẓẓ eyler
İstemez ʿāşıḳ-ı efgendesinüñ gizlicesin

4. Añlanur ḳadr-i kec ü rast kemān-keşden de
Ki atup toġrıyı el üzre tutar egricesin

---

421 P(79a), EE(40a), AE1(50a), AE2(31a), H(43b).

(2a) kūh-ı belā-yı: kūh bana ey EE.

(3a) ḫüsni: nāzı AE2.

(4b) ḫüsnüñde: ḫüsninde EE, AE1.

(5b) ki: gāh AE2. / siyāhumdan: nigāhumdan AE1, AE2, H.

422 P(79b), EE(40b), AE1(50a), H(43b).

(1b) ḥāẓır: ḥaşır EE.

(2b) ʿāşıġın: ışıġın P.

(4a) kemān-keşden de: kemān-keşinde AE1.

5. İder ʿāşıḳların āzād şanurdum Pertev
Geleli ḫaṭṭ-ı lebi ḳırdı geçirdi nicesin

423
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Varsa ey dil sende ḳuvvet işte meydān işte sen
Ḳalmadı çün bende ḳudret işte cānān işte sen

2. Ben bıraḳdum güşe-i dāmān-ı yāri ey göñül
Sen yapış ḳaşduñsa ḫıdmet işte dāmān işte sen

3. Çünki ben geçdüm göñül geçmez didüm kim baʿd-ez-īn
Virme artıḳ baña ṣıḳlet işte ḫūbān işte sen

4. Ben çekildüm sāḳiyā bu güşe-i mey-ḫāneden
Ḥāżır işte bezm-i ʿişret işte rindān işte sen

5. Bir nigāh eyle vedāʿ eşnāsı bārī Perteve
Çünki bāḳī bezm-i ṣoḥbet işte yārān işte sen

424
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Berg-i sebzāsā çıḳınca naġme müsīḳārdan
Güller açılsa ne var ḫār-ı ser-i dīvārdan

2. Çeşmesār-ı āb-ı Ḫıżr olmaġla ebr-i nev-bahār
Āteş-i Ṭūr oldı peydā gül-bün-i gülzārdan

3. Baḫş-ı rūḥ itmekle bād-ı nev-bahārı ʿāleme
Gülsitānda ẓıllı her şaḫṣuñ olur seyyārdan

---

423 HP(157b), Ü(158a), P(81a).

(1a) ḳuvvet: ḳudret P. (b) ḳudret: ḳuvvet P. / cānān: cān Ü meydān P.

(2a) dāmān-ı: dāmānı P.

(3b) ḫūbān: meydān P.

(4b) rindān: meydān P.

424 HP(157b), Ü(158b), P(81b).

4. Ger hevā-yı nāmeye itse bu eṣnā terbiyyet
Şāhlar olur nümāyān servi-i destārdan

5. Maẓhar-ı feyż-i bahār olmaġla şimdi kūhlar
Ḫoş gelür ʿaks-i ṣadā-yı bed daḫi kuhsārdan

6. İtmeseydi ḳaṭʿ-ı ümmīd-i nemā eşcār-ı ḫuşk
Türbet-i Manṣūra serv olurdı çūb-ı dārdan

7. Bu ruṭūbet kim gil-i dīvāra teʾṣīr eyleye
Ḥāsılı sebz olsa kāh olmaz ʿaceb tekrārdan

8. Muʿciz-i Mūsā gibidür Pertevā faṣl-ı bahār
Kim yed-i beyżā ʿayān işgūfe-i eşcārdan

9. Ḥaḳ Cenāb-ı Neşʾetūñ her rūzını nev-rūz ide
Faṣl-ı gülde tā ki bülbül gitmiye gülzārdan

10. Feyż-i ʿadl-ı nev-bahārı eyleyem bundan ḳıyās
Gül-be-çeşm olsun ʿadūsı ʿaks-i nevk-i ḫārdan

425*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Seyr it mükerrer oldı cünūnum bahārdan
Sīnemde dāġ tāzelenür lālezārdan

2. Güller cemālin ʿarż idicek şāḫsārdan
Bülbüllerūñ hezārı gelür her diyārdan

3. Gülden belā-yı hicr-i ruḫ-ı yārı arturup
Buldum mesāġ-ı nāle fiġān-ı hezārdan

4. Gül cāmiʿi müʾeẕẕini olmış meger hezār
Bu şeb eẕān oḳur idi serv-i menārdan

5. Bülbül nedür ki ben aña pey-revlik eyleyem
Şuşdurmışum hezārını ben āh u zārdan

(4a) nāmeye: nāme Ü.

(8a) Pertevā: -Ü.

425 HP(158a), Ü(159a), P(82b).

* Başlık: Söylendi Bu Gazel Daḫi Ber-vech-i iştirāk HP, Ü.

(1b) sīnemde: sīne-i Ü.

(5b) āh u: āh-ı Ü.

6. Geldi yetişdi gül yetişür ḳorḳarum gezend
Faṣl-ı ḫazān dīdükleri şol yādgārdan

7. Bekler ḳudūm-ı nāzuñ o serv ü nihāller
Oldı sefīd dīdeleri intiẓārdan

8. Bir rütbede yüridi dıraḫtāna āb kim
Māhīler oldı ol şuda mevc-i çenārdan

9. Gül şerm ile ḳızardı ruḫundan benefşe de
Ḫam-gerdeñ oldı reşk-i ḫaṭ-ı sebz-i yārdan

10. Gül-ġoncalar varaḳlar açup oldı gülsitān
Bustān kitābı düşdi yine i'tibārdan

11. Eylerse semt-i vaṣla temāyül o nev-nihāl
Yār-āver-i murād oluruz rūzgārdan

12. 'Aks itmek ile gülleri eṭrāf-ı gülşenüñ
Ḳat ḳat göründi āyine-i cūy-bārdan

13. Ketm eylerüm ki ḫande-i aġyārı çekmezem
Var ise de şikāyetüm ol yādgārdan

14. Lü'lü-yi tāc-ı şāh-ı gül olmaġla jāleler
Şeb-nem şeçilmez oldı dür-i şāhvārdan

15. Ādāb-ı 'aşḳı öġrenüp 'İzzetden ey hezār
Perhīz ḳıl bu nāliş-i āteş-niṣārdan

16. Ey gül fiġān-ı Pertev-i şeydāyı diñle gel
Vaz gel hezār-ı bü'l-heves-i bī-ḳarārdan

17. Üstād pīşgāhına varduḳda bu ġazel
Himmet niyāzın eylerüz ol kāmkārdan

18. Allah sāyesin ide memdūd tā ki dehr
Tecdīd-i cāme ide şitā vü bahārdan

(6b) yādgārdan: nā-bekārdan Ü, P.

(7a) nāzuñ: nāzdan Ü.

(8a) dıraḫtāne: dıraḫtān P. (b) māhīler: māhlar Ü.

(9b) sebz: sebze P.

(16b) hezār-ı: -Ü.

(17b) niyāzın: niyāzda Ü.

426
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Yapduñ baḳalum bir güzel āyīneli dükkān
Çünkim bu arada
Bir bir ḳanı bir yoşma gümiş sīneli oğlan
Bāzūsı güşāde

2. Var ise raḳīb ile gelen oğlıdur ancaḳ
Oynatmaġa gelmiş
Ḫırsāne edālarla o pūzīne-i cingān
Bu bezm-i şafāda

3. Yek-şenbe vü şenbe sayanı saymaz o şūḫum
Ol mest-i müdāmum
Hep bezminüñ ehlī şeb-i āẕīneli rindān
Her şeb içe bāde

4. Ṣūfī-i riyā-pīşe vü nā-ṣāfa-meşābe
Yoḳdur dimesünler
Gördüm ḳatı çoḳ ḫırḳa-i peşmīneli ruhbān
Biñden de ziyāde

5. Pertev ġam-ı 'aşḳ ile ḫarāb ise ne ġam dil
Ma'mūr olur elbet
Bu dāġ-ı maḥabbet ile gencīneli vīrān
Meydān-ı vefāda

427*
Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Artıḳ bozuġı ben de ṭuyayum mı ne dirsin
Ya'ni ki uṣūl ile ḳıyayum mı ne dirsin

2. Dervīş ü şeh-i 'aşra dimezken belī şāhum
Bed vaż'ına ḫalḳuñ ṭayanayum mı ne dirsin

---

426 P(83a), EE(41b), AE1(52b), H(45b).

(1a) baḳalum: burada EE. (b) bir ḳanı: perperi AE1.

(2a) oynatmaġa: onatmaġa AE1. (b) pūzīne-i: pūzīneli EE.

427 HP(158b), P(83a), EE(42b), AE1(53a), AE2(31b), H(45b).

*Başlık: Ġazel-i Ṣābitāne HP.

Not: 428,429. gazellerin redifinde bulunan "dirsin" kelimesi "dersin" şeklindedir.

(1b) ḳıyayum: ḳabayım EE.

3. Ḥālince arar her kişi ʿālemde şafāsın
Yā ben kederüm kendüm arayum mı ne dirsin

4. İtmişken efendüm bu ḳadar tecrübe-sebḳat
Yine sözüni ṭoġrı şanayum mı ne dirsin

5. Pertev bu ḳadar ülfeti varken geçe senden
Ben de ʿaceb ol yere varayum mı ne dirsin

428
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Bozdum bozuġı yere çalayum mı ne dirsin
Bu sāz u söze tā'ib olayum mı ne dirsin

2. Ben böyle yalanlarla filānlarla efendim
Ṭıfl-ı dili daḫi oyalayum mı ne dirsin

3. Aġyār ile sen seyr-i çemenzāra git ammā
Ben güşe-i firḳatde ḳalayum mı ne dirsin

4. Yoḳdur bunı taʿlīm ideyüm meşḳ ideyüm dir
Ben ḥarf-ı vefā-yı karalayum mı ne dirsin

5. Pertev gibi çün sāḥil-i vaṣluñda yerüm yoḳ
Deryā-yı ġam-ı ʿaşḳa ṭalayum mı ne dirsin

Ḥarfü'l-Vāv
429
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Āh elüñden senüñ ey ʿarbede-cū n'olsun bu
Yetişür ġayri bu ser-keşligi ḳo n'olsun bu

(5a) ülfeti varken geçe senden: mükrim iken çün ola maṭrūḥ AE2. (b) yere: pire AE2.

428 HP(158b), P(83a), EE(42a), AE1(53a), H(46a).

(1b) bu: -P, -EE, -AE1, -H. / söze: söze hep P, EE, AE1, H.

(2a) ben: sen P, AE1. / yalanlarla: yalanlar HP.

(4a) meşḳ: şaḳ

429 HP(159a), Ü(159b), P(83b), EE(43a), AE1(53b), H(46a).

(1a) ey:- HP.

2. Çeşm ü ebrūlarıñuñ başḳa senüñ başḳa sözüñ
Ḫalḳı ta'cīz mi ey mu'cize-gū n'olsun bu

3. Bir yüzüm sürmede biñ yaş dökerüm dergehüñe
Bir namāza nice biñ kerre vużū' n'olsun bu

4. Sen de ey sāḳī-i ġaddār felek-meşrebsin
Birbiri üstine yaġdurma ṭolu n'olsun bu

5. İştikā itmeyeyüm ben yine ey bī-inṣāf
Dostlar girye idüp gülsün 'adū n'olsun bu

6. Ġāliyesāy mıdur perçeminüñ her tārı
'Iṭr-ı şāhī gibi tenżū gibi bū n'olsun bu

7. Ben de Pertev gibi ey cevrüñe ṭaḳāt gelmez
Hīç didüm mi daḫi bir gün saña o n'olsun bu

430

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Gerçi yaġma-dih-i 'aḳl-ı 'uḳalādur gīsū
Ser-i şūrīdeme püsḳülli belādur gīsū

2. Eyledüm kāle-i vālāyı dili pāy-endāz
Pāy-māl olmaġa zīrā ne revādur gīsū

3. Dil-perīşān olurum lafẓını itdüḳde ḫayāl
Nice vaṣf eyleyeyüm şun'-ı Ḫudādur gīsū

(2a) ebrūlarıñuñ: ebrūlarınuñ Ü, EE, H. (b) ta'cīz: ta'cīze P, EE.

(3a) dergehüñe: dergehine P, AE1.

(5a) bī-insāf: insāf AE1.

(6a) ġāliyesāy: ġāliyesāle P. (b) tenżū: tendū AE1.

430 HP(159a), Ü(160a), P(84a), EE(43a), AE1(53), H(46b).

(1a) yaġma-dīhi: yaġmada P, AE1. (b) şūrīdeme: Mecnūnda P, AE1; Mecnūna da EE, H.

(2a) vālāyı: pür-dāġ P, EE, AE.1 (b) zīrā ne: cānāna P, EE, AE1, H.

(3) -P / EE, AE1 ve H nüshalarında 5. beyittir. (a) lafẓını: lafẓı Ü. (b) vaṣf eyleyeyüm: taṣvīr olınur EE,AE1.

4. Māra zülf aḳrebe kākül olınursa teşbīh
Şāh-ı mārān dimege dāḫi sezādur gīsū

5. Perçem ü zülf ü ḫaṭı gice geçüp itme nigāh
Ne ḳadar medḥ ü şenā olsa be-cādur gīsū

6. Dökülür şaġ u şola ʿarż-ı ḫışımla Pertev
Çün solaġān şeh-i ḥüsn ü bahādur gīsū

431
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. ʿArż eylese tīr-i müjesin tīr-keşe ḳarşu
Ḫamyāze çeker yay o kemān-keş ḳaşa ḳarşu

2. Meh-tāba gidenler iki ay ṭoġdı şanurlar
İkrāma çıḳınca ḳamer ol mehveşe ḳarşu

3. Ḫam-geşte ḳad olursa n'ola ʿarʿar u şimşād
Hep egdi serin serviler o ser-keşe ḳarşu

4. Gördükde müdāhinler olan bezm-i kibārı
Büzler oṭurur ẓann iderüm Aḫfeşe ḳarşu

5. Pertev n'ola olmazsam eger şāḥib-i ḫamse
Beyt-i ġazelüm ʿarż iderüm ol beşe ḳarşu

---

(4) EE, AE1 ve H nüshalarında 3. beyittir. (a) olınursa: olınurmış P, AE1, H. (b) şāh-mārān dimege daḫi sezādur: şāh-mārāna şibih olsa becādur EE, AE1, H.

(5) EE, AE1 ve H nüshalarında 4. beyittir. (b) becādur: sezādur EE, AE1.

(6a) u: -Ü / ḫışımla: ḫışm AE1. (b) çün: şan P, EE, AE1.

431 HP(159b), Ü(160a), P(84a).

(3a) ʿarʿar u şimşād: ʿarʿara ḳarşu P. (b) serin: sebzin Ü. / o ser-keşe: ol mehveşe P.

(5a) n'ola: ne var Ü.

432

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ruḫsār-ı āteşīnūñi 'arż eyle yan diyü
   Şoñra leb-i ḥayātuñı şun bāña ḳan diyü

2. Āġūşa çeksem ol mehi rūḥ-ı revān diyü
   Emsem dehen ü gerdenini ḳūt-ı cān diyü

3. Dirsem o şāha biñde birin ḥāl-i zārımūn
   Güş eylemez mübālaġalı dāstān diyü

4. Ol serv-i hoş-ḫırām görüp cūy-ı eşkümi
   Belki temāyül eyleye āb-ı revān diyü

5. Zīr-i cenāh-ı ġamze-i şah-bāzı mürġ-i dil
   İtdi mekān kendüye cāy-ı amān diyü

6. Yandum yaḳıldum ol şeh-i bī-dāda Pertevā
   Oldı ḫarāb efendiceğüm ḫānmān diyü

433

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Gerçi çoḳ gevher-i eşküm telef itdüm Pertev
   Dilüm ol dürr-i yetīme şadef itdüm Pertev

2. Ruḳabā ile keş-ā-keş bāña 'ār idi velī
   Ben o da'vāları hep ber-ṭaraf itdüm Pertev

3. Eylemem ṭāli'-i nā-sāzdan artıḳ şekve
   Göñlüm ol neyyire beytü'ş-şeref itdüm Pertev

---

432 HP(159b), Ü(160b), P(83b), EE(43a), AE1(53b), AE2(33b), H(46b).

(1a) ruḫsār-ı: ruḫsārı AE2. / āteşīnūñi 'arż eyle: āteşīne dili atsa EE, AE1, H; āteşīne dilüm atsa AE2. (b) leb-i ḥayātuñı şun bāña: ḥayāt-ı leblerini şunsa EE, AE1, H.

(2) -HP, -Ü, -AE2.

(5b) kendüye: kendine EE.

433 HP(160a), Ü(160b), P(84b), EE(43a), AE1(54a), AE2(33b), H(46b).

(1a) gerçi çoḳ gevher-i eşküm: nice dürr ü nice gevher EE, AE1, AE2, H.(b) dilüm: dili EE, AE1, AE2, H.

(2b) ber-ṭaraf: pür-ṭaraf Ü.

(3a) şevke: şekva P, AE1. (b) göñlüm: dili P, EE, AE1, AE2, H. / beytü'ş-şeref: beyt-i şeref AE2.

4. Taş dikdüm hele meydān-ı maḥabbetde bugün
Sīnemi tīr-i nigāha hedef itdüm Pertev

5. Gerçi her bir ġazelüm bir veled-i ḳalbümdür
Līk bu naẓmumı ḫayrü'l-ḫalef itdüm Pertev

Ḥarfu'l- Hā'

434

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Bezm-i aʿdādan o meh dūr olur inşā'llah
Baña raḥm itmege mecbūr olur inşā'llah

2. Göz belerdürse ʿadū kesri içün cām-ı dile
Şīşe-i dīdesi meksūr olur inşā'llah

3. Beni çoḳdan beri dil-ḫasta-i hicrān itdi
Çeşm-i mestüñ daḫi rencūr olur inşā'llah

4. Dil ki gün görmedi nev-rüstelik eyyāmında
Sāyesinde ḫaṭınuñ nūr olur inşā'llah

5. Sende bu meşreb-i üftāde-nevāzī kim var
Dil-i bī-çāre de mesrūr olur inşā'llah

6. Cürmimüz cirm-i felekden de büyükse cānā
Dāmen-i ʿavf ile mestūr olur inşā'llah

7. Kişver-i ʿaşḳda kem-nām gezer Pertev-i zār
Senüñ ʿaşḳuñ ile meşhūr olur inşā'llah

(5b) ḫayrü'l-ḫalef: ḫayr-ı ḫalef AE2.

434 HP(160a), Ü(174a), P(92b), EE(48a), AE1(60a), AE2(35a), H(52a).

(1a) bezm-i aʿdādan o meh: ḳurb-ı bezminden ʿadū AE2. (b) baña: bize EE, AE1, H. / raḥm: luṭf AE2.

(2) -AE2. (a) dile: dilüñ EE, H dilin AE1.

(3b) mestüñ: mesti P, AE1. / daḫi: gibi AE1.

(4a) gün: -EE. / eyyāmında: āvānında AE2.

(5a) sende: sende kim EE. (b) olur: -Ü.

435

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dilüñ āh u fiġānuñ nā-ümīd olsun da seyr eyle
Çeh-i hicrānda ḥabs-ı medīd olsun da seyr eyle

2. Hilālāsā dü-tā olmaz mı ḳaddi ʿāşıḳuñ ġamla
O mihr-i ʿālem-ārādan baʿīd olsun da seyr eyle

3. Bahār olsun hele cūy-ı sirişküm çaġlasun aḳsun
O Leylī zülfi çün Mecnūn bīd olsun da seyr eyle

4. Cünūn-ı cāme-i çāk ehl-i ʿaşḳı kūh-ı firḳatde
Hilāl-ı ġarra-i ebrū bedīd olsun da seyr eyle

5. Olur mı şeh-süvār-ı cünd-i cündīyān olmaz mı
O şūḫı mā'il-i luʿb-ı cirīd olsun da seyr eyle

6. Dil-i Pertev ki ey şeh müstefāt-ı feyż-i ʿaşḳumdur
Anuñ her beyti bir beytü'l-ḳaṣīd olsun da seyr eyle

436

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. O mehüñ ġamze-i bürrānına māşā-Allāh
ʿĀşıḳ-ı dil-şödenüñ cānına māşā-Allāh

2. Hedef-i sīneme her tīri ki degdi yazdum
Ḫūn-ı dille ser-i peykānına māşā-Allāh

3. Dūd-ı āhum ki teḥassürle varur ol māhuñ
Naḳş olur güşe-i eyvānına māşā-Allāh

4. Göñlüñ almış nice şeyṭānlıḳ idüp muġ-beçe līk
Degmemiş zāḥidüñ īmānına māşā-Allāh

---

435 P(92b), EE(48b), AE1(60a), AE2(37b), H(52a).

(1a) dilüñ: raḳībüñ AE2. / fiġānuñ: fiġānın EE, AE1, H; zāruñ AE2.

(5a) Ne cānlar pāy-māl tevsen-i ʿaşḳı olur Pertev P, EE, AE1, H.

(6) -P, -EE, -AE1, -H.

436 HP(160a), Ü(174a), P(94a), EE(48b), AE1(60b), AE2(35a), H(52a).

(2a) sīneme: sīneye EE. / ki: -HP, -AE1.

(3a) āhum ki: āhumla EE / māhuñ: şāhuñ AE2.

(4a) göñlüñ: göñlin EE, H; göñül AE1; dilin AE2. / muġ-beçe līk: muġ-beçenüñ P.

5. Cūy-ı ḫūn eyledi Ceyhūnı dem-ā-dem eşki
Pertevüñ dīde-i giryānına māşā-Allah

437
Mefʿūlü mefāʿilün faʿūlün

1. Ol āfet-i cān-gāhdan āh
Ol ḫūni-i kīne-ḫʷāhdan āh

2. Āh itmek ise viṣāle māniʿ
Āh eylemeyem mi āhdan āh

3. Resm-i reh imiş şekīb-i hicrān
Bi'llah o resm-i rāhdan āh

4. Teʾşīr-i dil-i nigār itmez
Bu nāle-i ṣubḥgāhdan āh

5. İt çarḫden āh u vāh Pertev
Gel itme tehī o māhdan āh

438
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ḫaṭ çekdi mülk-i ḥüsne sipāh āh āh āh
Ḳaldı ġubār içinde o māh āh āh āh

2. Ḫaṭṭ-ı nev ile māh-ruhı hāledār iken
Eṭrāfın aldı ebr-i siyāh āh āh āh

3. Ṣad dād dest-i terbiyet-i bāġbāndan
Basmış şu lālezārı giyāh āh āh āh

---

437 HP(160b), Ü(168b), P(89a), EE(46a), AE1(57a), H(49a).

(2a) ise: imiş P, EE, AE1.

(3a) hicrān: dāʾim P, EE, AE1, H.

(5a) çarḫdan: çarḫda AE1 / u: -Ü, -P.

438 HP(160b), Ü(163b), P(85b), EE(43b), AE1(54a), AE2(35b), H(47a).

(2) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 3. beyitle yer değiştirmiştir. (a) hāledar: hālevār Ü, AE2.

(3b) şu: o P.

4. Ḫayr eylemez rehā daḫi bulursa dīdeye
Pīçīde oldı ḫaṭṭa nigāh āh āh āh

5. Pertev de baña eyleme çoḳ āh vāh dir
Āh itmeyem de n'eyleyem āh āh āh āh

439

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Baḳın ol sebz-teh-i gül-gūnda ḫaṭṭ-ı siyeh tāba
Gider Keşmīre bād-ı şevḳ-ı ruḫsār ile meh-tāba

2. Çü āb-ı gevherüm delv-i çehi cāy-ı nişest itmem
Ki ben ḥabl-ı ta'alluḳla gelem tā öyle dullāba

3. Senüñçün terk-i ḫ̆āb itdüm yine ifşā-yı rāz itmem
Egerçi rāzını söyler dimişler merd-i bī-ḫ̆āba

4. Bu şeb bir āteşīn-meşreb içün āh āteşīn giryem
Ne āteşler bıraḳdı dūdmān-ı 'ālem-i āba

5. O māh-ı 'ālem-ārāya żiyā-baḫş-ı cemāl olsun
Müşābihdür żamīr-i pāk Pertev mihr-i pür-tāba

440

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Mihr-i 'ālem her seḥer tā şām o 'ālī kevkebe
Gün yüzi şevḳ ile ditrer uġramış tāb u tebe

2. Bezme gelmez bāde içmez ḫūn-ı dil nūş eylemez
Ol perīnüñ beñzemez hīç meşrebi bir meşrebe

(5a) de baña: baña de P, AE1. / dir: yeter AE1. (b) n'eyleyem: n'işleyem HP, Ü, EE, AE2, H.

439 HP(161a), Ü(175b), P(94b), EE(49a), AE1(61a), AE2(35b), H(53a).

(1a) baḳın: baḳuñ AE1. / sebze-teh: sebz-teh-i Ü. (b) bād-ı: yād-ı HP, Ü, EE, AE2.

(2a) çehi: dili EE. /cāy-ı: ḫāşāke P. ḫāşā AE1. (b) ḥabl-ı: meyl-i P.

(3b) rāzını: zārını Ü. / dimişler: dimiş Ü.

(5a) 'Aṭāya böyle rūşen fikr 'aṭāyā-yı İlāhīdür AE2. (b) pāk: pāki AE2.

440 HP(161a), Ü(161b), P(85a).

(1a) her: tā Ü, P. / tā: her Ü,P.

3. Çünki dil ceb-ḫāneli bir āfetüñ meftūnıdur
Nev-çerī-i ḫayl-i‘uşşāḳa ne var ṣatsa cebe

4. Rind u ṣūfī ile ‘arż it ṭayy-ı mażmūnda hüner
Ṭab‘uñ ister esbe bindür ister iseñ merkebe

5. Ṭāḳye ḳapmaḳ fenninüñ oldı edībi kim ḫazān
Gül-nihālān mekteb-i gülşende çıḳdı ferġaba

6. Vāṣıl olmaz vaṣla-i dervīş ile er menzīle
Terk ü tecrīd it de giy ister ḳabā ister kebe

7. Ol ḳadar bārīk kim ebrūsu ol meh-cebhenüñ
Aña nisbet bedr-i tābāndur hilāl-ı yek-şebe

8. Gördigüm her ṭıfla ta‘yīn iderek göñlümde cāy
Döndi gūyā enderūn-ı dili derūn-ı mektebe

9. Pertev-i nāçīzden maṭlūb iden ḫüsn-i cevāb
Ḥażret-i Vāṣıf Efendidür o ‘ālī kevkebe

441
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

1. Yandı bu dāġ dāġ-ı kühenden ziyādece
Geçdi bu tīr cāna geçenden ziyādece

2. Pek de ṭavīl itmeyelüm vaṣf-ı ḳāmetin
Ḳadd-i bülendi serv-i çemenden ziyādece

3. Çün Ka‘be-i Şerīf yüzin ārzū ider
Zā’ir ziyāret eylemeyenden ziyādece

(3b) ḫayl-i: cīl-i P. / cebe: tebe P.

(6a) vuṣla-i: vaṣlına P.

(7a) bārīk: yāruñ P.

(8a) ta‘yīn: ta‘līm P. / cāy: cār P.

(9a) cevāb: ḫ‘āb Ü.

441 HP(161a), Ü(167b), P(89b), EE(45b), AE1(56b), AE2(37a), H(49a).

(1b) tīr cāna: tīr-i cān AE2.

(2a) ḳāmetin: ḳāmeti Ü. ḳāmetüñ AE1, AE2.

(3a) yüzin: yüzüñ P, EE, AE1, AE2.

4. Ben cān virürken olmadı almış raḳīb āh
Bilmem ne virdi būseñe benden ziyādece

5. Ḫavf itme sevdigüm iderüm ihtimām-ı tām
Ben ketm-i sırr-ı ʿaşḳda senden ziyādece

6. Zencīr-i zülf-i yārda Pertev bu defʿa dil
Maḥbūs ḳaldı çāh-ı ẕeḳandan ziyādece

442
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Görinür gerçi o meh-pāre ḳıyāfetsizce
Var mı söz ḥüsn-i Ḫudā-dādına zīnetsizce

2. Ṭavr-ı şūḫānesi mümtāz ü müsellem ammā
Şeh-levendüm şu ḳadar var ki iṭāʿatsizce

3. Ben daḫi ṭuymayayum āmed u reftī ey dil
Yāra var derdümi şerḥ eyle şemātetsizce

4. Gāh u bī-gāh duʿālarla ḳopup ḫatm iderek
ʿArż-ı ḥāl eyle o bī-dāda şikāyetsizce

5. Zülf-i dil-dāra çerāġ ideli gönlüm Pertev
Şimdi gūyā degülüm ben de ḳasāvetsizce

443
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ser-i kūyında ḥayfā kār-ı dil zār oldı gitdükçe
Fiġānumdan da ol meh-pāre bī-zār oldı gitdükçe

(4b) bilmem ne: bir şey mi P, EE, AE1, AE2,H.

(5b) ḳetm-i: kim Ü.

442 HP(161b), Ü(169a), P(90a), EE(46a), AE1(57a), H(49b).

(2a) şūḫānesi: şūḫānede P, EE, H.

(3a) reftī: reften P, EE, AE1, H. (b) var: sen AE1.

(4a) u: -Ü. / ḳopup: ḳoyup EE.

443 HP(161b), Ü(175b), P(94b), EE(48b), AE1(61a), H(52b).

2. Ser-i kūyuña ʿāşıḳ vardugınca artıyor ḥırşı
Anuñçün Kaʿbeye ḥācı ṭamaʿkār oldı gitdükçe

3. Nihān-rāhi ḥarīm-i sīneden ḫalvetgeh-i cāna
O düzdīde nigāh-ı fitne ʿayyār oldı gitdükçe

4. Ṭabīb-i cān u dilsin her giden şıḥḥat bulur dirler
Nedendür bu dil-i bī-çāre bīmār oldı gitdükçe

5. Sebeb oldur ki gitmem ekşeri ġam-ḫāneden Pertev
Göñül bir şūḫ-ı mekkāre giriftār oldı gitdükçe

444

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Var neş'e-i mey Ḥażret-i Neş'et ġazelinde
Yoḳ çāre-i maḫmūr-ı dil ʿişret ġazelinde

2. A'dāya ẓafer bulmaġa itdükde tefe''ül
Dīvānın açup bul añı Nuşret ġazelinde

3. Yoḳ müy-miyānuñ gibi mışraʿ-ı muḫayyel
Çoḳ ince ḫayāl olsa da Şevket ġazelinde

4. Gelmezse ġınā Ṣābit edāsından efendim
Bul ṭarz-ı meżāmīnini Ṣervet ġazelinde

5. Maẓmūn-ı nev ü ḥüsn-i edā süziş ararsan
Pertev bulınur Ḥażret-i ʿİzzet ġazelinde

(2a) ser-i kūyuña ʿāşıḳ vardıgınca: gidüp didār-ı yārı görse ʿāşıḳ P, EE, H; gidüp didār-ı yarı ʿāşıḳ AE1.

444 HP(162a), Ü(163a), P(89a).

(2b) dīvānın: dīvānuñ P.

(4a) Ṣābit edāsından: Ṣābite baḳmadan Ü, P.

(5a) ḥüsn-i: ḥüsn ü HP ; ḫüsn P.

445

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Olmasa noḳṣān eger kim rūze-i maḳsūmda
Ẓıll-ı şeh-per-i hümāyı bulma mümkin būmda

2. Ola mı şāyān-ı istiṣḳāl hīç merd-i ketūm
Ṭaġılur meclis ḳalur pervāne bezm-i mūmda

3. Olmasam leẕẕet-çeş-i düşnām-ı la‘lüñ söylemem
Ṭu‘m-ı gül-şekker olur gül-ġonca-i zaḳḳūmda

4. Eyledüñ maḥzūn iken şāhum dil-i zārum nedīm
Hīç mümkin mi güşāyiş meclis-i maġmūmda

5. Padşāhum cevre ṭāḳat ḳalmadı luṭf it yeter
‘Arż-ı ḥāl ittüm saña ḳaç def‘a bu mefhūmda

6. Nerm ü terdür cism-i pāküñ gibi cānā gerdenüñ
Māye-i pālūde varmış rāḥat-ı ḥulḳūmda

7. Būy-ı ‘ıṭr-āmīz ḫūy-ı rūyınuñ bir şemmesin
Buldum ey gül-pīrehen āb-ı gül-i füyyūmda

8. Sen ne şehrüñ māh-ı mihr-ārāsısın bilmez henüz
‘Aşḳuñ ile ḫayli meşhūr oldı Pertev Rūmda

446

Mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Ġamuñ yine getürür dilde ṭāḳat olmasa da
Çeker kemānı kemān-keşde ḳuvvet olmasa da

2. Firāḳuñ ile neler çekdigümi sulṭānum
İdeydüm āh ḥikāyet şikāyet olmasa da

---

445 HP(162a), Ü(164b), P(86b), EE(44b), AE1(54b), H(47b).

(1a) rūze-i: rūzī-i HP, Ü, EE, AE1, H. (b) bulma: bula EE.

(2a) istiṣḳāl: iştiġāl AE1. (b) ṭa‘m-ı gül-şekker olur gül-ġonca-i zaḳḳūmda Ü.

(3,6) -Ü.

(6a) nerm ü: ner-i P. (b) varmış: vardur P,AE1.

(7a) ‘ıṭr-āmīz: ‘ıṭr-ārāy P, EE, AE1, H. (b) buldum: bulmadum EE.

446 HP(162a), Ü(165b), P(87b), EE(44b), AE1(55b), AE2(34a), H(48a).

3. Egerçi maḥkeme-i ẓāhirīde Mansūruñ
Yedinde Ḥaḳ yine daʿvāsı müṣbet olmasa da

4. Ne sözlerüm var idi bu maḥalde söylenecek
Ne çāre ḫavf iderüm yāra şiḳlet olmasa da

5. Ser-i ʿadūya yıḳaydum felekleri Pertev
Arada n'eyleyem ol māh-ı ṭalʿat olmasa da

447
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḫāller var ki ruḫuñ berg-i semensāsında
Ṣaḳlıdur kākülünüñ Çīn-i Ḫotensāsında

2. Beñzemez ḫāl-ı zeneḫdānuña ʿaynı ile sīb
Bir siyāh olmaġ ile cāy-ı ẕeḳansāsında

3. Min vecih laʿlüñ içün nāleme beñzer yeri var
Ṭūṭinüñ şekker içün nuṭḳ-ı suḫansāsında

4. Hep senüñ ḥüzn-i firāḳuñ ile maḥzūnlardur
Ḫāne-i ʿāşıḳunuñ beyt-i ḥazensāsında

5. Naḳş-ı yāra sene-i ʿālem-i ervāḥ yazar
Pertevüñ dāġ-ı dil-i naḳd-ı kühensāsında

448
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Benüm saʿy itdügüm nā-kāmlıḳlar kāmdur bunda
Senüñ ḫavf itdügüñ bed-nāmlıḳlar nāmdur bunda

(3a) ẓāhirīde: bāṭınīde Ü.

(4a) söylenecek: söyleyecek P, AE1.

447 HP(162b), Ü(164b), P(86b), EE(44a), AE1(55a), AE2(36a), H(47b).

(2a) ḫāl-i: ḫāl ü AE1.

(3a) nāleme beñzer yeri: nāle-i rengīn teri P, AE1; nāme beñzer yeri EE. (b) şeker: sükker P, EE.

(4b) ʿāşıḳınuñ: ʿāşıḳuñ H.

448 HP(162b), Ü(164b), P(87a), EE(44a), AE1(55a), AE2(36a), H(47b).

2. İlāc itmek diyār-ı ʿaşḳda hīç ʿaḳla gelsün mi
Felāṭūn mübtelā-yı ʿillet-i ser-sāmdur bunda

3. Egerçi dirler ibrāmı huşūl-i kāma bāʿiṣdür
Merāma māniʿ-i taḥṣīl olan ibrāmdur bunda

4. Maḳāmuñ bil eger üftādelikse maḳṣaduñ ʿāşıḳ
Zemīn-i naḳş pāy-ı reh-firāz-ı bāmdur bunda

5. Miyān-ı vaṣl u hicrān maşrıḳ u maġrib ḳadar yoḳ mı
Der-i cānānda şubḥ oldı henūz aḫşāmdur bunda

6. Dil-i sengīnüñe reşk eylesün ey büt kilīsālar
Binā-yı kāfiriyken maʿbed-i İslāmdur bunda

7. El-ān gül-ġonca senden revġan-ı bādām alur Pertev
Senüñ ol puḫte ẓann itdüklerüñ hep ḫāmdur bunda

449

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Perīşān zülf-i cānān āh-ı serdümden esenlikde
Gül-i rūyı müjemden n'eyleyem ammā dikenlikde

2. Nigārum şimdilik şol kāle-i gül-gün eşküm al
Saña tār-ı nigehden ḥażır itdüm pīrehenlikde

3. Seni ḫalvetde daʿvetlerle görmek ḫayli müşkildi
Perī-zādum ʿicābet böyle tenhā gezme şenlikde

4. Hümā-yı ġamzeñ itmez hīç tenezzül alçaġa cānā
Egerçi kim degül ḫāl-i siyāhuñ daḫi benlikde

(3b) māniʿi: nāfiʿ-i AE2.

(4) -P, -EE, -AE1, -H.

(5a) yoḳ mı: yevmi AE2.

(7a) alur: olur AE2. (b) puḫte:puḫtedür P, EE, AE1, H. / itdüklerüñ: itdügüñ P, AE; itdügin EE, H.

449 HP(163a), Ü(165a), P(87a), EE(44a), AE1(55a), AE2(34a), H(48a).

(1a) serdümden: serümden AE1.

(2a) nigārum: nigārā EE, AE2.

(3b) şenlikde: gülşende P.

(4a) ġamzeñ: zülfüñ AE2. / cānā: nā-çār AE1.

5. Görüp pistān u sīne Pertevā dirmiş Nedīm-i zār
Turunc ammā ki bilmem nice bitmiş yāsemenlikde

450
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Görürüm rūy-ı baḫtı rüʿyāda
Olıram baḫt-yār ḫulyāda

2. Çāk çākem girīz-i vuşlatla
Dāmen-i Yūsufem Züleyḫāda

3. Çün kümün ol firīb-ḫūrde bugün
Vaʿd u vaşl ʿāşıḳāne ferdāda

4. Leng-i reftārlar düşer ḳalḳar
Tīz-revler hemīşe üftāde

5. Şervet-i şemʿ olınca şuʿle-i ser
Pertev almaġa olma dildāde

451
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nişter-i faşşād iken her bir müjeñ ḳan almada
Eyler ʿazrāʾīli sebḳat ġamzeler cān almada

(5a) Nedīm-i zār şu pistānı görse dirdi ey Pertev P, EE, AE1, H; Nedīm-i zār görme dirdi bu pistānı da Pertev AE2.

450 HP(163b), Ü(169A), P(91a), AE2(48b).

(1) Bu beyit AE2(48b)'de müfret (beyit) olarak geçmektedir. (a) görürüm: gördüm Ü. (b) olıram: olur Ü.

(2a) vuşlatla: vaşl ile Ü.

(3a) ol -P.

(4a) leng-i reftārlar düşer: Lengerü düşse de yine HP,Ü. (b) revler: revdür Ü, P, H.

451 HP(163a), Ü(170b), P(91a), EE(47a), AE1(58b), H(50b).

(1) Bu beyit AE2(48b)'de müfret(beyit) olarak geçmektedir. P, EE ve AE1, AE2, H nüshalarında mısraların yeri değişiktir. (a) Nişter-i faşşād iken her bir: ḳanda ḳaldı nişter-i P, EE, AE1, H; nişter-i faşşādı geçmez mi AE2. / müjeñ: müjgān ise P; müjgān ile EE; müjgānlar AE1.

2. Ḫāl-ı ruḫsāruñ gibi kāşāne-i dil tār iken
Şevḳ-ı küfr-i zülfüñ ile nūr-ı īmān almada

3. Şeh-süvāram nāz idüp çekme ʿinān-ı tevsenüñ
Ḫāksār olduḳca pā-mālüñ senüñ şān almada

4. Cān fedālar rāh-ı cānānda eger cān virseler
Hīç ziyān olmaz nümāyān cān virüp cān almada

5. İtmedeyken bīm-i cān ten-perverān cāndādeler
Bī-bahā kālā-yı vaṣluñ turma erzān almada

6. Dilde ġam var daʿvet eylerseñ sürūrı Pertevā
Pek de teklīf itme mihmān üzre mihmān almada

452
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Fikr-i ḫaṭṭuñla tāb var dilde
Yine bir pīç ü tāb var dilde

2. Şevḳ-ı ruyuñdan anlarum sebebin
Heves-i māh-tāb var dilde

3. Mihr ü māh-ı semāya yoḳ naẓar
Māh-tāb āftāb var dilde

4. Ġam yemem bādeye yasaġ olsa
Çün dükenmez şarāb var dilde

5. Çünki tehyīc nevm ider reyḥān
Fikr-i zülfüñle ḫ̆āb var dilde

6. Her birisi muḥīte nāz eyler
Şad hezārān ḥabāb var dilde

---

(4) -P, -EE, -AE1, -H.

(5) -HP, -Ü.

(6a) eylerseñ: eylersin Ü, P, EE, AE1. / Pertev: Pertevā Ü.

452 HP(163b), Ü(167a), P(93a).

(2a) anlarum: anlar P.

(3a) naẓar: naẓarum Ü.

(5a) nevm: nūr P.

7. Vaʿd-ı ferdāları yekūnından
Defter-i bī-ḥisāb var dilde

8. Şerḥa vü dāġ-ı ʿaşḳumı şerḥe
Sürḫ ile faṣl u bāb var dilde

9. Nice maʿmūr olur benüm göñlüm
Nice ḫāne-ḫarāb var dilde

10. Baḥṣ ider Pertevā sükūnundan
Ya neden ıżṭırāb var dilde

453
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Dil ḫānesinüñ kim didi ḳasvet var içinde
Ol mehveş u ḫūrşīd-i ṣabāḥat var içinde

2. Ṭūṭī-i behişti ḳafesi mi ki şu revzen
Ṭāvūs-ı cinān gibi bir āfet var içinde

3. Bülbül gibi nālende olursa yaraşur dil
Ol ġonca-i gülzār-ı leṭāfet var içinde

4. Açmaḳsuzun açılmadayum nāmeñi cānā
Ḥālā bilemem ben de ne ḥālet var içinde

5. Bir nükteli peyġām ile itdüñ beni ḥayrān
Hem vaṣla vü hem hicre işāret var içinde

6. Fehm idemedüm Perteve göstersem olur mı
Zīrā ḳaṭı çoḳ remz ü ẓerāfet var içinde

(7a) ferdāları. Ferdālaruñ P.

(8b) faṣl u: faṣl-ı Ü.

453 HP(163b), Ü(169a), P(90b), EE(46b), AE1(57b), H(49b).

(4a) açmaḳsuzun: açmaḳsuzuñ Ü. (b) bilemem: bile H.

454

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Kem-nāmlıġuñ gizlice şöhret var içinde
   Dervīşligüñ daḫi meşīḫat var içinde

2. Ebnā-yı zamān itse daḫi ṭarḥ-ı tekellüf
   Ṭāḳat getürülmez nice külfet var içinde

3. Olmış ṭutalum bedr-i ruḫuñ gün gibi meşhūr
   Her şöhretüñ ey mehveşüm āfet var içinde

4. Sūfīyi görüp şanmış idüm tārik-i dünyā
   Dünyāya velī ḫayli maḥabbet var içinde

5. Der-ḫ'āb görüp şeyḫi murāḳıb dime Pertev
   Ẓannum bu ki biraz daḫi ġaflet var içinde

455

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Maḥv ider ḫūn-ı dilüm Seyḫūnı da Ceyḫūnı da
   Ġarḳ ider ṭūfān-ı eşküm nūnı da ḳalyonu da

2. Keyf-i beng-i ḫaṭla geçmez ẕevḳ-ı cām-ı leb velī
   Neş'e-i ḫālüñ başar ma'cūnı da efyūnı da

3. Ḳahrı luṭfından füzündur ġamze-i cellādınuñ
   Olmadıḳ mı şāhımuñ memnūnı da maḥzūnı da

4. Fitne-i şeyṭān-firīb-i çeşmi seyr it zāhidā
   Azdurur bir lu'b ile meymūnı da mel'ūnı da

5. Hīç şikāyet itme ẓulmünden anı 'ālem bilür
   Pertevā çoḳdur o çeşmüñ ḫūnı da dil-ḫūnı da

---

454 HP(164a), Ü(169b), P(90b), EE(46a), AE157b), H(49b).

(3a) olmış: oldı P, EE, AE1, H.

455 HP(164a), Ü(171a), EE(47a), AE1(58b), H(50b).

456*
Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Bāde gördüm la‘l-i nāb-ı yār geldi ẖāṭıra
Yāri gördüm bu dil-i ġam-ẖᵛār geldi ẖāṭıra

2. Nāle-i dilden hezār zār geldi ẖāṭıra
Dāġ-ı sīnemden gül-i gülzār geldi ẖāṭıra

3. ‘Azm-ı kūy-ı yāre ruẖṣat buldum ammā n’eyleyem
Fikr-i ḥayret hücnet-i aġyār geldi ẖāṭıra

4. Yār ile tenhāda ḳalsam ġayriler geldi yāẖud
Olmaz olmaz bir nice efkār geldi ẖāṭıra

5. Zülf-i aẖṭār-ı perīşānı idince dil-rübā
Söylemiş kim ‘āşıḳum nā-çār geldi ẖāṭıra

6. Aldadurken va‘de-i ferdāsı yārüñ gönlümi
Va‘d-ı vaṣlın itdügi inkār geldi ẖāṭıra

7. Gül diken sünbülde dūd-ı āh olur dīdemde āh
Hicr-i ruẖsār u ẖaṭ-ı dil-dār geldi ẖāṭıra

8. Dil-firīb olurken ol ṭavr-ı nevāziş-günla
N’eyleyem itdükleri āzār geldi ẖāṭıra

9. Tarḥ olındı ṣoḥbet eṣnāsında Pertev bu ġazel
Çünki ‘İzzet müşterek eş‘ār geldi ẖāṭıra

10. Ḫāṭır-ı Üstād her bir demde der-ẖāṭır iken
Ẕeyl içün bu naẓmımuz tekrār geldi ẖāṭıra

---

456 HP(164a), Ü(161a), P(84a).

*Başlık: Ġazel-i müşterek HP.

Müşterek Ü.

(3) -HP.

(5b) ‘āşıḳum: ‘āşıḳ-ı P.

(7a) dīdemde: sīinemde Ü.

(8a) ṭavr-ı: ṭavra P.

(10a) ẖāṭır-ı: ḥażret-i Ü, P.

457*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Çeşm-āḫūyı görüp ol ḥūr geldi ḫāṭıra
Ḥūri-i Cennet didüm meẕkūr geldi ḫāṭıra

2. Geşte lāzım didiler her serv-ḳad maḥbūb içün
Ḳande kim bir serv gördüm gūr geldi ḫāṭıra

3. Çeşmüme ‘aks oldı çünkim şu‘le-i dīdār-ı yār
Ḳıṣṣa-i Mūsā vü nār-ı Ṭūr geldi ḫāṭıra

4. Ḳande kim gördüm tüvānger incidür bī-çāreyi
Sergüzeşt-i ḳahramān u mūr geldi ḫāṭıra

5. Zāhid-i dünyā-peresti deyr-i ‘ālemde görüp
Zühd ü küfr-i Bel‘am-ı Bā‘ūr geldi ḫāṭıra

6. Zülf-i şeb-gūnuñ şeb-i hicrānda itmişdüm ḫayāl
Ol şeb-i muẓlimde Pertev nūr geldi ḫāṭıra

---

457 HP(88a), P(16a), EE(8b), AE1(10b), H(9a).

*Başlık: Ġazel-i merḳūmuñ Tercemesidür HP.

İşbu nesīḫ ḫaṭla taḥrīr olınan Fārısī ġazelüñ altına la‘lī ile terḳīm olınan ebyāt-ı ġazel-i merḳūmuñ tercemesi olmaḳ üzere söylendiginden ḳāfiyesi maḥalline ḳayd olınmışdur EE.

İşbu siyāh ḫaṭ ile taḥrīr olınan Fārısī ġazelüñ beyitleri ẕeylinde la‘l ile terḳīm olınan ebyāt-ı ġazel-i mezkūrenüñ tercemesi olmaġ üzere söylendiginden ḳāfiyesi maḥalline ḳayd olınmışdur AE1.

İşbu siyāh ḫaṭ ile taḥrīr olınan Fārısī ġazelüñ beyitleri altında la‘l ile terḳīm olınan ebyāt-ı ġazel-i merḳūmuñ tercemesi olmaġ üzere söylendiginden ḳāfiyesi maḥalline ḳayd olınmışdur H.

(1b) didüm: -P, -AE1.

(2a) ḳad maḥbūb içün: ḳardā güftend P.

(5a) zāhid-i: zāhidā P. (b) zühd ü: zühd-i P; zühde EE, H.

(6a) ḫayāl: beyām AE1.

458

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Yanar mıydum yanında āh u vāh itsemdi bir kerre
   Yaḫūd ol māha diḳḳatli nigāh itsemdi bir kerre

2. Bu sūzişler dil-i dūzaḫ-şerāre azdur dirdüm
   Ḫilāf-ı meşreb-i cānān günāh itsemdi bir kerre

3. Olurdum mīve-çīn-i naḫl-ı bāġ-ı ʿömr el-ḥāṣıl
   O gül-ruḫsāra sīnem cilvegāh itsemdi bir kerre

4. Der-āgūş eyler idüm şāhid-i āmālümi çoḳdan
   Dü destüm refʿ-i dergāh-ı İlāh itsemdi bir kerre

5. Muṭāf-ı ʿāşıḳān olurdı hem çün Kaʿbe ey Pertev
   Dilüñ pūşīdesin zülf-i siyāh itsemdi bir kerre

459

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Raḳḳaşlar ḫayālini dilde ḳura ḳura
   Meclisde ḳalḳup oynadı zāhid bura bura

2. Efʿī nigāh o şūfi-i nā-ṣāf-ṭıynetüñ
   Misvākı ile başını ezsem ura ura

3. Var yoḳ cevābı virmedi gitdi o mūmiyān
   Aġzum yoruldı rāz-ı nihānın şora şora

4. Būy çekdi ṭarf-ı cūy-ı sirişkümde böylece
   Ol nev-nihāl-ı serv-i çemānum dura dura

---

458 HP(164b), Ü(163b), P(85b), EE(43b), AE1(54b), AE2(35b), H(47a).

Not: AE1 nüshasında redif kelimelerinden "itsemdi", "itmesemdi" seklindedir.

(1a) itsemdi: itsem de Ü.

(2a) azdur: az dīr P, EE, H; az AE1.

(3a) naḫl-ı bāġ-ı: şāh-ı naḫl-ı P, EE, AE1, AE2, H. (b) itsemdi: itsem de Ü.

(5a) Kaʿbe ey: Kaʿbe-i AE1.

459 HP(164b), Ü(167a), P(88b), EE(45a), AE1(56a), H(48b).

(1b) ḳalḳup: ḳalḳdı Ü.

(2a) o: -P. (b) ezsem: yarsam EE.

(3b) nihānın: dehānın HP, EE, AE1, H; dehānuñ P.

5. Pertev ur esb-i ṭab‘uña mehmīz himmeti
Rehvār olur o tevsen-i ser-keş yora yora

460
Mef‘ūlü fā‘ilātü mefā‘īlü fā‘ilün

1. Bilmezlik ile dil urılup bir sitemgere
Seng ü ḫadeng-i cevr ile olmış yara bere

2. Cānum fedā o ḫançer-i ser-tīz-i ġamzeye
Kim zaḫmı açdı sīnede dil-dāra pencere

3. Oldum fütādesi yeñi başdan bir āfetüñ
Düşdi göñülcegüm yine bir bī-amān yere

4. Ḳanum bahā-yı būs-ı leb-i la‘l-i cān-baḫş
Naḳd-ı sirişke virse o meh-pāre nā-sere

5. Īmā mıdur tenezzüle pervāz şaydden
Şah-bāz-ı ġamzeye şalıyor ḫaṭṭı beftere

6. Pertev görince güşe-i çeşm üzre ḫālı ben
Didüm hemān şebīhdür ‘ayniyle ‘anbere

461
Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. İḫāṭa eyleyüp zülf-i siyeh ruḫsārı çepçevre
Ne zībā sünbülistān eylemiş gülzārı çepçevre

---

460 HP(165a), Ü(169b), P(91a), EE(46a), AE1(58a), H(50a).

(1b) seng ü: seng-i Ü. / yara: bere P.

(2a) ḫançer-i: ġamze-i P, EE, AE1, H. / ġamzeye: ḫançere P, EE, AE1, H. (b) kim: her P, EE, AE1, H. / sīnede: sīne-i Ü.

(3) Bu beyit AE2(49a)'da müfret (beyit) olarak geçmektedir.

(4b) naḳd-ı: ne ḳadar Ü. / virse: dirse HP,P,AE1.

(5a) Īmā mıdur: īmān gibi P; īmāy gibi EE; īmā gibi AE1,H. (b) şalıyor: şala EE. / beftere: peftere H.

461 HP(165a), Ü(170a), P(91a), EE(46b), AE1(58a), H(50a).

(1b) zībā: çāre P, EE, AE1, H.

2. Kemān-ebrūsuna peyveste her bir tīr-i müjgānı
Ḫırāset itmege neẕẕāreden dīdārı çepçevre

3. Ser-i kūyında feryād itse diller dir o gül-ruḫsār
Yine bülbüller almış dāmen-i kuhsārı çepçevre

4. Ṭarāvet-baḫş olan gül-ġonca vü gül-berg-i zībāya
Nihāl-ı gül-bün gülzāra ḳoymış ḫārı çepçevre

5. Nümūdār-ı füsūn-ı ġamzesi renginde işlense
Feleḳ pür-naḳş u kār olmaz mı çevre-dārı çepçevre

6. O meh-rūnuñ naẓīri Pertev-endāz ẓuhūr olmaz
Tehī devr itme Pertev günbed-i devvārı çepçevre

· 462

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bu 'araḳ itmez kifāyet sāḳī deryā-keşlere
Şeb-nem-i nāçīz n'eyler şu'le-i ser-keşlere

2. Ḫān-mān-ı āh-ı serdi eşk-i germ itdi ḫarāb
Zemherīr-i fırḳat içre düşmişüm āteşlere

3. Ḥasret-i zaḫm-ı nigehle dāġ dāġ olma tehī
Hīç tenezzül mi ider tīr-i ḳażā tīr-keşlere

4. Ẕerre-i raḳṣān-ı mihr-i ḥüsni itme gönlüñü
Her gice bir menzili Rūşen iden mehveşlere

5. Her zemīn ṭarḥ-efgen-i cevlānı olmaz Pertevā
Meyl ider esb-i ṭabī'at vādi-i dil-keşlere

(3a) dir: dirler AE1.

(4b) ḫārı: mārı EE.

(5a) işlense: işlenmiş P, AE1. (b) çevre-dārı: çevre-vārı Ü, EE, AE1.

462 HP(165b), Ü(171a), P(91b), EE(47a), AE1(58b), AE2(34b), H(50b).

(1a) itmez kifāyet: bu mül yetişmez P, EE, AE1, AE2, H. (b) şeb-nem-i nāçīz n'eyler: Jāle vü şeb-nem ne yapsun ,EE, AE1, H; ḳaṭre-i şeb-nem ne yapsun AE2.

(4a) gönlüñü: gönlüni Ü, EE (b) rūşen: raḫşān AE1.

463

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Temūzuñ tābişi şol mertebe düşmiş ki gül-zāra
Semender pāyesi şāyān virilse bülbül-i zāra

2. Bu eşnāda 'alevler ẓāhir oldı ḫār-ı gül-bünden
Nümāyiş-baḫş iken ol āteşīn güller ser-i ḫāra

3. Tef ü tāb-ı zemīn bir rütbe yaḳmış pāy-ı deryāyı
Ki lāyıḳdur dinürse ābile ger dürr-i şehvāra

4. Bugünlerde umulmaz sāye-i dīvārdan rāḥat
Ki zīrā ol daḫi tāb-ı mihrden ḳaçdı dīvāra

5. Hevānuñ şiddet-i germiyyeti te'şīr idüp baḥra
Bıraḳdı postını māhī de taḳlīd eyledi māra

6. Olup her ẕerre çünkim bir şerer çıḳdı semāvāta
Olur āfet-resān ẓannum bu ẕeyl-i çarḫ-ı devvāra

7. Çemenden lāle vü sünbül yerine çıḳdı āteşler
Sezā dirler ise dūd-ı kebūd evrāḳ-ı eşcāra

8. Vezāyiş eyledi bād-ı ceḥīm ol rütbe kim Pertev
Güdāziş ḥāli geldi mūmveş kānında aḫcāra

9. 'Ulüvv-i himmet-i üstād-ı 'ālem Ḥażret-i Neş'et
Ḫalīlüñ mu'cizāt-ı bāhirin 'arż itse bu nāra

10. Alevler lāle vü dūd-ı kebūd olurdı sünbüller
Şerer-hāy-ı hevā-yı germ beñzer idi gül-nāra

---

463 HP(165b), Ü(172a), P(93b).

(1a) tābişi:yābişi P.

(3) -HP.

(6b) ẕeyl-i: dil-i Ü.

(8a) bād-ı ceḥīm: bār-ı ḫamīm P. (b) güdāziş: güzāriş Ü.

(10a) olırdı: olursa P.

464

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Gitmek isterken o fındıḳcıyla bir gün Beyḳoza
İtdi kāfirlik yanaşdı n’eyleyim istāvroza

2. Ṭavr-ı ser-ḫoşānemi ma‘ẕūr ṭut ey nāzenīn
Bozdı keyfüm ṭatlı ṭatlı içdügüm ekşi boza

3. Āh-ı serdümden ḥazer ḳıl ey cefā-cū ba‘d-ez-īn
Āteş-i ‘aşḳum şoġuḳ sözlerle döndürdüñ buza

4. Beççe-i muġ muġ-beçe ta‘bīr iderler şā‘irān
Lehce-i Efrencide ol lafẓa dirler fermoza

5. Pīçiş-efgen oldı ẓihnümde ḥarīr-i kākülüñ
Oldı göñlüm āḫir ol endīşe ile çün ḳoza

6. Gerçi buldı baḥr-ı eşkümde şuyın keşti-i ten
Beñzer ammā şerḥa-i sīnem açılmış armoza

7. El zülāl-ı vaṣla ḳansun Pertevüñ lāyıḳ mıdur
Tāb-ı ‘aşḳuñla dehānında efendim ṭuz ṭuza

465

Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün

1. Minnet bilürüm derd-i ġamuñ cān-ı ‘azīze
İkrām idemem ḫavfum o mihmān-ı ‘azīze

2. Bir nev‘-i ṭa‘ām ile ol envā‘ı ne lāzım
Ḳāni‘ olan ‘İzzet ki bulur nān-ı ‘azīze

3. Ḫ‘āhişger-i rif‘at iseñ ‘āşıḳ dü cihānda
Yüz sür ḳadem-i ḥażret-i pīrān-ı ‘azīze

4. Bi’llah begüm Mışra ‘Azīz olsa da düşmez
Dīdārı ‘azīz eylemek iḫvān-ı ‘azīze

---

464 HP(166a), Ü(163a), P(90a).

(5a) oldı: olur Ü.

465 HP(166a), Ü(168b), P(89b), EE(45b), AE1(57a), H(49b).

(1a) derd-i ġamuñ: derd ü ġamın P,AE1. (b) ḫavfun: ḫavf P.

(2a) Terk-i nigeh-i ḫ‘ān-ı ziyāfetgehi dehr it P, EE, AE1, H. (b) ki bulur: bulıyor P, AE1, H.

5. Pertev bu ġazel sādece söylendi be-ġāyet
ʿArż itmege şāyeste mi yārān-ı ʿazīze

466
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. İder dil meyl-i kūy-ı yār-ı Mecnūn olsun isterse
Çü Ḳays ārāmgāhı deşt ü hāmūn olsun isterse

2. Esīr-i pençe-i cevri olurmış bir ḳul oġlınuñ
Egerçi pādşāh-ı rubʿ-ı meskūn olsun isterse

3. Müsāvīdür başında ʿaşḳ-ı sevdāsı olan şaḫṣuñ
Külāh-ı köhne vü tāc-ı Ferīdūn olsun isterse

4. Sitem-muʿtādsın sen gerçi şāh-ı kişver-i ḥüsne
Cefā her dem vefā gāhīce ḳānūn olsun isterse

5. Serinde bir şaçı Leylī ḫayāli olan eglenmez
Başında sāye-güster bīd-i Mecnūn olsun isterse

6. Devāsāz olamaz bīmār-ı ʿaşḳa n'eyleyüm Pertev
Hekīm-i ḥāẕıḳ u kāmil Felāṭūn olsun isterse

467
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Āh kim gelse o meh meclisimüz nūr olsa
Nūş-ı ḫamr eylese hem gözleri maḫmūr olsa

2. Lebe ḫaṭ gelmek ile ḥüsne gelür mi noḳṣān
N'ola bir teng şekerde bir iki mūr olsa

3. Pek bıraḳduñ nigehüñden dil-i āvārecigüm
Naẕar-ı merḥametüñle n'ola manẕūr olsa

---

466 HP(166a), Ü(171b), EE(46b), AE1(59a), H(51a).

(1a) kūy-ı: yār-ı: Leylī ṭurra EE, AE1, H. (b) deşt ü: kūh u EE, AE1, H.

(4a) muʿtādsın: muʿtād isen AE1. (b) vefā: vü Ü.

(5a) bir: her AE1.

(6a) ʿaşḳa: ʿaşḳla H (b) isterse: -Ü.

467 HP(166b), Ü(171b).

4. Dil-i üftādemi ṭard itme ser-i kūyuñdan
O seni terk idemez her ne ḳadar dūr olsa

5. Şehr-i ḥüsnüñ gülisin bülbülüñ olsun göñlüm
Sūz-ı ʿaşḳuñla ne var ʿāleme meşhūr olsa

6. Yaraşur ol meh-i tābende-i evc-i naḫvet
Ġırralansa ne ḳadar ḥüsnine maġrūr olsa

7. Meclisüñde n'olur ey dil-ber-i bīgāne-nevāz
Pertevüñ nāmı daḫi gāhīce meẕkūr olsa

468
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. İtmez ʿuşşāḳa naẓar yolına ḳurban olsa
Dönse bismilgehe ger dergehi biñ ḳan olsa

2. Çāre-i ḫastagi-i çeşmi olur söz bulamam
Ger ser-ā-ser suḫanum ḥikmet-i Loḳmān olsa

3. Ḳalur elbette mücāvir nice yıllar gelemez
Zā'ir-i kūyuñ eger ḥācı peşīmān olsa

4. Didiler diñler o şeh ḳıṣṣa-i ʿuşşāḳı tamām
Ben de başladum o efsāneye pāyān olsa

5. Çeşmi düzdīde nigehle yine işler başarur
Müjeler tīr be-kef anda nigehbān olsa

6. Naḳş-ı pāyı gibi ayrılmaz idüm rāhından
Ḫāk-pāyine eger varmaġa imkān olsa

7. Būs-ı leb olmış olur mühr-zen-i ḫāmūşī
Dehen-i Pertev o yāḳūta nigīndān olsa

(5b) sūz-ı: şūr-ı Ü.

468 HP(166b), Ü(170b), EE(45a), AE1(58a), AE2(37b), H(50a).

(1b) ger dergehi: gerd-i rehi AE1. / ger: -EE.

(4) -AE2 (a) tamām: tām EE, H. (b) başladum: başlardum AE1.

(5a) başarur: beşāret Ü. (b) tīr-i: nīze AE2.

(7a) Pertev: Pertevā Ü.

469

Mefā'īlün mefā'īlün fa'ūlün

1. N'olur gönlüm biraz da bī-ġam olsa
   Bu da bir ġayrı güne 'ālem olsa

2. Ḥarīm-i cān o şūḫuñ olsa cāyı
   Bütün 'ālem aña nā-maḥrem olsa

3. Eger ḳanum da içse ḳana ḳana
   O yāra nūş-ı cān olsa dem olsa

4. Lebüñ 'uşşāḳa baḫş-ı būselerle
   Saḫāda nāmdaş-ı ḫātem olsa

5. N'olurdı Pertev ol sulṭān-ı ḫūbān
   Bizümle dāḫi gāhi hem-dem olsa

470

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Ṭāḳat gelür mi baḳmaġa ol ḫüsn-i dil-keşe
   Mihr-i cihān dimez de ne dirsin o mehveşe

2. Nāz-ı nigāh-ı dīde-i Şāhīn Girāyivār
   Sulṭān-ı ġamze ḳoysa ne var tīri tīr-keşe

3. Olsun ṭabīb-i dil de ne yapsun o muġ-beçe
   Tedbīr olur mı bir bölük 'aḳlı müşevveşe

4. Ey āh-ı serd yanmıyayum mı elüñden āh
   Bu mevsim-i şitāda dili yaḳduñ āteşe

5. Ḫüsnüñ ki dil-rübā-yı dil-i cezbedārdur
   Bā'iş degül mi aralarında bu keş-ā-keşe

---

469 HP(167a), Ü(167a), P(88b), EE(45a), AE1(56b), AE2(36b), H(48b).

(2b) nā-maḥrem: maḥrem Ü.

(3b) yāra: bāde P, AE1.

470 HP(167a), Ü(172a), P(93a), EE(47b), AE1(59a), AE2(36b), H(51a).

(2a) nāz-ı: bāzī HP.

(3) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 4. beyittir. (b) mı: -AE1.

(4) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 5. beyittir. (a) elüñden: elinden AE1. (b) dili: beni P; -AE1.

(5) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 6. beyittir. (a) ḫüsnüñ: ḫāluñ P, EE, AE1, AE2, H. (b) bu: -Ü, -P, -AE1, -H.

6. Ol ṭıfl-ı nāz tā o ḳadar ḫorde-sāl imiş
Kim kūy-ı diller olmamış aña cevz-i meşe

7. Girmez cidāl-ı meclis-i ders-i maḥabbete
Zāhidle ehl-i ʿaşḳ meger kim cedelleşe

8. Bir kerre kim ḫırāmına meyl itdi çeşm ü dil
Oldı fütāde sāyeveş ol serv-i ser-keşe

9. Naḳḳaş-ı deyr-i Çīn ile Pertev geçende biz
Naḳş-ı cemāl-i yārda itdük münāḳaşa

471
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Rāżıyum laʿlüñ leb-i mīnāda olsun görmege
ʿAksini āyīne-i şahbāda olsun görmege

2. Ol perīnüñ gerden-i billūrı olsun da ʿayān
Bāʿiş isterse ayaġ-ı bāde olsun görmege

3. Anda da nāz eyleyüp göstermemek lāyıḳ mıdur
Ḳāniʿüm dīdāruñı rüʾyāda olsun görmege

4. Vaḳt-i idbārın raḳībüñ görmesem de ḳāʾilüm
Nāmını resm-i ḫaṭ-ı tersāda olsun görmege

5. Ṭaġa düşdüm Pertev ol şīrīn-leb ü sengīn dile
Ṣūretin levḥ-i dil-i ḫārāda olsun görmege

---

(6) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 7. beyittir.

(7) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 8. beyittir.

(8) -HP, -Ü, P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 3. beyittir. (a) meyl: düş AE2.

471 HP(167b), Ü(171a), EE(47a), AE1(58b), AE2(37a), H(50b).

(1a) laʿlüñ leb-i: laʿl-i lebüñ AE2.

(2) AE1 nüshasında 4. beyittir.

(3) AE1 nüshasında 2. beyittir. (b) dīdāruñı: dīdārını EE.

(4) AE1 nüshasında 3. beyittir. (a) idbārın: idbārdan Ü; idbāruñ AE2.

(5a) dile: dilüñ Ü, EE, AE2. (b) süreṭin: sureṭüñ AE1.

472

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Dü çeşmüm ḳā'il olmaz birbirin görmekde teşrīke
Cemāl-i yār ise gelmez naẓar-bāzāne temlīke

2. Tehī mekr itme ey seḥḥāre-i dehr ehl-i dünyāya
Ne ḥācet zen-perestān-ı zamāne cūşiş-i dīke

3. Ḫaṭ-āverlerden elbette ġubār-ı ḫāṭır olmaz dūr
Olur muḥtāc elbet ḫaṭ-nüvīsān ḳalem-i rīke

4. Miyānuñçün ḳılı ḳırḳ yardılar çoḳ ḳīl u ḳāl oldı
Baḳ imdi mū-şikāfān n'eyledi bir mūy-ı bārīke

5. Sana tevcīh olındı cāh-ı vaṣl-ı yār ey Pertev
Gelür ḫaṭ berg-i sebz ile biraz ṣabr eyle tebrīke

473

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Ṣabā var ol dil-i bī-ṣabr u ārāma selām eyle
Su'āl-ı ḫāṭır it benden o nā-ḳāma selām eyle

2. Geçüp kesdirme yollardan çü tīr-i āh-ı gerdūnı
Şu ḫūnī ġamzelerden tīġ-ı Behrāma selām eyle

3. Daḫi terk-i cefā itmez mi raḥm itmez mi ol kāfir
Var ey inṣāf ṣor gelmez mi İslāma selām eyle

---

472 HP(167b), Ü(175b), P(94b), EE(49a), AE1(61a), AE2(35b), H(52b).

(1b) bāzāne: bāzān P, AE2.

(2a) seḥḥāre-i: fertūte-i P, EE, AE1, AE2, H.

(3b) olur muḥtāc elbet: belī muḥtāc olurlar Ü; belī muḥtāc olur AE2. / ḫaṭ: çāpūk AE2. / ḳalem-i: da'imā AE2.

(4a) baḳ imdi mūşikāfān n'eyledi bir: ne işler kesdiler baḳ mūşikāfān AE2. / mūşikāfān: mūşikān AE1.

(5a) yār: -HP. / ey: çūn AE2.

473 HP(167b), Ü(164a), P(86a), EE(43b), AE1(54b), H(47a).

(2a) tīr-i: tīr ey EE, H.

4. N'olur bu ḫıdmetüm sen gör var ey ġam köhne yārümsin
Kenār-ı büselerle geçmiş eyyāma selām eyle

5. Şarāb-ı ʿaşḳla mest-i müdāmum şimdi ben sāḳī
Varup mey-ḫāneye cām u mey-āşāma selām eyle

6. Ḳatı çoḳdan görinmezler maḥallin bilmem ey nāmūs
Gidüp Pertev dilinden neng ile nāma selām eyle

474
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Saña kim dir ḫoş-āb nūş eyle
Bāde-i pür-ḥabāb nūş eyle

2. Ġam yime nūş-ı ḫūn-ı dil itme
Ye kebābı şarāb nūş eyle

3. Gāhi elmāsveş ʿaraḳlar iç
Gehi laʿl-i müẕāb nūş eyle

4. Medfeninden şarāb cūş itsün
Tā olınca türāb nūş eyle

5. Nāleñi bezme sāz it gāhī
Geh be-çeng ü rebāb nūş eyle

6. Pertevā bī-ḫumār bir mey bul
Tā-be-rūz-ı ḥisāb nūş eyle

475
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Mebḥaṣ-ı lebde Bedaḫşān u Yemenden söyle
Vaṣf-ı dendānda dür-i Baḥr-ı ʿAdenden söyle

(4a) yārümsin: bādımsın Ü. / var: sen EE.

(6a) ḳanı: ḳatı HP, Ü, P, AE1, H. / maḥallen: -EE.

474 HP(168a), Ü(165a), P(90b).

(2a) dil: -Ü. / ḫūn-ı dil itme: ḫūn itme saḳın P.

(4) P nüshasında 5. beyittir.

(5) P nüshasında 4. beyittir. (a) nāleñi: nāleni P. / gāhi: gāh Ü.

475 HP(168a), Ü(169b).

2. Gerdenidür hele cennetdeki süt ırmaġı
Lebinüñ būsesin anduķca lebinden söyle

3. Sīne-i şāfa ki gerdānı ola ʿaks-endāz
Gümüş āyīnede timşāl-ı semenden söyle

4. Zīr-i ḫaṭdan görinen fitne-i ḫāli añma
ʿArabistānı uran ceyş-i fitenden söyle

5. Mālik-i taḫtgeh-i mülk-i sürūr olduķda
Ḥüzn-i hicrānı añup beyt-i ḫazenden söyle

6. Bir suḫandur suḫan-ı ehl-i ḥaķīķatle mecāz
Pertevā geh o suḫan geh bu suḫandan söyle

476

Mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

1. Gitdükçe oldı ser-keş hīç gelmedüñ ḫayāle
Der-ḫʷāb iken o mehveş vardı güneş zevāle

2. Ebrū-kemānı yaşmış tīġını ġamze aşmış
Ḫaṭ gelmiş işte başmış gelmiş ḫalel cemāle

3. Ey bārver nihālüm yoķ gerçi ķīl u ķālüm
Belli degül mi ḥālüm ḥācet nedür suʾāle

4. Geldi zamān ḥayreṭ el virse daḫi furşat
Göñlümde şimdi ķudret yoķ buʿd-ı ittişāle

5. Ey mihr-i nūr-ı sīne ḫalķa nedür bu kīne
Yā Pertev-i ḥazīne bāʾiş ne infiʿāle

(3a) ʿaks-endāz: ʿaks-efgen Ü.

(4a) añma: anma Ü.

476 HP(168b), Ü(168a), P(89a), EE(45a), AE1(56b), AE2(37b), H(49a).

(1a) gelmedüñ: gelmedi AE1, AE2.

(2a) yaşmış: başmış Ü, H. / tīġını: bıyığını EE.

(3a) bārver: yāver P.

477

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Ṣayd olur maḥbūb-ı İstānbul zer-i maḥbūb ile
Avlanur avlansa her bir ṣayd cinsiyle bile

2. Dāstān oldumsa rüsvā-yı cihān oldumsa da
Hep mürüvvetsiz senüñ ‘aşḳuñ ile düşdüm dile

3. Öyle pek de bī-vefālardan şümār olmaz o şūḫ
Gerçi seyl-āb itdi eşküm şimdi ister kim sile

4. Ḫūlyā-yı māl u ṣervet baḫt-ı vārūn kimseye
Bu meṣeldür bir boş anbār ile bir dipsiz kile

5. Ol cefā-mu‘tād āyā dir mi bir gün Perteve
Virdügüm virdüñ bugün her istegüñ neyse dile

478

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. Bülend efgāna gönlüm çünki me’zūn oldı ‘aşḳuñla
Anuñçün gizli rāzum perde-bīrūn oldı ‘aşḳuñla

2. Hele ben derdnāk-i ‘aşkuñam cānā beni ṣayma
Hezārān nā-şinās-ı ‘aşḳ dil-ḫūn oldı ‘aşḳuñla

3. N’idem kim dergehüñden çekmeyüp bī-dāduñı gitdüm
Saña şevḳ-ı dilüm gitdükçe efzūn oldı ‘aşḳuñla

4. Ne güne lafẓ-ı rengīn ile bildürsem saña ḥālüm
Dür-i eşküm miṣāl-ı la‘l-i gül-gūn oldı ‘aşḳuñla

---

477 HP(168b), Ü(170a), P(90a), EE(46b), AE1(57b), H(50a).

(1a) İstānbul: İslāmbol P.

(2a) Yine kuşla avlanur avlansa bunda kuş bile P, EE, AE1, H.

(4b) bir: kim HP,Ü.

(5a) dir mi: diri Ü. (b) virdüñ bugün: virdiñ bu dem Ü, EE, H; verdigidür P; virdüñ AE1.

478 HP(168b), Ü(174b), P(94a), EE(48b), AE1(60b), H(52a)

(1a) çünki: şimdi P, AE1, H.

(2a) beni: seni Ü. (b) ‘aşḳ: derd-i P, EE, AE1, H.

(3a) dergehüñden: dergehinden P.

5. Dil-i Pertev olup ḳumrī-i serv-ḳāmetüñ cānā
Ki böyle nāliş ü feryādı mevzūn oldı ʿaşḳuñla

479
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Seni çoḳ sevme de ey şūḫ ḳabāḥat degül a
Añladuḳ meşreb-i nāzındaki ḥācet degül a

2. Olalum gāhice şāyān-ı teġafül bārī
Bu daḫi Ḥażret-i Sulṭānuma şıḳlet degül a

3. Şeyḫ efendi ne bu ʿunf ile ḫiṭāb eṭrāfa
Sözüñi ṭutma senüñ mūcib-i cennet degül a

4. Ṣubḥa dek yāri fiġān ile uyutmaz ʿuşşāḳ
Bizi rāḥatsuz iderse o da rāḥat degül a

5. Ne düşer ruḫlarınuñ üstine bu zülf-i siyāh
O daḫi bencileyin ruyıña ḥasret degül a

6. O şehüñ Pertevi tekdīrdür ancaḳ ġarażı
İltifāt itmesi aġyāra ḥaḳīḳat degül a

480
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Tā ki ol dil-ber-i şen düşdi göñülden göñüle
Sāye-i beyt-i ḥazen düşdi göñülden göñüle

2. Ṭop olup başladı cenge ruḳabā vü ʿuşşāḳ
Gülle-i burc-ı beden düşdi göñülden göñüle

3. O füsūnkār ideli herkese tevcīh-i nigāh
Nāvek-i ceyş-i fiten düşdi göñülden göñüle

(5a) Olup ḳumrī saña ey serv-i mevzūn-ḳad dil-i Pertev P, EE, AE1, H.

479 HP(169a), Ü(175a), P(94a), EE(48a), AE1(60b), H(52b).

(1b) ḥacet: ḥalet P, AE1.

(5a) siyāh: senüñ HP, Ü. (b) bencileyin: sencileyin Ü.

(6a) şehüñ: mehüñ P, EE, AE1, H.

480 HP(169a), Ü(176a), P(95a), EE(49a), AE1(61b), AE2(38a), H(53a).

(3a) füsūnkār: efsūnkār AE1.

4. Ḳıṣṣa-i Leylī vü Mecnūn oḳuduñsa añla
Ḥiṣṣe-i derd ü mihen düşdi göñülden göñüle

5. Ṭolaşup zülfi ḳarār itmeyerek dillerde
Nice biñ çīn ü şiken düşdi göñülden göñüle

6. Rūy-ı dil göstererek bülbül-i āvārelere
O gül-i zīb-i çemen düşdi göñülden göñüle

7. Pertev-i mihr-i cemāli o meh-i tābānuñ
Çār-deh sāle iken düşdi göñülden göñüle

481 *
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Nā-çār göñlüm oldı rübūde efendime
Sen dil-ber-i yegāne vü ʿālem-pesendüme

2. Hep baḥṣ-i ʿaşḳuñ eylerüm aġyār u yār ile
Hīç olmaz ise söylenürüm kendi kendüme

3. Çesbān-ı ḳaddi aṭlas-ı çarḫ-ı zebercedi
Göñlümce cāme buldum o serv-i bülendüme

4. Gözden geçür cihānda olan dilberānı hep
Baḳ var mıdur naẓīre benüm şeh-levendüme

5. ʿAzm-ı şiḳār-ı dilde o āhū-nigeh dimiş
Baġlansa āh o şīr-i ser-āzāde bendüme

6. Ol meh selām-ı ʿİzzet ü Pertev de böyle dir
Bir müstemend-i ʿaşḳuma bir derdmendüme

---

(4) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(5a) ṭolaşup: ṭutuşup H.

(6) -AE2. (a) bülbül: ʿāşıḳ P, EE, AE1, H.

(7a) Pertev-i: Pertevā P, AE1; Pertevi EE, H. / mihr-i: ʿaşḳ-ı P, AE1, EE.

481 HP(169b), Ü(161b), P(86b).

*Başlık:Müşterek Ü.

(2a) eylerüm: idem Ü. / u: -Ü. (b) söylenürüm: söylenür Ü.

(6a) meh: -Ü.

482
Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Şeb olur zülf-i siyāhuñ gelicek ḫāṭıruma
Gün ṭoġar ‘ārıż-ı māhuñ gelicek ḫāṭıruma

2. Mest-i ḫançer be-kefe ẓan iderüm geldüm rast
Tīġ-i ḫūn-rīz-i nigāhuñ gelicek ḫāṭıruma

3. Olur ‘aynumda cihān ma‘rekegāh-ı āşūb
Dīde-i ‘arbedegāhuñ gelicek ḫāṭıruma

4. Gülşenüñ kec-küleh-i ġoncasın almam naẓara
Şiken-i ṭarf-ı külāhuñ gelicek ḫāṭıruma

5. Gözümüñ ḳarası sāḥil olur eşki ‘ummān
Leb-i deryāda şināhuñ gelicek ḫāṭırıma

6. Ben de göñlüm gibiyüm ṣabr u ḳarār itmemede
Ṭuramam hīç ser-i rāhuñ gelicek ḫāṭıruma

7. Bār-ı ġam ḳaddümi bükmez mi beni gördükde
Püşt-i aġyārı penāhuñ gelicek ḫāṭıruma

8. Pertev-i mihr-i semā olsa ne rütbe rūşen
Şeb olur zülf-i siyāhuñ gelicek ḫāṭıruma

483
Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Her ḳaçan şem‘ ile pervāne gelür ḫāṭıruma
Hep ṣürāḥi ile peymāne gelür ḫāṭıruma

---

482 HP(169b), Ü(162a), P(85a).

(3b) ‘arbedegāhuñ: ‘arbede-ḫ˘āhuñ Ü, P.

(5a) ḳarası: sāḥası Ü. / olur: olu[r] Ü.

(6) -Ü.

(7) -P.

(8a) mihr-i semā: mihr-resi P. / rütbe: deñlü Ü, P. (b) zülf-i zülfü P.

483 HP(169b), Ü(163a), P(85a), EE(43b), AE1(54a), AE2(34a), H(46b).

2. Ḳıṣṣa-i Leylī vü Mecnūn oḳusam sulṭānum
Seni uyutdığum efsāne gelür ḫāṭıruma

3. Terk-i āyīn-i cefā itmesi ol ġaddāruñ
Geldi ne ḫāṭıra hālā ne gelür ḫāṭıruma

4. O bütüñ itdügi kāfirlige ṭāḳat gelmez
Līk bir gün gelür īmāna gelür ḫāṭıruma

5. Olduñ idi ṣanurum Pertev ile hem-meclīs
Bilmem ammā hele yan yana gelür ḫāṭıruma

484
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Şöyle bir ʿişveger ki hīç ṣorma
Baña bir nāz ider ki hīç ṣorma

2. O cefā eylemem diyen çelebī
Neler itdi neler ki hīç ṣorma

3. Gelmez ammā ki geldügi dem de
Ya naṣıl tez gider ki hīç ṣorma

4. Dil-i zār olalı derinden dūr
Oldı bir der-be-der ki hīç ṣorma

5. Sāye-i būse eyler āzürde
Lebleri tāze ter ki hīç ṣorma

6. O perī peykeri amān Pertev
Öyle cānum sever ki hīç ṣorma

(2a) Leylī vü: Leylī-i Ü.

484 HP(170a), Ü(168a), P(89b), EE(45b), AE1(56b), AE2(34b), H(49a).

(1a) ʿişveger: ʿişveler AE2. (b) baña bir: ʿāşıḳa P, EE, AE1, AE2, H. / nāz: cevr AE2.

(2) AE2 nüshasında 3. beyitle yer degişmiştir.

(4a) dil-i zār: dili zār P.

(5) -Ü, -AE2. (b) tāze: tāze vü: EE.

(6a) öyle: söyle AE2.

485

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dil-i feryād-kāra nār-ı hicrüñle ʿaẕāb itme
Yazıḳdur ʿandelīb-i nāle-perdāzı kebāb itme

2. Siyeh-mest-i şarāb nāz u naḫvetüñ amān cānā
Yeter tekrār meyl-i cām-ı ser-şār-ı şarāb itme

3. ʿAraḳ-rīzī-i şermüñ vaḳti geçdi ey lebī mey-gün
Ḫaṭ-āver olduñ işte bezme gel artıḳ ḥicāb itme

4. Seni teşyīʿe cānum nerdübān-ı sīneye çıḳdı
O rütbe ricʿat-ı teşrīfte ʿömrüm şitāb itme

5. Dem-i vuṣlat ki baḫṣ-i vaḳt-i firḳatle mürūr eyler
O ān-ı nāzenīni ḥīn-i vuṣlatdan ḥisāb itme

6. İşitdüm ol perīnüñ daʿvet-i teşrīfin eylermiş
İlāhī sen raḳībüñ ol duʿāsın müstecāb itme

7. Nedür bu ya pey-ā-pey cevr-i bī-pāyānuñ ey ẓālim
Bilindi Pertev-i nā-kāmı ḳaṣduñ kām-yāb itme

486

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Şuʿle-i rūyuña kākül de olur pervāne
Gülşen-i şuʿlede sünbül de olur pervāne

2. Ḫār-ı gülzārı fiġān ile ṭutuşdursa hezār
Nār-ı ʿaşḳ ile yanar gül de olur pervāne

3. Āteş-i ḥasret-i rūy-ı gül ile fasl-ı ḫazān
Ḫabs idüp nālişi bülbül de olur pervāne

4. Şuʿle-i sāġar-i meyle daḫi gül-gün olsa
Tābiş-i gül-ruḫuña gül de olur pervāne

---

485 HP(170a), Ü(174b).

(3a) vaḳt- geçti: geçti vaḳti Ü.

486 HP(170b), Ü(162b), P(88b).

(2a) hezār: hele P. (b) yanar: yanan Ü.

5. Bir ḳadeh çek daḫi yandurmaḳ içün devr iderek
Şevḳ-ı şemʿ-i ruḫuña mül de olur pervāne

6. Mürġ-i ḫāli n'ola uçursa fürūġ-ı rüyın
Şemʿ-i kāfūrına fülfül de olur pervāne

7. Şemʿ-i āl-i ruḫuña gül ṭaḳılurmış bilse
Nār-ı ġayretle ḳaranfül de olur pervāne

8. Dem-i mestīde ne pervā ki şurāḥilerden
Naʿra-i Perteve ḳulḳul da olur pervāne

487
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Yeʾcūc-ı fitne şaldı aḳın diller üstine
Ḫıżr-ı ḫaṭuñ olur mı ki ser-ʿasker üstine

2. Ben gerçi hicr-i büs-ı lebüñle pür-āteşüm
Yāḳūt-ı pāre düşse n'olur aḫger üstine

3. Ben ḫāke daḫi sāye şal ey pādşāh-ı nāz
Gāhīce taḫt-ı şāhī ḳurulsun yer üstine

4. Mihr-i felekde teb-zede-i ʿaşḳ-ı yārdur
Her gün ġurūb idinceye dek ditrer üstine

5. Oldı yine cemāʿat-ı ezhār ṣaf-nişīn
Çıḳdı ḫaṭīb-i cāmiʿ-i gül minber üstine

(5a) iderek: eyler P.

(8a) mestīde: mestinde P. (b) Perteve: Pertev Ü,P.

487 HP(170b), Ü(172b), P(91b), EE(47a), AE1(59a), H(51a).

(1b) ḫıżır: ḫıżruñ Ü. / ḫıżr ḫaṭuñ olur mı ki: ġamzen ki oldı ḫışm ile P, EE, AE1, H.

(2) -HP, -Ü

(3) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 4. beyitle yer değişmiştir. (a) sāye: -P, -AE1. / şal ey: şal āyā P. (b) şāhī ḳurulsun: şeh ḳurulur P, EE, AE1, H.

(4a) yārdur: mehveşüm P, EE, AE1, H.

(5a) Bu beyit AE2(49a)'da müfret(beyit) olarak geçmektedir.

6. Pertevden itme būse-i cān-baḫşuñı dirīġ
Cān ise ḳaşduñ olsun a ẓālim ser üstine

488
Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Edirne şehrinüñ medḫüñ dimekde bir zemīn olsa
İçinde medḫe şāyān ya'ni kim bir meh-cebīn olsa

2. Çıḳar mı renc-i reh rāḥat bulur mı şehre gelmekle
Kişi ev görmeyüp ḫārā-zede ḫayme-nişīn olsa

3. Şırıḳ meydānına gelse bizümle oynasa mızrāḳ
Uzaḳdan baḳmasa ol serv-ḳāmet pek yaḳın olsa

4. Bürūdet ḫaymede çamurla cem' olduḳda nisānuñ
Yuṭılmaz doġrısı her ḳatresi dürr-i şemīn olsa

5. Baḳılmazdı pala pinyālına vuşlat hevāsıyla
Edirne dil-berinden fi'l-miṣāl ādem emīn olsa

6. Sefer-berdür bu demler Pertev ʿĀmir ile ʿİzzet
N'ola yek dīgere beyt-i ġazel gibi ḳarīn olsa

489
Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Āh-ı serdümde olan şu'le-i ser-keşler ne
Allah Allah bu soġuḳ demde bu āteşler ne

2. Olmasa sende devā-yı dil-i sevdā-zedegān
Dergehüñde bir alay ʿaḳlı müşevveşler ne

3. Ġamze-i dīdelerüñ olmasa ger tīr-endāz
Çifte çifte ya o yanındaki tīr-keşler ne

(6a) Pertev bu mışra'uñ oḳumış bir sitemger P; Pertev bu mışra'ın oḳumış ol sitemgere EE, AE1, H. (b) ẓālim: cānım Ü.

488 P(91b).

489 HP(171a), Ü(164a), P(86a), EE(43b), AE1(54b), AE2(36a), H(47a).

(1a) serdümde: serdümden P; serümden AE1.

4. Çekinür zülfe gönül ṭurma çeker zülf dili
Dil ü kākül arasında bu keş-ā-keşler ne

5. Sāyeveş ādemi üftāde iderler Pertev
Bilürüm ben nedür ol dil-ber-i mehveşler ne

490*

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Düşumdan aşdı ṭurralarum sīnem üstine
Aşdum siyeh ḥarīrler āyīnem üstine

2. Her tār-ı perçemüm ruḫuma tār-mār idüp
İtdüm ṭılısmı mār ile gencīnem üstine

3. Ḫāl u ḫaṭumla ṣayd iderüm mürġ-i dilleri
Müy ile dāmlar ḳurarum çīnem üstine

4. Ṭāḳat-güdāz-ı 'āşıḳ ola tā cefālarum
Nāz eyledüm iżāfe biraz kīnem üstine

5. Üstüñ de pek şarāb ḳoḳar Pertevā bugün
Geçdüm dökülmesün mey-i düşīnem üstine

491

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

1. Ṭāḳat muḥāl idi o şūḫuñ farṭ-ı istiġnāsına
Aldanmayaydum gāh u geh ebrūsınuñ īmāsına

(4b) dil ü kākül: dü zülfi AE1.

490 HP(171a), Ü(166a), P(87b), EE(44b), AE1(56a), AE2(37a), H(48b).

* Başlık: Zebān-i dilberden HP, EE, H.

(2a) tār-ı: tārı P. / perçemüm: perçem EE, H. / ruḫuma: ruḫum AE1. / tār-mār: tār-ı mār EE.

(3b) dāmlar: dāmlarum P.

(5a) gün: güne AE1.

491 HP(171a), Ü(165b), P(87a), EE(44a), AE1(55b), AE2(36b), H(48a).

2. Ḫūn-rīzlikde nām u şān almaḳsa ḳaşduñ sevdigüm
Öldür raḳīb-i kāfiri ben ṭurmışum ġavġasına

3. Reng-i şarāb ʿaks eylemiş mirʾāt-ı rūy-ı sāḳiye
Reng-i ruḫ-ı sāḳī daḫi sāġardaki şahbāsına

4. Künc-i ferāġı kendüye mülk eyleyen ibn-i vaḳit
Dehrüñ degişmez ʿālemin İskender ü Dārāsına

5. Bu kerr ü ferr-i ʿaşḳ ile varduḳda Pertev Kūh-ken
İtmez mi istiḳbāl idüp kūh-ı ġamuñ pehnāsına

492

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Narḫ-ı şarāb çıḳmada āteş bahāsına
ʿAks-i ʿiẓār-ı sāḳī-i mehveş bahāsına

2. Erzān virür mi būs-ı leb-i ḫāldārını
Olmaz ḳumāş-ı sāde münaḳḳaş bahāsına

3. Elmās nevek o tīr-i nigāhuñ o ġamzenüñ
Ḫaṭ geldi şimdi destesi tīr-keş bahāsına

4. Ol dem ki siḥr-i çeşmini ibṭāl ider ḫaṭuñ
İnsün ġazāllar büz-i aḫfeş bahāsına

5. Pertev zemīn ü ḳāfiye kim böyle teng ola
Çıḳsa ʿaceb mi cins-i ġazel beş bahāsına

(2a) ḳaşduñ: ḳaşdın EE.

(3b) reng-i ruḫ-ı sāḳī daḫi: levn-i ruḫı da ʿaks idüp AE2.

(4a) firāġı: firāḳı AE1. / İbn-i Vaḳt: İbnü'l-Vaḳt EE, AE1, AE2.

(5b) itmez mi: itmezdi P, AE1.

492 HP(171b), Ü(173a), P(92a), EE(47b), AE1(59b), H(51b).

(1a) narḫ-ı şarāb çıḳmada: kālā-yı vaşlı çıḳsa da P, EE, AE1, H. (b) ʿaks-i ʿiẓār-ı sākī-i: ʿaḳs-ı ʿiẓārı sāḳī Ü; baḳmaz dinür metāʿuñ o P, EE, AE1, H.

(2a) leb-i: ruḫ-ı Ü.

(3a) nigāhüñ: nigāhın AE1.

(4a) Nev-ḫaṭla gev secāne ne ol nāz-ı revāc HP; Nev-gū sübhāne ne ol nāz-ı nā-revāc Ü. (b) insun ġazāllar büzi: āhū-yı Çīn iner yüzi P,EE; āhū-yı Çīn iner büzi AE1, H.

493

Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Baḳ şol gülüñ ṭarāvetine reng ü būsına
Degmez mi 'āşıḳuñ dökülen āb-ı rūsına

2. Herkes nümāyiş-i ḫaṭ u ruḫsāre dil virür
Vir sen de bāri göñlüni bir sāde-rūsına

3. Gördüm ḳabā-yı cāh-ı bülendüñ ḳumāşını
Dikmez pelās-ı faḳruñ en ednā refūsına

4. Endūh u ġam biribirini sebḳat iderek
Tebrīke geldiler şeh-i 'aşḳuñ cülūsına

5. Ḳaydum degül yıḳılsa eger günbed-i felek
Devrinde dil ki irmeye bir māh-rūsına

6. Pertev ḥaḳīḳat 'aşḳ-ı mecāz u viṣāl-i yār
Degmez ben añladumsa eger güft ü gūsına

494

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Çāḳ çāḳ oldı göñül reşk iderek şānesine
Rāh-yāb oldı diyü zülf-i perīşānesine

2. Şeyṭanetle bir alay 'āşıḳı güm-rāh itmek
Uymadı ol melegüñ ṭavr-ı sürūşānesine

---

493 HP(171b), Ü(166a), P(87b), EE(45b), AE1(55b), AE2(34a), H(48a).

(1a) reng ü: reng-i Ü, P. (b) 'āşıḳuñ: 'āşıḳın EE. / ābrūsına: āb u rūsına AE2.

(2a) ḫaṭ u: ḫaṭ-ı Ü. / virür: vir Ü.

(3b) faḳruñ: faḳirüñ AE1.

(4a) ġam: şevḳ P, EE, AE1, AE2, H.

(6b) degmez: denilmez AE2.

494 HP(171b), Ü(173a), P(92a), EE(47b), AE1(59b), H(51b).

(1a) göñül: dilüm P, EE, AE1, H.

(2a) bir 'āşıḳı: berāy-ı zāhidi Ü. (b) ṭavr-ı: vaż'-ı P, EE, AE1, H.

3. Dil-i bī-çāre gül-i dāġın açup seyr eyler
Derdmendüñ ʿacebā seyr ü temāşānesine

4. Nice teşbīh olınur düşmeni-i bīgāne
Aḳrabā ʿaḳrebinüñ ḫaşmı-ı ḫīşānesine

5. Pertev şuʿle-i ʿaşḳum görüp olmış bīdār
Gice gün ṭogdı şanup revzen-i kāşānesine

495
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Yaḳ dilüm şemʿ-i ruḫ-ı tābāna Allāh ʿaşḳına
Vāṣıl olsun şemʿüñe pervāne Allāh ʿaşḳına

2. Her bün-i müyında biñ dām eylemişdür muḫtefī
Mürġ-i cāna ḫāli dökmez dāne Allāh ʿaşḳına

3. Mest olup dünyā vü ʿuḳbāyı ferāmūş eyleyem
Sāḳiyā luṭf eyle bir peymāne Allāh ʿaşḳına

4. Olmıyor ruḫṣat baña sen bāri ey peyk-i ḫayāl
Gir ḥarīm-i ḫāşına düzdāne Allāh ʿaşḳına

5. Bāde-i laʿl-i lebüñle mestem ammā pür-şuʿūr
Ṣanma giryem girye-i mestāne Allāh ʿaşḳına

6. Būy-ı pīrāhen gibi ey Yūsuf-ı Mışr-ı cemāl
Eyle raġbet külbe-i aḥzāna Allāh ʿaşḳına

7. Ṣūret-i Mecnūn gibi ḫāmūş ol ey Pertev amān
Rāz-ı pinhān çıḳmasun meydāne Allāh ʿaşḳına

(3a) dāġın açup seyr eyler: dāġını açmış bakıyor P, EE, AE1, H.

(5b) gün: meh P, -EE, -AE1, -H.

495 HP(172a), Ü(173b), P(92a), EE(48a), AE1(59b), AE2(34b), H(51b).

(1a) şemʿ-i: tāb-ı P, EE, AE1, AE2, H.

(2a) biñ: bir P, AE1.

(3a) dünyā: dünyāyı AE1. / ʿuḳbāyı ferāmūş eyleyem: māfīhāyı idrāk itmeyem AE2.

(4a) olmuyor ruḫṣat baña: baña ruḫṣat olmuyor AE2. / sen: -AE1. / ḫayāl: ḫişāl AE1. (b) gir ḥarīm-i: ger diyem Ü. / düzdāne: merdāne P, AE1; devrāne EE.

(6) -HP, -AE2.

(7a) rāz-ı: zār-ı Ü. / ol ey: olup P; ey EE, AE1, H.

496

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Uydurup cünbüşini ġamzesinüñ lehcesine
   Sīne vü sāḳı güşāde gelür eşbehcesine

2. Geçdiler sūz-ı dile mirvaḥa-cünbān olaraḳ
   Dāmınuñ zülf-i dil-āvīz ile hem-rehcesine

3. Şöyle bī-tāb iken ol dīde-i şāhāne yine
   Kişver-i ʿaşḳa revān ḥükmi şehen-şehcesine

4. Şaḳın ey çeşm-i ġazālüm şaḳın ol gürk raḳīb
   Saña bir ḥīle vü mekr itmeye rūbahcesine

5. Ufḳ-ı revzen-i kāşāneden olsañ ṭāliʿ
   Pertev-endāz olaraḳ çeşmimüze mehcesine

497

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿAndelīb-i zār girmez verd-i ḫandān ḳoynına
   Ḳumriyān līkin girer serv-i ḫırāmān ḳoynına

2. Sīne-bendüñ çözmege meşġūl idüñ ṣandum ki ben
   Pençe-i ḫūrşīd girmiş māh-ı tābān ḳoynına

3. Tīşe-i ḥasretle bāġrın yardı dirler Kūh-ken
   Almaḳ istermiş meger cānānesin cān ḳoynına

4. Nev-resīde hūrveşler vaṣlın eylerken ḫayāl
   Zāhidüñ her şeb girer bir köhne şeyṭān ḳoynına

---

496 HP(172a), Ü(175a), P(94a), EE(48b), AE1(61a), H(52b).

(2a) dile: dil-i P. (b) zülf-i: zülf ü P.

(3a) iken: -HP.

497 HP(172b), Ü(173a), P(88a), H(83a).

(2) H nüshasında 3. beyittir.

(3) H nüshasında 4. beyittir. (a) bağrın: bağruñ Ü, H.

(4) H nüshasında 5. beyittir. (a) vaşlın: vaşla H.

5. ʿĪd-i Ḳurbāndur ḳuzum ḳurbānuñ olsam diyicek
Didigüm minnet mi var bayramda ḳurbān ḳoynına

6. Şiʿrimüñ baḫtı benüm baḫtumdan efzūn Pertevā
Kim girer mecmūʿa taḳrībīyle ḫūbān ḳoynına

498

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Olduḳda ʿaks-i ḫaṭ ile pür-cevher āyine
Oldı hezār mertebe rūşenter āyine

2. Mirʾāt-ı nāmdur eşer ʿālemde gūyiyā
Āyinedür Sikender ü İskender āyine

3. Ḫalvet-serāy-ı ḫāṣı göñüldür cemālinüñ
Tāb-āver-i tecelli degüldür her āyine

4. ʿAksüñ olurmış ey meh-i Kenʿān saña miṣāl
Timṣālüñ ile Yūsuf-ı sīmīn-ber āyine

5. Āyīnede şarāb-ı lebüñ gördi oldı mest
Çeşm-i siyāh-meste olur sāġar āyine

6. Mirʾāta ʿarż idince ruḫı deste deste gül
Güllerle oldı pür-ṭabaḳ-ı dīger āyine

7. ʿAks itdügünde maşrıḳa ruḫsārı gün ṭoġar
Ḫūrşīddür cemāli anuñ ḫāveṛ āyine

8. Bir sīne-ṣaf ü pāk-naẓar olmasaydı ger
Olmaz idi muvāfiḳ her peyker āyine

---

(5) H nüshasında 2. beyittir. (a) ḳurbāndur: ḳurbāna

498 HP(172b), Ü(166b), P(88a).

(1b) rūşen ter: rūşenger P.

(2a) nāmdur: tāmdur P.

(3a) göñüldür: göñülde P. (b) tāb-āver-i: tāb-ı P.

(4a) ʿaksüñ: ʿaks Ü.

(5a) āyīnede: āyīne-i Ü; āyīne kim P.

(6b) pür-: bir P.

9. Mü'min hemīşe mü'mine mir'āt-ı ṣāf kim
Pertev żamīrüm içre olur mużmer āyine

10. Gitsün Cenāb-ı Neş'et Üstāda bu ġazel
İster her āyine belī rūşenger āyine

499
Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Müjeñle ġamzenüñ uymaz lisānı birbirine
Ya gönlümüñ uya mı zaḫm-ı cānı birbirine

2. Benüm daḫi ḫaberüm yoḳ idermiş āmed şöd
Ḫayāl-i yār ile gönlüm nihānı birbirine

3. Ḫayāl-i yār dile şöyle mürtesem ki gören
Ḳıyās ider dil ile dil-sitānı birbirine

4. Dirīġ uymadı gitdi o çeşm-i şehlānuñ
Nigāh-ı dīde-i āfet-resānı birbirine

5. Ṣunar mı bezm-i maḥabbetde Pertevā 'uşşāḳ
Şarāb-ı ġam ṭolı raṭl-ı girānı birbirine

500
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Jāle-i gül-berg-i gülzār olmadum olmam yine
Gül-nihāl-ı bülbüle ḫār olmadum olamam yine

2. Şemse taḫmīl eylemem ḥaml-ı ḫafīfüm żerrevār
'Ömrüm içre kimseye bār olmadum olmam yine

---

499 HP(173a), Ü(173b), EE(47b), AE1(60a), AE2(35a), H(51b).

(1a) müjeñle: müjeyle EE, AE1, H; nigāh-ı AE2. (b) gönlümüñ: 'āşıḳuñ EE, AE1, AE2, H. / zaḫm-ı cānı: dāstānı AE2.

(3a) yār: -Ü; dost AE2. (b) ile: -AE1.

(5a) Ṣunardı dīde vü dil meclisüñde dün Pertev AE2.

500 HP(173a), Ü(160b), P(84b), H(83b).

(2a) ḥaml-ı: ḫafl-ı H.

3. Eyledüm vīrān hevā vü ārzū kāşānesin
Ben serāy-ı nefse miʿmār olmadum olmam yine

4. Cüst-cū-yı güşe-i semt-i ḳanāʿatdür işüm
Kār-ı dünyāyı ṭalebkār olmadum olmam yine

5. Virmedüm kesb-i maʿāş ile dil-i zāra taʿab
Fikr-i dünyā ile ġam-ḫˇār olmadum olmam yine

6. Eylemem ehl-i vefādan olsa biñ cānum dirīġ
Bī-vefā yārān ile yār olmadum olmam yine

7. Kim beni yaḳdıysa ben taʿmīre saʾy itdüm anı
Zār u zār oldum dil-āzār olmadum olmam yine

8. Birdür ʿindümde benüm Pertev ʿabā ile ḳabā
Māʾil-i eṣvāb-ı zer-tār olmadum olmam yine

501

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Sāye-baḫş olsun hümālar bām-ı devlet-ḫāneye
Āşiyān-ı būmdur revnaḳ viren vīrāneye

2. Ḥāliyā zülfüñ ḫayāliyle perīşān-ḥālüñem
Beñzemişken aġzum üç beş dişli eski şāneye

3. Tutalum kim her ḫam-ı zülfüñde var yüz dāne ḫāl
Mürġ-i zeyrekdür ṭutulmaz dil o dām u dāneye

4. Böyle her şeb bezm-i vaṣl-ı şemʿa süzān mūmdur
Yanmaġı taʿlīm ider kimdür ʿaceb pervāneye

5. ʿAḳla uymaz baʿżı nā-sāz işler itmekle ẓuhūr
Reşk ider oldı bu eṣnā ʿāḳilān dīvāneye

(5a) -P. (b) P nüshasında (4b)'de geçmektedir.

(7) -HP, -Ü, H.

(8a) benüm Pertev ābā ile ḳabā: ābā ile ḳabā Pertev benüm P; ḳabā ie ʿābā Pertev benüm H.

501 HP(173a), Ü(162a), P(86a).

(2a) ḥāliñem: ḥāl kim Ü.

(3b) zeyrekdür: zeyrekden Ü. / ṭutulmaz dil: ṭutulmazdan Ü.

(4b) ider: iden Ü.

(5) -HP.

6. Şîri güyā şîre-i bintü'l-'inebmiş ṭıfl iken
Rindi da'vet Pertevā ḥācet degül mey-ḫāneye

502
Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Ḳanā'at eylemişken lāne-i Ḳāf-ı sitiġnāya
Tecerrüd bāl-ı pervāz oldı çoḳ güm-geşte 'anḳāya

2. Ne māni' pençe-i müjgānum ursa eşke dest-i red
Ser-i engüşt-i mercān sedd olur mı mevc-i deryāya

3. Baḳılsa iştikā-yı rūzgār nā-müsā'iddür
Perîşān yazdı ḥālin kilk-i mevc eṭrāf u enḥāya

4. Tehî boy çekmiyor ḳadd-i nihālüñ bāġ-ı behcetde
Leb-i cān-baḫşuñı 'arż eylemek ister Mesîḥāya

5. Olanlar Pertev-i şems-i ḥaḳîḳat ẕerre ḫāk olsa
'Urūc eyler ḫażîż-i meskenetden evc-i 'ulyāya

Ḥarfü'l-Yā
503
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ḥażret-i Şems ola çünkim 'āşıḳ-ı ser-bāz-ı ney
Gün gibi olmaz mı ẓāhir şu'le-i āvāz-ı ney

2. Āteş-endāz-ı neyistān-ı cihāndur nālesi
Sūziş-efzā oldı her bir sāza sūz-ı sāz-ı ney

3. Rāst yoldan reh-nümā-yı reh-revān-ı 'aşḳ olur
Bir nefes ile irer encāmına āġāz-ı ney

4. Levḥa nāmın ḥarf-ı nūn u yā ile yazmış ḳalem
Sîn-i Yā Sînden kināyetdür baḳılsa rāz-ı ney

5. Mevlevîler el urup ḳalḳduḳda eṣnā-yı semā'
Ṣūr-ı İsrāfîle benzer nāle-i mümtāz-ı ney

(6b) Pertevā: Pertev Ü.

502 HP(173b), Ü(168a).

503 HP(174a), Ü(176b).

6. Dem-i ġanīmet sırrın eyler her demi Pertev ʿāyān
Kim cenāb-ı ḳuṭb-ı nāyīdür olan demsāz-ı ney

504
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Sen ister sīnede her dāġumı bir zaḫm-ı peykān şay
Yaḫud eṭrāf-ı çeşm-i dāġda peykānı müjgān şay

2. Be-dīdār oldı her bir halḳa-i zülfüñde bir ḫūrşīd
Gel imdi bu ḥisāba ḳaç olurmış mihr-i tābān şay

3. İdüp bir güşeyi mesned sürer sulṭānlıġın anda
Ḫarābāt ehlinüñ eñ aḫḳarın bir şāh-ı devrān şay

4. Ṭarāvet-yābi-i sebz-i ḫaṭ-ı rūyuñ tehī şayma
Benüm her ḳatre-i nāçīz eşküm ebr-i bārān şay

5. Ḳenār-ı baḥr-ı eşk-i Perteve uġrarsa ger rāhuñ
Nişīmenler yapup yan gel efendim mevc-i ʿummān şay

505
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ġamuñla kāse kāse nūş idersem mey pey-ender-pey
Gelür imdāduma ceyş-i neşāṭ key pey-ender-pey

2. Maḥal reşk-āver olsa sāz-ı bezme sīne kim anda
Dükenmez nāle vü āġāze-i hey hey pey-ender-pey

(6b) nāyīdür: nāyīden Ü.

504 HP(174a), Ü(187a), P(106b), EE(55a), AE1(68b), AE2(41b), H(59a).

(1a) dāġumı: dāġını P; dāġı EE, AE1. (b) peykān-ı müjgān: sen mihr-i peykān P; dāġumda peykān EE; sen peykān AE1; peykān H.

(2b) ḳaç: baç AE2

(3a) sulṭānlıġın: sulṭānlıġuñ AE2. (b) aḫḳarın: aḫḳaruñ P, AE1, AE2.

(4a) şayma: şanma AE2.

(5a) baḥr-ı eşk-i: eşk-i baḥr-ı AE2. / Perteve: Pertev P.

505 HP(174a), Ü(181b), P(100b), EE(55a), AE1(65a), AE2(41a), H(56a).

(2a) maḥal: becā AE2. / bezme. bezm-i P.

3. Ser-ā-pā şerḥa vü dāġ ile cismüm çün ney olmışdur
Gelür her perdesinden şad ṣadā-yı ney pey-ender-pey

4. Felek ben ülfet itdüm germ ü serd-i rūzgāruñla
Ne ġam sermā zemistān olsa germā vey pey-ender-pey

5. Seni tebrīde benden saʿy ile ey Pertevüñ māhı
Hücūm eyler ġam-ı ʿaşḳuñ gibi her şey pey-ender-pey

506

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ṭarf-ı lebde ḫaṭ ki ẓāhir olıcaḳ derler gibi
Ḫoş-nümādur ḫurde ḫār-ı ġonca-i terler gibi

2. Terk-i keyf-i cübbe bāʿiṣ ibtilā-yı ḫālidür
Neş'e-baḫş oldı çü cānā ḥabb-ı ʿanberler gibi

3. Cebhe-i pākindeki her ḳaṭre-i ṣāfʿaraḳ
Levḥ-i sīmīn üzre gūyā dürr ü gevherler gibi

4. Dīdeler fevvāre-i ḫūn olmasun da n'eylesün
Nevk-i müjgānuñ ḫali de oldı nişterler gibi

5. Ḥıfẓına saʿy itmede dil kim cemāl-i pākinüñ
Muṣḥaf-ı ḥüsni ile şuġl eyler ezberler gibi

6. Ḳahramān çeşmi her mecmuʿada eyler biñ esīr
Yine bī-pervā ṭurur şöyle dil-āverler gibi

7. Pürsiş-i ḥāl-ı dil-i Pertev gelürse ḫāṭıra
Tekye-i ʿaşḳuñda ʿüryāndur ḳalenderler gibi

(3a) cismüm: sīnem AE2.

506 HP(174b), Ü(189a), P(100a).

(5b) ḥüsni: ḥüsnüñ Ü, P.

(6a) çeşmi: çeşm Ü.

507

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Eşk-i çeşmin ṭıfl-ı dil rīzān idüp cūlar gibi
   Ezberinden muṣḥaf-ı ḥüsnüñ oḳur şular gibi

2. Ḳays ile meʾnūs ise āhūlar ey Leylī nigeh
   Deşt-i ʿaşḳuñda senüñ Mecnūnlar āhūlar gibi

3. Olmadı ḥayfā tebessüm-rīz-i şevḳ ol laʿl-i leb
   Pāyına göz yaşları dökdüm ki incūlar gibi

4. Būylar şemm itdüm ey revnaḳ-dih-i gülzār-ı ʿaşḳ
   Ruḫlaruñda gül gibi zülfüñde şebbūlar gibi

5. Olmış ol yüzden tecellīsi anuñ da Pertevā
   Āteşe itmiş teveccüh ḫāli Hindūlar gibi

508

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bir kerre öpdüm idi dehānuñ emer gibi
   Ḥālā lebümde lezzeti vardur şeker gibi

2. Ādāb-ı ʿaşkı degme bir ʿāşıḳ da bilmiyor
   Yāra şarılma var mıdur öyle kemer gibi

3. Ebrūsı ḥüsn-i devletinüñ tercümānıdur
   Her dürlü dilde söyler o beg-zādeler gibi

---

507 HP(174b), Ü(178b), P(97a), EE(50b), AE1(63a), AE2(38b), H(54a).

(1a) çeşmin: çeşmüñ P, AE1, AE2. (b) ezberinden: ezber itmiş P, EE, AE1, H. / ḥüsnüñ: ḥüsni P, AE1, H. Muṣḥaf-ı ḥüsnüñ oḳur ezberlemiş şular gibi AE2.

(2a) ise: iken P,AE1; imiş AE2. / ey:-AE1. (b) āşḳuñda: ḥüsnüñde AE2. / Mecnūnlar: Mecnūn AE1.

(3a) şevḳ: şaḳ AE2.

(4a) būylar. böylece P, AE1; böyle EE. (b) ruḫlaruñda: ruḫlarında AE1.

(5a) anuñ: anın P. (b) āteşe: āteşte AE1.

508 P(97b), EE(50b), AE1(63a), H(54b).

(1a) dehānuñ: dehānın EE, AE1, H.

4. Ḳaṭʿ oldı ẓann idersin o şāḫuñ ʿināyeti
Bir vaż ʿ ider ki ādeme gāhī küser gibi

5. Bir söz çalındı güşuma Pertev benüm bugün
Pek bilmem ammā vuṣlata dāʾir ḫaber gibi

509
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḳahr ider çeşmüñ cihānı Ḳahramān olmış gibi
ʿĀleme hükmi revān ṣahib-ḳırān olmış gibi

2. Ol nigāhı āfetüñ çeşm-i kebūdı ʿāleme
Ẓannum oldur bir belā-yı āsmān olmış gibi

3. Ḫaṭṭ-ı yāra ṭurmayup telḳīn-i īmān itmede
Zülf-i kāfir kendi güyā müslimān olmış gibi

4. Firḳatüñde çünki bī-ḫodluḳla geçdi vaḳtimüz
Ṣıḥḥatin pek bilmem ammā çoḳ zamān olmış gibi

5. Maṭlaʿ-ı küyından ol meh ṣubḥ-dem itse ṭulūʿ
Neyyir-i aʿẓamla güyā tevʾemān olmış gibi

6. Vuṣlatiyle kāmrān mı itdi bilmem Pertevi
Küy-ı cānāndan gelürdi şād-mān olmış gibi

510
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Sırr-i laʿlüñ dilde pinhān eylerüm cānum gibi
Mühr-i sīneñ gizlerüm sīnemde īmānum gibi

(4a) ʿināyeti: ʿināyetin EE, H.

509 HP(175a), Ü(178b), P(97a).

(1a) ḳāhramān: mihrimān Ü

(4a) çünki: gerçi P. (b) ṣıḥḥatin: ṣıḥḥatüñ P.

(5a) ṣubḥ-dem: ṣubḥ u dem P.

510 HP(175a), Ü(178a), P(95b), EE(50b), AE1(62b), H(54a).

(1a) eylerüm: olalı P, EE, AE1, H. (b) gizlerüm: saḳlıdur P, EE, AE1, H. / sīnemde: göñlümde Ü.

2. Derd-i ʿaşḳuñ her n'idem gelse dil-i vīrānuma
Eylerüm ikrām u ʿizzet aña mihmānum gibi

3. Naḳş-ı gül-pister olup yatmış uyur ol nāzenīn
Kākülüñ dökmiş yüze ḫˇāb-ı perīşānum gibi

4. Tā ola yāra nihān dāġ-ı derūnum āşkār
Şerḥalar var sīnede çāk-i girībānum gibi

5. Ḳadd-i mevzūn oldıġından başḳa Pertev ol şehüñ
Muntaẓamdur her sözi eşʿār-ı dīvānum gibi

511
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Şaḳlama kīneñ derūn-i dilde dürd-i den gibi
Rengi iẓhār it bilūrīn sāġar-i rūşen gibi

2. Baḥr-ı ʿişyānda şaḳın ḳumdan uçar keştī-i ten
Öyle pek uyma hevā-yı nefsüñe yelken gibi

3. Tā seni bir ḳālıba ifrāġ idince rūzgār
Geh ḥadīd-i serd olup geh āteş ol āhen gibi

4. Güşe-i vaḥdetde dīvār it ḳapuyı üstüñe
Baḳma rūy-ı maḥrem ü nā-maḥreme revzen gibi

5. Şerḥe muḫtāc olmaduḳca dāġ-ı dilden açma söz
Dikme göz zaḫm-ı nihāna dīde-i sūzen gibi

6. Yara açma merhem ol derd olma ol derde devā
Nişter-i āzār urma kimseye reg-zen gibi

---

(2) Ü nüshasında 4. beyitle yer değişmiştir. (a) Nice yıllar ḳalsa da dilde ġam-ı ʿaşḳuñ senüñ P, EE, AE1, H. (b) ʿizzet: ḥürmet P.

(5b) muntaẓamdur her: muntaẓam her bir P, AE1, H.

511 HP(175a), Ü(176b), P(96a).

(1a) dürd-i den: derd-i zen P.

(2b) nefsüñe: ʿaḳlına P.

(4b) maḥrem ü: maḥrem-i P.

(5a) şerhe: şerh-i Ü.

7. Onda bir söyle önin ardın gözet her şoḥbetüñ
Diḳḳat it fikr-i daḳīḳ itmekde pervīzen gibi

8. Kimsenüñ düşürmeye mānend-i girībān yaḳasın
Sür yüzüñ ḫāk-ı niyāza güşe-i dāmen gibi

9. Kühveş ser çekme ebre tīre ḳalma Pertev al
Mehbiṭ-i nūr-ı Ḫudā ol Vādi-i Eymen gibi

512
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ey nigāhı dile cefā ḳılıcı
Āhuvān ḫayline şala ḳılıcı

2. Ḳıymet-i cānı eyleyüp erzān
Tīġ-i ebrūyı cān-bāhā ḳılıcı

3. Lebi ḳurbāniyān ʿaşḳına cān
Ġamzesi dem-be-dem fedā ḳılıcı

4. Çeşm-i ḫūn-ḫ̌ārınuñ nigāhı gibi
Yaraşur ġarḳ-ı ḫūn-ı ġazā ḳılıcı

5. Çeşmi ḫūn-rīzlikde itse ḳuṣūr
Tīġ-i ebrūsıdur ḳażā ḳılıcı

6. Kaçurup bīm-i tīġ-i ġamze ile
Çeşm-i ʿuṣṣāḳı der-ḳafā ḳılıcı

7. İder iẓhār-ı ʿacz ammā kim
Sözini kesdürür duʿā ḳılıcı

8. Pertevā kā'inātı ol şūḫuñ
Nigeh-i āfeti fenā ḳılıcı

(7a) ardın: arduñ Ü. / şoḥbetüñ: şoḥbeti P. (b) pervizen: bir derzen P.

(8a) düşürmeye: devşirme HP, Ü.

512 HP(175b), Ü(185a), P(104a), EE(54a), AE1(67b), AE2(39a), H(58a).

(1a) nigāhı: nigāha Ü. (b) ḫayline: çīne EE.

(4a) ḫun-ḫ̌ārınuñ: ḫun-rīzinüñ AE2.

513
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Meclisinde yād olınmazdı benüm adum daḫi
Ādemiyyet eylemezdi ol perī-zādum daḫi

2. Maʿni-i beyt-i dehān u mıṣraʿ-ı müy-miyān
Var mı yoḳ mı ʿāciz olduḳ ben de üstādum daḫi

3. Ḫūn-ı dil olsun ne yapsun böyle cūş-ı giryeye
Ṣarfuma vāfī degül ḥayfā ki īrādum daḫi

4. Nā-müsāʿid rūzgār u baḫt-ı vārūnumla ḥayf
Varmaz oldı güş-ı yāra āh u feryādum daḫi

5. Şeyhi gördüm dün yine Pertev günāha yeltenür
Pīr-i fānī olmış ammā olmamış nādim daḫi

514
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Eyler āhı ʿöẕr-ḫᵛāh Allāh bir yüzden daḫi
Luṭf ider bī-iştibāh Allāh bir yüzden daḫi

2. Yüz ḳarasın maḥv ider mānende-i pāyān-ı şeb
İtse de vech-i siyāh Allāh bir yüzden daḫi

3. Cenāb-ı Ḥaḳdan çevirme güm-rāh olsañ daḫi yüz
Buldurur bir şāh-rāh Allāh bir yüzden daḫi

4. Āsmāndan mihr-i tābānı ġurūb itdürse de
ʿArż ider raḫşında māh Allāh bir yüzden daḫi

---

513 HP(175b), Ü(184a), P(104b), EE(53a), AE1(67a), AE2(40a), H(58a).

(1b) eylemezdi: eylemez mi Ü, EE, AE2, H.

(2a) müy-miyān: sūy-miyān AE2.

(4a) rūzgār u: rūzgār-ı AE2. / vārūnumla ḥayf: bī-sāmān ile AE2.

(5b) nādim: yādim P, AE, H ādem EE.

514 HP(176a), Ü(189b), P(105a).

(1a) āhı: añı P.

(2b) vech-i: cehr-i Ü.

5. Çeşm-i ʿālem-bīn olur aʿmālara nevk-i ʿaṣā
Gösterür nūr-ı nigāh Allāh bir yüzden daḫi

6. Bir ʿazīzi ḫ̆ār itmek istese iḫvānı ger
Çāhı eyler aña cāh Allāh bir yüzden daḫi

7. Kelle ṣaġ olsun da bī-pūşiş ḳalursa ġam degül
Eyler iʿṭā bir külāh Allāh bir yüzden daḫi

8. Eyledürse Pertevā bir yüzden āh-ı ṣubḥgāh
İtdürür teʾşīr-i āh Allāh bir yüzden daḫi

9. Bir ḳulın iḥyā murād eylese yollar Neşʾete
Eyler anı ḫayr-ḫ̆āh Allāh bir yüzden daḫi

515

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Çeşmimüñ ṣu yerine ḫūnı revān olsa daḫi
Geçelüm ger dökülen arada ḳan ise daḫi

2. Yaya beñzetseler ebrūsın o nāvek müjenüñ
Çekilür bu söze ger güş-ı kemān ise daḫi

3. Kimsenüñ ben hele manẓūrına aṣlā baḳmam
Ger naẓar-gerde-i ṣāhib-naẓarān ise daḫi

4. Ḥasret-i ḳadd-i nihālüñle şehā aġzumdan
Şekl-i āh üzre çıḳar dūd-ı duḫān ise daḫi

5. Yine aġyāra ben ol māhı öpülmiş diyemem
Naḳş-ı gül-būse-i ruḫsārı nişān ise daḫi

(5a) aʿmālara: ʿālimler P.

(6a) ger: eger Ü.

(7a) ḳalursa: de ḳalsa Ü.

(8a) Pertevā: Pertev Ü. (b) āh: -Ü.

515 HP(176a), Ü(184a), P(102a).

(3) Ü nüshasında 4. beyittir. (a) kimsenüñ: kimse HP. (b) ger naẓar-gerde-i: ger naẓarde-i HP.

(4) Ü nüshasında 5. beyittir. (b) duḫān: ḫān Ü.

(5) Ü nüshasında 6. beyittir. (a) māhı: meh-pāre P / ise: -Ü.

6. Ḳorḳma ber-vech ile gül-ruḫlaruñı soldurmaz
ʿĀşıḳuñ āhı eger bād-ı ḫazān ise daḫi

7. Farṭ-ı ʿaşḳ elbet ider ṣāḥibini şöhret-yāb
Ḳays Ferhād gibi yār-ı zenān ise daḫi

8. Perteve nādire-gū muʿcize-gū dirler imiş
Giderek gerçek olur gerçi yalan ise daḫi

516
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün

1. Göz ucıyla ol perī-rū ne güzel edālar itdi
Ḳaçınup cefā iderken nice merḥabālar itdi

2. Nice yanmayam çü külḫen olıcaḳ o meh çü serd-āb
Bu sene hele aġustos ne saġuḳ hevālar itdi

3. Saña merḥamet mi eyler ki fiġān idersin ey dil
Benüm āh u zār u nālem işidüp ṣafālar itdi

4. Biri itse yāri vāḳıf ʿacebā ki ḫaṭ ider mi
Sitem ile zār iken dil yine çoḳ duʿālar itdi

5. Biri geçmedi ḳabūle bu ḳuluñda Pertevāsā
Saña ey şeh-i sitem-ḫū ne ḳadar recālar itdi

517
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Eşer-i ʿaks-i ruḫuñ eşkümi gül-gūn itdi
Nigeh-i ḥasret-i laʿlüñ dili pür-ḫūn itdi

---

(6) Ü nüshasında 7. beyittir. (a) ruḫlaruñı: ruḫlarını P. (b) ʿāşıḳuñ: ʿāşıḳānuñ Ü.

(7) -HP, Ü nüshasında 3. beyittir.

(8a) Perteve: Pertev-i Ü; Pertevi P.

516 HP(176b), Ü(185b), P(106b), EE(54a), AE1(68a), AE2(40b), H(58b).

(2a) çü: -AE1. / olıcaḳ: olıyor P, EE, AE1, AE2, H. (b) hele: bele AE1.

(4b) zār: tār P, AE nār EE, H. / yine: ḳatı AE1, AE2, H.

517 HP(176b), Ü(179b), P(96b).

2. Kākül-i sāhirinüñ de eli vardur ancaḳ
Her ne itdiyse baña çeşm-i pür-efsūn itdi

3. Dili göz ḥabsine aldı nigeh-i mestüñden
Baḳışuñ gerçi ki ḳan itmedi ḳānūn itdi

4. Tār-ı zülfüñde girih-bende-i dil ol şūḫuñ
Kāle-i vuṣlatınuñ rubʿını arşun itdi

5. Şāʿir itmez mi ya ʿuşşāḳı sehī-ḳadler ʿaceb
Sevrler nāle-i ḳumrīsini mevzūn itdi

6. Şīve-i Leylī-i devlet ḳatı çoḳ huşyāruñ
Mekr ile aḳluñ alup süḫre-i Mecnūn itdi

7. Ben felekden idemem şükr ü şikāyet zīrā
ʿAzl u naṣb ile ne memnūn u ne maḥzūn itdi

8. Cemʿ-i māl itme hevāsı nice nā-kes şaḫṣuñ
Yerini ḳaʿr-ı zemīn eyledi Ḳārūn itdi

9. Kīmyā-yı naẓar-ı pāk Cenāb-ı Neşʾet
Pertevā ṭabʿumı gencīne-i mażmūn itdi

518
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Zülf ile ṭıfl-ı dili el ele virdüm gitdi
Gelmeye bir daḫi yāḫud gele virdüm gitdi

2. Cān-bahā olduġını bilmedi cānān ḥüsnüñ
Naḳd-ı ḳalbi o metāʿa hele virdüm gitdi

3. Mekteb-i ʿaşḳda bedʾ itme nihāyetmiş kim
Dersini ṭıfl-i dilüñ besmele virdüm gitdi

(3a) ḥabsine: ḥabse Ü.

(6b) ʿaḳluñ: ʿaḳlın Ü.

(7a) şükr ü: şevke P.

518 HP(177a), Ü(186a), P(105b), EE(53b), AE1(68a), AE2(38a), H(58b).

(1b) gelmeye bir daḫi: bir daḫi gelmeye Ü, P, EE, AE1, AE2, H.

(3a) nihāyetmiş: şehāyitmiş P.

4. Bir temāşāsına kālā-yı bihīn-i ḫüsnüñ
Gönlümi ṣabr ile sāmān ile virdüm gitdi

5. Olalı bādiye-peymā-yı hevā-yı ʿaşḳı
Ḫırmen-i ṣabrumı Pertev yele virdüm gitdi

519
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Furṣat bulup aʿdā beni cānānuma geçdi
Yārüñ ġamı düşmen sitemi cānuma geçdi

2. Ebrū-yı kemāndār yine itdükde işāret
Bir yandan urup tīrini bir yanuma geçdi

3. Bir kimseye hīç eylemeyüp ḳaṣd-ı nevāziş
Tīrüñ ṣaf-ı ʿuşşāḳda tābānuma geçti

4. Mümkin mi ḫayāline rehā dīdelerümden
Dāmānı ucı pençe-i müjgānuma geçdi

5. Sulṭān-ı ġam-ı ʿaşḳ gelüp hem çü belā-gū
Ṭaḫt-ı dil-i pür-ṣervet ü sāmānuma geçdi

6. Düş oldığı dem laʿl-i lebüñ çeşmüme ṣandum
Bir cevher-i nā-yāb-ı nigīndānuma geçdi

7. Redd itmeyüp ʿunf itmedi Pertev kereminden
Ṣad şükr-i niyāzum hele cānānuma geçdi

(5b) yele: bile P, AE1.

519 HP(177a), Ü(182a), P(101b), EE(52b), AE1(65b), AE2(39a), H(56b).

(2) -AE2 (2a) itdükde: kim itdi P, EE, AE1, H. (b) bir yandan urup tīrini bir yanuma: tīri ṣaf-ı ʿuşşāḳda tābānuma P, EE, AE1, H.

(3,...5) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1, -H.

(4b) dāmānı: dāmānuñ Ü.

(6) -AE2. (a) Ṣandum lebini aġzuma alduḳda emerken P, EE, AE1, H. (b) cevher: gevher P, EE, AE1, H.

(7a) redditmeyüp ʿunf itmedi Pertev: Pertev beni redd itmedi cānān P, EE, AE1, AE2, H. (b) cānānuma: sulṭānuma AE2.

520

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Yeter yeter baña bir pîç ü tāb el virdi
   Ḫatuñda itmesün ʿaks-i şarāb el virdi

2. Tenaḳḳul itmege sāḳī ne ḥācet ʿunnābe
   Ana mülündeki rengîn ḥizāb el virdi

3. Göñül ki gördi o sîm-āb-güne sîm-beri
   Ḳarārı ḳalmadı ber-iżṭırāb el virdi

4. Niḳāb-ı rūyınuñ artıḳ girihlerin çözsün
   Ḥicāb-ı rūyı be-cā-yı niḳāb el virdi

5. Bezimde şemʿa vü meh-tāba iḥtiyācum yoḳ
   Şeb-i viṣālde ol āftāb el virdi

6. Suʾāl-ı vaṣla ne lāzım cevāb-ı *lā vü neʿam*
   Nigāh-ı dîde-i ḥāżır-cevāb el virdi

7. Gözüm yaşı sebeb oldı teraḥḥüm-i yāre
   Niyāz-ı vuṣlata çeşm-i pür-āb el virdi

8. Ayaġum uġradı bir genc-i vaṣla bî-pervā
   Duʿā-yı nîm-şeb-i müstecāb el virdi

9. Cevāb olur bu ġazel Pertevā ġazellerine
   Dir ise ʿĀmir-i ʿāli-cenāb el virdi

---

520 HP(177a), Ü(177a), P(96b), EE(49b), AE1(62b), H(54a).

(1) P, EE, AE ve H nüshalarında mısraların yeri değişiktir. (b) ḫaṭuñda: o kākül P, EE, AE1, H. / şarāb: serāb AE1.

(2a) itmege: -ı meye P, EE, AE1, H. (b) mülündeki: mülünde o Ü.

(3b) ḳararı: ḳarar P, AE1.

(4a) girihlerin: girihlerüñ P, AE1.

(5a) şemʿa vü: şemʿa-i P, EE, AE1, H.

(8a) bî-pervā: bî-tedbîr P, EE, AE1, H.

521

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

1. Sāyeñ ki n'idem külbe-i aḥzānuma düşdi
   Meh-tāb olup ḫāne-i vīrānuma düşdi

2. Her 'āşıḳ-ı cān-sūzı ki yaḳdı ġam-ı 'aşḳuñ
   Pervāne olup şem'-i fürūzānuma düşdi

3. Her ḳatre ki oldı müje-i çeşmüme reh-yāb
   Dür-dāne olup güşe-i dāmānuma düşdi

4. Her 'uḳde-i zülfüñdeki bend oldı bu dil āh
   Endīşe olup ẕihn-i perīşānuma düşdi

5. Her şi'ri ki Pertev didüm 'aşḳıyla o yārüñ
   Pür-āteş olup defter-i dīvānuma düşdi

522

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Egerçi āteş-i 'aşḳ ile cānān cānumı yaḳdı
   Olup ber-'aks ṣoñra āteşüm cānānumı yaḳdı

2. Ṭutuşdurdum şitābumdan reh-i 'aşḳuñda ḫāşāki
   Eñ evvel yaḳdıġum āteş benüm dāmānumı yaḳdı

3. Daḫi açılmadan pejmürde oldı ġonca-i ümmīd
   Dem-i faṣl-ı ḫazānum mevsim-i nīsānumı yaḳdı

4. Nice ser-sebz olur toḫm-ı ümīdüm bāġ-ı 'ālemde
   Benüm bu āh-ı germüm ḳaṭre-i bārānumı yaḳdı

5. Cihānda bī-meẕāḳ olmaḳ ḳadar ser-māye olmazmış
   Bu ġayret Pertevā naḳdīne-i 'irfānumı yaḳdı

---

521 HP(177b), Ü(182a), P(98a).

Not: Ü nüshasında makta beyti yerinde şöyle bir not bulunmaktadır: " Ġālibā mışra'-ı nihāyeti sehven taḥrīr olınmamış."

522 HP(177b), Ü(180b), P(97b).

(2a) şitābumdan: şitābumdum HP.

(5a) olmaḳ: olma Ü.

523

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Gülşeninde ruḫunuñ kim gül-i gül-gün çıḳdı
Berg-i gülden ḫūy-ı ḫaclet yerine ḫūn çıḳdı

2. Ḫāṣ-ı ḳayd olmaġıla sen şeh-i ḥüsne ezeli
ʿArż-ı iḳlīm-i dilüm mülk-i hümāyūn çıḳdı

3. Reng-i būyı ile tesḫīr kılup eylemege
Gülleri bāġ-ı ruḫuñ cümle gül-efsūn çıḳdı

4. Eyledi ʿarʿara taʿlīm-i ḫırām u reftār
Her ḳaçan seyre ki ol ḳāmeti mevzūn çıḳdı

5. Zer ü sīm ile donatduḳda şigūfe çemeni
Şanurum yer yüzine daḫme-i Ḳārūn çıḳdı

6. Yūsufistān-ı tih-i çāh-ı zenaḫdānuñdan
Dil-i āvārem ile bir nice mescūn çıḳdı

7. Eyledi Pertev-i ḥüsn ile cihānı tenvīr
Menzilinden n'idem ol māh ki bīrūn çıḳdı

524

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Reh-i ḫayretde düşdi ḫayf dil çün naḳş-ı pā ḳaldı
Amān ey luṭfı çoḳ Perverdigārum iş saña ḳaldı

2. Ne var sūd u ziyāndan bīm ü ümmīd itmesem cānā
Bu cān-ı nā-tüvān bāzār-ı ʿaşḳuñda cibā ḳaldı

3. Nigāh-ı iltifātuñ yār u aġyār itmeyüp tefrīḳ
Yazıḳ ol nergis-i şehlānuñ adı kec-ʿaṭā ḳaldı

---

523 HP(178a), Ü(187b), P(101b).

(4) -Ü, -P.

(5a) donatduḳda: donatduḳca Ü, P.

(6a) tih-i: yine P.

524 HP(178a), Ü(179a), P(107a), EE(55b), AE1(69b), H(60a).

(1a) naḳş-ı: -AE1.

(3a) nigāh-ı: nigāh u AE1. / iltifātuñ: iltifātın Ü; iltifātı P, EE, AE1, H. / yār u aġyār itmeyüp tefrīḳ: ʿāşıḳ u aġyāra yeksānken P, EE, AE1, H.

4. Oñuldı cümle yārüñ zaḫm-ı tīġ u ġamzesi ammā
Nişāna yaralardan cism ü cānda cā-be-cā ḳaldı

5. O germiyyet o mihr ü o maḥabbet hep yalan oldı
Hemān şimdi o mehle bir uzaḳdan merḥabā ḳaldı

6. Cenāb-ı Neş'etüñ bu mışra'ın vird-i zebān itdüm
Amān ey luṭfı çoḳ Perverdigārüm iş saña ḳaldı

525
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Kūha nālem 'aks idüp feryād feryād eyledi
Bī-sütūnda ṣūret-i Ferhād feryād eyledi

2. Tā bu rütbe-i bī-vefālıḳda sezā-yı ḥaḳ mıdur
Ḥālüme ẓālim dil-i ḥussād feryād eyledi

3. Ġamze-i kāfir müselmān oldı bī-dāduñ görüp
Ḳatl-i 'āmuñ seyr idüp cellād feryād eyledi

4. Ṭıfl-ı mektebken daḫi ol hˇāce-i fenn-i cefā
Terk-i nāmūs eyleyüp üstād feryād eyledi

5. Bir güzel şarḳı didi Pertev senüñ vaṣfuñda kim
Her ḳarār-ı nağmesin ṣad dād u feryād eyledi

526
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Emr-i Ḥaḳ olmaḳsuzun bir kār ṣūret bulmadı
Līk naḳş-ı kām-ı dil-deyyār ṣūret bulmadı

(4a) tūġ u: tūġ-i AE1.

(6a) Bilürsin Pertev-i nā-kām her emrüñde 'ācizdür P, EE, AE1, H.

526 HP(178b), Ü(185b), P(105a), EE(53b), AE1(67b), AE2(40a), H(58b).

(2a) rütbe-i: mertebe-i Ü. / bī-vefālıḳda: bī-vālıḳda HP.

(3b) -AE1.

(5a) didi: idi Ü; didüm EE. (b) u: -HP, -EE.

526 HP(178b), Ü(186a), P(102b).

2. ʿĀlem-i ṣūretde maʿnen itmedükçe imtizāc
Himmet-i merdān-ı feyż-āṣār ṣūret bulmadı

3. Ḫāṣılı dükkānçe-i ṣūret-fürūş-ı dehrde
Naḳş-ı kār-ı bī-kes ü bī-kār ṣūret bulmadı

4. Añladum ḫāṣiyyet-i maʿcūn-ı ḳırmız n'idügin
Levni ile çehre-i bīmār ṣūret bulmadı

5. Fikr-i vuṣlatda nice ṣūret taṣavvur eyledüm
Ey dirīġā itdigüm efkār ṣūret bulmadı

6. Ḥüsn ü ān u cezbede söz yoḫsa her bir sāde-rū
Kim dimiş çün ṣūret-i dīvār ṣūret bulmadı

7. Bir gülistān-ı mücessemde gül-i ḫandān ile
Naḳş olınmış ʿandelīb-i zār ṣūret bulmadı

8. Pārelendi pençe-i cevr-i keş-ā-keşden yine
Dalḳavuḳ başındaki destār ṣūret bulmadı

9. Ṣūret-i dil-ḫᵛāhda neyl-i vişāli Pertevā
Oldılar çoḳ kimse ḫᵛāhişkār ṣūret bulmadı

527

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Nā-gāh pes-i perdeden ol yār göründi
Gāhī ḳaçınup gāḫi perīvār göründi

2. Açıldı uzun ḳıṣṣası müşgīn ser-i zülfüñ
Artıḳ sefer-i mülket-i Tatar göründi

3. Tīġdan geçürüp virme amān ḫaṭṭ-ı siyāha
Bārū-yı ḥüsünde yine küffār göründi

(2a) ṣūretde: ṣūrīde HP.

(3) -Ü. (a) dehrde: kevnde P.

(6a) ḥüsn ü: ḥüsn-i Ü.

(7a) mücessemde: maḥabbetde P.

527 HP(179a), Ü(181a), P(99b), EE(51b), AE1(64b), H(55b).

(2b) artıḳ: bize Ü.

4. Bir ḫᵛān-ı müzeyyenle gelürken bize sāḳi
Evvel naẓara sāġar-i ser-şār göründi

5. Pertev o gülüñ mevsim-i gülzārı şavışmış
Ruḫsārı çü ḫār-ı ser-i dīvār göründi

528
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dil-i ʿāşıḳ dime ol sükkerīn laʿle heveslendi
Nice ʿanḳā-yı istiġnā o ḫᵛāhişte megeslendi

2. ʿAceb mi şīr-i ḫūn-ḫᵛār olsa ger çeşm-i siyeh-mestüñ
Nice demdür benüm ḫūn-ı dil-i zārumla beslendi

3. Ḳoparsın yer yer āşūb-ı ḳıyāmet şarşar-ı āhum
Ġubār-ı ḫaṭla ol baḥr-ı melāḥat ḫār u ḫeslendi

4. Ten-i lāġerdeki her üstüḫᵛānum incelüp ġamdan
Şanursın mürġ-i cān-zār zārumçün ḳafeslendi

5. İşitdüm kārvān-ı ḫüsn ü ānuñ göçdigin Pertev
Dil-i pür-ıżṭırābum nāleler ḳıldı cereslendi

529
Mefāʿīlün feʿilātün mefāʿīlün feʿilātün

1. Felek elümde ṭolı kāse-i şarābum olaydı
Yaḫud şarābumuñ üstindeki ḥabābum olaydı

(4a) bir ḫᵛān-ı müzeyyenle gelürken: tezyīn-i bisād-ı mey iderken Ü.

528 HP(179a), Ü(185a), P(105a), EE(53b), AE1(67b), H(58a).

(1a) ʿāşık dime: fārıġ dimem P, EE, AE1. (b) ḫᵛāhişte: ḫᵛāhişle P, EE, AE1, H.

(2a) ger: da P, EE, AE1, H. (b) demdür: demler Ü.

(3a) ḳoparsın: ḳoparsun EE, AE1. / yer yer: bir bir Ü, P, AE1.

(4a) üstüḫᵛānum: üstüḫᵛānı P, AE1. / incelüp: incinüp EE.

(5a) göçdigin: göçdigüñ P.

529 HP(179a), Ü(186b), P(106b), E(54b), AE1(68b), AE2(41b), H(59a).

(1b) ḥabābum: ḥabāb AE1.

2. Beni çün eyledi ser-geşte çarḫ kendi de bārī
Kenār-ı cūy-ı sirişkümde āsiyābum olaydı

3. Bu şerm ile saña ey şūḫ şerḫ-i ḥāl idemem ben
Senüñ bu şūḫlıġuñ māniʿ-i ḥicābum olaydı

4. Bu güne ḥalḳa-i bīrūn-ı der gibi mi ḳalurdum
Benüm de bir der-i vālāya intisābum olaydı

5. Cihānda ben de çü Pertev hünerde pertev alurdum
Felekde mişli bulınmaz bir āftābum olaydı

530
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dilde evvel olmaz olmaz ārzūlar var idi
Dīdede Ceyḫūna ṣıġmaz ḳanlı şular var idi

2. Böyle rīgistān degüldi bu cünūn-ābād-ı ʿaşḳ
Yerde zencīrin sürür dīvāne cūlar var idi

3. Bir zamān muġ-beççegān başında çün düşīzegān
Düşına āvīze sünbül gibi mūlar var idi

4. Her biri bir nev-resīde gül içün oldı nişār
Gerçi evvel ʿāşıḳānda āb-ı rūlar var idi

5. Bir vaḳit Pertev nedīm-i meclis iken ol şehüñ
Anda çoḳ efsāneler çoḳ güft-gūlar var idi

(2a) ser-geşte: şirişkte AE2. / çarḫ-ı: -HP.

(3a) idemem ben: idemezdüm AE2.

530 HP(179b), Ü(183a), P(104b), EE(53a), AE1(66b), H(57b).

(1a) dilde: dilümde Ü. / ārzūlar: güft-gūlar P, EE, AE1, H.

(2b) zencīrin: zencīrüñ P, AE1.

(3a) çün düşīzegān: ḳız oġlan gibi P, EE, AE1, H. (b) düşına āvīze sünbül gibi: mū-miyānı üstine āvīze P, EE, AE1, H.

(4a) bir nev-resīde: nev-rüste bir P, EE, AE1, H. / içün oldı nişār: açmaġa olmış telef P, EE, AE1, H.

(5) -HP, -Ü.

6. Pertev ol şiʿrüñ cevābıdur buyurur üstād
Bezm-i dilde pür-heves ḫumlar sebūlar var idi

531
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Servler kim hem-ser-i bālā-nihāl-i yār idi
Ḥasret-i ḳadd ile ʿindümde miṣāl-i yār idi

2. Bir zamān yıllar geçdi māha itmezdüm nigāh
Māh-ı nev-çeşmümde ebrū-yı hilāl-i yār idi

3. Künc-i hicrānda dil-i mehcūrumı eglendüren
Ṣaḫs-ı derd-i ʿaşḳ ile fikr ü ḫayāl-i yār idi

4. Müstaʿidd-i ʿaşḳ idüm deryā gibi cūş itmege
İtmeyen pür-şūr ṭavr-ı iʿtidāl-i yār idi

5. Şimdi baḳ bir kimseye bir ḫarf-i nā-ber-cā dimem
İtdügüm hep ġayr ile ceng ü cidāl-i yār idi

6. Pertevā her tārı şol jūlīde mūyuñ bir zamān
Rişte-i gül-deste-i verd-i cemāl-i yār idi

532
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Tamam cevrini yārüm bilür mi bilmez mi
Hep itdügini nigārum bilür mi bilmez mi

2. Beni bilürdi görüp şimdi bilmem ammā kim
Dil-i żaʿīf u nizārum bilür mi bilmez mi

3. Tel ehliyüm geçinürmiş şu beççe-i muṭrib
Dem-ā-dem āha medārum bilür mi bilmez mi

---

(6) -P, -EE, -AE1, -H.

531 HP(179b), Ü(183a), P(104a), EE(52b), AE1(66b), H(57b).

(1b) ḫasret-i: firḳat-i P, EE, AE1, H.

(3a) eglendüren: eglendürür Ü. (b) fikr ü ḫayāl-i: fikr-i viṣāl-i P, EE, H.

(6a) şol: şu AE1.

532 P(104b), EE(53a), AE1(67a), H(57b).

4. Dükenmez āh u fiġānı dimiş benümçün o şūḫ
Ḳarār-ı nāle vü zārum bilür mi bilmez mi

5. O şeh dimiş bana Pertev ḳul olmaḳ istermiş
Rüsūm-ı dār u diyārum bilür mi bilmez mi

533
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. El-amān bir büt gelür gördüm kilīsādan beri
Görmemiş bir kimse mişlin devr-i ʿĪsādan beri

2. Sevdigüm buldum saña ārām içün ben bir maḥal
Sīnede dilden öte dilde süveydādan beri

3. Gitmedüm bāġa nigāh-endāz-ı nergis olmadum
İbtilā-yı çeşm-i şehlā-yı ġam-efzādan beri

4. Çāre-sāz-ı dīde-i bīmāruñ olmaz leblerüñ
Öyle ḥāẕıḳ gelmemişken İbn-i Sīnādan beri

5. Pertevā oldum biraz aġyārdan āzāde-ser
Şol geçen gün itdügüm āşūb u ġavgādan beri

534
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Şuʿleler pervāneye zerrīn-külehdür her biri
ʿĀlem-i āteşde zīrā pādşāhdur her biri

2. ʿĀşıḳān olmaz idi böyle siyeh-mest ü ḫarāb
N'eylesün fermān ber-çeşm-i siyehdür her biri

---

533 HP(179b), Ü(182b), P(103a), EE(52b), AE1(66a), H(57a).

(1b) mişlin: mişlüñ P.

(2b) sīne: sīne vü P, EE, AE1, H. / dilde süveydādan: cān-ı dilārādan P, EE, AE1, H.

(5a) oldum: olduḳ P, EE, AE1, H.

534 HP(180a), Ü(182a), P(101b), EE(52a), AE1(65b), AE2(41a), H(56b).

(1) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında mısraların yeri değişmiştir. (a) pervāneye: pervāne Ü. (b) ʿālem-i āteşde zīrā: ḫānmān suzān-ı ʿaşḳuñ P, EE, AE1, H; bī-ser ü sāmān ʿaşḳuñ AE2.

(2) Ü, P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 4. beyittir. (a) Böyle ḳalmazdı ḫarābāt içre dā'im ʿāşıḳān P, EE, AE1, H Böyle olmazdı ḫarābāt elbet ammā ʿāşıḳān AE2.

3. Aḫter-i dünbāledārāsā o püskürme benüñ
Gerdenüñde bir şeh-i encüm-siyehdür her biri

4. Olmasun mı ya naẓarda dāġlar çeşmüm gibi
Nāvek-i müjgān-ı yāra cilvegehdür her biri

5. Olmasun mı rūzdan rūşen şeb-i vuṣlat baña
Ḥalḳa-i zülf-i siyāhuñ mihr ü mehdür her biri

6. Hāyhāy-ı girye-i Pertev māniʿi neẓẓāre dir
Kim dür-i ġalṭānda olsa sedd-i rehdür her biri

535
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Dem-beste itdi ḥayret ile bī-nevāları
Ol nāzlı nāzlı söyleyiş ol ḫoş-edāları

2. Eylerdüm intiẓār inanup ḫulf-ı vaʿdına
Gerçek yalan imiş anuñ ʿahd-ı vefāları

3. Eṭrāfa iltifātı o şehlā nigāhımuñ
İtdürdi birbiri ile yād āşnāları

4. ʿAşḳ olsun ʿāşıḳānuña şemʿ-i ruḫuñla āh
Pervāne gibi yansa da çıḳmaz ṣadāları

5. Her birisi girāni-i bār-ı cefāña dāl
Kūyuñda görmedük mi o ḳadd-i dü-tāları

6. Bī-şübhe nev-nihāl-ı ḳadi ser-bülend olur
Vaḳt ile aldı şūḫum efendüm duʿāları

---

(3) Ü, P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 2. beyittir. (a) Ḫāllar kim ʿārıżi ḫūbānda olmış ḫoş-nişīn P, EE, AE1, AE2, H. (b) bir: pürAE2.

(4) Ü, P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında 3. beyittir. (4b) müjgān-ı: dil-düz-ı P, EE, AE1, AE2, H.

(6a) Māniʿ āmed-şöd neẓẓāre olmaz mı sirişk HP, Ü, P, EE, AE1, H. (b) kim dürr-i baḳ der-i AE2. / ġālṭan da olsa: ġālṭan-ı eşk P; ġālṭan eşküñ EE, H; şehvār-ı eşke AE2.

535 HP(180a), Ü(177b), P(95b), EE(49b), AE1(62a), H(53b).

(3a) nigāhımuñ: nigāhuñ Ü.

(5a) birisi: biri P. / bār-ı: yār-ı P.

7. Çeşmümle eşkümüñ bu gice Pertevā yine
Meydāna çıḳdı gizli olan mā-cerāları

536
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ḍarb-ı fiġānum ile yıḳardum felekleri
Rencīde itmek istemem ammā melekleri

2. Olsa kebāb ʿaceb mi ki mürġān-ı bāġ-ı Ḳays
Āteş kesildi nālelerinden dölekleri

3. Bir āh-ı germ eylemek ister ki gönlüm āh
Sīmīn-berānda tügmeler atsun yelekleri

4. Elzem devā-yı żaʿf-ı tenüm zülf-i ḫam-be-ḫam
İtme nihān ṭabībüm amān engerekleri

5. Cām-ı bilūrı ben gümüş āyīne şanmışum
Sāḳī kim ʿarż idince o sīmīn-bilekleri

6. Leylī ʿarūs-hānesine döndi ḳabr-i Ḳays
Üstinde zeyn olınca gelincik çiçekleri

7. Taʿyīb ḳılma Pertevi kūyuñda sevdiġüm
Sürʿatle gitmeden ṭutışursa etekleri

537
Müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün

1. Reng-i ruḫuñ ey çemenüñ zīveri
İtdi ḫacil ġonca-i verd-i teri

---

536 HP(180a), Ü(180b), P(98b), EE(50b), AE1(64a), H(55b).

(2a) Ḳays: ʿaşḳ P, EE, AE1, H. (b) nālelerinden: nālelerümden P, AE1. / dölekleri: tölekleri AE1; dönekleri H.

(3a) eylemek ister ki gönlüm āh: itmiş idüm bir zamān ile P, EE, AE1, H. / āh: ām HP. (b) atsun: atdı P, EE, AE1, H.

(7a) ḳılma Pertevi kūyuñda: olır mı kūyına Pertevā Ü, P, EE, AE1, H.

537 HP(180b), Ü(182b), P(103b), EE(52b), AE1(66a), H(57a).

2. Nāle-zen-i gülşenüñ olduḳca dil
Bezm-i gülüñ bülbül olur ḳaşmeri

3. Neş'e-resān olmaġiçün güllere
Lāle şunarmış ṭolı bir sāġarı

4. Rāları ebrūlarınuñ var iken
Mihre meh-i nev çekemez ḫançeri

5. Çākeridür Ḥayder-i Kerrāruñ ol
Perteve dirlerse ne var Ḥayderī

538
Mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. 'Uşşāḳı sūy-ı rūya alup dīgeri geri
Ḳalmış sürīni ol bana sīmīn-beri beri

2. Vaṣf-ı ṭarī-i gül-ruḫı yazılmadan ider
Tār-ı ḥarīr-i ḫuşkter-i mıṣṭari ṭari

3. Söz var mı şöyle ṭās kötü par par yanan başa
Düşsün keleşlerüñ serine miġferi feri

4. Gürz-i girān gibi olup ḫiffet eyleme
Meydān-ı cengden uçırur şeş-peri peri

5. Bir başlı kāra başlayamaz sūḳ-ı 'aşḳda
Bī-çāre 'āşıḳuñ olalı serserī seri

6. Medḥüm ne resme sen şehi itdiyse tīġ-zen
İtmişdi vaṣf Enveri Şeh Senceri ceri

(4a) rāları: daldı AE1.

538 HP(180b), Ü(187b), P(106a), EE(53b), AE1(69a), AE2(41a), H(59b).

(1a) sūy-ı: sevdi P (1b) bana: yaña HP, Ü, P, EE, AE1.

(2a) vaṣf-ı: vaṣfı AE1. / tarī-i gül-ruḫı: ṭarāvet-i ruḫı AE2. (b) ḫuşk-ter-i: tafte-i P, EE, AE1, AE2, H.

(3b) düşsün: düşün Ü.

(4b) cengden: cenge dek AE2.

(6) -HP, -Ü, -P, -EE, -AE1.

7. Pertev egerçi ṣūfi bize beñzemez velī
Dāġ-ı nihān sīnemüze beñzeri zeri

539
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Cānān ki dökdi zülfini ber-gerden eyledi
Ġarḳ-āb-ı ʿaşḳı ʿaḳla yine yelken eyledi

2. Geldi yanup yaḳıldı bu şeb derd ile göñül
Biñ şekve itdi fehm idemem kimden eyledi

3. Ben cāme-ḫʷāba pūte-i hicrān disem n'olur
Maʿşūḳ u ʿāşıḳı kimi dir yekten eyledi

4. Geldi peyām-ı vaʿd-ı şeb-i vuṣlat nigār
Rūz-ı siyāh baḫtımuzı rūşen eyledi

5. Efsūn-ı zülfi eyleme efsāne Pertevā
N'itdiyse saña dīde-i cādū fen eyledi

540
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Mürġ-i ḫayālüñ iki gözüm āşiyānesi
Şaḫṣ-ı ġamuñ derūn-ı dilüm kendi ḫānesi

2. Bu zaḫm u şerḫa sīne vü dilde tehī degül
Her biri tīġ-i ġamzelerüñ bir nişānesi

3. Leylī-i zülfüñi uzadup ḳıṣṣa itdiler
Tā oldı güş-ı Ḳaysa resīde fesānesi

4. Āḫ-ı ʿalev-fürūzuma māhum nigāh ḳıl
Pīçīde oldı dāmen-i çarḫa zebānesi

---

539 HP(181a), P(103a), EE(52b), AE1(65b), H(56b).

(1a) zülfüni: -HP.

(2b) biñ şekve: şekvālar P, EE, AE1, H.

(3a) n'olur: n'ola P, AE1 olur EE.

540 HP(181a), Ü(183b), P(98a).

5. Ḳucmaḳ hevāları ile bir şūḫ-ı muṭribi
Nāyuñ hemīşe ten tene tendür terānesi

6. Mürġ-i dili o dāne-i ḫālüñle ṣayd ʿabeş
Çünkim şikenc-i ṭurralaruñ āşiyānesi

7. Pertev olınca ol dür-i yek-tāya āşnā
Eşküm niṣār ḳıldı nice incū dānesi

541
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ṣāf olur faḳr ehlinüñ gerd-i hevesden sīnesi
Kim cilā-baḫşā-yı dildür ḫırḳa-i peşmīnesi

2. Dām-ı mūy-ı ḫaṭṭuñ ile olma ḳayd-ı ṣayda
Dāne-i ḫāl-i ruḫuñdur mürġ-i cānuñ çīnesi

3. Seyre baḳ ey nev-ẓuhūr-ı ḫüsn olur şimdi raḳīb
Dergeh-i ikbāl-i ḫüsn ü ānuñuñ pūzīnesi

4. Olmadı bir kerrecik bu ḫāke ʿömrümde naṣīb
Āh kim tih-i curʿa-i cām-ı mey düşīnesi

5. Olalı bīgāne-ülfet Pertevā ol nev-heves
Yād olınmaz olmış ülfet-gerde-i dīrīnesi

542
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. İtdürür mi baña her şūḫa naẓar-bāzlıġı
Kīse vü ceybde bu sīm ile zerüñ azlıġı

(5b) tendür: tebdür Ü.

541 HP(181b), Ü(184b), P(104b), EE(53a), AE1(67a), AE2(39b), H(58a).

(1b) kim cilā: incilā P, EE, AE1, AE2, H.

(2a) dām-ı: dāmen-i Ü. / Böyle şayda dām-ı mūyın ḫaṭuñ ḥacet midür P, EE, AE1, AE2, H. (b) ruḫuñdur: lebündür P, EE, AE2, H.

(3b) ḫüsn: nāz P, EE, AE1, AE2, H. (b) anıñuñ: anınuñ Ü, AE1, AE2, H.

(4b) tih-i: yine Ü tir-i AE1.

542 HP(181b), Ü(188b), P(99a).

(1b) bu: -HP, -P.

2. Adamuñ oynadur ʿaḳlın düşürür ṭaġlara
Ṭavşan oġlanlarınuñ şöyle oyun-bāzlıġı

3. Beni bi'llahi uşandurdı güzel sevmekden
Bī-vefā şūḫlaruñ şīve-i ṭannāzlıġı

4. Güşuma sāz ile gül devri çalındı şandum
Bülbülüñ mevsim-i gülde bu ḫoş-āvāzlıġı

5. N'eyleyüm furtunada gitmesi güçdür yoḫsa
Nice inkār olınur yalılarun yazlıġı

6. Ḳaṣr-ı şāhī daḫi olsa yine bir pūl itmez
Bizüm ev gibi eger yoġ ise poyrazlıġı

7. Ḳavaluñ daḫi ney-i enbāne çalar ey Pertev
Ḫırḫırı naġmeleri nālede nā-sāzlıġı

543
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Pest ider ʿarʿar u şimşādı ser-efrāzlıġı
Servümüñ yaʿni sehī-ḳadd ile mümtāzlıġı

2. Ser-nigūn eyledi seḫḫārı çeh-i Bābilde
Çeşm-i cādūlarınuñ sihr ü füsūn-sāzlıġı

3. Bād-zendür ki ṣabāsı açılur esdükçe
Pek güşāyişlidür ol tāze gülüñ yazlıġı

4. Şimdicek ḫayli yigitlendi ne var olmasa ṣayd
Yavrucaḳken daḫi maʿlūm idi şah-bāzlıġı

5. Güş-ı cānlarda ḳarār eyleyüp āġāzeleri
Söylenür sāz-ı lisān ile ḫoş-āvāzlıġı

6. Pertevā ehl-i ṭabīʿat olur ʿanḳā-meşreb
Mürġ-i ṭabʿuñ çü hümādur yüce pervāzlıġı

---

(4) -HP.

543 P(182a), Ü(188b), P(99b).

(1b) servümüñ:servünüñ P.

(3b) yāzlıġı: bāzlıġı HP.

7. Ḥażret-i Neş'etüñ Allah içündür bilürem
ʿĀciz ü bī-kes ü bī-çāreye dem-sāzlığı

544
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Gāh ser-gerdān idüp dullāba döndürdüñ beni
Cūşiş-i giryemle geh gird-āba döndürdüñ beni

2. Ḥasret-i rūyuñ ile ḳıldum teveccüh ḳaşuña
Ṭāḳatüm ṭāḳ eyledüñ miḥrāba döndürdüñ beni

3. Döndürüp kürdī ṣaḥān-gerdān gibi başum felek
Çarḫdan çıḳmış muṣayḳal ḳaba döndürdüñ beni

4. Naḳd-i eşki saña kimlerdür niṣār iden diyü
Devr-i ebvāb eyleyen erbāba döndürdüñ beni

5. Ārzū-yı būs-ı laʿlüñle düşüp ayaġuña
Bezmde cām-ı şarāb-ı nāba döndürdüñ beni

6. Gūş-māl-i menʿ-i eşk-i çeşm ile Pertev gibi
Lüʿlü-i ser-çeşme-i bī-āba döndürdüñ beni

545
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Sitemden ey şeh-i ẓālim kelāl gelmedi mi
Dem-i müsāʿade-i ʿarż-ı ḥāl gelmedi mi

2. Raḳīb-i bed-menişe itdügüñ nevāzişden
A yādgār baña infiʿāl gelmedi mi

---

544 HP(182a), Ü(177b), EE(49b), AE1(61b), AE2(40a), H(53b).

(2a) rūyuñ: ebruñ EE, AE1, AE2, H. / ḳaşuña: ḳıbleye AE2, H.

(3) AE2 nüshasında 4. beyitle yer degişmiştir. (a) döndürüp gurdi: dönderüp gezdi AE1.

(4b) erbāba: aḥbāba EE, AE1, AE2, H.

(5a) ayaġuña: ayaġa AE2.

545 HP(182a), Ü(178a), P(96a), EE(49b), AE1(62a), AE2(40b), H(53b).

(2b) yādgār: -Ü; yāda EE.

3. Yegān yegān ider iken tefeḥḥuṣ aġyārı
Faḳīri ḫātıra hīç bir su'āl gelmedi mi

4. Geçende dīdesinüñ yoḳdı ṭāḳati nigehe
Daḫi o ḫastaya ḥālā mecāl gelmedi mi

5. Egerçi eyledi teşrīf ol perī tenhā
Derūna bir nice olmaz ḫayāl gelmedi mi

6. Ne ṭurfa herze-nigehdür güvāh ġarra-i ʿīd
Orayı seyre o ḳaşı hilāl gelmedi mi

7. ʿAbeş o şūḫ-ı ʿArab-beççeden şikāyet ʿabeş
Didükde aña *ya seydī teʿāl* gelmedi mi

8. Firīb-ḫūrde-i ṣad dām olmadı Pertev
Bu ṣaydgāha o vaḥşī ġazāl gelmedi mi

546
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Gūyā ki çeşmi ḫastasına bī-zebān gibi
Ammā ki ġayre her nigehi bir lisān gibi

2. Ey zīb-baḫş-ı maṭlaʿ-ı ḥüsn-i cihān-fürūz
Rūyuñla āftāb-ı felek tev'emān gibi

3. Çekdüm bir āh-ı serd ki yād-ı ḳaddüñle ben
Her mū tenümde ditredi berg-i ḫazān gibi

4. Dil bende yoḳ saña ṣorıcaḳ sen de yoḳ didüñ
Ey ġonca-fem o gevheri itdüñ nihān gibi

5. Vaḳt-i bahār-ı ʿaşḳıdur ol gül-ruḫ āfetüñ
Dāġum şigüfte oldı gül-i erġuvān gibi

(3a) faḳīri: faḳri AE2.

(6) -EE. (b) orayı: oraya P.

546 HP(182b), P(97a), EE(50a), AE1(62b), AE2(39b), H(54a).

(2a) cihān: cefān AE1. (b) tevɵemān: nā-tüvān P, AE1.

(4a) Dil sende bende yoḳ n'icolur ḥāl n'eyledüñ AE2. (b) gevheri: gevher P. / Ey ṭıfl-ı nāz o gevheri itdüñ ziyān gibi AE2.

6. Pertev o şeh-süvārı idüp āḫir iḫtiyār
Ser-rişte-i dili aña virdüm ʿinān gibi

547
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Serv itdi gitdi ol ḳad-i bālā efendimi
Dil-keş ḫırām-ı nāz u dil-ārā efendimi

2. Muġ-beççegānı zülf-i siyeh-tārı añdurur
Beñzetme gibi olmaya ḫāşā efendimi

3. Hep ġayriler mi görsün o meh-tāb-ı ḥüsni āh
Ben görmeyem mi bir gicecik ya efendimi

4. Tercīḥ iderdi derd-i ġamın ʿilm-i ḥikmete
Bilmiş olaydı Bū ʿAli Sīnā efendimi

5. Yandum yaḳıldum aġladum ammā firākdan
Taʿcīz ider mi āh o şekvā efendimi

6. Bir āh-ı germ çekmişidüm sūz-ı ʿaşḳ ile
İtmiş ʿaraḳ-feşān o germā efendimi

7. Eyler mi bir daḫi Yūsuf teʾessüfün
Görmiş olaydı kāşki Züleyḫā efendimi

8. Dilde ḫayāli ẕikr-i ḫafī gibi Naḳş-bend
Gerçi tefevvüh eylemem aşlā efendimi

9. Pertev midür hemān yāluñuz zār-ı gül-ruḫı
Rāḥat mı ḳor o peyker o sīmā efendimi

---

547 HP(182b), (102a), EE(50a), AE1(63a), H(54b).

(1b) nāz u: nāz o EE.

(2a) siyeh-tārı: siyeh-tār HP.

(3) EE, AE1 ve H nüshalarında 5. beyittir. (b) mi: -EE. / gicecik: gice AE1.

(4) EE, AE1 ve H nüshalarında 6. beyittir.

(5) EE, AE1 ve H nüshalarında 7. beyittir. (b) ider mi: iderse P, EE, AE1, H.

(6) EE, AE1 ve H nüshalarında 8. beyittir.

(7) -HP / EE, AE1 ve H nüshalarında 3. beyittir. (a) eyler mi: eyler mi idi EE, AE1. (b) kāşki: kāş EE, AE1.

(8) -HP / EE, AE1 ve H nüshalarında 4. beyittir.

(9a) hemān yaluñuz: yaluñuz hemān AE1.

548
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ne fedā ne ḫançer-i firḳat helāk eyler beni
Ġamdan ölmem ḳorḳarum ġayret helāk eyler beni

2. Öyle bir müstaġni meşreb rind-i bī-bāküm ki ben
Ārzū-yı niʿmet-i cennet helāk eyler beni

3. Minnet eyler rūḥ-baḫşīde Mesīh-i leb velī
ʿAzraʾīl-i ġamze bī-minnet helāk eyler beni

4. Olmışum bir serd-i mihr ʿāşıḳ-küşüñ pervānesi
Kim ruḫı şemʿile germiyyet helāk eyler beni

5. Māhi-i deryā-yı eşk-i ḥasret olmışken yine
Ceẕbe-i ḳullāb-ı ḳurbiyyet helāk eyler beni

6. Ben o bī-ḳaydam ki şeyḫüm ʿālem-i tecrīdde
İmtinān-ı ṣıḳlet-i himmet helāk eyler beni

7. Pertevā ben de maʾil-i mışraʿ-ı Neşʾet gibi
Ġamdan ölmem ḳorḳarum ġayret helāk eyler beni

549
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Geh sebū ṭutduñ gehī destüñde cām itdüñ beni
Bir yarım sāġarla geh sāḳī tamām itdüñ beni

2. Gerd-i hākümdür şerer-efşān ol yerlerde kim
Sāye-zīr-i eşheb-i āteş-licām itdüñ beni

---

548 HP(183a), Ü(178b), P(97b), EE(50a), AE1(63b), AE2(39b), H(54b).

(1a) bī-bāküm: bī-pāküm P.

(7a) Ḥażret-i Neşʾet buyırmışdur bu bālā mışraʿı HP; Ḥażret-i Neşʾet buyırdur kim bu bālā mışraʿı Ü; Ḥażret-i Neşʾetle Ġālib gibi Pertev ben daḫi AE2.

549 HP(183a), Ü(179a), P(98a), EE(51a), AE1(63b), AE2(38b), H(55a).

(1b) sāġarla: sāġarlar AE1.

(2a) ḫākümdür: ḫāküm çün P, EE, AE1, H. / şerer-efşān ol yerlerde: şerer-aḫger döker şol yerde EE, AE1, H; çün şerer aḫ ter döker ol yerde AE2. (b) rīz-i: zīr-i Ü.

3. Fikr ü zülfüñ rīşe-i reyḥān olaldan ẕihnüme
Çün sifāl-i feslegen āşüfte-kām itdüñ beni

4. Peykerüñ timṡāli endāmumda oldı cilveger
ʿAks-i sīneñle hele āyīne-fām itdüñ beni

5. Gāh içerdüñ biñ ṭolu Pertev gibi haẓm eyledüm
Bir yarım sāġarla geh sāḳī tamām itdüñ beni

550
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bāde-i naḫvet ḳaçan ser-ḫoş-miṡāl eyler seni
Her gören cānā şarāb içmiş ḫayāl eyler seni

2. Dökme çoḳ çoḳ böyle perçem düşa ey nev-res nihāl
Bār olup ḫavfum budur kim bī-mecāl eyler seni

3. Sende bu sende bu ḥüsn olınca ey ebrū hilāl
Şüphe yoḳdur kim meh-i bedr-i cemāl eyler seni

4. Ḫāne-i dil cilvegāhuñ olalı ey kīne-cū
Cümle ḥasret-keşlerüñ benden suʾāl eyler seni

5. Pertev-i ḥayrānı taʿyīb eyleme ey reşk-i ḥūr
Sen de görseñ ḥüsnüñi āşüfte-hāl eyler seni

551
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Böyle ey dīde dem-ā-dem zārsın bildüm seni
Bezm-i ġamda sāġar-i ser-şārsın bildüm seni

2. Nāmuñı lüknet ḳoyup geldüñ zebān-ı dil-bere
Rūḥ-baḫş ol şīve-i güftārsın bildüm seni

(3a) ẕihnüme: ẕihne H.

(4a) peykerüñ timṡāli: peyker-i timṡālüñ AE2. / oldı: olmış P, EE, AE1, H. (b) hele: begüm Ü.

(5a) eyledüm: eyledüñ AE1.

550 HP(183b), Ü(179b), P(98b), EE(51a), AE1(63b), AE2(38b), H(55a).

(2a) çoḳ çoḳ böyle perçem: perçem böyle çoḳ çoḳ AE2.

551 HP(183b), P(98b), EE(51a), AE1(64a), H(55a).

3. Yoġ ise bendergeh-i ġamda metāʿ-ı rāyicüñ
Ey dil ey dil bī-kes ü bī-kārsın bildüm seni

4. Şīve-i reftār-ı ḥayret-baḫşı bilmezsin yüri
Ey büt ey büt-ṣūret-i dīvārsın bildüm seni

5. Ben degül Pertev daḫi itmez ümīd-i merḥamet
Nāz-perversin göñül-āzārsın bildüm seni

552
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Sāyeñde biraz ben daḫi aḥkām ideyüm mi
Cevr ü sitemüñ ʿāleme iʿlām ideyüm mi

2. İnṣāf ile diñlerseñ eger şarṭı bu ammā
Bir sözle seni sevdigüm ilzām ideyüm mi

3. Sen gül açıl aġyār ile ben böyle a ẓālim
Her gün ġam-ı ʿaşḳuñ ile aḫşām ideyüm mi

4. Bülbül gibi esrār-ı dilüm eyleyüp iẓhār
Reng-i ruḫuñı şerm ile gül-fām ideyüm mi

5. Şerḫ eyleyerek dāġ-ı dil-i Pertev-i zārı
Gül-büse-i gerdānuña īhām ideyüm mi

553
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Mehi o mihr-i cemāle miṣāl bir şey mi
O ebruvāna naẓarla hilāl bir şey mi

(3a) ġamda: dilde P, E, AE, H.

552 HP(183b), Ü(180a), P(99a), EE(51a), AE1(64a), H(55a).

(1b) cevr ü: cevrüñ P, EE, AE1, H.

(2a) diñlerseñ: diñlersin AE1. (b) bir: bu Ü.

553 HP(184a), Ü(180a), P(99a), EE(51b), AE1(64a), AE2(38b), H(55b).

(1) P, EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında mısraların yeri değişmiştir.

2. Neler ider neler eṣnā-yı iltifātında
O iltifāta göre infiʿāl bir şey mi

3. Viṣāl-cūyuñı itdüñ firāḳ ile meʾlūf
Firāḳ-ı ülfete ʿarż-ı viṣāl bir şey mi

4. Ferāġ-ı dāʿiye-i būse-i dehān itdüm
Vücūdı olmayan emri ḫayāl bir şey mi

5. Hüner ʿilācını bilmekde yoḫsa ey Pertev
Figāri-i dil-i zārı suʾāl bir şey mi

554
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Ḫūn-āb ile itdi gözümi ḳanlı etekli
Bir dāyi kesüm perperī mercānlı yelekli

2. Ārāmı içün merdüm-i çeşm üzre yer itdüm
Ol ṭıfla ne var şimdi eger dinse bebekli

3. Bir tāze fidān beççesi var bāġçevānuñ kim
Pistānı turunc sīb-i ẕeḳan ayva göbekli

4. Aç sīne-i pür-dāġuñı gördükde o şūḫı
ʿArż eyle nezāket ile bir ṭāḳa çiçekli

5. Pertev o mehüñ gerden-i pür-tābına söz yoḳ
Bażı yeri gül-büseden ammā ki benekli

555
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḫaṭ-ı sebzi ṭarāvet-baḫş olan ruḫsārı gördüñ mi
Ḫazān faṣlında böyle cūş iden gülzārı gördüñ mi

(2a) iltifātında: ülfetde Ü.

(4b) vücūdı olmayan: netice virmeyen AE2.

554 HP(184a), Ü(180b), P(99b), EE(51b), AE1(64b), H(55b).

(1a) ḫūn-āb: ḫūn-ābe P, EE, AE1, H. / gözümi: gözüm EE, AE1, H.

555 HP(184a), Ü(181a), P(100a), EE(51b), AE(65b), H(56a).

(1a) ruḫsārı: ruḫsār Ü, P, H. (b) ḫazān faṣlında: ḫazān vaḳtinde P, AE1, H; firāḳ vaḳtinde EE. / cūş iden: cūş-ı AE1. / gülzārı: gülzār Ü, H.

2. Benüm Leylīveşüm ser-germ-i ʿaşḳuñ n'eyler ālāyiş
Ser-i taşvīr-i Mecnūn üzre hīç destārı gördüñ mi

3. Bugün kākül-perīşānumla hem-vaşl oluruz dirsin
Yine rü'yāda ey dil necm-i gīsūdārı gördüñ mi

4. Çün aḫger-sūz-ı dilden külbe-i faḳrumda seng-i ser
Sen ey nāzende böyle bāliş-i zer-tārı gördüñ mi

5. Dime pür-zaḫm-ı tīr oldı hedefveş sīnem ey Pertev
Kemīn-i dīdede ol ġamze-i Tatarı gördüñ mi

556

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gözüñle sen de ey dil yār ile aġyārı gördüñ mi
Dimez miydüm saña ḳaşdı cefādur yāri gördüñ mi

2. Yine gül-günelenmiş rūy-ı sāḳī duḫter-i rezden
Zenān-renginde ol muġ-beççe-i mekkārı gördüñ mi

3. Ḫatuñ geldükçe ʿaşḳum olmada efzūn ammā kim
Fedā itdi seni aġyār-ı bed-girdārı gördüñ mi

4. Neden ḫāmūş-ı şekvā-yı şeb-i hicrānsın ey ʿāşıḳ
Bugünlerde yine ol mihr-i meh-ruḫsārı gördüñ mi

5. Vefā-yı yārdan baḫş ile ġırralanma pek Pertev
ʿAceb rü'yāda neyl-i vuşlat-ı dil-dārı gördüñ mi

(2a) n'eyler: beyler AE1. (b) hīç: sen Ü, -AE. / destārı: destār Ü, P, H.

(3b gīsūdārı: gīsūdār Ü, P, AE1, H.

(4) Bu beyit AE2 nüshasında 551. Gazelde yer almaktadır. (a) çün: çü P, AE1. (b) bāliş-i: nāliş-i P, AE1. / zer-tārı: zer-tār Ü; zer-gār P, AE1, H.

(5b) Tatarı: Tatar Ü, P, AE1, H.

556 HP(184b), Ü(181b), P(100a), EE(51b), AE1(65a), AE2(39a), H(56a).

(1a) ile aġyārı: aġyār ile P. (b) yārı: yār P.

(2) -AE2. (a) zenān: zebān AE1.

(3a) ammā kim: şad civān Ü; şad çendān AE2. (b) itdi: itmiş AE2. / -girdārı: -girdār P.

(4a) -AE1. / neden: niçün AE2. / ey: -HP, -EE, -AE2, -H. (b) yine: ʿaceb AE2. / mihr-i: mihr ü AE2.

(5a) pek: ey P, AE1; sen AE2.

557

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

1. Eşʿāruma bir zülf-i perīşān sebeb oldı
Güftāruma bāʿiṣ daḫi ol ġonca-leb oldı

2. Mest itse ʿaceb mi dili neẓẓāre-i ḥüsni
Meşşāṭa-i ruḫsāresi bintü'l-ʿineb oldı

3. Kül-ḫan gibi ʿaşḳuñ ile āteşlere düşdüm
Āh-ı ciger-i şuʿle-feşānum leheb oldı

4. Ben güşe-nişīn-i ġam iken geldi ḫayālüñ
Beytü'l-ḥazenüm sürgeh-i pür-ṭarab oldı

5. Vaṣfın yaza yaza o şeh-i mülk-i cemālüñ
Mecmuʿa-i Pertevin ʿaceb münteḫab oldı

558

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ey şūḫ-ı ʿişve tāze edālar mübāregi
Bu nev-zemīn vefālı cefālar mübāregi

2. Dāġ üzre yine dāġ açacaḳ yār raḥm idüp
Ey ṣadr-ı şerḥadār şifālar mübāregi

3. Ḫūn eyleyüp dilüm ele alduḳda söyledüm
Ey dest-i nāzenīn ḥınālar mübāregi

4. Tedbīr-i nāz olınsa gerek sende tecrübe
Ey ḫasta-i viṣāl devālar mübāregi

5. Ol şūḫ bir dükenmeyecek nāza başlamış
Ey Pertev-i ḥazīn ṣafālar mübāregi

---

557 HP(184b), P(100b), EE(52a), AE1(65a), H(56a).

(5b) Pertevin: Pertev AE1, H.

558 HP(184b), P(101a), EE(52a), AE1(65b), H(56b).

(2a) yār: yāra P. / idüp: ider P.

(4b) viṣāl: viṣāl u H.

(5a) nāza: cevre P, AE1, H.

559

Der-taḥsīn-i yasaġ-ı mey*

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ṭıflān bu çaġda saña çeksün bıçağını
Sen ol begenme gör de bunı mey yasağını

2. Ol mest-i nāz terk ideli nūş-ı bādeyi
Farḳ eyler oldı birazcıḳ ṣol u ṣağını

3. Ḳurtıldı ser-ḫoşuñ seri renc-i ḫumārdan
Sāḳī ki çekdi meykedelerden ayağını

4. Muġ-beççe şimdi ṣaḥn-ı çemende ḫırām ider
Mey-ḫānenüñ bıraḳdı muḳassī bucāġını

5. Anlar da ḫayli ser-keş ü gerden-firāz idi
Mīnālaruñda ṣaḥne ḳo bursun ḳulağını

6. Taṭhīr-i cism ü perçemi ḳaṣd ile muġ-beçe
Ḥammāma naḳl eyledi ṭas u ṭarağını

7. Hoş bir devā-yı keyf ile ʿayyār idi şarāb
Söndürdiler o reh-zen-i hūşuñ ocağını

8. Oldı şarāb sāġarı ḳandīl-i ṣavmaʿa
Fısḳ āleti şen eyledi zühdüñ çerāġını

9. Āb-ı ḥarāmı ḫall-ı ḥelāl ola bāʿd-ez-īn
Ḫum-ı şarāb şevḳ ile atsun ḳapağını

10. Ḳurmışdı dāmı ʿālem-i āb içre mey-fürūş
Anuñ da rūzgār n'olur bozsa ağını

---

559 HP(185a), Ü(183b), P(103b), EE(54a), AE1(66a), H(57a).

*Başlık: EE, H. Ḥīn-i yasaġ-ı mey Żımnında Söylenmişdi Ü.

(2a) nūş-ı: cām-ı EE, AE1, H.

(4a) ṣaḥn-ı: ṣanma P, EE, AE1, H.

(5) Ü nüshasında 6. beyittir. (a) ser-keş: ser-ḫoş EE, AE1. (b) mīnālaruñda: mīnālarında P, EE. / ṣaḥne: saḥne Ü.

(6) -HP, -Ü.

(7) Ü nüshasında 5. beyittir. (b) o rehzen-i: āver-i hünerin Ü.

(8a) kandīl-i: ḳıl AE1.

(9,10,12,14,15) -Ü. (9a) ḥarāmı ḫall-ı ḫalāl: ḥarāmı ḫall-ı ḥelāl HP; ḥarām AE1.

11. Rez duḫteri başılmadan artıḳ rehā bulur
Kendüye ḫaclegāh ne var itse bāġını

12. Bintü'l-ʿineb çün oldı o işkenceden ḫalāṣ
Şāyān donatsa ḥūşesi dal u budaġını

13. Ḳurtıldı ḥüsn-i sāḫteden terk-i mey ile
Rengiyle dil-berüñ görür olduḳ yañaġını

14. Kesb-i neḥāfet eyledi rind-i şimīn-ten
Maʿcūn-ḫˇāra döndi biraz atdı yaġını

15. Mey-ḫāneler ḫarāb olalı bāġa gitdiler
Ṭavşanlar da şimdi degişdi yataġını

16. Müdmin de olsa ehl-i naẓar yine Pertevā
Biñ bādeye degişmeye dil-ber dudaġını

560

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḫam-ı zülfüñde dil pür-pīç ü tāb olsun da ḳalsun mı
Esīrüñ böyle vaḳt-ı ıżṭırāb olsun da ḳalsun mı

2. Nigāhum olmasun mı būse-düzd-i laʿl-i mey-gūnı
O şūḫ-āsūde öyle mest-i ḫˇāb olsun da ḳalsun mı

3. Ayuñ on dördi oldı bir güşāyiş görmedüñ gitdi
Ruḫuñ bu kākül içre māh-tāb olsun da ḳalsun mı

4. Virür pend ü naṣīḥat şeyḫ alur ol dil-rübā ṣabrum
Göñül ḫayrān vaż'-ı şeyḫ ü şāb olsun da ḳalsun mı

(10b) n'olur: n'ola AE1. / bozsa: ḳırsa P, EE, AE1, H.

(11b) ne var itse: itse ne var EE.

(12b) dal u: şāl-ı P.

(14a) neḥāfet: neḥāf EE.

560 HP(185b), Ü(184b), P(101a).

(1a) pür-pīç: bir pīç P.

(2b) öyle: şöyle Ü, P.

5. Ne sildi dest-i luṭfüñ yaşını ne şordı aḥvālin
Ya böyle dīde-i Pertev pür-āb olsun da ḳalsun mı

561
Mefā'īlün fa'ūlün mefā'īlün fa'ūlün

1. Gül-i dāġ ile ey dil gülistān olmaduñ mı
Hevā-yı nefse ḳābil perīşān olmaduñ mı

2. Göñül baḳ ey dil-ārā ḫarāb oldı ser-ā-pā
Bu gülşende sen āyā ḫırāmān olmaduñ mı

3. Yeter çekdüñ firāḳı ġamuñ göñlümde bāḳī
Bu meclisde a sāḳi ḳadeh-rān olmaduñ mı

4. O bī-dāduñ elinden neler çekdüñ neler sen
Ya çāḳ-efzā-yı dāmen girībān olmaduñ mı

5. Yaḳar yine ke'l-evvel o meh bezminde göñül
Ki Pertev hem-çü meş'al-fürūzān olmaduñ mı

562
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. 'Āşıḳ olmaḳdan ise 'ayyāş olaydum kāşki
Dīde-i mestāneñe ḥāldaş olaydum kāşki

2. Derdümi ṭarz-ı ġazelde saña eylerdüm beyān
Ben de dervīş-i Ḥācı Bektaş olaydum kāşki

3. Pāyuña teşrīfüñ eşnāsında olurdum niṣār
Çeşm-i ḥasret-bīnüm üzre yaş olaydum kāşki

(5a) aḥvālin: aḥvālüñ P.

561 HP(185b), Ü(185b), P(105b), EE(53b), AE1(68a), H(58b).

(1b) nefse: zülfe HP, P, EE, AE1, H / ḳābil: ḳāyil Ü.

(2a) sen āyā: ser-a-pā P, EE, AE1.

(3b) ḳadehrān: ḳadehdān P.

(5a) yaḳar: baḳar EE. / yine: kine P.

562 HP(185b), Ü(186b), P(106b), EE(55a), AE1(68a), H(59a).

(1a) 'āşıḳ: fāriġ HP, Ü.

(2a) beyān: 'ayān P, EE, AE1, H.

4. Belki bu taḳrīb ile pā-būsın olurdı naṣīb
Reh-güẕāruñda döşenmiş taş olaydum kāşki

5. Pertev-i māh-ı cemālüñden olurdum behre-yāb
Gīce küyuñda uçan ḫuffāş olaydum kāşki

563
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Reng-i ruḫsāruñ güle ögretdi zībālanmagı
Çeşm-i mestüñ nergise gösterdi şehlālanmagı

2. Nūr-baḫşā-yı şeb-i deycūr-ı hicrāndur ruḫuñ
Senden ögrensün gelüp meh 'ālem-ārālanmagı

3. Ḫaṭṭ-ı la'lüñ işte oldı ḫastagānuñdan füzūn
Leblerüñ daḫi bitürmez mi Mesīḥālanmagı

4. Düşmesün mü-çīne destinden güzeşte dil-berüñ
İster ise manṣıb-ı ḥüsninde ibḳālanmagı

5. Çāresāz-ı derd-i 'aşḳam dirse de ol ṭıfl-ı nāz
Kim virür dünki ṭabībe İbn-i Sīnālanmagı

6. Gül nihālı ile ürkütmiş hezārı bāġdan
Ḥācet ise terk ideydi ol da şekvālanmagı

7. Teşnelik 'arż itme pek Pertev zülāl-ı vuṣlata
Varmadan şuya ferāġat ḳıl müheyyālanmagı

(3b) yaş: baş Ü.

(4a) pā-būsın: pā-būsuñ Ü, P, EE, AE1, H.

(5a) Pertev māh-ı cemālüñden: Pertevā mihr-i cemālinden P, AE1; Pertev-i mihr-i cemālüñden EE, H. (b) gīce: nice AE1.

563 HP(186a), Ü(187a), P(103a), EE(54b), AE1(68b), H(59a).

(1b) gösterdi: ögretdi AE1.

(2a) senden: sende AE1.

(3b) bitürmez: bitirmez HP; biter Ü.

(4a) düşmesün: düşmese Ü, P, EE, AE1, H. / destinden güzeşte dilberüñ: dest ḫaṭ-ı ber-āverden n'ola Ü, P, EE, AE1, H. (b) ister ise manṣıb-ı ḥüsnünde: istemez mi manṣıbında herkes Ü, P, EE, AE1, H.

(6a) bāġdan: bāġda P, EE, AE1.

(7a) pek Pertev: Pertev pek P, EE, AE1, H.

564

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Senüñ hīç rāz-ı ehl-i derde sırdaş oldıġuñ var mı
Cünūn-ı ʿaşḳla ya ʿāleme fāş oldıġuñ var mı

2. Ursın ḥubb-ı evlād-ı ʿaliyyü'l-Murtażādan dem
Velī farṭ-ı maḥabbetle ḳızıl baş oldıġuñ var mı

3. Tekellüfden müberrā özge sulṭānum didüñ pīrüm
ʿAceb hīç vaṣle-pūş-ı Ḥācı Bektaş oldıġuñ var mı

4. Başılsa ehli işgāl ile ʿayb itme senüñ ey dil
Zen-i seḥḥāre-i dünyāya oynaş oldıġuñ var mı

5. Girüp aġyār ile meydān-ı ʿaşḳa yār içün böyle
Senüñ merd-i neberd-i rezm ü pür-ḫāş oldıġuñ var mı

6. Cenāb-ı Neş'et-i āgāh-dilden Pertevāsā hīç
Senüñ şāyeste-i taḥsīn u sābāş oldıġuñ var mı

565

Mefʿūlü mefāʿīlün faʿūlün

1. Ey her nigehī ʿitāb-ı maʿnā
V'ey ġamzeleri ḫiṭāb-ı maʿnā

2. Lafẓ-ı mey-i laʿlüñi yazarken
Mest itdi beni şarāb-ı maʿnā

3. Ḫaṭ ḥüsnüñe nice perde olsun
Elfāż olamaz ḥicāb-ı maʿnā

---

564 HP(186a), Ü(187b), P(106a), EE(55a), AE1(69a), AE2(40b), H(59b).

(1b) ya ʿāleme: ʿālemlere P, EE, AE1, AE2, H.

(5b) rezm ü: rezm-i EE, AE1.

565 HP(186b), Ü(188a), P(101a), EE(55a), AE1(69b), AE2(41b), H(59b).

(1) EE, AE1, AE2 ve H nüshalarında mısraların yeri değişmiştir.(a) Ey her nigehi ʿitāb-ı: ġamzeleri ḫiṭāb-ı P, AE1. / ey: v'ey AE2 , H. (b) v'ey: ey AE2, H. / ġamzeleri ḫiṭāb-ı: ḥarf-ı ruḫı kitāb-ı P; her nigehi ʿitāb-ı EE.

(2a) Bir beyt oḳudı bana ki laʿlüñi P, AE1, H; Bir beyt oḳuduñ bana ki bir gün AE2.

(3) P nüshasında 5. beyittir,EE. (b) olamaz: ola mı AE2.

4. At ḥarf gibi niḳābı yüzden
Ṭoġsun yine āftāb-ı maʿnā

5. Ḫālinden anuñ sebaḳ alanlar
Ḫaṭṭından oḳur kitāb-ı maʿnā

6. Ebdāna duḫūlı gibi rūḫuñ
Elfāża girer cenāb-ı maʿnā

7. Mısraʿı çü şāhid-i müzeyyen
Tezyīn ider şebāt-ı maʿnā

8. Pertev gibi feyżmend-i ʿaşḳa
Olmaz mı güşāde bāb-ı maʿnā

566
Mefʿūlü mefāʿilün faʿūlün

1. Ey lafẓ-ı lebi şarāb-ı maʿnā
V'ey ḥarf-ı ruḫı kitāb-ı maʿnā

2. Ḥāl-ı dilümi telaffuẓ itsem
Maḥsūs olur ıżṭırāb-ı maʿnā

3. Bīgānesi iken āşnālıḳ
Elfāẓ ider cenāb-ı maʿnā

4. Feryād u fiġān u nāle-i dil
Sen ṭavr u ney u rebāb-ı maʿnā

---

(4) P nüshasında 3. beyittir.

(5) P nüshasında 4. beyittir.

(6) -Ü, -P, -AE / EE ve H nüshalarında 7. beyittir.

(7) -HP, -Ü, -AE2. / EE ve H nüshalarında 6. beyittir. (a) şāhid-i: şāhidin P.

566 HP(186b), P(100b), EE(54b), AE1(69b), AE2(42a), H(60a).

(1b) ḥarf-ı ruḫı kitāb-ı: her nigehi ʿitāb-ı P.

2. ve 6. beyitler Ü nüshasında 565. Gazelin beyitleri olarak yer almaktadır.

(2b) maḥsūs olur: maḥsūsdur P, EE, AE1, AE2.

(3,4) -HP, -P, -EE, -AE1, -H.

5. Pür-ḳıldı sevād-ı saṭrı yek-ser
Nūrı ile āftāb-ı maʿnā

6. Evrāk-ı gül ġazellerümden
Taḳtīr olınur gül-āb-ı maʿnā

7. İçdüñ ḳana ḳana ḫūna ḳanduñ
Ey lebleri laʿl-i nāb-ı maʿnā

8. Ser-cümle sevād-ḫ ̌ān-ı ḫaṭṭuñ
Çünkim ola ḥişşe-yāb-ı maʿnā

9. Pertev gibi nüsḫa-i ḫaṭuñdan
İtsem ne var iktisāb-ı maʿnā

567

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Baña baḫş itdi her būs-ı dehānuñ bir şeker tengi
Ne leẕẕetlü olurmış esmerü'l-levnüñ şeker rengi

2. Yine çesbān olan nā-sāzdur nā-sāze ʿālemde
Ney enbānuñ ḳavaldur sāz ḳısmından hem-āhengi

3. Döner mürġ-i dil-i nālende-i ṣayd-bāz-ı ḫūn-rīze
Burup destin girince raḳṣa ol nev-res güzel çengi

4. Görüp pīçīde müjgān ile çeşm üstindeki zülfin
Gelür yāda hemān-dem ḳahramān u ejdehā cengi

---

(5) H nüshasında 3. beyittir.

(6) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 5, AE2 nüshasında 7. beyittir.

Not: EE nüshasında (6b) ile (7b) yer degişmiştir.

(7) P, EE ve H nüshalarında 4. beyittir.(a) ḫūna: ḳana HP

(8) H nüshasında 6. beyittir.

(9a) ḫaṭuñdan: ḫaṭuñda EE. (b) ne var: n'ola P.

567 HP(187a), Ü(188b), P(106a), EE(55b), AE1(69a), H(59b).

(1a) dehānuñ: dehānı P, EE, AE1, H. (b) leẕẕetlü: leẕẕetli Ü.

(2a) nā-sāza: nā-sāz-ı P.

(3a) Dilüm beñzer hemān der-çeng-i şah-bāz-ı şikāriye P, AE, H. / ḫūn-rīze: şikāriye P; sükārāya EE.

(4b) zülfin: zülfüñ P,AE1.

5. Ḥarīm-i ḥüsn-i rūyından çün aġa-yı ḥarem nā-gāh
Çıḳup Pertev ne söyler güş-ı yāra ḫaṭṭ-ı şeb-rengi

568
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Zümre-i ʿuşşāḳdan kim intiḫāb itdüñ beni
Sevdigüm bir ʿāşıḳ-ı ʿālī-cenāb itdüñ beni

2. Yüz virüp gerçi cemāl-i pāküñe ḳılduñ ḳarīn
Tār-ı müyuñ gibi vaḳf-ı pīç ü tāb itdüñ beni

3. Niʿmet-i düşnāmuñı olsam ferāmūş eylemem
Künc-i ġamda çāşnī-senc-i ʿitāb itdüñ beni

4. Ārzū-yı lāʿl-i mey-günuñla ey muġ-beççe āh
Ḫayli demler müdmin-i cām-ı şarāb itdüñ beni

5. Çeşm-i maḫmūruñ siyeh-mest ile sāḳī baʿd-ez-īn
Niyyet-i taʿmīr ile zīrā ḫarāb itdüñ beni

6. Devlet-i cevrüñle dāmen dāmen itlāf eylerüm
Naḳd-ı sīm-i eşk ile mālik-nişāb itdüñ beni

7. Şeh-süvārum çekdüñ ammā esb-i nāzuñ dizginin
Ālem-i pīrāneye pāder rikāb itdüñ beni

8. Eylesün yā Ḥażret-i Neş'et seni Ḥaḳ ber-devām
Şāʿir-i ḫoş-lehce-i muʿcīz-ḫiṭāb itdüñ beni

9. Pertevāsā nice rūyum sürmeyem dergāhuña
Āsmān-ı şāʿiriyye āftāb itdüñ beni

(5a) rūyından: rūyında AE1. (b) yāre: -AE1.

568 HP(187a), Ü(189b), P102b).

(7a) dizginin: dizginüñ P.

(8a) eylesün: eyleyüp P. (b) şāʿir: sāʿir P.

(9a) dergāhuña: dergāhüne P.

LUĠAZLAR

1
Luġaz
Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Nedür ol sikke-ṣıfat şaḫs-ı ‘azīz
   Fuḳarādan ider ‘ālemde girīz

2. Gebr ü tersā vü müselmān ile yār
   Żīḳ meclisler aña cāy-ı ḳarār

3. Ser-i eṭfāle olur bār-ı belā
   Şeyḫ-i fānīleri eyler budalā

4. Azdurur ṣāḥibini tek ṭurmaz
   Bozılur kendi daḫi çoḳ sürmez

5. Geh mühim-sāz-ı viṣāl-ı dil-ber
   Gāh mehcūr iken pūr u peder

6. Geh kilīd-i der-i fīrdevs-i berīn
   Gāh miftāḥ-ı caḥīm ü siccīn

7. Geh ḥayāt-āver-i bīmārāndur
   Gāh insāna ‘adū-yı cāndur

8. Geh olur vech-i ‘arūsa zīnet
   Gāh ārāyiş-i seng-terbiyyet

9. Ḥall olınmasa eger bir müşkil
   Becerür olsun olursa ne’şkil

10. Pertevā bu luġazı itmege ḥal
    Naḳd-ı efkār-nişār olsa maḥal

---

1 HP(187b), P(171b), EE(71b), AE1(90b), AE2(47b), H(79a).

(1b) ‘ālemde: ammā ki HP.

(2b) meclisler: muḥibler EE.

(3b) budālā: bir belā AE2.

(4) AE2 nüshasında 9. beyittir. (a) şaḥibini tek: ḫalkı oturmaz P, EE, AE1, AE2, H.

(5) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 7. beyittir.

(7) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 8. beyittir. (a) bīmārāndur: mihmārāndur P.

(8) P, EE, AE1 ve H nüshalarında 5. beyittir.

(9) -HP, -P, -EE, -AE1, -H.

2

Luġaz*

Feʿilātün mefāʿīlün feʿilün

1. Nedür ol āl-pūş ʿarūs-ı ʿacūz
   Tutuḳ-ı sebz içinde şuʿle-fürūz

2. Āllar giydi çıḳdı meydāna
   Mekr ü āl itmege ʿacūzāne

3. Rūyı gül-günelerle çün gül-i ter
   Ruḫları fisḳa fisḳa hem çün ger

4. Ruḫları olmaġ ile çün sūhān
   Nev-civān olsa da dinür kocaman

5. Ḳocamanken civāne ṭālibdür
   Ney-süvār olması ʿacāyibdür

6. Kendisi pīr ü ṭālibi ber-nā
   Gösterür yüz yaḳın olınca şitā

7. Yaʿni vaḳt-ı rebīʿ ārā varamaz
   Varsada anı müşteri şaramaz

8. Ezilür şīveler ider ṭurıcaḳ
   Küy-ı ġaltān gibidür oturıcaḳ

9. Dizseler sübḥa gibi yüz ʿadedin
   Arama içlerinde nīk ü bedin

10. Ḳocayımış diyüp de geçmeyelüm
    Tāzeden yine anı seçmeyelüm

11. Yine bir al ḳaputlıca ḳocadur
    Şan bedestānda Pertevā ḥocadur

---

2 HP(187b), P(172a), EE(72a), AE1(91a), H(79b).

* Başlık: Luġaz-ı Dīger AE1.

(3a) gül-günelerle: gül-günlarla EE.

(4a) ruḫları olmaġ ile: bī-meze tāʿm-ı būsı P, EE, AE1,H. (b) nev-civān olsa da dinür: nev-civāndur dinür kīne P; nev-civāndur dinür yine EE, AE1, H.

(6b) gösterür yüz: rū-nümādur P, EE, AE1, H.

(7,8,9,11) -HP. (7b) şaramaz: şarmaz EE, H.

(10b) tāzeden yine anı: tāzelerden bir anı P, EE; tāzelerden biz anı AE1, H.

(11b) bedāstānda: būzistānda EE, H; bedestānda AE1.

Ebyāt-ı müteferriḳa

1

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Rind ü mey-ḫˇār aña dirler bu şems-ḫānede kim
Ramażān ġurresi ʿaksini göre cāmında

2

Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

O dürr-i baḥr leṭāfetle biz geçenlerde
Ṣadefcilerde tesādüf idüp görüşmiş idik

3 *

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ser ü destārın o serv-ḳāmetüñ kim görse ger
Ser ü sīmīn üzre altun serv bitmiş ẓann ider

4 *

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Muntaẓırken çār-çeşm ile o çār-ebrūya ben
Dört yol aġzında dil-i nā-çāruma oldı düçār

---

1 HP(189b), P(175a), EE(72b), AE1(92a), AE2(49a), H(80b).

2 HP(190a), P(175a), EE(72b), AE1(92a), AE2(48b), H(80b).

(a) biz: bize P.

3 HP(190a), P(175a), EE(72b), AE1(92a), H(80b).

*Başlık: Beyt-i dīger EE .

Maṭlaʿ-ı dīger AE1.

(a) destārın: destāruñ P.

4 HP(190a), P(175a), EE(73a), AE1(92b), H(81a).

Not: Bu beyit P nüshasında iki defa geçmektedir.

*Başlık: Dīger beyt AE1.

(b) nā-çāruma oldı: nā-çār u zār olmış P, AE1, H; nā-çār var olduḳ EE.

5
Mefāʿīlün mefāʿīlün faʿūlün

Perī ber pirpirī bir berber olsa
Berī perrī birinden ber ter olsa

6
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Gitmez ḫayāli girye ile çeşm-i zārdan
Ser-çeşme-i sirişküñ o gūyā perīsidür

7
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Olsa ġamgīn ehl-i vuṣlat itme istiġrāb kim
Ḫāṭır-ı ʿuşşāḳa mehcūrī-i ferdādur gelen

8
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Ḳaleme gelmeyecek işler idüp āmāde
Beni rüsvāy ide yazdı hele kātib-zāde

9
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Naḳş u ḥīleyle ider kendüsine dil-dāde
Āh ol nūr-ı mücessem yemenici-zāde

---

5 HP(190a), P(175a), EE(73a), AE1(92a), AE2(48b), H(81a).

(b) birinden: yerinden AE1.

6 HP(190a), P(174a).

7 HP(190a), P(174a).

(a) istiġrāb: istiʿdād P.

8 HP(190a), P(174a), AE2(49a).

(b) rüsvāy: rüsvā P üftāde AE2.

9 HP(190a), P(174a).

(a) dil-dāde: āmāde P.

10
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Ḫāne ber-dūş olaraḳ olmış idüm dil-dāde
Beni ḳoltuḳcı şanurmış oturaḳcı-zāde

11
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Şuʿle-i āteş-i dille gezerüm dünyāda
Beni ol rütbe żaʿīf itdi fenerci-zāde

12
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Laʿl-i cān-baḫşuña nisbet eyle ey rūḥ-ı revān
Bir ḳurı çeşme hemān çeşme-i āb-ı ḥayvān

13
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Ġamzeñ ki böyle tīġ çeküp eyledi ġulüv
Cellād çeşmesinden içürdi cihāna şu

14
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Āb-ı ḥayāt u çeşme-i cān dinmeden daḫi
Şāyān dinilse laʿlüñe şeftālu çeşmesi

---

10 HP(190a), P(174a).

11 HP(190b), P(174a), AE2(49a).

(a) ol: bu AE2.

12 HP(190b), P(174a).

13 HP(190b), P(174a), AE2(48b).

14 HP(190b), P(175a), EE(73a), AE1(92b), AE2(49a), H(81a).

(a) āb-ı: āb u AE2.

15

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Mest ü pā-būşum alup gideli seyl-i hicrān
Dāl-ṭaban çeşmesine döndi bu çeşm-i giryān

16

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

Ayrılıḳ çeşmesi tārīḫine beñzetmişler
Ḫaṭ-ı püşt-i lebüñ ey rūḥ-ı revān teşne-lebān

17

Mefā‘īlünFe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

Bu āb u tāb ki vardur cemāl-i pāküñde
Elüñe ṣu ḳoyamaz āftābe-i ḫūrşīd

18

Mef‘ūlü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ūlün

Ẓann itme görüp dīdelerüm eşke ‘uyūndur
Ceyḫūn kenārındaki ser-çeşme-i ḫūndur

---

15 HP(190b), P(174a).

16 HP(190b), P(175a), EE(73a), AE1(92b), AE2(48b), H(81a).

(b) peşt-i: pest-i H.

17 HP(190b), P(174a), AE2(48a).

(b) elüñe: el ile P.

18 HP(190b), P(174a).

(a) eşke: eşk-i P.

19

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Küze-i Eyyūbdan cānāna nūş eylerse āb
Käse-i billür der "*Yā leyteni küntü türāb*"[301]

20

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

Şükrānesine cān vireyüm niʿmet-i cevrüñ
Tek baña cefā itdügüñ ey şūḫ ḥelāl it

21

Mefāʿilünmefāʿilünmefāʿilünmefāʿilün

Müsāvi āb u ḫāki reng ü bū ezhārda başḳa
Nümāyāndur temāşā ile bāġ-ı ḥikmet-i bārī

22

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Gülistanda ḫurāmān ol benüm serv-i ser-efrāzum
Ki teşrīf-i ḳudūmuñ bāʿiṣ-i iḳbāl-i gülşendür

23

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Çoḳ mıdur yüz bīñ eger āvāreñ olsa sevdigüm
Şāhid-i gülzār iken gül var hezār üftādesi

---

19 HP(191a), P(174b), AE2(48a).

[301] "Sizi yakın gelecekteki bir azapla uyardık; O gün kişi elleriyle sunduğuna bakar ve inkarcı da: 'Keşke toprak olaydım' der." Nebe suresi, ayet 40.

20 HP(191a), P(174b).

21 HP(191a), P(174b).

22 HP(191a), P(174b).

23 HP(191a), P(174b).

(b) üftādesi: āvāresi P.

24
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Nihālān-ı çemen ḳadüñ görüp tā olmasun ser-keş
Benüm serv-i ser-efrāzum gülistanda ḫurāmān ol

25
Sulṭān Selīm Ḫān bardaġına taḥrīr olınmaḳ üzere söylenen ebyāt*
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Selīm Ḫān taḫt-ı mevrūṯunda İskender-ṣebāt olsun
Huẓūrunda bu bardaḳ menbaʿ-ı āb-ı ḥayāt olsun

26
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Gerekse pīş-i Ḫāḳānīde bī-cān u zebān olsun
Lisān-ı ḥāl ile bu göze dir iç nūş-ı cān olsun

27
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Duʿāya aġzını açmış bu bardaḳ dir edībāne
Şifālar āfiyetler vālide sulṭān-ı zī-şāna

28
Lālelere avīze olmak üzere söylenen ebyāt*
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Giyüp tāc-ı şeh-i Īrān-zemīni lāle-i gülşen
Geçüp baş taḥtaya naḥvetle ṣan şāh-ı zemīn olsun

---

24 HP(191a), P(174b).

25 HP(191a), P(174a).

*Başlık: HP.

26 HP(191a), P(174a).

27 HP(191a), P(174a).

28 HP(191b), P(174b).

*Başlık: HP.

29
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Güler-yüz gösterüp güller gibi bülbüllere cānān
Açılma herkese çun lāle olma şāhid-i gülşen

30
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Temāşa eyle gel açıl şarāb iç sevdigüm sen de
Açıldı lāleler güller pür-oldı sāgar-ı gülşen

31
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ḫūn-ı dilden lāleler oldı ser-i kūyuñ didüm
Güldi ol gül-ruḫ didi geldi çerāġān demleri

32
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Bend-i tomruḳdan rehā tebşīrīn eyler ġoncaya
Lāleye peyk-i sabā dinse be-cā taʿbīrde

33
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Āb u tāb-ı rūyuña çendān müşābih olmaġın
Pertev iḳbāl-i lāle dem-be-dem efzūn olur

---

29 HP(191b), P(174b).

(a) bülbüllere: bülbüller P. (b) lāle: sen de P.

30 HP(191b), P(174b).

31 HP(191b), P(174b).

(b) güldi: geldi HP.

32 HP(191b), P(174b).

(a) bend-i:bir P. (b) taʿbīrde: taʿbīrdür P.

33 HP(191b), P(174b).

34
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Ol lāle-ḫaddüm itse taşaddur ʿaceb midür
Meclisde şāh-ı ḥüsn olan aʿlā-nişīn gerek

35
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Pertev-figen olursa çerāġāne mehveşüm
Tābende vü saʿīd olur aḫter-i bahār

36
Ḳapu üstine yazılmaḳ içün söylenen beyt*
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

Rıḍvān bu bābı görmedi didümse ḫˇābda
Vallahi bī-günāham efendi bu bābda

37
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Kerem-i reftār olup ol ḫüsrev-i gül-gün-süvār
Gülşenüñ āteş-i ḥasretle tutuşdı etegi

38
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Gider elbet gider ġam-ḫānesiyken güşına dilden
Ki teşrīf eyledi bezmi semen-ber bir perī-peyker

---

34 HP(191b), P(174b).

35 HP(191b), P(174b).

36 HP(191b), P(174b).

*Başlık: HP.

37 P(174a).

38 P(174b).

39
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Ben sirişküm hep senüñçün dürr-i şehvār eyledüm
Maḳsaduñ gevherse cānā böyle āʿlā laʿl-i al

40
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Āb u tāb-ı ḳurş-ı meh-tāb idüp bu şeb nigāh
Hep çürükçi çeşmesi nüzhetgehin itdüm ḫayāl

Taḥrīr u ṣāḥib-i haẕe'd-dīvān Eyyūbī Muṣṭafā Kānī Mīr-i Enderūn-ı Hümāyūn Ḫāne-i seferi ṭavvela'llahu ʿömrihu* 1215-Ramażān H(81a).

39 AE2(48b).

40 AE2(48b).

* Lā-ilahe illa'llah yā Rab ḫayrü'l-ḫalāş Muḥammed Resūlu'llah yā Ḫıżır İlyās HP(192a). Tedḳīḳ İdilmişdür Ü(190a). Temmet-i dīvān P(175b). Temmetü'l-kitābi'd-dīvān bi-ʿavni'llahi'l-meliki'l-mennān-1239-Eylül 17 Bazarirtesi EE(73a). Temme Haẕe'd-dīvān bi-ʿavni'l-mennān AE1(92b). El-faḳīri'l-ḥaḳīr es-seyyid Ṣāliḥ el-feyż Gümüş-zāde hitām-ı fī-deyri'l-ḳamer sene şemān ve ḫamsūn ve mi'etān baʿde'l-elf lā-tenżūr ḳuşūrnā ve hüve'l-ḫaṭ AE2(49a).

EKLER

EK-1 FARSÇA ŞİİRLER

1

تخمیس مطرف با غزل میرزا میلی

Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

غافل بمن‌رسیدوفارا بهانه ساخت
پوشیده رخ بزلف وصابارا بهانه ساخت
ننمود سینه بند قبارا بهانه ساخت

پامالکرد ولغزش پارا بهانه ساخت
افکند سر بپیش وحیارا بهانه ساخت

ازبزم تازآمد من برون‌شود
میکشت منتظرکه ظهورم کنون شود
چون دولت و صال مرارنمدن شود

تاآزنکاه شعله فشانم مسون شود
برخاست کرم دادن‌جارا بهانه ساخت

تاازجفای او نرهم خون من نرخت
سررشتهٔدفاش مپندار برکسخت
خاک مذلت دو جهان بر سرم سیخت

هم از نگاه حیرت من کنه کریخت
بی رحم ترس روز چزارا بهانه ساخت

رفتم بمسجدی که ببینم مکر رخش
صف رقیب‌را فکنم شور وکشمکش
کردید چشم من زنطاره بسوی شش

دیدم بزیرابرنهان کشته ماه وش
بروکرفت دست‌دوعارا بهانه ساخت

1HP(39a), Ü(40a), P(115b), EE(61b), AE1(78a), H(67b)

Başlık: Muṭarraf Taḫmīs-i bā-ġazel-i Mīrzā Ḳulı Meylī Ü.

Taḫmīs-i muṭarraf be-ġazel-i Mīrzā Ḳulı Meylī P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel EE.

میلی ترا زننک نیادرددرمکند
چون پرتو فکنده وحیران و مستمند
کرچه بصد جان و دلم تا ختی سمند

بنخجیر جان زار من افتادناپسند
کر تابی کمند بلارا بهانه ساخت

2
تخمیس غزل‌سلیم طهرانی

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

آتش آب باش یعنی می
آب آتشخراش یعنی می
آتش آب آش یعنی می

آب آتشتلاش یعنی می
شعلهٔ خوش قماش یعنی می

پشه را صرصر انه زور دهد
پیرا رفتنی طورودهد
چشمرا دیدنی ونوردهد

حسن را جلوهٔ ظهور دهد
آزربت تراش یعنی می

همچومرغان بزیرپرنائم
همچو کل از کشادنی
از جهان این وآن چرا لازم

همچو لاله بآب رو دائم
میکنم من معاش یعنی می

2HP(39b), Ü(40b), P(114a), EE(62a), AE1(78b)

Başlık: Taḫmīs-i bā-ġazel-i Selīm-i Ṭahrānī Ü,

Taḫmīs-i ġazel-i Selīm-i Ṭahrānī P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel EE.

زهوس اشک چون مرا شوید
دانهٔ من بشورا میروید
نیست عاقل که این جهان جدید

عقل هر دم بکوش من کوید
بخوروشاد باش یعنی می

پرتوم رند مشربم چو سلیم
برم رندانرا ندیم قدیم
آرزومند مال و جاه نه ایم

نشکفد طبع بی شراب سلیم
مایهٔ انتعاش یعنی می

3
تخمیس غزل‌شوکت روشن خیال

Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

مرهم زخم زغداره برون می آید
مرحمت از سوی خون خواره برون می آید
مسکنت از من آواره برون می آید

چاره ام از دل بچاره برون می آید
شیشهٔعشق من‌ازخاره برون می آید

بادل آزاری وکم حر فی توکرچه خوشم
لیك از دیده نهانی تو دیوانه‌وشم
درمیان نکه و آه چه درکش مکشم

نفس‌از بس‌که زبیمت نتوانم که کشم
آهم از دیده چو نظاره برون می آید

خام را بامن دلسخته یك نتوان داشت
مرغ آتشکده‌راهمچو سمك نتوان داشت
این سخن آمده بر هانکه شك نتوان داشت

3HP(40a), P(114b), EE(62b), AE1(79a)

Başlık: Taḫmīs-i ġazel-i Şevket-i Buḫārī P, AE1.

Taḫmīs-i ġazel EE.

دل بیتاب مرا زیر فلک نتوان داشت
طفل شوخیست‌زکهواره برون می آید

آنقدررفت که دل دررهت‌از پای نشست
بتماشای جمال‌تورسید آخردست
وه زکلچینی‌وصلت‌نکهت دستم بست

کریه بروی توازبس بکلویم هوسست
ازلبم آه چو فواره برون می آید

کاه نقش قدم راه در جانانم
کاه همچون هدفم زخمخور پیکانم
پرتو ازاشک شود بحر عدن عمانم

شوکت از سینه زنظارهٔمژکانم
عقدهٔ از دل صد پاره برون می آید

4
غزل

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

مشو فیض بهارست ازکشایش پش نا امید انجا
در رحمت چو غنجه و اشود خور بی کلید انجا
زبس آن سبز ته کلکون من داکشت همچون کل
حریر درد بندش تاختم موی سفید انجا
کل کلشن که بادش نشهٔ صحباست پنداری
کدوی عالم آب از عدم پرشد بدید انجا
زبس جوش بهارست این چمن هم رنك لعلی شد
سر ژولیدهٔ مجنون بار آورده بید انجا
جرادربسته خاطرمیشینی غنجه سان پرتو
مشو فیض بهارست ازکشایش پش نا امید انجا

4HP(79a), Ü(81b), P(8b), EE(3b), AE1(4a), AE2(3b), H(3b)

5
غزل
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

رخت بلبل کند در بزم کلهای نهالی را
زماند چشم ز اهدی تو نقش شهر قالی را
زبیم ابروانت تیغ رستم در نیامش ماند
نریمان نرم کفت از خشم چشم تو مقالی را
خط پشت لبت یغما کر سامان جان اما
لبت لبریز سازد قالب بیجان حالی را
درخت پروانه سازد شع بزم جمع حسرترا
مشخص میکندامید تو وصل خایالی را
جواب اینغزل اینست پرتو طالبا فرمود
صنم میکوی ومیکوش باده هار پر تکالی را

6
غزل
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

زاشک کرم ترم سوزدآب در ته آب
شوندم دم آبی کباب در ته آب
منم که خانهٔ چشمش حباب و بحر سرشك
که کفته است ندیدم حباب در ته آب
همانکه ژاله نماکشته آن رخ کلکون
به میکشان نموده شراب در ته آب
زحرف بوسه چو تبخاله دار شد لب او
خزرخزرکه فند لعل ناب در ته آب
چرا بکریهٔ مظلوم ننکری ظالم
بسا سداد متین شدخراب در ته آب
جواب آنغزل شوکتاست این پرتو
لب خوش صدف پر جواب در ته آب

5HP(79a), P(8b), EE(3b), AE1(4b), AE2(3a)

6HP(82b), P(11b), EE(5b), AE1(6b), AE2(4b), H(5b)

7
غزل
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

رخ خط آورت زیبا کلست اما که افسونست
لب پر شور ورنکین ملست اما که کلکونست
سر زلف تو باشد پرچم سر نیزهٔ غمزه
که پیچ پیچش سنبلست اما که داردنست
بر شك ایدر سیهرنک بهار و جوش کلشن را
دل پر داغ عاشق کلکلستاما که شبکونست
سویدای دل خونین وزارم باغم حالت
همین جانا برنک فلفلست اما که دلخونست
نفهمد هیچ پرتوان خزان رفت وبهار آمد
دل نالنده کریان بلبلست اما که مجنونست

8
غزل
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

ززهدم کاه بر دندان من مسواک میروید
زرندی در بن مژکان من که تاکه میروید
بنیبی امتزاج سوز دل باخارخار غم
تو میکوی زروی شعله اش حاشاك میروید
زفکر تابش آن آتشین رخسار خویکرده
کل شمع من کریانتر نماك میروید
به زهرقهر اویابم شفای جسم زهر آلود
زشاخازدهای کاکلش تریاك میروید
بمشهد کشته آن لا دخدبنکرکه معلومست
همه کلغنچهٔخاکش کریبان چاک میروید
جواب آنغزل اینست پرتو طالبا فرمود
کل مهرو محبت از زمین پاك میروید

7HP(84b), Ü(85a), P(13b), EE(6b), AE18a), AE2(5b)

8HP(87a), Ü(88a), P(16b), AE1(10b), AE2(7a), H(9b)

9
غزل
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

بجستم کر زخطش آب کردآلود میکردد
زاشکم بحر چون سیلاب کردآلود میکردد
غبار خاطرم آن ماه را مغبر نمیسازد
کجا آیینهٔمهتاب کردآلود میکردد
اکر من غمزهٔ دستانکشش راداستان سازم
دهان کوهٔسهراب کردآلود میکردد
چنانم رك برك غیرتده طنبوردربزمش
ه دست مطرب و مضراب کردآلود میکردد
پرستشکاه میشدطاق ابروی بتان پرتو
بمسجد بعدزین محراب کردآلود میکردد

10
غزل
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

چشم آهو دیدم و آن حور می آمد بیاد
حور جنت کفتم ومذکورمی آمد بیاد
کشتهٔ لابد بهم سرو قدی را کفته اند
هرکجا سروی بدیدم کورمی‌آمد بیاد
منعکس شدچون بچشمم شعلهٔ دیدار یار
قصهٔ موسی ونار طور می‌آمد بیاد
هر کجا دیدم که نجاند توانکر زیر دست
سرکزشت قهرمان‌و مورمی‌آمد بیاد
زاهد دنیاپرستی را که دیدم درجهان
قصهٔ پرحصهٔباعورمی‌آمد بیاد
زلف شبکونش شب هجران که میکردم خیال
در شب دیجور پرتو نورمی‌آمد بیاد

9HP(87b), Ü(88a), P(16b), EE(8b), AE1(11a), AE2(7a), H(9b)

10HP(87b), Ü(87b), EE(8b), AE2(7a)

11
غزل
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

من که سیراب زلال وصل جانانم هنوز
کویا خضر سراب آب حیوانم هنوز
سینهٔ سیمین جانان تاکه شد آیینه ام
اندرین حیر تنما آیینه‌حیرانم هنوز
د سراپا ی تنم از آتش شوخان داغ
آشنای چشم داغ شوخ چشمانم هنوز
مهرومه شد نقش سقف کلبهٔ احزان من
من درین تعبیر خواب ماه کنعنم هنوز
درد دل ویرانه ام نقش نکار و پر جبین
جامع روخانیان عالم و جانم هنوز
فجر لامع شد سفیدی سیاه لحیه ام
من همان در بزم رندان شمع سوزانم هنوز
نشات استاد شد پرتو مرا پیرهنم
طفل ابجد خوان درس علم و عرفانم هنوز

12
غزل
Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

یار یار آنچنانکه هیچ مپرس
رازدارآنچنانکه هیچ مپرس
بادهٔ ناب لعل میکونش
خوشکوارآنچنانکه هیچ مپرس
سیب ونارنج بوستان نکار
آبدارآنچنانکه هیچ مپرس
کوهری دادمت که دل نامش
یادکارآنچنانکه هیچ مپرس
دلبر خوشخرام پرتوزا
شیوه کار آنچنانکه هیچ مپرس

11HP(121a), Ü(121b), P(47a)

12HP(121b), P(47a), EE(24a), AE1(30a), AE2(20a), H(25b)

13
غزل
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

ببین که مایهٔ ظلمت دیدهٔ سیهش
نشانکاه خدنکست سایهٔ نکهش
چنان زکاکل مشکین عطر ساکشته
که بوی عنبرسارهرمدزخاک رهش
بباغ سنبل ازآن کشته است پیچا پیچ
که تاب زلف فزوداز شکتن کلهش
بزای‌آن جلاداده ام بخ انهٔدل
که پر زعکس‌رش باد طرف جلوه کهش
جواب انغزل شوکتست این پرتو
که هست موج کرم سطر نامهٔ کنهش

14
غزل
Feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

کندارزوزنهٔ داغ تو نظاره بدل
خواه بیچاره که وقتست ازوچاره بدل
طاس معکوس فلک میشود از خونش پر
دیدهٔ اشک فشانم شده فواره بدل
مضطرب کر شورای شوخ درانجای بجاست
قفس مرغ بود سینهٔصد پاره بدل
تا شود باعث آسایش خواب شیرین
کردم اما ده بان طفل که کهواره بدل
در طفل خانهٔ سلطان محبت پرتو
سینهٔ عاشق رسواشده نقاره بدل

13AE2(22a)

14HP(139a), P(65a), EE(33a), AE1(41a), H(35b)

15
غزل
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

در دل که رسم آن بت ترسا نویشته ایم
بررکن کعبه نقش چلیپا نویشته ایم
صورتکری آیینهٔ چشم ما ببین
تمثیل وردی روی تو بو با نویشته ایم
تا همصغیر قلقل او باده ساقیا
اشکوفهای جام تو کویا نویشته ایم
ای شوخ رنک روی توکلکون شد ازانک
وصف رخ توبامل حمرا نویشته ایم
تاقافس بینشان شود جایکاه وی
مانام خودبشهپر عنقا نویشته ایم
درویش بی نیاز روش ماچه کونه ایم
پروانهٔ که صورت دنیا نویشته ایم
این هم جواب حالی وهم عرضحال‌ماست
پرتو بزیل نام تو امضانویشته ایم

16
غزل
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

دم وصلت بیاد هجر باشد بدرازهجران
نکویم حرف از هجران ومی میرم وازهجران
نیم من کافر نعمت که قدر هجرانشناسم
نعیم وصل آن مهپاره کشتم مضهرازهجران
چو بلبل میپرددرچشم من کلبرک رخسارش
سراپا موی جسم ناتوان شدشهپر ازهجران
حرامش بادذوق نعمت وصلت بآن مشتاق
که میکوید بحین وصل از حرفی کرازهجران
خواب یغافل بر نکیرد یوسفم پرتو
که من افسانهٔ یعقوب کردم ازهجران

15HP(147a), P(72b), EE(37a), AE1(46a), AE2(31a), H(40a)

16HP(159a) Ü(159b), P(83b), EE(42b), AE1(53a), AE2(33b), H(46a)

17
غزل
Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

ای تماشاکاه عالم در تماشای کهٔ
لبلبانرا کردهٔمجنون شیدای کهٔ
از جبنیت نیر اعظم ضیامیداشتی
ای مه تابنده اکنون محوسیمای کهٔ
لانه ات هم سایهٔ عنقابدی درقاف ناز
ای هما رفعت کنون طوطی کویای کهٔ
سر ز نشها کرده بودی من که سرکردان بدم
سر بصحرادادهٔ رسوای سودای کهٔ
پیروی مکردهٔ کویا بمنلاصائبا
پرتوا دائم درین رفتارهمپای کهٔ

18
غزل
Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

بیاض صبح اقبالم رك کیسوست پنداری
کل امال بختم غنجهٔ شبست پنداری
زخنش آشنای معنی بیکانهٔ ازبس
نکاه چشم بیمارش رم آهوست پنداری
بیاد سرو قدش آنقدرکریان ترکشتم
فرازکوه ازاشکم کنارجوست پنداری
اکر داغ درون و سینهٔ صد چاک نشناسی
بکلشن لاله وکل‌محض رنک و بوست پنداری
ببینی آن عمووصبح راماند ستون پرتو
بلورین کوه را زیر سر یکموست پنداری

17HP(173b) Ü(176a), P(95a), EE(49a), AE1(61b), AE'(38a), H(53a)

18AE2(42a)

19
تاریخ دیکر

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

کفتم عزت نام این دیوانچه میبایدنهاد
کفت یك پیر حقیقت ترجمان عشق نه

باز تاریخی بجستم کفت آن صاحب رشاد
نطق مارا کن حساب وتام تاریخ بده

20
تاریخ بجمع و ترتیب دیوان غالب مولوی
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

دیوان غالب اسعد کویا فته حسن‌ترتیب
بحرست مقاصد کانیست پر مطالب

از بس زکو هرا او پر کشت کنج معنا
تاریخ‌کفت پرتو کان حلام غالب

21
ابیات فاسی

اندر دل من خیال قدت
سروپست درآتشجهنم

22
Mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

زمان زجلت قربانیان کلستانست
پریز خون صراخی که عید قربانست

19HP(5a), Ü(5b), P175A)

20P(166a)

21HP(192a), P(175a)

22H(83a)

23
Mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

بکشا نقاب و جلوهٔ عاشق پسندکن
تا غنچه با کشاده شود نو شخندکن

24
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün
هر خنچر زخراب که زر بر دل چاکم
سوسن شودوسبزکندبر سر خاکم

25
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü faʿūlün

هر داغ فراقی که بود در دل چاکم
نرکس شودومی نکرد از سر خاکم

23HP(192a), P(174b)

24HP(192a), P(174b)

25HP(192a), P(175a)

EK-2 DÎBÂCE

I

Bi'smi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥîm*

(1) İnnema'llāhu İlahun vāḥidun fehüve'l-münʿimu ve hüve'l-ḥāmid Hezārān sipās u şenā ve ḥamd (2) u şükr-i lā-yuḥṣā dībāce-perdāz u ḫātime-ṭırāz-ı dīvānçe-i kevn ü mekān (3) ve nāẓım-ı manẓūme-i heft-beyt-i zemīn ü āsmān olan Cenāb-ı Ḫudāvend-i Mennāna (4) maḫṣūṣdur ki fırḳa-i nācīye-i şuʿarā-yı millet-i Aḥmedīyyeyi dest-gīr-i şenā-yı (5) "*illelleẕīne āmenū*"[302] ile istiġrāḳ-ı ittibāʿ-ı ġavāyetden müsteşnā vü ser-efrāz (6) itmekle "*Her ki ne'gūyā bih tū ḫāmūş bih / Herçi ne'yād tū ferāmūş bih*" (7) zemzemesini ʿarż-ı bārgāh-ı müteʿāl ve meʾālini terceme-i ḥāl idenlere ḳulūbüʾş-şuʿarā (8) Ḫazāʾinu'llāh ʿünvānı menşūr-ı iftiḫār olmışdur ve şilat-ı şalātı nā-maḥdūd (9) ve dürūd-ı zākiyyātı nā-maʿdūd maṭlaʿ-ı dīvān-ı ḫilḳat ve maḳṭaʿ-ı ḳaşīde-i nübüvvet (10) cālis-i serīr-i "*Levlāk*"[303] ve-lābis-i teşrīf-i "*vemā-erselnāk*"[304] şehen-şāh-ı (11) ḫıṭṭa-i "*li-maʿAllāh*"[305] ve mükemmil-i be-sırr-ı "*Lā ilahe illa'llāh*" ḥabīb ü maḥbūb-ı Cenāb-ı Kibriyā (12)Muḥammed ü Maḥmūd u Muṣṭafā ʿaleyhi efḍali's-selām ve't-teḥāyā Efendimiz Ḥażretlerine (13) manşūşdur ki "*Kefā Kaʿb-ı li-ehli'n-naẓm-ı faḫrā / Ki'sāhü'l-Muṣṭafā bi'l-bürd-i cehrā*" (14) medlūlı üzre mādiḥ-i şān-ı şerīfi olan Ḥażret-i Kaʿb ʿālī Kaʿbī (15) Kaʿbe-misāl iksā-yı ḫilʿat-ı saʿādet ṭırāz ile mümtāz ve erbāb-ı naẓma raġbet (16) seniyye-i nebevviyesin ibrāz itmekle "Ū Muḥammed risāletiş Maḥmūd heme ʿālem-i ṭufeyl (17) Ū maḳṣūd neşīdesini naḳş-ı kitābe-i bāl u mefhūmını

---

* Başlık: Bi'smi'llahi'r-raḥmani'r-raḥîm-Hest der-Genc-i Ḥakîm u ʿAlîm Ü.

(2) -perdāz: -ber P.

(3) zemīn:-Ü.

(4) şenā-yı: şenā P.

[302] "Ancak iman edenler" anlamında Kuran'dan bir ifade.

(5) ser-efrāz: ser-firāz P.

(6) yād: bād P.

(7) zemzemesini: zemzemesi P.

(8) şalātı: -P.

[303] Hadis-i Kutsî, Hucvirî Ali b. Osman Cullâbî, Hakikat Bilgisi, (Ali b. Muhammed El-Karî), El-Masnuʿ fi-Maʿrifeti'l-Mevzuʿ, (Thk. Abdul-Fettah Ebu Gudde), Beyrut, s. 288.

[304] Ayet-i kerime

[305] Hadis-i Şerif "Benim Allah ile beraber olduğum öyle bir vakit vardır ki benimle birlikte o vakit içine ne bir mukarreb melek ne de bir mürsel nebi sığar", Hucvirî Ali b. Osman Cullâbî, Keşfü'l-Mahcub, Hakikat Bilgisi, (Hzl. Süleyman Uludağ), İst. 1982. s. 418.

(11) be-sırr-ı: sırr-ı HP, Ü.

(12) Efendimiz Ḥażretlerine: Efendimize P.

(15) -misāl: -P.

(17) maḳṣūda neşīdesini: maḳṣūd neşīdesi P.

netice-i ḳīl u ḳāl eyleyenler (18) "İnne min-eş-şi'ri le-hikmetün"[306] gencīnesini bulmışdur. Ve ṭuḫaff-ı taḥiyyat-ı ṣıdḳ-ı āyāt-ı (19) Ābā vü ecdād ve āl ü evlād ve kāffe-i aṣḥāb-ı sa'ādet-nijād Cenāb-ı Seyyidü'l-Mürselīne (20) iḫtişāṣ içün merşūşdur ki her biri müretteb dīvān-ı hidāyet u şirāze-bend (21) mecmu'a-i āmāl-i ümmetdür.Ve fātiḥa-i bāhirü'l-iḫlāṣ revān-ı pāk-pīrān u 'azīzān (22) ḳaddesa'llahu esrārıhum es-sübḥān ḥażerātına bā-beste-i ḫuşūşdur ki mażmūn-ı (23) beytü'l-ḳaṣīde-i insānı ḥall içün enfās-ı ḳudsiyye-i mübārekeleri kilīd-i (24) ḳufl-ı sa'ādetdür. Ammā ba'd *"Ḳalem ber-levḥ-i nāmem īn-çünīn be'nvişt ney ez-nev* /(25) *Kühen şākird-i üstād-ı maḥabbet Neş'etī Pertev"* beytini naḳş-ı nigīn (26) dest-i yemīn iden pertev-i ḫūrşīd-i sipihr-i kemāl nūr-ı māh-ı ufḳ-ı efḍāl (27) āb-rūy-ı hünermendān ser-āmed kerde suḫan-sencān şeh-beyt-i ḳaṣīde-i (28) ġurre-yi ma'rifet mışra'-ı mümteni'ü'l-naẓīr-i dīvānçe-i faẓīlet ḥalḳa-i ders-i ma'ārifüñ (29) ser-bülendi Seyyid Muḥammed Pertev Efendi Ḥażretleriñe biñ yüz elli ṭokuz senesinde (30) Āstāne-i şevket-āşiyānede ḳadem-nihāde-i gehvāre-i vücūd olup terbiyet-ābā-i (31) ḳābiliyyet ile sinn-i şerīfleri derece-i temyīze resīde olduḳda Ḫıżr-(32) isti'dād-ı Ḫudā-dādları ma'ü'l-ḥayāt-ı füyūżātı cüst-cū iderek biñ yüz (33) yetmiş beş senesinde h'āce-i uṣūl-i fenn-i şerī'at u ṭarīḳat mü'ellif-i metn-i (34) ḥakīḳat ü ma'rīfet müfessir-i āyāt-ı insāniyyet ma'nā-yı terākīb-i ḥaḳḳāniyyet (35) ḫulāṣa-i feyż-i Rabbānī heykelü'n-nūr-ı elṭāf-ı Ṣamedānī ḫalefü'ṣ-ṣıdḳ-ı silsile-i (36) ḫ'ācegān El-ḥāc Neş'et Süleymān edāma'llahu ẓıll-ı irşādihi ve iḥsānihi (37)'ālā müfārikna mādāmetü'l-ezmān efendimüz ḥażretlerinüñ baḥr-ı muḥīt-i terbiyyetine (38) seyl-āb-ı ḥayṣiyyetlerini icrā idüp āyine-i tabī'atlerin ol rūşenger-i ḥaḳīḳate (39) teslīm ve ḫıdmet ü 'ubūdiyyet-i ḥażret-i üstādı cümle-i mühimmātlarına taḳdīm (40) itmeleriyle kesb-i derece-i kemāl ve rütbe-i nihāyeti ikmāl eyledüklerinde fi'l-aṣl iżāfet ile (41) Nūr-ı Muḥammed diyü pederleri tesmiye vü telḳīb itmiş oldığına iḳtiżā'en Nūrī (42) maḫlaṣiyle nigāşte-i ṣaḥāyif-i ma'ārif olan ġazellerini pīşgāh-ı feyż-i (43) iktināh-ı Ḥażret-i Üstāda 'arż buyurup deydene-i püser-ḫ'ānı üzere maḫlaṣ (44) istid'āsını müteżammın bir ġazel-i müzeyyel ṭarḥ u taḳdīm ve Ḥażret-i Üstād-ı (45) müşārü'n-ileyh daḫi Pertev maḫlaṣıyla ṣa'ṣa'a-i ḫūrşīd-i hüner ü isti'dādlarını (46) Ṭāḳ-ı

---

[306] Hadis-i Şerif, Hucvirî Ali b. Osman Cullâbî, Keşfü'l-Mahcub, Hakikat Bilgisi, (Hzl. Süleyman Uludağ), İst. 1982. s. 550.

(19) āl u: āl-ı P.

(22) ḳaddes'allahu: ḳaddese Ü, P.

(24) ez-nev: ez-tev P.

(27) hünermendān: hüner-meydān u Ü.

(30) terbiyet: terbiyetine P.

(34) āyāt-ı: -P. / terākīb-i: terkīb-i P.

(35) heykelü'n-nūr-ı: heykel-i Ü.

(37) müfārikna: müsārikna P. / efendimüz -P. / muḥīt-i: -P.

(38) ṭabī'atlerin: ṭabī'atlerine Ü.

(39) ḫıdmet ü: ḫıdmet-i P.

(40) derece-i:-Ü.

(43) Ḥażret-i Üstāda: Ḥażrete P. / deydene-i: dīde-i P.

(45) ḫūrşīd: -P.

Muḳarnes niṭāḳ-ı çarḫa iʿlā vü tersīm ve ḫaṭṭa dūdmān-ı Ḥażret-i işāna maḫṣūṣ (47) u menşūr suḫan ʿünvānıyla manşūş olan maḫlaş-nāmeyi ibtidā-Pertev nāmına terḳīm (48) buyurmış olduḳları şifāh-ı kerāmet-iktināhlarından aḫẕ u telaḳḳi olınmışdur baʾdehu (49) iḫvān-ı ders-i maḥabbet olan yārān-ı bā-ṣafvet-nihād ol işre sülūk ile (50) nām-āver-i feyż-i üstād ve maḫlaş u maḫlaş-nāme ile ʿalā-ḳadriʾl-istiʿdād (51) el-ān ber-murād olmaḳdadur ki dīvān-ı şerīf-i Neşʾet tārīḫ-i cemʿ ü tedvīni (52) olan dīvān-ı belīġüʾl-beyānlarında mersūm u meşbūtdur. Bedreḳa-i hidāyet-i sübḥāniyye ile(53) bu faḳīr-i kem-māye ve bī-biḍāʿat u ḫāk-pāy-ı fuḳarā-yı ṭarīḳat Meḥmed ʿİzzet daḫi (54) biñ iki yüz yedi senesinde ʿatabe-i ʿaliyye-i Ḥażret-i Üstāda cebhe-sā (55) olup "*Be-meyān-beste kemer der-ḫidmet / ḫāk-rūb-ı der-i Neşʾet-i ʿİzzet* "(56) beytini ser-nüvişt-i iftiḫār iderek suḳāṭa-çīn-i ḫ̆ān-ı ʿamīmüʾn-nevāl (57) feyż ü efḍāl ve ḫidmet-i mūcibüʾl-mefḫaret Ḥażret-i Üstād-ı peyam-ber-ḥaşlete (58) ṣıdḳ-ı derūn ve iḫlāṣ-ı ʿubudiyyet ile cebīn-fersāy-ı tażarruʿ u ibtihāl (59) oldıġuma bināen iḫvān nisbeti olan ḫażerāt-ı yārān ile... miyānede ḥāsıl (60) olan ḥubb-ı derūn u ittiḥād-ı uḫuvvet-i nesebiyyeden efzūn u müzdād (61) ve cümlemiz subḥa-i ehl-i tevḥīd gibi yek-vücūd olaraḳ imāme-i ḫalḳa-i füyūżāt (62) olan üstād-ı kerāmet-muʿtāduñ yed-i müeyyed-i irādetlerinde bī-irāde olmaḳ (63) mesʾele-i āyīnimüzde mā-bihiʾl-ictihād olmaġla biñ iki yüz on ṭokuz senesi (64) müşārüʾn-ileyh Pertev Efendi Ḥażretleriyle hem-zānū-yı bezm-i suḫan oldıġımuz eyyām saʿd-ı (65) irtisāmuñ birinde li-münşiʾihi *"eşʿār-ı nev ü kühen olup yād / bezm olur idi (66) bahār-ābād"* mā-ṣadaḳı üzere devāvīn-i selef cilvegāh-ı nigāh u müʾeşşir-i (67) müstaḳbele-i ḫalef-i pīş-nihād naẓar-ı intibāh ḳılınup "*Ey suḫanrā çü güher-sencīde* / (68) *Ḫilʿat-ı naẓm-ı der û pūşīde , Baḥr-ı maʿnā zi-suḫan pür-gevherest / Her yek āvīze-i* (69) *güş-ı hünerest , Der-billūrīn ṣadef çarḫ-i kühen / Nīst-i vālā güheri* (70) *bih zi-suḫan , Nāme-i kevn būy-ı ṭay şöde-est / Ādemī ādemī ez vʾey şöde-est* " (71) Mezāyālarına sūḳ-ı kelām olındıġına terdīfen her genc-i kāv-ı maʿden-ṭabīʿat (72) cevher-i suḫana dest-res olmaḳ muḥāl yaʿni "*Vehhāb-ı lem-yezel teḳaddes şānuhu* (73)*ʿaniʾn-naḳsi veʾl-ḫalel*"[307] ḥażretleri dilediği bendelerinüñ tāc-ı istiʿdādların (74) ol dürre-i ʿālem-bahā ile tarşīʿ ü tezyīn eyledigi vāreste-i ḳayd-ı eşkāldür (75) bināberīn şükr-i niʿmet ḳadr-i niʿmetī derk ü muḥibb-i feyżini iẕʿān ile (76) āḫiri terk iken bu

---

(46) Ḥażret-i: -HP.

(48) aḫẕ-ı: -Ü.

(49) bā-:-HP, -Ü.

(51) ki: -P.

(60) müzdād: müjdād P.

(62) müeyyed-i: mū P.

(63) mā-bihüʾl: māiyetihi P.

(64) saʿd-ı: saʿādet P.

(65) li-münşiʾhi: -P. / nev ü: nev P.

(67) çü: mive P.

(71) olındıġına: oldıġına P.

(72) yezel: -Ü.

[307] "Eksiksiz ve noksansız olan şanı yüce sonsuz ve sınırsız bir şekilde veren"

(73) bendelerinüñ: bendelerin P.

daḳīḳadan zühūl u ġafletüm mücīb-i teʾsīr-i tabīʿatumdur diyü (77) bir mücmel ifāde eyledüklerinde bu āyet-i pür-ʿibretüñ tefsīri himmet-keşşāf (78) żamīrlerine iḥāle olınmaġla bu vechile perde-güşā-yı rāz oldılar ki maḥṣūl-i (79) riyāż-ı ṭabīʿatimüz Ġarsı yemīn-i Ḥażret-i Üstād iken lāyıḳ mıdur ki perveriş-yāb-ı (80) cüybār-ı terbiyyet ü himmetleri olan bāġ-ı hünerüñ şemeresi pīşgāh-ı kerāmet-penāhlarına (81) ʿarż olınmaya vü sezā mıdur ki feyż ü himmet-i Ḥażret-i Üstādı ṭaḳrīr içün (82) eşer-i ḥaḳīrānenüñ delālet ü şehādeti ile'l-ebed bir lisān-ı ḥāl olmaya (83) ma-hāẕa şuʿarā-yı selef mülūk ü vüzerāya taḳdīm-i devāvīn ü āşāriyle (84) muttaşıf olmışlar ise de "*Ḥasbīce ġazel söyleme besdür bize Neşʿet* /(85)*Erbābına meymūn ola Tārīḫ u ḳaṣīde*" beyt-i şerīfi dūdmānımuzda sened-i (86) ḳavī oldığına mebnī iḳtiżā-yı ʿaşḳ u meşḳ ile çekīde-i ḫāme-i beyān (87) olan sevād-ı āşārum cemʿ ü tedvīn ü tebyīż u ḳabūl u raġbet Ḥażret-i (88)Üstād bāhirü'l-irşād ile taḳrīz olına fātiḥa-i dībācesinde nām-ı nāmi Neşʿet (89) āmīn ṣaḥīfe-i ḫayriyyet olup nām-ı āḫer ü fikr-i ġayr ile dāmen-i ʿişmet-i hünerüm (90) lekedār olmayaraḳ şīrāze-bend-i ḥüsn-i niyyet ü maʿrūż ʿatabe-i üstād-ı(91) mekārim-sīret olması emel-i fuʾādumdur ki kendi şems-i tābān-ı himmetlerinden (92) muḳtebes bir pertev-i tābdār ve gülşen-i belāġat ü beyānlarından rüste bir gül-deste-i (93) bahār ve ol cihetle ilā-āḫiri'l-edvār taḥdīş-i niʿmet-i cenāb-ı üstāda (94) her ḥarf-ı āşārum bir lehce-i belāgat-şiʿār olur idi līkin ʿazm-ı ṭarīḳ-i (95) vābeste-i refīḳ olmaġla Kelīm-i Tūr-ı suḫan olan ṭabīʿat-ʿasā-yı kilke (96) ittikā idüp bu vādīde bir Harūn-ı tevfīḳa muntaẓırdur diyü ḥall-ı mażmūn-ı (97) muʿaḳḳad-ı maḳṣūd itmeleriyle bu ebr-i āsmān-beyānuñ zīr-i tutuḳ-ı maʿānīsinden (98)lemeʿān iden ḳurş-ı mihr-i mażmūn refāḳat-ı faḳīre tenezzülleri pertevini (99) rū-nümūn eylediği ecilden "*Ez-dost yek-işāret / Ez-men* (100)*be-ser devīden*" terānesi zebān-ı ḫāme-i beyāndan cārī olaraḳ āṣār-ı belāgat- (101) şiʿārları nigāşte-i ṣaḥīfe-i hüner ü derāri-i naẓm-ābdārları rişte-keş (102) silk-i eşer olması emrinde sāʿīd-i himmetlerine teşvīḳ-i faḳīr vesīle-i teşmīr (103) olmaġla dest-yāri-i ʿavn-ı Bārī ile tekmīli müyesser olduḳda bu ʿabd-ı kemīne (104) daḫi dībāce-nüvīs-i dīvān-ı nefisleri olup südde-i seniyye-i Cenāb-ı (105) Üstāda lede'l-taḳdīm ṣıla-i suḫan olarak müstedʿā olan iksīr-i (106) naẓar u himmet ü teveccüh-i kimyā-yı ḫāṣiyyet cenāb-ı işāna maẓharīyyetde müşāreket-i (107) niyāz ile ḫatm-ı ḫātime-i beyān u teberrüken inşād ḳılınan tārīḫ-i şebt-i dībāce-i dīvān ḳılındı "*ve min-Allahi't-tevfīḳ ve'l-hidāye*" (108) On ṭoḳuz tārīḫinde işbu dīvān tertīb ve yigirmi tārīḫinde ṣāḥib-i dīvān Pertev Efendi (109) merḥūm āḫir vaḳtinde dībāce ṣāḥibi ʿİzzet Beg himmetiyle rifʿat-ı ḫᵛācegānlıḳ ve vaḳʿa-nüvīslik (110) ile tatyīb olınmış ve Āmedī

---

(77) mücmel: muḥal P.

(81) vü: yaʿni Ü.

(85) tārīḫ u: tārīḫ-i P. / dūdmānımuzda: dūdmānımıza P.

(88) bāḥirü'l-irşād: -HP bāḥirü'l-mürşād Ü.

(90) lekedār: lekevār P.

(96) ḥall-ı: -P.

(98) iden: olan Ü.

(100) terānesi: teräneden P. / zebān: ziyān P.

(101) derāri: verāri P.

(106) kimyā-yı: kimyā P.

(107) ve'l-hidāye: -Ü.

(108-113) -HP, -Ü.

Oṭasına daḫi me'mūr ḳılınmışdı yigirmi iki seferi tevcīhātında bölükle (111) arpa kitābeti tevcīhiyle Ordu-yı Humāyūn ma'iyyetinde vaḳ'a-nüvīslik itmek üzere Āstāneden (112) ḫurūc idüp Edirne meştāsına duḫūl olınacaġı günlerde altmış dört yaşında (113) iken vefāt u 'azm-ı cennāt-ı 'āliyāt eyleyüp Edirnede Ḥasan Sezāyi dergāhı ḥaẓīresinde defn ü taḳbīr olındı ḳaddese sırrahu'l-'azīz.

1
Tārīḫ-i tertīb-i dīvān*

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Buldı dīvān-ı Cenāb-ı Pertev
Feyż-i üstād ile zīb ü zīnet

2. Kilk-i 'İzzet daḫi tebrīk iderek
Ṣebt-i tārīḫe idince niyyet

3. Medd ile ism-i Celāl imdādı
İrişüp oldı medār-ı ḳuvvet

4. Didüm ol demde mücevher tārīḫ
Pertev-i lem'a-i mihr-i Neş'et Sene:1219

2
Tārīḫ-i dīger*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Güftem 'İzzet nām īn dīvānçe-i mibāyed nihād
Güft yek-i pīr ḥaḳīḳat tercümān-ı 'aşḳ-ı nih

2. Bāz tārīḫi becüstem güft ān ṣāḥib-reşād
Nuṭḳ-ı mārākün ḥisāb u tām Tārīḫiş bedih Sene:1219

(114) İşbu Dīvān-ı belīġü'l-beyān Ḥużūr-ı Cenāb-ı aḫund-ı 'ālişāna Taḳdīm Olınduḳda Düş-ı kerāmet-büşlarında (115) Bulınan Ferve-yi ṣāḥib-i dīvān Cenāblarına İlbās ile

---

1 HP(4b), Ü(5a), P(175a).

Not: Bu tarih Beylikçi İzzet Bey'e aittir.

*Başlık:P.

(3) -P.

2 HP(5a), P(175a).

Not: Bu tarih, Beylikçi İzzet Bey'e aittir.

*Başlık: HP.

İḳtibās-ı sünnet-i ḫayru'n-nās Buyurmalarına Teşekküren (116) Ṣāḥib-i dīvān-ı müşāru'n-ileyh daḫi Mürtecilen ve Bedāheten İşbu Ḳaṣīde-i belīġayı Bilā-tesvīd Meşḳ ü taḳdīm İtmeleriyle Bu Maḥalle Ṣebt ü ḳayd Olındı.

3

Naẓm*

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Perr-i naẓmum ile menzil-res-i i'cāz oldum
N'ola yüksekden uçarsam yüce pervāz oldum

2. Şaştına düşmek ile mıṣra'-ı bercestelerüm
Bā'iş-i zaḫm-ı dil-i çarḫ-ı çep-endāz oldum

3. Ḥüsn-i maṭla'larımuñ şīti Ṣıfāhāna gidüp
Çoḳ kemāl ehline ben sürme-i āvāz oldum

4. Şi'r-i rindānem iderse n'ola rindānı ḫarāb
Çünki ben cür'a-keş-i Ḥāfız-ı Şīrāz oldum

5. Baña bu neş'e bütün Ḥażret-i Neş'etdendür
Yoḫsa ẓann eyleme kim mu'cize-perdāz oldum

6. Sāye-i ẓıll-ı hümā vāye-i vālāsında
Nice mu'ciz-dem-i ḫoş-tāb' ile enbāz oldum

7. Bā-ḫuṣūṣ Ḥażret-i 'İzzet Beg Efendi gibi ẕāt
İltifāt itmek ile böyle pür-i'zāz oldum

8. Pīş-i üstāda ki dīvānumı itdi taḳdīm
Eṣer-i feyż-i nigāh ile ser-efrāz oldum

9. N'ola şimden girü faḫriyye idersem Pertev
Ḫil'at-ı Ḥażret-i Üstād ile mümtāz oldum

10. Ehl-i dīvān-ı belāġatden olup giydüm kürk
Ṣanma pes-pāye beni öyle suḫan-sāz oldum

---

(114) cenāb-ı: ḫażret-i P.

(115) cenāblarına: -P.

(116) Ṣāḥib-i dīvānuñ Mürtecilen ve Bedāheten Bilā-tesvīd İnşād Eyledigi Ḳaṣīde-i belīġadur P.

3 HP(5a), P(175a).

Not: Bu şiir Pertev'e aittir.

*Başlık: Ḳaṣīde P.

(5b) -perdāz: pervāz P.

4

Tārīḫ*

Feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Dürr-i tāc-ı kemāl-i ʿİzzet Beg
   Kişver-i naẓm u neşre Ḫüsrevdür

2. Ḫamse şāhibleriyle pençeleşür
   Çün Niẓāmī vü hem çü Ḫüsrevdür

3. Devletüñ bir güzīde gevheri hem
   Reh-i dergāh-ı Ḥaḳḳa reh-revdür

4. Cemʿine şiʿrimüñ idüp himmet
   Dimedi kim bu köhne bu nevdür

5. Ḥāṣıl-ı ʿömrüm olan eşʿāruñ
   Kimi gendümse de kimi cevdür

6. Kimisi yaʿni kim ḥaḳīḳat ise
   Kimi mestāne gibi kec-revdür

7. Reh-i ʿaşḳ içre ʿāşıḳa reftār
   Leng ü lök iderek tek ü devdür

8. Meşḳ-ı ʿaşḳ ile nev-heveslikde
   Söylenen ṭoġrı söz daḫi şevdür

9. Herkese kendi beyti ḫūb gelür
   Külbe de olsa ehline evdür

10. N'ola tārīḫi olsa cevherdār
    Zīver-i meşḳ-ı ʿaşḳ-ı Pertevdür Sene:1219

---

4 HP(5b), P(168b).

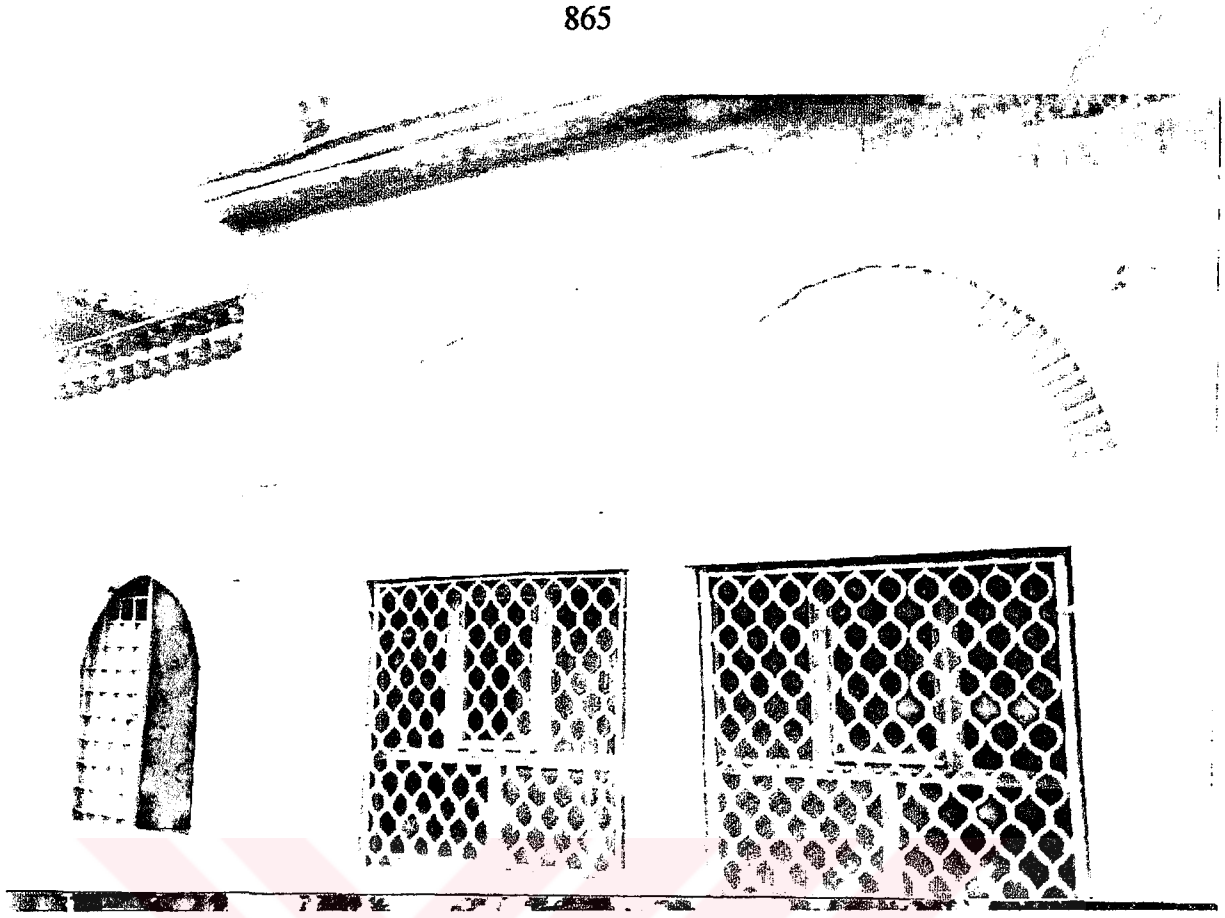
Not: Bu şiir Pertev'e aittir.

*Başlık:HP. Tārīḫ-Berāy-ı Cemiʿ ü Tertīb-i Dīvān P.

(3) -HP.

(6b) gibi: kimi P.

EK-3 FOTOĞRAFLAR

Edirne'deki Hasan Sezayi Dergâhı

Edirnede'ki Hasan Sezayi Dergâhı Haziresi'nden...

Hasan Sezayi Dergâhı Haziresi'ndeki Muvakkit-zâde Pertev'in Mezar Taşı

ÖZ GEÇMİŞ

04.04.1969 tarihinde Elazığ'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Elazığ'da tamamladı. 1993 yılında Çukurova Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek Lisansını Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı dalında yaptı. Halen Fırat Üniversitesi'nde Türk Dili Okutmanı olarak çalışmaktadır.